

ॐ

परमप्रभावकानुयोगार्थ (पं०) श्रीउमेदविजयगणीश्वरविजयवीरसूरीश्वरपादकमलेभ्यो नमः ॥

श्रीजयसिंहसूत्रिथितं-

कुमारपालभूपालचरित्रं महाकाव्यम् ।

सम्पादकः संशोधकश्च-अनुयोगार्थ (पं०) श्रीक्षान्तिविजयो गणिः ।

प्रकाशिका

अनुयोगार्थ (पं०) श्रीक्षान्तिविजयगणिप्रवरोपदिष्ट-

शा. भाईचंद नगीनभाई संछुभाई अने शा. मणीलाल मोतीलाल सुलजी.

मेनेर्जिंग टूस्टीओ श्रीविजयदेवसुरसङ्घसंस्था (पेढी) गोडीजी जैनउपाश्रय पायथुनि मुम्बापुरी.

मोहमय्यां निर्णयसागरसुदृणयन्त्रे कोलभाटवीथ्यां २६-२८ तमे गृहे रामचन्द्र येळ शेळगेद्वारा मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ।

वीसंवत् २४५३,

ईक्सित् १९२६,

मूल्यं २॥ सार्धैरुपकृत्यम्

प्रायः १०००

वित्तसंवत् १९८३,

Printed by Ramchandra Yesu Shegde, at the "Nirnaya Sagar" Press, 26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Shah Bhachand Naginbhai Manchubhai and Shah Manilal Motlal Muji
Managing Trustees of the Shri Vijayadevasurasanghasanstha, Godiji Jain Upashraya Paydhuni, Bombay.

कलिकालसर्वाज्ञ-

श्री हेमचन्द्रसरिः

जन्म वि. सं. ११४५,

दीक्षा वि. सं. ११५४

सूरिपदं वि सं ११६६.

निर्वाण वि सं. ११२९,

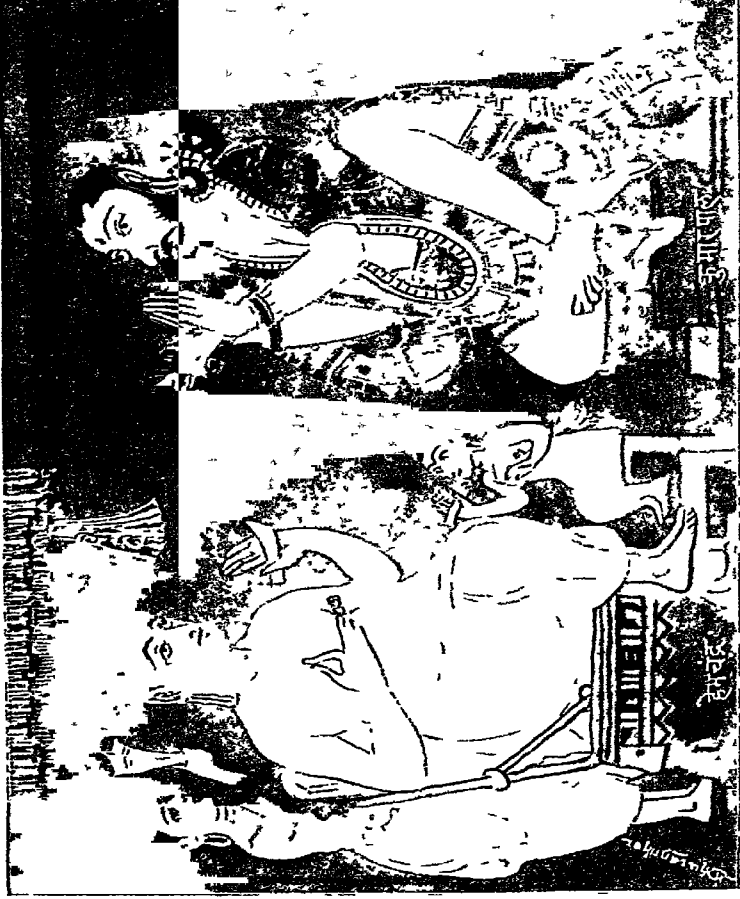
श्रीहेमचन्द्रसूरिकृतानि-

शाष्टीयचरित्रस्य ताडपत्र-

प्रत्यां 'पाटण' भाण्डा-

गारसत्कार्यां वि. सं. १२९४

वर्षे चिन्विते इमे द्वे मूर्त्तौ

परमाहेश्वरी-

कुमारपालभूपालः

जन्म वि सं ११४९,

राज्याभिषेक वि सं

११९९

श्रीसम्यक्त्वमूल

द्वादशव्रतस्वीकारः

वि स १२१६

स्वर्गगमन वि सं.

१२३०

प्रकाशमां लावनार अनु-

योगाचार्य (प) क्षान्ति-

विजयजी गणि.

स्वर्गस्थः बालब्रह्मचारी
तीर्थोद्धारकः अतुयोगा-
चार्य (पं.) श्रीलमेदविज-
यजी गणिः

जन्म वि सं १९०३

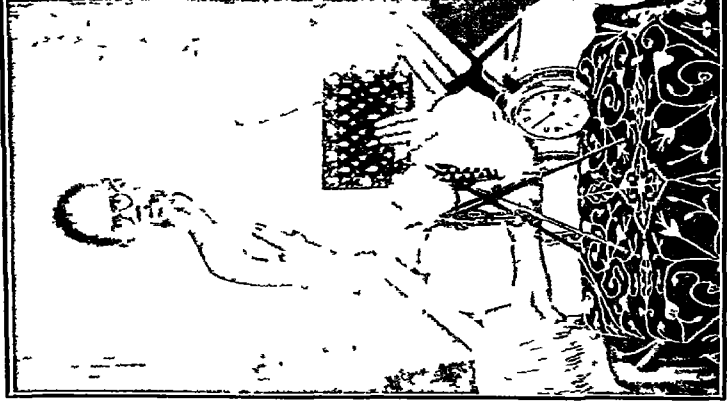
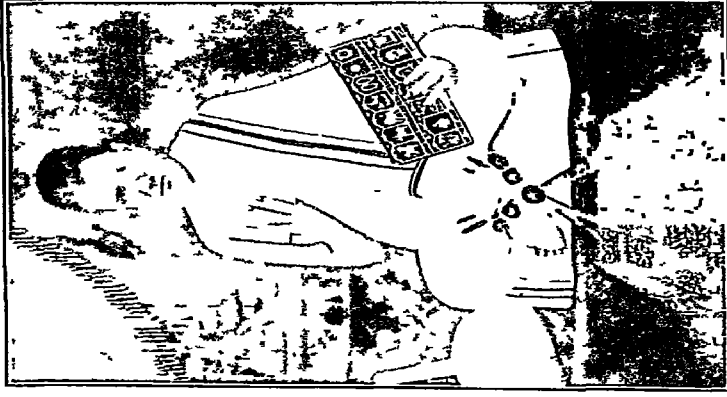
दीक्षा वि सं १९२६

गणिपदं वि. सं १९४९

पंन्यासपदं वि सं १९५२

स्वर्गगमनं वि सं. १९६४

अनेकदेशोमा विहारकारी
उपदेशद्वारा अनेकजीवोने धर्म-
प्राप्ति करावतार विसर्मीसदीना
महात्मा

बालब्रह्मचारी विद्वद्ब्रह्म
अतुयोगाचार्य (पं.) श्री
क्षान्तिविजयजी गणिः

जन्म वि. सं १९४१

दीक्षा वि सं १९५९.

गणिपदं वि सं १९७९

पंन्यासपदं वि सं १९७९

पं श्री उमेदविजयजी गणि-
बुल्यक्रिय्य मुंबईमा वि सं
१९८० तथा ८१ मा भावती
सुदु ब्याख्याता तथा कुमारपाल
चरित्रता ब्याख्याता संशोधक
अने संस्कृता

परमप्रभावकज्ञानाचार्यश्रीसद्भिजयवीरसूरीश्वरगुरुपादपद्मोभ्यो नमः ।

प्रस्तावना ॥

वीरो वीरमणिः सदा विजयते वीरं जिनेशं श्रेये, वीरेणाभिहता भवार्णवततिर्वीराय तस्मै नमः ।
वीरात् सञ्चलितं सुतीर्थविमलं वीरस्य दासोऽस्म्यहं, वीरे मे मनसो मुदस्तु सततं श्रीवीर ! मुक्तिं दिश ॥ १ ॥ शार्दूल ॥
प्राज्ञो हेममन्नाशी सदैव जयति श्रीहेमचन्द्रं भजे, हेमेनाशु कृता श्रुतिद्युतदिनी हेमाय कुर्वे नमः ।
हेमान्नास्ति परायणं कलियुगे हेमस्य बंधो महान्, हेमे वित्तलयः सदा भवतु मे हे हेम ! माशुद्धर ॥ २ ॥ शार्दूल ॥

सकलसमयवेत्ता ब्रह्मभूषाविभक्ता, बुधजनहितकर्ता धर्मबंधशावतसः ।

भुवनललितलक्ष्मीक्रीडलीलविधाता, जयति स विजयान्तोमेदपूर्वो गणीशः ॥ ३ ॥ मालिनी ॥

श्रुतगगनविहारी विश्वलोकोपकारी, विषयविषनिवारी कल्मषबंधसंकारी ।

सुगणिविजयलभो यस्य शिष्योऽग्रचारी, जयतु विजयवीरः स्मरिरानन्दकारी ॥ ४ ॥ मालिनी ॥

दीक्षादानविधातुमेदविजयो यस्य श्रुतज्ञो गुरु-वीराचार्यमुखाद् विशेषविधितो ज्ञानं सदा यो ललौ ।

आन्त्वा देशमनेकदुर्गविषमं लब्ध्वा सुबोधोदयं, सोऽयं क्षान्तिगणित्तनोति ललितां प्रस्तावनां भावतः ॥ ५ ॥ शार्दूल ॥

इह हि खलु जन्मजरामरणशोकादिघोरामितिमिङ्गिलमकरादिजलचरावगाहमानमध्यस्थले, इतस्ततो वस्त्रभूषणमाणरागद्वेषादिभयङ्कराशीविप्रचारभीषणेषुऽनवरतजात्यव्यभयानसकलदोषनिदानक्रोधवद्वानले परस्परविरुद्ध-प्ररूपकवैद्विदिनानातीर्थिकतर्कवितर्कभयानकविहङ्गमविहारभयावहे तिर्यगादित्युक्तिचतुर्वेलायुते स्वोपाज्जितशुभाशुभ-कर्मजलमिषुर्णे विचित्रविषयाभिलाषप्रवलतरतस्फुरतिरङ्गिते कथञ्चिच्छिद्यमानस्वर्गादिसुखानेकनीलोत्पलनिकरानिकुराम्बिते, आशाशैलसञ्चारनिरस्तरे नानामनोरथशेवालजालजटिलेऽस्मिन् संसारपारवारं निमज्जतां भव्यजनानां श्रुतधर्मदृढ-यानपात्रतीर्थकरादिकर्णधारावन्तरेण कथं निस्तरणं भवेत् ? । अतस्तदुत्तिरीर्युभिः प्रभविष्णुभिरपि शास्त्रधर्मयानपात्र-मवश्यमेवाश्रयणीयम्, यच्चावलम्ब्य भूयांसोऽपि पूर्वभवोपाज्जितप्रवलतरपुण्यद्रविणसङ्कीर्तैहिकसुखसन्ततिसम्भारसम्मदाः क्षाधिकसम्यक्त्वादिगुणधारकाः प्रतिपन्नश्रुक्तिवनिताग्रदूतीशिक्षाकाः सदाचरणसद्ब्रह्मरोहणशिक्षारिणः समाचारीवर्ष-णिनीसौभाग्यविभूषकाः समयभीमांसांसांशलमात्यमालिनो भारतीधर्मपुत्रा विशुद्धविज्ञानप्रचण्डमार्तण्डप्रभाप्रणाशिता-शेषकुमतिध्वान्तनिकराः श्रीमज्जिनमतवारिधिवारिप्रसारणशीतदीधितयो वाहाभ्यन्तरशत्रुजयौद्धतकन्धरा वद्धदेशसर्व-चारित्रधर्मपरिकराः परोपकौरुकमानसा महात्यानः श्रावकाः सूरिवराश्च संसारविधियारमगमब्ज् जिगमिपन्ति गमिष्यन्ति च, तेषां विद्वज्जनचेतश्चमत्कारीणि प्रचुराणि सुन्दरतराणि पूर्वसूरिभी रचितानि शुद्धबोधदीपानि यानपात्रसमानि श्रुतरू-पाणि चरित्राणि वर्तन्ते, परन्तु प्रतिसमर्थं हीयमानबुद्धिवलशरीरसामर्थ्यधर्मसाधनवैभवे परमविकरालकलिकालक्रौणपक-वलिदानन्तपुरुषपुङ्गवे, उदीर्णकामादिपिशाचसञ्चारदोषदूषितेऽस्मिन्नवसर्पिणीदुग्मारकेऽपि जिनशासनकमलाकरवि-

काशनदिनमणयो धर्मकृतौ निरन्तरदत्तैकचित्ता जिनमार्गानुयायिनः कृतानेकतीर्थोद्धृतिका विमलमन्त्रीश्वरादयः श्रावकाः श्रीबप्पभट्टिप्रभृतिकाः सूरिप्रवराश्च सञ्जातास्तेषामपि चरित्राणि विद्यन्त इति सुविदितमेव ।

तथापि भूतपूर्वोत्तमपुरुषानन्दश्रेणिकाद्याचरित्रश्राद्धमार्गादपि सातिशयशुद्धसम्पत्त्वमूलद्रादशत्रतपालने दृढनिश्चयस्याष्टादेशपरिमितभूमिभूषणस्य कलिकालसर्वज्ञश्रीमद्भेमचन्द्रसूरीश्वरेण प्रतिबोधितस्य परमाहृत-परनारीसहोदर-राजर्षि-धर्मात्म-प्रभृतिविरुदालङ्कारालङ्कृतस्य श्रीकुमारपालभूपालस्य, तथा तत्प्रतिबोधकस्य निरतिचारचारुचरित्राचाराचरणचणस्य सार्द्धत्रिकोटिश्लोकप्रमाणग्रन्थानां निर्मातुः कलिकालसर्वज्ञविरुदधारकस्य श्रीहेमचन्द्रसूरिवरिष्ठस्य, तस्युर्वेषाब्ध, भुवनभूषणतत्तदनेकसद्गुणवाचनश्रवणोत्पन्ननिरुपमभक्तिरससमुच्चित(प्रेरित)मनोभिः श्रीजयसिंहसूरिवरैः कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्रसूरिसंहन्धप्रकृतसंस्कृतव्याश्रयमहाकाव्य—सोमप्रभाचार्य(वि०सं० १२४१ वर्षे)रचितजिनधर्मप्रतिबोध(हेमकुमारचरित्र)-श्रीकुमारपालभ्रातृव्याजयपालमन्त्रियशःपालकृतमोहपरजयनाटक-श्रीचन्द्रप्रभाचार्यविरचित-प्रभावकचरित्रादीनि विलोक्याऽविच्छिन्नपरम्पर्यागतं सतां मुखाच्छ्रुत्वा च साम्प्रतकालीनजीवानामत्यन्तोपकारकमित्यवधार्य स्वरहितार्थं श्रीचौलुक्यवंशोत्पत्तिमूलभूतश्रीचुलुक्यवंशपुरादारभ्यानेकतत्पूर्वरुपवर्णनवर्णनीयं प्रधानधार्मिकजनकथोपबृंहितं चतुर्विधपुरुषार्थप्रकाशनैकनैपुण्यधरं शुद्धशुद्धदेवादिस्वरूपरूपकं विशेषतोऽहिंसाव्यापकं तत्त्वबोधप्रद्योतकं पुराणादिगतकथानकाद्यविरहितं सर्वदर्शनाविरोधिधर्मग्रन्थापकमावालगोपालोपकारकारकं महासतिदानपुष्करावर्त्तकं वक्तृश्रोतृजनेत्साहवृष्टीवार्षिकमेधायमानं धार्मिक-व्यावहारिक-नैतिक-सामाजिकादिविधिमार्गदर्शकं दृढयान-

पात्ररूपं श्रीकुमारपालमहाकाव्यनामकं शास्त्रमपूर्वं संक्षेपतो विरचितम्, तदज्ञापनार्थं प्रतिसर्गान्ते स्वकीयनामाङ्किता समा-
खिर्दिशिता। अतो नानाविधच्छन्दोमथपुष्पस्तवकशोभाशोभितस्य प्रायशोऽनुष्टुप्छन्दःपरिचनारचितस्य सुललितवर्णविन्या
सम्पादुफलफलितस्योपमोत्प्रेक्षाव्यतिरेकरूपकादिनालङ्कारसुरभिगन्धगन्धितस्य दशसर्गदशमहाशाखाविस्तारविस्तृतस्य
नैकप्रसङ्गिककथाकथनवद्दालवालस्य जिनधर्मनिरूपणनिचितमहाभूलस्य भव्यजनहृदयाह्लादकस्यास्यैतिहासिकमहाकाव्य-
सहकारतरुवरस्य प्ररोपयितारः श्रीजयसिंहसूरयः सन्ति, ते च कीदृशाः! कदाच भ्रूण्डलं पावयाञ्चकुरिति जिज्ञासायाम्,

सकललोकलोकावभासिकेवलज्ञानश्रीधरस्य त्रिजगदुद्धारकस्य वर्त्तमानचतुर्विंशतिकान्तर्गतचतुर्विंशतितमतीर्थकृच्छ्री-
मन्महावीरस्य प्रथमपद्मधरसुधर्मस्वामिनः परम्परायां ब्रह्मव्रतधरेषु शोखरायमाणः कोशाप्रतिबोधकखिजगतप्रसिद्धश्च-
तुर्दशपूर्वधरः श्रीस्थूलभद्रसूरिः सञ्जातस्तस्य च शिष्यः सपादलक्षजिनचैल्यानां सपादकोटिजिनविम्बादीनां च विधाय-
कस्य श्रीसम्यतिभूपतेः प्रतिबोधकः श्रीसुहृत्सिंहरिवरः सञ्जातः सुहृत्सिंसेरेश्च शिष्यो महाप्रभावकः श्रीगुप्तसूरिरभूद्,
येन राशित्रयप्ररूपको रोहसुसनामकः स्वशिष्यः श्रीवीरनिर्वाणात् पञ्चशतचतुश्चत्वारिंशत्तमे (५४४) वर्षे सद्वाग्निःसा-
रितो यः यद्यो निहवः सञ्जातः,

चारणलब्धिनिलयाद् यस्माद् गुप्तसूरेश्वारणगणो विख्यातस्तस्य च चारणणस्य वज्रनागरीचतुर्थशाखा स्थितिधर्म-
नामकं द्वितीयं कुलं चासीत् तत्र समस्तलब्धिसमवसथाः करुणासुधासिन्धवः श्रीकृष्णविंशुनीश्वराः समुत्पन्ना येषां

नाम्ना स्वसन्ततेः कृष्णर्गच्छ इति प्रसिद्धिः सञ्जाता, यैश्च मित्रव्ययदुःखाद् व्रतं गृहीत्वा घोरानभिग्रहांश्च लाल्पासिदुष्करं तपस्तेषु यतस्तेषां प्रतिवर्षं चतुस्त्रिंशद् (३४) दिनानि पारणवन्त्यभूवन् । ईदृक् तपसो महिम्ना स्वपादप्रक्षालनजलेन व्याला-
द्विविषोद्धरणरूपा अनेकलब्धयस्तेषां समुत्पन्ना ये च श्रीवीरनिर्वाणत एकोनविंशत्यधिकसप्तशततमे (७१९) वर्षेऽमोघोपदे-
शबलेन नागपुरे श्रीविक्रमादेकोत्तरत्रयोदशशततमे (१३०१) वर्षे मरुभूमौ मन्त्राकृष्टैर्जलसमूहैः सङ्घमुज्जीवयितारः
श्रीमज्जयसिंहसूरयोऽभूवन् । ततः परं महाप्रभावकाः श्रीमन्तः प्रसन्नचन्द्रप्रभवो विद्युत्तिरे, तदनु महम्मदसाहेलब्ध-
प्रतिष्ठाः श्रीमहेन्द्रसूरयः सञ्जातास्तात्पट्टपूर्वाचलमण्डनैकभास्कराः श्रीकुमारपालभूर्भर्तृचरित्रस्य निर्मातारो द्वितीयाः श्रीम-
ज्जयसिंहसूरयो जाता, ये च व्याकरणन्यायकाव्यादिरचनायां नैपुण्यधरास्तथा वादिसृगयूथवित्रासनलब्धैकलक्ष्याश्चाभूवन् ।
यदुक्तं प्रस्तुतकुमारपालचरित्रग्रथमादर्शलेखकेन सप्तमयनिगमनिष्ठेन काव्येषु पुत्रोत्तमामणेन तेषां प्रश्लेष्येण हस्मी-
रमहाकाव्यरश्मामञ्जरीनाटिकादिकर्त्रा महाकविना श्रीनयचन्द्रसूरिणा स्वकृतहस्मीरमहाकाव्यस्य चतुर्दशसर्गे (प्रशस्तौ) -

“जयति जनितपृथ्वीसम्मदः कृष्णगच्छो, विकसितनवजातीगुच्छवत् स्वच्छमूर्तिः ।

विविधधुधजनालीभुङ्गसङ्गीतकीर्त्तिः, कृतवसतिरजस्रं मौलियु च्छेकिलानाम् ॥ २२ ॥ (मालिनी)

१ कृष्णविगच्छ इत्यपि, “ संवत् १५४२ वर्षे श्रावणे मासि श्रीकृष्णविगच्छे श्रीजयसिंहसूरीविरचितेण नयहसेनात्मकनार्ये श्रीपरोजपुरे (पञ्जाब) हस्मीरगृहकाव्ये लिखिते कल्याणमस्तु मद्रं भूयात्, सप्तम्यं १५६४” इति हस्मीरमहाकाव्यमुखकप्रान्तस्थोत्तरेण शायते ।

तस्मिन् विसयथासवेमचरितश्रीसूरिवके क्रमा-ञ्ज्जे श्रीजयसिंहसूरिगुरुः प्रज्ञालचूडामणिः ।
 षड्भाषाकविचक्रशक्रमाखिलप्रामाणिकाग्रसेनं, सारङ्गं सहसा विरङ्गमतनोद् यो वादविद्याविधौ ॥ २३ ॥ (शाहू०)
 श्रीन्यायसारटीकां, नव्यं व्याकरणमथ च यः काव्यम् । कृत्वा कुमारचतुर्तेः, ल्यातल्लैविद्यवेदिचक्रीति ॥ २४ ॥ (आर्या)
 पौत्रोऽप्ययं कविगुरोर्जयसिंहसूरैः, काव्येषु पुत्रतितमां नयचन्द्रसूरैः ।

नव्यार्थसार्थघटनापदपङ्क्ति-विन्यासरीतिरसभावविधानयल्लैः” ॥ २७ ॥ (वसन्ततिलका) इति

अनेन ज्ञायते श्रीजयसिंहसूरिभिः षड्भाषाचक्री सारङ्गपण्डितो वादे विजितः । तथा तैरेव च श्रीन्यायसारटीका
 निर्मिमे, कोऽसौ न्यायसारः ? इत्याशङ्कयामाचार्यश्रीभासवर्षज्ञप्रणीतो न्यायसारनामको न्यायग्रन्थोऽस्ति यस्मिंश्च ग्रन्थे
 वैज्ञेयिकाभिमतं प्रत्यक्षानुमानं द्वे प्रमाणे तथाऽन्येषामपि नैयायिकादीनामभिमतानि प्रत्यक्षानुमानोपमानशाब्दनि
 चत्वारि प्रत्यक्षानुमानोपमानशाब्दार्थापचिनामानि पञ्च प्रभाकरभट्टमते तथा प्रत्यक्षानुमानोपमानशाब्दार्थापत्यनुप-
 लब्धिकानि षड् वेदान्तिनां तथा चैतिह्यचेष्टाभ्यां पूर्वोक्तानि मिलितानीत्यथौ पैराणिकानामित्यादिप्रमाणविवादं

१ येन शार्ङ्गधरपद्धतिनामा साहित्यग्रन्थ इत स च डा० पी पीटवन्साहित्येन मुद्रितः । शार्ङ्गधरनामा हम्मीराबख्य पीढतो दामोदरसुतो लक्ष्मीधरकृष्णयो-
 ज्येष्ठ । तत्रैव पुस्तके, “तदा तद्वक्ष्ये विभाति सम्प्रसम्” इति श्लोकः कस्यापीत्युक्तं. श्री पुस्तके अखन्तरे तु गार्ग्यगोत्रसमुपपन्नमहादेवतनूजस्य शार्ङ्गधरस्येत्युक्त ।
 तथा च सारङ्गसुबख्यः स एव ज्योति सारससुबख्यः, तत्र तु “मुकुन्दवृद्धपुत्रेण” आशासिद्धिनिवासिना । साह्यपाणिना श्लोक, श्रीसाक्षाी सुबख्यः” ॥१५॥ पत्रे
 ११ शक्ति, एवं सति शार्ङ्गधराख्य. सञ्जातास्तत्रायं हम्मीरपीढत एव । नयचन्द्रसूरिख्ये हम्मीरसहाकाव्ये मुद्रिते प्रस्तावनायां कोऽपि विवेकोऽस्ति (इति रम्मा-
 मशरीनाटिकाप्रस्तावनायां टिप्पणी)

परिभाष्य तेन प्रत्यक्षानुमानागमनि त्रीणि प्रमाणानि विस्तरतो निरूपितानीतरेषाञ्च तत्रैवान्तर्भावात् तथा पञ्चा-
वयवानां हेत्वाभासतां वादजल्पवितण्डानां छलजातिनिग्रहस्थानानां तदन्येषामपि पदार्थानां निरूपणं कृतमस्ति

तस्य च ग्रन्थस्य मङ्गलवादादारभ्य महाविद्वद्वरिष्ठानां विपश्चितां चेतश्चमत्कारजनन्युक्तिप्रत्युत्पद्युदाहरणप्रत्युदाहरण-
सहिता प्रसङ्गोपात्तान्यमतनिरूपणनिरसनपूर्विका सर्ववादिप्रतिवादिभेदादिप्रदर्शिका, यस्या अवलोकनमात्रत एव तेषामा-
चार्याणामलौकिकविद्वत्ता परिज्ञायते, एतादृशी न्यायतात्पर्यदीपिकानाम्नी व्याख्या तैरेवानेकग्रन्थकर्तृभिस्तथा
प्रस्तुतश्रीकुमारपालचरित्रस्य निर्मातृभिः श्रीजयसिंहसूरिभिर्विहिता यथा समलङ्कृतो न्यायसारो बङ्गदेशोत्पन्नेन महामहो-
पाध्यायसतीशचन्द्रविद्याभूषण एम् ए पी एच् डी इति प्रसिद्धविदुषा संशोध्य “एशियाटिकसुसाइटी ओफबेङ्गाल” इति
कालिकचाराजधानीस्थया संस्थया सन् १९१० वर्षे प्रसिद्धिं नीतः । तथा नूतनं व्याकरणमपि तै रचितमस्ति परमदृष्ट-
त्वात् तन्नामादिकं प्रकटयितुं न शक्यते, काव्यं चेदं तैरेव सूरिभिर्विहितमिति ज्ञातज्ञेयानां सुविदितमेवास्ति

एते च महापुरुषाः कदाऽभूवन् ? इत्युत्काशमेतच्चरित्रप्रान्तस्थश्लोकः स्पगयति यथा-

“श्रीविक्रमनृपाद् द्विद्वि-मन्वन्दे (१४२२) ऽयमजायत । ग्रन्थः ससप्तत्रिंशती-षड्सहस्राण्यनुष्ठुभाम् (६३०७)” ॥२७५॥

इत्यनेन ज्ञायते विक्रमपद्यदशशताब्द्यामेते पूज्या भूमण्डलमलञ्चकुरिति । इदं चरित्रं यद्यपि जामनगरे छीरालहंसरज-
श्रावकेण पूर्वं मुद्रितमस्ति तदपि पुनर्मुद्रणे हेतुर्यथा ग्रहर्षिनवचन्द्र (१९७९) संवत्सरे ‘मीयाग्राम’ इति नास्ति ग्रामे श्रा-

वकाणामाग्रहैतच्चरित्रं सदसि व्याख्यातुमारब्धं तत्र चतुर्थसर्गाख्यासमये सम्बन्धद्वुटिज्ञाता ततो लिखितपुरुष्कावे-
पणायां प्रथममेकं कियत्कालेन द्वितीयं च लब्धमुभाभ्यां सहास्य समेलने केषुचिच्छ्लोकेषु शब्दान्तराणि दृष्टानि
यथा १ सर्गे २१ तमे श्लोके चतुर्थपादे मुद्रिते-‘कीर्तिव्रजं’ लिखिते-‘संवत्सरं’ इत्यादि ।
केषुचित् पादान्तरे यथा २ सर्गे २७७-२७८-२९१ तमेषु श्लोकेषु
मुद्रिते-तासु च नरकावासाः, प्राणिनां च भयङ्कराः । दुर्गन्धाः प्रसरत्पूति-वसारक्तादिपङ्किलाः ॥
लिखिते-तासां मध्ये क्रमेणैवा-थ विंशत्यर्धविंशतिः । पञ्चदश दश तिस्रो, लक्षा लक्षा च पञ्चमुक् ॥ २७७ ॥
पञ्चान्ये चतुरशीति-लक्षा निशेषसङ्ख्या । दुर्गन्धाः प्रसरत्पूति-वसारक्तादिपङ्किलाः ॥ २७८ ॥
मुद्रिते-तसायःपुत्रिकाभिश्चा-लिङ्गमानान् मुहुर्मुहुः । लिखिते-साक्षादाश्रयकीलाभिः, पुत्रिकाभिः सहासकृत् ॥ २९१ ॥
केषुचित्पादान्तराणि, यथा ७ सर्गे १४८ तमे श्लोके-
मुद्रिते-किं बहूत्तया तथाऽऽचर्य, युष्मद्भ्यां निजकर्मसु । यथाऽत्र युवयोः ख्याति-भवेच्छ्लोकोत्तरैर्गुणैः ॥
लिखिते-किं बहूत्तया तथा वत्सौ !, वर्त्तयाथामतःपरम् । पूर्वानतिशयीयार्थं, यथा लोकोत्तरैर्गुणैः ॥ १४८ ॥
अन्यच्च केषुचित्स्थलेषु श्लोका एव लक्षा दद्या यथा-
२ सर्गे २६ तमः श्लोकः, २७९ तमश्च । तथा ३९-४० तमौ श्लोकौ, ६१२-६१३ तमौ च ।

तथा ४ सर्गे ५८-५९-६०-तमाः श्लोकाः, ३५६-३५७-३५८-३५९ तमाः, १५३ प्रारभ्य २५२ पर्यन्ताश्च तथा ६सर्गे १४९प्रारभ्य २५३पर्यन्तान् (१०५) श्लोकान् त्यक्त्वा तत्स्थाने सम्बन्धमेलनायेव विंशतिः श्लोका अन्ये प्रक्षिप्ताः सन्ति,

तथा ७ सर्गे ३२० प्रारभ्य ५२३ पर्यन्ताः (२०४) श्लोका न विद्यन्ते,

तथा ८ सर्गे १३६ प्रारभ्य ३३५ पर्यन्ताः श्लोका न विद्यन्ते तत्स्थाने च सम्बन्धमेलनायेव २५ श्लोका नवीनाः प्रक्षिप्ताः सन्ति, एवमन्यत्रापि बहुषु स्थानेषु शब्दविपर्ययादविपर्यासश्लोकत्यजनमवलोकितमत्र च लेखामात्रं प्रदर्शितं सर्वं तु ग्रन्थावलोकनादेव विज्ञेयं, दधिमापभोजनतः कियन्तः क्रमयो विविच्यन्ते? इत्येवं बहुतरं वैपरीत्यं विलोक्य मा भूदस्य विपर्यासस्याश्रतोऽपि प्रसरणमिति, तथा श्रोतॄणां तच्छ्रवणेऽतीवोत्कण्ठां सम्भाव्य मुम्बापुर्यां भगवतीसूत्रवाचनानन्तर-मेतदेव व्याख्यातुमारब्धं श्रोतृजनप्रेरणया च तस्य शुद्धपाठोल्लेखद्वारेण पुनर्मुद्रणे चिकीर्षोत्पन्नेति,

ग्रन्थस्यास्य विषयादिकं त्वनुक्रमणिकातोऽवसेयम्,

अस्य संशोधनाधारं पुस्तकत्रयं समासादितं तत्रैकं तावत् नातिशुद्धं प्रशस्तिरहितं बृहत्पत्तन(बडोदा)स्थान् जैनाचार्यश्रीमद्भिजयमोहनसूरीणां पुस्तकागारतः, अपरं च शुद्धप्रायं बृहत्पत्तनस्थादेव प्रवर्तकश्रीमत्कान्तिविजय-मुनिपुस्तकानां ग्रन्थागारतः, तृतीयं त्वशुद्धिबहुलं “वि० सं० १४९३ वर्षे पौषसु १५ रविदिने लिखितं ग्रन्थग्रं ६३००” इति लेखान्वितं मुम्बापुर्यामेव मणिलालसूर्यमलश्रेष्ठिनः पार्श्वदिति,

एतत्पुस्तकत्रयेण संशोधने साहाय्यं लभमानोऽहं पुस्तकदाहृतमहाशयसत्कां महतीं परोपकृतिं स्मृतिगोचरतां नयामि,
एतत्पुस्तकत्रयाधारेण महता प्रयासेन संशोधितेऽप्यत्र ग्रन्थेऽस्मद्दृष्टिदोषेण बुद्धिमान्द्येन वा सीसकाक्षरयोजकदोषेण
वा यत्रदोषेण वा यत्र कचनाशुद्धिर्जाता कृता वा भवेत् सा च कृपावस्त्रिविपश्चिद्भिः पराकरणीयेति प्रार्थयते,

द्वयाधिकाष्टनवेलाब्दे (१९८२), ज्यैष्ठ्यां च तिथौ द्वितीजगुरुस्वारे ।

श्रीक्षान्तिविजयगणिना, सूर्यपुरे प्रस्तावना हृत्वा ॥ १ ॥ आर्या ॥

प्रथमाऽऽयासोऽयं मे, लिखने संशोधने च संस्करणे ।

यदि चापशब्दयोगो, विबुधैः संशोधनीयः सः ॥ २ ॥ आर्या ॥

यतः- गच्छतः स्खलनं कापि, भवत्येव प्रमादतः । हसन्ति दुर्जनास्तत्र, समादधति सज्जनाः ॥ ३ ॥

यावद् व्योमसरःक्रोडे, रविहंसो विराजते, विबुधैर्वाच्यमानोऽयं, ग्रन्थस्तावत्प्रनन्दतु ॥ ४ ॥

शुभं भवतु कल्याण-मस्तु मङ्गलकारकम् । चरित्रं श्रीकुमारस्य, दयाधर्मैकजीवनम् ॥ ५ ॥

कां शैलस्य सुता ? मयूरवचने किं वा भवेत् कारणं ? कौ रामस्य पिता ? नभो व्रजति कैः शकस्य कौ वै सुतः ? ।

कौ हंता जगतो ? विवेकदहना कौ ? का जनैर्दुःसहा ? कौ दण्डं कुरुते ? कं वा ? जगति वै किं^{११} जीवनं ? पतु सः ॥ ६ ॥ श्राद्धूल० ॥

१ उमा. २ मेघ. ३ दत्तशः. ४ वि-गृही. ५ जयन्तः. ६ यमः. ७ मरिता. ८ ह्यलिः. ९ राजा. १० जने. ११ जीवनं-जलम्. ऐतपोमक्रादसोत्-
राणामाधाक्षरस्मेलने उमेदविजयमहाराजजी इति शसिद्धनामा स शुशुभ्यमानसांश्च पतु-रक्षतु ॥

अस्य ग्रन्थस्य सविस्तरविषयानुक्रमणिका ।

विषयः	प्रथमः सर्गः १	श्लोकाङ्कः	विषयः	श्लोकाङ्कः
१ मङ्गलाचरणम्	...	१	८ नरसम्बुद्धेभस्त्रे विष्णुशर्मण उदाहरणम्	...
२ चरित्रनिर्माणकारणम्	...	१०	९ यशोभद्रच्युपस्य धर्मभासिः	...
३ कर्मः स्वासिमानपरिहारः	...	१३	१० दुःखपन्नर्गा दृष्ट्वाऽमात्यादिसहितस्य राज्ञो गुरुसमीपे	...
४ चैलिन्यवंशस्य मूलतो निरूपणं चैलिन्यपूर्वेषां वर्णनं च	...	१५	गमनम्	...
५ श्रीहिमचन्द्रसूरेणादिनिरूपणम्	...	४६	११ श्रीदत्तसुदुपदेशेन प्रायश्चित्तादानं चैलनिर्माणपुर-	...
६ श्रीदत्तसूरेवागडदेशस्यवटपट्टुरं प्रति विहरणम्	...	४९	स्तरं राज्ञो दीक्षाऽऽदानं च	...
७ तत्पुरेशयशोभद्रच्युपगमनं सुरिणा धर्मोपदेशदानं च	...	५२	१२ श्रीयशोभद्रस्य तपस्यादिपूर्वकं सुरिपदभासिः स्वर्ग-	...
			गमनं च	...
			१३ श्रीमद्भुजसूरप्रभृतीनां निरूपणम्	...

विषय.	श्लोकाङ्क	विषय	श्लोकाङ्क
१४ श्रीदेवचन्द्रसूरीणां धन्यूपपुरे गमनम् ...	१३३	२५ श्रीदेवचन्द्रसूरैस्ततो विह्वलाणह्रिपत्तं प्रत्यागमनम्	२३३
१५ श्रीहिमचन्द्रसूरैर्वशमातापित्रादीनां कथनम्	१३५	२६ श्रीसोमचन्द्रस्य विविधकलादिप्राप्त्युद्यमस्तत्यामिश्र...	२३९
१६ श्रीहिमचन्द्रसूरैर्जेन्मवर्णनम्	१४३	२७ श्रीसोमचन्द्रस्य सूरिपदकथनं श्रीहिमचन्द्रसूरिरिति	
१७ चङ्गदेव इति नामादिनिरूपणम्	१४५	नामस्थापनं महोत्सववर्णनं च	२६१
१८ श्रीदेवचन्द्रसूरिणा चङ्गदेवस्य याचनम्	१५१	२८ श्रीहिमचन्द्रसिद्धराजयोः सम्मिलनम् ...	२७४
१९ चङ्गदेवं गृहीत्वा श्रीदेवचन्द्रसूरैः स्तम्भतीर्थं	१५१	२९ सिद्धराजाय धर्मोपदेशवानम्	२७९
प्रति विहरणम् ...	१५५	३० सामान्यधर्मनिरूपणे शङ्खश्रेष्ठिकथानकम्	२८६
२० चङ्गदेवस्य दीक्षावरणम् ...	१५८	३१ सिद्धराजस्य धर्मोपदेशानम्	३२५
२१ तस्य गुरुसन्निधौ शास्त्राभ्यासकरणम् ...	१६६	३२ उपकारव्रतवर्णनम्	३२८
२२ सरस्वत्या आवाहनं तस्याः प्रादुर्भावो वरदानादि च	१७२	३३ तस्योपयमयङ्करचक्रवर्तिकथानकम्	३३१
२३ ततो विह्वल्य नागपुरं प्रति गमनम् ...	१८७	३४ तदुत्पत्तिदेशादेस्तन्मातापित्रादेश्च वर्णनम्	३३२
२४ नागपुरनिवासिनो धनदश्रेष्ठिनो वैभवानिरूपणं		३५ अमरसेनायाश्चतुर्दशस्त्रमदर्शनमभयङ्करजनमादि च	३३८
श्रीसोमचन्द्रमुनेश्चमत्कारादिकथनं च	१९०		

विषयः

श्लोकाङ्कः

- ३६ अभयङ्करस्यापहारः ३४९
- ३७ अभयङ्करस्य वने मठस्थयोगीन्द्रदर्शनम् ३६२
- ३८ योगत्सामर्थ्यवर्णनम् ३६७
- ३९ राज्यागमनवर्णनम् ३७७
- ४० तस्माच्च योगीन्द्रादनिच्छतोऽप्यभयङ्करस्य खड्ग-
विद्याप्राप्तिः सत्सङ्गमाहात्म्यवर्णनं भाग्यसामर्थ्य-
वर्णनं च ३८१
- ४१ अभयङ्करस्य स्वस्थानप्रापणम् ३९५
- ४२ अभयङ्करस्यानिच्छतोऽपि राज्यप्राप्तिः ३९७
- ४३ अभयङ्करनृपसमीपे नृसिंहभूपतेयागमस्तस्मात् खड्ग-
सिद्धिं गृहीत्वा नृसिंहस्य घनवाहननृपतिजननं च... .. ४०४
- ४४ राज्यभ्रष्टघनवाहनस्याभयङ्करसन्निधावागमस्तस्मै स्वा-
कीयरज्यदानं च ४२७

विषयः

श्लोकाङ्कः

- ४५ अभयङ्करस्य तीर्थयात्रायै जयाणम् ४५७
- ४६ रुदितं श्रुत्वा अभयङ्करस्य गुहायां गमनं तत्र कन्या-
दिविलोकनं सत्यरुपाचरणकथनं तस्या रक्षणं तथाऽ-
पराजितदेवतायाः प्रादुर्भावोऽभयङ्करस्योपरोधेन यो-
गिने सिद्धिदानं च ४७३-५५८
- ४७ अभयङ्करस्यारिकेसरिष्टपराजयप्राप्तिः ५६३
- ४८ सिंहपुरस्वामिनाऽऽत्वा स्वकन्यापरिणायनम् ५८७
- ४९ नृसिंहघनवाहनमणिचूडादीनां मिलनम् ५८९
- ५० अभयङ्करस्य चक्ररत्नप्रादुर्भावोऽन्यत्रतोत्पत्तिश्च ५९२
- ५१ अभयङ्करस्य दिग्विजयो द्वादशवार्षिकाभिषेकश्च ५९६
- ५२ अभयङ्करस्य गुरुसमीपे देशनां श्रुत्वा दीक्षां गृहीत्वा त-
पस्तात्वा केवलज्ञानं समवाध्यानेकजनान् प्रतिबोध्य
भोक्षगमनम् ६०२

विषयः	श्लोकाङ्कः	विषयः	श्लोकाङ्कः
५३ अभयङ्करस्य महात्मनः कथासमाप्तिः...	६०९	८ चन्द्राननपुरीतज्जनराजादिवर्णनम् ...	३०
५४ श्रीहेमचन्द्रसूर्येखाद् देशानां शुल्वा कृपयाऽङ्घ्रितस्य सिद्धराजचतुष्टयैः प्रोपकारप्रतस्वीकारः, सर्गसमाप्तिश्च	६११	९ धर्मोपाध्यायगृहे पुत्रोत्पत्तिः ...	३५
		१० पितुस्तज्जन्मलत्रविचारणम् ...	३६
		११ गङ्गया पुत्रस्य मार्गे विसर्जनम् ...	५०
		१२ अजापालेन तस्य स्वपुत्रत्वेन स्वीकारस्तथाऽजापुत्र इति नामप्रदानं च ...	५२
१ कुमारपालमातापित्रोर्वर्णनम् ...	१	१३ देवीवचनासुरमित्रिवाक्ययोऽजापुत्रसारण्ये सो- चनं ...	७२
२ कुमारपालस्य जन्मादिवर्णनम् ...	९	१४ अजापुत्रसारण्यमुल्लङ्घय पुरीथक्षचैत्याभ्रिगतोदिवर्षो- नमभ्रिगतोर्यां पतित्वा फलानयनं च ...	८१
३ कुमारपालस्य भ्रातृभगिनीकथनम् ...	१९	१५ अजापुत्रस्य पुरीं प्रति गच्छतो वनमध्ये तडागदर्शनम्	११४
४ कुमारपालस्याणहिस्यपत्तने गमनं श्रीहेमाचार्यस- मिलनं च ...	२३	१६ अभ्रिगतौलब्धफलमुक्त्वत्वं तटे मुक्त्वाऽजापुत्रस्य जलयानार्थं गमनम् ...	११७
५ कुमारपालस्य श्रीहेमाचार्यं प्रति गुणविषयकप्रश्नः	२५		
६ श्रीहेमाचार्यस्य कुमारपालेन सत्त्वगुणनिरूपणम्	२६		
७ सत्त्वोपर्यजापुत्रकथानकम् ...	२९		

विषयः	श्लोकाङ्कः
१७ तत्र वातरागसः फलापहारश्च	११८
१८ वातरस्य फलवृन्ताद्यनेन नरत्त्वलाभोऽजासुताय फल- हारप्रदानं च...	१२५
१९ कृषिस्त्र्येन सहास्रे गमनं यक्षालये निवासश्च	१३०
२० यक्षगृहे ज्योतिर्विशेनमजासूजोस्तदुगमनं च	१३७
२१ ज्योतिषस्त्रिरोमावेऽजापुत्रस्य शिवङ्करापुत्रीदर्शनं तत्र द्दजलेन सिंहीभूतस्य दुर्जयनृपस्य बह्विफलचूर्णेन मनुष्यत्वसम्पादनं च	१४२
२२ अजापुत्रस्य दुर्जयनृपेण सह वैयाघ्रकारिजलहृद्निरी- क्षणार्थं गमनम्	२०४
२३ दृढनिर्गतहस्तिनाऽज्जेयस्य हरणं दुर्जयनृपस्य तदनु- गमनं च	२१४
२४ हस्तिनास्त्रिरोधानं चण्डिकासठदर्शनं च	२१८

विषयः	श्लोकाङ्कः
२५ दुर्जयनृपस्य स्वशिररछेदे मयत्नो देवीप्रादुर्भावो नृपस्य सर्वाङ्गसुन्दरीव्यन्तर्था सह रमणं च...	२२५
२६ गजेन व्यन्तरावासभूसमाज्जेयस्य मोचनं तत्र सु- क्तस्य तस्य व्यन्तरेन्द्रसमीपे गमनं च	२५३
२७ सुखेन तत्र तिष्ठन्नन्यदाऽजापुत्रो व्यन्तरेन्द्रानुग्रहेण नरकभूमीनिरकावासान् दुःखानुभवतो नारकांश्च ददर्शो निर्वेदतां च प्रापत्	२७१
[नारकाणां दशाविधा वेदना. दिव्यन्यासः]	
२८ व्यन्तराधिपदत्तरूपपरवर्तकगुटीं गृहीत्वाऽऽज्जेयस्य सरस्तीरे प्रत्यागमनं नृपसैव्यैर्दुर्जयराजपरिपृच्छा च	३०७
[संरम्भसमारम्भारम्भाणां व्याख्या, दि०]	
२९ दुर्जयनृपवृत्तान्तं व्यन्तरेन्द्राङ्गासुजासुतस्य पुनर्ज- लमध्ये झम्पादानं कटीपर्यन्तं मकरेण प्रसक्तं हृद्वारि-	

विषयः	श्लोकाङ्कः
प्रभवेण शेषभागस्य व्याघ्रीभवनं मकरस्याप्यधो- शेन नरीभवनं च ३१५	३१५
३० सर्वाङ्गसुन्दरीदासीभिर्नन्द्रीणिरूपस्य तस्य सर्वाङ्गसु- न्दरीसमीप आनयनं तं दृष्ट्वा दुर्जयरजस्य देवीवाक्यं- स्थितिश्च ३२५	३२५
३१ चण्डिकादत्तौषधयोगेनाज्यस्य मकरवदनाम्निःसरणम् ३२ सर्वाङ्गसुन्दर्या मकरपुरुषाज्ययुक्तस्य दुर्जयस्य सर- स्तीरे मोचनं व्याघ्रवाकारिसलिलसहितमजापुत्रं मकरमर्त्यं च गृहीत्वा राज्ञः स्वपुरं प्रति प्रस्थानं च ... ३३ अजातनयस्य पुनस्तस्मिन् यक्षमठ आगमनं तथा कपि- नरमकरनरसहितस्य तस्याप्रस्थां पुरीं प्रति चलनं च ३४ अज्यस्य विधाधरस्त्रीभिः सहाष्ट्रायदं प्रति गमनम् ३५ तत्र तुम्बररूपेण गानं कृत्वा सुरेन्द्रं प्रसाद्य दिव्य-	३२८ ३४८ ३५२ ३६९

विषयः	श्लोकाङ्कः
वखादि गृहीत्वा च तीर्थयात्रया पवित्रीकृतात्मनस्त- सेनद्रुचरद्वारा पुनर्वपीतीरे प्रत्यागमनम् ... ३९६	३९६
[गति-ताल-अभिनय-आस्य-ताण्डव-स्वरूपकथनं तथा स्वर-आम- मूर्च्छनास्वरूपनिरूपणं च, टिप्पण्यत्] ३६ अजासुतस्य जयन्तीं नगरीं गत्वा बहुदुःखविण्णिगोहे निवसतम् ४२३	४२३
३७ अज्यस्य कटीतटात् पतितं वक्रयुग्मं नापितेन लम्बा- वणिजे विक्रयणं तेन च राजार्हे विज्ञाय राज्ञे वृत्तम् ३८ विक्रमराजस्य वसन्तोत्सवावलोकनार्थं बाह्योचाने गम- नमजातनयसत्कहारमूर्धितस्य मतिसागरस्य बहु- बुद्धिविण्णितस्य च ४३७	४२७
३९ द्वारद्वारकुडुक्खा राजभद्रैर्मतिसागरे ताड्यमाने ऽजा- तनयेन सह वणिजस्तत्रागमनं राज्ञोऽजातनयेन सह संवादस्ततोऽजासुतस्य गमनं च ४४१	४४१

विषय.

विषय.	श्लोकाङ्कः
४० वनस्योऽजासुतो हस्तिना हियमाणं विमलवाहनं दृष्ट्वा हस्तिनो मर्त्यविधानपूर्वकं तं विमोचयामास विमल- वाहनाजासुतयोः संवादश्च	४६४
[द्रोण-पतन-सम्याधलक्षणानि, दि०]	
४१ देवकुले विमलवाहनस्य कुकुमुखाद् युधि महासेन- खजतकमरणश्रवणमजासुतानुमत्या कीरद्वारा स्वाम- न्निगः सन्देशप्रपणं च	७७४
४२ आज्ञेयस्य कुमारद्विभिः सह विजयपुरं प्रति गमनम्	५२६
४३ अजातनथसाहाय्येन विमलवाहनस्य राज्यभिषेको युधि शत्रुजयश्च	५३१
४४ अजासुतस्य चन्द्रपीडदृष्टेरुपरि प्रयाणम्	५५७
४५ आज्ञेयो युधि चन्द्रापीडस्य राज्ञः शिरस्छेदं कृत्वा तद्वा- ज्यश्रियं लब्धवान्	६०९

विषयः

विषयः	श्लोकाङ्कः
४६ वसन्तस्य प्रादुर्भाव आज्ञेयस्य क्रीडार्थं वहिरुद्याने गमनं च	६१९
४७ उद्याने श्लोकश्रवणानन्तरं देवीद्वाराऽऽज्ञेयस्य स्वामातुः सम्प्राप्तिः स्वजन्मदृत्तान्तश्रवणं च	६२७
४८ दृढारोगनिवृत्त्यर्थमाज्ञेयस्य स्वजिह्वाच्छेत्तुमुद्यमश्च- न्द्राननापुर्णयुधिष्ठायिनीदेवीप्रादुर्भावश्च	६५२
४९ आज्ञेयस्य सम्बन्धस्वप्नासिर्दीक्षां गृहीत्वाऽन्ते स्वर्ग- गमनं गणधरभवनाधि नारथ	६७२
५० कुमारपालस्य दधिखलीं प्रति गमनं, सर्गसमाप्तिश्च तृतीयः सर्गः ३	६८८
१ सिद्धराजस्य निरपत्यतावर्णनम्	१
२ सिद्धराजस्यापत्यार्थं विविधप्रयासाः	८
३ सिद्धराजस्य श्रीहेमाचार्येण सह तीर्थगमनम्	९

विषयः

- ४ सिद्धराजस्य श्रीविमलाचलारोहणं नीर्थपतिमननं तदु-
चंनोक्तते द्वादशप्रामार्षणं च २७
- ५ ततः श्रीदेवताचलं गत्वाऽनाशातनाकरणपूर्वकं श्रीने-
मिनाथवन्दनम् ३६
- ६ ततः सिद्धराजस्य देवपत्नौ गत्वा सोमेशं नत्वा
कोटिनारपुरे पुत्रोत्पत्तिपृच्छायै चान्द्योदेव्याराधना-
कृते श्रीदेवाचार्यं प्रति प्रार्थना ४२
- ७ अपत्याभायै सति कुमारपालस्तत्र राज्यस्य नायको
भविष्यतीति देव्यादिष्टं गुरुवाक्यं श्रुत्वा सिद्धरा-
जस्य ह्युद्देशगः स्वराजधान्यामागमनं गणकानां
पृच्छा च ४७
- ८ सिद्धराजस्य पुत्रार्थञ्छुद्भृत्या सोमेशरोपासना...
५७

विषयः

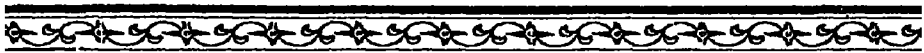
[उच्छृतिवर्णनम्. दि०]

- ९ कुमारपालं राज्यार्हं भत्वा सिद्धराजस्य तं प्रति विद्वेष-
किसुवनपालमारणं च ६७
- १० सिद्धराजभयेन कुमारपालस्य कृष्णदेवसमीपे गमनम्
११ जटाधरेयेण कुमारपालस्य भ्रमणं पुनरणहिल्ल-
पत्तनागमनं च ८४
- १२ नृपगृहात् कुमारपालस्य पलायनं वदरीपत्रेषु निलपन-
पूर्वकं स्वरक्षणं च ९३
- १३ कुमारपालसाङ्खुविलोकनम् १२२
- १४ कुमारपालस्य देवश्रियो भोजनप्रातिदिधित्यली-
गमनं च १३२
- १५ राजभटभयेन कुमारपालस्येष्टराजाकर्मभ्ये श्रवणो
वोसरिमित्रमिलनं च १३८

श्लोकाङ्कः

विषयानु-
क्रमणिका.

॥ १० ॥

श्लोकाङ्कः

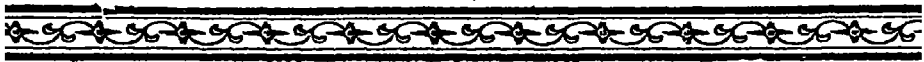
विषयः -

- २३ कुमारपालस्य काञ्चीपुरीं गत्वा योगिन्यमुखाचच्छिन्न-
श्रीर्षिकवन्दनिरुक्तिश्रवणम् ... २७५
- २४ असृतसरोजामनि सरसि चैत्ये जनैः पूज्यमानं श्रीर्षि-
मवलोक्य लोकमुखात् तत्कथाश्रवणम् ... २८५
- २५ कुमारपालस्य कोलम्बपुरगमनं स्वप्ने कोलम्बना-
यकाय सोमेश्वरस्य कुमारगमनकथनं च ... ३३१
- २६ कुमारपालस्योज्जयनीं प्रति गमनं कुण्डोद्यरप्रासादे
प्रशस्त्यवलोकनादि च ... ३४२
- २७ कुमारपालस्य कुटुम्बेन सह चित्रकूटाचलगमनं तत्र
श्रीराममुनिसमीपे चित्रकूटदुर्गात्पत्तिपृच्छा चित्राङ्ग-
ददृपकथातकश्रवणं च ... ३५१
- २८ चित्राङ्गद्वय स्वर्णपुरवसिद्धवर्षं योगिना सह श्मशाने
गमो योगिनोऽभिकुण्डे पतनेन स्वर्णपुरवसिद्धिञ्च ३७८

श्लोकाङ्कः

विषयः -

- १६ सज्जनस्याम्बाजनकयोरुद्वेगः ... १५१
- १७ बोसरीणा सह गच्छतः कुमारपालस्य बोसरीनीति
सिद्ध्याभक्षणादि ... १६३
- १८ ततः सप्तमतीर्थे हेमाचार्यमठे गत्वा कुमारपालस्य
पृच्छोदयनामात्मामिलनं राज्यप्राप्तिदिनकथनमामठ-
पोदाहरणकथनमुदयनगृहे स्थितिञ्च ... १७७
- १९ सिद्धराजबलाद् भयङ्कुलस्य शरणप्राप्तस्य कुमार-
पालस्य भूमिपृष्टक्षित्तस्य श्रीहिमाचार्येण रक्षणम् ... १९९
- २० कुमारपालस्य वटपद्रपुरे कटुकवाणिजात्प्रणकथयचनम्
२१ शृगुकच्छपुरे कुमारपालस्य नैमिचिकाय स्वराज्य-
प्राप्तिपृच्छा ... २२५
- २२ तत उज्जयनीं गत्वा कोल्लपुरे गतस्य कुमारपालस्य
योगिपार्श्वान् मन्त्रं गृहीत्वा श्मशाने तद्वाराधनम् ... २३०

विषयः	श्लोकाङ्कः
२९ चित्राङ्गदेन दुर्गे कृत्वा तस्य चित्रकूट इति नामकरणम्	४०८
३० शम्भलीशस्य चित्राङ्गदोषार्थगमनम्	४१३
३१ चित्राङ्गदराजवेद्यां भेदयित्वा शम्भलीशस्य दुर्गप्रवेशः	४३३
३२ चित्राङ्गदस्य क्षीरकूपे झम्पादानम्	४३९
३३ कुमारपालस्याणहिल्लपत्तने गमनम्	४४३
३४ सिद्धराजस्य मरणम्	४४८
३५ कुमारपालस्य राज्याभिषेकः	४६३
३६ कुमारपालस्य भोपलदेव्यै पट्टराक्षीपददानमुदयनाथमहात्म्यपददानं वाग्भट्टायामाल्यपददानं च	४७४
३७ पूर्वमालानां कुमारपालवधोपायरचनं तत्प्रतिकारश्च	४७८
३८ कुमारपालेन कृष्णदेवस्यान्धीकरणम्	४९२-५१३

विषयः	श्लोकाङ्कः
३९ सिद्धराजधर्मपुत्रचारभट्टस्य, (चाहड-मालवदेशीय-राजपुत्र-रजपूत) अणोरराजसमीपे गमनम्	५१८
४० कुमारपालस्य निजोपकर्तृभ्यः सत्कारपूर्वकं यथायोग्यं पातितोषिकदानम्	५२०
४१ श्रीहिमाचार्यस्याणहिल्लपत्तने प्रवेशः	५३४
४२ कुमारपालाय चमत्कारदर्शनम्	५३७
४३ श्रीहिमाचार्यस्योदयनमन्त्रिणा सह राजसभायां प्रवेशः	५४९
४४ कुमारपालेहिमाचार्ययोः परस्परं संवादो धर्मोपदेशश्च	५५४
४५ राज्यास्थितिवर्णनं, सर्गसमाप्तिश्च	५७६-५७८
<u>चतुर्थः सर्गः ४</u>	
१ कुमारपालस्य दिग्बिजयाय प्रयाणम्,	३
[यादुगण्यवर्णेनस्. दिव्यन्याम्]	
२ जावालपुररूपेण सत्कारकरणम्	१७

विषयः

श्लोकः

३ अजमेरुनाथकेन पूजनम्.....	१८
४ कुरुनाथेन नमनम्	२०
५ ततो मालवात् प्रतिगमनम्	२२
६ नर्मदानदीं प्रति गमः	२६
७ जामीरदेशस्य कारानगरिधरजयनम्	४२
८ ततो विन्ध्याद्रेव्यां पुरा पत्नीपतेर्दण्डग्रहणम्	४३
९ सुरापट्टप्रतिजयनम्	४६
१० कच्छनाथकैः सह युद्धं विजयत्र	४७
११ पञ्चनदाधिपेन सह सद्गामो विजयत्र	५१
१२ ततो मूलसान्द्रपथूरालेन सह महायुद्धं विजयत्र ५५-१०९		
[परिणतगन्ध, निम्बशर्करतुल्यं च, लक्षणम् दि०]		
१३ दिग्विजयं कृत्वा कुमारपालस्य स्वपुरे प्रवेशः	१२०
१४ श्रीहिमाचार्येणोपश्लोकम्.....	१४१

विषयः

श्लोकः

१५ अर्णोराजार् विरराय देशेऽब्ज्याः कुमारपालमयीय	१७३
आगमनं सप्तगन्तव्यानं च
१६ कुमारपालव्याणोराजराजानं ज्ञातुं शक्यन्त्यां	१७५
समन्विधेयम्
१७ कुमारपालस्य गिरानिगंशया ऋषिरी गमनम्	२०२
१८ तत्रागोराजश्रेणितरात्रराजं निगूण परिभोचनम्	२१२
१९ चौडुत्यस्वागोराजं जेतुं श्रयागम्	२१३
२० चन्द्रापीडगिरिजामिदस्य चौडुस्यत्रोरुगिरिणास्यम्	२२०
२१ चौडुस्यस्युताय वसिष्ठस्यभयं ग्रहं कारयित्वा चौडु-	२४२
रुगिरिसमगाय विष्णुमशिक्षस्य गमनम्.....
२२ चौडुस्यस्य वैरिपुरीषां गताऽर्णोराजं प्रति दूत-	२६५
श्रयागम्
२३ अर्णोराजस्य युद्धाय तत्रागो वदद्गमनम्	२८४

विषयः	श्लोकाङ्कः	विषयः	श्लोकाङ्कः
२४ अणोर्राजचौलुक्यसैन्ययोर्युद्धम्	३३०	३५ मल्लिकार्जुनविजयायास्रभटस्य प्रयाणम्	४६८
२५ चौलुक्यसेनायाः पराजयः	३५०	३६ तदेषां प्राप्य मल्लिकार्जुनसमीपे दूतभेषणम्	४६९
२६ चौलुक्यस्य युद्धाय गमनम्	३६१	३७ मल्लिकार्जुनस्य युद्धाय पुर्यां वदितोक्तम्	४८७
२७ अणोर्राजसैन्यस्य पराजयः	३७३	३८ मल्लिकार्जुनास्रभटयोर्युद्धम्	५०८
२८ उभयोराल्लोः परस्परं ह्यस्यसंवादः	३७७	३९ मल्लिकार्जुनं हत्वाऽऽस्रभटस्य चौलुक्यसमीप आगमनं	५१८
२९ द्वयो राजहस्तिनोर्युद्धं राज्ञोश्च	३८२	तदहद्विसमर्पणं च	५१८
३० चौलुक्यस्य चाह्वानं रणे जित्वा पुनः राज्ये स्थापनम्	४०५	४० अस्रभटाय 'राजपितामह' विरुद्धानं, सर्गसमाप्तिश्च	५२१-५३१
३१ मेडताऽऽक्रमणं पक्षीकोटजयश्च तथा मालवदेशे तिल- पीडनयत्नचूर्णनम्	४३०	पञ्चमः सर्गः ५	
३२ पुनश्चन्द्रावतीं प्रत्यागमनं विक्रमसिंहनिग्रहश्च	४३५	१ सोमेश्वरजीर्णप्रासादोद्धाराय चौलुक्यस्य निजायिका-	१०
३३ चौलुक्यस्य स्वपुरसागल्य स्वसे त्वलातिह्वाऽपूरीति कथनं विक्रमसिंहस्य कारागारे प्रवेक्षणं च	४४६	रिप्रेषणम्	१०
३४ चौलुक्यसभायां मल्लिकार्जुननृपतेर्भट्टयागमनम्	४५५	२ चौलुक्यस्य श्रीदिवाचार्योपदेशतो भांसमथलागतज्ञातो- द्वान्तम्	२४

विषयः

[कर्मस्थान सुलादनम् टि०]

- ३ श्रीहेमाचार्यैरेण कुमारपालस्य सोमनाथयात्रायै
गमनम् ४१
- ४ कुमारपालस्य देवपत्तनप्रसिद्धाव श्रीहेमाचार्याणां
मिलनम् ४२
- ५ श्रीहेमाचार्येण सह, चौलुक्यस्य सोमेश्वरनमस्कार्यै
गमनम् ४६
- ६ शिवस्तुतिर्मिहमाचार्यस्य वीतरागस्तवनम् ५१
- ७ श्रीहेमसूरैरेण सर्वदेवेषु को देवः ? सर्वधर्मेषु को
धर्मश्च श्रेष्ठः ? इति राज्ञः प्रश्नः ५९
- ८ श्रीहेमाचार्येण महादेवप्रकटीकरणं तद्विषये चौलुक्यस्य
धर्मविषयकपट्टञ्चा शिवस्योत्तरप्रदानं च ६९

श्लोकाः

विषयः

- ९ अभयप्रतिग्रहं गृह्णीता गुणसा सह चौलुक्यस्य सपुर-
भागमगमम् ९०
- १० कुमारपालस्य जैन्तर्गमं मत्तःस्थापनम् ९५
- ११ दीपकनवाद्यान् मारुततं मन्त्रं गृह्णीता देवबोधे-
र्भृगुकण्ठे गर्भेश्वरीरे तदुपासिकरणम् ९६=१०६
- १२ देवनोधिप्रश्निसमाख्याया गगने स्तम्भनं देवीसंवादनम् १०७
- १३ प्रकटीगूय वाग्देव्या देवबोधय ईशितवत्प्रदानम् १२१
- १४ कुमारपालप्रतिबोधनाय देवनोपेयणहिरण्यत्तन आग-
मनम् १३१
- १५ कुमारपालेन देवनोपेयमानम् १३६
- १६ महादन्वरेण देवबोधे राजममायां गमनम् १४०
- १७ नृपेण सह देवनोपेयवागारे गगनं हरादीनामाकर्षणं च १४७

विषयः	श्लोकाङ्कः	विषयः	श्लोकाङ्कः
१८ शब्दः श्रीहिमाचार्यसमीपं गत्वा श्रीराधारोपवेशन- दीपिकराथाकार्णिकदिक्कस्तदादावलोकितम्	१८८	२८ पञ्चदिव्यानां वीराङ्गदुमित्रयोः समीप आगमनम्	४०१
१९ पुष्पोपदेशः [अमोपदेशः]	२३०	२९ वीराङ्गदात् सुमित्रस्य पृथग् भवनम्	४११
२० वीराङ्गदृष्टेः कथनकम्	२३३	३० वीराङ्गदस्य राज्याभियेकः	४२५
२१ वीराङ्गदस्य जन्म, मन्त्रिण्युहे सुमित्रजन्म च	२४२	३१ सुमित्रस्य रतिसेनावेद्याण्युहे गमनम्	४३१
२२ वीराङ्गदस्य राजपुरुषेभ्यश्चौरसोचनम्	२७८	३२ कुट्टिन्या मार्गे गृहीत्वा गेदात् सुमित्रस्य निस्वारणम्	४४७
२३ पिदुराजया सुमित्रेण सह वीराङ्गदस्य विदेशगमनम्	३०९	३३ सुमित्रस्य सुमद्रपुरं प्रति गमनम्	४७३
२४ रात्रौ न्यप्रोधस्य तलेऽरण्ये वीराङ्गदः सुप्तः	३२७	३४ सुमित्रेण कृष्णाञ्जनेन करव्योः लीकरणम्	४९४
२५ सुमित्रस्य शकान्तील्लोभमणिद्वयप्राप्तिः	३४२	३५ गङ्गादिलश्रेष्ठिपरिव्राजकयोः कथा	४९८
२६ महाशालपुरोधानं गत्वा सुधिताय वीराङ्गदाय सुमित्रेण नीलमणिप्रदानं द्वयोर्मणिपूजनं च	३६७	३६ मन्मथभाववर्णनम्	५२९
२७ मणिप्रभावेण वीराङ्गदसुमित्रयोः ज्ञानादिपूर्वकं सुक्तिः	३८९	३७ परदारप्रहासप्रफलवर्णनम्	५९८
		३८ दासेरीद्वन्द्वं गृहीत्वा सुमित्रस्य महाशालपुरं प्रति प्रयाणं मार्गे शिङ्गिपुरुषदर्शनं रक्षसस्तत्रागमनादि च	६२०
		३९ सुमित्रस्य महाशालपुरागमनं तत्र च शीद्वयेन सह नियतनम्	६५८

श्लोकः	विषयः	श्लोकः
५०	तोरेशनां शुक्ला नृपामालयोद्दोद्दशत्रतलीकारः स्वपुरागामतं जितमन्दिरादिसुक्रतकरणं च ... ७७१	६६१
५१	श्रीमदेवन्मूरिसमीपे दीक्षां गृहीत्वा शिवपद्मगतं नृपामालयोः, सर्गसमाप्तिश्च ... ७८३-७८५	६७५
	षष्ठः सर्गः ६	६९८
१	धर्मदृष्टस्य मूलवर्णनम् १	७०८
२	कारण्यस्वरूपनिरूपणम् ३	७१२
३	कारण्यसौहिकामुष्मिकफलकथनम् ५	७२६
४	अन्यतीर्थिकैर्निर्णितं कारण्यम् ७	७२८
५	कारण्यधर्मपालने पुण्यसारकथानकम् १०	७४१
६	धर्मक्रियातो धनश्रीधनसारयोः पुण्यसारनामकस्तो- सती रामः समरसिंहस्य मदनवतीकन्याया जन्म च	७४९
७	पुण्यसारस्य मदनवती प्रति प्रार्थना ३५	७६४

श्लोकः	विषयः	श्लोकः
४०	रतिसेनावेश्याया अवस्थावर्णनम्	४७१
४१	सुमित्रस्य पुना रतिसेनागृहे गमनम्	४७५
४२	सुमित्रस्य रतिसेनां करभीकृत्य स्वगृहगमनम्	४९८
४३	दृष्ट्या राज्ञोः पूत्कारकरणम्	७०८
४४	सित्रयोर्भिलनम्	७१२
४५	रतिसेनां पुनः कियं कृत्वा स्वगृहगमनयत्नम्	७२६
४६	वीराङ्गदादमालपदं लब्ध्वा सुमित्रः सुमद्रपुरं वास- यामास	७२८
४७	वीराङ्गदस्य किन्नरसिधुनात् पार्थनायागुणगणश्रवणम्	७४१
४८	वीराङ्गदस्याश्वसेनित्तिनं नत्तुं गमनं मार्गे द्वाभि- ग्रादुर्भावः श्रीपार्थसौत्रतस्तदुपशमश्च	७४९
४९	वीराङ्गदस्य नागपुरे श्रीपार्थजिनसमीपे गमनं तत्सु- तिकरणं च	७६४

श्लोकाङ्कः	विषयः	श्लोकाङ्कः	विषयः
२१९	१९ मदनवत्या राजपुत्र्या गुणश्रियोऽवलोकनम्	३७	८ राजपुत्र्या पुण्यसारस्यापमाननम्
२४३	२० मदनवत्याः प्रियंवदायै स्वामिप्रायकथनम्	४४	९ पुण्यसारस्य वाग्देव्याराधना
२५५	२१ समरसिंहस्य स्वपत्न्या सह संवादः	५१	१० पुण्यसारस्य विटैः सह वासः
२६२	२२ गुणश्रियमाहूय समरसिंहस्य कन्याग्रहणप्रार्थना	७१	११ हारादिचौर्यात् पितुरपमानेन पुण्यसारस्य पश्चिम- दिशं प्रति गमनम्
२८७	२३ पुंवेपथया गुणश्रिया सह मदनवत्या विवाहः	१०३	१२ देवीसहायतया पुण्यसारस्य बलभीपुरीं प्रति गमनम्
३०६	२४ पुण्यसारस्य पुनर्देव्याराधना	११९	१३ पुण्यसारेण कामदेवश्रेष्ठिनोऽष्टौ कन्याः परिणीताः
३२९	२५ पुण्यसारगुणश्रियोऽमैत्रीकरणम्	१३२	१४ एकं श्लोकं लिखित्वा देहशङ्काच्छलेन कामदेव- श्रेष्ठिगृह्णात् पुण्यसारस्य निस्सरणम्
३४६	२६ कृताघियो लक्षणम्	१५३	१५ पुण्यसारस्य बटवले पित्रा सह सप्तागमः
३४९	२७ गुणश्रियाश्चितासमीपे गमनम्	१६२	१६ पित्रा सह पुण्यसारस्य स्वग्रहगमनम्
३६७	२८ पुण्यसारस्य चितादेश आगमनम्	१९९	१७ गुणश्रियाः पर्युगेवैष्यणकृते गोपगिरिं प्रति गमनम्
३७२	२९ मित्रकृत्यम्	२०९	१८ गुणश्रिया गोपगिरिन्त्रेण समरसिंहेन सह मिलनम्
३७४	३० गुणश्रिया पुण्यसारस्य स्वग्रहस्यप्रकाशनम्		
४१२	३१ गुणश्रिया सह पुण्यसारस्य स्वग्रहं प्रति गमनम्		

विषयः

श्लोकाङ्कः

३२ मदनवतीपुण्यसारयौल्लभम्	४२६
३३ पुण्यसारस्य प्रियाभ्यां सह वलभीपुरीं प्रति प्रयाणम्	४३९
३४ कामदेवश्रेष्ठिनोऽग्निप्रवेशाय पुत्रीभिः सह वलभ्या वहिरंगनम्	४५१
३५ पुण्यसारस्य कामदेवश्रेष्ठिना सह सम्भिलनम्	४६५
३६ वधवराभ्यां सह कामदेवश्रेष्ठिनो गृहं प्रति गमनम्	४७५
३७ कुलवधूर्धमनिरूपणम्	४८७
३८ पुण्यसारस्य वलभीपुरीतः स्वपुरं प्रति प्रयाणम्	४९०
३९ पुण्यसारस्य जातिस्थला प्रियाऽग्ने जीवदयार्भं निज- अग्नभक्तयनम्	४९८
४० चारणशुर्निं प्रति पुण्यसारस्य आग्न्वीथ्यस्यप्रियापृच्छा	५२२
४१ करुणावर्णनम्	५२७
४२ पुण्यसारस्य श्रावकधर्मस्वीकारः	५२९

विषयः

श्लोकाङ्कः

४३ पुण्यसारस्य राज्यप्राप्तिः	५३३
४४ पुण्यसारभूपत्याभार्युद्घोषणा	५३७
४५ पुण्यसारदृष्टतेः पुच्छतवर्णनम्	५३९
४६ पुण्यसारो मुनिसमीपे दीक्षां लाल्वाऽन्ते स्वर्गं जगाम ततो मोक्षङ्गमी, सर्गसमाप्तिश्च	५४७-५५०

सप्तमः सर्गः ७

१ हेमार्चयस्य यतिश्रावकभेदेन द्विविधधर्मनिरूपणम्	२
२ यथाप्रवृत्त्यादिकरणक्रमेण सम्यक्त्वप्रारूपणम्	९
३ शुद्धशुद्धदेवादिवर्णनम्	२०
४ सम्यक्त्वप्रभावकथनम्	२६
५ सम्यक्त्वलक्षणभूषणद्रूपणनिरूपणम्	३१
६ विस्तारतो द्वादशव्रतप्रारूपणा	३४-१११

विषयः	श्लोकाहः	विषयः	श्लोकाहः
[उरणोक्तकर्मोत्पत्तिविचारः, पृ० १३५ टि०]		[प्रतिबन्दीशब्दार्थं . टि०]	
[चतुर्विधानर्थदृष्टश्चतुर्धाऽस्तं चतुर्धाऽदं च, पृ० १३६ टि०]	११५	१६ योगिना सह भीमस्य इमशाने यानम्	१८९
७ सम्यक्त्वमूलद्रादशत्रयपालने भीमकुमारकथानकम्	११५	१७ प्रेतवने योगिभीमयोर्युद्धम्	२०२
८ हरिवाहनदृष्टतेर्भीमकुमारस्योत्पत्तिः	१२१	[गम्भीरवेदिगम्भीरवेदिशब्दयोर्भावार्थः, टि०]	
९ विमलबोधमन्त्रिणो गृहे मतिसागरस्य जन्म	१२३	१८ योगिनोर्द्वौष्ण्यलिप्तं भीमं यक्षिणी स्वगृहं निनाय	२१६
[नासत्शब्दव्याख्या, टि०]		१९ तस्यै भीमस्योपदेवाः	२३०
१० मन्त्रिणो भीममतिसागराभ्यां हितोपदेशदानम्	१३२	२० भीमस्य साधूपान्त्रये गमनम्	२४६
११ हरिवाहनमधूपस्य गुरुं नन्तुमुद्याने गमनम्	१५१	२१ भुजामालम्ब्य भीमस्य कालिकामठे गमनम्	२५८
१२ अमालपुत्रेण सह भीमस्य गुरुसमीपे श्रावकधर्म- ग्रहणम्	१६१	२२ कालिकाऽऽद्यत्ते मतिसागरशिरश्छेत्तुकामस्य योगि- नोऽऽवलोकनम्	२६३
१३ भीमसन्निधौ कापालिकस्यागमनम्	१६५	२३ योगिभीमयोः पुर्युद्धम्	२७६
१४ योगिनो विद्यासिद्धौ सहस्रप्रार्थनं कुमारस्य च तत्स्वीकारः	१७५	२४ कालिकायाः श्राद्धसौत्वः	२८५
१५ राजपुत्रमन्त्रिपुत्रयोर्धार्मिकसंवादः	१८२	२५ कालिकया भीमवचनं स्वीकृत्य [धर्मसमीक्ष्य] कापालिकविमोचनम्	२९९

विषयः

श्लोकाः

- २६ भीमस्य भविषागरात् स्वशृङ्खलान्तश्रवणम् ३०१
२७ भीमोपदेशेन कापालिकस्य दयाधर्मस्वीकारः ३२५
२८ हस्तिना भीममतिसागरयोः शून्ये हेमपुरे नयनम् ३३२
२९ सिंहरूपधारिणः सुराद् हेमरथच्युतिमोचनाय
भीमस्य प्रयत्नः ३४०
३० भीमस्य हेमरथनृपमोचनम् ३५५
३१ सुरेण भीमाय हेमपुरादिदृष्टान्तकथनम् ३६७
३२ मित्रस्थोत्पात्नितस्य भीमस्य चारणसुनिवन्दनाय
गमनम् ३८७
३३ क्रोधक्षमयोरुपरि 'अचङ्कारितभट्टिका' कथानकम् ... ३९६
३४ कमलश्रीघनप्रवारयोगेऽचङ्कारितभट्टिकान्नम् ... ४०३
३५ सुशुद्धिसचिवेन सह तस्या विवाहः ... ४१५

विषयः

श्लोकाः

- ३६ क्रोधतः स्वपतिं त्यक्त्वा तस्या रात्रौ बहिर्गमनं तथा
चौरैस्तदूषणादिहरणम् ... ४३०
३७ तस्याश्च विजयाय पट्टीपतये समर्पणम् ... ४३५
३८ तस्याः सतीत्वरक्षणाय कष्टसहनम् ... ४४६
३९ कञ्जलवणिजो गृहात् तद्भ्राताऽचङ्कारितभट्टिकां स्वगृहं
निनाय ... ४६१
४० अचङ्कारितभट्टिकायाः कोपप्रत्याख्यानम् ... ४७१
४१ सुरेणचङ्कारितभट्टिकायाः परीक्षणम् ... ४७८
४२ अचङ्कारितभट्टिकावृत्तान्तं श्रुत्वा हेमरथे रक्तसः कोप-
परित्यजनम् ... ४८८
४३ यक्षो हेमरथश्च सम्यक्त्वं जगृहुः ... ४९७
[समाप्तारलक्षणम्, टि०]
४४ कापालिकेन सह कालिकासूर्यां जागत्य भीमाय
तत्सिन्धोर्वृत्तान्तकथनम् ... ५११

विषयः	श्लोकाङ्कः	विषयः	श्लोकाङ्कः
४५ कमलायक्षिण्या आगमनम्	५२२	५५ गुरुपदेशम् नवरात्रेषु देवीमठे छापाद्विषयनिवारणम्	६१८
४६ यक्षाचैः सह विमानस्थस्य भीमस्य स्वपुरे गमनम् ...	५२६	५६ कण्ठेश्वरीकोपाप्तपुत्रस्य कुष्ठीभवनम् ...	६३९
४७ हरिवाहनभीमयोरुद्याने सम्मिलनम् ...	५३७	५७ शरीरधर्मस्थायं नृपमन्त्रिणोः संवादः ...	६५२
४८ राव्ये भीमं सस्थाप्य हरिवाहनो दीक्षां लब्धौ ...	५४५	५८ हेमसूरिसमन्वितजलसेचनेन चौलुक्यस्य कुष्ठनिरासः	६६९
४९ चिरं प्रजाः प्रपाल्य पुत्राय राव्यं इत्था चारित्रं		५९ कुमारपालय गुरोः 'परमार्हत' इति विरुद्धदानम्	६८७
लात्ता मोक्षं जगाम भीमः	५५३	६० काशिदेशे हिंसानिवारणार्थं चित्रपट्टादिसहितानां	
५० कुमारपालस्य सन्त्यक्तपूर्वकश्राद्धधर्मस्वीकारः ...	५६०	स्वमन्त्रिणां श्रेयणम्	६९६
५१ कुमारपालस्य स्वराज्येऽभ्यार्थुर्द्वयोपणम् ...	५७७	६१ जयव्रतचन्द्रेण कुमारपालो हिंसां निवारयामास ...	७१५
५२ कुमारपालेन सप्तानां व्यसनानां स्वदेशान्तरासनम्	५८४	६२ हेमवन्द्यसूरिद्वत्वा चौलुक्यप्रशंसा ...	७२०
५३ यूकाघातकं वणिजं गृहीत्वा राजपुरुषाः कुमारपाल-		६३ चौलुक्येऽवकाशमलभमानाया हिंसायाः स्वतातं-	
समीपे निन्युः	५९१	मोहमहीपसमीपे गमनं, सर्गसमाप्तिश्च	७२२-७३०
५४ यूकाविहारासमीपणम्	६०३	अष्टमः सर्गः ८	
		१ चौलुक्यस्य करुणाकान्याऽवलोकनम् ...	१

विषयः

श्लोकाङ्कः

- २ अर्हद्धर्महीशतत्परिवारादिवर्णनम् ... ६
३ मोहमहीपतत्परिवारादिनिरूपणम् ... १९
४ करुणाकन्यासमीपे सुभतिदूत्या आरामनम् ... ३०
५ चौलुक्यस्य धर्मकन्याया सह पाणिग्रहणम् ... ६२
६ धर्मराजेन सह चौलुक्यस्य मोहनृपतिं जेतुं प्रयाणम् ७६
[निःसृष्टार्थशब्दस्य भावार्थः, टि०]
७ ज्ञानादर्शनात्मकस्य निःसृष्टार्थस्य चौलुक्यदूतस्य मोहमहीपेन सह संवादः ... ८४
८ मोहभूपस्य प्रथमवनावागमनम् ... १२३
[आत्मटीलक्षणम्, टि०]
९ चौलुक्यमोहनराजयोः संवादे युद्धं च ... १३१
१० चौलुक्यस्य मोहमहीपं विजित्वा स्वराज्ये धर्मनेत्रं स्थापयित्वा गुरुसमीपे गमनम् ... १४१

विषयः

श्लोकाङ्कः

- ११ हेमाचार्यस्य चौलुक्यायाशीर्दानम् ... १४३
१२ हेमाचार्यस्य चतुर्विधधर्मकथनम् ... १४७
१३ चतुर्विधधर्माराधने विक्रमराजकथानकम् ... १६६
१४ धनेच्छया वने भ्रमतो मुनिचन्द्रशुरुषार्थज्ञतस्य विक्रमस्य स्वनिर्धनत्वे भ्रमः, गुरोरुत्तरद्वारो-पदेशश्च ... १७८
१५ विक्रमस्य दानधर्मस्वीकारः ... १८७
१६ विक्रमस्य पञ्चशतसर्णदीनारत्नाभः ... १९०
१७ विक्रमस्य जिनराजाय शुद्धाभदानं पञ्चदिव्यभ्रातृ-र्भावश्च ... १९९
१८ उद्याने क्रीडतो विक्रमस्य विद्याधरनीलकण्ठाय विस्तृतविद्यापदभ्रदानम् ... २२०

विषयः	श्लोकाः	विषयः	श्लोकाः
१९ विद्याधरो विक्रमायाकाशगामिनीं विद्यां तथा सर्व- विषयभूमिकां च तत्प्रभावकथनपूर्वकं द्वौ	२२४	२९ विक्रमं त्रिवपुरं नीत्वा महिमानं कृत्वा च देव्याः स्वर्गमनम् ...	३४४
२० राजकन्याया विवोत्तराणां तुष्टो हरिश्चन्द्रो विक्रमा- यार्द्धराज्येन सह रत्नमञ्जरीं द्वौ	२४२	३० गुरोरागमनं तपोधर्मोपदेशश्च [अणिमाद्यस्तिद्धिनां स्वरूपम्. दि०]	३५१
२१ हरिश्चन्द्रो राज्ये विक्रमं न्यस्य स्वर्गं जगाम	२५१	३१ रत्नसारपुत्रं राज्ये निवेदय, विक्रमस्य व्रतमहणम्	३६२
२२ नीलकण्ठेन सह विक्रमस्य वैताल्ये गमनम्	२६६	३२ चण्डसेनस्य सुवि पतनम्	३६८
२३ नीलकण्ठस्य विक्रमाय स्वयमिर्निदानम्	२६८	३३ विक्रमसुनिलरूपगणपयोः संवादः	३७२
२४ शश्वततीर्थानि तत्त्वा विक्रमस्य पुनः स्वपुरे गमनम्	२७१	३४ प्रलक्ष्मीभूय देवस्य भूपतये पुत्रवृत्तान्तकथनम्	३८१
२५ गुरुसविधे विक्रमस्य शीलव्रतोपादानम्	२८४	३५ विक्रमस्येवधर्मोपदेशः	३९३
		३६ गुरोर्भावधर्मोपदेशः	३९७
		३७ विक्रमस्य मोक्षगमनम्	४०१
		३८ कुमारपालस्य कुबेरश्रेष्ठिगृहे गमनम्	४१३
		३९ कुमारपालेन निर्वाणार्ण धनमोचनम्	४२३

विषयः

४०	गुरोर्नृपप्रशंसनम्	४३८
४१	कुमारपालस्याष्टादशदेशे चैत्यनिर्माणम्	४४१
४२	राजाज्ञया समरसोपरि गच्छत उदयनामालस्य विम- लाचलरोहणं तस्य तीर्थस्योद्धारार्थमभिग्रहश्च	४७७
४३	समरसोदयनेनयोः सङ्ग्रामः	४९१
४४	ज्वालसेन्यस्य पराजयोऽमालस्य युद्धाय गमनम्	४९५
४५	समरसामालयोर्दुर्द्धम्	५०२
४६	रिपुं निहस्य राज्ये तत्पुत्रं निवेश्य पञ्चाब्दलितस्यामा- लस्य मार्गे मूर्च्छांप्रापणम्	५०९
४७	मण्डलाधिपानाम्नेऽमालस्य जीर्णतीर्थोद्धारच्छायाः प्रकाशनम्	५२०
४८	साधुवेषधारिविण्ठसमीपं जालोच्च्योदयनस्य स्वर्ग- गमनम्	५३०

विषयः

४९	बण्ठस्य रैवताद्रौ सुरालयगमनम्	५३९
५०	महामाल्यपदे वाग्भट्टस्य न्यसनम्	५४४
५१	नृपाज्ञामनुगम्य वाग्भट्टस्य तीर्थोद्धाराय शत्रुञ्जयं प्रति गमनम्	५५२
५२	तीर्थोद्धारं श्रुत्वा नैगमानामागमनं तथा भीमवणिग्- वृत्तान्तम्	५५६
५३	तीर्थोद्धारस्य प्रारम्भः	६१०
५४	सम्पन्नस्य चैत्यस्य स्तुटनम्	६१८
५५	वाग्भट्टाज्ञया पुनर्निर्भ्रमचैत्यरचना	६३४
५६	श्रीहेमसूरिणा विक्रमसंवत् १२११ प्रथमजिनप्रति- ष्ठापनम्	६४२
५७	तलहट्टके वाहडपुरं संस्थाप्य सारामांश्रुतुर्विशति- प्रामान्यं देवपूजायै दत्त्वा वाग्भट्टस्य स्वपत्ने गमनम्	६४८

विषयः	श्लोकाङ्कः
५८ श्रुगुच्छे गत्वाऽऽश्रमस्य मुनिसुव्रतवाथचैल-	
शारम्भस्तथा गर्तामिलनादिवृत्तान्तम् ...	६५३
५९ आश्रमदनिष्पादिते चैले कूर्मलम्बनस्य जिनस्य	
हेमाचार्येण शतिष्ठाकरणम् ...	६७७
६० चैलमूर्ध्निस्थितस्याश्रमस्य स्वर्णादिवर्षणम् ...	६८२
६१ आश्रमस्यारामत्रिककरणम् ...	६८७
६२ हेमसुरिकृता मुनिसुव्रतस्तुतिराश्रमप्रशंसा च ...	६९६
६३ गुर्वादीनां पत्तनं श्रितं गमनं श्रुगुच्छे चाश्रमस्य	
मरणदशापत्रस्य इव भवनम् ...	७०१
[चतुःपष्ट्योरीनीनां द्वापञ्चमद्द्वीराणां च नामानि. टि०]	
६४ आश्रमस्यः पञ्चावतीदिव्याराधनम् ...	७०९
६५ देवीकथनात् पञ्चावती हेमाचार्यमाजुहाव	७१४

विषयः	श्लोकाङ्कः
६६ यशश्चन्द्रागिनी सह हेमाचार्यस्य श्रुगुच्छपुरमा-	
काशमार्गेणगत्य सैन्यवैद्वीसद्वेने गमनं ...	७१५
६७ हुद्गारेण मन्त्रशक्त्या च क्लम्बितदेवीनां यशश्चन्द्रेण	
सह संवादः... ..	७३६
६८ देवीनां स्तथानगमनमाश्रमस्य निरोगतालाभश्च ...	७५२
६९ हेमाचार्यस्याश्रमभेदेन सर्वदेवीनां भोगमारचय्य पुनः	
पत्तने गमनं, सर्गसमाप्तिश्च ...	७५५-७५७

नवमः सर्गः ९	
१ श्रीबीरचरित्रव्याख्याने देवाधिदेवप्रतिमापृत्तान्त-	
व्याख्यानम्... ..	१
२ श्रीमहावीरस्य राजगृहे समवसरणम् ...	२
३ अमयकुमारस्यान्तिमराजर्षिविषया पृच्छा	३

विषयः	श्लोकाङ्कः	विषयः	श्लोकाङ्कः
४ उदायननुपवर्णनम्	...	१५ प्रभावलाः श्वेतवस्त्रयो रक्तवदर्शनम्...	१०२
५ कुमारानन्दस्वर्णकारस्याधिकारः	...	१६ दीक्षां लात्वा प्रभावलाः स्वर्गगमनं कुञ्जिकायाः	१०७
६ कुमारानन्दसमीपे व्यन्तरस्त्रियोरगमनम्	...	प्रतिमापूजनं प्रभावतीदेवेन रात्रः सम्यक्त्वे स्थापनं च	१११
[लवण्यसम्भोगशब्दयोर्व्याख्या. दि०]		१७ गान्धारश्चावकदृशान्तम्	...
७ स्वर्णकारस्य पञ्चशैलगमनम्	...	१८ प्रद्योतेनान्यप्रतिमां न्यस्य कुञ्जिकया सह पुरातन्याः	१३२
८ व्यन्तरीभ्यां स्वर्णकारस्य चम्पापुरे मोचनम्	...	प्रतिमाया निजपुरे नयनम्	...
९ इङ्गिनीमरणेन स्वर्णकारस्य पञ्चशैलाधिपत्वेन भवनम्	...	१९ विषयासक्त्योक्तयोर्भायल्लखामिबणिजे मूर्तिप्रदानम्	१३४
१० पट्टस्य विद्युन्मालिगले विलम्बम्	...	२० प्रद्योतोदायनयोर्युद्धम्	१५८
११ अर्हन्मूर्त्तिनिर्माणफलम्	...	२१ उदायनस्य प्रद्योतं गृहीत्वा स्वपुरं प्रति गमनं मार्गे	१६९
१२ विद्युन्मालिनः सांयत्रिकाय वीरप्रतिमासमुद्देशनम्	...	वर्षाकालस्य चागमनम्	...
१३ प्रभावला समुद्रतः जिनप्रतिमायाः प्रादुर्भरणम्	...	२२ उदायनस्य मार्गे एव वार्षिकप्रवाराघनं क्षामणापूर्वकं	१७७
		प्रद्योतमोचनं च	...
१४ उदायनस्य निःशीर्षप्रियाराशरीदर्शनम्	...	२३ भावतः सर्ववित्युपदेशः	२०२

[करणलक्षणम्. दि०]

विषयः	श्लोकसङ्केः	विषयः	श्लोकसङ्केः
२४ पुत्रेण सहोदायनस्य व्रतस्वीकृतिः	२०८	३६ ततो वलभपुरे गमनं तत्समीपस्थितपर्वतद्वयोपरि	३२०
२५ महावीरेणोदायनस्य भविष्यद्दशाकथनम्	२१२	विहारविधापनं च	३२४
२६ प्रतिभाविपया पृच्छा, तदुत्तरं च	२३५	३७ चैलुक्यस्य पुण्डरीकागिरीधरारोहणम्	३३०
२७ राजाज्ञया अतिमार्थं जनैर्वीतिभयस्थाने गत्वा तत्र खननम्	२५९	३८ तत्र जगदस्य सपादकोटिद्वयूरवदान्तं प्रथममालापरिधानम्	३३९
२८ उदायनदत्तज्ञासनपत्रेण सह प्रतिभाया निस्सरणम्	२६१	३९ रात्रिः प्रसुप्तिः प्रार्थना च	३४७
२९ तस्याः प्रतिभायाः पत्नने समानयनं पूजनं च	२६५	४० हेमाचार्यकृता प्रसुप्रार्थना	३५६
३० हेमसूरीणां दृयात्रे तीर्थयात्राफलवर्णनम्	२७४	४१ चैलुक्यस्योज्जयन्तगिरिरामनं गिरिकल्पक्षेत्रं	३५८
३१ कुमारपालस्य सद्दयपतीभूय तीर्थयात्रायै प्रस्थानम्	२८०	४२ जगदस्य पूर्ववदाद्यमालापरिधानम्	३६२
३२ विप्रहर्षं डाहलदेशोशापाननश्रवणम्	२८८	४३ रात्रिः प्रसुप्तिः प्रार्थना च	३६३
३३ मागे कर्णस्य मृत्युप्राणम्	३०४	४४ श्रीहिसचन्द्रकृता प्रसुप्रार्थना	३६५
३४ चैलुक्यस्य यात्रार्थमनुपाननपादचारेण गमनम्	३०७	४५ गिरिपद्याविधापनम्	३६५
३५ धन्वकुपुरे झोलिकानिवारविधापनम्	३१९	४६ चैलुक्यस्य देवपत्नने चन्द्रप्रभनसत्तम्	३६५

विषयः

श्लोकाङ्कः

- ४७ अत्रार्थि जगदस्य प्रथममालापरिधानम्
४८ कुमारपालजगद्वयोः संवादः राज्ञो माणिक्यपूजा-
वर्णनं च
४९ श्रीहेमसूरिणा दृष्य सप्ततत्त्वस्वरूपप्रतिपादनम्
५० जीवतत्त्वभेदनिरूपणम्
५१ अजीवतत्त्वकथने षड्द्रव्यरूपणम्
५२ कालाणूनां व्याख्यानम्
५३ शेषतत्त्वकथनम्
५४ सप्ततत्त्वश्रद्धानफलम्
५५ त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्रादित्रयचरित्रार्णवम्
५६ श्रीहेमसूरिकृतसर्वथन्त्र्यलोकप्रतिज्ञा
५७ चौलुक्यधर्ममहिम्ना खरतालेषु श्रीतालत्वभवनम्
५८ श्रीहेमचन्द्रसूरिणा जैनमतोपलोकनम्

विषयः

श्लोकाङ्कः

- ५९ चौलुक्यस्य वर्षासु विहारनियमादानम् ४५१
६० चौलुक्योपरि शकैन्द्रस्य प्रयाणम् ४५६
६१ श्रीहेमचार्येण पत्यङ्कयुक्तशकाधीशानयनम् ४६९
६२ षण्मतीं यावद्भारिकरणनियमाच्छकाधीशस्य मोक्षः
६३ अष्टयुनिततं राजानं दद्यात् नडूलुचुपहसनम् ५०६
६४ पार्थस्यादीनामवन्दनीयानां भेदतो निरूपणम् ५१०
६५ भूपनमस्कारेण यतिपाशस्य शुभविचारणा ५२१
६६ तस्य मुनेः पुनर्व्रतग्रहणमनशनसवीकारश्च ५२८
६७ तस्य मुनेः स्वर्गोपमनम् ५४६
६८ सर्गसमाप्तिः ५४७
- दशमः सर्गः १०
- १ चौलुक्यस्य गुरुपार्थे स्वपूर्वभवादिविषया पृच्छा १

विषयः	श्लोकाङ्कः	विषयः	श्लोकाङ्कः
२ सूरिसन्नाधिष्ठायिकां प्रसाध हेमसूरिणा तत्सवितार- कथनम् [स्वागामिभक्तयन्त्रम्. टि०]	१३-१८	१२ गुरुराज्ञोः संवादः	१७८
३ नृपस्य सूरये 'कलिकालश्रीसर्वज्ञ' इति विरुददानम्	१०६	१३ चौलुक्यस्य प्रभावनाकरणम्	१९४
४ नृपस्य गुरुसमीपे राव्यदानपट्ट्या	१११	१४ हेमचन्द्रसूरैः स्वर्गगमनम्	१९९
५ बालचन्द्रेणाजयपालाय गुह्यमन्त्रकथनम्	११७	१५ अजयपालस्य भूपाय विषदानम्	२२६
६ हेमाचार्यः स्वास्तसमर्थं विज्ञाय स्वभ्रात्रे प्रद्युम्नसूरये गच्छं समर्थं स्वयमनशनं जप्राह	१२६	१६ कुमारपालस्यान्तिमारारथना	२३५
७ नृपतिसङ्घसमक्षं हेमसूरैरन्विता देशाना	१२९	१७ कुमारपालस्य स्वर्गगमनम्	२६०
८ निर्गोद्वीवानां दुःखवर्णनादि	१३३	१८ अजयपालस्य राव्यलाभः	२६८
९ नारीगर्भदुःखस्वरूपणादि	१४६	१९ रचनाकालग्रन्थसङ्ख्याकथनं, सर्गसमाप्तिश्च	२७५-२७६
१० आत्मज्ञानप्रशंसनम्	१५८	२० ग्रन्थकर्तुः प्रशस्तिः, ग्रन्थसमाप्तिश्च	२७५-२७६
११ पिण्डव्यादिव्यानप्ररूपणं तत्फलकथनं च	१६४	२१ परिशिष्टम् नं० १ टिप्पणीकारप्रशस्तिः	२७५-२७६
		२२ परिशिष्टम् नं० २ शङ्खेश्वरपार्श्वनाथस्तुतिश्चिन्तामणि- पार्श्वनाथस्तुतिः सूरिस्तुतिर्गुरुस्तुतिश्च....	२७५-२७६
		२३ परिशिष्टम् नं० ३ अपरचितवास्तुशास्त्रश्लोकाः	२७५-२७६

॥ शुद्धिपत्रकम् ॥

पत्रम्	पृष्ठम्	पंक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१	२	६	क्षोदिष्ट	क्षोदिष्ट
२	२	४	न्यायवान्	न्यायवान्
२	२	५	बध्वा	वद्ध्वा
४	१	१	दृढयतु	द्रेढयतु
४	१	४	दिव्यद्	दीव्यद्
४	२	४	सत्वेन	सैत्वेन

१ एवमन्यत्रापि सर्वत्र तत्र स्थलेषु स स सन्धिः स्वयमूलाः. २ एवमन्यत्रापि दृढिमा दृष्टुम् दृढयति अदृढम् इत्यत्र दृ इत्यस्य स्थाने दृ इति दृश्यम्. ३ एवमन्यत्रापि दलातलमहलादिषु तकारद्वित्वं हेयम्.

पत्रम्	पृष्ठम्	पंक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
४	२	७	ऊर्ध्वं	ऊर्ध्वं
८	२	७	तदचीकथत्	तदची(च)कथत्
८	२	१२	तान्यवी	ताग्र्यवी
९	१	१३	परिचायीं	परिचाय्यौ
१०	१	५	संधेन	संधेन
१०	१	१४	निरुद्धा	निरुद्धै

१ एवमन्यत्रापि ध्व स्थाने ङो बोध्यः. २ कथमचीकथयति, ये गणयतेत्येयामपि पूर्वस्य यथार्थेनमीचमिच्छन्ति तन्मते भविष्यति, प्रकृतान्तरं वाऽन्वेषमिति क्रियालसमुच्चये. ३ एवमन्यत्राप्यापदग्रसिद्धयन्त्यादिषु धकारैकत्वं प्रबोध्यम्.

पंम.	पुष्टम्	पंक्तिः	अष्टुदम्	शुद्धम्
११	१	११	सछया	सच्छया
११	२	६	शाड्वल	शाड्वल
१४	१	११	तसेच्छं	तसेत्थं
१४	२	२	द्वंस्या	द्वंस्याः
१५	१	४	सेस्यीयते	सेस्यीयते (तेष्टीयते)
१७	१	१४	घायतां	घाय तम्
१७	२	८	जुहुयन्	जुहुयन्
१८	१	१४	विच्छत्वा	विच्छत्वा
१८	२	१४	अदह्यत	अदह्यत
१९	१	१४	मभस	मभस
२२	१	१०	गुणोत्पणः	गुणोत्पणः

१ एवमत्रोऽपि च्छ थाते च्छः २ शुणोदरादित्वात् वकारोऽपि साधुः

पंम.	पुष्टम्	पंक्तिः	अष्टुदम्	शुद्धम्
२३	१	४	भूसिपतो	भूसिपतौ
२४	१	६	दिव्यत्तम	दिव्यत्तम
२५	१	११	प्राचूर्णक	प्राचूर्णिक
२५	२	३	सूजे	सूजे
२६	१	८	विसिन्धिये	विसिन्धिये
२६	२	८	सशब्द	सशब्द
२६	२	१४	इव	इव
२८	१	१४	सूर्यः	तेजःसमूहः
२८	२	३	दुर्जलि	दूर्जलि
२८	२	११	दृशत्	दृशत्
२९	१	५	वासरिव	वासीरिव

१ 'सूजे'र्वा धीर्घः सर्वत्र' इति पराकायात् सूजे'कः सूजे'कश्च इति सूजे'क
शब्दे शब्दकाममुनेः

पद्यम्	श्लोकम्	पंक्तिः	श्लोकम्	पंक्तिः	श्लोकम्	पंक्तिः
६५	संध्यावासन	११	संध्यावासन	११	शुद्धम्	१
६५	संध्यावासनं	१२	संध्यावासनं	१२	शुद्धम्	१
६६	आर्द्रं-	१	आर्द्रं-	१	शुद्धम्	१
६६	सुराष्ट्र-	२	सुराष्ट्र-	२	शुद्धम्	२
६७	मणी	२	मणी	२	शुद्धम्	१
६७	रचिरं	२	रचिरं	२	शुद्धम्	१
६७	चन्द्रःXवियुत्	१४	चन्द्रः	१४	शुद्धम्	१
७०	सेसिच्या(चा)मास	५	सेसिच्यमास	५	शुद्धम्	१
७०	द्रवम्	८	द्रवम्	८	शुद्धम्	१
७१	यत्स्वयमि प्रेम-	११	यत्स्वयमि प्रेम,	११	शुद्धम्	१
७१	प्रापूर्णं	५	प्रापूर्णं	५	शुद्धम्	२
७४	(प्रजिभिवाम्)	९	(प्रजिभिवाम्)	९	शुद्धम्	१
७४	तसिचाम्	११	तसिचाम्	११	शुद्धम्	२

पद्यम्	श्लोकम्	पंक्तिः	श्लोकम्	पंक्तिः	श्लोकम्	पंक्तिः
५२	मठे	१४	मठे	१४	शुद्धम्	१
५३	रमसा	१४	रमसा	१४	शुद्धम्	२
५५	पृथ्व्यात्	१०	पृथ्व्यात्	१०	शुद्धम्	१
५५	काससंकाश	१२	काससंकाश	१२	शुद्धम्	१
५५	वलातिशययुक्ता गर्जना	१४	वलातिशययुक्ता गर्जना	१४	शुद्धम्	२
५६	सेसिच्या(चा)मास	१०	सेसिच्यमास	१०	शुद्धम्	२
५८	स्वर	१४	स्वर	१४	शुद्धम्	२
५९	शम्वाति	४	शम्वाति	४	शुद्धम्	२
६०	द्वान	३	द्वान	३	शुद्धम्	१
६०	देवमूयं	९	देवमूयं	९	शुद्धम्	१
६०	वपम	१४	वपम	१४	शुद्धम्	१
६२	उपही(हि)ष्ट	५	उपही(हि)ष्ट	५	शुद्धम्	१
६२	हालिका-	८	हालिका,	८	शुद्धम्	२

पत्रम्	शुद्धम्	पंक्तिः	शुद्धम्	पंक्तिः	शुद्धम्	पंक्तिः
११०	२	१४	२	१४	२	१४
११४	२	१२	२	१२	२	१२
११८	२	१४	२	१४	२	१४
१२०	२	४	२	४	२	४
१२१	२	८	२	८	२	८
१२२	१	१४	१	१४	१	१४
१२४	१	८	१	८	१	८
१२६	२	८	२	८	२	८
१२६	२	९	२	९	२	९
१३०	१	१३	१	१३	१	१३
१३०	२	४	२	४	२	४
१३१	२	१३	२	१३	२	१३
१३५	२	७	२	७	२	७
१३५	२	७	२	७	२	७

पत्रम्	शुद्धम्	पंक्तिः	शुद्धम्	पंक्तिः	शुद्धम्	पंक्तिः
८१	१	१३	१	१३	१	१३
८४	१	१३	१	१३	१	१३
८७	२	१३	२	१३	२	१३
९१	१	१२	१	१२	१	१२
९२	१	१४	१	१४	१	१४
९४	२	९	२	९	२	९
९४-	२	१२	२	१२	२	१२
१००	२	७	२	७	२	७
१०१	१	१२	१	१२	१	१२
१०१	२	१३	२	१३	२	१३
१०१	२	१३	२	१३	२	१३
१०८	२	१३	२	१३	२	१३
१०९	१	१३	१	१३	१	१३
११०	१	२	१	२	१	२

पत्रम्	१६८	१६८	१७०	१७१	१७१	१७२	१७२	१७३	१७७	१७९	१८२	१८२	१८२	१८४
श्रमम्	१	१	१	२	२	१	२	१	२	२	१	२	२	२
पंक्ति	९	१३	९	३	१३	३	५	७	८	१४	१२	११	१२	१०
शुद्धम्	नन्दनी	असिका	शीलान्वयेन,	रनीपल्लभ	दुपयोर्मैथु	लस्यसंतामिमं	रत्नमंजरी	परिष्कृतम्	(या)	तेस	कुला	प्रदक्षिणा	प्रदक्षिणा	नरिनत्ति
शुद्धम्	नन्दनी	असिका	शीलान्वयेन,	रनीपल्लभ	दुपयोर्मैथु	लस्यसंतामिमं	रत्नमंजरी	परिष्कृतम्	(या)	तेस	कुला	प्रदक्षिणा	प्रदक्षिणा	नरिनत्ति

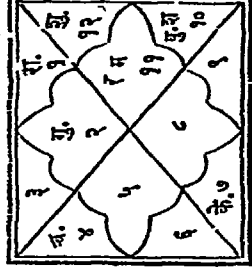
पत्रम्	१३८	१३९	१४९	१५४	१५८	१५८	१६१	१६४	१६५	१६५	१६५	१६५			
श्रमम्	२	१	२	२	१	१	१	२	२	२	२	२			
पंक्ति	१०	८	९	१४	५	५	८	१४	१२	१३	९	१३			
शुद्धम्	अशुद्धम्	उत्तिष्ठतेभः	सतः	नन्दनीम्	सरोत्मत्तः	गन्तुं	पुंसुः	द्वौ (द्वे सहस्रे)	ये	प्रवरा	जागत्या	सूरि	सतलिका	विद्याः	सूत्रे
शुद्धम्	अशुद्धम्	उत्तिष्ठतेभः	सतः	नन्दनीम्	सरोत्मत्तः	गन्तुं	पुंसुः	द्वौ (द्वे सहस्रे)	ये	प्रवरा	जागत्या	सूरि	सतलिका	विद्याः	सूत्रे

पत्रम्	पृष्ठम्	पंक्तिः	अष्टुद्धम्	शुद्धम्
२१४	१	९	दुष्पाप	दुष्पाप
२१६	२	७	वसन्	वसन्
२१६	२	९	भ्रमन्	भ्रमन्
२१८	२	१४	(०६)	(०६)
२१९	१	९	प्रतिष्ठाप	प्रतिष्ठाप(त्वं)
२१९	९	३	कैरुक्	कैरुक्-
२१९	२	२	द्विपणा	दीपण
२१९	२	५	देवेन्द्रसेवाभृतः	जम्बादिसूरीश्वराः
२१९	२	६	भूमिविभूयको	जैनजगद्गुरुः
			जगद्गुरुः सात्राद्रसु-	सुखकः सत्राद्र-
२२०	२	१३	रतिपतिः	रतिविलासः

पत्रम्	पृष्ठम्	पंक्तिः	अष्टुद्धम्	शुद्धम्
१८६	२	१३	पित	पित
१८८	२	२	पणौ	पणौ
१९१	२	१३	रोधः	रोधः
१९५	१	४	मात्स-	मात्स-
१९५	१	५	वासिताशय-	वासिताशयः
१९६	२	१४	तुरुक्	तुरुक्
२०५	२	३	आकुला	आकुलाः
२०९	१	३	निर्घृणो	निर्घृणो
२०९	१	१०	चैर्येण	चैर्येण
२१०	१	१	वन्नव	वन्नव
२१०	१	५	ध्वनि	ध्वनि
२१४	१	८	ईपहंमं	ईपहंमं

सूचना.

श्रीहेमचन्द्रसूरीदीक्षाविचारः प्रथमसर्गे “माघमासस्य धवले, पक्षे चातुर्दशोऽहनि ॥ १६१ ॥
रोहिण्यां शनिवारे च, रवियोगे त्रयोदशे । सप्तग्रहबलोपेते, वृषलये शुभेऽशके” ॥ १६२ ॥
‘तनु माघशुक्लचतुर्दश्यां रोहिणीभं न सम्भवति, “साऽस्मिन्वैर्णमासीति” नियमादतो रोहिणीस्थाने पुष्यभं चेतवा “पुष्यर्क्षे शनिवारे च”
इति पाठे त्रयोदशो रवियोगोऽपि सङ्गच्छते । तथाच प्रभावकरिते—“माघे सितचतुर्दश्यां, ब्राह्मे धिष्ये शनेदिने ॥ ३२ ॥
धिष्ये, तथाऽष्टमे धर्म-स्थिते (दृश्ये) चन्द्रे वृषोपगे । लग्ने बृहस्पतौ शत्रु-स्थितयोः सूर्यभौमयोः” ॥ ३३ ॥
माघसुदिचतुर्दश्यां, शनौ धिष्ये-स्तुत्ये, ब्राह्मे-अभिजिन्सुहूर्ते-विजयसुहूर्ते, अष्टमे धिष्ये-पुष्यभे, धर्मदृश्ये चन्द्रे-अर्थोत्तरीयस्थेऽब्जे,
वृषलप्रस्थे गुरौ, शत्रुस्थितयोः सूर्यभौमयोः-अर्थोत्तयोः शत्रुः-शनिस्तद्वाशिः कुम्भस्तत्रस्थयोरेतेनैवविधा कुण्डली कल्प्यते-यदि
कल्पनान्तरं कश्चिद् विपश्चिद् विज्ञापयिष्यति- ॥ श्रीहेमचन्द्रसूरीणां दीक्षाकुण्डली ॥ तर्हि सानन्दं सम्पादकः स्वीकारिष्यति,

अहम्

परमगुरुश्रीअनुयोगाचार्य (पं) श्रीमद्-उमेद विजयगणिगुरुगणदपन्नभ्योनमः

तपोगणगगनमणिश्रीकृष्णर्षीयश्रीजयसिंहसूरि प्रणीतं

॥ श्री परमार्हत श्रीराजर्षिकुमारपालभूपालचरित्रम् ॥

चिदानंदकंदाय । नमस्तस्मै परात्मने ॥ शिवश्री रमते यस्मिन् । हंसीव सरसीरुहे ॥ १ ॥ श्रीनाभेयो जिनः
सोऽव्याद् । मुक्तिमुत्स्युपदेशतः ॥ यः सतां दर्शयामास । द्विविधामपि 'निर्वृतिं ॥ २ ॥ अत्रांतस्थितिरोचिष्णुः ।
शश्वत्कौमुदमेधयन् ॥ मृगलक्ष्मा जिनाधीश—स्तमःस्तोमं निरस्यतु ॥ ३ ॥ कृष्णवर्णोऽपि यो ध्यातः । पुष्पाति परमां
श्रियं ॥ सोऽद्भुतैकनिधिर्ध्याद् । भूत्यै श्रीनेमिनायकः ॥ ४ ॥ अर्मादिवांतरे यस्य । मूर्ध्नि भाति परं महः ॥ स्फूर्जस्फुणि-
मणिव्याजात् । स श्रीपाश्वः श्रियं क्रियात् ॥ ५ ॥ श्रीवीरः शिवतातिः स्तात् यस्य ज्ञानप्रभाकरः ॥ आसीत्तमोऽपहत्वेन ।

१ सुबम्, २ अत्रान्ता-भक्षप्रपरहिता-स्थितिः-अवस्थान तथा रोचिष्णु शोभमानः-यक्षे-भक्षय गगनस्यान्ते स्थितिः तथा शोभमानः, ३ कौ-भृयव्याम्
४ न माति-इति-अप्यात्.

संतं सन्मार्गदर्शकः ॥ ६ ॥ तपसा लब्धयो यस्य । वश्या दास्य इवाभवत् ॥ श्रीगौतमः स मे तुष्या—द्वयणीर्गणधा-
रिणां ॥ ७ ॥ यस्य नान्नि निलीनेव । कलेर्भाता द्युसद्ववी ॥ ध्यातॄणां सर्वकामाप्तैः । स श्रीकृष्णमुनिर्मुदे ॥ ८ ॥ कविलो
मंङ्कतोपास्ति—र्जनतापापहारिणी ॥ नालीकस्थितिरोचिष्णुः । पुनीयान्मां सरस्वती ॥ ९ ॥ प्रासक्षाधिकसम्बन्धवन्ताः ।
श्रावकाः श्रेणिकादयः ॥ भूयांसोऽपि वभूवासः । प्रभावब्धाः प्रभावकाः ॥ १० ॥ अमारिकारकत्वेन । तेषु मुख्योऽस्ति
वस्तुतः ॥ कुमारपालः क्षमापालो । धाम्ना धिष्ण्येषु चंद्रवत् ॥ ११ ॥ ततोऽस्य चरितं किंचि—द्वृच्यहं स्वपुष्या ॥ प्रेरितस्त-
दुणत्रास—रामणीयकसंपदा ॥ १२ ॥ क्व शोदिष्टमतिः सोऽहं । कैतस्य चरितं महत् ॥ तर्तौगुलैः प्रमित्तामि । व्योमनि-
सीर्सेमोहतः ॥ १३ ॥ गुरुप्रसादादीशिव्ये । यद्वा तद्दृष्टवर्णने ॥ कुंरंगः किं विधूत्संग—संगतः खे न खेलति
॥ १४ ॥ चौलुक्यवंशोत्तसोऽभूत् । कुमारक्षमापतिस्ततः ॥ पतिह्यतस्तदुपत्तिः । प्रथमं प्रथ्यते पृथुः ॥ १५ ॥ पुरा
पुरारिवद्विध्व—विध्वोद्धारधुरंधरः ॥ तुलुक्य इति विख्यातः । संजातः क्षत्रियोत्तमः ॥ १६ ॥ धैर्यगांभीर्य-
चातुर्यौ—दर्यशौर्यद्वयो गुणाः ॥ श्रान्ता इव जगङ्गत्या । यत्नाश्रान्ता विद्यश्रमुः ॥ १७ ॥ यः सांग्रामि-
ककर्मकर्ममतिद्वैत्यानिव ग्राणिनां । रौद्रोपद्रवकारिणोऽरिनिकरानुजास्य तीक्ष्णासिना ॥ निर्मायाच्यजुतोभयं कुव-
लयं स्वाराज्यवैहासिक—श्रीकं राज्यमतिष्ठिपत् किल मथूपद्मान्निधे पत्तने ॥ १८ ॥ चौलुक्य इति वंशोऽभू—स-
न्नाम्ना विश्वविश्रुतः ॥ आकरो नररत्नानां । सुपर्वंश्रेणिसंकुलः ॥ १९ ॥ तदंश्या विश्वश्याभा । वभूदुर्भयना घनाः ॥
वलात्त्रिवर्गसंसर्ग—प्रियंभावुकवैभवाः ॥ २० ॥ श्रीसिंहविक्रम इति क्षितिभृत्कमेण । जज्ञे महेश्वरवितीर्णसुवर्ण-

सिद्धिः ॥ यः क्षोणिकक्रमवृणं विरचय्य दानैः । संवत्सरं निजमवीवृत्तदासमुद्रं ॥ २१ ॥ पुस्फोर वीरकोटीर—स्तपुत्रो
 हरिविक्रमः ॥ स्वकीर्तिकेतकैर्येन । सुरभीचक्रिरे दिशः ॥ २२ ॥ पंचाशीतिवृत्पास्तस्मा—द्विस्सापकविभा वसुः ॥
 न सेहे यत्प्रतापाग्निः । शकवंशैर्हैरपि ॥ २३ ॥ तदन्वयेऽभवत्पुण्य—खरदूषणवैभवः ॥ रामो राम इव न्याय—सदानं
 मेदिनीश्वरः ॥ २४ ॥ ततः सहजरागोऽभाद्योऽश्वलक्षत्रयेश्वरं ॥ हत्वा शक्रपतिं पत्ति—मिव विभ्वेऽप्यभूद्भटः ॥ २५ ॥
 अदीप्यत श्रिया श्रीदः श्रीर्दंडस्तदात्मजः ॥ यः पिपासाख्यराष्ट्रेशं । गजं सिंहं इवाजयत् ॥ २६ ॥ भूपालः कांचिकव्या-
 ल—सद्राज्यमथ मेजिवात् ॥ यद्दैनैरर्थिनोऽव्यासन् । दानशौडाः सुरद्रुवत् ॥ २७ ॥ राजा राजिरथाजिराजिविजयी राजेव
 रेजे शुचि—र्थो यात्रां विरचय्य देवनगरे श्रीसोमनाथोक्तितः ॥ वंद्यां गुर्जरशासनस्य भगिनीं सामंतसिंहप्रभो—
 लीलख्यां जगदेकवीरजननीं लक्ष्मीमिव ब्यूढवान् ॥ २८ ॥ तयोः सुनुरनूनश्री—मूलराज इति श्रुतः ॥ अयोनिसंभवत्वेन ।
 सच्चमत्कारकारणं ॥ २९ ॥ सामंतसिंहमतुलं निजमातुलं यः । शक्त्या निहल्य किल गुर्जराज्यमाप ॥ लक्षं तथा समरकर्म-
 णिवद्धकक्षं । सोमेशवैभववशाद्दलयांबभूव ॥ ३० ॥ रेजे चांमुंडराजोऽथ । यश्चांमुंडावरोद्धुरः ॥ सिंधुरेंद्रमिवोन्मत्तं ।
 सिंधुराजं मृधेऽवधीत् ॥ ३१ ॥ तस्माद्ब्रह्मभराजोऽभू—द्यत्प्रतापातितापितः ॥ मुंजोऽर्धतीश्वरो धारा—यंत्रेऽपि न धृतिं
 ददौ ॥ ३२ ॥ अधाद्दुर्लभराजस्त—द्राज्यं न्यायवनंबुदः ॥ निर्मथ्य लाटनाथं य—स्तद्रमां सक्षमां ललौ ॥ ३३ ॥ तद्भवो
 भीमदेवोऽभा—द्यन्माहात्म्यहिमागमे ॥ युक्तमंभोजवस्त्रोज—भूजनिर्भ्योनिमानशे ॥ ३४ ॥ भीमदेवस्य पुत्रौ द्वा—वभूतां
 भिन्नमातृकौ ॥ क्षेमराजस्तयोराद्यः । कर्णः कर्ण इवापरः ॥ ३५ ॥ पित्रा दशरथेनेव । तन्माने प्राक्यतिश्रुतं ॥ क्षेमराजो

१ वंद्ये = प्र. २ दंडक - प्र. ३ वंद्याम् प्र. ४ तत्तस्मान् राजात्. ५ बुद्धे.

ददौ राव्यं । कर्णधात्मीयबंधवे ॥ ३६ ॥ तनूजः क्षेमराजस्य । राजमानमहोदयः ॥ देवप्रसाद इत्यासी—द्वेषत्रसेवक-
प्रियः ॥ ३७ ॥ कर्णो वितीर्णवांस्तस्य । भक्तिमेरस्य मुक्तये ॥ प्रसादमिव मूर्तं स्वं । स्थानं नाम्ना दधिस्थली ॥ ३८ ॥
तत्र देवप्रसादस्य । तनयो विनयोऽब्जबलः ॥ नाम्नाभवत् त्रिभुवन—पालः काल इव द्विगाम् ॥ ३९ ॥ कर्णस्य मयणहास्त्री
कुक्षिद्युत्तयेकमौक्तिकं ॥ तनयो न्यायवान् जज्ञे । जयसिंहो महीपतिः ॥ ४० ॥ कृत्वा विग्रहमुग्रसैन्यनिवहैर्यो द्वादशाब्दप्रभं ।
प्राग्द्वारं विदलय्य पट्टकरिणा भंक्त्या च धारां पुरीं ॥ बध्वा श्रीनरवर्मभूधवमदःपादाग्रचर्मजितं । कोशं स्वं परिधाप्य
खड्गमभवत्पीर्णप्रतिज्ञाभरः ॥ ४१ ॥ महोवकपुराधीशा—जितान्मदनवर्मणः ॥ कोटीः पणवतिं हेम्नां । यस्तन्मानमिवा-
ददे ॥ ४२ ॥ यः कासारमुदारवारिलहरीलीलाभिरत्रंलिहं । साक्षात्पार्ष्णचंद्रमंडलमिव श्रीपत्तनेऽचीकरत् ॥ तद्यतिं च
शिवद्रिकांतमनिलोद्ग्लह्यताकांचलं । कीर्तिसंभमतिष्ठिपद्यथा इव स्वं मूर्ततामाश्रितं ॥ ४३ ॥ भुजौजसा परालित्य ।
दुष्टं वरैरकं सुरं ॥ यः सिद्धचक्रवर्तीति । नामान्यन्मान्यमानशे ॥ ४४ ॥ सिंचन् वात्सल्यकुल्यामि-शिंछंदन् रौद्रानुपद्र-
वान् ॥ आरामिक इवारामं । स पालयति भूतलं ॥ ४५ ॥

अथ श्रीकोटिकरण-दुभे व्यासदिंगंतरे ॥ वज्राभिधायां शाखायां । चंद्रगण्डोऽस्ति गुच्छवत् ॥ ४६ ॥ तत्रासीद्वा-
दिविवासी । स्वदासीकृतमन्मथः ॥ चारित्रेण पवित्रेण-वित्तः श्रीदत्तसुरिराद ॥ ४७ ॥ मुद्गीका इव मुद्गीका ।
अपि यद्वाणीभंग्यः ॥ दुर्भेदमपि मोहादिं ॥ चित्रं विभिदिरे सतां ॥ ४८ ॥ सोऽन्येद्युर्विहरन् सूरी-भैव्यांभोरुहभा-

स्करः ॥ प्राप वागडदेशस्थं । वटपद्रपुरं परं ॥ ४९ ॥ तत्र स्वामी यशोभद्र-नामा भद्रंकरः सतां ॥ राजानकोऽस्ति
 राजन्य-राजिराजितसन्निधिः ॥ ५० ॥ समया मंदिरं तस्य । प्रासुके क्वचिदाश्रये ॥ स्थित्वा श्रीदत्तसूरिद्रो । भव्यान् धर्म-
 मबूधुधत् ॥ ५१ ॥ विज्ञाय तत्र तं सूरिं । साक्षात्पुण्यमिव स्थितं ॥ नमत्यामास सोऽभ्येत्य । यशोभद्रपुरेश्वरः ॥ ५२ ॥ धर्मो-
 पदेशयोगोऽय-सिति मत्वा स सूरिराद् ॥ उपदिशज्जिनोपज्ञं । धर्मं मर्माविधं शुचां ॥ ५३ ॥ पततां नरकोत्सगे । धर्म
 एवावलंबनं अकूपार इवापारे । बोहित्यमिव देहिनां ॥ ५४ ॥ धर्मो माता पिता धर्मो । धर्मो नृणां सहोदरः ॥ धर्मः स्वामी
 सुहृद्धर्मो । धर्मः स्यादंगरक्षकः ॥ ५५ ॥ ये विना धर्ममीहते । हंत राज्यादिसंपदः ॥ कलयति फलास्वादं । ते व्यपास्यैव
 पादपं ॥ ५६ ॥ मनोरथतरस्ताव-ज्जायते नायतस्थितिः ॥ यावन्न वर्धति श्रौढ-पुण्यवार्षिकवारिदः ॥ ५७ ॥ दुर्लभं
 दृभवं लब्ध्वा । मुग्धो यस्तं न सेवते ॥ ह्येशासं स्वर्माणं सोऽब्धौ । पातयत्येव विप्रवत् ॥ ५८ ॥

तथाहि निःस्वतादाहि-कमलाकमलाकरः ॥ अस्ति प्रतिष्ठानपुरं । गोदातीरैकमंडनं ॥ ५९ ॥ मुनिसुव्रतनाथस्य । यस्मि-
 श्चैत्यमद्युत्तरं ॥ भविनां भवपाथोद्यौ । पततां यानयान्त्रति ॥ ६० ॥ विष्णुशर्मोऽवसत्तत्र । ब्राह्मणो ब्रह्मपारागः ॥ चंद्रस्य
 रोहिणीवासी-त्तस्य शीलवती प्रिया ॥ ६१ ॥ कलाकलापभाजोऽपि । तस्य प्राक्कर्मदोषतः ॥ लक्ष्मीर्न संमुखीभूता । दुर्भ-
 गस्यैव भामिनी ॥ ६२ ॥ श्रीवाग्देव्योर्मिथो वैर-सिति सत्यैव लोकवाग् । कुतोऽन्यथा त्यजत्येव । लक्ष्मीर्वाग्बह्वभान्
 जनान् ॥ ६३ ॥ न कुलेन न रूपेण । न गुणेन न विद्यया ॥ श्रीरियं रज्यति प्रायः । पण्यस्त्रीव दुराशया ॥ ६४ ॥

दरिद्रस्याभवंस्तस्य । मूर्ताश्रितालता इव ॥ विपत्तय इवाभ्यक्षा । भूयस्यस्तनयाः क्रमात् ॥ ६५ ॥ दरिद्रत्वेन कन्यानां ।
 बहुत्वेन च पीडिता ॥ एकदा दीनवदना । प्रोचे शीलवती प्रियं ॥ ६६ ॥ त्वमात्मना द्वितीयोऽभूः । पूर्वं तेन यथातथा ॥
 कणादिशाब्ज्यापीशा? । प्राणाधारो व्यधीयत ॥ ६७ ॥ इदानीं त्वभवन् कन्या । बह्व्यस्तयाणिपीडनं ॥ धनं विना कथं-
 कारं । लया कारिष्यते ननु ॥ ६८ ॥ गृहस्थता धनाभावे । स्वामित्वं न्यायविह्वले ॥ चारित्रं च कुशीलत्वे । कथं संग-
 तिर्मगति ॥ ६९ ॥ वरमंधो वरं मूको । वरं पंगुवरं कुणिः ॥ सर्वथा दुर्विधो नैव । निःशेषविपदास्पदं ॥ ७० ॥ गृही सधन
 एवाचर्यो । मुनिनिर्धन एव च ॥ इयं स्विदं विपर्यस्तं । न प्रशस्तत्वमंचति ॥ ७१ ॥ तदुद्यच्छस्व हे स्वामिन् । युष्मन्मूर्खि-
 तमर्जय ॥ उद्यमे नास्ति दरिद्रमिति लोकश्रुतिर्यतः ॥ ७२ ॥ तत्रियोकं वचः श्रुत्वा । विष्णुशर्मा परामृशत् ॥ अहो मे
 मंदभाग्यत्वं । यदाजन्मापि दुःस्थता ॥ ७३ ॥ निःस्वता धनवत्ता वा । नैकांतोऽन्येषु वीक्ष्यते ॥ मम त्वधनतैवैका । हताशः
 करवाणि किं ॥ ७४ ॥ गुणा शंति ध्वंसं नयविनयदाक्ष्याजवमुखाः । न मान्यत्वं लोके प्रसरति न कीर्तिर्विलसति ॥ कुटुंबं पार्थक्यं
 प्रथयति विरज्यति तनयाः । न कांतापि स्नेहं कलयति धिगोतामधनतां ॥ ७५ ॥ मृत्युनिःस्वतयोर्मध्ये । वरं मृत्युर्न निःस्वता ॥
 पूर्वस्मादल्पदुःखत्वं । परस्माच्च पदे पदे ॥ ७६ ॥ तद्धनं धनमानेषु । श्रित्वा देशांतरं स्वयं ॥ ध्यात्विति विष्णुशर्माथ ।
 प्रतस्थे पृथुधीर्गृहात् ॥ ७७ ॥ क्रमात् क्रामन् धनान् देशान् । ध्रमन् रत्नाकरानपि ॥ प्रकाशयन् कलाः सर्वा^३ । दातृनाय-
 ज्येयन्नपि ॥ ७८ ॥ तथापि कापि न प्राप । स विप्रः श्रेयसीं श्रियं ॥ देशांतरेऽपि यद्वा स्यात् । शर्केन कर्म नान्वथा ॥ ७९ ॥

१ दुःखता. प्र. २ पूर्वत्र यत्र चीनत्वं परत्रच पदे पदे, प्र. ३ सर्वं दातृन्, प्र. ४ शकृत्, प्र.

युग्मं ॥ विघ्नतां वाणिज्यं श्रयतु नरनाथं प्रविशतु । द्युलोकं पातालं व्रजतु भजतां वा धनपतिं ॥ अधीतां शास्त्रौघं दृढयतु
 तपोऽभ्यस्यतु कला-सुधापि प्राक्कर्म स्फुरति न कदापि ह्यपरथा ॥ ८० ॥ अस्तुशर्मा ततो विष्णु-शर्मा स्वां दुर्दशां
 वदन् ॥ दक्षं जरद्विजं कंचि-त्यप्रच्छ द्रविणेच्छया ॥ ८१ ॥ सोऽभ्यधाद्धारिधौ रत्न-द्वीपे रत्नखनीश्वरी ॥ आराद्धा
 देवता दत्ते । रत्नं भाग्यानुमानतः ॥ ८२ ॥ मंदभाग्योऽपि देव्यास-दिव्यदूरत्नप्रभावतः ॥ भव्यं विभवसासाद्य । सद्यो
 साद्यति भूपवत् ॥ ८३ ॥ तस्योपदेशतः सोऽपि । यानेन मनसेव तां ॥ रत्नखानिसुरीं प्राप्य । प्रसादयितुमाहृतः ॥ ८४ ॥
 स्नातः कृतोपवस्त्रश्च । धौतचीवरपीवरुक् ॥ पुष्पैरभ्यर्च्य तां देवीं । विप्रः प्रोचे कृताञ्जलिः ॥ ८५ ॥ कल्पवल्लीमिव
 श्रुत्वा । त्वां दारिद्र्यविदारिणीं ॥ देव्यहं भूयसीभक्तिः । प्राप्तो लक्ष्मीसमीहया ॥ ८६ ॥ सद्यस्तथा प्रसीद त्वं । यथाहं
 स्वां श्रियां निधिः ॥ नो चेत्तवोपरि प्राणान् । मुंचाम्यस्मकणानिव ॥ ८७ ॥ इत्युक्त्वा विष्णुशर्माम्थ । पुरस्तस्या निषेदि-
 वान् ॥ तदेकतानहूद्भूय । योगीन्द्र इव निश्चलः ॥ ८८ ॥ युग्मं ॥ तस्यैवं ध्यायतो देवी-मेकविंशतिवासरे ॥ तडिदंड-
 प्रचंडाभा । प्रादुर्भूय बभाण सा ॥ ८९ ॥ त्वं रे पूर्वभवे पुण्य-पुण्यं नागण्यमार्जयः ॥ बीजेनेव विना तेन । नोच्छसती-
 ष्तितांडुराः ॥ ९० ॥ तत्त्वं सत्वरमुत्तिष्ठ । याहि मैदालथाद्बहिः ॥ न चेद्धारिधिमध्ये त्वां क्षेप्याम्युत्पात्य लोष्ठवत्
 ॥ ९१ ॥ विष्णुशर्मा प्रणम्योचे । प्रार्थनाकल्पपादये? ॥ अभिधत्से त्वमज्येवं । यदि तर्हि मृतोऽस्म्यहं ॥ ९२ ॥ किंच
 पुण्येन यद्यर्थ-सर्व किं देवि? वैभवं ॥ रोगी पथ्येन नीरुक्चेत् । साहाय्यं मिषजः किमु ॥ ९३ ॥ प्रसादाद्देवतादीनां ।

निष्पुण्योऽप्यश्रुते श्रियं ॥ किं स्पर्शोपलवेधेन । नायः श्रयति हेमतां ॥१४॥ पुरा कल्पद्रुमीभूय । सेवकानां सुरोत्तमे ? ॥
 अधुना बद्धमुष्टित्वं । दधाना किं न लज्जसे ॥१५॥ अचेतना अपीष्टं चे-ददते स्फुटमादयः ॥ सचेतने ? कथं तर्हि । त्वं
 न मे ददसे वद ॥१६॥ तजुष्ठा देवि ? मे देहि । चितारब्धं तदुत्तमं ॥ श्रीदामि यत्प्रसादेन नो चेत्यस्य कृतं मम ॥१७॥
 इत्युदीर्यं स्फुरद्दीर्यः । ध्रुव्यां निशितधारया ॥ कुष्मांडवशिखं शीर्षं । द्विजगच्छेत्तुं प्रचक्रमे ॥१८॥ तुष्टोच्चैस्तेन सत्त्वेन ।
 सा देवी मूर्तपुण्यवत् ॥ दत्त्वा देवमणिं तस्मै । जलरेखेव जग्मुषी ॥१९॥ विष्णुशर्मापि सिद्धार्थ-स्ततः स्वसदनोत्सुकः ॥
 यानमारुह्य वेगेन । प्रतस्थे वार्धिवर्त्मना ॥ १०० ॥ जलधौ व्रजतस्तस्य । निशि राकानिशाकरः ॥ नाविकानां तमोलुप्तं ।
 वर्त्म व्यक्तुमिवोद्यथौ ॥ १०१ ॥ प्रेक्षयापत्यं विष्टुं वार्धिः । परिबन्धुसना इव ॥ ऊर्ध्वं प्रासारयल्लोलान् । कल्लोलान्
 स्वकरानिव ॥१०२॥ चंद्रं सांद्रद्युतिं दृष्ट्वा । दीप्तोऽयं किमु मन्मणिः ॥ इति ध्यात्वा करेऽकर्षाद् । द्विजातिस्तं विलोकितुं
 ॥ १०३ ॥ पश्यतोऽनेकशस्तस्य । चंद्रविंबं मणिं च तं ॥ यानवाह्यात्कराब्धुत्वा । पयोधौ पेटिवान् मणिः ॥ १०४ ॥
 च्युते चिंतामणौ तस्मिन् । जीवितव्य इवात्मनः ॥ उचितं चेतनाशून्यो । द्विजः समजनि क्षणं ॥ १०५ ॥
 कथंचिच्चेतनां प्राप्य । मुहुर्नदन् स्वमुग्धतां ॥ मुष्टवत् पर्यदेविष्ट कष्टतः सुचिरं द्विजः ॥ १०६ ॥ यथा मुग्धो द्विजः
 सोऽब्धौ । गमयासासिवान्मणिं ॥ तथा नृजन्म निर्धर्मो । गमयत्येव मानवः ॥ १०७ ॥ ततस्त्वयाधिगम्यैत-न्मानवं
 जन्म मानवं ॥ यशोभद्र ? स्वभद्राय । श्रेयः संवेयमुच्चकैः ॥ १०८ ॥ गुरोरित्युपदेशेन । सौरभेणेव वासितः ॥ स धर्मं

तत्वन्मेने । हितं को हि न मन्यते ॥ १०९ ॥ विहृतेऽपि गुरौ तस्मिन्निधानमिव निर्धनः ॥ धर्मं गुरुदितं नैव । स
 मुमेच कदाचन ॥ ११० ॥ अन्यदा प्रावृडांरमे । केकारवमनोहरे ॥ निर्जगाम यशोभद्रः । क्षेत्रक्षोणिदिदृक्षया ॥ १११ ॥
 तदा क्षेत्रेषु मूलानि । भृत्येषु ज्वाल्यत्स्वयं ॥ दृष्टवान् गर्भिणीमेकां । निर्दग्धां पत्नयप्रियां ॥ ११२ ॥ दस्यौ च धिगिदं
 क्षेत्रं-कर्मनिर्माणमंगिनां ॥ चियंते जंतवो हंत । यत्र पंचेंद्रिया अपि ॥ ११३ ॥ न मोक्षः कापि जीवाना-मेकजीववधादपि ॥
 भूरिजीववधे जाते । का गतिर्भविता हहा ॥ ११४ ॥ जनैरारंभसरंभः । कुडुंबार्थं विधीयते ॥ क्लिश्यते नरकोत्संगे । स त्वेक-
 स्तम्भवांहसा ॥ ११५ ॥ कथमेताः प्रपूर्येन् । नरकक्षोणयोऽखिलाः ॥ अस्माहशा भवेयुश्चे-त्यापीयांसो न भूरिशः ॥ ११६ ॥
 सप्तैव नरकावन्यः । श्रूयंतेऽर्हन्मते ततः ॥ ईदृक्पापकृतः कुत्र । समुत्पत्सामहे वयं ॥ ११७ ॥ ते धन्यास्ते विवे-
 कशाः । समस्तारंभवर्जनात् ॥ श्रित्वा भागवतीं दीक्षां । निष्पाप्मानश्चरति ये ॥ ११८ ॥ ध्यात्वैति श्रावकामात्यं । सहा-
 दाय स हारमृत् ॥ यशोभद्रो ययौ तं स्वं । गुरुं डिङ्माणकस्थितं ॥ ११९ ॥ नत्वा श्रीदत्तसूरिं तं । स्वं तत्पापं निवेद्य च ॥
 तत्प्रायश्चित्तमप्राधी-दशुमिश्रविलोचनः ॥ १२० ॥ व्याजहाराथ निर्व्याजं । सूरिदेवं ? निशम्यतां ॥ जंतुघातोद्भवमघं ।
 सर्वाघादतिरिच्यते ॥ १२१ ॥ तत्रापि यो वधः पंचेन्द्रियाणां स वधो महान् ॥ यस्माजंतुरधो याति । शैलशृंगच्युता-
 इभवत् ॥ १२२ ॥ अमुष्मात्पापतो मोक्ष-स्तन्नारित्रं विना न ते ॥ किमपात्य सुधापानं । जीव्यते विषभक्षणात् ॥ १२३ ॥
 तमिशम्य स निर्विण्णो । हारेण जिनमंदिरं ॥ विधाप्य व्रतमादत्त । श्रीदत्तगुरुसन्निधौ ॥ १२४ ॥ गुरोः पुरो व्रताहेऽसौ ।

लवत्वा षड् विद्वृतीर्लौ ॥ एकांतरोपवासानां । यावज्जीवमभिग्रहं ॥ १२५ ॥ सोऽधीयन् सर्वसिद्धांतं । दुश्चरं च तपश्च-
 रन् ॥ सुरिणा स्वपदेऽन्यासि । क्रमाद्दीतार्थतां गतः ॥ १२६ ॥ शमथस्तमसां स्तोमं । भव्यपद्मान् विकाशयन् ॥ भासां पति-
 रिवाभासीत् ॥ श्रीयशोभद्रसुरिराद् ॥ १२७ ॥ आयुःप्रांतं स विज्ञाय । विज्ञानातिशयान्निजात् ॥ त्रयोदशोपवासाप । दिवं
 रैवतकाचले ॥ १२८ ॥ प्रद्युम्नसूरिस्तपहे । व्यद्योतिट पटिष्ठधीः ॥ प्रद्युम्नं चितवान् स्वस्य । नामसाम्बरोधेव यः ॥ १२९ ॥
 सुरिः श्रीगुणसेनोऽथ । तर्हणश्रियमाश्रयत् ॥ यो विश्वं नायकीभूय । जिगाय गुणसेनया ॥ १३० ॥ पदे तस्यापि शस्या-
 त्सा । दीप्यते स गतस्ययः ॥ सुरिः श्रीदेवचंद्राख्यः । कृतव्याख्यः सुरैरपि ॥ १३१ ॥ स्यांनांगवृत्ति-श्रीशांति-चरित्राद्या
 अनेकशः ॥ प्रथंते यच्छ्रुता ग्रंथा । ज्ञानांशा इव देहिनः ॥ १३२ ॥ स सूरिर्विहरन्नाप । मूर्तो धर्म इव स्वयं ॥ पुरं गुर्जर-
 देशीयं । धंधूक इति विश्रुतं ॥ १३३ ॥ तद्वास्तव्यः समस्तोऽपि । संघः कमलखंडवत् ॥ सूर्यलोकवशादासी-दुचितं
 सेरतांचितः ॥ १३४ ॥ तत्र मोढान्वयः प्रौढ-दृढिमा सुरशैलवत् ॥ आसीत् श्रेष्ठमतिः श्रेष्ठी । धर्मिष्ठश्चाचिगाह्वयः ॥
 ॥ १३५ ॥ गुणेष्वस्तपत्नेषु । संसजत्येप सर्वदा ॥ इतीव रुपिता दोषाः । यं कदापि न पस्पृशुः ॥ १३६ ॥ नेहिनी
 देहिनीव श्रीस्तस्याभूद्भाग्यभंगिभूः ॥ पाहिनी कामहृत्कील-शीललीलावगाहिनी ॥ १३७ ॥ अन्येद्युः सुखसुप्ता सा ।
 स्वप्ने चिंतामणिं शुभं ॥ लब्ध्वा त्वा गुरुभ्यश्च । जागरामास तत्क्षणं ॥ १३८ ॥ तथा स्वमफलं पृष्टो । देवचंद्र-
 प्रभुर्जगौ ॥ भावी तथ सुतः कोऽपि । भद्रे ? लोकोत्तरस्थितिः ॥ १३९ ॥ चितारहं गुरुभ्यो य-द्वदौ तेन तु वेदुम्यहं ॥

त्वस्तुतः सूरिराट् भावी । जैनशासनभासनः ॥ १४० ॥ तामाचम्य गुरोर्वाचं । सुधामिव मनोरमां ॥ अवाप्ताच्छकुन-
 ग्रंथं । सैवमस्त्विति वादिनी ॥ १४१ ॥ तस्यामेव निशीथिन्यां । तस्याः कुक्षाववातरत् ॥ कोऽपि पुण्यनिधिर्जिवः ।
 सरस्यां राजहंसवत् ॥ १४२ ॥ समये परिपूर्णेऽथ । साऽसूत सुतमुत्तमं ॥ यथा मेरुमही कल्प-द्रुमं विश्वजनेस्तिंतं
 ॥ १४३ ॥ तदा वागशरीरासी-द्वयोन्नि भाव्येष तस्यवित् ॥ जिनवज्जिनधर्मस्य । स्थापकः सूरिशेखरः ॥ १४४ ॥
 जन्मोत्सवं समापय्य । द्वादशगृहेऽथ तरिपता ॥ चाचिगश्चंगदेवेति । नाम पुत्रस्य तेनिवान् ॥ १४५ ॥ लघीयसोऽपि
 तस्यासी-त्प्रज्ञा विश्वातिशायिनी ॥ अभ्युद्यतोऽपि किं भानो-र्न भवेद्दुमुला प्रभा ॥ १४६ ॥ मोढचैत्येऽन्यदा देव-
 चंद्रसूरौ समेयुषि ॥ आजगाम तदा तत्र । पाहिनी चंगदेवयुक् ॥ १४७ ॥ गुरुः प्रदक्षिणीकृत्य । यावद्देवाग्रमस्थति ॥
 तावद्दुर्वासने बाल्या-चंगदेवो न्यविक्षत ॥ १४८ ॥ तं दृष्ट्वा सूरिराचष्ट । तत्सवित्रीं सरस्यदः ॥ स्वप्ने चिंतामणिं
 लब्ध्वा । गुरवे त्वं प्रदास्यसि ॥ १४९ ॥ स्वयमेवाधुना तेऽसौ । सुतस्तदुचितं व्यधात् ॥ पुण्यनैपुण्यजः स्वप्नः । प्रायो
 भवति नान्यथा ॥ १५० ॥ तदयं दीयतां भद्रे ? । पुत्रोऽस्मभ्यं पवित्रधीः ॥ यथाहृद्धर्मसास्त्राज्यं । जनयेज्जगतीतले
 ॥ १५१ ॥ त्वद्गृहे तस्थिवानेष । ज्ञास्यते कुत्रचिन्न वा ॥ सूरिर्जातस्तु विश्वेऽपि । यावच्छ्रीजिनशासनं ॥ १५२ ॥ इत्युक्त्वा
 सूरिणा ग्रीचे । पाहिनी भक्तिवाहिनी ॥ युक्तमुक्तमिदं किंतु । गार्थ्यतां जनकोऽस्य सः ॥ १५३ ॥ ततस्तं चाचिगं सूरिः ।
 प्रतिबोध्य कथंचन ॥ सर्वस्वमिव तद्वंश-श्रियस्तपुत्रमग्रहीत् ॥ १५४ ॥ तं चंगदेवमादाय । दायादं तेजसा रवेः ॥ देव-
 चंद्रप्रभुः स्तंभ-तीर्थं प्रति विचेरिवान् ॥ १५५ ॥ प्रज्ञातिशयमालोक्य । तस्य वाचस्पतेरिव ॥ शास्त्राब्धिपरह-

श्वत्वं । श्रीसूरिः समभावयत् ॥ १५६ ॥ महस्वितेव माणिक्ये । पुण्ये सुरभितेव च ॥ शास्त्रमवेद्यतस्तस्मिन्-श्रुतुरी
व्यलसत्स्वयं ॥ १५७ ॥

अथ श्रीमालवंशीयं । जिनशासनवत्सलं ॥ आहूयोदयनामात्यं । देवचंद्रो गुरुर्जगौ ॥ १५८ ॥ श्रेष्ठिवाचिगपुत्रोऽयं ।
चंगदेवो व्रतेऽस्तिधीः ॥ त्वया विधायतामस्य । मंत्रिन् ? दीक्षामहामहः ॥ १५९ ॥ तदालमनीनं विज्ञाय । स्पृह्यालुः
शुभाय सः ॥ पुण्याकृष्टिमिवोत्कृष्टां । तत्सामग्रीमचीकरत् ॥ १६० ॥ अथ श्रीवर्धमानस्य । प्रासादे सादितांहस्ति ॥
साधमासस्य धवले । पक्षे चातुर्दशोऽहनि ॥ १६१ ॥ रोहिण्यां शनिवारं च । रवियोगे त्रयोदशे ॥ सप्तग्रहबलोपेते । वृषलगे
शुभेऽशके ॥ १६२ ॥ श्रीसूरिर्मन्त्रसरण-स्मरतिशायशालिना ॥ सूरिणा निजहस्तेन । चंगदेवः स दीक्षितः ॥ १६३ ॥
त्रिभिविशेषकं ॥ यशसा वदनेनापि । द्विरेनेन जितः शशी ॥ इतीव सूरिस्तस्याख्यां । सोमचंद्र इति व्यधात् ॥ १६४ ॥
पापं लुनीहि लक्ष्मीं स्वां । पुनीहि सुकृतं श्रय ॥ तदीक्षामहमातस्य । चकारोदयनो न किम् ॥ १६५ ॥ अपर्यध्ययनीभूय ।
सोमचंद्रोऽथ सांद्रधीः । अधेतुं प्रावृत्तसर्व-शास्त्राणि गुरुसन्नियो ॥ १६६ ॥ गुरुर्यन्यक्षिष्येभ्य-स्तमुच्चैरध्यजीगपत् ॥
सत्यात्र एव हि प्रायः । प्रयासं श्रयते सुधीः ॥ १६७ ॥ अल्पीयसापि कालेन । सोऽधीयन्नप्रमद्धरः ॥ प्रज्ञायानेन संजज्ञे ।
पारीणो वाज्यांबुधेः ॥ १६८ ॥ पदानुसारिमज्ञाब्धान् । सूरिन् श्रुत्वान्यदाश्रिमात् । विद्मद्वंद्वदारकोऽप्येय । चिंतयामास
चेतसि ॥ १६९ ॥ सुत्याः सर्वेऽपि पूर्वे ते । सुरयो गुणभूरयः ॥ बुद्ध्या पदानुसारिण्या । ये पूर्वाण्यध्यगीपत् ॥ १७० ॥

१ छुभावयः, २ इत्यादिप दशौ सूरि सचिवायाऽपि श्रौढवाक्=अ.

ऐदंयुगीनानस्मात् धिक् । सर्वथा मंदमेधसः ॥ क्लिश्नन्ति ये गुरुन् गण्डं । विदंति च न किंचन ॥ १७१ ॥ ततो यद्यपि
 शास्त्रज्ञो । जज्ञेऽहं तदपि स्वयं ॥ श्रित्वा कश्मीरदेशं तं । तोषयिष्यामि भारतीं ॥ १७२ ॥ सोमचंद्रेण विज्ञप्ते । स्वस्मिते
 तस्य तदुरुः ॥ प्रपेदेऽतिशयात् ज्ञात्वा । शारदासंमुखागमं ॥ १७३ ॥ उज्जयंतावताराख्ये । चैत्येऽथ प्रवरे दिने ॥
 कश्मीरान्प्रति स स्मेरः । प्रस्थाने स्थितवान्मुनिः ॥ १७४ ॥ मांलिकं स्नानमाधाय । सारन् ज्योतिर्मयं महः ॥ तस्यामेव
 निशि ध्यानं । स सारस्वतामंदधौ ॥ १७५ ॥ विश्वस्याभयदां न्यस्त-पुस्तिकां वामके करे ॥ भकेभ्यो वरदां साक्ष-माला-
 मपि च दक्षिणे ॥ १७६ ॥ कर्पूरपूरौचिष्णु-द्युतिद्योतितदिङ्मुखीं ॥ उन्निद्रपद्मपत्राभ-नेत्रकांतिलोकिनीं ॥ १७७ ॥
 हृदये ध्यायतस्तस्य । भास्वरां वागधीश्वरीं ॥ कृष्टेव तेन ध्यानेन । सा साक्षादजनि क्षणात् ॥ १७८ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥
 ब्रह्मपुत्री सवित्रीव । हृक्पतैः स्नेहसांद्रितैः ॥ प्रसादं बोधयंतीव । सैर्वमाचष्ट तं मुनिं ॥ १७९ ॥ कश्मीरान् मास्म
 यासीस्त्वं । वत्सं । मत्तोषहेतवे ॥ त्वद्भक्तिप्रणिधानाभ्यां । प्रीतास्म्यत्रापि संप्रति ॥ १८० ॥ सिद्धसारस्वतो भूयाः ।
 प्रसादेन समाधुना ॥ इत्युदीर्य-तीरोऽंधत्त । देवी विद्युदिव क्षणात् ॥ १८१ ॥ तदा च स्फुरितस्फार-सारसारस्वतोद-
 यात् ॥ प्रज्ञा सर्वपथीनाभू-त्तस्य भानोरिव प्रभा ॥ १८२ ॥ अतिवाह्य निशाशेषं । सरस्वत्याः सार्वभौः ॥ कृतकृत्यः
 समायासीत् । प्रातः स गुरुसन्निधिम् ॥ १८३ ॥ वाक्प्रसादात्तमालोक्य । दीप्रमप्रीयतोच्चकैः ॥ गुरुभृंग इयोन्निद्रं ।
 पद्मं शूरप्रकाशतः ॥ १८४ ॥ विज्ञप्ते रात्रिवृत्ते । सोमचंद्रं गुरुः स्वयं ॥ गुह्यसुष्टाव कः पात्रं । न सुधीत गुणोत्तरं

॥ १८५ ॥ चातुर्विधारहस्यज्ञः । श्रीनाम्नेयीप्रसादतः ॥ विन्धेयमपि संवेह-ध्यातं सोऽञ्जराताम्लेनत् ॥ १८६ ॥ येनगंघ्र-
भुक्तसा-धन्धेषुः सोमचंद्रयुक् ॥ विहरन् वधुधापीठे ॥ पुं नारापुरं गयो ॥ १८७ ॥ भोगीपेष्वापीयूष-सारणीगिरासिभं ॥
सेसिनागारा सूरिस्त-द्विद्वेकिजनसाखिनः ॥ १८८ ॥ सोमगंध्रः स बालोऽपि । द्वितीयोगीरितचंद्रनत् ॥ तत्राशुक्रियुगं
गंधो । धैरुष्यफलशैक्या ॥ १८९ ॥

प्रतश्च तत्रैव पुरे । पौरगौरागोरररुक् ॥ वरात्याल्लतरः श्रेष्ठी । धनवाह्य इति श्रुता ॥ १९० ॥ स पुत्रगौत्रयोर्द्वि-
रनर्घिष्ट विने विने ॥ योग्येमीहागहच्यस्य । फलभैर्युधनाथयत् ॥ १९१ ॥ तस्याभ्रभ्राग्ययोगेन । महीयतितमा रगा ॥
शुक्लक्षेण चंद्रस्य । ज्योत्स्नेय जनतापगित् ॥ १९२ ॥ वगकुर्मन् स संगंधो । मार्गस्थफलिततदुरत् ॥ स्वश्रियं सार्थकीचक्रे ।
तत्रां वत्स्यं धित्खिव ॥ १९३ ॥ व्यवसायस्थिता लक्ष्मी-नैर्येविति कदापन ॥ स निभीकुल्य दीनारान् । श्रुद्विषयास्यना-
पीतले ॥ १९४ ॥ निधिरैकत्र विन्यस्तः । प्राप्यते कर्णचिग ना ॥ इति स्थानेषु श्रयस्तु । न्यभातं च पृथग्पृथक् ॥ १९५ ॥
एवं गते घ्नो काले । तस्यैवाभाग्ययोगतः ॥ श्रीरासीत् क्षयिणी कुण्ड-पक्षज्योत्स्नेव शीतयोः ॥ १९६ ॥ गुणैऽदृष्ट्यन-
साथे च । धैर्यती तद्रमा क्रमात् ॥ निदाघरररीयासीत् । प्रतिघ्नन्नं क्रशीषसी ॥ १९७ ॥ प्रणश्यंत्सां श्रियां तस्य
नम्यतिस्र गुणोद्ययः ॥ निर्वह्यां दीगिक्त्यां हि । प्रकाशः किं प्रसार्थति ॥ १९८ ॥ श्रियोऽबलाया अगि क्षप्रिष्टया । यत्प्रसार्थी

१ तत्कतो शिवा एव सात्वतितं-“जागतीति ति-भृगी- तातं, रं३-नीरिव वाश्रुती १” तांभीषणा-भे-परागपिया-क्षुभाहागिणा-पत्रनीतिगिमा. २ वेकिजगामा.
३. ३ गुकरी-भं.

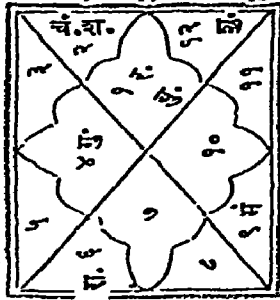
सकलं गुणैर्घं ॥ असंतमथ्यानयति ब्रजंती । नयत्यमुं संतमपि क्षणेन ॥ १९९ ॥ सुखसर्वकषं तस्य । दारिद्र्यमभवत्तथा ॥
 यथा भोजनमात्रेऽपि । संदेहः सर्वतोऽस्फुरत् ॥ २०० ॥ धनदश्रेष्ठिना सूनु-सनाथेन ततः स्वयं ॥ निधिस्थानानि सर्वाणि
 चखिरे द्रविणोप्सया ॥ २०१ ॥ बहिर्निष्काश्य सोऽद्राक्षी-घं यं स्वर्णमयं निधिं ॥ स सोऽङ्गारमयो जज्ञे । तस्याभाग्यवि
 जुंभितैः ॥ २०२ ॥ अथाघ्नानो निजं वक्षः । स्फोटयन्मस्तकं तथा ॥ रुष्टहिदृष्टवत्सद्यो । मूर्छालः सोऽपतत् क्षितौ ॥ २०३ ॥
 कथंचिज्जातचैतन्यो । व्यलापीञ्चेति विह्वलः ॥ हहा दैव ! त्वया चक्रे । किमेतद्वारुणं मम ॥ २०४ ॥ हत्वा बहिश्चरौ
 लक्ष्मीं । मुमुदानो न किं हृदि ॥ श्रुतं तस्थानपि निधी-नीदृक्षान् विदधे भवान् ॥ २०५ ॥ बहिर्धने गते मेऽन्तर्द्धनं
 ह्युपकरिष्यति ॥ मयेति या कृता बुद्धिः । सापि चक्रे त्वया वृथा ॥ २०६ ॥ तावन्मतिः स्फुरति वल्गति शास्त्रमंतः
 शौर्डीर्यमुल्लसति भाति महत्वमुच्चैः ॥ यावन्मनोरथरथप्रथिमाद्रिमार्गं । न प्रातिकूलिकतमत्वमुपैषि' दैव ! ॥ २०७ ॥ यद्वा
 भवत्स्वभावोऽथ-मस्तिमाननगारिवत् ॥ निःस्वो भवति निःस्वस्तु । चक्रीव कमलानिधिः ॥ २०८ ॥ एवं विलप्य
 धैर्येण । सन्नह्य हृदयं निजं ॥ तानंगारान् बहिःशाला-कोणके क्षिपति सः ॥ २०९ ॥ ततः स धनद-
 श्रेष्ठी । लज्जमानो महाजने ॥ कथंचिद् दुःखविविधान् । दिवसानत्यवाहयत् ॥ २१० ॥ सोमचंद्रयुतोऽन्येद्यु-वौर-
 चंद्रो गणिर्भ्रमन् ॥ तस्य वेत्सुमाविशलातुं । भिक्षां भक्तुमिवापदं ॥ २११ ॥ तदा च सपरिवारो । धनदो निर्धनाग्रणीः ॥
 काष्ठितोत्थितवनेषां । पयोरूपां पिवन्नभूत् ॥ २१२ ॥ चतुर्दिक्षु गृहं प्रेक्ष्य । तदीयं तच्च भोजनं ॥ सोमचंद्रो गणि

प्रोचे । शनैः पश्चादवस्थितः ॥ २१३ ॥ श्रेष्ठयं किं समृद्धोऽपि । पेयां पिबति निःस्ववत् ॥ महीश इव नाश्राति ।
 शस्यां रसवतीं कथं ॥ २१४ ॥ गणिर्जगौ त्वमिभ्यानां । विष्णवादीनाथं मोदकान् ॥ अश्रासि तन्न जानासि । निःश्री-
 काणां किल स्थितिं ॥ २१५ ॥ प्रतिवेशानि दुःस्थानां । त्वमस्थासः कदापि चेत् ॥ तदाज्ञास्यः सुखेनैव । समस्तामपि
 तां मुने ! ॥ २१६ ॥ सोमचंद्रः पुनः प्रोचे । निःस्वोऽयं कथ्यते कुतः ॥ यदस्य वैश्वकोणेषु । पश्यामि कनकोत्करान्
 ॥ २१७ ॥ ते क्व संतीति तदृष्टः । स तस्मै द्वागदीदृशत् ॥ स्वर्णदीनारराशौस्तान् । दीप्रान्मंगलतारवत् ॥ २१८ ॥
 दृष्ट्वा तान् विसितोऽयुञ्जै—गणिः श्रेष्ठायि तद्वचः ॥ संनिकृष्टतया श्रुत्वा । किं वक्ति शिशुरित्यवक् ॥ २१९ ॥ न
 किंचिदिति जल्पाको । गणिः पृष्टो महाग्रहात् ॥ सोमचंद्रोदितं सर्वं । श्रेष्ठिने तदचीकथत् ॥ २२० ॥ ध्रुल्लकस्य दशांगा-
 रान् । स्वर्णाभूताग्निभास्य तान् ॥ तावन्नवीनद्रविण-लभेनेव स यिप्रिये ॥ २२१ ॥ लगित्वा पादयोस्तस्य । स्वं दृत्तांतं
 निवेद्य च ॥ उज्जीवित इव श्रेष्ठी । तमभाषिष्ट शिष्टधीः ॥ २२२ ॥ मन्ये मुने ! त्वमेवासि । ग्रामणीः पुण्यशालिनां ॥
 प्रभाववैभवं यस्य । शिशुत्वेऽपि प्रकाशते ॥ २२३ ॥ किंच यत्स्वर्णतोयेन । त्वमेव सत्तन्धिलुवत् ॥ दृष्टार्तं चातकगिव । मल्लु-
 दुंभमजीवयः ॥ २२४ ॥ परं प्रसद्य दीनाराः । स्पृश्यतां निजपाणिना ॥ यथा त्वयि गतेऽप्येते । दधते नान्यरूपतां
 ॥ २२५ ॥ दयया सोमचंद्रेण । तदुक्ते विहिते सति ॥ तद्दृष्टवोव धनदः । स्वकोशे तान्ववीविशत् ॥ २२६ ॥ ततो
 मुनियुतः श्रेष्ठी । समेत्य गुरुसन्निधौ ॥ नत्वा च सोमचंद्रायं । तं प्रभावं न्यवेदयत् ॥ २२७ ॥ ऊचे च कनकं तते ।
 त्वच्छिष्यातिशयोदयात् ॥ प्रभो ! प्रसद्य मां शाधि । कुत्र कुत्र व्ययेऽधुना ॥ २२८ ॥ गुरुर्जगाद निर्लोभः । तत्रेहग्भक्ति-

रस्ति चेत् ॥ निर्मापय जिनेन्द्रस्य । विमानमिव मंदिरं ॥ २२९ ॥ तुष्टस्तथा गिरा श्रेष्ठी । चैत्यं निर्माप्य सत्तमं ॥ तेनैव च
 प्रतिष्ठाप्य । वीरविंशं न्यवेशयत् ॥ २३० ॥ पौरास्तेन चरित्रेण । चेतस्युच्चैश्चमस्कृताः ॥ तुष्टुवुः सोमचंद्रं त—मेवं माग-
 धवनमुहुः ॥ २३१ ॥ श्रीसोमचंद्रमुनिरत्र चिरं स नंदा—द्यन्नत्रमात्रपतनादपि शैशवेऽपि ॥ अंगारकेशु भगतिस्स सुवर्णभावा ।
 लोहेषु सिद्धरससंगमतो यथैव ॥ २३२ ॥ देवचंद्रप्रभुलस्सा—पुराच्चरणरेणुभिः ॥ पावयन् पृथिवीपीठं । प्राप्तोऽणहिल्लपतनं
 ॥ २३३ ॥ तत्रास्ति सोमचंद्रस्य । मित्रं देवेंद्रसूरिराट् ॥ चंद्रस्य कैरवमिव । चित्रं न जडिमास्पदं ॥ २३४ ॥ शुश्रुवे कर्हिचिन्नाभ्यां ।
 गौडदेश्यजनाननात् ॥ कलानामाकरो गौड—देशो वाराभिवार्णवः ॥ २३५ ॥ ततस्तौ मंत्रयेतेस्स । गौडदेशं प्रति स्वयं ॥ गत्वा
 कोऽपि कलाभ्यासः । क्रियते कौतुकास्पदं ॥ २३६ ॥ यद्बालोऽपि कलायोगा—न्महतामेति मान्यतां ॥ स्पष्टोऽत्रार्थोऽस्ति दृष्टतो ।
 महेश्वरशिरःशशी ॥ २३७ ॥ अचेतनमपि द्रव्यं । वर्धते चेत्कलांतरात् ॥ सचेतनः कथं तर्हि । न वर्धत ध्रुवं ततः ॥
 ॥ २३८ ॥ ततः कथंचिदापृच्छथ । स्वगुरू ताडुभौ मुनी ॥ प्रस्थाय पत्तनात् सायं । खिरालूग्रामसीयतुः ॥ २३९ ॥
 तयोः स्थितवतोस्त्रव । यतिः कोऽपि जरत्तरः ॥ विद्यासिद्ध इवाभ्येत्य । कुतोऽपि मिलितः स्वयं ॥ २४० ॥ स प्रोचे तौ
 कृतौचित्यौ । द्रुतं क्व प्रस्थितौ युवां ॥ कथिते सत्यभिप्राये । ताभ्यां वृद्धोऽभ्यधात् पुनः ॥ २४१ ॥ कलार्थमयमारंभो ।
 युवयोश्चेद्विजृम्भते ॥ तर्हि देशश्चमं मास्स । कर्षं कष्टावहं तनोः ॥ २४२ ॥ अहमेव प्रदासे वां । कलास्ताः सकलाः
 कर्तुः ॥ तामिभृतोऽस्त्ययं कायो । राकाशीतांशुवन्मम ॥ २४३ ॥ परं मामुज्जयंतं युवां ॥ कथंचिन्नयतं युवां ॥ परिचार्यो-

पथीः कुत्रे । यथाहं युष्मदीप्सितं ॥२४४॥ सत्यात्राविद्यान्यासेन । समाहितमनास्ततः ॥ साधयामि परं लोकं । भवत्कृताति-
मक्रियः ॥ २४५ ॥ ततस्तौ हृषितौ ग्रामा—धीश्वरेण सुखासनं ॥ तद्बाहकांश्च प्रगुणी—कार्यं रात्रौ निदद्रतुः ॥ २४६ ॥
क्षणं सुप्तोत्थितौ तौ स्वं । रैवताद्रिशिरस्थितं ॥ समालोक्ष्य परं चित्रं । वहतः स हृदंतरे ॥ २४७ ॥ क्व स ग्रामः
क्व तद्ग्राम । क्व स वृद्धतपोधनः ॥ क्वावां क्व चोज्यंतोऽयं । किमेतत्सर्वमद्भुतं ॥ २४८ ॥ ध्यायंतविषि तौ साधू ।
काचिदेवी तदावदत् ॥ खंडितोऽहंमार्तंड—रोचिमंडलमंडिता ॥ २४९ ॥ कलासु लालसं चिचं । वीक्ष्य वां तत्प्रदिसया ॥
प्रासास्स्यहं भवद्भ्रातृभ्यः । कृष्टा शासनदेवता ॥ २५० ॥ प्रपंचोऽयं समस्तोऽपि । वृद्धसाध्वागमादिकः ॥ चक्रे मयैव
युवयो—रत्रानयनवांछया ॥ २५१ ॥ इदं किल महातीर्थं । श्रीनेम्येतस्य नायकः ॥ अत्रौपधानि दिव्यानि । मंत्राश्चाति-
फलावहाः ॥ २५२ ॥ इत्युक्त्वा सा नृपाकृष्टि—देवाकृष्टिपदीयसः ॥ मंत्रान् पठितसंसिद्धां—स्ताभ्यां युष्ट्या व्यधिश्चणत् ॥
॥२५३॥ सद्यः प्रलयकारीणि । वश्यादावौपधान्यपि ॥ भ्रामं भ्रामं निरेः शृंगे । देवी तौ पर्यचीचयत् ॥ २५४ ॥ मास्स
विसरतामेतौ । मंत्राद्यमिति सा मुनी ॥ कमंडलुं करे कृत्वा । सुधापानार्थमार्थयत् ॥२५५॥ न सुधापानमप्यहं । रात्रा-
विति विविकधीः ॥ नैपीदेवेंद्रसूरिस्त—दहो ससृहता व्रते ॥२५६॥ उत्सर्गं चापवादं च । विचार्यं चतुराशयः ॥ अकुंठोत्कं-
ठया कंठम् । सोमचंद्रस्तु तां पयो ॥२५७॥ सोमचंद्रः सुधापानात् । तत्सर्वं स्मृतवान् हृदि ॥ तद्विनान्यस्तु न तथा । मति-
भर्ग्याजुसारिणी ॥२५८॥ ततस्तौ तीर्थनमनात् । कृतार्थौ सैव देवता ॥ निशाशोपे समुत्सयाद्य । मुमोच गुरुसन्निधौ ॥२५९॥
अलाश्रयकरं प्रात—श्चरित्रं तन्निवेद्य तौ ॥ स्वगुरु संघमप्युच्चै—श्चक्रतुः प्रमदास्पदं ॥ २६० ॥ सोमचंद्रं गुरुरथ ।

ज्ञात्वा गच्छधुरंधरं ॥ तस्मै सूरिपदं दातु—मुदतिष्ठत सौषवात् ॥ २६१ ॥ संघानुज्ञां समासाद्य । गणकानुपवेश्य च ॥
 लग्नं व्यचीचरत्सूरि—विश्वस्यापि शिवकरं ॥ २६२ ॥ अथ माधवमासस्य । तृतीयस्यां त्रिथौ शुचौ ॥ कर्कलन्नं गुरौ मूर्तौ ।
 राहौ कन्याव्यवस्थिते ॥ २६३ ॥ भौमे धनुःस्थिते शुके । मीनस्ये सवुधे रवौ ॥ मेघाश्रिते तुषारांशौ । शनौ च वृषसंगते ॥ २६४ ॥

लघ्नेऽमुष्मिन् विधेर्गेहे । होराद्रेष्काणयोरपि ॥ वर्गोत्तमे नवांशे च । द्वादशांशेऽतिशो-
 भने ॥ २६५ ॥ क्वेस्तृतीये त्रिंशोशे । क्षणेऽस्मिन् क्षेमकारिणि ॥ श्रीसंधेन प्रहृष्टेन । कार्य-
 माणे महामहे ॥ २६६ ॥ नंदिविधिं विधायाम्रयम् । सोमचंद्राय दत्तवान् ॥ जिनशासन-
 सर्वस्व—मिवाचार्यपदं गुरुः ॥ २६७ ॥ पंचभिः कुलकं ॥ हेमवत्कांतिमांशंद्र । इवाह्ला-
 दकरोऽरत्न्यं ॥ इतीव हेमचंद्रेति । नाम तस्य गुरुर्व्यधात् ॥ २६८ ॥ वादित्राणि तदा रेणु—
 दिक्कुक्षिंभरिभिः स्वैनैः ॥ ज्ञापयंतीव सूरिंद्रं । नवं मोहस्य भीतये ॥ २६९ ॥ हर्षादनर्तियुः केऽपि । केऽपि गीतमगासियुः
 वाद्यान्यवीवदन् केऽपि । केऽपि चास्ताविषुगुणान् ॥ २७० ॥ स्वर्णद्रविणधाराभि—र्वर्षतो व्यवहारिणः ॥ प्रमोदं प्राप्य-
 न्निर्धि—केकिनः स्तनयित्नुवत् ॥ २७१ ॥ तदा भवो विभायेव । ननाशेवाशुभोदयः ॥ निदद्राविव मिथ्यात्वं । प्रोवासेव
 कुवासना ॥ २७२ ॥ ननतेव मुदा धर्मः । पुस्फोरेव च संयमः ॥ जगज्जेव तपो ज्ञान—मुन्मिसीलेव सर्वतः ॥ २७३ ॥
 पर्यदन् राजपाद्यां सो—ऽन्येभ्युः सिद्धधराधिपः ॥ हेमाचार्यं पुरोऽद्राक्षी—दायांतं राजवर्त्मनि ॥ २७४ ॥ तन्मूर्तिस्फूर्तिमा-
 लोक्य । चौलुक्म्यश्चित्रितांतरः ॥ निरुद्ध्य स्वगजं किचि—दाचक्ष्वेति तमूचिवात् ॥ २७५ ॥ हृष्टा नृपं निरुंधंतं । गजेन्द्रप्रसं-

रयात् ॥ तत्कालोचितमित्यूचे । निःक्षोभः प्रमुदयथ ॥ २७६ ॥ सिद्धराज ! गजराजमुच्चकैः कारय प्रसरमेतमग्रतः ॥
संत्रसंतु हरितां मंतगजा-लैः किमद्य भवतैव भूर्युता ॥ २७७ ॥ चित्ते चमकृतः काम-मुत्पथाल्लुतथा तथा ॥ भूयोऽ
भापत मत्पार्श्वे । सदागम्यं त्वया प्रभो ! ॥ २७८ ॥ ततो गत्वा निशं सूरि-मंध्याहं सिद्धभूधवं ॥ रंजयामास पीथूप-
सत्रीचीभिः स्वसूक्तिभिः ॥ २७९ ॥

अथ श्रीसिद्धराजेन । शुद्धं धर्मं बुभुसुना ॥ पद्भूदर्शनीं समाह्वार्य्यं । तत्स्वरूपमपृच्छयत ॥ २८० ॥ ततो दर्श-
निनः सर्वे । निंदतो दर्शनांतरं ॥ धर्मं निजनिजान्मार्गा-जगदुर्जगदुचमं ॥ २८१ ॥ स्वस्वमार्गप्रतिष्ठान-निष्ठैस्तदुदि-
तैर्दृपः ॥ संशयालुर्धृशं धर्मे । हेमाचार्यमदोऽवदत् ॥ २८२ ॥ सर्वज्ञोपज्ञधर्मज्ञो । निर्द्वेषोऽयसि च प्रभो ! ॥ तद्यथाव-
स्थितं धर्म-स्वरूपं मे प्ररूपय ॥ २८३ ॥ यथा तदहमाराध्य । साधयामि समीहितं ॥ धर्मं विना नृजन्मदु-रवकेशी यतः
स्मृतः ॥ २८४ ॥ यदयं संशयो धर्मे । त्वयि सत्यपि सन्मुनौ ॥ विंतारबैतिकेस्येऽपि । तदारिद्र्यमहो धुत्रं ॥ २८५ ॥
चातुर्विद्यनिधिः सूरिः । पुराणोक्तां कथामथ ॥ नृपाग्रे वक्नुमारेभे । सद्धर्मज्ञापनेच्छया ॥ २८६ ॥ पुरा शंखपुरं नाम ।
पुरं परमवैभवं ॥ आसीत्पौलस्त्यपुरवद् । भूरिपुण्यजनान्वितं ॥ २८७ ॥ तत्र शंख इवोन्मील-त्रैर्मल्यः साधुशब्दभूः ॥
श्रेष्ठी शंखाभिधानोऽभू-च्चित्रं न कुटिलाशयः ॥ २८८ ॥ पत्नी यशोमती तस्य । प्रेमैकनिलयालसत्-लावण्यरससं-
सिक्त-मकरध्वजपादया ॥ २८९ ॥ तस्यां शुश्रूषमाणायामपि दोषालुतश्चन ॥ विरस्य तत्पतिश्चक्रे । सद्रूपामपरां

स्त्रियं ॥ २९० ॥ तथा नवीनया पत्न्या । कार्मणादिकर्मणा ॥ स्वपतिश्चतुरोऽप्युच्चै-श्चक्रे दासवदात्मसात् ॥ २९१ ॥
 नवपत्नीरतः शंखः । पूर्वा दृष्ट्यापि नैक्षत ॥ यद्वा स्वभाव एवायं । लोको नवनवप्रियः ॥ २९२ ॥ दूना पत्यपमानेन ।
 सपत्न्या चावहीलिता । दवानलेन दरधेव । हृदि दम्भौ यशोमती ॥ २९३ ॥ वरं गेहत्यागो वरसुरुविरागो भवसुखे ।
 वरं श्वेदग्रसो वरमभिनवासो वनभुवि ॥ वरं कंठे पाशो वरमखिलनाशो मृगदृशां । न तु प्रेयान् दृष्टः कथमपि सप-
 त्नीवशगतः ॥ २९४ ॥ ततः पतिं वशीकर्तुं । दुःखार्तां पृच्छति स सा ॥ तोपयित्वात्रपानाद्यैः । कलाप्रौढान् परःशतान् ॥
 ॥ २९५ ॥ समाजगाम तद्धाम । कर्हिचिद्गौडदेशतः ॥ कलावान् कोऽपि निष्णातः । पतिसंवर्ननादिषु ॥ २९६ ॥ आव-
 ज्योर्जितया भक्त्या । तं शशंस यशोमती । नैस्योतवृषवद्धीमन् ! । मत्पतिं कुरु मत्करे ॥ २९७ ॥ मध्येप्सानमिदं देय-
 मितो भावि त्वेषितं ॥ उक्त्विति स ददौ धूर्त-सद्वस्ते किंचिदौषधं ॥ २९८ ॥ सा हर्षान्तदुपादाय । क्षयाहे समुपेयुषि ॥
 निक्षिप्य परमाणं च । स्वहृत्प्रभमबुजत् ॥ २९९ ॥ सौरभेयोऽभवत्सद्य-स्तस्मिन्नशित एव सः ॥ आत्तान्यभयवरसापि ।
 तं तथा वीक्ष्य विस्मिता ॥ ३०० ॥ दम्भौ च स मया ऽयाचि । नस्योतवृषवन्मम । वशीकुरु प्रियं दुष्टः । स चक्रे वृषमेव
 तं ॥ ३०१ ॥ छलयित्वा स सद्यः । वाक्छलेन पिशाचवत् ॥ कथं विडम्बयामस । हा मां विडम्बस्तमानसां ॥ ३०२ ॥
 पतिवश्यत्वमिच्छंत्याः । पतिरप्यगमनम ॥ जातं सत्यमिदं लाभम् । लिप्तोर्मूलमपि च्युतं ॥ ३०३ ॥ अविमृश्य विधत्ते
 यः । कार्मणामार्जवयोगतः ॥ स बाढं दहते मद्-सश्वत्तापकृशानुना ॥ ३०४ ॥ तत् ज्ञात्वा तां सपत्न्यूचे । किमका-

१ मितः-श. २ संवर्नं-वशीक्रिया. ३ नासिकाया इत्यादिभ्यां रुच्यको यो वृषभस्तद्धत्. ४ प्दानस्य-भोजनस्य कथे इति कथेप्सानम्. ५ क्षयाहे क्षयतिथो.

पीरदः खले ! ॥ येन गोत्वं मम पतिः । प्रापत्याणप्रियंकरः ॥ ३०५ ॥ नो 'पिशाचकिनी नो वा । वातकिन्व्यपि कर्हिचित् ॥
 कुकर्मदं विनिर्माति । त्वं निर्मासिस्स यत्कुधीः ॥ ३०६ ॥ कर्मणादीनि कर्माणि । चक्रिरे प्रागपि स्त्रियः ॥ प्राधौर्वां प्रेयसः
 स्वस्य । त्वद्दृच्छके न काचन ॥ ३०७ ॥ पापाय स्यात्परस्यापि । कृतमीदृखिविडंबनं ॥ भुज्यते यस्य सर्वस्यं । प्रेयसस्तस्य
 किं पुनः ॥ ३०८ ॥ सपत्या कुर्वयमानेत्थं । सा पत्युर्गोत्वनाशकं । प्रतीकारमजानाना । नानासंतापमायुषी ॥ ३०९ ॥
 रज्ज्वा ततस्तमावद्ध । नीत्वा च पुरगोचरं ॥ मृदून् दूर्वाकुरान् शम्भुञ्चारयामास सा स्वयं ॥ ३१० ॥ भीष्मे ग्रीष्मे-
 ऽन्यदा मध्यं-दिने तं पतिशांकरं ॥ चारयंती क्वचिद्बुध-मूले शार्ङ्गवलभृतले ॥ ३११ ॥ सारं सारं
 कुकर्म स्वं । मन्नेव व्यसनांबुधौ ॥ करुणं पर्यदेविष्ट । सुचिरं सा यशोमती ॥ ३१२ ॥ युग्मं ॥ देवात्तदा विमानाधि-
 रुढो गौर्यान्वितः शिवः ॥ नभसा रभसाद्गच्छ-न्नश्रौपीत्तद्विलापकान् ॥ ३१३ ॥ संजातकृपया गौर्या । पृष्टस्तद्बुधुःखका-
 रणं ॥ यथावस्थितमाचख्यौ । हरस्तद्बृत्तमादितः ॥ ३१४ ॥ इष्टगति भवज्जाति—यद्ब्रूशे पतितो हहा ॥ मलयोऽपि
 जायतेऽनङ्गा-नित्युक्त्वाऽहासयच्च तां ॥ ३१५ ॥ लज्जाश्चर्यमयी गौरी । तं प्रोचे प्रिय ! इंस मे ॥ किमयस्यौषधं वा न ।
 येनायं ना पुनर्भवेत् ॥ ३१६ ॥ तन्निर्वधादुवाचेऽशः । प्रियेऽस्यैव तरोस्तले ॥ अस्यौषधं यदशितं । त्वरितं मर्त्यतापकं
 ॥ ३१७ ॥ श्रुत्वा तत्तरुमूलस्यं । सर्वं दूर्वाकुरादिकं ॥ लावं लावं वृषास्ये सा । क्षिपतिस्स यशोमती ॥ ३१८ ॥ अज्ञा-
 तेनापि वक्रस्ये-नौषधेनाशु तेन सः ॥ वृषोऽभून्मनुजो देव । इव वैक्रियरूपभाक् ॥ ३१९ ॥ दृष्ट्वा गं स्वप्रियं जातम् ।

१ नो पिशाची शाकिनी नो, प्र. २ प्राष्टीण-शुपमाव-योठीयापशु. इति. भाषा. ३ कुत्समानेथमश्र. ४ मीशुपी. प्र.

हृष्टा पृष्टा च तेन सा ॥ तत्कुर्मन् निवेद्य स्वं । क्षमयामासुषी मुहुः ॥ ३२० ॥ तिरोधीयत दर्भाद्यैर्यथा दिव्यं
 तदौषधं ॥ तथा ऽमुष्मिन् युगे सत्यो । धर्मो धर्मन्तरैर्नृप ! ॥ ३२१ ॥ परं समस्तधर्माणां । सेवनात्कस्यचित्कचित् ॥ जा
 यते शुद्धधर्माधिः । दर्भच्छन्नौषधासिवत् ॥ ३२२ ॥ तत्त्वं विधत्स्व निःशेष-धर्मांशधनमादरात् ॥ येन संपद्यते सद्यः ।
 सिद्धिर्द्वेषापि ते नृप ! ॥ ३२३ ॥ श्रुत्वा सूरैरिमां वाचं । सर्वधर्माविरोधिनीं ॥ जहर्ष पर्षदप्युच्चैः । किं वाच्यः सिद्धभूधवः
 ॥ ३२४ ॥ पुनः प्रपञ्च पृथ्वीशः । शंस मे सूरिसत्तमा ॥ को धर्मः सर्वसामान्यो । मान्यखिजगतामपि ॥ ३२५ ॥

अथोवाच प्रभुर्वाचं । सर्वप्राणिप्रियंकरः ॥ धर्मः प्रोक्तः कृपासूलः । प्रतिकूलः कुकर्मणां ॥ ३२६ ॥ न वादेन विना
 वृष्टि-र्न विना बीजमंजुरः ॥ न भानुना विना यज्ञो । न धर्मः करुणां विना ॥ ३२७ ॥ स स्फुरत्युपकारेण । माणिक्ये-
 नेव भूषणं ॥ भजते यत्र कारुण्यं-तारुण्यमविनश्वरं ॥ ३२८ ॥ उपकारव्रते यत्नो । बुधैः शश्वद्विधीयतां ॥ पद्मे पद्मेव
 पुण्योपनिषद्यत्र निधीदति ॥ ३२९ ॥ विवदंते व्रतेऽन्यत्र । सर्वे दर्शनो मिथः ॥ उपकारव्रते त्वस्मिन् । केचिन्नैव
 विवादिनः ॥ ३३० ॥ उपकुर्वन् यथा पूर्वं-मभयंकरचक्रभृत् ॥ आसीदसीमश्रीधाम । तथा सम्यग् निशम्यतां ॥ ३३१ ॥
 अस्यपाच्यविदेहेषु । विजयः पुष्कलावती ॥ पुरंदरपुरश्रीभृत्पुरी पुंडरीकिणी ॥ ३३२ ॥ यत्र कुट्टिमविन्यस्तै-मणी
 क्यैः कांतकांतिभिः ॥ दीपालिविफलीचक्रे । निशि क्षोणीशवेदमसु ॥ ३३३ ॥ प्रजाक्षेमंकरस्तत्र । क्षमापः क्षेमंकरोऽजनि ॥
 सांयुगीनतया योऽगा-द्वीरकोटीरहीरतां ॥ ३३४ ॥ यस्य प्रतापं वडवानलेन । मन्ये विरंची रचयांचकार ॥ कुतोऽ-

न्यथाऽवर्धत सोऽरिनीरी-नेत्रोदकं क्षातरं निपीय ॥ ३३५ ॥ सदाव्यमरसेनेव । बहुलाभरणान्विता ॥ आसीदमरसेनोति-
तद्विधा प्रेमशालिनी ॥ ३३६ ॥ अंगभंगुरश्रंगार-संगरगदनगयोः ॥ तयोर्निविशतोः सातं । क्रियान् कालोऽगलत् किल
॥ ३३७ ॥ शयाना तप्रियाऽन्येषु-रुद्यदुद्गमसंमदान् ॥ चतुर्दश ददशैतान् स्वमानस्वमदुर्लभान् ॥ ३३८ ॥ सिंहेभृवृपलक्ष्मीदु-
रविदामर्धजंबुंधीन् । संरोविमानरत्नार्थै-पूर्णकुम्भविभावसूत्रं ॥ ३३९ ॥ युग्मं । तद्वोत्थाय चाख्याय । तान् प्रियाय
प्रियंकरान् ॥ एभ्यो भावि फलं किंचे-ल्पृच्छत्तमनुच्छधीः ॥ ३४० ॥ तदुदकं वितक्योच्चै-भवं श्रुष्टदभाषत ॥ एभिर्देवि ! ध्रुवं
भावी । चक्रवर्ती सुतस्तव ॥ ३४१ ॥ एवमस्त्विति हर्षेण । पतिवाक्यानुमोदिनी ॥ गर्भं वभार सा रत्न-गर्भेव निधिमु-
त्तमं ॥ ३४२ ॥ पतिप्रपूरितोद्गम-दोहदाऽसूत सा सुतं । प्राचीवाहस्करं वंच-स्मरीचिचयञ्जुवितं ॥ ३४३ ॥ किं चित्रं
तल्पिता तस्य । जननोत्सवमातनोत् ॥ यत्तं तदुद्भवप्रीति-गौराः पौरा अपि व्यधुः ॥ ३४४ ॥ विश्वाभयंकरो भावी ।
विभाष्येतीव भूपतिः ॥ अभयंकर इत्याख्यां । स्वसुतस्य न्यवीविशत् ॥ ३४५ ॥ अपासितुं पुरोत्तापं । दयादाश्यादयो
गुणाः ॥ तस्मिन्नुल्लासमासेदु-र्वसंते पादपा इव ॥ ३४६ ॥ कलाकलापं कलय-न्नयन् कुञ्जलयं मुदं ॥ पूर्णदुरिव सौदर्य-
वर्ष भेषे स यौवनं ॥ ३४७ ॥ तारुण्यपुण्यं तद्द्रुपं । दृष्ट्वा स्वःस्त्रैणमोहनं । पौल्ल्याय स्पृहयामासुः । कामिन्यः का न मानसे ॥
॥ ३४८ ॥ निशंते स निशंतेऽपि । सुप्तो भूपतिनंदनः ॥ वनांतस्थ-वनांतस्थ-मन्यदा स्ममवैक्षत ॥ ३४९ ॥ किमेत-
दिति संश्रान्त-स्वातं भ्रूकान्तनंदनं ॥ दिव्यमूर्तिधरः कोऽपि । पुमान् विस्पष्टमूचिवान् ॥ ३५० ॥ कुमार ! मास विसरो ।

१ मे परच्छ, न. २ परोत्तापं, न. ३ रात्र्यवसाने, ४ गृहे ५ जलान्ते जलाशयावसाने स्थित वनमध्यस्थम्, ६ वापमानं.

भयस्वमहृथा मया ॥ अपहारनिमित्तं च । क्षणोर्ध्वमवभौत्ससे ॥ ३५१ ॥ श्रुत्वा तन्मुदितः किञ्चि-धावज्जल्पति
 भूपभूः ॥ विदुह्लीलायितं कुर्व-सावदंतरधत्त सः ॥ ३५२ ॥ भास्वत्यभ्युदिते भूप । इव सन्मार्गदर्शिनि ॥ अनीतिरिव
 सर्वापि । शर्वरी नाशमानशे ॥ ३५३ ॥ तमःस्तोमः समस्तोऽपि । तदा भातुभयादिव ॥ कौशिकस्याविशद्येत्रे । तदंघत्वं
 कुतोऽन्यथा ॥ ३५४ ॥ सुस्तमप्याश्रयेऽभ्येत्य । स्वयं सति दिनोदये ॥ इति ज्ञान् ज्ञान् ज्ञान् शपयंतीव । श्रीः पद्मोकरमाश्रयत् ॥ ३५५ ॥
 देशांतरगतं कांत-मिव भास्वतमीक्षितुं ॥ पद्मिनी प्रमदाच्चक्रे । पद्मनेत्रविकाशनं ॥ ३५६ ॥ सुप्रातं जातमालोक्य ।
 कुमारौतर्वणं अमत् ॥ वभौ सर इवान्विष्य-न्मधुं तत्राखिलदुनि ॥ ३५७ ॥ हृक्स्तंभिर्नी श्रियं पश्यन् । कानर्नी नाद-
 नीमिव ॥ स्वमानसमिव स्वच्छं । सोऽपश्यन्मानसं सरः ॥ ३५८ ॥ जलाधिष्ठायिनीनां य-न्मुखलक्ष्मीनिरीक्षणे ॥ सहजौज्ज्वल्ययो-
 गेन । रत्नादशायतेऽनिशं ॥ ३५९ ॥ यतीयूषमयत्वेन । तापनिर्वापणेन च ॥ दधौ राहुभयत्रस्त-पौर्णमास्येदुविभ्रमं ॥ ३६० ॥
 त्त्वानीयं तत्र पानीयं । मत्वा कृतशुचिस्ततः ॥ आस्यन् पुनर्वने कापि । मठं श्रेष्ठं स दृष्टवान् ॥ ३६१ ॥ स तस्याप्रक्षणं
 प्राप्तो । भास्वतमिव दीप्तिभिः ॥ अंतर्दृष्टुमिवात्मानं । कुञ्जलीकृतलोचनं ॥ ३६२ ॥ एकाकिनमपि स्फूर्त्या । सदोमध्यमि-
 वाश्रितं ॥ मूर्तं योगमिवाद्राक्षी-द्योगींद्रं ध्यानकर्मठं ॥ ३६३ ॥ युग्मं ॥ तं तत्त्वा भूयसीभक्ति-निविष्टः सोऽभयंकरः ॥
 ध्यानं मुक्त्वाैनमाशास्त । महात्मापि प्रसन्नहृक् ॥ ३६४ ॥ तयोः कुशलपृच्छाद्या । कथामृच्यथुला मिथः ॥ शिष्टो हि
 श्रेष्ठगोपीना-माकरः साधुसंगमः ॥ ३६५ ॥ जगाद सादरं योगी । तवैव हितकाम्यथा ॥ अत्रानीतो विनीतस्त्वं । तत्प-

१ तिल्यमपि पुराणं. २ दिनशब्दोऽत्र भाग्ये लक्षणिकः. ३ लक्ष्मी. ४ पद्मवतं. ५ वसवर्षभ. ६ कशिला ऋतव. यस्मिन् तत्तारिभन् वने.

श्चात् प्रथयिष्यते ॥ ३६६ ॥ इत्युक्त्वा ध्यानमाधाय । दिव्यां रसवतीं पुरः ॥ स्वशय्याऽऽनाय्य चायाचीत् स तं भोजन-
हेतवे ॥ ३६७ ॥ कुमारस्तमभाषिष्ट । त्वर्हर्शनसुधारसैः ॥ मह्यमाकंठवृषाय । स्वदते किंचनापि न ॥ ३६८ ॥ अनया
रसवत्या स्यात् । सौहित्यं स्वल्पकालिकं ॥ त्वत्कथाऽमृतपानात्तु । यावज्जीवं ममास्ति तत् ॥ ३६९ ॥ इत्यादिवादिनं भूप-
तनयं बहुयुक्तिभिः ॥ मानयित्वा समं तेन । मुक्तवान् स कलानिधिः ॥ ३७० ॥ जाते चाचमने व्योम-प्राप्तभृंगारपा-
थसा ॥ हुंकारेण पुनः प्रैषीत् । स तत्सर्वं क्षणादपि ॥ ३७१ ॥ ददौ च तस्मै तांबूलं । कर्पूराद्यतिपेशलं ॥ चिंतामणिम-
धेनेव । स्वप्रभावेण संभृतं ॥ ३७२ ॥ स्फुरत्ततादिवादित्रं । गीतामृतवह्नश्छुतं ॥ स्पष्टदृष्टादिभावात्-मंगहावपरिष्कृतं ॥ ३७३ ॥
कुमारप्रीतये नाद्यं । विधाय व्यंतरैर्जनैः ॥ पुनर्विस्मृष्टवान् योगी । बपुरे योगवैभवं ॥ ३७४ ॥ युग्मं ॥ दैवतस्यैव
तस्यैव । विस्मृत्य स्फूर्तिमद्भुतां ॥ प्रभावरश्मिर्मूर्तेऽय-मित्यध्यासीन्नुपात्मजः ॥ ३७५ ॥ तादृक्कौतुकदृष्टस्य । तस्या-
गात्तद्दिनं द्रुतं ॥ सतां हि समयः सौख्य-मयो गच्छति हेलया ॥ ३७६ ॥ अधोऽणदीधितिस्तेने । पश्चिमान्धौ निमज्जनं ॥
अपारव्योमकांतार-भ्रमश्चमवशादिव ॥ ३७७ ॥ विस्तार्य क्षमांगणे तेजो-राशीनाकर्षतो रवेः ॥ पश्चात्स्थितास्तदी-
यांशा । इव दीया न्युत्सदा ॥ ३७८ ॥ विगंकेंडहं तमपके । मग्नं गोमंडलं ततः ॥ उद्धर्तुमुद्यतो विष्णु-रिवप्रौढकरः
शशी ॥ ३७९ ॥ विश्वं तुषारांशुकैः परीतं । किं चंदनस्यंदिरसैरसेवि ॥ कर्पूरपूरैः किमपूरि मूर्च्छद्-दुग्धाधिधीवीची-
भिरहो किमांचि ॥ ३८० ॥ अथाभयंकरं साह । योगी संति मदंतिके ॥ विद्याः परःशतास्ताश्च । यथास्थानं निवेशिताः

१ पुरि, २ दृष्टदृष्ट्यादिभावाद्य-महापरिष्कृत-प्र. ३ व्यतरीजनैः, प्र. ४ तम पकाद. ५ चि, प्र.

॥ ३८१ ॥ अद्यापि विद्यते विद्या । खड्गसिद्धिकरी परं ॥ त्रिविष्टपजनाजय्यो । यच्छन्त्या जायते नरः ॥ ३८२ ॥ अयो-
 गधोग्यपात्रस्य । न्यास्यं कापि न तामहं ॥ विद्यां न्यस्यन् यदस्थाने । तद्वांस्तद्ग्रथपातकी ॥ ३८३ ॥ इन्द्रविद्योचितः
 कश्चि-न्नास्याद्युस्त्वल्पमेव मे ॥ इति चिंतांचितं सैव । विद्याऽभ्येत्य वभाण मां ॥ ३८४ ॥ मास्व चिंतां कृथा वत्स ! ।
 प्रातः कोऽपि नृशेखरः ॥ मयाऽत्रानेथ्यते तस्मै । मां दत्त्वा त्वं सुखी भव ॥ ३८५ ॥ उक्त्वति चेदृकं प्रेष्य । त्वमत्राना-
 व्यथास्तथा ॥ गृहाण तदिमां विद्यां । चिंतां मे निगृहाण च ॥ ३८६ ॥ न्यस्ता सुपात्रे विद्या स्या-द्भौरवाय गुरोरपि ॥
 सुक्षेत्रे निहितं वीजं । धनिकस्यातिबृद्धये ॥ ३८७ ॥ विद्यापि पात्रयोगेन । माहात्म्यमधिगच्छति ॥ शुक्त्याश्लेषेण मुक्तात्वं ।
 लभते सखिलं किल ॥ ३८८ ॥ किं चैर्यं त्वद्गुणक्रीती । कनीव त्वथ्यरण्यत ॥ एतद्दाने त्वहं हेतु-मात्रं तस्मादिमां
 भज ॥ ३८९ ॥ कुमारस्तमथावादी-न्मम त्वद्दर्शनादपि ॥ अभवन् सिद्धयः सर्वाः । खड्गसिद्धया किमेकया ॥ ३९० ॥
 इहलोकफलं स्वापं । चिंतारत्नादिदर्शनं ॥ लोकद्वयफलं त्वेतद्—दुरापं साधुदर्शनं ॥ ३९१ ॥ अर्धौषं प्राचीनं विघट-
 यति पुण्यं प्रथयति । प्रसूते सद्बुद्धिं नवनवकलाः पृष्वयति ॥ हरत्यज्ञानांभ्यं दिशति परमब्रह्मपदवीं । सतां संगः
 कल्पद्रुम इव न किं किं वितनुते ? ॥ ३९२ ॥ अनिच्छतोऽपि तस्येच्छं । खड्गविद्यां निवेद्य सः ॥ तदारधनमामूल-चूलं
 तथ्यमचीकथत् ॥ ३९३ ॥ अभंगं भाग्यमेवैकं । नृणां कामितकामधुक् ॥ यतः शंभे शयालु स्याद्—दुरापमपि वस्तु सत् ॥ ३९४ ॥
 तत्रैव सिद्धविद्यत्वा-कुमारं स्फारसंसदं ॥ अचिराच्चेदकैर्योगी । पुनः स्वस्थानमापिपत् ॥ ३९५ ॥ तैतः क्षेमकरोऽपि

स्व । समीक्ष्य सुतमागतं ॥ जानन् पुनर्जातिमिव व्यधत्तानुच्छमुत्सर्वं ॥ ३९६ ॥ अभ्यधत्त च वत्सेदं । राज्यं त्वामुपति-
 ष्टतां ॥ कुलधुर्ये सुते नास्म-दंश्या शंस्थाः स्वदेशमनि ॥ ३९७ ॥ सुधाकिरागिरा भक्ति-वह्नीं पल्लवयन्निव ॥ अथ व्यजि-
 ञ्पत्तात् । सुतो विनयवामनः ॥ ३९८ ॥ द्वेषापि नरकातेन । मम राज्येन किं प्रभो ! ॥ सुरक्रांतमिदं याव-ल्लभे त्वद्भ-
 क्तिवैभवं ॥ ३९९ ॥ त्वत्पदांभोरुहे मर्ह्यं । सदसह्यक्तिकारणं ॥ रोचते राजहंसत्वं । न राजत्वं कलंककृत् ॥ ४०० ॥
 इति वत्समनिच्छंत-मपि राज्ये नियुज्य तं ॥ क्षेमंकरः स्वयं क्षेमं-करीं दीक्षामशिश्नियत् ॥ ४०१ ॥ भास्वत्यभ्युदिते
 तस्मिन् । सच्चक्रानंदकारिणि ॥ पद्मायितं सुहृद्भिर्द्राण् । द्विपद्भिः कुमुदायितं ॥ ४०२ ॥ तस्मिन्नश्वरे शश्व-शीतिरीति-
 परेऽप्यलं ॥ अनीतिरेव सर्वोऽपि । जनोऽजायत कौतुकं ॥ ४०३ ॥ अथ पुष्यपुरस्वामी । वृसिंहाख्यो महीपतिः ॥ अभ-
 ंकरमास्थानी-स्थितं नत्वा व्यजिज्ञपत् ॥ ४०४ ॥ दावपवकदरधानां यथोच्छासी धनागमः ॥ तथा विरोधिध्वलाना-
 मुद्धर्ता त्वमसि प्रभो ! ॥ ४०५ ॥ निपेतुयां द्विपैर्द्राणां । यथाधारो धरोधधुरः ॥ पदच्युतानां भूपानां । तथा त्वं देव !
 दीव्यसि ॥ ४०६ ॥ तगरानगरीश्वरेन । धनवाहनभूभुजा ॥ निष्कारणद्विधा भ्रष्ट-राज्योऽहं विदधेऽधुना ॥ ४०७ ॥
 यथोपतिष्ठते मित्रं । राजा गलितमंडलः ॥ निजोद्धिधीर्पया तद्द-दहं त्वामस्म्युपस्थितः ॥ ४०८ ॥ तद्वत्वा लङ्घसिद्ध्यादि-
 साहाय्यं मां तथोर्जय ॥ यथाऽस्योजायमानोऽरिं । हत्वा स्वीयां श्रिये ॥ ४०९ ॥ नृपः प्रपद्य तत्सद्य-स्तमुत्तारार्थमा-
 दिशत् ॥ ततो व्यजिज्ञपन्मन्त्री सुमतिः स्वामिनं प्रति ॥ ४१० ॥ देव ! दाक्ष्यं किमेतत्ते । वलमानामिलपिणे ॥ अस्मै

वितरितुं खड्ग-सिद्धिं यत्प्रतिशुश्रुवान् ॥ ४११ ॥ वासाग्निं नार्वसथ-नारामं न फलाग्निं ॥ घ्रेतुं दुग्धाग्निं नैव ।
 कोऽपि यच्छलतुच्छधीः ॥ ४१२ ॥ को दत्ते हेलया खड्ग-विद्यां विश्वविजित्वरीं ॥ सतामपि हि सद्विद्या दुरापा स्वर्ण-
 सिद्धिवत् ॥ ४१३ ॥ जगादाथ क्षमानाथ-स्त्वद्वचः सचिवोचितं ॥ परं तामैव मामेष । यथाचे करवै किमु ॥ ४१४ ॥ विद्यापि
 स्वयंसी पात्र--दत्ता स्यान्नात्मनि स्थिता ॥ सेस्थीयते शिवन्वत्ता । कला चांद्री नहीतरा ॥ ४१५ ॥ कला च कमला च
 स्यात् । क्लेशलब्धापि निष्फला ॥ परेषामुपयोगाय । या चिराय न जायते ॥ ४१६ ॥ एवं प्रबोधय मंत्रींद्रं । खड्गसिद्धिं
 बलान्वितं ॥ वित्तीयं च नृपः प्रैथी--नृसिंहं विद्विषं प्रति ॥ ४१७ ॥ नृसिंहोऽप्यतिसिंहौजा । राजानं धनवाहनं ॥ जित्वा
 तत्रान्यराज्याढ्यं । स्वराज्यं लीलया ललौ ॥ ४१८ ॥ निर्विवेश विशामीशः । स पुनर्निस्तुषं सुखं ॥ उष्णतेव जलानां
 स्याद् । दुर्दशा क्षणिका सतां ॥ ४१९ ॥ द्विषद्गृहीतसर्वस्वो । भूयोऽथ धनवाहनः ॥ दध्नौ दोदूयमानोतः । शाखापतित-
 कीशंवत् ॥ ४२० ॥ अहो स्वप्नेऽपि मे नासी--न्मानसे यद्रमां मम ॥ हरिष्यति नृसिंहोऽयं । नृसिंहीभूय विक्रमैः ॥ ४२१ ॥
 यद्वा दोषो न तस्यास्ति । कृतप्रतिकृतेरयं । ममैव यत्खलीचक्रे । स मया राज्यमोचनात् ॥ ४२२ ॥ अहो सत्यमसंतोषो ।
 मूलं नाशतरोर्महत् ॥ परराज्यं बुभुक्षोर्मै । स्वराज्यमपि यद्यथौ ॥ ४२३ ॥ श्रिया स्वाजितया तुष्यं । नेहान्यश्री
 विवेकिना ॥ कांक्षन् परश्रियं लुब्धो । मद्दत्प्रन्नश्यति स्वतः ॥ ४२४ ॥ किं करोमि क्व गच्छामि कं स्मरामि श्रयामि कं ॥

१ प्रतिश्रुतवानित्यर्थं २ धनसमग्रमृगहं ३ अतिशयेन स्थिरा, ४ पुनः पुनः धातिशयेन वा स्थायते. ५ कस्य वाशोरपत्यं पुमान् किं-ह्युमान् स इत्यः
 गत्य स कीच. वानरखड्ग. ६ लक्ष्म-

पुनर्लभे कथं स्थानं । करप्रश्नष्टरत्नवत् ॥ ४२५ ॥ हुं ज्ञातं यद्द्वलदेष । नृसिंहो मामहारयत् ॥ अभयंकरभूपालं । तमेवाह-
मपि श्रये ॥ ४२६ ॥ इति ध्यात्वा च गत्वा च । नगरीं पुंडरीकिणीं ॥ क्षेमकरात्मजं क्षमापं । नत्वोच्ये घनवाहनः ॥ ४२७ ॥
रूढिमात्रमिदं धार्त्री । शेषाद्या धारयति यत् ॥ तदुद्धारधुरीणस्तु । स्यादेको ह्युपकारकः ॥ ४२८ ॥ के ह्यात्मभरयो नेह ।
वडवानलसन्निभाः ॥ परार्थवद्बुद्धिस्तु । कोऽपि स्यात् स्तनयितुवत् ॥ ४२९ ॥ वृथैव यौवनान्तं तं । जननी मासजी-
जनत् ॥ याचते यः परं दीनः । शक्तो नावति यश्च तं ॥ ४३० ॥ देव ! त्वद्दलमासाद्य । नृसिंहेनातिद्वय्यता ॥ जित्वा
दैर्गवरीं दीक्षां । नीतोऽहं सर्वमोचनात् ॥ ४३१ ॥ एतन्मां प्रति कर्तुं ते । युक्तं नासीद्विशंपते ! ॥ यतः शीतांशुवत्संतः ।
सदृक्षाः पक्षयोर्द्वयोः ॥ ४३२ ॥ कुमुदाय श्रियं दत्तां । कृष्ण राजा जडौजुजात् ॥ त्वं तु राजन् ! बुधस्तस्मै । कथं दत्से रमां
सम ॥ ४३३ ॥ ततोऽस्मि त्वायुपायातो—ऽगदंकारमिवातुरः ॥ तथा प्रसद्यतां सद्यो । यथा स्यां सौख्यसख्यभाक् ॥
॥ ४३४ ॥ तन्निशम्य नृपः प्रोचे । लज्जालुर्धनवाहनं ॥ मत्प्रसादेन यत्तेभू—दहितं मे क्षमस्व तत् ॥ ४३५ ॥ सा च त्वं
दुर्मनायिष्ठाः । काम्यस्वाम्यकृते कृतित् ॥ अधुनैव करिष्ये त्वां । सुरेश्वरसमश्रियं ॥ ४३६ ॥ इत्युदीर्य श्रितौदार्यः । स
तद्वाभयंकरः ॥ सोदर्यवन्निजे राज्ये । यावत्तमभिषिंचति ॥ ४३७ ॥ तावद्दयजिज्ञप्सन्मन्त्री । देव ! कीदृक् तवौचिती ॥
दृणवयैवैकं राज्यं । यदस्मै प्रणिदिरससे ॥ ४३८ ॥ नृपाणां राज्यमेव श्री—स्तथागोनाधनंति ते । किं कासारं परित्यजे ।
ससृजति कमलाकराः ॥ ४३९ ॥ राजापि पूज्यते ताव—द्यावद्धक्ष्मीरभंगुरा ॥ स्वेऽपि त्यजति तं निःस्वं । शुष्कं शौलिमि-

वांङ्जाः ॥ ४४० ॥ न केवलं नराणां श्रीः । सुराणामप्यहो प्रिया ॥ यस्माद्भ्रमंति हेमाद्रि-मभितो भास्करादयः ॥ ४४१ ॥
 ते संति हंत भूयांसो । जीवतो जीवयंति ये ॥ मृतान् या जीवयत्याशु । सैका श्रीस्त्रिजगत्पि ॥ ४४२ ॥ दत्त्वा देशा-
 दिकं कंचि—त्तदेतं परितोषय ॥ प्राणेश्वोऽप्यधिकं राज्यं । मुधा त्वं मासजीगमः ॥ ४४३ ॥ अथाभयंकरः स्माह ।
 मंत्रिस्त्वं सत्यमभ्यधाः ॥ परमस्याभवद्राज्य—भ्रंशो महलकर्तृकः ॥ ४४४ ॥ अमुष्मै भृशमानाय । स्वराज्यं न ददे यदि ॥
 तदा मदीक्षमंदोऽहं । दर्शयेऽमुं कथं मुखं ॥ ४४५ ॥ वैभवं पात्रविन्यस्तं । स्फारीभूय निवर्तते ॥ किं द्रव्यं सद्गणिमदतं ।
 वर्धित्वा समुपैति न ॥ ४४६ ॥ सद्भ्यो धनं यत्तदपि प्रदत्तं । लोकोत्तरं द्राक्फलमादधाति ॥ गोभ्यो वितीर्णस्तृणपूलको
 हि । सुगंधं न किं यच्छति दुग्धपूरं ॥ ४४७ ॥ किंच मंत्रादिमाहास्या—स्याच्चलौप्यचला क्वचिद् ॥ ततोऽप्यधिकचा-
 प्तव्या । राज्यलक्ष्मीरियं पुनः ॥ ४४८ ॥ या रज्यते गुणैर्नैव । न नद्धाप्यवतिष्ठते ॥ कीदृक्स्यान्ममता तस्यां । श्रियां
 पण्यस्त्रियामिव ॥ ४४९ ॥ प्राणानपि प्रयच्छति । केचनोपचिकीर्षया ॥ न श्रीमान्नमहं दद्यां । यदि तन्मम का गतिः ॥ ४५० ॥
 राज्यश्रीर्भूमुजां मूलं । तन्मूलं सुकृतं पुनः ॥ उपकृत्यार्जतस्तन्मे । वद कीदृगनौचिती ॥ ४५१ ॥ धीसखं बोधयित्वेत्यं ।
 स भूभृद्घनवाहनं ॥ न्यवीविशशिजे राज्ये । कटरे दातृता सतां ॥ ४५२ ॥ येषां परार्थमाधातुं । राज्यं बहु तृणायते ॥
 प्राणाश्च कर्करायते । धीराः स्तुत्या न कस्य ते ? ॥ ४५३ ॥ पवित्रेण चरित्रेण । तेन क्षेमंकरात्मजः ॥ महतामपि नो केषां ।
 चित्रीयामास मानसे ? ॥ ४५४ ॥ चतुरंगबलप्राज्यं । तद्राज्यं समवाप्य सः ॥ नास्त्रार्थेनापि सत्योऽभूद् । भूपतिर्धनवा-

१ रोणिग, इत्यर्थः, २ मृतप्रायान्, ३ किं-प्र, ४ मदाक्षिन-लज्जया मंदः-सकुचितः, ५ सुन्दरं, ६ विद्युत्, ७ विद्युत्, ८ वद्धा-प्र, ९ मतिः, १०,

हनः ॥ ४५५ ॥ तेन भूमिभृताऽजस्रं । सेव्यमानो गृहे स्वयं ॥ निश्चितो मुनिवत्तथा—वभयंकरभूपतिः ॥ ४५६ ॥ तत्त-
 तीर्थनिर्निसार्थ—मन्येदुरभयंकरः ॥ कृपाणपाणिरैकाकी । निरागन्नगराग्निजात् ॥ ४५७ ॥ पौरामात्यादयोऽभ्येत्य । गृष्टे
 थ स्रवदश्रवः—इति विज्ञपयांश्कु—योजिताजलिमंजुलाः ॥ ४५८ ॥ पर्यत्याधीः पुरा राज्य—मिदानीं पुरमन्यदः ॥
 अस्मांश्च सेवकान् हित्वा देव ! त्वं क्व प्रतिष्ठसे ॥ ४५९ ॥ प्रस्थिते सति देवेऽस्मा—त्युरमेतत्प्रपत्स्यते ॥ वसंतोऽहसनि-
 मुक्तो—द्यानसाहस्यदृश्यतां ॥ ४६० ॥ देवे देशांतरं प्राप्ते । म्यासत्येष जनोऽखिलः ॥ चंद्रे द्वीपांतरस्थे हि । न
 स्मैरः कुमुदाकरः ॥ ४६१ ॥ अङ्गुलोत्कंठताऽथास्ते । तीर्थान् दृष्टुं प्रभो ! यदि ॥ तदादिश यथा यामो । वयं स्वस्वामिना
 सह ॥ ४६२ ॥ युग्यं न योग्यं नो भृत्यः । कृत्यविन्न धनं धनं ॥ केयं रीतिरहो नाथ ! । प्रस्थानं प्रति संप्रति ॥
 ॥ ४६३ ॥ तस्मात्प्रसद्यतां सद्यः । प्रस्थानाच्च विरम्यतां ॥ यदि वा सह यानाय । जनोऽयमनुगृह्यतां ॥ ४६४ ॥ सिंचन्निव
 सुधावृष्टया दृष्टयाथाचष्ट तादृपः ॥ भवद्भिः सर्वमन्येत—द्विज्ञप्तं प्रणयोचितं ॥ ४६५ ॥ परं तीर्थनमस्यामि—रंहोराशिभिर्दे-
 लिमः ॥ पचेलिमं च पुण्यं स्या—त्तेन तत्रायमुद्यमः ॥ ४६६ ॥ एतत्पुरं च शुभांश्च । राजाऽयं धनवाहनः ॥ चातका-
 निव पाथोदः । प्रीणयिष्यति मत्सुमः ॥ ४६७ ॥ सिंहः सत्पुरुषश्चापि । श्रयन् देशांतरं किल ॥ नान्यसाहाय्यकामः
 स्यात् । स्थितिरैषा महस्तिनां ॥ ४६८ ॥ वृथा पथश्रमो वः स्या—न्मम च क्रमबंधनं ॥ सह यानादतोऽत्रैव । यूयं तिष्ठत
 सौष्ठवात् ॥ ४६९ ॥ इत्यवस्थाप्य मंत्र्यादीन् । पृष्ठा च धनवाहनं ॥ प्रतस्थे तीर्थयात्रार्थं—मेकाक्वेव स पार्थिवः ॥ ४७० ॥

लतालासकलाचार्यः । पुष्पसौरभतस्करः ॥ सरःसीकरशीतात्मा । सिधेवे तं मरुस्थि ॥ ४७१ ॥ नमस्यंस्तानि तीर्थानि ।
वरिवस्यन् जिनेश्वरान् ॥ तपस्यंश्च यथाशक्ति । प्रेयःश्रेयश्चिकाय सः ॥ ४७२ ॥ इत्थं पृथ्वीं भ्रमन्नेष । क्वचिद्भूधरगह्वरे ॥
निशि दूरप्रसमरं । शुश्राव करुणस्वरं ॥ ४७३ ॥ रोरुदीत्यत्र को रात्रौ । निर्जने गिरिगह्वरे ॥ गत्वा वीक्षे विमृश्येति ।
भूस्तद्धनिमन्वगात् ॥ ४७४ ॥ तत्रापश्यन्नृपो दीप — वह्निकुंडांतिकस्थितां ॥ रक्तचंदनलितांगीं । करवीरस्रजांचितां ॥
॥ ४७५ ॥ सरजित्वरूपेण । योगिनैकेन केनचित् ॥ उद्गूर्णखड्गोदग्नेण । मृत्युनेव कटाक्षितां ॥ ४७६ ॥ कोऽप्यस्ति ?
वीरकोटीरो । रत्नगर्भे ! विभाव्यतां । यमस्येवास्य वक्त्रान्मां । यः कर्षति कृपालुहृत् ॥ ४७७ ॥ जगच्चक्षुरसीति त्वां ।
याचे सूर्ये ! न चेदिह ॥ मन्नाता कश्चन द्वीपां — तरादानय तर्हि तं ॥ ४७८ ॥ इति प्रलापजाताद्भि-प्रतिध्वनिभृतांवरं ॥
अश्रुमिश्रमुखीं कांचि-त्कांदिशीकां मृगीदृशीं ॥ ४७९ ॥ पंचभिः कुलकं ॥ रतिप्रतिकृतिं तां स्त्रीं ।
तदवस्थां च तादृशीं ॥ दृष्ट्वा दयालुर्भूपालो । योगिनं जगिवानिति ॥ ४८० ॥ स्फूर्त्यानया न योगी त्वं । किंतु
कोऽपि महांस्तः ॥ निर्मिरससे कुकर्मैत-न्महत्वाऽनुचितं किमु ॥ ४८१ ॥ चरंत्यनुचितं कर्म । संतः प्राणायथेऽपि
न ॥ छेदेऽपि नोद्गिरंत्येव । दुर्गंधं चंदनद्रुमाः ॥ ४८२ ॥ तदिदं दयया देव ! । मुच्यतां चारुलोचना ॥ आगस्यपि सता-
मन्नं । न हि स्त्रीषु प्रगल्भते ॥ ४८३ ॥ तथा सुधामुचा वाचा । सा स्त्री सिकेव सर्वतः ॥ वीरोत्तंसं नृपं दृष्ट्वा । जीवि-
ताशां पुनर्दधौ ॥ ४८४ ॥ अथालपन्नृपं योगी । देव ! त्वमपि लक्ष्मणैः ॥ चक्रवर्त्युचितैरेभि-र्न सामान्योऽसि सर्वथा ॥
॥ ४८५ ॥ अयोग्योऽपि वधः स्त्रैणो । योऽयं त्वमवधायतां ॥ अवधारय मद्भाक्यात् । न ह्यकथं भवाद्दृशां ॥ ४८६ ॥

वैताल्वेऽस्त्युत्तरश्रेण्यां । पुरं श्रीरथनूपुरं ॥ विद्याधरेश्वरस्तत्र । रत्नचूडो महीपतिः ॥ ४८७ ॥ निष्कलंकं कुतुलेखेव ।
 तस्मिन्ना रत्नमंजरी ॥ अहं तयोस्तनूजोऽस्मि । मणिचूडाल्बया श्रुतः ॥ ४८८ ॥ ममापराचिताब्धेति । कुलविद्यास्त्य
 द्यभित् ॥ साक्षात् सिद्धिमिवाराजु—महं तामुपचक्रमे ॥ ४८९ ॥ जापयन्नेव्यपूर्णेषु । तदधिष्ठाधिनी सुरी ॥ मलयक्षी-
 भूय मामाल्ब्य—द्विष्टुदकारधारिणी ॥ ४९० ॥ गंगोत्तुंगतरंगश्री-रंगभंगविदग्धया ॥ तुष्टास्मभ्यैददानाय । वत्स !
 त्वत्सेवयाऽनया ॥ ४९१ ॥ द्वात्रिंशच्छक्षणां नारीं । नरं वा ज्वलने परं ॥ हुत्वा वरं दृणीथा मां । दास्ये सिद्धिं त्वदीप्सितां
 ॥ ४९२ ॥ मम प्रीत्यभिताय—त्वया कारिव्यते न चेत् ॥ पक्वबालुं कवत्तर्हि । भेत्स्यते त्वच्छिरो ध्रुवं ॥ ४९३ ॥ आमे (मि)-
 त्पुन्युपगम्यैत—देव्युक्तं स्वार्थसिद्धये ॥ प्राप्तुं यथोदितां कन्या—मपश्यं काश्यपीमहं ॥ ४९४ ॥ एतां सल्लक्षणां कन्यां ।
 दृष्ट्वा सिंहपुरेशितुः ॥ इहानीय च देव्यर्थं । जुहुषन्नस्मि संप्रति ॥ ४९५ ॥ तदिसां मोचयत् देव ! । मत्सिद्धिं ध्वंससे कथं ? ॥
 ध्वंसते हंत नो संतः । परार्थं स्वार्थवत् क्वचित् ॥ ४९६ ॥ एकस्य ध्वसतेऽवश्यं । कृत्यमन्यस्य तन्यते ॥ नासौ सतां
 मतो धर्मः । सर्वत्र समचेतसां ॥ ४९७ ॥ किंच स्त्रीमात्रमेतत्ते । त्रियमात्मोदरंभरि ॥ न पुनर्नृपपुत्रोऽहं । भूयसामुपका-
 रकः ॥ ४९८ ॥ अथाभयं करोऽभाषी—द्यद्यथेवं तथापि ते ॥ नैप शोषिद्धधः श्रेया—नरकोत्संगसंगृह्त् ॥ ४९९ ॥ तथा
 सिद्ध्या च किं कार्यं । या स्फुरेज्जंतुघाततः ॥ तथा श्रियापि पर्याप्तं । या स्यात् प्राणप्रयाणतः ॥ ५०० ॥ सिद्ध्विति
 सिद्धयः सर्वा । धर्मान्नाधर्मतः पुनः ॥ अभोधरभवा नद्यो । न वर्धते तपागमात् ॥ ५०१ ॥ यद्येकजंतुघातेन । सिद्धिः
 स्यात्तर्हि ता घनाः ॥ वधकानां कथं ? न स्यु—जैतुसंतानघातिनां ॥ ५०२ ॥ किं च न स्त्रीवधादेवी—तुष्टिष्टाऽथवा

श्रुता ॥ केवलं वंचितोऽसि त्वं । तथा कूटपटिष्ठया ॥५०३॥ अथ देव्युदितं तथ्यं । तथापि स्त्रीतमामिमां ॥ हित्वा हुत्वा
 च मञ्छीर्षं । कार्यमार्थं ! निजं कुरु ॥ ५०४ ॥ एवं कृते कृतिन् ! विद्या—देवता तव तोक्ष्यति ॥ जीविष्यति मृगाक्षीयं ।
 ममातिथ्यं च वत्स्यति ॥ ५०५ ॥ मणिचूडोऽवदेव ! केयं तव विदग्धता ॥ यदेकस्त्रीकृते कायं । मुंचसे चक्रितोचितं
 ॥ ५०६ ॥ किं रक्षिता मृगाक्षीय—मसाध्यं साधयिष्यति ॥ त्वं तु जीवन् पुनः शश्व—द्विथं पास्यसि तातवत् ॥५०७॥
 आत्मकायव्ययैनेतां । यत्त्वं त्रातुं समीहसे ? ॥ तद्रत्नकोटिदानेन । दृपत्खंडं जिघृक्षसे ॥ ५०८ ॥ अल्पव्ययादनल्पं हि ।
 गृह्णन् स्वान्मतिमान् पुमान् ॥ विपर्यस्तं वितन्वस्तु । मूर्धन्यो मंदमेधसां ॥ ५०९ ॥ तमभ्यधात्पुनर्भूपः । प्रांशुदंतशुकै-
 तवात् ॥ हृद्युद्वलं दयाक्षीर—नीरार्धिं दर्शयन्निव ॥५१०॥ स्नेहोचिता तवेयं वा—म तु घर्मोचिता सखे ! ॥ प्राणैरपि परत्राणं ।
 कार्यं धर्मो ह्ययं महान् ॥५११॥ किंच संस्त्रपितो लिप्तो । भूषितो भोजितोऽपि च ॥ खलवत्खलु कायोऽयं । नात्मसात्क-
 हिंचिद्भवेत् ॥५१२॥ कृमयो भस्म वा यस्या—वसानं तन्निजं वपुः ॥ परार्थं व्ययमानस्य । मम कास्यविदग्धता ॥५१३॥
 रुजं पात्रेण गात्रेण । सुकृतं संचिनोति यः ॥ प्राणहनेन विषेणैष । संगृह्णीते सुधारसं ॥ ५१४ ॥ श्रुचि बहुमलढ्वेन ।
 श्लेयः क्षणातिपातिना ॥ सहचरमिहस्थेन । श्रेष्ठं निकृष्टमेन च ॥ ५१५ ॥ स्ववश्यमितरायते—नोद्यत्सुखं सुवैरिणा ।
 सुकृतममुनांगेनाऽऽदत्ते कृती नु कश्चन ॥ ५१६ ॥ युत्सम् ॥ इह कीर्तिमये देहे—ऽमुत्र धर्ममये पुनः ॥ सतामास्था मन-
 स्यस्ति । न त्वस्मिन् क्षणमंगुरे ॥५१७॥ व्यापारे हीयतां कोऽपि । कोऽपि याति प्रगल्भतां ॥ जिजीविषा परं तुल्या । स्त्रिया
 वा पुरुषस्य वा ॥ ५१८ ॥ तदयं दीयतां खड्ग—द्विच्छत्वा येन शिरोऽर्पये ॥ चिरं जीवलियं योषा । तव सिद्धिश्च सिद्धतु

॥५१९॥ इत्युक्तोऽपि यदा नादात् । खड्गं विद्याधरात्मजः ॥ अनिच्छतोऽपि तस्मात् । तदा भूयोऽयहीदु गृह्यात् ॥५२०॥
स सौम्यदर्शनो भृशुत् । करालकरवालभाक् ॥ मेघे भुजंगमाश्लिष्ट—चंदनद्रुमतुल्यतां ॥५२१॥ ततोऽव्यापारयत् स्कंधे
कृपाणं स्वेन पाणिना ॥ दृपः स्मेरमुखः काष्ठे । कुठारमिव वर्धकिः ॥ ५२२ ॥ दृपस्कंधः कृपाणेन । सुहृदय सुहृत्तदा ॥
संश्लिष्य पुष्यति स्मोच्चै । रोमांचं मूर्तहर्षवत् ॥५२३॥ अथ व्यापार्यमाणोऽपि । भुजः शकोऽपि भृशुजः ॥ शिरश्छेत्तु-
मलंभृशुणु—वाभृत् कीलितवत्किला ॥५२४॥ प्राक्वपट्टिष्ठोऽपि मत्तेभ—कुंदस्थलविपादने ॥ अकिंचित्करतामांची—दधुना मत्करः
किमु ॥५२५॥ ध्यात्विति तेन हस्तेन । भृत्येनैव प्रभुद्रुहा ॥ दहामानो दृपः खड्गे वामं व्यापारयत्करं ॥५२६॥ युग्मं ॥ तेन
व्यापारितः खड्ग—स्तीक्ष्णधारोऽपि तत्क्षणं ॥ आस्फालित इव ग्राणि । कलयामास कुंठतां ॥५२७॥ दोमाद्यखड्गकुंठत्व-
दीनो लीनव्यथश्चिरं ॥ अदंदरह्यत भूयोत—मंत्रस्तंभितभोगिवत् ॥ ५२८ ॥ दधौ च वीक्ष्णपन्नः सन् । धिमे भंगुरभा-
ग्यतां ॥ असावुपचिकीर्षापि । यत्सिद्धिं नाधिरोहति ॥ ५२९ ॥ धन्यास्ते ग्राणिनो येषां । भवत्युपकृतिस्पृहा ॥ ते तु
धन्यतमा येषां । सा सद्यः सिद्धिमश्नुते ॥ ५३० ॥ दृपोऽथ शीर्षच्छेदार्थं । यावद्याचति योगिनं ॥ तावत्सोऽव्यति-
मूर्च्छाल—श्छिन्नदुरिव पयितवान् ॥ ५३१ ॥ अहो अस्यापि किं जात-मिति दुःखोत्थमूर्च्छया ॥ भूयः शून्य इवाश्रीपी-
द्भ्राकारं दिवि दैवतां ॥ ५३२ ॥ लब्धसंज्ञः क्षणात् शोणी—भृदक्षत निजाग्रतः ॥ कादंविनीमिवोक्षतीं । कमंडलुगलज्जलैः ॥
॥ ५३३ ॥ प्रतीं संतमसं दीपत्या । प्रदीपकलिकामिव ॥ दिव्याभरणभंगीभि—भार्ती कल्पलतामिव ॥ ५३४ ॥ सेव्यमानां

१ कट, प्र. २ अतिक्रियोन वल्लवत. ३ विविधिमकारा ईशान्-गति ता आपन्नः, ४ ग्राञ्चोति ५ ग्राञ्चोति ६ मेघमालावत् सिचन्ती.

सुरस्त्रीभिः—भृंगीभिरिव पद्मिनीं ॥ इंदुलेखामिवानंद-दायिनीं सौम्यदर्शनात् ॥ ५३५ ॥ स्नेहाद्राभ्यां मुहुर्दृग्भ्यां ।
 पश्यन्तीं जननीमिव ॥ कांचनद्युतिरोचिष्णु-कायां कांचनदेवतां ॥ ५३६ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥ सा साह वत्स !
 सैवाहं । देवताऽस्यपराजिता ॥ त्वत्साहसेन तुष्टाऽसि ॥ ५३७ ॥ नत्वाऽभयंकरोऽभाणीत् । तुष्टाऽसि
 यदि देवि ! मे । निष्ठुभं तर्हि दोःस्तंभ-स्तंभं संभावितत्वरं ॥ ५३८ ॥ यथा स्वशीर्षदानेन । त्वद्भक्त्यास्य योगिनः ॥
 विद्यासिद्धिं वितन्वेऽहं । कार्यं राज्यादिना न मे ॥ ५३९ ॥ अथ कर्तुमिदं मात-नलं कर्माणि विक्रमा ॥ विद्याधर-सु-
 तंसाऽस्य । तर्हि सिद्धिर्विधीयतां ॥ ५४० ॥ देव्यूचे नास्य पापस्य । वित्तितीर्याम्यसूनयि ॥ सिद्धिर्दूरेऽस्तु ये
 नैष । प्रारब्धः स्त्रीवधोऽधमः ॥ ५४१ ॥ नेयताऽपि स्थितः सोऽयं । किंतु ते विश्वरक्षिणः ॥ ध्वंसात्कल्पद्रुमस्यैव ।
 स्वार्थं फलमिवेहते ॥ ५४२ ॥ इदं शिष्टं मयाऽनिष्टं । कृत्यं सत्त्वं परीक्षितुं ॥ अयं तु हंतुमेव स्त्रीं । प्रावर्तिष्ट
 निकृष्टधीः ॥ ५४३ ॥ अतस्तव भुजं खड्ग-मपि स्तंभितवत्यहं ॥ ईदृशीं दुर्दशां चैनं । लंभयामासुषी रुषा ॥ ५४४ ॥
 स्त्रीवधे बद्धबुद्धेस्त-त्सिद्धिरस्य कुतो भवेत् ॥ पापीयसां न सिद्धांति । कला हि कमला इव ॥ ५४५ ॥
 निर्भन्तुं जंतुं हं वृणा—मालस्यो ह्यसशालिनां ॥ सत्त्वरोचितचित्तानां । न स्युर्धर्मार्थसिद्धयः ॥ ५४६ ॥ हेतोस्तदस्य दुष्टस्य ।
 नैव स्वं हंतुमर्हसि ॥ न हि रक्षार्कृते कोऽपि । दहति त्रिदशद्रुमं ॥ ५४७ ॥ क्रियेताकृत्यमप्येत-दस्य चेत्स्या-
 दुपक्रिया ॥ न ह्यूर्परस्यै जायेत । वृष्टियोगेऽपि योग्यता ॥ ५४८ ॥ अथावदब्रुवो देवि ! । सिद्धिरस्य ममेप्सिता ॥ त्वं

१ दूरीकृत. २ कार्यकरणसमर्थपरक्रमा. ३ वित्तखिंतु-इतुमिच्छामि. ४ नीचधी ५ प्रापितवती. ६ क्षार, ७, क्षारकंभसस. ७ क्षार (भूमेः) देवाय.

निषेधसि तामेव । मह्यं तुष्टा कथं । वद ॥ ५४९ ॥ इहशोऽव्येष चासीयो—ऽनुग्राहोऽस्ति तव ध्रुवं ॥ विरज्यते किमीशो
 हि । शंश्रिताद् भुजगादपि ॥ ५५० ॥ किंचाल्य सिद्धिविध्वंसा—स्संगरो भंगुरो मम ॥ तेन “प्राणव्ययेनेव ।” जीवन्नापि
 मृतोऽस्म्यहं ॥ ५५१ ॥ मास्मभूत् स मनुष्योऽपि । निंदनीयो मनस्विनां । प्राणेभ्योऽव्यधिकं स्वीयं । यः प्रतिज्ञातमु-
 ज्झति ॥ ५५२ ॥ यथेच्छं गच्छ तदेवि । बहौ वैश्याम्यहं पुनः ॥ इत्युक्त्वा नृपतिस्तत्र । शंपां दातुं प्रचक्रमे ॥ ५५३ ॥
 तत्तथा वीक्ष्य भूयोऽयं । मदर्थं वियते हहा ॥ विमामासि विवचाः सापि । स्त्री मूर्च्छालाऽपतद् भुवि ॥ ५५४ ॥ अथाकृष्या-
 शितः क्ष्माप—माख्यदेवी तथोच्चैकैः ॥ तुष्टाऽस्मि त्वत्कृते पश्य । जीवितौ द्वाविमौ मया ॥ ५५५ ॥ उक्त्वैति कामंडलवैः ।
 सलिलैरमृतैरिव ॥ सिक्त्वा सा मणिचूडं तं । कुमारीमय्यजीवयत् ॥ ५५६ ॥ जीवंतं नृपतिं प्रेक्ष्य । हृषिता सा कनी
 हृदा ॥ तं पतीचक्षुषी का हि । नेहते ताहयं वरं ॥ ५५७ ॥ नृप । त्वदुपरोधेन । योगिनोऽस्य प्रसेदुषी ॥ उदित्वेति ददौ
 देवी । तस्मै सिद्धिं चिरेस्मितां ॥ ५५८ ॥ भानुस्तदोदयामास । ताहशाद्भुतकर्मणः ॥ अभयंकरभूपस्य । सुबलं दृष्टुमि-
 वोच्चकैः ॥ ५५९ ॥ प्रभाते स्फुरितेऽकस्मा—द्रोदैसीभेदसोदरं ॥ विश्वद्वयं कलकलं । कलयामासिवाश्रुपः ॥ ५६० ॥
 किमेतदिति संभ्रांतो । भूकांतो यावदीक्षते ॥ तावदाविरभूद्रये । चतुरंगकलं बलं ॥ ५६१ ॥ एकदृष्टेकः पुमानेत्य ।
 तस्माद्दिस्पायत् गिरा ॥ व्यजिज्ञपन्महीजानिं । तमेवं शोभितंजलिः ॥ ५६२ ॥

अस्ति लक्ष्मीपुंरं लक्ष्मी—लीलाब्जं दानवैरिवत् ॥ नाम्कारिकेसरी तत्र । नृयोऽरिद्विपकेसरी ॥ ५६३ ॥ यत्प्रताप-

१ प्रतिज्ञा. २ तनो, प्र. ३ इतवती. ४ प्रसन्नाजाताऽह, ५ स्वर्गभूमिभेदस्मानं—स्वर्गभूमिभेदकम्, ६ सर्वदिगाग्निं कोलाहल—अव्यक्तशब्दम्, ७ देववत्.

बृहद्भानो—वैरिवंशान् दिवक्षतः ॥ शौर्यमूर्जस्वल् भेजे । वात्याव्यतिकरायितं ॥ ५६४ ॥ तस्मिन् गते द्युललना—लेल-
 लोचनलेह्यतां ॥ निर्नाथत्वेन तद्राज्यं । भेजे संघ्यानभस्तुलं ॥ ५६५ ॥ ततः सुमित्रमंत्र्याद्यैः । कुलदेव्यपराजिता ॥
 प्रसादिता समादिक्ष—द्राज्याहं त्वामिह स्थितं ॥ ५६६ ॥ तदादेशाद्गल्लहैन्यं । मेन्यं त्वामिदमाश्रितं ॥ राज्यश्रीभिवता
 सेयं । स्पर्धतां द्यां सवासवां ॥ ५६७ ॥ अरिकेसरिभूर्भर्तु—सस्यैवाहं क्रमागतः ॥ प्रज्ञालोकात्तयो मंत्री । त्वामेतद्भक्त्युमेत-
 वान् ॥ ५६८ ॥ उदित्वेति निवृत्तेऽस्मिन् । देवता साऽपराजिता ॥ आसयित्वाऽऽसने हैमे । तत्रैवाभ्ययिचक्रुपं ॥ ५६९ ॥
 दत्त्वा तां भूमृते कन्यां । सा तिरोधत्त देवता ॥ उपकारः कृतस्तस्य । तदेवासीत् फलेग्रहिः ॥ ५७० ॥ हरति विपद्,
 सूते कीर्तिं, निकृन्तति वीरितां । जनयति जने मानायिक्यं, वशीकुरुते रसां ॥ मदयति दयासारं धर्म, तनोति महोदयं ।
 किमिव सुधियां नाधत्ते ऽसौ परोपकृतिः कृता ॥ ५७१ ॥ मणिचूडोऽयि संपन्न—सिद्धिभूधवमभ्यधात् ॥ मरुणैरेव ते
 देव ! जनिः समजनि शुभं ॥ ५७२ ॥ सिद्धिर्ममास्तु दूरेऽमी । प्राणा अपि तुषा इव ॥ उदुयेरन् सुरीरोप-चाल्यया
 त्वां विना यतः ॥ ५७३ ॥ न केवलं त्वया स्त्रीयं । त्राता प्राणप्रयाणतः ॥ किंतु स्त्रीघातसंजात—पातकादहमप्यहो ॥
 ॥ ५७४ ॥ निःस्पृहत्वेन सर्वेषा-मुपकुर्वन् स्ववर्ष्मणा ॥ परार्थीकृतसर्वस्वो । नंद चंदनवत्ततः ॥ ५७५ ॥ स्वदर्शनामृतैः
 सिक्त्वा । पितृनाचानुपैम्यहं ॥ विज्ञप्येति द्रुपं प्राप । मणिचूडः स्वमंदिरं ॥ ५७६ ॥ अथारिकेसरीयास्ते । मन्त्रिप्रभृतयोऽ
 खिलाः ॥ तं नवस्तूपवक्त्रेसु—रमंदानंददायिनं ॥ ५७७ ॥ ततस्तैर्विनयानवैः । पुरथानार्थमर्थितः ॥ प्रतस्ये पार्थिवः संतो ।

१ फल्गुना-सफल इत्यर्थः, २ छिनोति, ३ किमिल्यर्थः, ४ जन्म, ५ सर्वेष्टेन,

ह्यर्थनाभंगभीरवः ॥ ५७८ ॥ स्वैर्यनिर्जयात् सेवा-हेतवे समुपागतं ॥ नगद्रमिव तुंगांग-मुपवाह्यं गजं श्रितः ॥ ५७९ ॥
 स्तितच्छत्रेण पर्वतु-गर्वसर्वस्वहारिणा ॥ मूर्तेन यद्यसेवोच्चै-रधिभूद्धं विभूषितः ॥ ५८० ॥ रोचिवेच्छटाद्वयेनेव । मुखेदोः सर्प-
 ताऽभितः ॥ चामरद्वितयनारौ—द्वीजितः श्वेतदीप्तिना ॥ ५८१ ॥ प्राप्नोऽस्स्यहं द्रुपो ननु । मामेतेत्यन्तिकाश्रुपान् ॥
 ज्ञापयन्निव तूयैधे-दिक्कुक्षिभरिनिःस्वनैः ॥ ५८२ ॥ भद्रोदितैर्जयारवै-र्जनात् वधिरयन्निव ॥ सैन्योत्खातरजःपूरैः । रोदसीं
 स्थययन्निव ॥ ५८३ ॥ खेहाद्रदृष्टिदानेन । पौरानुजीवयन्निव ॥ स्वदशनेन्दुना पौरी-रगाब्धिं क्षीबयन्निव ॥ ५८४ ॥
 पश्यन् लक्ष्मीपुरं पौरो-चंभितस्वर्णतोरणं ॥ अभयंकरभूमीपः । प्राप क्षमापतिमंदिरे ॥ ५८५ ॥ पद्भिः कुलकं ॥ तत्र हेमा-
 सनासीनं पूर्वाद्विस्थमिवारुणं ॥ नत्वा सीमालभूपालाः । प्राभृतैरुपतस्थिरे ॥ ५८६ ॥ अथ सिंहेपुरस्वामी । सुतावृत्तमवेल्य
 तत् ॥ तत्राम्ब्येय च तां तेन । भूसुजा पर्यणीयत् ॥ ५८७ ॥ साऽपि काममिवोद्दाम-कामनीयकधाम तं ॥ लब्ध्वा पतिं
 रतिरिव । श्रियं कांचिदक्षिश्रियत् ॥ ५८८ ॥ तौ प्रागुपकृतौ भूपौ । दृसिंहधनवाहनौ ॥ मणिचूडः कृतशैक-चूडो विद्या-
 धरः स च ॥ ५८९ ॥ परेऽपि भूसुजोऽम्ब्येय । तं भूसुजमप्युजन् ॥ रत्नाद्यैः प्राभृतैर्दिव्यैर्देवा देवाधिपं यथा ॥ ५९० ॥
 युग्मं ॥ इति नानानृपानीतो-पायनैस्तस्य वैभवं ॥ वबूद्धेभो यथाभोधेः । सिंधुप्रापितवारिसिः ॥ ५९१ ॥ आयुधागारिकोऽम्ब्येधु-
 रूपसुत्याभयंकरं ॥ चक्रित्योचितया चक्र-रत्नप्राप्त्याऽभ्यवीवृधत् ॥ ५९२ ॥ तं सत्कृत्य मुदा भूपः । शस्त्रागारसुपेय च ॥
 चक्रं ददशं मार्तण्ड-मंडलश्रीविखंडनं ॥ ५९३ ॥ अर्चित्वा चंदनाद्यैस्त-च्चक्रे चाष्टाहिकामहं ॥ महंतः किमु मुह्यति ।

१ तनेन्द्र (मेरुपर्वत) धैर्यनिर्जयात्. २ किरणक्रान्तिप्रवाहद्वयेन. ३ सर्पिणः. ४ अतिर्वचनीया शोभा. ५ विडम्बनं. प्र-

पूज्यपूजनकर्मणि ॥ ५९४ ॥ तस्यान्यान्यपि रत्नानि । सेनान्यादीनि जज्ञिरे ॥ अगण्यपुण्यपण्यानां । किमिवास्ति दुरा-
 सद् ॥ ५९५ ॥ ततश्चक्रानुगश्चक्री । दिक्चक्रविजिगीषया ॥ चचाल चालयंश्चक्रै—रञ्चलानचलैर्नपि ॥ ५९६ ॥ महीमा-
 क्रममाणस्य । चक्रभृत्सैन्यनीरधेः ॥ अमज्जन् भृशृतोऽप्यंतः । परेषां गणनापि का ॥ ५९७ ॥ स्वतेजसैव द्विपतः । पिपत-
 स्तस्य चक्रिणः ॥ न कोऽपि संमुखस्तस्यौ । तिमांशोरिव कौशिकः ॥ ५९८ ॥ पट्टखंडं विजयं जित्वा । वशेकृत्वा निधी-
 श्रव ॥ व्यावृत्तः स्वपुरं प्राप—दभयंकरचक्रभृत् ॥ ५९९ ॥ चक्रभृत्त्वाभियेके च । जाते द्वादशवार्षिके ॥ स वदान्यतया
 चक्रे । याचकान् धनदानिव ॥ ६०० ॥ सदानभोगतां विभ्र—हिंबुधाश्रितसन्निधिः ॥ शक्रवच्चक्रवर्ती स । चिरं राज्य-
 मपालयत् ॥ ६०१ ॥ अथागमं गुरोर्ज्ञात्वा । स शिष्य इव हर्षुलः ॥ गत्वा नत्वा च तत्पार्श्वे ॥ देशनामिति शुश्रुवान् ॥
 ॥ ६०२ ॥ मनीषिणा तदार्यं । येन स्याच्छाश्वतं सुखं ॥ तन्मुक्तौ तंदुपायस्तु । व्रतं प्रोचे जिनेश्वरैः ॥ ६०३ ॥ व्रतं
 तु सर्वसावद्य—योगत्यागोऽभिधीयते ॥ यस्मादत्रार्च्यता लोके । मोक्षलक्ष्मीः परत्र च ॥ ६०४ ॥ जातोऽस्ति यदि ते
 सिद्धि—संगमो हृदयंगमः ॥ तदादत्स्व व्रतं येन । सिद्धिरिति स्वयंवरा ॥ ६०५ ॥ चक्रवर्ती निशम्येति । मुक्तिसंगमनो-
 त्सुकः ॥ राज्ये न्यस्य सुतं तस्य । गुरोः पार्श्वे व्रतं ललौ ॥ ६०६ ॥ सुदुस्तपेन तपसा । कुठारेण शितेन सः ॥ लुलाव
 सकलं मूलत् ॥ पूर्वदुष्कर्मकाननं ॥ ६०७ ॥ केवलज्ञानमासाद्य । प्रबोध्य च घनं जनं ॥ अभयंकर यत्याप । निष्पापः

१ पुण्याना. ३-२ रञ्चलामचलामपि-अ. निश्चलां पृथ्वीमपीत्यर्थः. ३ निश्चलान् पर्वतानपीत्यर्थः. ४ दातृत्वेन. ५ दानेन सहितः सदानः; सदानः भोगो यस्य स सदान
 भोगः तस्य भावस्तताताविभ्रतद, पक्षे. सदा नमसिगच्छतीति सदानभोगस्तस्य भावस्तताताविभ्रतद. ६ विद्वांसः पक्षे. देवाः ७ कुश्राव इत्यर्थः ८ शाश्वतंसुखं. ९ मुक्त्युपायः

परमं पदं ॥ ६०८ ॥ उपकारमयाङ्गर्मा—दभयंकरचक्रिणः ॥ मत्वा महत्त्वमीदृशं । सिद्धेश ! कुरु संततं ॥ ६०९ ॥ इति
निशम्य गुरोर्गिरमावरात् । स जयसिंहद्वयः क्रुपयांचितः ॥ हृदि निवेश्य परोपकृतिघ्नतं । रुचिरमाचरति सा तदन्वहं ॥
॥ ६१० ॥ इत्थं सुगोभिर्जयसिंहदेव—संवेष्टसदोहलमांस्पपासन् ॥ उज्ज्वलयन् जैनमतांबुजन्म । श्रीहिमसूरिः शुशुभे स
भास्यान् ॥ ६११ ॥

इति श्रीकृष्णगीयश्रीजयसिंहसूरिविरचिते परमार्हतश्रीकुमारपालभूपालचरिते महाकाव्ये
तत्पूर्वज श्रीहिमसूरिजन्मवर्णनो नाम प्रथमसर्गः ।

॥ अथ द्वितीयः सर्गः प्रारभ्यते ॥

अथ पुर्यां दधिस्थल्यां । स्वाः प्रजाः परिपालयन् ॥ स बभूव त्रिभुवन—पालः श्रीद इव श्रिया ॥ १ ॥ अस्ताधे
मानसे तस्य । धर्मः सप्तश्लक्षितः ॥ विलासान् कलयामास । राजहंस इवानिशं ॥ २ ॥ करे तदीये कवालवल्ली । द्विप-
द्भिदा शणितशोणरोचिः ॥ रंणजिरे रागभरभिरामा । मूर्ता जयश्रीरिव राजते स्म ॥ ३ ॥ तस्यासीत् प्रेयसी प्रीति—
स्थेयसी श्रेयसी गुणैः ॥ नाम्ना कद्मीरदेवीति । श्रीरिवांगश्रिया स्वयं ॥ ४ ॥ या सतोऽपि परिक्कारान् । हित्वा बाह्यान
ज्ञाश्वतान् ॥ अंतरंगं स्थिरं चांगे । शीलमंडनमाश्रयत् ॥ ५ ॥ तथा समं त्रिभुवन—पालो वैपथिकं सुखं ॥ श्रियेव श्रीव-
रयिता । सस्वदे स्मेरितस्सरः ॥ ६ ॥ प्रजानां भूतयेऽन्येद्यु—स्तप्रिया गर्भमादधौ ॥ अंतर्गुहं यथा वीज—मुष्टिं क्षेत्रव-
सुंधरा ॥ ७ ॥ आसमुद्रं क्षितेच्छाणं । प्राणिनामभयार्पणं ॥ व्यसनानां निषेधं च । साऽकाक्षच्छुभगर्भतः ॥ ८ ॥ पत्याऽति-
प्रीतिपात्रेण । परिपूरितदोहदा ॥ समयेऽसूत सा सृजुं । द्वितीयेव निशाकरं ॥ ९ ॥ तदोच्चचार वाग्वयोन्नि । सत्त्वाद्युभ्र-
गुणोल्बणः ॥ एष जित्वा धरां धर्म—साम्राज्यं जनयिष्यति ॥ १० ॥ बालदेहप्रभाजलै—विंशालैर्गलितौजसः ॥ तदारिष्ट-
स्थिता दीपा । हारिताला इवालसन् ॥ ११ ॥ तज्जन्मनि जनानां किं । प्रमोदः प्रणिगद्यते ॥ पूरप्युच्चैर्ननेव । वातवेह-
दुजैः करैः ॥ १२ ॥ कुमारं इव विक्रांतः । पालयिष्यत्ययं क्षितिं ॥ ततः कुमारपालेति । नाम तस्य पिता व्यधात् ॥ १३ ॥
पितरौ तन्मुखालोक—रसं पीयूषपूरवत् ॥ कणेर्हृत्य पिबंतौ तौ । परमां प्रीतिमापतुः ॥ १४ ॥ पुत्रोऽपि चेद्बहिरिवा-

१ अस्तपामे, पक्षे स्नापयहिते, २ रणानणे, ३ भुषणानि, ४ अरिष्ट-सूतिकाग्रहं, ५ कालिकेयः, ६ श्रद्धाप्रतिघातं कृत्वा-भतिनायेनेत्यर्थः.

विनीत—सदा दहत्येव कुलं समस्तं ॥ स एव विस्मरकलः शशीव । महेशमौलावपि लालसीति ॥ १५ ॥ ध्यात्वेति पित्रा
सक्षेपं । शब्दे शाब्दे च शिक्षितः ॥ तारुण्यं स्फारलावण्यं । कुमारः स्वर्ने तेनिवान् ॥ १६ ॥ स्वैर्यं मेरुगिरिर्मतिं सुरगुरु-
र्गौरीधर्मभोनिधिः । सौम्यत्वं शशाभृत्यतापमरणः शौर्यं च पंचाननः ॥ औदार्यं त्रिदशद्रुमः सुभगतां कामः श्रियं श्रीनिधि-
नूनं दौकयतिस्स यौवनपदे दृष्ट्वा कुमारं स्थितं ॥ १७ ॥ पित्रा भोपलदेवीं स । धन्यां कन्यां विवाहितः ॥ तथा समं
सुखं मेजे । रत्यां श्रीतनयो यथा ॥ १८ ॥ अन्यावपि त्रिभुवन—पालस्यास्तां सुताकुभौ ॥ महीपालकीर्तिपाल—नामानौ
मानशालिनौ ॥ १९ ॥ सुता प्रेमलदेवीति । जाता देवीव दिव्यरुद्र । तां पिता कृष्णदेवेन । सोत्सवं पर्यणाययत् ॥ २० ॥
परा देवलदेवी च । पुत्री सौंदर्यमंदिरं ॥ पित्रा शकंभरीनाथा—गौराजाय व्यतीर्यत ॥ २१ ॥ एवं पुनैस्त्रिभिर्धर्म—कामा-
र्शैरिव देहिभिः ॥ श्लाघनीयस्त्रिभुवन—पालस्त्रिभुवनेऽभवत् ॥ २२ ॥ कुमारपालः सोऽन्येष्टुः । पतनं समुपेयिवान् ॥
जयसिंहद्रुपोपाते । हेमाचार्यं व्यलोकत ॥ २३ ॥ कलानिधिरयं कोऽपि । ध्यात्वेति विनयोल्बणः ॥ हंसः पद्मवनस्येव ।
तस्य सेवां स तेनिवान् ॥ २४ ॥ गुणगोष्ठ्यां प्रवृत्तायां । को गुणेष्वग्रणीर्गुणः ॥ इति पृष्टः कुमारेण । हेमाचार्यस्तमूचि-
वान् ॥ २५ ॥ गुणेषु सत्यमेवैकं । मन्येऽहं सर्वभौमति ॥ अस्मी सर्वेऽपि धावंति । यत्पृष्ठे जाल्यभृत्यवत् ॥ २६ ॥ सत्व-
मोजायतामेकं । किमन्यैर्वहुभिर्गुणैः ॥ संपत्संपद्यते सद्यो । यस्माच्चिंतामणेरिव ॥ २७ ॥ व्यसनंभोधियादोऽपि । सत्वेन
अयति श्रियं ॥ अजापुत्रो यथा पूर्वं । श्रूयतां तत्कथाऽधुना ॥ २८ ॥

इहैव जंबूद्वीपेऽत्र । क्षेत्रे च भारताभिधे ॥ स्वःस्पर्धिवर्धिसर्वद्वि—रासीचंद्रानना पुरी ॥ २९ ॥ शिवानुयातो भृतभू-
 रिभूतिः । संपन्नभोगो वृषभङ्गरागः ॥ महेशलीलाकलितोऽपि यत्र । चित्रं न कोऽप्यस्ति जनो विषादी ॥ ३० ॥ चंद्रा-
 पीडो नृपसूत्र । चंद्रापीड इवापरः ॥ चक्रासामस शौर्षेण । चित्रं नोऽग्रभोजनं ॥ ३१ ॥ महीविजयहेतवे चलति यत्र
 भूमिपतौ । जलस्य च तृणस्य चाघटत नास्तिता सर्वतः ॥ यदुग्रबलधूलिभिः स्थगितमाद्यमत्स्यं^{११} पुन—र्यूहीतमारिभिर्गृहे
 स्वमवितुं रदाशार्पणात् ॥ ३२ ॥ पुरे तत्रैव विप्रोऽभू—द्वर्मोपाध्यायसंज्ञया ॥ यः कलानिधिरप्युच्चैर्न^{१२} कुरंगप्रसंगभृत् ॥
 ॥ ३३ ॥ रंगस्येतरंगासी—इंगा तत्सहचारिणी ॥ झुचिता रसवत्ता च । यस्यां विश्राममाश्रिते ॥ ३४ ॥ निर्विशंकं^{१३} निर्वि-
 शतो—स्तयोरपतुषं सुखं ॥ अजनिष्ट जनेष्टश्री—स्तनूजो मनुजोत्तमः ॥ ३५ ॥ पंचोच्चग्रहयोगेन । प्राण्यराज्यरमाप्रदं ॥
 तज्जन्मलग्नं विज्ञाय । विशस्तज्जनकोऽमृशत् ॥ ३६ ॥ अहो मम तनूजोऽय—मेतल्लग्नानुसारतः ॥ भविता राज्यमासाद्य ।
 माद्यन् ब्रह्मक्रियोद्भितः ॥ ३७ ॥ नैवास्योपनयो नापि । सांगवेदादिदक्षता ॥ न ऋतुप्रक्रियाकांड—तांडवं न विवेकिता ॥
 ॥ ३८ ॥ यापात् प्रकृतसंतापात् । बह्वारंभादितो पि च ॥ अयं भूत्वाऽपि मसुत्रो । गंता ही नारकी भुवं ॥ ३९ ॥ नवरं
 स्वयमेवायं । पाप्ममिनिरंगमी ॥ एतस्तंतानिनोऽप्येवं । धिग्धिग् दुष्टविधेर्विधिं ॥ ४० ॥ वर्धमानः सुतस्तस्मा—दयमुच्छे-
 तस्यते कुलं ॥ स्तौयमानो यथा ह्युक्ष—प्ररोहो देवमंदिरं ॥ ४१ ॥ तदेनं त्याज्याम्याशु । ध्यात्वैत्यूपे द्विजः प्रियां ॥

१ निरपम्व्युतः, पक्षे पार्वतीशुतः. २ विभूतिरैश्वर्यं, पक्षे, रक्षा-भस्म. ३ सर्प-४ धर्मः, पक्षे दृषभ-चञ्जीवदं. ५ श्रेष्ठी-धनाढ्यः, पक्षे शंकरः. ६ सखेदः पक्षे निरपम्वी.
 ७ शंकरः ८ हरिश्च-श. ९ जल. १० तुणं. ११ कुत्सितान्द-कुरंगः शोकः, पक्षे घृगः १२ मुंजानयोः. १३ यज्ञोपवीतप्रदानं. १४ यज्ञक्रिया. १५ वृद्धिं प्रागुत्तः.

भद्रैर्यं जातमात्रोऽपि । लब्धतां बहिरात्मजः ॥ ४२ ॥ दग्धा वाचा तथा दाव-न्चालयेव समंततः ॥ धर्मोपाध्यायमा-
चख्यौ । गंगाऽर्गःपरिवर्जिता ॥ ४३ ॥ स्वामिन् ! किमिदमादेशि ? । तर्जुनाऽपि न सुलजा ॥ इंदुवश्रयनानंदी । किं वाच्य-
स्तनयः पुनः ॥ ४४ ॥ चिंतामणिश्च पुत्रश्च । द्वयमेतत्सुदुर्लभं ॥ तत्कथं ? लब्धते नाथ । । प्राप्तं सुकृतयोगतः ॥ ४५ ॥
परः श्रतान्यौपयिका-न्यहो यस्यास्येऽनिर्गं ॥ बुधैरपि विधीयंते । कः कृती तं लजेत् सुतं ? ॥ ४६ ॥ म्रियः प्रियासथा-
चष्ट । शिष्टे ! त्वं सत्यमूर्खी ॥ परं पुत्रः स पात्यः स्या-द्वर्धयेद्यः कुलं निजं ॥ ४७ ॥ असौ कुलक्षणत्वेन । कुलक्षयकरः
पुनः ॥ तस्माद्बहिरत्यजैनं द्राग् । विचारं मा कृथा बृथा ॥ ४८ ॥ पुत्रादपि कुलस्त्रीणां । श्रेयः प्रयोवचः खलु ॥ ध्यात्विति
सा गलद्रंगा । गंगाऽऽदाय निजं सुतं ॥ ४९ ॥ सिंचत्यश्रुभरैर्वक्षः । सन्धैश्च क्षितिमंडलं ॥ मुहुर्मूर्धनि चुंबित्वाऽत्याक्षीद्रल-
मिव क्वचित् ॥ ५० ॥ युग्मं ॥ पथि तं पतितं चाल—मजा प्रागजन्मनः प्रसूः ॥ तद्दर्शनात् क्षरत्क्षीरा । निजं स्तन्यमपी-
च्यत् ॥ ५१ ॥ अजापृष्ठस्थितो हृष्टाऽ-जापालो वाग्मटोऽथ तं ॥ दयालुत्वादुपादाय । पुत्रत्वेनार्पयत् स्त्रियै ॥ ५२ ॥
निष्पुत्रा प्राप्य तं पुत्र-मजापालप्रियाऽपि च ॥ तृणतुरा नीरमिव । संसदाद्वैतमासदत् ॥ ५३ ॥ सदैव दैवमेवैकं । स्तुमहे
महिमोद्धतं । प्रगल्भते यतो नान्यः । संपद्यपि विपद्यपि ॥ ५४ ॥ त्याजयित्वा पुरा येन । मातापितृकरोदरात् ॥ अजा-
पालगृहे बालः । स तदैव न्यवेश्यत ॥ ५५ ॥ अजाविनिर्मितस्तन्य-पानदर्शनहेतुना ॥ अजापुत्रात्ययाऽऽल्ययाधि ।
पितृभ्यां सोऽर्भको मुदा ॥ ५६ ॥ गुणालयोऽतिश्रीपात्रं । भाव्यपिःप्राच्यकर्मणा ॥ अजापालकुले सोऽर्भः । पंके पसा

इवावृधत् ॥ ५७ ॥ स्नानधयोऽपि सं स्वस्य । जगिवान् राज्ययोग्यतां ॥ तेजोभरैर्जगल्लैत्रै । रविवह्निनकर्तृतां ॥ ५८ ॥
 तस्मिन् वसंतवत्सर्व-गुणद्रुषु विवर्धिषु ॥ रसालवद्विशालत्वं । भृशं सत्त्वमशिश्रियत् ॥ ५९ ॥ यत्नं विनापि तच्चित्ते ।
 जलाशय इवामले ॥ सकलोऽपि कलाव्यापः । संक्रांतः शशिविंबवत् ॥ ६० ॥ जनके ज्वरितेऽन्येद्यु-स्तदादेशवशंवदः ॥
 अजात्रजं चारयितु-मजापुत्रो बहिर्यथौ ॥ ६१ ॥ निजेच्छया चरंतीषु । छागीषु पुरगोचरे ॥ स वैटच्छायामाश्रित्य ।
 निषसाद् विषादमुक्त् ॥ ६२ ॥ तदा तत्पुरराट् चंद्रा-पीडश्चंद्रवितंद्ररुक् ॥ प्राप पापघितस्ताप-तापितस्तं तरंगुरं ॥ ६३ ॥
 तरच्छायां श्रिते तस्मि-नृपतौ सपरिच्छदे ॥ प्रादुर्भूयावदत्काचि-द्वेवी दिव्यचमद्युतिः ॥ ६४ ॥ असावजासुतो राजन् । ।
 लक्षसैन्येशतां श्रितः ॥ हत्वा त्वां द्वादशाब्धंते । भविताऽन्न पुरे नृपः ॥ ६५ ॥ देव्यां गतायां तत्योच्य । शोच्यं वीक्ष्य च तं
 शिशुं ॥ टणीकृतजगद्दर्पा-चंद्रापीडो व्यंचितयत् ॥ ६६ ॥ असंबद्धमिदं देव्या । जगदे मे पुरः किमु ? ॥ यत्तेजसाऽतिसिंहं
 ही । हंता मामेष मेषरुक् ॥ ६७ ॥ पंगुश्रेन्मेरुमारोहे-तरेच्च कुणिरणवं ॥ तर्हसौ कर्हचिच्चूनं । हंतुमीशीत मां शिशुः ॥
 ॥ ६८ ॥ इति दूर्णीस्थितं भूपं । प्रोचे सुमतिमंत्रिराट् ॥ शिशावपि रिपौ स्वामि-न्नोपेक्षां कर्तुमर्हसि ॥ ६९ ॥ यद्वा-
 धिश्च विरोधी च । द्वावेतौ संमतौ समौ ॥ उपेक्षितौ प्रवृद्धौ च । दुरुच्छेदौ बुधैरपि ॥ ७० ॥ त्वद्गृह्यैवामरी काचि-
 दियं त्वद्धितमंचुषी ॥ दृषण्छेखा स्थिरा नैव । देव्युक्तिश्च भवेन्मृषा ॥ ७१ ॥ अपकर्तुं यदप्येप । द्वेषी नेष्टे शिशुत्वतः ॥
 निर्वास्यतां तथाप्यसा-देशात्सकरवत् क्वचित् ॥ ७२ ॥ आलोचितं तदुचितं । मत्वा भूमान् स्वमंत्रिणः ॥ काप्यरण्ये

१ सत्त्वस्य जगिवान्-प्र. २ विस्वारः. ३ वरछायं-प्र. ४ स्वद्रुहासका. ५ उज्वलती.

तदैवास्त्रै-रजापुत्रममूचत् ॥ ७३ ॥ मातापितृपरित्यक्तो । महारण्ये निषेतिवान् ॥ बालोऽप्यबालमतित्र-द्व्यावित्थम-
 जामजः ॥ ७४ ॥ अहो मंजुर्न मे कश्चित् । कुतोऽनेन महीभृता ॥ स्थानद्विर्वासितः स्वस्मा-त्सापराध इवाधमः ॥ ७५ ॥
 हुं ज्ञातमनया देवी-गिरा प्रोद्धुरभीभरः ॥ स्वं राज्यं च परित्रातुं । मामसौ निरवासयत् ॥ ७६ ॥ जीवितव्यं च राज्यं
 च । किमपीष्टतमं नृणां ॥ यत्कृते कृतिनोऽप्युच्चै-रकृत्यानि प्रकुर्वते ॥ ७७ ॥ किमनेन वृकीटेन । सत्त्वमेकं प्रसीदतु ॥
 हत्वा येनेदृशान् पापान् । गृह्यते राज्यमूर्जितं ॥ ७८ ॥ इत्थं विचार्य धैर्येण । इदृशित्वा च मानसं ॥ अजापुत्रः प्रतस्थे-
 ऽग्रे । पारीद्र इव निर्भयः ॥ ७९ ॥ अरण्ये गच्छतस्तस्य । श्यापदा भीषणा अपि ॥ तत्सत्त्वविभवध्वस्ता-श्चित्रन्यस्ता इवा-
 भवत् ॥ ८० ॥ वन्यैः फलैः कृताहार-स्तिष्ठंस्तरुतले शुचौ ॥ भवपारं तपहीव । प्रांतरप्रांतमाप सः ॥ ८१ ॥ अरण्योति
 पुरीं दृष्ट्वा । हृद्योऽसौ तां प्रति ब्रजन् ॥ तदवर्णयत्क्षवेर्मैकं । रश्मिस्मेरमुदैक्षत् ॥ ८२ ॥ अश्रितो च तत्पार्श्वे । ज्वलंतीं
 परितश्च तां ॥ ददर्श चतुरो मर्यान् । यामिकानिव संस्थितान् ॥ ८३ ॥ कोपीनवसनान् दीनान् । दृष्ट्वा तान् श्यामल-
 नान् ॥ विस्मेरः सन्नजापुत्रः । पप्रच्छ स्वच्छधीरिति ॥ ८४ ॥ गर्तोऽस्ति केयमाग्नेयी ? । भवंतः के ? किमीदृशाः ? ॥
 यद्यस्ति मह्यमाख्येयं । तदाख्यात महाशयाः ! ॥ ८५ ॥ तैरुचे गर्भरूपस्त्वं । कार्यमत्यूर्जितं च नः ॥ ततः किं कथ्यते
 तुभ्यं । त्वयेदं नैव सिद्ध्यति ॥ ८६ ॥ अजापुत्रो जगदैता-न्नैतत्तथ्यं भवद्भ्रुवः ॥ महतैव महत्कार्यं । सिद्ध्यत्यल्पेन नेति
 यत् ॥ ८७ ॥ अल्पीयानपि तत्कार्यं । कुर्याज्जातु न यन्महान् ॥ कुंतासाध्यं दृपद्भेदं । टंकः किं ? कुरुते न हि ॥ ८८ ॥
 शुत्वा तस्योर्जितं ताद-विस्मेरास्ते तमूर्चिरे ॥ यद्येवं श्रूयतां तर्हि । साधोऽस्माकं चिकीर्षितं ॥ ८९ ॥

अस्यकृपा पुरी चंपा । तस्यां लेहलमानसाः ॥ अवतिष्ठामहे शिष्टा-श्रुत्वारः सोदरा वयं ॥ ९० ॥ सोदर्यस्यास्य तुर्यस्य
 धनैरौपयिकैः कृतैः ॥ पुत्रः पवित्रधीर्जातः । शातकुंभसममद्युतिः ॥ ९१ ॥ सोऽन्यदा तीव्ररोगतो-डादंकारैः परःशतैः ॥
 हृमाच्चिकित्समानोऽपि । सौष्ठवं नाधितष्ठिवान् ॥ ९२ ॥ परैरन्युपचारा ये । तच्चारुत्वकृते कृताः ॥ तेऽपि वैयर्थ्यमा-
 सेदुः । सत्कारा इव दुर्जने ॥ ९३ ॥ ताञ्चैतान्विषयादस्सु । तदाऽस्मासु दयालुहृत् ॥ एत्य वैदेशिकः कश्चित् । स्वपूर्वज
 इवादिशत् ॥ ९४ ॥ पचेलिमं वह्नितरोः । फलमस्मै वितीर्यतां ॥ तदास्वादात् सुधास्वादा-द्विवासौ भविताऽपरक् ॥
 ॥ ९५ ॥ सै च कादंबराण्य-श्रान्ते यक्षालयांतिके ॥ ज्वलंत्यां वह्नितर्तया-मास्ते वह्निमहीरुहः ॥ ९६ ॥ अभिज्ञानान्वितं
 स्थान-मिदं ज्ञात्वा तदाननात् ॥ वयमत्रागमाम द्रा-गद्राक्षम च यथोदितं ॥ ९७ ॥ कृत्वा कोपीनमेतस्यां । पित्सवो-
 ऽन्युत्सुकत्वतः ॥ नापशाम वयं ज्वाल-जालदाहभवद्भियः ॥ ९८ ॥ तेनेमां परितो गतो-मार्त्ता वतामिहे वयं ॥ किंकर्त-
 व्यजडत्वेन । परस्परनिरीक्षकाः ॥ ९९ ॥ अजापुत्रः कृपालुता-नूचे तास्यत मास्स भोः ॥ अहमादाय दास्ये वः । फलं
 वह्नितरोरितः ॥ १०० ॥ अवोचंस्ते प्रवेष्टुं ते । वह्नितर्ते न युज्यते ॥ कः परार्थं समर्थोऽपि ? । प्रविशेन्मृत्युसंकटे ॥ १०१ ॥
 इतः कृशानुतरतो । यत्स्वया फलकर्षणं ॥ तत्राघूर्णकहस्तेन । नियतं सर्पभारणं ॥ १०२ ॥ आचर्यतां निजं कार्य-मार्थ-
 वर्य ! ततस्त्वया ॥ फलं त्वानेष्यते कश्चि-देको बंधुचतुष्टये ॥ १०३ ॥ आज्ञेयः पुनरऽप्युचै । मैवं वोचत सत्तमाः ! ॥
 परार्थ एव हि स्वार्थो । महतां पर्यवस्यति ॥ १०४ ॥ उद्यच्छते परार्थाय । संतः स्वार्थविवर्जनात् ॥ किं न पश्यत ? मेधा-

१ सुष्ठु च., प्र. ३ वह्नितरः, ३ पतिवुभिक्षव., ४ स्वार्थे-अ.

दीन् । विंधोहासनलालसात् ॥ १०५ ॥ किंचानेन शरीरेण । बहुविधेन किं फलं ? ॥ स्वयेव न परस्यापि । येनोपक्रि-
 यते हहा ॥ १०६ ॥ इति संबोधय तानग्नि-गतायां जलकुडवत् ॥ पतित्वा तत्फलद्वंद्वो । निरयासीदजासुतः ॥ १०७ ॥
 सिद्धवत्तदग्धां । फलद्वयकरं च ते ॥ विलोक्य स्फुर्जदाश्चर्याः । सुवंतिस्मेति वंदिवत् ॥ १०८ ॥ शंसनीयः सतामंत-
 स्वमेवैकोऽसि सात्विकः ॥ चंदनस्येव यस्येयं । परतापापहं वपुः ॥ १०९ ॥ कतिनाम न संतीह । शुद्राः स्वार्थसमर्थकाः ?
 परार्थसाधकः कश्चि-स्त्वमेकः सहकारवत् ॥ ११० ॥ सुत्वेति तमथापृच्छन् । कथ्यतां तव्यमुत्तमः ॥ नाग्निना त्वं कथं ? दग्धो-
 ऽगृह्णाथ द्विफलो कथं ? ॥ १११ ॥ अजासुतोऽवदत्काचि-देवी वह्नितरुस्थिता ॥ ददौ मह्यं फले ते च । लात्वाऽहं निर्गतोऽक्षतः
 ॥ ११२ ॥ अजापुत्राय ते दत्त्वा । फलमेकं बलादपि ॥ द्वितीयेन निजं पुत्र-मुज्जीव्य मुदमासदत् ॥ ११३ ॥ पुरः पुरीं
 प्रति प्रीत्या । प्रस्यितोऽजासुतस्ततः ॥ तडागं पांथददत्त-रागं प्रैक्षिष्ट कानने ॥ ११४ ॥ शैल्यै-श्वैत्य-रसांभोज-गंध-अमर-
 यंकृतैः ॥ यः सुधाकुंडवसंचै-द्रियग्रामप्रमोदकृत् ॥ ११५ ॥ पालिदुमालिप्रस्कंभश्चेत्तसूतो रुमौक्तिकः ॥ यो धत्ते वृत्त-
 रोचिष्णु-भूकान्ताकुंडलाकृतिं ॥ ११६ ॥ फलं वत्साञ्जले चक्षुरा । मुक्त्वा तच्च सरौतिके ॥ उर्द्वन्यादैदन्यमुच्छेत् ॥ पयः
 पातुं स लेनिवान् ॥ ११७ ॥ तावत्कोऽपि कपिः कंठे । स्फारसौक्तिकहारभृत् ॥ आश्वन्नितस्ततो दैवा-त्सरःपरिसरं श्रितः
 ॥ ११८ ॥ विज्ञाय तत्फलं स्फार-सौरभैर्नासिकधैवैः ॥ वत्साहात्या च तत्कालं । काकनाशं ननाश सः ॥ ११९ ॥ पयः
 पीत्वा निद्युचोऽजा-तनूजः फलमंचले ॥ अपश्यन् हृतसर्वस्व । इवापश्यच्चतुर्दिशं ॥ १२० ॥ अध्यासीच्च वनेऽमुष्मिन् ।

१ पतित्वाऽऽत्तागृह्णद्द्वो. प्र. २ शीत-वेत, ३ पतित. ४ पिपातादैर्यं.

विजते न जनागमः ॥ सुरदुःफलवत्केन । फलमेतच्चदाददे ॥ १२१ ॥ धिर्देवं येन मे सेहे । नैतावदपि वैरिवत् ॥ अथवा
 मंदपुण्यानां । करस्यमपि याति ही ॥ १२२ ॥ कटीतटे फलं बद्ध्वा । यद्यपास्यमहं पयः ॥ तर्ह्ययास्यदिदं नैव । यद्वेदभ-
 वितव्यता ॥ १२३ ॥ ध्यायन्निति हृदा शून्यो । यावच्चिष्ठति तत्र सः ॥ हारहारिणलः कोऽपि । पुमांस्तावत्तमूचिवान्
 ॥ १२४ ॥ अहं कपिसवोपात्त-फलवृंताशनादपि ॥ ह्रुसद्गरादिवेदानीं । जातोऽस्मीहशरोत्तमः ॥ १२५ ॥ आजमिवान्
 भवानत्र । मद्धितायैव केवलं ॥ भवेद्भवांतरप्राप्याऽ-न्यथा कथमियं नृता ॥ १२६ ॥ तदक्षतं फलमिदं । हारं च प्राभृतं
 मम ॥ अंगीकृत्यायमात्मीय-दासत्वेन कृतार्थ्यतां ॥ १२७ ॥ कपिमर्त्योऽभ्युदीर्येति । तस्मै हारफले ददौ ॥ अजापुत्रोऽपि
 तत्प्राप्ति-तुष्टः स्वीयति स्म तं ॥ १२८ ॥ तत्फलं हृदि निश्चिंत्य । तिरश्चां नरताकरं ॥ प्रभावःकोऽप्यमुष्येति । विमृशन्
 स विशिष्ये ॥ १२९ ॥ गच्छेदेको न पंथान-मिति स्मृतिमिव स्मरन् ॥ सहायीकृत्य तं मर्त्यं । प्रतस्थे स स्थिरः
 पुरः ॥ १३० ॥ गच्छन्मार्गमवच्छिन्न-मेकं देवकुलं कलं ॥ दिनांतेऽजासुतः प्रेक्ष्य । विश्रांत्यै तत्र तस्थिवान् ॥ १३१ ॥
 महस्विनोऽपि देवाज्ञां । न लंघितुमधीच्यते ॥ ईतीव ज्ञापयन् विज्ञां-स्तदाऽस्तं प्राप भास्करः ॥ १३२ ॥ यावद्दिनं भवेत्ताव-
 दहं स्वां गुणवत्स्वपि ॥ इतीव कथयंती श्रीः । सायं पञ्चाकरं जहौ ॥ १३३ ॥ अस्तमीयुषि मातंडे । प्रदीपे विश्ववेद्मनः ॥
 युक्तं दृशामनायुष्यं । तमकैवल्यमुत्थितं ॥ १३४ ॥ मुक्ताफलभृतं नील-रत्नपात्रमिवोच्चकैः ॥ चकासामास गगनं ।
 तारकोत्करदंतुरं ॥ १३५ ॥ शश्वत्क्षिपत्यपि मधि । ध्वांतमेति मुहुः कुतः ॥ इतीवोरुषा रक्त-सदा शीतांशुरुद्ययौ

१ महसंतो. प्र. २ इति वि-प्र. ३ दिवस; पक्षे भाग्यं. ४ कर्मगत-तुवत्सु, पक्षे-गुणशालिषु. ५ शोभा-पक्षे-उक्ष्मीः. ६ दिनात्ते. ७ कर्मलं पक्षे लक्ष्मी.

॥ १३६ ॥ निशाहनि प्रसर्प्यां । सुद्ये च कपिपूरुषे ॥ अंतर्देवकुलं ज्योति-रजापुत्रो न्यसालयत् ॥ १३७ ॥ इयञ्चिरमिह
ज्योतिर्नैक्षि संप्रत्यभ्रुक्षुतः ? ॥ किं दैवं ? किमुलाग्रेयं ? । किं मुञ्जगमणीभवं ? ॥ १३८ ॥ पथामीति गतो ज्योति-र्दृष्ट्वा तद्विव-
रस्थितं ॥ जिज्ञासमानसलनमूलं । स विवेश तदंतरे ॥ १३९ ॥ युगमं । तस्मिन् प्रविष्टमात्रेऽपि । ज्योतिस्तद् द्रागधोऽगमतः ॥
सोऽपि तदृष्टलशोऽगा-त्तेन मूढमना इव ॥ १४० ॥ तत्खेदार्यभिवामुष्मि-न्नघोऽधो याति तेजसि ॥ अनुगच्छन्नजापुत्रो ।
ललंघे महतीं महीं ॥ १४१ ॥ पुरः प्राप्ता समा भूमि-ज्योतिस्तच्च तिरोऽभवत् ॥ अजामूरपि तद्देशे । पुरीं प्रेक्ष्य परामृ-
शत् ॥ १४२ ॥ क्व तद्देवकुलं ? तन्मे । क्व मित्रं ? क्व च तन्महः ? ॥ केयं भूमिः ? पुरी केयं ? । वपुरे विधिवलितं ॥ १४३ ॥
मार्गदर्शीव तज्ज्योति-स्तितोऽभूत्तदयं पुरः ॥ कथं गतेति कारुण्या-दिवाकोऽभ्युदितस्तदा ॥ १४४ ॥ भास्करेऽभ्युदि-
तेऽनेन-छोकांधंकरणं तसः ॥ किं तेजस्तमसोः क्वापि श्रूयते वा सह स्थितिः ॥ १४५ ॥ चूर्णाकृत्य फलं हार-सभयङ्क कव्या
निवेश्य तत् । चवाल कौतुकोत्ताल-स्ततोऽजातनुजः पुरः ॥ १४६ ॥ पुरीपरिसरे वीक्ष्य शृगालादीन् भ्रमत्तमान् ॥ किमुद्-
सा ? वसंती ? वाऽ-स्त्येप्येव व्यतर्कयत् ॥ १४७ ॥ मध्ये पुरं गतो लोकं । सशोकं हतबंधुवत् ॥ श्रीपथं शून्यवत्पश्यत् । राजद्वार-
मवाप सः ॥ १४८ ॥ दुःखदधानिव श्याम-मुखान् दैवारिकानपि ॥ प्रेक्ष्य प्रक्षेभनिर्मुक्त-स्तानप्राधीदजासुतः ॥ १४९ ॥ केयं
पुरी ? नृपः कोऽत्र ? । कुतो लोकः सशोकहृद् ? ॥ कस्माद्ययमपीदृक्षाः ? । दक्षाः । मे ख्यात तत्त्वतः ॥ १५० ॥ तेऽयोचन् स्वः
पुरीवैया । पुरी नाम्ना शिवंकरा ॥ अत्रास्ति नृपतिः प्रौढ-स्थान्ना नाम्ना च दुर्जयः ॥ १५१ ॥ सोऽन्यदा वद्विपापजिः । पापक्यै
निर्यथौ वहिः ॥ नैकरनीकैः सोत्सेकै-राकंपितमहीतलः ॥ १५२ ॥ क्षेत्रपाला इव श्वाना-श्रिता रौद्राश्च केचन ॥ उद्यत्पर-

श्रद्धाः स्थूलो—दराः केऽपि गोपेशवत् ॥ १५३ ॥ अधःकृतवृषाः शूल—पाणयः केऽपि शंभुवत् ॥ गदव्यग्रकराः
 इयाम—कायाः केऽपि मुरारिवत् ॥ १५४ ॥ मंडलौग्रकराः प्रौढो—त्साहाः केऽपि जिगीषुवत् ॥ नृपभृत्या बभुस्तुर्हि ।
 मूर्गव्यावद्धबुद्धयः ॥ १५५ ॥ त्रिभिधिशेषकं ॥ ध्वेडोभेरिधनुर्वानै—रपि व्याप्तदिगंतरः ॥ कीनाश इव वन्याना—
 मवनीशो वनेऽविद्यत् ॥ १५६ ॥ सारंगोऽवाप्तभंगो, रुरुथ भयभृत्कृष्णसारोऽस्तसारो । गोसायुस्त्याजितायुः, कपिरपगत-
 मुत्, खंडितांगश्च शंडः । मातंगस्त्यकरंगः, किरिरपि निपतद्विक्रमः, क्रोधसांद्रः । पारोद्रस्तत्र भूपे किरिति शरभरं तत्क्षणं
 जायतेस ॥ १५७ ॥ तत्सैन्या अपि भूयिष्ठ—तरवारिग्रहारतः ॥ श्वापदानापदाक्रांतां—श्चक्रिरे वारिवाहवत् ॥ १५८ ॥
 इत्थं मृगयथा भव्य—स्त्रियेवापहृताशयः ॥ विमुच्यानीकमात्मीयं । नृपो दूरतरं ययौ ॥ १५९ ॥ स ललाटंतपे पूष्णि ।
 तृष्णाभरकदर्थितः ॥ नीरार्थं कालनेऽध्याम्य—छन्नार्थमिव निर्धनः ॥ १६० ॥ शिलोच्चये रत्नमिव । सौजन्यमिव दुर्जने ॥
 मरुस्थले चूतमिव । स तत्र इदमैक्षत ॥ १६१ ॥ हृष्टस्तस्य सुधाकुंड—स्येव दर्शनतो नृपः ॥ विवेश हंसवत्तत्र । पानीयं
 पातुमांतुरः ॥ १६२ ॥ पानादेवांबुनस्तस्य । स दुर्जेयमहीपतिः ॥ वैद्याग्रं रूपमापदे । जलोर्जितमहो महत् ॥ १६३ ॥
 किमप्यमृतमप्यंभ—स्तपस्तेज इवोज्ज्वलं ॥ दुराश्रयवशादासी—तस्यानर्थसमर्थकं ॥ १६४ ॥ तेनांभसा नृपं व्याप्ती—
 भवंतं चान्वगाववात् ॥ तत्सुतो नरसिंहाख्यो । निरैक्षिष्ट ससैनिकः ॥ १६५ ॥ हा मे ततस्य किं जात—मित्यसातनिपा-

१ कुकारधुता . २ धर्मः, पक्षे, बलिवर्द्ध, ३ मंडलाग्र-खड्गविशेषः . ४ मृगव्यं-मृगणा तत्र आ-समन्ताद्बद्ध-योजिता बुद्धि-भतिथैस्ते तथा. ५ ध्वेडाभौ, प्र
 ६ रू स्रमयश्चत्, प्र. ७ उत्सुकः ८ अन्वचू अन्वर् अडुगामी.

तिहृत् ॥ जवातिपातितमरु-हरसिंहोऽभ्यधावत् ॥ १६६ ॥ तावन्निरिय स व्याघ्र-स्त मेवात्मसुतं शुधा ॥ जग्रसेऽयुग्रवदनः ।
 क्क तैरैश्वे विवेकिता ? ॥ १६७ ॥ तथासूतं नृपं दृष्ट्वा । तज्जगधं च तदात्मजं ॥ अदेविषत तद्द्वयर्था । रोदःकुक्षिभरिस्वराः
 ॥ १६८ ॥ धावंतं च क्षुधावंतं । जग्धुमन्यानपि स्वकान् ॥ शृंखलाभिर्विंशालभि-स्तं नियम्य कथंचन ॥ १६९ ॥
 क्षिप्रा च पंजरे लौहे । महानर्थमिवांगिनं ॥ मंत्रिणोऽत्र समानीय । मध्ये सौधमतिष्ठिपन् ॥ १७० ॥ युग्मं ॥ तस्य
 व्याघ्रत्वमुच्छेत्तुं । मंत्रयत्रौषधादिकं ॥ मंत्रिणः कार्याचक्रु-स्तद्दुष्कर्मैव नागमत् ॥ १७१ ॥ मंत्रादिसरणं शुभानुस-
 रणं पृथ्वीपसेवनं । शाल्वाद्यभ्यसनं गुणाधिगमनं सद्देवताराधनं ॥ शत्रुमोहलनं परोपकरणं रत्नाकरोल्लघनं । देवे हि
 प्रतिकूलतां कलयति व्यर्थं समस्तं नृणां ॥ १७२ ॥ स्वामिकष्टेन तेनायं । लोकः शोकवशंवदः ॥ विधौ विधुंतुदयस्ते ।
 स्मेरः किं तत्करोत्करः ॥ १७३ ॥ तत् श्रुत्वाऽजासुतोऽवोच-द्यद्येवं तर्हि दर्शयतां ॥ स व्याघ्रः शीघ्रमेवाहं । वितनोमि
 यथा नरं ॥ १७४ ॥ दौवारिकास्तदावेद्य । मंत्रिणे तन्निदेशतः ॥ अजानंदनमानेषु-रूपकारमिवांगिनं ॥ १७५ ॥ तमभ्यु-
 त्थाय मंत्रीडु-रमंदानंदंतुदिलः ॥ निवेदय चासनेऽनर्घ्ये ॥ सप्रश्रयमदोऽवदत् ॥ १७६ ॥ प्राप्तुरूप ! त्वया भूप-स्वरूपं
 यादशं पुरा ॥ द्वाःस्थानानदावाधायि । विद्यते तादृगेव तत् ॥ १७७ ॥ अद्य चास्य नृपस्याग्नि-डुमस्था कुलदेवता ॥
 आराद्धा श्रद्धया स्वमे । समागत्येदमूचुषी ॥ १७८ ॥ मा सिद्यथा वृथा मंत्रिन ! । प्रातरस्य महीभृतः ॥ न्यक्कैरिष्यति
 तिर्यक्त्व-मजापुत्रः पवित्रधीः ॥ १७९ ॥ कोऽसावजासुतो ? देवि ! संप्रति क्वावतिष्ठते ? ॥ कथं ? चाथास्यतीत्युक्त्वा । सा पुनः

१ तैश्चो-भ. (तिरक्षो). २ इती करीष्यति.

प्रत्यवोचत ॥ १८० ॥ महीमितस्ततो भ्राम्य—ज्ञानादेशदिदृक्षया ॥ प्रान्तं प्रान्तविश्रान्ते । सोऽस्ति देवकुलेऽधुना ॥ १८१ ॥
 ज्योतिःप्रपंचमायाय । तदलोकनलालसं ॥ अहमेव तमानेष्ये ॥ का चिंता भवतामिह ॥ १८२ ॥ एवमाभ्यासितो देव्या ।
 सांतपुरपरिच्छदः ॥ त्वन्मार्गं मर्गयन्नस्मि । रोगीव भिषगुत्तमं ॥ १८३ ॥ अस्मद्भ्रातृरैरिवाकृष्टो । दिष्ट्येदानीं त्वमागमः ॥
 भंक्त्वा च भूभुजः कष्टं । राज्यमेतत्सनाथय ॥ १८४ ॥ इत्युक्तः सचिवेनाजा-सुतो व्याघ्रातिकं गतः ॥ वहिदुमफल-
 क्षोदं । दत्त्वा मर्त्यं व्यधत्त तं ॥ १८५ ॥ बालवद्दुर्जयदृषः । स्वस्वरूपस्य न स्मरन् ॥ किमेतदिति ? प्रपच्छ । विस्मितः
 सचिवोत्तमं ॥ १८६ ॥ वृत्ते तेनोदिते तस्मिन् । श्रुत्वा स्वेन हतं सुतं ॥ वज्राहत इव क्षमापी । मूर्च्छमानच्छ तत्क्षणं
 ॥ १८७ ॥ चंदनादिद्रवैः सिक्त्वा । चैतन्यं प्रापितो दृषः ॥ स्मरं स्मरं गुणान् पौत्रान् । पर्यदेविष्ट कष्टतः ॥ १८८ ॥
 हा सुजात ! क्व गतोऽसि ? । निजं तातं विमुच्य मां ॥ वत्स ! वेत्सि न किं ? सोऽयं । मद्दिना नैव जीवति ॥ १८९ ॥
 लोके शास्त्रेऽप्यसिद्धं प्राग् । वैयाघ्रमिदमद्भुतं ॥ तवैव मृत्यवे मन्ये । दैवेन मम निर्ममे ॥ १९० ॥ स्वयं विनाश्य
 वत्स ! त्वां । कमिदानीमुपालभे ? ॥ उपालभ्यो भवत्यन्यो । न ह्यर्थे स्वेन नाशिते ॥ १९१ ॥ स्वयं स्वपुत्रहननं । न म्लेच्छै-
 रपि जन्यते ॥ कृतिन् । कृतवतस्तन्मे । गतिः कीदृशं संविदे ॥ १९२ ॥ विलपन्निति भूमीपः । सचिवाद्यैः प्रबोधितः ॥
 पुत्रौर्धदेहिकं चक्रे । नेत्राश्रूणि निर्वापयन् ॥ १९३ ॥ अथामाल्यमुखाद् ज्ञात्वाऽ—जापुत्रं स्वोपकारिणं ॥ तदर्शनादपि
 प्रीतः । प्रोचे तमिति दुर्जयः ॥ १९४ ॥ महःस्तोमैस्तवैवोच्चैः । सबै ! यद्भस्वता त्वया ॥ आशु प्रणाशयामासे । ममेह-

गुर्दशानिशा ॥१९५॥ तवोपकर्तुरवृणः । कथं ? स्यां सर्वदोऽव्यहं ॥ यज्ञीवितप्रदस्यास्ति । निष्कथो न जगल्पि ॥१९६॥
 उपकर्तुर्न समः स्यात् । प्रत्युपकर्तोपकारशतकृदपि ॥ कुरुते यददृष्टगुणः । प्रथमोऽव्यः पुनरवाप्तगुणः ॥ १९७ ॥ तथापि
 स्फूर्जदुर्जस्वि-वैभवाभोगभागिदं ॥ मम राज्यं समासाद्य । मां मनागव्यर्णय ॥ १९८ ॥ अजासुतस्ततः प्रोचे । साधु
 साधु धराधिप ! ॥ यस्यैवं श्रीरिवांभोजे । कृतज्ञत्वेऽस्ति धीरहो ॥ १९९ ॥ तव राज्यं ममैवैत-द्यथेच्छं भुज्यतां त्वया ॥
 नवरं सूत्र्यतां मैत्री । सतां सा हि प्रियंकरा ॥ २०० ॥ वितरति मतिं हंति क्लेशं, निगूहति दूषणं । प्रथयति गुणव्रतं,
 सातं तनोति धिनोति च ॥ रचयति यशः, सूते धर्मं, प्रसारयति श्रियं, सृजति महतां मैत्री किं ? न प्रियं सुरधेदुवत् ॥ २०१ ॥
 प्रतिपद्य तदुक्तं तत् । स्नेहसिंधुः स्वबंधुवत् ॥ भौगैर्वनवैर्दिव्यै—र्ष्यपतित्तमत्तूषत् ॥ २०२ ॥ सिद्धवद्दशयन् राज्ञे ।
 कलाकौशलमद्भुतं ॥ अजापुत्रोऽपि तत्रस्थः । कियत्कालमगालयत् ॥ २०३ ॥ वैयात्रकारि तद्धारि-विलोकनकृतेऽर्थितः ॥
 आचोयेन तदन्वीतः । प्रतस्थे दुर्जयः पुरात् ॥ २०४ ॥ श्लोका इव कर्ष्वेका-न्मार्गणा इव कार्मुकात् ॥ अश्ववारास्तर-
 संत-स्तथुष्टे निरयासिधुः ॥ २०५ ॥ महीं महीयसीं क्रांत्वा । क्वचिदंतर्वणं नृपः ॥ इदं स्वसुहृदश्छन्न-वाधिं वत्तमदी-
 दृशत् ॥ २०६ ॥ सच्चिच्चमिव गंभीर-मपि कुंभ्र(श्रा)हसंगतं ॥ मुनिवद्भुतसंयुक्त-मपि श्रितशुशासनं ॥ २०७ ॥ स्वच्छां-
 बुमपि नीलाब्ज-लीनालिविङ्गरादिव ॥ अंतप्रतिफलद्वयोम-संगादिव शितिद्युतिं ॥ २०८ ॥ स्वोत्संगलालितैः पद्मैः ।
 पुत्रैरिव परिभृतां ॥ जीवनप्राप्तिसंतुष्टैः । स्वगैर्भैरिवाश्रितं ॥ २०९ ॥ अजापुत्रस्तमालोक्य । इदं हृदि परामृशत् । जड-

१ समासाज्य, प्र २ कृत्सिप्तग्रह (कदाग्रह) युक्तं, पक्षे, इत्सितजलजंतुयुक्तं, ३ कुप्रवर्तनं, पक्षे, रमे (शाम.) वसत-इत्यधिक्येः, ४ प्रतिविम्बिभिवत्, ५ कृष्ण.

स्यात्स्य कीदृक्ष—महो महिस वल्गति ॥ २१० ॥ चतुर्भिः कलपकं ॥ अन्यथाद्भूधवः पश्य । तद्वयस्य ! पयः पुरां ॥
 व्याघ्रत्वं येन कृत्वा मे । त्वं मित्रं समगन्धथाः ॥ २११ ॥ यद्यज्ञानवशादेत—शापास्यत मया पयः ॥ अल्पस्यत कथं ?
 तद्दि । त्वाहमित्रं सुदुर्लभं ॥ २१२ ॥ स प्रोचेऽन्योदकादस्य । न रूपे किंचिदंतरं ॥ शक्तिः कस्मादियं यद्वा । विचित्रा
 वस्तुनिर्मितिः ॥ २१३ ॥ तथोर्वर्तयतोस्तिथ-मुन्मसज्ज इदात्तदा ॥ क्रोऽपि द्विपः पयोरात्रो—रैरावण इवापरः ॥ २१४ ॥
 वोरिखि कराद्यतै—भूयसीर्लहरीर्दलन् ॥ शेवालावलिमाकर्षन् । पल्लवां श्रृंखलामिव ॥ २१५ ॥ इदमध्यात्स निर्गल्य ।
 मायासद्य इव द्विपः ॥ अजासूनुं समाकृष्य । विवेश सहस्रांभसि ॥ २१६ ॥ युग्मं ॥ पश्यतोहरवन्मित्रं । हृत्वा हस्तिन्
 क थासि ? रे ॥ इत्युक्त्वात्तकृपाणस्त—त्पृष्ठेऽधाविष्ट भूधवः ॥ २१७ ॥ नीरे करी पुरो याति । पृष्ठे भूयो निषादिवत् ॥
 अधोऽधो व्रजतोरेवं । तयोर्दती तिरोऽभवत् ॥ २१८ ॥ अपश्यन् काश्यपीशस्तं । सवयस्यमपि द्विपं ॥ फालच्युत इव
 द्वैपी । विषादपदमादधौ ॥ २१९ ॥ पश्यत्येव मयि कायं । जग्मिवानिति विसयात् ॥ पुरः सर्पतिरैरिषिष्ट । सौधं स्वर्ण-
 मयं दृषः ॥ २२० ॥ चंचत्कांचननिर्यातिः । कातिपूरैः प्रसुत्वरैः ॥ बालार्कर्मभिमिरिव । पिंजरीकृतदिशुखं ॥ २२१ ॥
 विमानमिव निर्धूत—रजस्कं सुमनः श्रितं ॥ इद्वा तन्मंदिरं माघ-दिन्दिरं व्यमृशद्भृषः ॥ २२२ ॥ युग्मं ॥ क स हस्ती ? क
 तन्मित्रं ? । इदः कस ? पयः क तत् ? ॥ केयं ? भूर्मदिरं कैतत् ? । किमिदं ? स्वप्नसन्निभं ॥ २२३ ॥ तस्मिन् सौधे प्रविश्याथ ।
 क्षमानाथस्तदंतरे ॥ ददर्श चंडिकां देवीं । दिव्यपूजां ननाम व ॥ २२४ ॥ दंतिला ही हतं मित्रं । मदयेऽन्नयि नो मया ॥

धिप्र मामिलदुतापाग्नि-तप्तस्नातः स दुर्जयः ॥ २२५ ॥ तस्याः पुरः शिरःपद्मं । तत्सपर्याचिकीरथ ॥ खड्गेन छेत्तु-
 मोरंभे । कापि मैत्री सतामहो ॥ २२६ ॥ शुभं ॥ छिनत्ति नृपतिर्याव-च्छिरः कमललीलया ॥ तावदेवी पुरो-
 भूय । तमाचष्ट प्रकृष्टरुक् ॥ २२७ ॥ हहा मास कृथा राजन् ! शिरश्छेदं सुहृत्कृते ॥ संगल्यते तवावश्यं । षण्मास्यंते स
 पुण्यतः ॥ २२८ ॥ ततः कर्णे प्रविश्याऽस्य । समादिश्य च किचन ॥ वितिर्य चौषधं दिव्यं । देवी स्वपदमासदत् ॥ २२९ ॥
 तावता स्त्रितसा काचि-दर्चोपकरणाश्रिता ॥ देवीं पूजयितुं तत्र । प्राप शृंगारभारिणी ॥ २३० ॥ तां निपीय नृपो
 दश्र्यौ । नूनमेषा न मानवी ॥ यन्मां दृष्टुमिवैतस्या । निनिमेषा दशोर्द्धयी ॥ २३१ ॥ यद्वाऽसौ रतिरेवास्ते । लषण्यैक-
 निकेतनं ॥ यदस्या दर्शनेनापि । कामः स्फुरति सर्वतः ॥ २३२ ॥ इति ध्यायति धात्रीशे । चंडिकां परिपूज्य सा ॥
 स्मराशुगैरिवाऽकृष्टै-स्तं कदाश्चैरऽमूमुहत् ॥ २३३ ॥ तस्या नृपस्य पर्यत्या । वक्रंदु कांतिकोमलं ॥ उद्वेलतां दधाराञ्चै-
 रुचितं रागसागरः ॥ २३४ ॥ नृपदर्शनमात्रेऽपि । सा स्त्री स्मरभरातुरा ॥ काक्षेण प्रेक्षमाणा तं । यथागतमगात्ततः
 ॥ २३५ ॥ केयं? कस्मादकस्माद्-व्यायाता? मां च किं? मुहुः ॥ स्मरस्मरं निरैक्षिष्ट । न्यस्यंती स्नेहले दशौ ॥ २३६ ॥ इति
 ध्यायंतंमंतस्तं । नृपमागत्य सुंदरी ॥ काचिद्भूचे क्षरंतीव । सुधां भणितिभंगिभिः ॥ २३७ ॥ राजन्निहासि मतेभ-
 गासिनी स्वामिनी मम ॥ सर्वांगसुंदरी नाम्ना । धाँन्ना च व्यंतीरि किल ॥ २३८ ॥ देवीं पूजयितुं साऽत्र । प्राद्या रतिपते-
 रिव ॥ तवालोकान् दृढप्रेमा । त्वामाह्वयति वेदमनि ॥ २३९ ॥ तत्प्रसीदाधुनैव त्व-मलंकुरु तदालयं ॥ तत्कृतं सत्कृतं

१ रिव. प्र. ३ सर्ग. २ श्लो. ३२७ उत्तरार्द्ध. ३ निरीक्ष्य. ४ कुसितं अक्षं येन वक्र को काक्षेण. कदाक्षेण इत्यर्थः. ५ देहेन. ६ व्यंतरदेवी.

सर्वं । गृहाणानुगृहाण च ॥ २४० ॥ अहो मे भाग्यमत्युग्र—मिति हर्षप्रकर्षभाक् ॥ दुर्जयस्तां पुरस्कृत्य । जग्मिवात्
 व्यंतरीगृहं ॥ २४१ ॥ तन्मध्ये कापि सोत्पन्नाः । स्फाटिकीः केलिदीर्घिकाः ॥ कापि पुष्पभ्रमद्भृंगी संगीतमुखरा वनीः
 ॥ २४२ ॥ कापि प्रसूनशय्याति—शीतलान् कदलीगृहान् ॥ कापि दासीः समुद्दीप्य—मानाभरणडंबराः ॥ २४३ ॥
 कापि कीरान् सुधासिक—सूक्ताभ्यसनलालसान् ॥ कापि हेलोकृतोत्फाल—लीलान् कस्तूरिकासृगान् ॥ २४४ ॥ कापि
 कर्पूरकस्तूरी—श्रीखंडघुसुणोत्करान् ॥ पश्यन् नृपोऽतिविस्मरो । व्यंतरीपार्श्वमाश्रयत् ॥ २४५ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥
 व्यंतर्गोऽथ तथा दिव्यैः । स्नानवस्त्रासनादिभिः ॥ वितत्य तथ्यमातिथ्यं । जगदे दुर्जयप्रभुः ॥ २४६ ॥ देव ! त्वदर्शने-
 ऽध्याप्त—स्फीतप्रीतिरहं हृदि ॥ त्वामर्थये प्रसीदात्र भोगान् भुंक्ष्व मया समं ॥ २४७ ॥ इदं सौधमियं लक्ष्मी-रेयाऽहं
 प्रीतिरितिभृत् ॥ अयं च मत्परीवारः । सर्वं स्वीयं विमृश्यतां ॥ २४८ ॥ तदंगीकृत्य रंगेण । शृंगारभरभासुरां । नृपस्तां
 रमयासास । देवो देवीभिवोन्मदां ॥ २४९ ॥ स वसंस्ताहञ्चो स्थाने । रमयन् व्यंतरीं च तां ॥ नामन्यत तृणायपि ।
 स्वर्गं संतं शचीपतिं ॥ २५० ॥ देवै सत्यनुकूले स्था—द्विपत्तिरपि संपदे ॥ न चेत्तस्य कथं जातं ? । सातं हृदनिपाततः
 ॥ २५१ ॥ तत्रानंदमयस्यापि । दुर्जयस्य हृदन्वहं ॥ एकं दुःखं करोति स । वयस्यविरहो महान् ॥ २५२ ॥ अथाजात-
 नयं हत्वा । गत्वा चाधोद्वाध्वना ॥ स करी व्यंतरावास—भूमौ मुक्त्वा तिरोदधे ॥ २५३ ॥ अदृष्टपूर्वां तामूर्वीं । सर्वां
 नानामणीमयीं ॥ पश्यन् स्वमानसे मेने । रत्नराशिखनीमसौ ॥ २५४ ॥ कोऽसौ करी किमर्थं मा-मिहाभुञ्चत् स्वयं क

सः ॥ इति ध्यायंतमाज्येयं । व्यंतरः कोऽपि दृष्टवान् ॥ २५५ ॥ अहो मनुष्यकीटोऽयं । कथमेतंति कौतुकात् ॥ स सुरो
व्यंतरेद्रस्य । स्थानमानयति स्म तं ॥ २५६ ॥ स्वर्णप्राकारोचिष्णुं । रत्नोच्चक्रपिशिर्षिकं ॥ मणिनद्धतलोर्विकं । रंगदुजुंग-
तत्र द्विधापि सञ्चर्यावान् । रतिसमेव चेतसां ॥ सांभौपथमिवाङ्गणां स व्यंतरद्रुक्मक्षत ॥ २५८ ॥ शुभं ॥
ष्यानामधिष्ठात्रीः । शृंगारस्यैकजीविकाः ॥ प्राणान् कुमुदमथापस्य । व्यंतरः स्वेन मोहयन् ॥ २५९ ॥ लव-
संगीतकुतुकाभृतं ॥ अदृष्टपूर्वं स्वमेऽपि । स्वादयन् लोचने भृशं ॥ २६१ ॥ देवदुमसुमोत्पन्नै—रामोदैनोसिकंधयैः ॥
नपुण्यदु—फले च सदसि स्थितं ॥ २६२ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥ तर्जद्वपरिपत्सर्व—श्रीगर्वपश्यतोहरे ॥ प्राचीनादी-
शशांकवत् ॥ २६४ ॥ करुणारसपाथोधिं । दाक्षिण्यैकनिकेतनं ॥ दीप्यमानं महौजसां ॥ तारकाणां समुदये । शारदोच्चै-
त्रिमिधिशेषकं ॥ प्रणेमिवांसं तं प्रीति—मांसलो व्यंतरेश्वरः ॥ कस्त्वं ? कथमिहायासी—रिति प्रश्रितवान् ॥ २६५ ॥
वृत्तांते तेन विज्ञप्ते । व्यंतरेशस्तमूचिवान् ॥ स्वर्णिव्यैमनीवेह । तिष्ठ त्वमकुतोभयः ॥ २६७ ॥ स्वाभ्यादेशादसौ देवै—
द्वैवीमिश्र स्वर्भुवत् ॥ स्नापितोऽलंकृतो दिव्यं । भोजनं च विधापितः ॥ २६८ ॥ बहुमकरैः सत्कारै—रुदारैरारदात् सदा ॥
पितेव व्यंतरेद्रस्त—मज्जापुत्रमसूदत ॥ २६९ ॥ सुधासधर्मया, धर्म—गोष्ठा कौतूहलैः कलैः ॥ सोऽभवत् सर्वदेवीनां ।

निजात्मेवातिबल्लभः ॥ २७० ॥ शुश्रूष्यमाणो देवीभिः—दिव्यवस्त्रासनादिभिः ॥ स मानी मन्यते स स्वं, नरमन्यमरं
 हृदि ॥ २७१ ॥ अजापुत्रोऽन्यदाऽप्राक्षी—द्व्यंतरेंद्रं कुवूहलात् ॥ एतस्या व्यंतरक्षणे—रघतादस्ति किं प्रभो ! ॥ २७२ ॥
 स स्माह सप्त नरका, दुःखापरका इव ॥ नारका येषु तिष्ठति, विपक्त्रिमविपन्ययाः ॥ २७३ ॥ कथं पश्याम्यहं तानि-
 ल्युक्ते तेनातिकौतुकात् ॥ गुरुवत् स्वकरं न्यास्य—तन्मूर्ध्नि व्यंतरेश्वरः ॥ २७४ ॥ तत्प्रभावादसौ सिद्धां—जनन्यासा-
 दिव क्षणात् ॥ ज्ञानीव दिव्यचक्षुस्त—दृशने शक्तिमानभूत् ॥ २७५ ॥ रत्नप्रभादयः सप्त । नरकक्षोणयः क्रमात् ॥
 अधोऽधो विस्तृतास्तेन । तदा वीक्षां वभूविरै ॥ २७६ ॥ तासां मध्ये क्रमेणैवा—य त्रिशत्पंचविंशतिः ॥ पंचदश दश
 तिस्रो-लक्षा लक्षा च पंचमुक् ॥ २७७ ॥ पंचान्ये, चतुरशीति-लक्षा निःशेषसंख्यया ॥ दुर्गधाः प्रसरत्पूति-वत्सारका-
 दिपंकिलाः ॥ २७८ ॥ रत्नप्रभादित्रितये, भृशोष्णा ज्वलनादपि ॥ चतुर्थ्यामूर्ध्नि मल्युष्णा-घनाः शीतास्त्वधोऽल्पकाः
 ॥ २७९ ॥ पंचम्यां बहवोऽत्युष्णाः, स्लोकाः शीता हिमादपि । पृथ्यां सप्तम्यां च क्षमायां, शीता एव संमततः ॥ २८० ॥
 गर्भावासा इवाहट्ट-निर्गमास्तमसावृताः ॥ अजापुत्रेण नरका-वासारते व्यालुकिरै ॥ २८१ ॥ पंचभिः कुलकम् ॥ अंवा-
 चैर्निदधैस्तत्र । परमाधार्मिकैः सुरैः ॥ आरोप्यमाणान् शूलसु । क्षियमाणान् श्रिताऽग्निषु ॥ २८२ ॥ आस्फाल्यमानान् वज्रा
 ङ्गम-कंदकेषु धितेव्वलम् ॥ आरादिभिर्विध्यमानान्, वद्व्यमानान्श्च रज्जुभिः ॥ २८३ ॥ पशुनिशूलकुंतासि—कृपाणीशक्ति-
 तौमरैः ॥ आकृष्यमाणोदरहृ-द्वसामांसांनकालकान् ॥ २८४ ॥ भज्यमानशिरोवाहु-कटीपाणि क्रमांगुलीन् ॥ पच्यमाना-

१ बुभुजिरै-न । बुभुजिरै-न.

महाङ्गुभी-कुंडपचनकादिषु ॥ २८५ ॥ तेषामेव शरीरस्थ-द्विष्टत्वा छित्वा भुरादिभिः ॥ मांसखंडानि सास्थीनि । स्वाध-
मानान्मुहुर्मुहुः ॥ २८६ ॥ असिपत्रवनं नीतां-दृशयार्थं तन्निपातिभिः ॥ सङ्गाधैरिष्टद्यमानौष्ठ-नासाकर्णकाक्र-
मान् ॥ २८७ ॥ त्रटत्रटदिति स्पष्ट-स्फुटदस्थिरवोष्णम् ॥ भृज्यमानांश्च धानाव-दत्युष्णे वालुकोच्चये ॥ २८८ ॥ वैत-
रिण्या वसायूति-केशास्थिरधिरस्पृशः ॥ तप्तत्रपुप्रवाहेषु ॥ क्रीड्यमानाननेकथा ॥ २८९ ॥ पायमानान् भृशोष्णानि,
तैलताम्रत्रपूणि च । वज्रास्यक्रीटिकाभिश्च, सीव्यमानोष्ठपृष्ठवान् ॥ २९० ॥ साक्षादाश्रयक्रीलाभिः । पुत्रिकाभिः सहास-
कृत् ॥ वज्रकंदकशय्यासु । शायमानान् बलादपि ॥ २९१ ॥ अधोमुखानूर्ध्वपदान् । लंबयित्वा पशूनिव ॥ भृष्टान्
विधाय वज्राशौ । कर्णमानप्रतीकक्रान् ॥ २९२ ॥ चूर्ण्यमानान्महासुष्टि-घातैः पर्पटकूटवत् ॥ करपत्रनिर्निशिताभिः । स्फाड्य-
मानांश्च काष्ठवत् ॥ २९३ ॥ आयसैल्लुटैः स्फोड्य-मानान्निर्जीर्णभांडवत् ॥ आहन्यमानान् रजक-वत्खवन्निविडा-
रमसु ॥ २९४ ॥ एष मे प्राच्यवैरीति । संकल्पानल्पकोपतः ॥ मिथःशस्त्रशताघात-पातजातकदर्थनान् ॥ २९५ ॥ अति-
व्यथाऽऽपुरत्वेन । वालोच्छालितपत्रवत् ॥ योजनानि पंचशती-मूर्द्धसुच्छलतस्तलात् ॥ २९६ ॥ सप्तसु क्षेत्रसंभूतां,
विना शस्त्रैर्मिथः कृताम् ॥ पंचसु क्षमासु शस्त्रोत्थां, तिसृष्वमरनिर्मिताम् ॥ २९७ ॥ दशप्रकारामन्यां च । क्षुत्तृष्णाघां

१ नेदृश्या णं दसविहं वैयणं पञ्चगुणवमाणा विहरति, तंजहा-चीयं १ उरिणं २ खड्गं ३ पिपास ४ कंठं ५ परन्तं ६ भयं ७ सोमं ८ वरं ९ वाहं १०
वेदना-पीडा तत्र शीतसर्शजिताशीता ताम् सा च चतुर्व्योदितरकष्टवीषु इति १ एवमुष्ण प्रथमादिषु २ क्षुधं-तुमुक्षाम् ३ पिपासा-तृषम् ४ कंठ-खर्जम् ५ परन्तं-
परतंत्रताम् ६ भयं-भीतिम् ७ शोकं-दैन्यम् ८ जरा-वृद्धत्वम् ९ व्याधि-ज्वरकुशदिकमिति १०

महाव्यथाम् ॥ सहमानक्षिमेषार्ध-मपि सौख्यपराङ्मुखान् ॥ २९८ ॥ इयामान् जुगुप्सान् लूनांगा-निर्गतांत्रभयंकरान् ॥
 नारकांस्तनयोऽजाया । निन्दे हृक्वथपांथताम् ॥ २९९ ॥ अष्टादशभिः कुलकम् । तद्दुःखदर्शनात्तस्य । साक्षादनुभवादिव ॥
 अजापुत्रोऽतिमूर्खलो । मृतवन्धयपतद् भुवि ॥ ३०० ॥ व्यंतरप्रकृतैः शीतो-पचारैः प्राप्य चेतनाम् ॥ निर्वेदमेदुरोऽध्या-
 सी-चेतसीति भवस्थितिम् ॥ ३०१ ॥ विग्धिग्भवमिमं यस्मिन्, मधुविदूषमं सुखम् ॥ दुःखं त्वर्णविस्तीर्णं, लभते हंत
 जंतवः ॥ ३०२ ॥ विग्धिजंबूनिमान् बह्वा-रंभसरंभिणोऽन्वहम् ॥ ये बुद्धा इव तज्जात-पातकैर्निपंतत्यधः ॥ ३०३ ॥
 आपतमात्रसरसं, परिणामेऽतिनीरसम् ॥ किंपाकफलवद् दुष्टं, विग्धिक् पापतरोः फलम् ॥ ३०४ ॥ तावन्न शान्तिमायाति ।
 तापः पापभवो भवे ॥ यावद्धर्मामृतं मन्ये । मनोहृत्य न पीयते ॥ ३०५ ॥ तत्प्राप्य स्वपदं किञ्चि-दात्मनीनं करोमि
 तत् ॥ ममात्सा येन शान्तः सन् । सर्वतो निर्वृतो भवेत् ॥ ३०६ ॥ अथाजातनयोऽत्यर्थ-मभ्यर्थ्य व्यंतरेश्वरम् ॥ आप-
 पृच्छे सरस्तीरं, गंतुमुत्कंठुलाशयः ॥ ३०७ ॥ गुटीं रूपपारवर्त-प्रवणां व्यंतराधिपः ॥ वित्तीयं तं सरस्तीरे । व्यंतरैः
 स्वैरमुच्यत् ॥ ३०८ ॥ अथापश्यन्नजापुत्र-स्तत्र तं दुर्जयं नृपम् ॥ तदिदृक्षार्थमारुक्षत् । पक्षिवत्पालिपादपम् ॥ ३०९ ॥
 नृपसैन्यास्तदा दैन्यात्, तं पप्रच्छुर्भृशोस्तुकाः । अस्मन्महीपतिः केति, न जानामीति सोऽव्यवक् ॥ ३१० ॥ तेऽवोचंस्त्वां

१ संकम्पो संरंसो, परित्तापकरो भवे समारंसो ॥ आरंसो उद्धवको, सन्वनयाणं वि सुद्वारणं ॥ १ ॥ प्राणातिपातं करोमीति य संकल्पः स संरंस, परस्य परित्तापकरो
 य व्यापारः स समारंसः, अपद्रवयतः-जीवितात् परव्यपरोपयतः व्यापारः आरंसः, एतन्न समारंसादिव्रितयं सर्वनयानामपि बुद्धना प्राकृतत्वात् अशुद्धानां वा समन्तं,
 २ श्रद्धाप्रतिघातं कृत्वा इत्यर्थः.

सरस्तीरात् । कृष्ण मये द्वियेऽम्भसि ॥ तत्पृष्ठतोऽन्वधाविष्ट । नृपः कष्टमयाशयः ॥ ३११ ॥ अंजुहृदं तदे भूपं, शरीर इव
 देहिनम् ॥ सेवका मृगयांचक्रुः, परं नालम्सत क्वचित् ॥३१२॥ अस्मासिरपि देशेऽस्मिन् । वंशमस्त्रिविश्रमम् ॥ नाल-
 भ्यत नृपो धर्म । इवाभव्यात्मसिर्भवे ॥ ३१३ ॥ नृपाप्राप्त्याखिलः पौर—वर्गः संसर्गितः शुचा ॥ निर्जावि इव वैकल्यं,
 कलयन्नस्ति सर्वतः ॥ ३१४ ॥ हाहा किं मत्कृते जातं,कृतिनस्तस्य तस्त्वयम् ॥ जपेय व्यंतरोशं तं, पृष्ठा च मृगये नृपम्
 ॥ ३१५ ॥ अजासुतो विमृश्येति । जलकैलिचिकीरिव ॥ इदंतरे ददौ ज्ञपां, शंपांचपातसन्निभाम् ॥३१६॥ युगमम् ॥ त्रैलो-
 क्योपकृतौ कृतीति तपने ग्रीति व्यधाद्दासरं—स्तेनाप्यस्य पृथुप्रकाशजननी काऽपि प्रतिष्ठा ददे ॥ अस्तं यांतमसुं विलोक्य
 विकलः सीऽप्येतंदास्तिष्ठुते । मैत्री वंशपतंगयोरिव भवेत् पुण्यात् कयोश्चिद् दृढा ॥ ३१७ ॥ विना व्यंतरसाहाय्यं ।
 मज्जान् इदजलांतरे ॥ अजासुतः कटीं याव—न्मकरेणाशु जग्रसे ॥ ३१८ ॥ तावद् इदंबुमाहात्म्या—दर्धो व्याघ्रीविभूव
 सः ॥ शशाक कवलीकर्तुं, मकरोऽपि न तं ततः ॥ ३१९ ॥ अजासुतकटीसत्क—चूर्णव्याप्तिश्रवारिणः ॥ आस्यप्रवेशतः
 सोऽपि । मकरः समभून्नरः ॥ ३२० ॥ स ताहृगर्धे मनुजो, व्याघ्रोऽर्धे चापचेतनः । लहरीप्रेरितस्तीरे, लग्नो हा विधि-
 वलितम् ॥३२१॥ ध्यायत्यन्यत्पुमांश्चित्ते । विधत्तेऽन्यत्पुनर्विधिः ॥ गच्छन्नृपार्थमाजेयो । यत्स्वयं व्यसनेऽपतत् ॥३२२॥
 सुधीरपि समर्थोऽपि । किं ? विधत्ते हहा नरः ॥ वितैव कारणं यस्य । विधिवैरायतेऽन्वहम् ॥ ३२३ ॥ तदा च दैवयो-
 गेन । क्ष्मातलाद् रंलुमागताः ॥ दास्यः सर्वांगसुंदर्या । व्यंतर्यस्तं व्यलोकयन् ॥३२४॥ रूपं नरद्वीपिमयं । किमिदं नरसिंह-

१ अस्मिन् हृदते-ग्र. ३ विद्युत्. ३ सूयं. ४ दिवसः. ५ सूयं, ६ वासरस्य ७ सूयं, ८ वासरः ९ अस्तं. १० श्रापेति. ११ दिवससूयो .

वत् ॥ इत्याश्चर्येण तं नीत्वा । ताः स्वासिन्याः पुरोऽमुचुच्च ॥ ३२५ ॥ तत्रस्थो दुर्जयो राजा । तं निभात्य तथाऽद्भुतम् ॥
 क्रिमेतदिति चिन्ता—शंङ्किवाचमस्मरत् ॥ ३२६ ॥ शिरश्छेदक्षणे तर्हि । देव्योक्तमभवन्मम ॥ षण्मास्यंते वयस्यं त्वं,
 दृष्ट्वा वृद्धीपिरूपिणम् ॥ ३२७ ॥ ततः क्षितिक्षिता देवी—दत्तौर्धरसोक्षितात् ॥ अजासुतो विनिर्यातो, नृभूतमकराननत्
 ॥ ३२८ ॥ मकरस्तु तथैवास्था—न्मानवाकारधारकः ॥ जातौ च देवयोगेन । तादुभावपि चेतनौ ॥ ३२९ ॥ अजापुत्रः
 परिज्ञाय, राज्ञा ऽऽश्लिष्यत निर्भरम् । अंतर्वेशयितुमिव, तद्वियोगव्यथानुरम् ॥ ३३० ॥ मिथोऽद्भुतस्ववृत्तांत-कथनानामृतसे-
 चनैः ॥ तादुभौ चक्रतुः प्रीति-वल्लीपल्लवनं चिरम् ॥ ३३१ ॥ देव्या सर्वांगसुंदर्या । भूमुजाऽपि सौगारवम् ॥ स्थापितोऽजा-
 सुतस्तत्र । तस्थितवान् मकरान्वितः ॥ ३३२ ॥ अजापुत्रोऽन्यदाऽवादीत् । प्रीतस्तं दुर्जयं प्रति ॥ सांद्रदंतस्फुरज्ज्योत्स्ना-
 धवलीकृतदिव्युखः ॥ ३३३ ॥ देव ! पश्चाद्भवद्राज्ये । भावत्कविरहात्तितः ॥ अस्यशिममन्नवद् दुःखी । समस्तोऽपि परि-
 च्छदः ॥ ३३४ ॥ तद्गम्यतां निजं स्थानं । स्वदर्शनसुधारसैः ॥ सितांशुनेव देवेन । स द्रुतं परिषिच्यताम् ॥ ३३५ ॥ श्रुत्वा
 तत् स्वपुरं गंतुं । विंध्यं गज इवोत्सुकः ॥ सर्वांगसुंदरीदेवी—मापण्ड्ये महीपतिः ॥ ३३६ ॥ भविष्यद्विरहात्स्यं सा ।
 चक्रवाकीव विह्वला ॥ मन्युत्पीडस्खलद्वाक्यं । नृपमेवं व्यजिज्ञपत् ॥ ३३७ ॥ देव ! त्वां सरसस्तीरे । स्थितं रूपान-
 तिमन्मथम् ॥ हृष्टा रिरंसया प्राप्ता । दास्यो मह्यं न्यवीवदन् ॥ ३३८ ॥ त्वद्रूपश्रवणादेव । प्राच्यजन्मवधूरिव ॥ संजाताऽहं
 त्वयि प्रेम—मदनोन्मादसादरा ॥ ३३९ ॥ ततस्त्वामनलंभूष्णु—हर्तुं पुण्यवतां मणिम् ॥ अहार्षं करिरूपेण । त्वन्मित्रं

१ सर्ग० २ श्लो० ३२९. २ क्षितिमीष्टे इति क्षितिक्षित्, तेन-क्षितिक्षिताभूपेन-दुर्जयराजेन इत्यर्थः. ३ सर्ग० २ श्लो० २२९ ४ तौ-प्र. ५ शोक.

लधि पश्यति ॥ ३४० ॥ तद्दुःखेन त्वमत्रागा, राजन् ! मद्भाग्ययोगतः ॥ इयच्चिरं त्वया सार्धं, भुक्तं लोकोत्तरं सुखम् ॥ ३४१ ॥ यियाससि निजं स्थानं, यदि त्वं तर्हि किं ब्रुवे ॥ यियासुश्च मुमुक्षुश्च, निषिद्धौ हि न तिष्ठतः ॥ ३४२ ॥ परं मम मनः स्वामिं—स्वया सार्धं समेष्यति ॥ प्रस्थिते हि मनोनाथे ॥ मनस्तिष्ठेन्न भृत्यवत् ॥ ३४३ ॥ किंच जन्मोत्तमं नृणां। शश्वत् सैरविहारिणाम् ॥ स्त्रीणां तु गहितं याव—जीवं परवशात्मनाम् ॥ ३४४ ॥ जन्माभावो वरं भूया—स्त्रीक्ष-सौख्यैककारणम् ॥ न तु जन्मांबुजाक्षीणां सर्वदुःखासिलशकम् ॥ ३४५ ॥ योगे सति सुखं स्वरूपं । वियोगे दुःखमुल्बणम् ॥ विदन्नपीति ह्य मूढो । जनः संसजति प्रिये ॥ ३४६ ॥ दवीयस्यपि मंतव्या । देवाहं स्ववशंवदा ॥ च्युतोचितं च यत्किंचि-त्तन्मे शंतव्यमव्यथम् ॥ ३४७ ॥ इत्युक्त्वा भूपयित्वा च । दिव्यनेपथ्यभूषणैः ॥ नृपादींस्त्रीन् सरस्तीरेऽ-मुंचत् सर्वांगसु-दरी ॥ ३४८ ॥ आत्ततद्वाघ्रताकारि—सलिलं तमजासुतम् ॥ लात्वा मकरमर्त्यं च । प्रतस्थे नृपतिस्ततः ॥ ३४९ ॥ महा-मात्यैः सुमत्याद्यैः । कृतप्रावेशिकक्रियः ॥ दुर्जयैः क्षमापतिः प्राप । समिन्नोऽपि निजास्पदम् ॥ ३५० ॥ तत्र स्थित्वा किय-त्कालं, हठादापृच्छय दुर्जयम् । तद्वत्तं रत्नहेमादि, तृणवत् परिसुच्य च ॥ ३५१ ॥ प्रस्थितस्तनुजोऽजाया, लात्वा मक-रपूरुषम् ॥ यक्षसद्म तदेवागा—तेनैव विवराध्वना ॥ ३५२ ॥ युगम् ॥ उत्थाप्य तं कपिनरं । नरद्वययुतस्ततः ॥ अजा-पुत्रः प्रतस्थेऽग्रे । नगरीं प्राग् यियासिताम् ॥ ३५३ ॥ सोऽपश्यत्युरतो मेघ—घट्टनेन दिवश्श्रुताम् ॥ मंडलीमिव पूर्णदोः । स्फाटिकीं केलिदीर्घिकाम् ॥ ३५४ ॥ ददर्श परितस्तां च । कांतिजालजटलितान् ॥ विमानानतनुश्रीकां—स्तारकानिव

भूरीशः ॥ ३५५ ॥ तत्र वायामपश्यच्च । रतेरभिनयानिव ॥ सध्रीचीरिव पौलोम्या । लक्ष्म्याः प्रतिवृत्तीरिव ॥ ३५६ ॥
 मृत्वांडञ्जलीन् जलभरै-व्यावहासीपुरस्सरम् ॥ व्यात्युर्क्षीं परितन्वानाः, काश्चित्कमललोचनाः॥३५७ ॥ युग्मम् ॥ मानव्यः
 क्रिमिमाः संति । त्रिदशयो वेति संग्रयम् ॥ आजेयस्य निराचक्रे । तद्दृष्टिमिषणं मुहुः ॥ ३५८ ॥ स्त्रीदृष्टिगोचरं हित्वा ।
 तल्लावण्यं निपीय च ॥ अजासुताश्चिरं दध्यौ । विस्मयसेरलोचनः ॥३५९ ॥ एतासां वदनद्युतिर्यदि तदा मंदायते चंद्रिका ।
 कायश्रीर्यदि कांचनं श्रयति तद्विच्छायतां कांचन ॥ भावाद्रीं यदि दृष्टयो विदधते ताः किं सुधावृष्टयो । निःपीता भणि-
 तिर्यदि प्रभवति प्रीत्यै न वीणाक्वणः ॥ ३६० ॥ अथ तासां किलंतीनां । कोकिलालापकोमलम् ॥ आलापमिति शुश्राव ।
 स नेदीयानजासुतः ॥ ३६१ ॥ सख्योऽद्याष्टापदं गंतु-मतिकालो महानभूत् ॥ देवेंद्रः सुरदेवीयुगं । भावी तत्रागतोऽधुना
 ॥ ३६२ ॥ तन्मुच्यतामिद्यं केलि-वर्हिनिर्गम्यतां द्रुतम् ॥ पद्मान्यादाय वापीतो । विमानैश्चल्यतामितः ॥ ३६३ ॥ तामि-
 विद्याधरस्त्रीभि-रित्युदीर्यं तथा कृते ॥ दध्यावजासुतोऽप्येव-ममंदानंददुंदरः ॥ ३६४ ॥ मया विहरमाणेन । मर्त्य-
 लोको व्यलोक्यत ॥ व्यंतरेंद्रप्रभावेण । दृष्टास्ते नरका अपि ॥ ३६५ ॥ अधुना पुनरालोक्या । नानावैमानिकाः सुराः॥
 सुख(ष)मा गेषु निस्सीमा । विश्राम्यति समं श्रिया ॥ ३६६ ॥ तविमौ हारनीरभ्यां, सह त्यक्त्वेह मानवौ ॥ व्यंतरापितया
 गुह्या, अमरीभूय च स्वयम् ॥ ३६७ ॥ स्त्रीपाणिस्थितपद्मेषु, स्थायं स्थायं निजेच्छया ॥ तीर्थमष्टापदं यामि, नयामि स्वं
 कृतार्थताम् ॥ ३६८ ॥ इति ध्यात्वा च कृत्वा च । तदैवाजातनूरुहः ॥ विद्याधरप्रियापाणि—पद्ममध्यास्य चेलिवान्

१ परस्परहवनपुरस्सरम्. २ परस्परसेवनरूपा जलक्रीडामित्यर्थः.

॥ ३६९ ॥ पंचभिः कुलकम् ॥ परित्राम्बन् स भृंगात्सा । स्वैरं स्त्रीयाणिपंकजे ॥ मंजुस्वगुञ्जितैस्ताः स्त्री-मुहंमुहुरसमुहत्
 ॥ ३७० ॥ ऋणामृतैकसारण्या । शंकृत्या लोभिताशयाः ॥ अत्रैहि द्रुतमत्रैही-त्यवदंस्तं स्त्रियोऽध्वनि ॥ ३७१ ॥ सोऽपि
 तद्भावमाभाव्य । सिद्धवत्तदाश्रयात् ॥ बवर्षेव सुधां स्निग्धैः । स्वैरैस्तत्कर्णवीथिषु ॥ ३७२ ॥ इत्थं विद्याधरस्त्रीभिः
 कल्पमानः पदे पदे ॥ अञ्चक्रषाप्रशिक्षरं, प्राप सोऽष्टापदं गिरिम् ॥ ३७३ ॥ परिखाभृतांगावु-संक्रांतप्रतिविवतः ॥
 कामनीयकमात्मीयं, पश्यंतमिव संततम् ॥ ३७४ ॥ चैत्याधारतयोद्भूणु-पुण्येनेव विसर्पिणा ॥ यद्यसेवाथवा शुद्धं ।
 स्फुटरफटिकवर्ष्मणा ॥ ३७५ ॥ सर्वरत्नमयत्वेन । शिलोच्चयजयोद्धवाः ॥ वहंतमिव सत्कीर्ती-मूर्ता निर्धारकैतवात्
 ॥ ३७६ ॥ तमष्टयोजनोत्सेधं, स्फुरत्सोपानकाष्टकम् ॥ अष्टापदगिरिं विष्व-गजापुत्रो न्यभालयत् ॥ ३७७ ॥ चतुर्भिः
 कलापकम् ॥ तत्रोच्चत्वेन कांत्या च, ग्रासादान् सकलान् भुवि ॥ तर्जयंतमिव प्रौढ-पताकांगुलिकंपनैः ॥ ३७८ ॥
 जालकातस्वरोघाति-ज्योतिष्पटलपंजरम् ॥ वहिः प्रह्लुप्तकालेव-विलेपनमिवाभितः ॥ ३७९ ॥ धान्नीतलेऽन्न कोऽप्यस्ति ।
 प्रासादो मत्समो न वा ॥ इतीव दृष्टुमारूढं । तुंगं शृंगं महीभृतः ॥ ३८० ॥ चतुर्द्वारं त्रिकोशोच्चं, योजनायामविस्तृतम् ॥
 हैमं सिंहनिषद्यास्यं, चैस्यं सोऽपुण्यददभुतम् ॥ ३८१ ॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥ किमिदं श्रेयसां राशिः किं परात्मयं महः ॥
 किं वा निर्धृतिसञ्ज्ञेय-माजेयसलद्गतकयत् ॥ ३८२ ॥ सौरभोदारमंदार-प्रसूनोद्भिद्रसमदैः ॥ वाचालमिव झंकार-कारिभि-
 र्धर्मरोत्करैः ॥ ३८३ ॥ माणिक्यमयरूपाभिः । पांचालीभिः समंततः ॥ कौतुकाग्निश्चलंगीभि-देंवीभिरिव शोभितम्
 ॥ ३८४ ॥ पंचवर्णस्फुरद्गल-कोटिघटितकुट्टिमम् ॥ ग्रासादमध्यमस्थास्त, स भृंगात्सैव कौतुकात् ॥ ३८५ ॥ युगम् ॥ तत्र

पूर्वादिविधु छि—चतुरष्टककुम्भितान् ॥ स्वस्वर्णप्रमाणढ्यान् । रत्नपीठप्रतिष्ठितान् ॥ ३८६ ॥ नामेयप्रमुखान् देवान्,
 पूजयित्वा यथाविधि ॥ भक्त्या प्रास्तुवत स्तोत्रं, विद्याधरसुलोचनाः ॥ ३८७ ॥ युगम् ॥ तावद्विद्रोऽपि सांद्रश्रीः ।
 शच्याद्युरपरिच्छदः ॥ तत्रापतद्गपुस्तेजः—स्तोमैः संतर्जितार्थमा ॥ ३८८ ॥ अह्व्यदेवदूष्यश्री—दिव्याभरणभासुरः ॥
 मुदा देवान्वितः शक्रः । कुसुमांजलिपूर्वकम् ॥ ३८९ ॥ जिनानां स्नात्रमाधाय । विधाय विविधार्चनाः ॥ रंगमंडपमध्यास्त ।
 प्रेक्षणक्षणहेतवे ॥ ३९० ॥ युगम् ॥ गायत्सु तुंवाद्येषु । कोकिलस्वरभास्वरम् ॥ वाद्येषु वाद्यमानेषु । गीततालमृशोचितम्
 ॥ ३९१ ॥ शचीप्रभृतयो देव्य—श्रुतुर्धाभिनयान्वितम् ॥ लस्यंतांडवभेदेन । विचित्रं नटुस्तमाम् ॥ ३९२ ॥ युगम् ॥ देव-
 संसदि मर्त्यः स्या—द्रलौघे काचलंडवत् ॥ इत्याजेयोऽपि तत्सर्वं ॥ भृंगात्मैव न्यभालयत् ॥ ३९३ ॥ नृत्यांते पुनरादेशि ।

१ धातुमातुसमायुक्तं, गीतमित्युच्यते युधै—स्तत्र नादात्मको धातु—मांडुक्षरसचयः ॥ १ ॥ इति ॥ तथा—गीते च द्विविधं प्रोक्तं, यंत्रगाद्यविशामतः । यंत्रं साष्टौ-
 वीणादि, यानं तु गुलजं मतम् ॥ १ ॥ तथा—निचक्षमनिचक्षं च, गीतं द्विविधमनुच्यते । अनिचक्षं शर्वरीतं, वर्णादित्यसं गिना ॥ १ ॥ गह्वं गमकधातुसै—रनिचक्षं विनाकृतम् ।
 निचक्षं च भवेन्नितं, तालमानरसांनितम् ॥ २ ॥ छंदोगमकधातुसै—वर्णादित्यसं गिना ॥ २ ॥ गीतकलादिशामानं, जय स्वरः, इत्यत्कालं गेयः, इत्यत्कालं विरचितम्, इत्य-
 त्कालं हुतम्, इत्यत्कालं मध्यमम्, इति बोधयितुम् ईश्वरैस्तैरगुल्याकुंचनप्रसारादिभिः नर्तितव्यं गतव्यं चेति कालनिययोः प्रमाणं ताळः, तस्य भेदाः एकाधिकं शतं, तेषु
 मुख्याः पष्टितालाः । ३ हस्तभावव्यंजकशरीरच्योदिरभिनयः, शरितेय (अचुरकरणीय) पदार्थस्य शरीरच्योभाषणदिशिरचुरकरणं वाऽभिनयः, यद्युक्तं—भवेद-
 शिनयोऽस्याऽनुकारः स नटुर्विधः । शान्तिको वाचिकशैव—माहात्म्यः सास्त्रिकस्तथा ॥ १ ॥ इति नटैरगादिभिः रामयुधिष्ठिरवीनामयस्याऽद्युक्तारोऽभिनयस्तत्र ओषु-
 शिरोहस्तवधः पार्थकटिनरणेषु शक्तिमकुटिगात्ताधरकपोलनित्युक्तेषु च नित्युक्तः शान्तिकः, वाचिः नित्युक्तः वाचिकः, शास्त्रियते—वैपादिना राम्यं अधिनीत्यरो इत्या-
 दित्यर्थं—वैपादिना साम्याचुरकरणमित्यर्थः, सच्येन जितः संरज्जतो वा सत्ये वा नित्युक्तः इति सास्त्रिकः, सचं च रत्नतोभ्यां शूर्यस्य मतसः कान्यपस्तथा, सास्त्रिकस्य
 सत्सम्येदादिगात्तात्याऽभिनय इति. ४ मुद्रयं ताळव्यं प्रोक्तं, स्त्री तुल्यं कास्यसुच्यते.

गाहुं शक्रेण तुंवरुः ॥ एतदेव हि रम्यत्वं—रूपं यद्रोचते मुहुः ॥ ३९४ ॥ अत्रांतरे सदस्यस्मिन् । कलया स्वं प्रकाशये ॥
अप्रकाशस्य पुंसः स्यात् । पशोरिव जनिर्वृथा ॥ ३९५ ॥ ध्यात्विति भृंगतां हित्वा । जगौ तुंवरुरूपभाक् ॥ अजासुतः
स्वर-ग्राम—मूर्च्छनोद्भेदेदुरस् ॥ ३९६ ॥ युष्मत् ॥ तन्मुखोत्था श्रुतिः साक्षात् । सिंचतीवामृतस्रवैः ॥ सदःसदां हृदि
प्रीति—वछरीमपपछवत् ॥ ३९७ ॥ तद्गीतास्वादतस्तुष्टे । श्रोत्रे दृष्ट्वा सभासदाम् ॥ तदविज्ञतया मेने । वंचनेवापरैर्द्रियैः
॥ ३९८ ॥ गीतेन यदि तुष्यति । विकर्णा अपि पन्नगाः ॥ सकर्णास्तहि किं वाच्या—स्तदसास्वादसादराः ॥ ३९९ ॥ पीत्वा
तद्गीतिमाधुर्यं । व्यचारीद्विभिस्तदा ॥ ईदृशी तुंवरोरथ । कंठसुस्वराता कुतः ? ॥ ४०० ॥ तं गेयाद्यैर्गुणैस्तुल्यं । दृष्ट्वा ऽहो
तुंवरुर्नवः ॥ कोऽसावित्यतिविस्मेर—स्तदा तुंवरुरप्यभूत् ॥ ४०१ ॥ अथ प्रसाददानार्थं, संहृतो हरिणा स्वयम् ॥ हित्वा
तुंवरुतां मर्त्या—भूय चाग्रे स तस्थिवान् ॥ ४०२ ॥ विस्मेरेण सभासस्तु ॥ कोऽसीति पृष्टोऽजा-

१ सत्सारास्त्रयो ग्रामा, मूर्च्छनांश्चैत्रिविधितिः । तथाहि—पट्टवर्णयो च गा-भारो, मध्यमः पंचमस्तथा । वंमसश्च निपादश्च, ते स्वरः सप्त नामतः ॥ १ ॥ सतराणां
संदेहो ग्राम इत्यभिधीयते—पट्टवर्णग्रामो भवेदादौ, मध्यमग्राम एव च । गा-भारग्राम इत्येतत्, ग्रामत्रयमुदाहृतम् ॥ १ ॥ नन्दावर्तोऽय जीभूत्, सुमद्रे ग्रामकास्त्रयः । पट्टवर्ण-
मध्यमगन्धारास्त्राणां जन्महेतवः ॥ २ ॥ तेषां सप्त स्वरविशेषयोगात् । एकावैकवित्पूर्वनाहेतुत्वं—कामास्तराणां यताता—मारोहृशवारोहृणं । सा मूर्च्छनोच्यते ग्राम-स्या
एताः सप्त यत च ॥ १ ॥ स्वर-समूर्च्छितो यत्र, रागता श्रुतिपद्यते । मूर्च्छनामिति तां आहु —कवयो ग्रामसम्भवात् ॥ २ ॥ २ इदानीं पट्टवर्णग्रामस्य मूर्च्छनाः क्रियन्ते—
प ऋ ग म प ध नि इति षड्जस्य, मगौ वनी प ऋ ग इति मध्यमस्य, ऋगां (?) मगौ वनी प इति गा-भारस्य मूर्च्छना १ प ऋ ग म प ध नि । २ नि प ऋ ग म प ध
। ३ ध नि प ऋ ग म प । ४ प ध नि प ऋ ग म । ५ म प ध नि प ऋ ग म । ६ ग म प ध नि प ऋ । ७ ऋ ग म प ध नि प । इति मूर्च्छनाः सप्त पट्टवर्णाः ।
मध्यमग्रामजास्त्वैवं, मूर्च्छनाः परिशीर्षिताः । यत्रारादिकर्मणैर्न, यत्रारात्तास्तुः ता यताः ॥ १ ॥ इत्यादि.

पुत्रः, स्वस्वरूपं न्यरूपयत् ॥ ४०३ ॥ तस्य तादृगुणग्राम—मोहितः सुरनायकः ॥ दिव्यवद्यादिदानेन । स्फारसत्कार-
 माचरत् ॥ ४०४ ॥ अहो रूपमहो रोचि—रहो विभववैभवे ॥ अहो शच्यादयो देव्यः । सर्वं लोकोत्तरं ननु ॥ ४०५ ॥
 इति निस्सीमया शक्र—श्रियाऽपहृतमानसः ॥ अजासुतस्तमप्राक्षी—दीदृक्षा श्रीः कुतस्तव ? ॥४०६॥ युगमम् ॥ स्वर्गे स्थानं
 विमाने वसतिरनुपमे ज्योतिरुद्योतिदेहं, पारेवावर्ति वीर्यं नवनवविलसद्द्रुपनिर्माणसिद्धिः । लक्ष्मील्लैलोक्यकाम्या गतिर-
 नुपहता गीतनृत्यादिरस्यं, शच्याद्या भोगपात्रं मम सुकृतवशाज्जातैर्भयमेतत् ॥ ४०७ ॥ यद्वा शक्रादिपदवी । धर्मदोः
 कुसुमं क्लृ ॥ फलं पुनश्चिदानंदं-भयं तत्पदमव्ययम् ॥ ४०८ ॥ तस्य धर्मस्य निस्सीमं । महेम महिमाद्भुतम् ॥ यो दत्ते
 श्रितमात्रोऽपि । नरासरशिवश्रियः ॥४०९॥ इति शक्रोपदेशेन । तल्लक्ष्मीदर्शनेन च ॥ अजासुतस्य धर्मोऽभू-न्नस्तुपाऽऽस्ति-
 क्यवासना ॥ ४१० ॥ अजासुतं निजं स्थानं । नेतुमेकं दिवौकसम् ॥ समादिश्याथ देवेशो । दिविष्यपदमासदत् ॥४११॥
 भूरिभावनया सोऽपि । द्रुततीर्थनमस्कृतिः ॥ उत्पाद्य तेन देवेन । वापीतीरे व्यमुच्यत ॥ ४१२ ॥ आपादमस्तकं शस्ये ।
 निवेश्यामरवाससी ॥ पार्श्वे तयोः स्वनरयोः । स्वपतोः सोऽथ सुप्तवान् ॥ ४१३ ॥ दिव्यवद्यावृतः कोऽथ—मिति चिंता-
 परौ नरौ ॥ अतिविस्मापयामास । प्रकाश्य स्वमजासुतः ॥ ४१४ ॥ अपेतपंकः कुर्वाणो । बर्हुधान्यविवर्धनम् ॥ साधुलोक
 इव प्रेषान् । शरत्कालस्तदापतत् ॥ ४१५ ॥ शोभंते शैल्यो यत्र । विस्फुरत्कमलाकराः ॥ नर्मतः फलभारेण । धर्त्री

१ कालपक्षे बहु धान्यविवर्धनं, साधुलोकपक्षे बहुधा अन्य (धार्मिकजन) विवर्धनम्. २ पुत्रपक्षे शस्य—सुखस्य. कालयः—पंकयः—सततय इति यावत्.
 ३ पृथ्वीम्—पक्षे. मातरम्,

सर्तनया इव ॥४१६॥ केकिकेकाः परुषतां, माधुरीं हंसनिःस्वनाः ॥ तदा निदाधिरे के वा, सर्वदा रम्यताऽऽस्पदम् ॥४१७॥
 श्रीविशालाः सरलतां । पुण्यांतः पंकवाजिताः ॥ सज्जना इव सेव्यत्वं । मार्गाः शरदि दधिरे ॥ ४१८ ॥ गगनं प्रोन्ननामेवा
 दिशः पश्चाद्गता इव ॥ प्रससारेव रोदोऽन्त—निवृत्ते मेघमंडले ॥ ४१९ ॥ अर्थकामयुतो धर्म, इव मर्त्यद्वयान्वितः ॥
 अथाजातनयः सर्पन्, पुरीं स्वमनसाऽमृशत् ॥ ४२० ॥ द्वाभ्यां जगत्त्रयी दृष्टा । मया लेभे च दुर्लभम् ॥ तिरश्चां नृत्वदं
 चूर्णं । नृणां तैरश्वदं जलम् ॥ ४२१ ॥ चूर्णयोगेन तिर्यचौ । मानवीभावमाश्रितौ ॥ सेवकाविव वर्तेते । मदादेशवशंवदौ
 ॥ ४२२ ॥ ततो मे सफलं जन्म । भाग्यभंग्यभंगुरा ॥ इति प्रमोदपूर्णोऽसौ । जयंतीं नगरीं ययौ ॥ ४२३ ॥ मानसस्तं-
 भनीं पश्यं—स्तदीयां सर्वतः श्रियम् ॥ बहुबुद्धिवणिगोह—मजासूदुः स जमिवात् ॥ ४२४ ॥ श्रेष्ठी श्रेष्ठं तमालोक्य ।
 ददौ स्थानं स्वसम्पत्तिं ॥ सोऽप्यात्मना तृतीयोऽस्थात् । सतां कुत्र न गौरवम् ? ॥ ४२५ ॥ रक्षार्थं श्रेष्ठिमे हारं । चूर्णं कपि-
 नराय च ॥ दत्त्वा स नखशुद्ध्यर्थं । नापितस्य कुटीं ययौ ॥ ४२६ ॥ निर्गच्छतस्तसदना—दाजेयस्य कटीतटात् ॥ तद्वा-
 सोयुगलं दिव्यं । न्यपतद्दैवयोगतः ॥ ४२७ ॥ करोपैकर्षं तल्लात्वा । नापितः स्पर्शमार्दवात् ॥ ज्ञात्वा च देवलोकीयं ।
 द्रव्येण वणिजे ददौ ॥ ४२८ ॥ राजाहं तत्परिज्ञाय । वाणिजोऽप्युपदाऽऽस्पदे ॥ श्रीविक्रमनरोद्दस्य । स्वपुरीस्वामिनो ददात्
 ॥ ४२९ ॥ तदा च कृशकायस्य । कामस्य बलवृद्धये ॥ रसायनमिवोदन्नं । वसंतर्तुव्यंजुंभत ॥ ४३० ॥ बालप्रवालजा-
 लेन । शोणिता शुशुभे वनी ॥ प्रकटीकृतरागेव । वसंतं स्वर्पतिं प्रति ॥ ४३१ ॥ मधुपानोन्मदा भृंगा । झंकारमुबरा वभुः ॥

१ उत्तमपुत्रा इव. २ हस्तसमीपकर्मणं यथास्यात्पथा. ३ स्वामिने प्र.

कुमार-
पालच०

॥ ३६ ॥

भद्रा इवतुराजस्य । वदंतौ विरुदावलिम् ॥४३२॥ विद्युक्वनितास्वाते । वसंतं विरहानलम् ॥ संशुक्षितुमिवासंदं । बवौ मल-
 यमारुहः ॥ ४३३ ॥ चलदलैः सनृत्येव । सस्मितेव सुमैर्वनी । संगीतेवालिसंरावै-र्कृतुपत्यागमेऽस्फुरत् ॥ ४३४ ॥ विश्व-
 ग्वनानि ससुमान्यलिनोऽतिमत्ता—स्तात्रैक्षणाः कलरवाः पवनः सुगंधिः ॥ शीतांशुरुच्चलरुचिर्मदनः सतेजाः । प्राप्ते
 वसंतसमये न कथं प्रमोदः ॥ ४३५ ॥ कल्पितानल्पनेपथ्य—स्तदा पौरजनोऽखिलः ॥ जगामाराममुद्गमं । वसंतोऽस्व-
 हेतवे ॥ ४३६ ॥ ते निवस्थ्यांशुके दिव्ये । प्रेयसीभिः परिष्कृतः ॥ श्रीविक्रममहर्द्रोऽपि । प्रापारामं रिरंसया ॥ ४३७ ॥
 बहुबुद्धितनूजोऽपि । संज्ञया मतिसागरः ॥ अजाभूहारसश्रीको । दैवात्तत्रैव जमिवान् ॥ ४३८ ॥ तं हारं नृपतिस्तस्य ।
 कंठे दृष्ट्वोपलक्ष्य च ॥ आकारयत् स्वपुरुषैः । परुषैर्मतिसागरम् ॥४३९॥ अपृच्छच्च कुतस्तेऽयं । हारः स्फाररुचिर्विदं ॥ अष्टवज्जु-
 तारं सोऽपि । मूकवन्मौनमानशो ॥ ४४० ॥ बद्धा इदं नृपभटैः । कुद्वितो यद्विमुष्टिभिः ॥ रकं वभन् स भूपीठे । लुलोठ
 गतजीववत् ॥ ४४१ ॥ हारव्यतिकरं श्रुत्वा । बहुबुद्धिः सुबुद्धिभाक् ॥ अजापुत्रं गृहीत्वैव । नृपपार्श्वमग्निश्रियत् ॥४४२॥
 कस्यायमिति च पृष्टः । सत्वाचष्ट महीपते ! ॥ हारोऽस्त्यजासुतस्यास्य । कस्मान्मम सुतो हतः ॥ ४४३ ॥ विमोच्य
 श्रेष्ठिनः पुत्रं । भूयोऽजांगजमूचिवात् ॥ किमचोरि त्वया हारः ? । स्नाहाऽऽमेति स कौतुकात् ॥ ४४४ ॥ अरेरे
 हन्यतामेष । मेषवत्स्फुरो भटाः ! ॥ इत्यादिष्टे नृपेणोचे । स देव ! शृणु मद्रुचः ॥४४५॥ परवत्स्वपहर्ता यः । स वध्नों
 भवतां नयः ॥ अयं विलेख्यतां पत्रे । स्तेनोऽस्त्यन्योऽपि यन्ननु ॥ ४४६ ॥ तदाशयापरिज्ञाना—द्राज्ञाऽसिन् लेखिते

१ कौकिल्यः २ सं. प्र. ३ सदातिरक्तस्तकाये इति भावः

रुषा ॥ निर्वाहोऽयं नयो राज—खिलजातदुजो जगौ ॥ ४४७ ॥ ओमित्युक्त्वति क्षमापे । सोऽवदद्भवदतिके ॥ ममैते
वाससी तेन । स्तेनस्त्वमपि वत्सि ॥ ४४८ ॥ यदि त्वमवलयेन । मदुकं मन्यसे मृषा ॥ राजंस्तदाऽनयोः ग्राहि—पारपयं
विचारय ॥ ४४९ ॥ राज्ञा तदर्पकः पृष्टः । कस्यैते वसने ? इति ॥ अकीर्तयद्दीवाकीर्तेः । सोऽप्यजातदुजस्य च ॥ ४५० ॥
श्रुत्वा तद्विक्रमश्रमपः । किंचिन्म्लानस्तमूचिवान् ॥ परदत्तगृहीतत्वा—दहं नैवासि तस्करः ॥ ४५१ ॥ आजेषोऽपि
जगौ सित्वा । यदैवं देवधीस्तदा ॥ स्तेनोऽहमपि नैव स्यां । गृह्णन् हारं परापितम् ॥ ४५२ ॥ ततो नृपेण हारार्थं । पृष्टः
कोशाधिपोऽभ्यधात् ॥ अलंकारकृते देव ! । त्वयुच्यै तमदामिति ॥ ४५३ ॥ पुत्रीमपि समाहाय्य । पप्रच्छ नृपविक्रमः ॥
वत्से ! त्वत्सविधे हारः । सांग्रतं विद्यते न वा ? ॥ ४५४ ॥ साऽवोचन्नगरीवाहो । केलिवाप्यां पितमयि ॥ किलंत्यां हारमा-
दाय । नेशिवान् केलिमर्कटः ॥ ४५५ ॥ सोऽन्वेषितोऽपि सर्वत्र । न लेभे स्तेनवत् क्वचित् ॥ विभ्यती तातपादाग्रे ।
न चाहमिदमभ्यधाम् ॥ ४५६ ॥ आकर्ण्य कपिसर्वस्त—द्वीक्ष्य राजसुतां च ताम् ॥ पुनः कपित्वमैहिष्ट । स्वजातिः खलु
दुस्त्यजा ॥ ४५७ ॥ सै तैरश्रयकरं नीरं । पीत्वा कापेयमाप्य च ॥ कृतोत्फालतयोत्तालः । सोऽगाद्राजसुतांऽन्तिकम् ॥ ४५८ ॥
स्वं केलिमर्कटं राज—तनूजा ऽप्युपलक्ष्य तम् ॥ उत्संगे स्थापयामास । मेने स्नेहो हि कारणम् ॥ ४५९ ॥ किमेतदिति विस्मरे ।
भूपतौ परिपृच्छति ॥ कापेयं वृत्तमाख्याय । ददौ हारमजांगजः ॥ ४६० ॥ भूपोऽपि हारमादाय । दत्त्वा दिव्यांशुकद्वयम् ॥
क्षमयित्वाऽर्चयित्वा च । मुदाऽऽजेयं विस्तृष्टवान् ॥ ४६१ ॥ एवं पुरि प्रकाश्य स्वं । गृहीत्वा चूर्णपाथसी ॥ समं मकरम-

त्येण । चलितोऽजासुतस्ततः ॥४६२॥ द्रोणपत्नसंबाध—शामाकरसमाकुलाम् ॥ धरां सिद्ध इव आस्यन् । दृशोः साफ्र-
 ल्यमाप सः ॥ ४६३ ॥ अन्येद्युर्गच्छतस्तस्य । कांतारे दिनयौवने ॥ द्विपेंद्रापहृतः कोऽपि । पुमान् दृष्टिपथं ययौ ॥४६४॥
 तं नरं कुंभिकुंभाप्रे । दृष्ट्वा निश्चेष्टवत् स्थितम् ॥ स तत्स्वास्थ्यचिकीरसी—स्ततामेतद्वि लक्षणम् ॥४६५॥ ब्रजंतं तीव्रवे-
 गेन । गर्जं तं धर्तुमक्षमः ॥ अग्निदुफलचूर्णेन । तेने मर्त्यमजासुतः ॥४६६॥ शीतोपचारैश्चैतन्यं । लंभयित्वा स पुरुषः ॥
 कोऽसीति पृष्टः स्वं वृत्तं । वक्तुं तस्मै प्रचक्रमे ॥ ४६७ ॥ अस्तीह विजयेत्यार्यं । कृतव्याख्यं बुधैः पुरम् ॥ तत्र भूपो
 महासेनो । महासेन इवौजसा ॥ ४६८ ॥ यन्निश्चिंशयमौधारा—जले निर्मल्य शत्रवः ॥ सुखादनिमिषीभावं । विभरां-
 चक्रिरे रणे ॥४६९॥ तल्पिथा शीलवत्यस्ति । भूमिष्ठेव शची स्वथम् ॥ तनूरूहोऽस्मि तस्याहं । नाम्ना विमलवाहनः॥४७०॥
 आरूढोऽहं वशीकर्तुं । मदावस्थामुपेयुषा ॥ अनेन करिणा प्रेत—पतिनेव हृतो रूषा ॥ ४७१ ॥ नाम्नः समानं मातंग—
 भावं व्यरुमिव द्विपः ॥ सामसौ मृतदेशीयां । दृशां नित्ये श्रमादिभिः ॥ ४७२ ॥ निश्चेष्टं काष्ठवत् क्लेशा—वेशास्यक्त-
 मिवासुभिः ॥ त्वयोज्जीवयता मां नु । किं नैवोपकृतं सखे ॥४७३॥ कुलीनो धनवान् विद्वान् । धनुष्मान् विनयी नयी ॥ सुलभः
 पुरुषो लोके । दुर्लभस्तूपकारकः ॥४७४॥ अथ भोजितपाथेयौ । गृहीत्वा सह तौ नरौ ॥ अजापुत्रः पुरो गच्छ—क्षिधि देव-

१ श्रेणः—विधुवेलावकथितं नगरं—समुद्रप्रवाहवेधितं नगरमित्यर्थः । पतनं—नानादेशागतपण्यस्थानम्, जलस्थलनिर्गमप्रवेशम्,—जलस्थलयोरत्यतरेण पर्याहार (निर्गम)
 प्रवेशं (नगरं) उक्तं च-पत्तन शकटैर्गम्यं, घोटकैर्नैभिरिव च । नौभिरिव तु यद् गम्यं, पृथगं तत्रवक्षते ॥१॥ जलपतनं स्थलपतनं च, संवाधः-बहुलोकमीलनस्थानम्
 (नेलो) . २ बृहत्सेनाधिपतिः (इन्द्र-) . ३ यमसंबंधि, पक्षे संयमीसंबंधि, ४ नरीभूतहस्तिराजकुमारो .

कुले स्थितः ॥ ४७५ ॥ सुप्तोऽव्यन्धेषु भूपाल—पुत्रो विमलवाहनः ॥ आर्द्रदुःखीति नो निद्रां । लेभे निःस्व इवार्चनाम् ॥ ४७६ ॥ तदा देवकुले तत्र । स कीरमिथुनस्वरम् ॥ श्रुत्वा तदंतिकं गत्वा । शुश्रूषुर्निर्धृतं स्थितः ॥ ४७७ ॥ इयच्चिरं स्थितः क्व त्वं । कथं वा छुटितस्ततः ॥ इति पृष्टः शुक्रः प्रोचे । शुक्रां प्रति मनुष्यवाग् ॥ ४७८ ॥ शवरो मां तदा धृत्वा । नीत्वा च विजयं पुरम् ॥ राजदासीकरे क्रूरो । विक्रीणीते स्म भ्रूलवत् ॥ ४७९ ॥ दासी भूपमहासेन—पत्नीशीलवर्ताकरे ॥ अर्पयामास मां साऽपि । दृष्ट्वा तुष्टवती हृदि ॥ ४८० ॥ श्रुत्वाऽसौ मातुर्वी वाणीं, व्यक्तान् श्लोकांश्च मन्मुखात् । न्यधान्मां पंजरे हैमे, गुणाधिक्यं हि बंधनम् ॥ ४८१ ॥ यच्छंती मधुरं भोज्यं । सूक्तान्यध्यापयंत्यपि ॥ स्वपुत्रमिव सा नैव । मां सुमोच करोदरात् ॥ ४८२ ॥ एकदा नृपतेः पट्ट—हस्ती प्राप्योन्मदिष्णुताम् ॥ आलानसंभसुन्मूल्य । कंदवन्निरगाद्दहिः ॥ ४८३ ॥ अंकुशं स्कंधतो व्योक्त्यु—च्छालयंस्तृणपूलवत् ॥ क्षिपन् हस्तिपकान् दूरे । कर्करानिव रोषतः ॥ ४८४ ॥ यम-दंडाग्रवच्छुंडा—मुदस्यन् दलितुं स्वगान् ॥ पुरो मानवदर्शं च । पेटुं धावन् कृतांतवत् ॥ ४८५ ॥ प्रलयशुब्धपाथोधि-तुलनां नगरं वयन् ॥ विहर्तुमिव स स्वैरं । प्रतस्यं विपिनं प्रति ॥ ४८६ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ निषिद्धोऽपि जनैर्भूय—पुत्रो विमलवाहनः ॥ कार्पिडमसिमारोह—चं गजं सांत्वनेच्छया ॥ ४८७ ॥ यावत्तं शिक्षयत्येष । तावत्प्रेतात्तवद् द्विपः ॥ जनानां पश्यतामेव । धावित्वा जग्मिवान् क्वचित् ॥ ४८८ ॥ तन्निशम्य महासेनो । गतंचैतन्यवन्नृपः ॥ न राज्यादिकथां कांचि—द्वितेने शून्यमानसः ॥ ४८९ ॥ तदाकलव्य भूपालः । सीमालाः पूर्ववैरिणः ॥ एत्य सैन्यैरदैन्यैस्त—पुरं त्रिप-

१ नरीशूद्रस्ति-मङ्गपुष्प-शवापुत्रेषु. २ निश्चल-शुभं यथास्मात्तथा.

र्थवेष्टयन् ॥ ४९० ॥ महासेनोऽपि सेनाभिः । समं तान् युध्यथोद्ययत् ॥ पराभवं सहंते हि । सिंहवन्न महस्विनः ॥ ४९१ ॥
 सैन्यभंगे सति स्वेन । युध्यमानोऽव्यनेकधा ॥ बलिभिर्छलिभिर्द्विङ्गिः । महासेनो न्यहन्यत ॥ ४९२ ॥ भास्वतीच गते
 तस्मि—दृष्टंस्तं दैवयोगतः ॥ लोकैऽन्धकरणः शोक—तमःलोमस्तदाऽस्फुरत् ॥ ४९३ ॥ ततो बुद्धिबलो नाम । मंत्री
 बुद्धिबलोद्भुरः ॥ पिथाय्य विशिखाः सर्वाः । पौररक्षामचीकृपत् ॥ ४९४ ॥ कृपां मनसि कृत्वोच्चैः । कारागारनिवासिनः ॥
 जनान् सोऽमृसुचत् सर्वान् । प्रस्तावज्ञा हि तादृशाः ॥ ४९५ ॥ राज्ञीमृत्या समायासी—न्ममापि मरणं हहा ॥ इत्यु-
 दीयकथा दास्या । मुकोऽहं पंजरास्थिये ! ॥ ४९६ ॥ विना तमेकं भूपाल—पुत्रं विमलवाहनम् ॥ मृतप्रायमभूत्सर्वं । भोज्य-
 हीनं यथा वपुः ॥ ४९७ ॥ कीदृशं राज्यमासीत्तत् । प्रथमं सांप्रतं पुनः ॥ कीदृगस्ति हहा दैवा—दनित्याऽहो ? भवस्थितिः
 ॥ ४९८ ॥ अंतर्मन्त्रचणो मंत्री । लक्षसैन्या द्विभो वहिः ॥ किं किं भावि पुरो वेद । भगवान् कोऽपि नापरः ॥ ४९९ ॥
 अधुनैव समायान्तं । विद्धि मां तत्पुरादिह ॥ शुकीमिति शुकः प्रोच्य । मुनिवन्मौनमातनोत् ॥ ५०० ॥ श्रुत्वा तद्दुःश्रवं
 तात—वृत्तं विमलवाहनः ॥ शस्त्राहत इवोदीप्त—मूर्च्छशैत्यादधश्च्युतः ॥ ५०१ ॥ तस्यातजातनिर्घाता—दृजापुत्रोऽप-
 निद्रितः ॥ अपश्यन् संनिधौ भूमृत्—पुत्रं तं द्रष्टुमुत्थितः ॥ ५०२ ॥ इतस्ततो भ्रमंश्चैत्य—पश्चाद्भ्रगोऽतिमूर्च्छितम् ॥ दृष्ट्वा
 राजसुतं सोऽभू—द्ववालीढ इवाकुलः ॥ ५०३ ॥ शीतैरौपयिकैराशु । स्वस्थयित्वा कथंचन ॥ तव जज्ञे किमेतत्त—मित्यग्रा-
 क्षीदजासुतः ॥ ५०४ ॥ परिस्तुताश्रुमिश्राक्षः । कथंचिद्वाचमुच्चरन् ॥ वृत्तं शुकोदितं तस्मै । जगौ विमलवाहनः ॥ ५०५ ॥
 अजासुतस्तमूचेऽथ । स्नेहलो निजवंधुवत् ॥ मा रोदीर्मास शोचीश्च । विभाव्य भवचेष्टितम् ॥ ५०६ ॥ पितरः कस्य

जीवंति । विरं कस्यानिशं सुखम् ॥ रुधे कस्य नो राज्यं । मंथिभिः प्रतिपंथिभिः ॥ ५०७ ॥ उदयः पतनाय स्यां—जी-
वित्वयं च मृत्यवे ॥ विरोधः सुखनाशाय । स्थितिरेषा सनातनी ॥ ५०८ ॥ तावदेवोदयः पुंसां । यावद्भाग्यमभंगुरम् ॥
शुक्लपक्षे जाते । सुधांशुर्वर्धते कियत् ॥ ५०९ ॥ तच्छोकशंकुमुन्मूल्य । धीरतां हृदि धारय ॥ व्यसने सति यो धीरः ।
स धीर इति मे मतिः ॥ ५१० ॥ अगाधे व्यसनाभौधौ । महतोऽपि निपेतुषः ॥ नवरं धीरतैवैका । तदुचारे तरीयते
॥ ५११ ॥ इति संवोधितः सूक्तै—महासेनतनूरुहः ॥ अधुना किं करोमीति ? । पृच्छति स्म तमुत्सुकः ॥ ५१२ ॥ अजा-
सुतो वभापे तं । मा भैषीस्त्वं द्विषद्गणात् ॥ वराका मे पुरः केऽमी ? । मृगेंद्रस्य यथा मृगाः ॥ ५१३ ॥ किंतु यावदहं
यामि । तावच्छेषः प्रहीयताम् ॥ शुकेनानेन तेन स्यात् । स्वस्थो मंत्री यथा हृदि ॥ ५१४ ॥ इत्युक्त्वा कीरमाकार्य । प्रोवे-
ऽजातनयो मृदु ॥ पश्य त्वं नृपतेः पुत्रः । सोऽयं विमलवाहनः ॥ ५१५ ॥ यद्येतज्जननीस्नेहा—स्वमानुष्यं समीहसे ? ॥ तदेत-
दुपकाराय । मंत्रिणोलैखमर्षय ॥ ५१६ ॥ इत्यर्थितः शुकरस्तेन । लेखं लत्वा तदपितम् ॥ तदैव देववहत्वा । ददौ
बुद्धिबलाय तम् ॥ ५१७ ॥ यस्य तस्यापि क्रुष्टः स्या—दुपकारः फलेग्रहिः ॥ पश्य कस्यां हि वेलयां । शुक्रः स पत्रमार्पिपत् ॥ ५१८ ॥
दृष्ट्वाऽपि कृतहृत्त्वं । तं लेखं प्राप्य मित्रवत् ॥ स्वयं बुद्धिबलो मंत्री । वाचयामास तद्यथा ॥ ५१९ ॥ स्वस्तिश्रीमन्महासेन-
सूनुर्विमलवाहनः ॥ भुजोपपीडमालिंग्य । मंत्रिणं निगदत्यदः ॥ ५२० ॥ अस्तीह नित्युषं स्वस्ति । तत्रत्या निखिला कथा ॥
मयाऽज्ञायि शुकादस्मात् । स्वस्मादनुचरादिव ॥ ५२१ ॥ वैक्लुष्यं न त्वयाऽऽलंब्यं । जातं यज्जातमेव तत् ॥ अहमायात
एवासि । तावद्रक्ष्यं निजं पुरम् ॥ ५२२ ॥ इति लेखार्थबोधेन । बुद्ध्या भूपभवागमम् ॥ धीसखः सुखमापेदे । सनायक

इवोच्चकैः ॥५२३॥ अस्मिन् क्षणे यथा कीर ! भवतोपकृतं सम ॥ तथा न वंधुनाऽपीति । मंत्री तं प्रत्यचीकथत् ॥५२४॥
 कुमारः क्षिप्रमेवात्र । प्रेष्य इत्यनुशिष्य तम् ॥ प्राहिणोच्च शुक्रः सोऽपि । कुमाराय तदाव्यत ॥ ५२५ ॥ गृहीयोगेन
 कृत्वाऽथ । रूपं भारंडपक्षिणः ॥ स्वाभानिव कुमारदीन् । क्षिधा पक्षान्तरेऽखिलान् ॥ ५२६ ॥ आज्ञेयो नभसा तस्मा-
 दुडुष्य विजयं पुरम् ॥ क्षणेनैकेन संप्राप । कदरे सिद्धिरुक्ता ॥ ५२७ ॥ युगम् ॥ स्वस्थीकृत्य द्विपङ्क्तो-पायोऽप्या नृप-
 नंदनम् ॥ अजासुतुः समं तेन । पुरद्वारमशिश्रियत् ॥ ५२८ ॥ द्वाराध्यक्षेण संवोच्य । कुमारगममंतरा ॥ मंत्रिणा दक्षि-
 ताब्धाऽसौ । भूधवावासमासदत् ॥ ५२९ ॥ कुमारद् ज्ञातवृत्तान्तो । धीसलसमजासुतम् ॥ पूर्वजादधिकं मेने । प्रियः कस्य
 हि नोपकृत् ॥ ५३० ॥ आतन्धधादजापुत्रो । राज्ये विमलवाहनम् ॥ अचीकरच्च रुचिरं । नगरे मंत्रिणा महम् ॥ ५३१ ॥
 राजन्यभ्युदिते तस्मिन्-स्तद्राज्यं न्योमवद्भ्रभौ ॥ कैरवाकरवहोको-ऽभवत् प्रमोदमेदुरः ॥ ५३२ ॥ तस्य राज्योपवेशे ये ।
 वसुवर्वाद्यनिःस्वनाः ॥ त एव वैरिणां प्राण-प्रयाणपटहस्वनाः ॥ ५३३ ॥ अजासुतानुमलाऽरीच । दूतेनावीवदन्नृपः ॥
 अधुनैव धराधीशाः ! युद्धे सन्नहतामिति ॥ ५३४ ॥ अजापुत्रं वभापे च । यस्त्वया प्राशरीकृतः ॥ पट्टहस्ती स मे
 स्वाच्चे-सह्यरीच हन्मि हेल्था ॥ ५३५ ॥ तदैव देववत्तेन, पट्टहस्ती नराकृतिः । इदांभसा पुनर्हस्ती-कृत्य राज्ञे सम-
 र्पितः ॥ ५३६ ॥ अथाज्ञेयो बहिर्गत्वा । चूर्णं क्षिप्त्वा सरौऽभसि ॥ तत्पायनान्नरीचके । द्विषां सर्वहयद्विपान् ॥ ५३७ ॥
 तान् भटाजुक्कटान् लक्ष-संख्यानं स निजसन्निधौ ॥ कृत्वा मकरमर्त्येण । भृषं प्रत्यभ्यधादिति ॥ ५३८ ॥ पट्टहस्तिनमा-
 स्थाय । त्वं ससैन्योऽपि निर्भयः ॥ मृगानिव निजारातीच । मधीयाः मृगराजवत् ॥ ५३९ ॥ लक्षसंख्यैर्भटैः साक-मह-

मस्मि बहिःस्थितः ॥ त्वत्तः प्रणश्यतः शत्रून् । हंतारो मद्भटा इमे ॥ ५४० ॥ भूत्वा तथैव संनद्धो । दृपो विमलवाहनः ॥
दावपावकवचीत्रः । पेतिवान् रिपुकानने ॥ ५४१ ॥ तद्धस्ती बलवांसुंगः । प्रक्षरन्मदनर्हरः ॥ मंथाद्रिवन्मसंयोच्चैस्तं
द्विषस्तेन्यसागरम् ॥ ५४२ ॥ पद्मदन्तः काश्चित्, काश्चिच्छुंडाग्रघाततः ॥ दंताद्रिप्राततः काश्चि-च्छूर्णपेषं पिपेष सः ॥ ५४३ ॥
दृपोऽप्यलक्षिताकर्ष-संधानपरिमोक्षणैः ॥ चक्रे स्फारं शरसांरं । प्रावृषेयपयोदवत् ॥ ५४४ ॥ तन्मुक्तभिः शरालीभि-
र्विष्वद्रीचीभिरार्चिताः ॥ द्विषो द्विधापि तं खिण्युं । मेनिरे निजमानसे ॥ ५४५ ॥ बाणैरखुंदैर्भूष-सथांधं विद्विषां
व्यधात् ॥ निनंक्षवोऽपि ते मंथु । यथा नैक्षंत निर्गमम् ॥ ५४६ ॥ हास्तिंकाश्वीयराहिल्यात् । तान् दृपानपि पत्तिवत् ॥ जित्वा
वंशवदान् स्वस्य । चक्रे विमलवाहनः ॥ ५४७ ॥ ततो जयरमाश्लेष-सुभंगंभावुको दृपः ॥ समेत्य तैः समं सम्य-गजा-
पुत्रं प्रणेमिवान् ॥ ५४८ ॥ तं चक्रिणमिवालोक्ष्य । लक्षसैन्यसमन्वितम् ॥ दृपाः परेऽपि परमं । विस्रयं प्रतिपेदिरे ॥ ५४९ ॥
स्वसद्भानि तमानीय । महोत्सवपुरस्सरम् ॥ ऊचे स्नेहार्चितां वाचं । भूमात् विमलवाहनः ॥ ५५० ॥ प्राक् त्वया ददिरे
प्राणाः । सांप्रतं राज्यसम्बद्धः ॥ सर्वस्वस्यापि मे देव !, त्वमेव प्रभवस्यतः ॥ ५५१ ॥ सत्त्वोत्सेकस्तव छेकः । कोऽप्यसौ
येन हेल्या ॥ राज्यसम्बन्धेऽन्यस्मै । स्वयं किंचिन्न चेत्स्यते ॥ ५५२ ॥ तथापि स्वगुणक्रीतं । भुंक्त्व राज्यमिदं सुखम् ॥
अहं तु त्वामुपासिष्ये । श्रीरामं हनुमानिव ॥ ५५३ ॥ अजासुतस्तमूचे त्वं । यद्येवं भक्तिमानसि ॥ तर्हि मे निखिलं
सिद्धं । राज्यदानेन किं मुधा ॥ ५५४ ॥ यदुपकृत्य परस्य न गृह्णते । किमपि सत्पुरुषास्तदैवम्यहम् ॥ भवतु मेति यदे-

१ आचिता-व्यासाः. २ कश्चिदै-भर्मपीठकैः. ३ मार्गम्. ४ इतितां समूहः हास्तिकम्, कश्चानां समूह. ५ आश्रीयम्. ६ सत्त्वोत्सेकेन. ७ सुखं यथासात्तया.

भित्तवक्रैः । स्वचरितस्य शुभस्य सैमाददे ॥५५५॥ नृपाभ्यर्थनया तत्र । गुरुगौरवपूर्वकम् ॥ सोऽवात्सीदुत्सवैर्भन्वैः ।
 प्रीयमाणः कियच्चिरम् ॥५५६॥ चंद्रापीडनृपोपज्ञ-सथ ध्यात्वा पराभवम् ॥ अजासुतः ससैन्योऽपि । प्रतस्थे तज्जिगीयया
 ॥ ५५७ ॥ आसन्न ये कल्पिपता मर्याः । पूर्वं चूर्णप्रदानतः ॥ ते पुनर्हृदतोयेन । हस्यश्वीचकिरेऽमुना ॥ ५५८ ॥ पथि
 संचरतस्तस्य । सैनिकानां बहुत्वतः ॥ वृणमासीद् द्विपद्भ्रू । नीरं तरस्त्रीहशोर्यदि ॥ ५५९ ॥ वैहिनीशतसंकीर्णं । तदीये
 सैन्यसागरे ॥ मंक्त्वा श्रुपैः सपथैर—व्यहो मैनाकितं न कैः ॥ ५६० ॥ जंगलोऽनृपतामाप । तदीयेभमदोदकैः ॥ जंगल-
 त्वमनूपस्तु । तद्धयोद्धूतधूलिभिः ॥ ५६१ ॥ वाधिपूर इवोद्वेले । तत्सैन्ये प्रसरीक्षति ॥ वैतसीं वृत्तिमाश्रित्य । स्थितं
 यदि परं नृपैः ॥ ५६२ ॥ इतो निशाल्ये चंद्रा—पीडः स्वमृतिवोधिनीम् ॥ वाचं देव्योदितां स्मृत्वा । दोदूयामासिवाच
 हृदि ॥ ५६३ ॥ सत्यनामानमाकार्य । प्रातरणककोखरम् ॥ कुतो मे भविता मृत्यु—रिति प्रश्रितचाक्षुषः ॥५६४॥ सोऽपि
 लग्नं विनिश्चित्य । प्रोचे देव ! तव ध्रुवम् ॥ पक्षांते मरणं भावि । लक्षसेन्यादजासुतात् ॥५६५॥ किंच भूपाल ! देवीनां ।
 बालकानां तपस्विनाम् ॥ ज्योतिर्दृष्टमिव प्रायो । वाक्यं भवति नान्यथा ॥५६६॥ तद्वैवज्ञवचः श्रुत्वा । शल्यविद्ध इवो-
 च्चकैः ॥ चंद्रापीडः स्फुरत्पीडः । श्मातले सहसाऽपतत् ॥५६७॥ विषादप्यधिकं मन्ये । मृत्युरित्यक्षरद्वयम् ॥ तज्जगत्वा मूर्छति
 प्राणी । श्रुत्वा ऽप्येतदहो यतः ॥५६८॥ यद्वैतदक्षरद्वंदं । सर्वदुःखमयं ध्रुवम् ॥ कुतोऽन्यथैतच्छ्रवणा—जनता दुर्मनायते ॥५६९॥

१ यथैवास्त्वभिः . २ मूलम् ३ तमाददे, प्र- (स नाददे) . ४ शादौ कृतम् . ५ रनिता . ६ सेना, पक्षे, नवी. ७ सेनां संघ. सैन्यम्. ८ ब्रूवयित्वा.
 ९ भूयन्नि-नृपैः, पर्वीक्ष. १० जलरहितप्रदेशः. ११ जलधुक्प्रदेशताम. १२ सथातोर्थदुष्प्रान्ताच्छतृप्रत्ययः, प्रसरीयति, प्र.

अथाजेयप्रवृत्त्यर्थं । चतुर्दिक्षु चराग्निजान् ॥ बंधूनिवातिविश्वत्तां—शंद्रापीडो विसृष्टवान् ॥ ५७० ॥ परं विज्ञाय तद्
 वृत्तं । देवतामोहिता इव ॥ व्यावृत्ता न चराः केचि—तेन स्वस्थोऽभवन्नृपः ॥ ५७१ ॥ तस्य कारयतः शश्व-दजासूनुग-
 वेयणम् ॥ आयुःप्रांत इवागच्छत् । पक्षप्रांतः शनैः शनैः ॥ ५७२ ॥ तदा चागसि कस्मिंश्चि—चंद्रापीडेन कोपतः । सुबु-
 द्धिरिति मंत्रीद्रः । स्वपुरान्निवासात् ॥ ५७३ ॥ नूनं तेन क्रुधाधेन । न सुबुद्धिः स धीसखः ॥ पुराग्निर्वासयांचक्रे । किंतु
 बुद्धिः स्वदेहतः ॥ ५७४ ॥ नृपापमानताध्मातो, वैरंशुद्धिचिकीरसौ ॥ इतस्ततः परित्राम्य—त्राजेयानीकमैक्षत ॥ ५७५ ॥
 हास्तीयाश्वीयपादात्—रथकोट्याकुलं बलम् ॥ वीक्ष्य पिंडीकृतं विश्व—सिध मेने स धीसखः ॥ ५७६ ॥ तं प्रस्थितं परि-
 ज्ञाय । चंद्रापीडच्युपं प्रति ॥ आसीदेवीवचः सत्य—मिति निर्णीतवाचयम् ॥ ५७७ ॥ तस्मात् स्वसिद्धिमाध्याय । दृष्ट्वा च
 तमजासुतम् ॥ सुबुद्धिर्विलसद्बुद्धिः । स्वस्वरूपं न्यवोधयत् ॥ ५७८ ॥ विपक्षमपि सच्चक्रे । तं तथोच्चैरजासुतः ॥ यथा ऽसौ
 कथयामास । वधोपायं विरोधिनः ॥ ५७९ ॥ अथाजेयः पुरस्कृत्य । तं सुबुद्धिं स्वबुद्धिवत् । चंद्राननापुरीपाश्वे । तस्या-
 वर्वाकने दिने ॥ ५८० ॥ पुरोपरोधं तिष्ठतं । तं विलोक्य बृहद्बलम् ॥ चित्रत्रासविषादात्—शंद्रापीडो व्यचीचरत् ॥ ५८१ ॥
 चेषु कोऽपि तावत्सु । नास्योदंतमचीकथत् ॥ अथमायात एवात्र । दृष्टः किं व्योमतोऽपतत् ॥ ५८२ ॥ सत्यापनाकृते
 यद्वा । देवीदेवज्ञवाक्ययोः ॥ का ऽपि लोकोत्तरा देवी—माथैवेह विजुंभते ॥ ५८३ ॥ भवत्वेवं तथाभ्येनं । ध्वंसिष्ये स्वमु-
 जौजसा ॥ इति धैर्याच्युपः सैन्यान् । सेनान्या समनीनहत् ॥ ५८४ ॥ निशि मंत्री पुनं गत्वा । राज्यधुर्यानभाषत ॥

१ वैरि, अ. ३ ससीप. ३ तं, म.

आसीदेवीवचः सत्य—अजापुत्रो यदायथौ ॥ ५८५ ॥ प्रभाते लक्षसैन्योऽसौ । चंद्रपीडं हनिष्यति ॥ तद्धूपं भजत
 द्राकं । जिजीविषत चेच्चिरम् ॥५८६॥ उदयी सेव्यते स्वामी । परोऽपि खोऽपि न क्षयी ॥ व्योमाप्याश्रयते सूर्य । सोमा-
 ससमये सति ॥ ५८७ ॥ नीतिसर्वस्वसंवित्तौ । ऐकमेकं तमः सुमः ॥ छायाछलेन यदीपं । द्विपमाश्रित्य नंदति ॥५८८॥
 अहं शुष्मच्छितायैव । वक्तुमायासिर्षं ध्रुवम् ॥ एतदेव हि हार्दं यत्-प्रागेव हितशंसनम् ॥५८९॥ किंच वैदग्ध्यमप्येत-
 द्धञ्छुभायतिचिंतनम् ॥ को विशेषोऽन्यथा दक्षो । जडवदह्यते यदि ॥ ५९० ॥ ततो भवद्भिः सन्नह्य । स्यात्वयं सकलै-
 रपि ॥ अजापुत्रेऽत्र संप्राप्ते । शुष्मान्मेलयिताऽस्म्यहम् ॥ ५९१ ॥ आत्मनीने वचस्यस्मिन् । प्रधानैः स्वीकृते सति ॥ मंत्री
 बहिस्तदैवैत्य । स्वनाथाय न्यवेदयत् ॥५९२॥ जातेऽथ तपते ग्राच्या—ऽचलचूलप्रभुंविनि ॥ वाद्यमानेषु वाद्येषु । रिपु-
 प्राणापहारिषु ॥ ५९३ ॥ अस्त्रैः सर्वांगसंलभैः । साक्षालोहमयानिव ॥ सिंहनादैर्मुखोद्गीर्णैः । शब्दद्वैतमयानिव ॥५९४॥
 तेजःस्रोतानिवासांगा—नुत्साहानिव चाधुषान् ॥ अहंकारानिवाद्यस्थान् । प्रतापानिव पिंडितान् ॥ ५९५ ॥ कृतोत्फा-
 लान् रणोत्तालान् । वाचालान् जयनिःस्वनैः ॥ प्रसादितान् पुरस्कृत्य । पदातीन् पातितद्विषः ॥५९६ ॥ समरोन्मादिभिः
 सादि-निषादिरथिकैर्धनैः॥ जगज्जगुं हुतानेक—रूपैः साक्षाद्यमैरिवा॥५९७॥ अन्वितः स्फ्रीतशौडीर्यो । जैत्रमारुह कुंजरम्
 अजासुतश्चचालथ । द्विषदुन्माथकाम्यथा ॥ ५९८ ॥ षड्भिः कुलकम् ॥ सुबुद्धिमंत्रिमंत्रेण । स पुरीद्वारक्षकान् ॥ विना-
 द्यायेतनाश्रव्यां—सन्नात्मीयाश्रयवेशयत् ॥ ५९९ ॥ आजये मथ्यमायते । प्रधाना मंत्रिभेदिताः ॥ समगंसत सर्वेऽपि ।
 स्नेहेला बांधवा इव ॥ ६०० ॥ राजद्वारं ततः प्राप्य । तत्रत्यनपि यामिकान् ॥ हत्वाऽन्यान् स न्यधातीति—रविश्वसो हि

जीवितम् ॥ ६०१ ॥ तद्विज्ञाय महापीड-शंद्रापीडो युयुत्सया ॥ यावदायाति तावद् द्रा-मध्येऽविशदजासुतः ॥ ६०२ ॥ द्वेषाऽपि
तद्वलङ्कितं । स्वप्रधानांश्च तद्गतान् ॥ पीत्वा हृन्त्यां भयघ्नांतः । सोऽभवद्विह्वयः क्षणम् ॥ ६०३ ॥ ततो लज्जिष्यते क्षात्र-
मियाचोत्साहसाहसः ॥ स दुर्वाकै वहन् खड्ग-माजेयेन सहाजैष्ये ॥ ६०४ ॥ अजापुत्रोऽपि कोपेन । धारालकरवालभृत् ॥
वभूवानभ्यमित्रिणीः । सिंहवत्संहतोर्जितः ॥ ६०५ ॥ मल्लवद्गुह वल्गन्तौ । भ्रमंतौ चक्रवन्मूहुः ॥ क्षुद्रतौ च महीपीठं ।
पादात्रैर्वाजिराजवत् ॥ ६०६ ॥ यच्छंतौ वंचयंतौ च । खड्गघातान् परस्परम् ॥ युयुघाते भटौ तौ द्वौ । द्विपाविव मदीच्छतौ
॥ ६०७ ॥ युगम् ॥ कृतार्थतितृप्तिश्रीह-स्तयोः स समरोत्सवः ॥ वादिनोर्वादेवत् कस्य । न प्रियंभाकुकोऽभवत् ॥ ६०८ ॥
तयोर्विगृह्णतोरैवं । लब्धलक्षतयाऽसिना ॥ आज्ञेयश्चिच्छिदे भूभृ-च्छीर्षं कमलनालवत् ॥ ६०९ ॥ आज्ञेयस्य शिरस्यागात् ।
पुष्पवृष्टिर्नभस्तलात् ॥ सुवस्तलान्नभः प्राप । कीर्तिरामोदमेदुरा ॥ ६१० ॥ ऊर्चिरे यान् जयारावां-स्तदा तं प्रति मागधाः ॥
उच्चाटमंत्रफट्कारा-स्त एवासन् प्रतिद्विपः ॥ ६११ ॥ तदैव शोभने लग्ने । मूर्धनीव विरोधिनाम् ॥ राज्ये न्यवीविश-
न्मन्त्री । सुदुष्किस्रमजासुतम् ॥ ६१२ ॥ सुंश्रीतेस्तस्य सर्वेऽपि । मंत्रिणो नागरा अपि ॥ प्रीत्याऽभियेकमातेजु-राधिपत्य-
तरोरिव ॥ ६१३ ॥ महीपालश्च सीमालः । स्फारोपायनपाणयः ॥ प्राणसिपुस्तमभ्येत्य । द्वितीयाचंद्रवन्मुदा ॥ ६१४ ॥
स्वयं स्वयंवरायाता । देवीर्धूमिगता इव ॥ परिणिन्ये नृपोऽनेका-इच्छेका नृपतिकन्यकाः ॥ ६१५ ॥ इत्यथमेकेन सत्त्वेन ।
चंद्रापीडं निहत्य सः ॥ स्वसाकृत्वा च तद्राज्यं । कृतार्थोऽज्यज्जात्मजः ॥ ६१६ ॥ रममाणः स्वपत्नीभि-र्देवीभिरिव

१ रहस्यम्. २ पराक्रमेण, सैन्येण, च. ३ सश्रमाय. ४ शत्रुसमुखागामीनः-शत्रुसामि सामर्थ्येन गता, ५ कृतस्य प्रतिक्रमे श्रीह, ६ कुद, प्र. ७ सुप्राप्ते, प्र. सुप्राप्तेः प्र.

वासवं ॥ वृतीयपुरुषार्थाब्धि-पारीणत्वं स लब्धवान् ॥ ६१७ ॥ तस्यासन् द्विसहस्रयूना । लक्षां स्फूर्जद्रथा हयाः ॥
 द्विसहस्रीं गजैर्द्राश्च ॥ रथाः पद्मस्त्वनेकशः ॥ ६१८ ॥ यौवनानांगश्रुगारात् । विशिरात्पीकृतौजसः ॥ नेतुं स्फूर्तिसिव
 स्फीतां । वसंतोऽथ समागतत् ॥ ६१९ ॥ जगच्छरव्यकरणा-स्याच्यपुष्पशरोर्व्ययम् ॥ मर्वेव कुसुमार्क्षस्य । मधुस्तेने सुमो-
 क्तारत् ॥ ६२० ॥ मलयहिषिव्याघ्रः ॥ किं वधौ तन्मरुत्तदा ॥ यदस्य स्पर्शतो मूर्च्छा-मानच्छुर्विरेहतुराः ॥ ६२१ ॥
 अस्थत्र नोत्तमा जैति-मान्याश्च मधुपाथिनः ॥ इतीव न वसंतोऽभू-न्नवरं व्रतिनां प्रियः ॥ ६२२ ॥ अल्लसोमसिव
 सीरं । वसंतसुमनःस्रजः ॥ वनीपालोऽवनीपाल-स्योपायनमुपायत् ॥ ६२३ ॥ वित्तीयं नृपतिस्तस्मै । कनकं पातितो-
 पिके ॥ रिरसया सरौमः सन् । कृष्णवह्नमविशत् ॥ ६२४ ॥ पुष्पोच्चपयःकेलि-प्रैखोमैखोलनादिभिः ॥ तत्राजेयश्चिरं
 र्मे । नन्दने त्रिदशैद्रवत् ॥ ६२५ ॥ नैत्रैकपेयं निर्मातुं । वनश्रीकमनीयकम् ॥ आम्बन् दृश्राव भूमीशः ॥ श्लोकमेकमिमं
 मुहुः ॥ ६२६ ॥ यत्र त्वंसि तत्रैव । तिष्ठतीं जनेनीं निजाम् ॥ अदृष्ट्वै यदश्रासि । तत्ते विहंस ? हंसताम् ॥ ६२७ ॥ तन्नि-
 शम्य नृपो दध्यौ । श्लोकैर्नानेन कोऽप्यसौ ॥ मामाचष्ट पुरेऽत्रैव । वसंतीं मम मातरम् ॥ ६२८ ॥ विधिधमामनिशं मत्तः ।
 श्रियां मदिरयेव यः ॥ स्वमातुरपि नासांषं । किमकार्षमहं ह्यहा ॥ ६२९ ॥ आजीवितं सतां माता । भवतीति महद्दहः ॥
 तस्मै जलजलिदत्तो । मया विस्मृत्य मातरम् ॥ ६३० ॥ माता पिता कलदाता । भीतित्राता तथा प्रभुः ॥ येनेते

१-पाररातलमः २ लक्षा-शब्दः श्रील्लिड्यस्ति ३ माघ-कालुजो ४ वित्तुतामः ५ वैत्र-वैशाखौ ६ लक्ष्यम् ७ विनामम् ८ कामदेवसः ९-नसतः १० वसते ११ शोतिः प्रवे-जाति (वाइ इक्ष-पुष्पाणि) १२ मयपाथिनः (पके) अमराः १३ सारसंबधिगम् १४ यज्ञोष्कः पक्षी इल्लेवयुक्तः १५ कुलम् १६ दोलाः

न्यङ्कृतास्तेन । सुकृतं न्यकृतं निजम् ॥ ६३१ ॥ तदैव नृपतिः प्रोचे । मंत्रिणं जननी मम ॥ पुरेऽस्ति कापि तामद्य । हृष्टैवा-
 श्रामि नान्यथा ॥ ६३२ ॥ वनक्रीडादिकं सर्वं । विहाय विषवधूपः ॥ स्वसौधमेत्य च प्रोचे । चरानिति चिरंतनान्
 ॥ ६३३ ॥ धराद्दृष्ट्याहिर्याम्यदिशि । प्रष्टव्यो वाग्भटाख्यया ॥ पशुपालो भवत्सौधे । तज्जोऽजनि वा न वा ॥ ६३४ ॥ चरैस्त-
 चरैस्तद्वाग्भटः पृष्टो । जगौ मेऽजनि नांगजः ॥ अभन्येकस्तु लब्धोऽभूत् । सोऽपि कुत्रापि जग्मिवान् ॥ ६३५ ॥ चरैस्त-
 देत्य विज्ञप्तः । संशयाखुरजासुतः ॥ पटहं वादयामास । मातृशशयर्थमित्यथ ॥ ६३६ ॥ अभिधत्ते वसंतो यः । पुरेऽत्र नृप-
 मातरम् ॥ विश्राणयति तस्यैष्टं । यथेष्टं सैषं तुष्टहत् ॥ ६३७ ॥ पटहे वाद्यमानेऽपि । कोऽपि नोवाच मातरम् । नृपस्तदपरि-
 ज्ञानात् । खिन्नोऽप्यसि न सर्वथा ॥ ६३८ ॥ अमुंजानेऽथ भूजानौ । चिखिदे तत्परिच्छदः ॥ अदीप्यमाने दीपे हि । न
 प्रकाशः प्रकाशभाग् ॥ ६३९ ॥ अथ स्त्री रोगिणी काचि—देल्य भूयं व्यजिज्ञपत् ॥ यदि त्वं मे गदं हंसि । तदा त्वज्ज-
 ननीं ह्रुवे ॥ ६४० ॥ आज्ञेयस्तां मुदाऽऽचष्ट । दृष्टायां निजमातरि ॥ अहत्वा त्वद्गदं भद्रे ! । न पयोऽपि पिबाम्यहम् ॥ ६४१ ॥
 ततः सा वनिता कापि । गत्वा देवीव तत्क्षणम् ॥ गंगामानीय मातेय—मिति तस्मै समार्पिपत् ॥ ६४२ ॥ स्वपुत्रदर्शना-
 देव । गंगायाः स्तनयुग्मतः ॥ स्तन्यमाविरभून्मूर्त्तं । प्रमेव हृदयाद्दहिः ॥ ६४३ ॥ अजानतोऽपि भूजाने—जंजनीदर्शना-
 दपि ॥ उद्धर्षच्छ्रवणा तेने—ऽभ्युत्थानमिव रोमभिः ॥ ६४४ ॥ स्तन्यच्युतिप्रालयतो । नृपो ज्ञात्वा स्वमातरम् ॥ उत्थाय
 विधिवद्गोत्र—देवतामिव नेमिवान् ॥ ६४५ ॥ अप्राक्षीच्च क्व ? तातो मे । सा जगौ स्वर्गभागभूत् ॥ पुनः स पृष्टवान्

१ तिरस्कृताः. ३ ददाति. ३ इच्छितवक्तु. ४ राजा. ५ आनन्दमिषेण.

मातः । पार्थक्यं कथमावयोः ? ॥ ६४६ ॥ साऽश्रुमिश्रमुखी प्राह । वत्स ! वेदविदां वरः ॥ धर्मोपाध्यायसंज्ञस्ते । ततो
 गंगाऽस्मि च प्रसूः ॥ ६४७ ॥ पिता त्वां जन्मलघ्नेन । भूपं संभाव्य भाविनम् ॥ नरकं मत्सुतो गंता । हहा राज्यभवांऽहसा
 ॥ ६४८ ॥ एतत्संतानिनोऽप्येवं । निपतिष्यति दुर्गतौ ॥ ध्यात्वेत्यत्याजयद्ब्रह्मे । तदैव त्वां मया बलात् ॥ ६४९ ॥ युगम् ॥
 ततस्त्वं वृद्धवान् कस्य । वेदमनीति न संविदे ॥ अद्य त्वां दृष्टवत्यस्मि । पुनः पुण्यमिवात्मनः ॥ ६५० ॥ तन्निरीय नृप-
 श्रित्ते । विमर्दान् कार्मिकीं गतिम् ॥ सत्कृत्य च सवित्रीं तां । श्रेणीदंतःपुरांतरम् ॥ ६५१ ॥ अथालेयः स्ववैद्येभ्यो । रोगिणीं
 तामदीदृशत् ॥ अचीकथञ्च सज्जेयं । क्रियतां क्षिप्रमौषधैः ॥ ६५२ ॥ तां निरीक्ष्य परीक्ष्यापि । ते सुराज्ञे व्यजिज्ञपन् ॥
 अत्रयादो बभूवासाः साध्येयं तेन नैव नः ॥ ६५३ ॥ तदैव पुरतस्तेषां । मांसखंडान्यनेकशः ॥ उद्वम्य विस्मगंधीनि
 मृतप्रायेव साऽभवत् ॥ ६५४ ॥ पुनः प्रोचे नृपो वैद्या-नसाध्याऽस्ति यदप्यसौ ॥ तथाऽपि कृपया योग्यै-भैषजैरुपचर्यताम्
 ॥ ६५५ ॥ तथा कृतेऽगदंकारै-र्नृपादेशवशंवदैः ॥ अत्युग्रौषधशोषेण । सा मूर्च्छालाऽपतद् भुवि ॥ ६५६ ॥ नृपेण
 कार्यमाणेर-प्युपायैरतिशीतलैः ॥ कथंचिदपि चैतन्यं । सा प्रसीतेव नानशे ॥ ६५७ ॥ उच्छ्राद्यिष्यते सेयं, कथमित्यातुरे
 प्रभौ । वैदेशिको भिषक् कोऽपि, कुतोऽप्येत्यौषधं जगौ ॥ ६५८ ॥ अजादुग्धेन पुष्टस्य, नरस्य रसनाऽऽमिषम् । यद्यस्यै
 दीयते तर्हि, स्यादवश्यमियं विरुक् ॥ ६५९ ॥ यद्येवं स्यादियं नीरुग्, लेभे तर्हि न किं मया । इति हृष्टो नृपः शक्या,
 स्वजिह्वां छेत्तुद्यतः ॥ ६६० ॥ क्षिप्राति स्वमपि प्रायः, साधुः परहितेच्छया । कर्पासो न क्रियत्कण्टं, सहते जनहेतवे ॥ ६६१ ॥

१ नो. ३ नो. ३ सेयन्ती कथं ? रक्षत्रं प्रापयिष्यते—प्रापयति वा—कथं निरामया भविष्यति इत्यर्थः.

शाण्डिनसि विहाय—भाजेयस्तावद्वनरे । राजन् ! मा साहसं कार्षि—रित्युच्चैरुदितो ध्वनिः ॥ ६६२ ॥ ध्वन्यन्तरसेव
 द्रो—क्यादुरासेत्पुरः सुरी । रोगातो ह्री च वैद्यश्च; तिरोऽभूतो पयोदवत् ॥ ६६३ ॥ सञ्जातो भूधवो दध्वा; क साऽऽतो
 ह्री ! भिषु क सः ? । कोऽयं दिव्यो ध्वनिः ? केयं ?; देवतेत्यद्भुतं किमु ? ॥ ६६४ ॥ सा देवी तमुवाचैवं; येयं
 चंद्राननापुरी । अस्यषिष्ठाभिनी तस्या—स्त्वथ्याजन्मातिवत्सला ॥ ६६५ ॥ तादृशीभ्यो विपद्भ्यस्ते, मोद्धृतस्य मया-
 ऽधुना ! प्राल्यं राव्यं वितीर्यैत—ञ्चके सत्त्वपरीक्षणम् ॥ ६६६ ॥ वत्सालि त्वयि तत्सत्त्व—मुपकारैकजीवितम् । जीवन्नपि विना
 येन, जनः स्यादपजीववत् ॥ ६६७ ॥ द्वात्रिंशच्छ्रुणाधिक्यं, यत्सत्त्वस्याल्पमेव तत् । येन जीवति जीवोऽपि, ततोऽव्य-
 धिकमस्यदः ॥ ६६८ ॥ तदिदं सुचिरं राव्यं, त्वं सत्त्वालय ! पालय । सात्त्विकानां च भूषणानां, शिरश्चूडामणीभवा ॥ ६६९ ॥
 सा देवीत्याशिषं दत्त्वाऽ—अच्छायेव तिरोऽभवत् । स्नानाद्याचर्यं भुक्ते स्म, भूयोऽपि सपरिच्छदः ॥ ६७० ॥ पक्षिः कुल-
 कम् ॥ आश्रितः सात्त्विकीं वृत्तिं, सत्यभामावलान्वितः । विष्णुवपालयन् लोकं, सोऽभवत् पुरुषोत्तमः ॥ ६७१ ॥
 कदाचिद्भुल्लस्यके, संपन्नो सिद्धिलभके । लंलौ सम्यक्त्वमाजेष—श्चिंतामणिमिवाधनः ॥ ६७२ ॥ अथ वार्धकवर्षिष्णु—यवनिर्वेदमेदुरः । विरल्यति
 धर्मं मभावयन् । विस्तारयन् यशस्तोमं, स महीं चिरमन्वशात् ॥ ६७३ ॥ अथ विरसां स्ववशा न हि । इत्यसौ नितरामासीत् । श्रीशु-
 स राख्यादा—वजासुतुमुकुवत् ॥ ६७४ ॥ पूताः बला इव चला, विरसाः स्ववशा न हि । इत्यसौ नितरामासीत् । श्रीशु-
 खीवथनादरः ॥ ६७५ ॥ एषां सतीं परित्यागे, गुणः स्यादसैतां तु न । अतः सतः स तलाज, विषयान् विषसोदरान्

१. संल-वचनेयं, भा-धीतिः, मा-रुस्तीं, बह-परकमम्, २ क्रियं, क्लिबक, ३ विषयाणाम्, ४ विषयमानाम्, ५ अतिव्ययानतां.

॥ ६७६ ॥ देहस्थामपि पंचाक्षीं, विजये नैव यद्यहम् । तर्हि मे शूरता केति, ब्यजिगीषत तामसौ ॥ ६७७ ॥ ततो राज्य-
 श्रियं दत्त्वा, सूक्तैः नयशालिने । अजापुत्रो गुह्यपतेः, सयमाश्रयमाश्रयत् ॥ ६७८ ॥ कषाययामिकवृत्ता—द्रवकारगृहां-
 तर्तात् । निरिध्यासुरिव क्षिप्रं, स क्रियोद्धारमानो ॥ ६७९ ॥ भवप्रतवनं मोह-पिशाचो मां छलिन्यति ॥ इतीवागममंत्रं स,
 स्मरति स दिवानिशम् ॥ ६८० ॥ अदत्तं क्षीयते क्षिप्र—सिद्धं दत्तं तु वर्धते ॥ इति चिन्ताधिकं ज्ञानं, मुनिभ्यः स मुनि-
 र्ददौ ॥ ६८१ ॥ कुशीलं नेहेतेऽय्यपि, निर्वृत्तिः प्रेयसी किमु । इतीव स मुनिः शीलं, सलीलं पर्यशीलयत् ॥ ६८२ ॥
 इदमेव भवांभोधि—पानेऽगस्तिमुनीयते । इति मत्वा स राजर्षि—स्तपस्तेऽतिदुस्तपम् ॥ ६८३ ॥ न विना भावना-
 दूर्ता, मुक्तिर्घत्तेऽनुकूलताम् । विमन्येतीव स स्वांते, शान्ते तां पर्यभावयत् ॥ ६८४ ॥ इत्थं चतुर्विधं धर्मं, संर्यल्पि
 गृहस्थवत् । चतुःप्रकारं संसारं, निर्णष्टुमिव निर्भमे ॥ ६८५ ॥ इत्याचर्य चिरं चरित्रमसमं, साम्यं श्रयस्मानसे, प्रांते चान-
 शानाद्विद्य विधित्वा, स्वलोकमासाद्य च । आज्ञेयः स बभारं भाजनमुरुश्रेयःश्रियो वैर्भव, तच्छीतकृतव पचेलिमधुभप्रा-
 म्भारसर्जाकृतम् ॥ ६८६ ॥ ततश्च्युत्वा तस्मात् त्रिदशसदनात् प्राप्य दृभवं, श्रितो दत्तेत्याख्यां शुभविभवसंभारसुभगः ।
 अजापुत्रश्चद्रप्रभान्नपदाते गणधरः, स्फुरित्वा कैवल्यं दधदतनु लेभे शिवसुखम् ॥ ६८७ ॥ एतामजासुतकथां विनिशम्य
 सत्त्वे, तत्संनिवेश्य हृदये स कुमारपालः । स्थानं निजं समधिगम्य दधिस्थलीं तां, धर्मार्थकामविवशान् दिवसाञ्जिनया ॥ ६८८ ॥
 इति श्रीकृष्णार्णयश्रीजयसिंहसूरिविरचिते महाकाव्ये परमार्हतश्रीकुमारपालशूलाचरिते तज्जन्मवर्णनो नाम द्वितीयः सर्गः

१ विजेतुमैच्छत्, २ मध्यात्, ३ बुद्धक्रियाम्, ४ प्राप-स्वीकृतयानित्यर्थः, ५ चिन्तयाधिकं, चिन्तामणिरत्नादधिकं वा, ६ ब्रह्मरहितं पुरुषम्, ७ वा-
 ८ सयत्-युद्धं तस्मिन्, पक्षे संयती-साधुः ९ गृहे स्थितं इव, पक्षे भावकवत्, १० बसोल, प्र, ११ वै नर्वप्र, १२ शतक्रतो-रिन्द्रस्येदं शातक्रतवम्,

॥ अथ तृतीयः सर्गः प्रारभ्यते ॥

अथ श्रीसिद्धराजस्य, राज्यं पालयतः सतः । भूयांसोऽपि सुखेनेयु—वसिरा इव वत्सराः ॥ १ ॥ परं गृहस्थधर्मदोः, फलं नापत्यमाप सः । सशस्य इव तेनांत—महतीमधृतिं दधौ ॥ २ ॥ दधौ च मेऽभवन्मूर्ध्नि, पलितंकरणी जरा । पुत्रं नाद्यापि पश्यामि, निष्पुण्य इव सन्निधिम् ॥ ३ ॥ कुलं समृद्धमभ्येत—शिश्रिकं तनयं विना । न शोभते सरः पूर्ण—मपि निष्कमलाकरम् ॥ ४ ॥ दिनं दिनकरं विना, वितरणं विना वैभवं, महत्त्वमुचितं विना, सुवचनं विना गौरवम् । सरः सरसिजं विना, धनभरं विना मंदिरं, कुलं तदुरुहं विना, श्रयति नैव सश्रीकताम् ॥ ५ ॥ संसारोऽस्मिन् इयं सां, विभवस्तनयोऽपि च । तेनैकेनापि हीनस्य, जन्मिनो जन्म निष्फलम् ॥ ६ ॥ जलबुद्बुदवद् विद्युद्—द्युतिवत्सांध्यरागवत् । कुलं नश्यति निष्पुत्रं, सहसाऽपि हहाऽङ्गिनाम् ॥ ७ ॥ पुत्रार्थं पार्थिवस्तेनै, प्रयोगान् विविधांस्ततः । तथापि न स तस्यासी—ऋगाथायता हि सिद्धयः ॥ ८ ॥ अनपत्यतया दून—स्तदा श्रीसिद्धभूधवः । हेमाचार्यं सहाकार्यं, नतुं तीर्थानि चेलिवान् ॥ ९ ॥ पादचारिणमालोक्य, चौलुक्यक्षितिभृत् प्रभुम् । सुखासनाविरोहार्य—मत्यर्थमुपरुद्धवान् ॥ १० ॥ गुरुर्जगदिवान् राजन् !, यतीनां नैव युज्यते । परपीडाकरत्वेन, वाहनाद्यधिरोहणम् ॥ ११ ॥ पदभ्यां गलदुपाप्तदूभ्यां, संवर्तति द्विवाऽत्र ये । चारित्रिणस्त एव स्यु—र्न परे यानथायिनः ॥ १२ ॥ जानाना जीवलोकस्य, सुखदुःखं प्रियाप्रियम् । कृपालवः कथं कुर्यु—जैनाः पीडां परात्मनाम् ॥ १३ ॥ यानानादानतो दूनः, कोपकंपो नृपः प्रभुम् । महात्माऽपि जडोऽसि त्व—मि-

१ उवाचि, प्र. ३ समुद्रम्. ३ सवर्तते प्र.

लुदीर्यं पुरो ययौ ॥ १४ ॥ त्रीण्यहानि पथि कापि, समगस्त न सूरिराद् । अमस्त तेन तं रुष्टं, स्वचित्ते क्षितिवल्लभः ॥ १५ ॥
 तुरीयेऽहनि सूरिशं, प्रतिसादयिषुः स्वयम् । नृपो गुरुद्वार—मुपासक इवासदत् ॥ १६ ॥ बहिःस्थितेन श्रीसिद्ध—
 क्ष्माभृता सूरिरैश्यत । काञ्चिकेन समं भैक्षं, भुञ्जानः सपरिच्छदः ॥ १७ ॥ तथ्येतेऽमी तपः कीदृ—महात्मानो यदन्व-
 हम् । अश्रयत्रं जलच्छिन्नं, मार्गं चाङ्घ्रिप्रचारिणः ॥ १८ ॥ तदन्यजनसामान्य—धिषा ऽमी माननोचिताः । नापमान्या
 मया किंतु, मान्या एव महेशवत् ॥ १९ ॥ विमृश्येति नृपः सुरैः, क्रमौ नत्वाऽब्रवीत्प्रभो ? । यानानाश्रयणे रोषा—न्मयोचे
 यत्क्षमस्व तत् ॥ २० ॥ सुखासनं मयाऽऽजीतं, यत्त्वं नाहत्वांस्तदा । तेनोक्तस्त्वं जडोऽसीति, मया नाभक्तिः पुनः
 ॥ २१ ॥ अध्वन्यपि सदाचारा—ध्वन्य ! यन्मे न संगतः । तेन त्वां रुषितं ज्ञात्वा—ऽनुनेतुं प्राप्तवानहम् ॥ २२ ॥ ततः
 प्रसुर्बभाषे तं, किमागः प्रकृतं त्वया । यत्क्षम्यते मया देव ! त्वाद्दशा हि न सागसः ॥ २३ ॥ यच्च वर्त्मनि न कापि,
 देवस्य समगंस्यहम् । कोपस्तत्र न मे किंतु, नार्थः पार्थिवदर्शने ॥ २४ ॥ पदभ्यामध्वनि संचरेय, विसं भुञ्जीय भैक्षं सकृ-
 जीर्णं वासो वसीय, भूमिवलये रात्रौ शयीय क्षणम् । निस्संगत्वमधिश्चर्येयं, समतामुल्लासयेयानिशं, ज्योतिस्तत्परमं दधीय-
 हृदयेः कुर्वीय किं भूभुजा ? ॥ २५ ॥ जीवन्मुक्तवदत्यंतं, तमलोलुपमानसम् । सूरिं प्रणम्य भूमेशो, निजवासमादिशि-
 यत् ॥ २६ ॥ ततः पुरस्सरीकृत्य, गुरुं जंगमतीर्थवत् । विमलाचलमारुक्षत्, सिद्धराद् सपरिच्छदः ॥ २७ ॥ कल्याणी-
 भक्तिरभ्यर्च्य, तत्र श्रीनाम्बिनंदनम् । निस्सीमं कलयामास, लौचनेन जनुःफलम् ॥ २८ ॥ पश्यन्नस्तनिमेषाभ्यां, हृग्भ्या-

१ त्सिक्खंहे निवसीय, प्र, सिक्खंहे तस्य खंडस्तम्, २ श्रयाय-प्र, ३ स लोचनजनु फलम्, प्र,

मादीश्वरं मुहुः । स देवापि महानन्द—मंदिरं स्वमविदंत ॥ २९ ॥ हेमाचार्योऽपि तुष्टाव, श्रीनाभेयं नवैः स्तवैः । भक्ति-
वह्नीसमुद्धृत-प्रसूनस्तवकैरिव ॥ ३० ॥ तत्र तीर्थेऽर्हतां प्रेक्ष्य; माहात्म्यं चागोचरम् । चैलुक्यः प्रापदास्तिक्यं; परमं
खिनशासने ॥ ३१ ॥ ईदृशे यदि तीर्थेऽस्मिन्, स्वयं न श्रीनिवेश्यते । तदा प्रेत्य कथंकारं; सुराजंभवमंगिमिः ॥ ३२ ॥
विचार्येति तृपोऽण्य-पुण्यपण्यसमीहया । ददिवान् द्वादशग्रामीं, श्रीनाभेयार्चनाद्वृते ॥ ३३ ॥ युगम् ॥ पीयूषसदेऽश्वीये,
रथा(स)नैरशनैरसौ । अवारितानि सत्राणि, प्राक्वर्तत भूरिशः ॥ ३४ ॥ नूतनशौमपृथ्व्योष—हास्तिकाधीयदानंतः ।
सोऽर्थकान् पार्थिवीचकैः, कदरेऽस्य वदान्यता ॥ ३५ ॥ अघतीर्य तत्तलीर्या—स्तिच्छेगो रेवताचलम् । गत्वा प्रणेसिवाश्रमि-
देवं मदनसूदनम् ॥ ३६ ॥ श्रीखंडकुसुमस्वर्ण—रत्नाद्यैर्नैमिनायकम् । पूजयामाश्विनात्स—पुण्ड्रयिपथेव सः ॥ ३७ ॥
आसने समुपानीते; विनीतैर्देवसेवकैः । भक्त्या तरिसद्भद्राद् लक्त्वा, सर्वाध्यक्षमिदं जगौ ॥ ३८ ॥ अस्मिंतीर्थे तृपेणापि,
नोपवेष्टव्यमासने । मंचे न श्रेयं भुक्तौ च; न धार्याऽऽहुणिकाऽग्रतः ॥ ३९ ॥ प्रसवो न खियांकार्यो; मयतीर्यं चिनो
दधि । प्रतिपाल्या च्यवस्थेयं; धर्मास्थ्याऽऽधाधिभिर्नृमिः ॥ ४० ॥ युगम् ॥ उल्लसत्कवितावह्वयाः; फलानीव जिनेशितुः-
स्तोत्राण्युपयनीचकैः; हेमाचार्योऽयि भक्तिः ॥ ४१ ॥ उज्जयंतादथोत्तीर्य; देवपत्तनमेत्य च । नन्वा सोमेश्वरं प्राप—
त्कोटीनारुणं नृपः ॥ ४२ ॥ विश्वांमिव तत्रांबां; भक्त्याऽभ्यर्च्य भुवः प्रभुः । अपत्यं चिंतासंतप्तो, हेमाचार्यं व्यचिञ्जत्
॥ ४३ ॥ त्वस्वर्णजाश्रायि, सर्वमप्यस्ति मद्गृहे । तंजुः केवलं नास्ति, राज्यश्रीवह्निपादपः ॥ ४४ ॥ प्रसाद्य तदसा-

१ नैरशनैरसौ २ विप्रेभ्यं परचं मोक्षिग्राशां ३ महाशौची ४ शतुन्देव ५ महानन्दस्त्यं ६ मंदिरं-शानमं ७ शोलासनां ८

वंवा, देवतेत्यनुयुज्यताम् । भविता मे सुतो नो वा, मरुश्चात् कश्च भूपतिः ॥ ४१ ॥ ततस्तेनेति विन्नमः, सूरिभिः
 पेषितैः । आराध्याऽन्वां तद्वादिष्ट—माचष्टेति महीभृतम् ॥ ४६ ॥ अपत्यं नास्ति ते देवाः, कृतैरौपधिकैरपि । यस्तु
 त्वामनु भूमीभुग, भावी तमवधारय ॥ ४७ ॥ कर्णदेवांगजक्षेम—राजपुत्रः पवित्रधीः । देवप्रसाद इत्यासी—इधिस्यत्या
 कृतस्थितिः ॥ ४८ ॥ तत्पुत्रोऽस्ति त्रिभुवन—पालः सत्त्वैकसेवधिः । यद्दोषैष्वस्थले शौर्य—गजः संक्रीडतेऽनिशम् ॥ ४९ ॥
 संति तत्तनुजन्मानो—ऽमानोदात्तमाशयाः । श्रीकुमारमहीपाल—कीर्तिपालं इति त्रयः ॥ ५० ॥ कुमारपालस्त्वद्राज्ये,
 भविता विश्वविश्रुतः । यः संप्रतिरिवावन्यां, जैनं धर्मं तनिष्यति ॥ ५१ ॥ इति श्रीसूरिवाक्येन, प्रोक्तेनेव हतो हृदि । क्षमापः
 प्राप संताप—संवाञ्छ(जा)नसगोचरम् ॥ ५२ ॥ ततो यात्रांपवित्रात्मा, श्रीगूर्जरेश्वरः । श्रीहेमसूरिणा सार्धं, राजधानीं
 निर्जां ययौ ॥ ५३ ॥ अर्थांबादेशसंवाद—चिकीः श्रीकर्णनंदनः । पुत्राणि भविभूपं च, पप्रच्छ गणकाग्रिमात् ॥ ५४ ॥ तेऽपि
 तात्कालिकं लभं—तत्त्वं वित्त्वा तदुत्तरम् । देव्यादेशवदाचख्यु—भविज्ञानं हि नान्यथा ॥ ५५ ॥ देवीनेमित्तिकोत्सयाऽपि,
 संपन्नाप्रत्ययो नृपः । आरिराधिषिषामास, सोमेश सुतकाम्यया ॥ ५६ ॥ प्रचरन् पादचारेण, कापौतीं वृत्तिमुद्धरन् ।
 केदारपुत्रवत् कर्ण—पुत्रोऽगादेवपत्तनम् ॥ ५७ ॥ स्नात्वा प्रभासे सखीको, भूपहयहजुषेपितः । पुष्पाद्यैः पूजयित्योच्चैः,
 सोमनाथंमतोषयत् ॥ ५८ ॥ अंगारगज्यभापूरै—स्तसिन्धामपि घस्रयन् । प्रत्यक्षीभूय सोमेशः, किं ? स्मृतोऽस्मीति तं जगौ

१ पृच्छयताम्, २ संप्रतिवार्मान-राजः, ३ कुतेन, ४ ज्योतिःशालम्, ५ उच्छंष्टिमम्—कवाशितस्थानेषु पथि क्षेत्रेषु अन्नतिद्वारिकांशेषु यत्र यत्र औपपद्य-
 (धान्यादि) भिषते तत्र तत्र शगुलीभ्यां एकैकस्य कणदिः (कणस्य) विकीटावशिष्टस्य कणदः आदानेन श्रुति कुवांगः इत्यर्थः, ६ स्नातिकेयवत्.

॥ ५९ ॥ नत्वा व्यजिज्ञपद् भूपो, वार्धकं मे समागतम् । परं नैकोऽव्ययूट् पुत्रः, स्ववंशे यो ध्वजायते ॥ ६० ॥ देव ! त्वत्सेवकस्यापि, या ममेयमपुत्रता । सुदुःखमाश्रितस्यापि, पुंसः सा भ्रानहीनता ॥ ६१ ॥ सद्यः प्रसद्य तदेहि, महामैकं तनूरुहम् । तराविव लता यत्र, राज्यश्रीरवतिष्ठते ॥ ६२ ॥ ध्यात्वा सोमेश्वरोऽवोच—त्वं नास्त्येव संततिः । राज्याहस्तु पुराऽव्यस्ति, कुमारः स्फारविक्रमः ॥ ६३ ॥ पुनः प्रोचे नृपो दीन-स्त्वं श्रुतोऽभीष्टदायकः । दत्से न पुत्रमव्येकं, कीदृक् तेऽभीष्ट-दातृता ? ॥ ६४ ॥ पुत्राप्रियोपयता नारित, तवाहं करवै किमु ? । तामंतरेण निर्मातुं, न कोऽपि किमपि क्षमः ॥ ६५ ॥ इत्युक्त्वाऽन्तर्हिते देवे, सिद्धेशः खेदमेदुरः । स्वं निंदंस्तनयाप्राप्त्या, निजमाजग्मिवात् पुरम् ॥ ६६ ॥ ततो देवीनिमित्तज्ञ-देवादेशैर्विशांपतिः । कुमारपालं राज्याहं, मत्वा विद्वेष तं प्रति ॥ ६७ ॥ पित्रादीन् घातयित्वा तं, घातयामीति वद्धधीः । अघातयत् त्रिभुवन-पालं स प्रेष्य घातकान् ॥ ६८ ॥ औद्धदेहिकमाधाय, पितुस्तद्घातकारणम् । कुमारो राजवर्गीणान्, प्रवीणान् पृष्टवान् रहः ॥ ६९ ॥ केनापि परसासेन, घातहेतौ निवेदिते । चिंतयामास चित्तेऽसौ, निर्विण्णात्मा मुनीश-वत् ॥ ७० ॥ धिग् राज्यं यत्कृते मूढे—वीरभोगीणवाह्वः । पिटुभ्रातृतनूजाद्या, विध्वंस्यते विरोधिवत् ॥ ७१ ॥ ये श्रियं शाश्वतीं कर्तुं—मीहिते बंधुघाततः । वल्लीमुष्ट्यासयंते ते, दीव्यद्दावाप्रियोगतः ॥ ७२ ॥ वरं दौस्थ्यं, वरं भैक्षं, वरं प्राणव्ययोऽपि च । न तु श्रियः स्वकुल्यानां, घातसंज्ञातपातकाः ॥ ७३ ॥ अधःपातोऽन्यत्र भवति गगनाग्रादिव यतो, महान् क्लेशो यस्मिन् विलसति 'युधीव' प्रतिपदम् । न यत्स्यैर्यं 'योषिन्मन इव' निधत्ते क्षितिधवा, बुधुक्षते राज्यं

→ भोजनप्राप्तियम् १ वीरगणमुचित. भोगः-वीरभोगस्तस्मै हिता-वीरभोगीणाः ईदृशाः वाहवो येषां ते. २ राज्यात्. ३ राज्ये. ४ राज्यम्. ५ भोजनसिद्ध्यन्ति.

निजकुलजघातेन तदपि ॥७४॥ रिपवति परे किञ्चि—त्यतिपद्यैव कारणम् । दैववत्तद्विनैवायं, सिद्धराजो दुराशयः ॥७५॥
 यावदेष सुरद्वेषो, न घातयति मामपि । तावत् परिच्छदं मुक्त्वा, कापि त्राये स्वशीवितम् ॥ ७६ ॥ विमृश्यति कुमा-
 रोऽगाद्—गूढमन्त्रविधित्तया । 'बंधोरिव' स्वसुपतेः, कृष्णदेवस्य संनिधिम् ॥ ७७ ॥ अभिप्रायं प्रकाश्य स्व—सिदार्थी
 कारवाणि किं ? । इति पृष्टस्तमाचष्ट, कृष्णदेवः पटिष्ठधीः ॥ ७८ ॥ विधौ वक्त्रे स्थिते मूर्ध्नि, मन्ये सोऽपि महेश्वरः ।
 भिक्षयाऽऽत्मभरिज्ञौ, का कथाऽन्यस्य देहिनः ॥ ७९ ॥ प्रसीदति विधिर्याव—तावत्स्वीयं परिच्छदम् । धीमन्मुक्त्वा
 दधिस्थल्यां, त्वं देशांतरमाश्रय ॥ ८० ॥ प्रभाकरोऽपि निस्तेजः, श्रित्वा देशांतरं निशि । प्रतरोजायमानः सन्, पुनः
 स्वं पदमश्रुते ॥ ८१ ॥ अत्रत्यं राजसूत्रं त्वां, ज्ञापयिष्याम्यहं चरैः । वेषांतरेण त्वं श्रांत्वा, नयस्व कतिचित्समाः ॥ ८२ ॥
 ततो मुक्त्वा दधिस्थल्यां, स्वीयां भोपलदेप्रियाम् । आत्राद्यं परिवारं च, कुमारो निरगान्निशि ॥ ८३ ॥ जटाधरत्वमा-
 श्रित्य, स्वं कुत्राप्यप्रकाशयन् । धूर्तवत्सोऽश्रमद् भूमौ, कौतुकान्यवलोकयन् ॥ ८४ ॥ वधाय मृगयित्वा त—मलञ्ज्वा चाथ
 सिद्धराद् । भटानादिष्टवान् ज्ञाप्यः कुमारोऽत्रगतो मम ॥ ८५ ॥ कालं कियंतं स श्रांत्वा, परिव्राजकमध्यगः । राज्यस्वरूपं
 जिज्ञासुः, श्रितोऽणहिल्लपत्तनम् ॥ ८६ ॥ राजकीयैर्भेदैर्दक्ष्या—दुपलक्ष्य सद्यपि । रिपुस्तेऽत्रागतोऽस्तीति, न्यवेद्यत
 महीभूते ॥ ८७ ॥ तद्बधोपायमाध्याय, स्वपितृश्राद्धवासरे । सर्वाग्निमंत्रयामास, जटिलान् कुटिलो नृपः ॥ ८८ ॥ कुमा-
 रोऽपि समायासी—जटाधारी तदंतरे । सैद्धराजैर्भेदैर्धूर्तै—ज्ञातोऽस्मीत्यविदन् हृदि ॥ ८९ ॥ एकैकशः क्रमौ तेषां, क्षालयन्

१ समीपम्, २ च्छेदके-भागे, ३ वर्षाणि, ४ विचिन्त्य.

द्विदंभुस्तथा । ऊङ्करेखादिभिश्चिह्नैः कुमारं ज्ञातवाद्युपः ॥९०॥ दृष्ट्याऽतिक्रूरया पश्यन्, काश्यपीशस्तद्विगितैः । विदा-
चक्रे कुमारोणः, ज्ञातवानेषं मामिति ॥ ९१ ॥ घातविध्यामि मुकयुङ्क्-मिति ध्यायति मूर्ध्वे । मुक्त्वा पलाय्य यामीत्यं,
ध्यायन् सोऽनुं निषेदिवान् ॥ ९२ ॥ धातपोतसमाकृष्ट्यै, कोशावासं श्रिते नृपे । मुक्त्वाऽनेशकुमारो द्राणं, वंतिव्याजेन
तद्गृह्णात् ॥ ९३ ॥ कोशागाराष्ट्रयोऽभ्येत्य, जटिभ्यः सिचर्यान् ददत् । तमप्रक्ष्य कुक्काभ्रातः, सेनान्यं सहसाऽऽदि-
शत् ॥ ९४ ॥ इतः कुमारो नष्टाऽणां—त्तं जीवंतमिहानन । नो चेत्त्वां तत्पदे नेभ्ये, सद्यः कौनाशदासताम् ॥ ९५ ॥
स्वाम्यादेशात् स सेनानीः, ससैन्यः संभर्त्सिवत् । आत्तां कुमारपालेन, दिशं देववशाद्यौ ॥ ९६ ॥ भूयोभिरिव पैक्षीद्रै-
र्धंगवातात्तिपातिभिः । गच्छंस्तुरंगमैः प्राप, तत्पृष्ठं स चमूपतिः ॥ ९७ ॥ कुमारोऽपि रजाःपूरं, हयानां हेपितान्यपि । दृष्ट्वा
श्रुत्वा च वेत्ति स्म, पृष्ठे सैन्यसमागमम् ॥ ९८ ॥ संघ्रातः प्रेक्षते यावत्, स पश्चात्तावदैक्षत । उद्वेलमिव पाथोधिं, सैन्यमा-
यांतमंतिकम् ॥ ९९ ॥ किं करोमि ? क्व गच्छामिः ? प्रविशामि क्व ? वेति सः । आजुलोऽभूत्तदालोकां—न्मार्यमाण इव
स्वतः ॥ १०० ॥ त्रस्तौणवदिशः पश्यन्, सोऽपश्यद्वदरीत्रणे । प्राग् शशीकृततत्पत्र-जालं हालिकमेककम् ॥ १०१ ॥
कुमारो हालिकं स्माह, पृष्ठतो नृपसैनिकाः । निर्मलुं हंत मां हंतु-मायांति यमदूतवत् ॥ १०२ ॥ तदाहृत्य दयाजुत्वं,
क्षिष्ट्याऽस्यां पत्रसंहतौ । त्रायस्व मां महत्सुगुण्यं, भावि ते तापसावनात् ॥ १०३ ॥ श्रुत्वा तत्संकुपः सोऽपि, मा स्म भैपी-
रिति बुवन् । क्षिप्त्वा तं तत्र पार्श्वेऽस्था—दातुरे को हि नोपकृत् ॥ १०४ ॥ उपरिष्टादधस्ताच्च, कंटकाग्रैरशुदैः । दूयमानः

१ धनुं शत्रुमिच्छया. २ वलाणि. ३ यमदासताम्. ४ यमपद. ५ गरुडैः, रेवतैरिति प्रत्यंतर. ६ मर्मपीडकैः.

स दृग्दं, निमील्य मृतवत्स्थितः ॥ १०५ ॥ तावत्ससैन्यः सेनानी—सत्यद्वय्यासदर्शनात् । तं प्रदेशं तमन्यागा—जीवं
 स्वकृतकर्मवत् ॥ १०६ ॥ तदग्रतः यदं तस्या—पश्यन् कुङ्कुशमूपतिः । त्रिनेत्र इव दुष्प्रेक्षः, अश्रयामास हालिकम् ॥ १०७ ॥
 रे त्वयाऽत्र युवा कश्चि—स्वीवरांसो महायुजः । जटी गच्छन् पथाऽनेन, प्रेक्षां चक्रे न वा बद्ध ॥ १०८ ॥ स प्रोचे बद्ध-
 रीभ्योऽहं, पत्राण्येतानि पातयन् । अद्राक्षं नैव तादृशं, कंचिद्वाग्रः स्वकर्माणा ॥ १०९ ॥ ततः प्रेष्य चतुर्दिक्षु, स सैन्यांस्तं
 निरीक्षितुम् । वंश्रमीति स तद्देशे, भवे जीव इव स्वयम् ॥ ११० ॥ अस्मं अमं समताचे, श्रान्ताः सर्वेऽपि सैनिकाः । सेनान्ये
 कथयामासु—र्न प्रासः काप्यसाविति ॥ १११ ॥ न्यावृत्त्याथ चमूनाथो, मीला स्तेन इवातुरः । सर्वयुर्वीभृतेऽशंस—स्सोऽ
 प्यखिद्यत निर्भरम् ॥ ११२ ॥ प्रवृत्तिमस्य यः कश्चि—दानेता तस्य वाञ्छितम् । धनं दाताऽहमित्युक्त्वा प्रैषीद् भूयोऽमित-
 श्रान् ॥ ११३ ॥ इतो नृपवले तस्मि—शिवृत्ते पन्नमध्यतः । रात्र्यां ग्रहरमान्यां तं, हालिको निरकाशयत् ॥ ११४ ॥
 कंठकक्षतसर्वार्ग—क्षारदुधिरघोरणिः । द्रवद्वातुरसन्निष्ठ—शैलवत्स तदाऽशुभत् ॥ ११५ ॥ तदोन्मील्य दृगंभोजे, जीव-
 लोकं विलोकयन् । स शूनोन्मुक्तपशुवत्, स्वं जीवंतममन्यत ॥ ११६ ॥ कुमारो हालिकं प्रोचे, स्वस्य जीवातुमातुरः ।
 भवत्सहायकादस्मि—छुटितोऽद्य द्विषद्द्वलात् ॥ ११७ ॥ रक्षित्वा मामितिः कुञ्चत्, किं नैवोपकृतं त्वया । उपकारेषु यन्मु-
 क्यं, प्राणितः प्राणरक्षणम् ॥ ११८ ॥ जीवदातुर्भवतोऽहं—मनुजः स्यां न यद्यपि । तथाप्युपकरिष्यामि, समये त्वां स्व-
 बंधुवत् ॥ ११९ ॥ इत्युक्त्वा भीमसिंहिति—सर्जं तस्यैवधार्यं च । कुमारः स कृतज्ञाना—मग्नणीस्तं विसृष्टवान् ॥ १२० ॥

१ पुनः पुनरतिशयेन वा भ्राम्यति. २ प्राणिवधस्यानोन्मुक्तपशुवत्, ३ जीवोपाधि, जीवस्यमातुरः. प्र. ४ भवधार्यं च. प्र.

भद्राकृत्य जटाः सर्वा, वैशांतरधरस्ततः । संगतुं स्वपरीवारं, स प्रतस्थे दधिस्थलीम् ॥ १२१ ॥ पथि गच्छन्तरुच्छाये, स स्थितः क्षाप्यलोकत । आकर्षतं मुखेनाहुं, मुद्रां रूच्यमयीं विलात् ॥ १२२ ॥ आकर्षत्येष क्रियती—रिति यावत्स पश्यति । मूपकस्तावदाकर्षी—न्युद्राणामेकविंशतिम् ॥ १२३ ॥ हर्षाचर्चशेनोत्था—दूर्ध्वीभूय मनागुहुः । तमाहुं प्रेक्ष्य नृत्यतं, कुमारः स व्यचारयत् ॥ १२४ ॥ नो भोगो, न गृहादिकार्थकरणं, नो राजदेयं किम—व्यन्यस्यापि न सत्कृतिर्न सुकृतं, सतीर्थयात्रादिकम् । यद् गृह्णति तथापि लोष्टपथियः सूच्योर्नाद्या धनं, तन्मन्ये मुवैकमोहनमहो ना-स्मात्परं किंचन ॥ १२५ ॥ आसित्वा च शयित्वा च, मुद्राणामुपरि क्षणम् । एकां चादाय तन्मध्या—दुन्दुरुविलमाविशत् ॥ १२६ ॥ शेषा मुद्राः समादाय, कुमारे निभृते सति । अप्रेक्ष्य ताः पुरः सद्यो, विपेदे मूपकोऽर्तिभाक् ॥ १२७ ॥ विपन्नं तं तथा प्रेक्ष्य, किमकारि मया हहा । सुचिरं परितयेति, कुमारः प्रस्थितः पुरः ॥ १२८ ॥ त्रिदिनीं भोजनाभावात्, क्षा-मकुक्षिस्तपस्विवत् । अतुच्छमूच्छया मील—नयनः सोऽहिदृष्टवत् ॥ १२९ ॥ श्वशुरावास्तो वेद्म, प्रयांया पैतृकं पथि । रथाधिरूढया वधा, प्रेक्षामासे कयाचन ॥ १३० ॥ युग्मम् । तं तथा दुःस्थमालोक्य, दयालुहृदया सती । भ्रातृवात्सल्य-मुच्छास्य, स्वं रथं साऽध्यरूरुहत् ॥ १३१ ॥ कर्पूरसौरभ्य—शुभं शालिकरंभकम् । अभोजयन्न दौःस्थ्येऽपि, दैवं विंतापरं ध्रुवम् ॥ १३२ ॥ उदुंबराभिधे ग्रामे, देवसिंहतनूरुहाम् । नाम्ना देवश्रियं तां स्त्रीं, ज्ञाल्या स्वस्योपकारिणीम् ॥ १३३ ॥ मम राज्यक्षणे भग्नि । कर्तव्यस्ति लकस्तव्या । इत्युदीर्य कुमारोऽगान्-च्छ्रया स्थूलां दधिस्थलीम् ॥ युग्मम् ॥ १३४ ॥

१ मीलियुम् २ मूपकवायः ३ गुप्ते जाते.

राड्भटैः पूर्वमायातै—सूत दृष्ट्वा तमागतम् । कुमारोऽनागतोऽस्तीति, स्वनाथाय न्यवेद्यत ॥ १३५ ॥ जिघातयि-
 ष्या तस्य, ग्रहितं सिद्धभूज्जा । सैन्यं तत्र समायासीद्—धूलिच्छन्नार्कदीधिति ॥ १३६ ॥ तस्यां पुष्यां चतुर्दिशु, वेष्टि-
 तायां द्विषद्भटैः । शशवत् श्वानमंडल्यां, सोऽभ्रुशंभुमनीश्वरः ॥ १३७ ॥ पंचतमिष्टका दृष्ट्वा, कुललं सज्जनाह्वयम् ।
 कुमारोऽर्धितवानेवं, लायस्वान्न निवेक्ष्य माम् ॥ १३८ ॥ सज्जनः सज्जनत्वाय, स्पृहयालुर्निधानवत् । इष्टकापाकमध्ये तं,
 निक्षिप्यास्थान्तदतिके ॥ १३९ ॥ समंतादिष्टकात्रातै—वेष्टितांगोऽतिकष्टमृत् । निरुच्छ्वासतया सोऽभ्रु—त्रत्र जीवन्मृतो-
 पमः ॥ १४० ॥ समस्तायां दधिस्थल्यां, चैत्याराममठेषु च । अन्विष्य तमलब्ध्वा च, न्यवृत्तिसिद्धराड्बलम् ॥ १४१ ॥
 ततः दृष्ट्वा कुमारं तं, वेदमानीय च सज्जनः । त्वपथित्वाऽशनं रम्यं, भोजयामास मितवत् ॥ १४२ ॥ विश्वाससन्नाऽस्त-
 च्छन्ना, द्वितीयमिव जीवितम् । समंगल कुमारस्य, वयस्यस्तत्र बोसरिः ॥ १४३ ॥ आसथित्वा निशीथिन्यां, सज्जनं तं
 च बोसरिम् । कृतज्ञतोचितां वाचं, कुमारः प्रोचिवानिति ॥ १४४ ॥ मृत्योरिवासाद् द्विद्सैन्या—त्वया सज्जन ! रक्षता ।
 ' तातेनेव ' पुनर्जन्म, मह्यं संप्रत्यदीयत ॥ १४५ ॥ द्वावेव पुरुषौ लोके, धरणीधरणोऽसुरौ । उपकर्ता कृतज्ञश्च, शेषाल-
 ङ्कारकारणम् ॥ १४६ ॥ केचिन्नाम्ना गुणैः केचिद्, भूयांसः सति सज्जनाः । द्विधा पुनस्त्वमेवैकः, सज्जनोऽस्यधुना
 न्तु ॥ १४७ ॥ गूर्जरोद्भवदद्यापि, देवं मे प्रातिकूलिकम् । प्राणप्रणाशकं क्लेशं, यद्ददाति पदे पदे ॥ १४८ ॥ तत्कुटुंब-
 मितोऽवर्ती, सज्जन ! त्वं नयस्व मे । अहं तु सुहृदानेन, युक्तो देशांतरं श्रये ॥ १४९ ॥ इति मंत्रयतस्तस्य, खाड्कारादिव
 वाक्यतः । सज्जनांवाजनकयो—निद्राऽनेशत्तमां तदा ॥ १५० ॥ तौ रात्रिजागरोद्विशौ, द्विष्टाविव जजल्पतुः । मुधा जाग-

र्थाऽनाथौ, नयेथे किं निशीथिनीम् ॥ १५१ ॥ बोसरे ! किमसौ भृष्टदू—भूत्वा ते लाटमंडलम् । दाता ? सज्जन ! तुभ्यं
 किं, चित्रकूटस्य पट्टिकाम् ॥ १५२ ॥ युवां न स्वपितं कस्मा—त्रिंशितौ नरनाथवत् । अस्येतस्येव कर्तव्यो, मंत्रः किं ?
 युवयोरपि ॥ १५३ ॥ तद्वाक्यमित्थमाकर्ण्य, शकुनग्रंथिमंचले । वध्वा च मित्रमर्मेव, कुमारो व्यातवान् हृदि ॥ १५४ ॥
 दारिद्र्यमेव दौर्भाग्यं, देहिनां यदधिष्ठितः । जल्पन्नापि जनोऽन्येषां, भवत्यरि रिरवाप्रियः ॥ १५५ ॥ गुणज्ञोऽपि कृतज्ञो-
 ऽपि, कुलीनोऽपि महानपि । ग्रिववदोऽपि दक्षोऽपि, लोकंप्रीणो न निर्धनः ॥ १५६ ॥ सज्जनेन सहावंती, कुटुंबं स्वं
 प्रहिल्य सः । स्वेन मूर्त्यतरेणेव, समं बोसरिणाऽचलत् ॥ १५७ ॥ स आभ्यन् प्रथमे धत्ते, क्वाप्यनासादिताशनः । द्वितीये
 दिनतास्त्रये, ग्रामं कंचित्समासदत् ॥ १५८ ॥ धुधितस्तृषितश्चोचे, चैलुक्यो बोसरिं द्विजम् । उपायश्चैत्यतां कश्चि—द्यथा
 संपद्यतेऽशनम् ॥ १५९ ॥ द्विजो जजल्प जननी, भोजनं मे प्रदास्यति । सोऽपृच्छत् क्वंस्ति ? सा तत्र, भिक्षैवेत्यवदत्, सुहृत्
 ॥ १६० ॥ सर्वत्र सुलभाऽभीष्ट—भोजनादिप्रदायिनी । भिक्षाचराणां भिक्षैव, जननी राजते नवी ॥ १६१ ॥ इत्युदीयं स्फुर-
 क्षैर्यो, द्विजो ग्रामं प्रविश्य तम् । करंभनिभृतं कुंभं, बर्ही भिक्षां च लब्धवान् ॥ १६२ ॥ वल्लेण कुंभं संगोप्य, तस्मै भिक्षां
 प्रदक्ष्यं च । ताबुभावपि तां मुक्त्वा, सुखं सुशुपतुर्मते ॥ १६३ ॥ कुमारोऽथ द्विषद्भीत्या, कूटनिद्रासुपेयुषि । करंभं कुंभतो
 लाल्वा, द्विजो भोजतुं प्रचक्रमे ॥ १६४ ॥ चैलुक्यस्तं तथाऽऽलोक्य, दधौ हा धिगिमं द्विजम् । यः संगोपाय्य
 मतोऽपि, छत्रं भुंक्तेऽतिरंकवत् ॥ १६५ ॥ यद्वा विद्याः प्रकृत्यैव, मुक्तेस्तृष्यति जातु न । अतः स्वार्थमसौ छत्र—मिदम-

१ काञ्चित्. प्र. ३ नवीना शपुर्वा.

ब्रमतिष्ठिपत् ॥ १६६ ॥ इति चिंतापरे तस्मिन्, भुक्तवोत्थाय च वोसरिः । अवशिष्टं करंभं तं, गोपयामास वाससा ॥ १६७ ॥
 उस्थितेऽथ कुमारे स, द्विजश्चेत्त्वं बुभुक्षसे । करंभं तर्हि भुंक्ष्वेति, प्रोच्य तस्मै तमानयत् ॥ १६८ ॥ कुमारोऽभाषता-
 भोजि, प्राक्त्वयैकाकिना कुतः ? । स स्नाह शिक्षमाणं मां, जगदैका द्विजप्रिया ॥ १६९ ॥ अयं करंभं कुंभोऽस्ति, रात्रा-
 वपिहितः परम् । यदि कार्यं तदा ऽऽदत्स्व, मह्यं देयं न दूषणम् ॥ १७० ॥ लप्स्यते वा न वाऽ न्याऽत्र, शिक्षेति ध्यायता
 मया । अंगीचक्रे स लौल्येन, द्विजप्रकृतिरीदृशी ॥ १७१ ॥ अत्रागत्य मयाऽपाया—द्वीभ्यता तुभ्यमेषकः । नादश्यत धुधार्तः
 सत्, भवात् भुञ्जीत कर्हिचित् ॥ १७२ ॥ वरं मे मरणं भूयात्, पाह्योऽसौ यत्ततो मया । यः कल्येऽपि नृपीभूय, तातवत्
 त्रास्यते क्षितिम् ॥ १७३ ॥ ध्यात्वैत्थं त्वयि निद्राणे, मुक्त्वा ज्ञाला च तं शुभम् । अधुना कथयन्नस्मि, भुंक्ष्व त्वं धुधि-
 तोऽसि चेत् ॥ १७४ ॥ चौलुक्यो ध्यातवानीह—गस्य लेहो ममोपरि । अहं तु नीचवत् किंचिदन्यदेव व्यञ्चितयम्
 ॥ १७५ ॥ धिग्मामिति स्वयं निदं-न्नात्मानं स करंभकम् । अशित्वा प्रस्थितस्तस्मिन्, प्रीतो रामेऽच्युतो यथा ॥ १७६ ॥
 अन्येष्टुः स अस्मन्नागात्, संभतीर्थामिधं पुरम् । निमित्तं प्रष्टुकामश्च, हेमाचार्यमं ययौ ॥ १७७ ॥ तदा तत्र स्थितो हेम-
 सूरिः समुपलक्ष्य तम् । सुचिरं वार्तयामास, संतो ह्युचितवेदिनः ॥ १७८ ॥ कुमारः सूरिमग्राक्षी—न्मुनिवद्विनयांचितः ।
 ममापि भगवन् ! भावि, कर्हिचिकिं ? सुखं न वा ॥ १७९ ॥ किंचिन्निमित्तमालोच्य, स्मृत्वा चांभाववः प्रभुः । यावत्तं
 भाषते ताव—त्प्रापोदयमंत्रिराद् ॥ १८० ॥ तं मंत्रिणं ज्ञापयितुं, कुमारं सूरिरुचिवान् । भविता कियताऽपि त्वं, कालेन
 क्षितिनायकः ॥ १८१ ॥ स निःश्वस्य प्रभुं प्रोचे, मिथ्यैतत् कथ्यते कुतः ? । निःश्वस्येव न मे भोज्य—मपि राज्यस्य का

कथा ? ॥ १८२ ॥ जानीषे यदि तद् ब्रूहि, राज्याप्तौ वत्सरादिकम् । अन्यथाऽऽमुष्मिकं लोकं, भवद्दत्साधये क्वचित्
 ॥ १८३ ॥ विमृश्याभिदधे सूरि—नर्वाकेश्वरवत्सरे (११९९) । चतुर्थ्यां मार्गशीर्षस्य, श्यामायां पुष्यगे विधौ ॥ १८४ ॥
 अपराह्णे तवैश्वर्यं, यदि नोजस्वि जायते । निमित्तालोकसङ्घास—सह्यतः परमस्तु मे ॥ १८५ ॥ युग्मम् ॥ प्रतिज्ञायति
 सूरिद्र—स्तदा तद्दिनपत्रकम् । लेखित्वा प्रददौ तस्मै, सचिवोदयनाय च ॥ १८६ ॥ तेन तस्य सुरस्येव, ज्ञानेनातिवमकृतः ।
 चोलुष्यस्तमुवाचैव, घटितांजलिर्मञ्जुलः ॥ १८७ ॥ यद्येतत्त्वद्भवः सत्यं, त्वमेव क्षितिपत्नदा । अहं तु त्वत्पदांभोजं,
 सेविष्ये राजहंसवत् ॥ १८८ ॥ वदंतमिति तं सूरि—जगौ राज्येन किं ? मम । भावुनेव त्वयोद्भास्यं, शश्वज्जैनमतां-
 बुजम् ॥ १८९ ॥ रंगादंगीकृते तेन, तस्मिन् वाक्ये स सूरिराह । अमात्योदयनं प्रोचे, स्वरहस्यं रहस्यदः ॥ १९० ॥
 यथैवामकुमारः प्रा-कथ्यकुञ्जन्वृपात्मजः । अपमानाद् भुवि आस्थ-ज्ञागान्मोहेरकं पुरम् ॥ १९१ ॥ श्रीसिद्धसेनसूरिस्तं,
 ज्ञात्वा सत्कार्यं चार्थवत् । अतिष्ठिपत्स्वनेदिष्टं, रंजयन् गुणगौरवात् ॥ १९२ ॥ स प्रातराशयस्तच्छिष्यं, वषभर्हि प्रसुं-
 मुदा । गुरुकृत्य कृतज्ञत्वा-दर्हन्मत्तमदिद्युतत् ॥ १९३ ॥ तथा त्वयाऽप्ययं भावि-राज्यो दुःस्थोऽधुनाऽऽगतः । यद्युप-
 क्रियते स्वीय—स्वामिवद् द्रविणादिना ॥ १९४ ॥ तदाऽयमपि संग्राह्य, स्वस्थमाममर्हद्भवत् । जह्लासयेन्मत्तं जैनं,
 भूत्वैव परमार्हतः ॥ १९५ ॥ प्रयुणेति समादिष्टः, कुमारं निजमंदिरम् । नीत्वा भोजनवस्त्राद्यैः, सच्चक्रे सचिवाग्रणीः
 ॥ १९६ ॥ चोलुष्यो निवसन्तत्र, चरैज्ञात्वा कथंचन । वृथा वैरायमाणाय, सिद्धेशाय न्यवेद्यत ॥ १९७ ॥ तदानीमेव
 तन्नुज्ञा, भटा द्विद्घातलंपटाः । स्तंभतीर्थं समागल्य, परितस्तं लुलोकिरे ॥ १९८ ॥ तन्मत्वोदयनावासा—न्मैनाक इव

नीरधिम् । कुमारः शरणकांक्षी, हेसाचार्याऽऽश्रयं श्रितः ॥१९९॥ ऊचे च सिद्धराड्भृत्याः, पितृवैरादिवोल्बणात् । पश्यंतः
 संति मां हंतु-मतस्त्वां प्राप्तवानहम् ॥२००॥ तदेतेभ्यः प्रसो ! रक्ष, मां वृकेभ्य इव छगं । कृपया, यदि वाऽऽस्तीय-ज्ञान
 सत्यापनेच्छया ॥ २०१ ॥ सूरिस्तद्वाक्यमाकर्ण्य, दधौ कारुण्यनीरधिः । एकतो भूपतिद्रोहो, रक्षणीयोऽयमन्यतः ॥२०२॥
 राजद्रोहे व्यथोऽसूनां, त्रातेऽस्मिन् पुण्यमुल्बणम् । अर्नयोः कृत्ययोर्मध्ये, सांप्रतं करवै किमु ? ॥ २०३ ॥ नृपः कुप्यतु,
 गच्छन्तु प्राणा वा ऽहं, तदयमुम् । त्रास्ये, यथा भवत्येष, जिनशासनलालसः ॥ २०४ ॥ अथ तं वसतावेव, न्यस्य भूमि-
 गृहांतरे । पुस्तकग्रंथिभिस्तस्य, द्वारं सूरिः व्यदीधपत् ॥२०५॥ तावद् भूपभटाः कोपो-त्कटा भ्रांत्वाऽखिलं पुरम् । तत्रैत्य
 प्रोचिरे सूरिं, कुमारोऽस्ति ? भवन्मठे ॥ २०६ ॥ प्राणिनाणं महत्पुण्यं, मिथ्यावादस्त्वधं लघु । विदन्नित्यवदस्सूरिः,
 सोऽत्र नास्त्येव सर्वथा ॥ २०७ ॥ भटैरूचेऽत्र चेन्नस्ति, राजानां क्रियतां तदा । प्राणांतं प्रेक्षमाणोऽपि, पुण्यार्थी तां
 व्यधात्प्रभुः ॥ २०८ ॥ कस्यापि दुर्जनस्योक्त्या, मन्वानास्तत्र तं स्थितम् । अभितो मृगायामासु-स्तं मंत्रं सुभटा हठात्,
 ॥ २०९ ॥ पुस्तकग्रंथिभिस्ताल-पत्रजालैश्च पूरितम् । इद्वा भूमिगृहद्वारं, न तदैवाद्दिलोकितम् ॥ २१० ॥ गतेषु तेषु
 निष्काश्य, चैलुक्वं प्रसुरभ्यधात् । गिरो द्विषद्भेदोद्गीर्णा-स्त्वया शुश्रुविरे न वा ? ॥ २११ ॥ स योजितकरोऽवादी-
 तस्थुषाऽपि मयांतरे । तदीया भवदीयाश्च, गिरः कर्णातिथीकृताः ॥ २१२ ॥ जिता पृथ्वी पृथ्वी, दलितमखिलं शात्रव-
 कुलं, कृतः कोशो भूयान् कनकनिकरैर्न्यायजनितैः । मुदा राज्यं मुक्तं सुचिरमधुना बंधुहननाद्, वृथा वृद्धः सिद्धक्षिति-

प्रतिरयं किं ? रचयिता ॥ २१३ ॥ त्वया प्राणतमाहृत्य, गरुडाच्छंबूडवत् । जीमूतवाहनेन, वातोऽहं संकटादितः ॥ २१४ ॥ दयामयो भवद्धर्मः, श्रुत एवाभवत्पुरा । अमुभूतोऽधुना सोऽयं, मया मञ्जीवितवान्नात् ॥ २१५ ॥ ये सुखे प्युपकुर्वन्ति, तेऽपि संप्रति पंचषाः । यत्तु प्राणव्यये सत्त्व-भेकः स त्वद्धृदयणीः ॥ २१६ ॥ भक्तोऽभवं पुराप्यङ्गै-भवंकै-भूरिभिर्युगैः । क्रीतो जीवितदानेन, दास एवासि संग्रति ॥ २१७ ॥ निमित्तकथनात् पूर्वं, राज्यदानं प्रतिश्रुतम् । इदानीं जीवितमपि, त्वदयं भवतान्मम ॥ २१८ ॥ इत्यादि निगदन्तं तं, कुमारं सूरिरारलयत् । पश्चाज् ज्ञायिष्यते सर्वं, किमिदानीं बहूक्तिभिः ॥ २१९ ॥ अमात्योदयनात्तस्मै, दापयित्वोरुशंवलम् । निशायाः पश्चिमे यामे, प्रेषयामास तं प्रभुः ॥ २२० ॥ स क्रामन् वस्तुधाचक्रं, वटपद्मपुरं गतः । क्षुधातः कटुकाव्यस्य, वाणिजस्यापणं ययौ ॥ २२१ ॥ चणकांस्तं यथाचे च, निगवैकं विशेषकम् । दत्त्वा तान् वाणिजोऽभाणीद्, द्रविणं दीयतां मम ॥ २२२ ॥ तेन कौशेयैके मुक्ते, ग्रहणे तं धनोच्छ्रितम् । निश्चिन्त्य कटुकः प्रोचे, मांगल्येऽभी भवतु ते ॥ २२३ ॥ तन्नामादि परिज्ञाय, पुनर्भूत्वा जटाधरः । इतस्ततो भ्रमन्नाप, भृगुकच्छाह्वयं पुरम् ॥ २२४ ॥ तत्रैकः प्रार्थितस्तेन, मारवः शाकुनोत्तमः । चिन्त्यतां शकुनं किञ्चि-द्भवितो कर्हि मे शुभम् ? ॥ २२५ ॥ प्रातरेव बहिर्गत्वा, शकुनस्तद्वन्वितः । दुर्गामाह्वानयामास, निक्षिपन्मन्त्रिताक्षतान् ॥ २२६ ॥ तदैव परिपुष्टांगी, श्यामाऽऽस्यस्वीकृताशना । मुनिमुव्रतनाथस्य, प्रासादमर्षितस्थुषी ॥ २२७ ॥ विकस्वरं स्वरद्वन्द्वं, चकारामलसारके । स्वरत्रयं च कलशे, दंढे स्वरचतुष्टयम् ॥ २२८ ॥ युगम् ॥ ध्यात्वा तं शाकुनः प्रोचे, श्यामायाश्चि-

१ लौकिकशास्त्रप्रसिद्धं शंखचूडयामकनामो यथा जीमूतवाहनेन एवा गुरुडात् वातस्तथा. २ मया स्वीकृतम्. ३ बहो. ४ उपविष्टा सती. ५ द्वयम्.

त्यसंश्रयात् । स्वरवृद्धश्च ते भावी, जिनभक्तेर्महोदयः ॥ २२९ ॥ तद्द्वारणीश्रवणाचुष्ट—रतं संतोष्य धनादिना । स जटाध-
 रतां हिवा, यथाबुज्जनिर्नीं पुरीम् ॥२३०॥ तत्र दृष्टा कुडुवं स्वं, पृष्ठे ग्राहान् द्विपद्भान् । मत्वा नंघ्ना च चौलुक्चयः, कोला-
 पुरयुपेयिवान् ॥ २३१ ॥ तत्र भ्रमन् स सर्वार्थ—सिद्धिनामानमुत्तमम् । कण्डमिव सिद्धीना—मेकं योगीन्द्रमैक्षता ॥२३२॥
 नत्वाऽग्रतो निविष्टं तं; समास्य ध्यानमात्मनः । प्रसेदिवृद्भ्यां नेत्राभ्यां, पश्यन् योगीश्वरो जगौ ॥ २३३ ॥ राज्याहलक्ष-
 णाढ्यस्य, तवावस्था किमीदृशी ? । न हि जालस्य रत्नस्य, धूलिधूसरतोचिता ॥ २३४ ॥ स वभाषे समावस्था, योगि-
 न्नासीदियच्चिरम् । भानोरिव निशाज्नेशत्, परं त्वद्दर्शनादसौ ॥ २३५ ॥ मेघालोकाद्यथा हर्ष—प्रकर्षः स्याच्छिखंडिनः ।
 तथा त्वत्संगमादस्मा-न्मसपि हृदयंगमात् ॥ २३६ ॥ प्रसद्य दीयतां कश्चि-न्मंत्रः स्फूर्जत्तमो मम । चिंतामणिरिव यंतो,
 विभवेद्भिभवो महान् ॥ २३७ ॥ योगी तुष्टत्तमाचष्ट, द्वौ मंत्रौ सौ मंदतिके । साम्राज्यदायी तत्रैको, यथेष्टद्रव्यदः परः
 ॥ २३८ ॥ परं सोपद्रवौ गाढं, यदि साधयितुं क्षमः । तर्ह्यादस्व तयोर्मध्या-देकं मंत्रं यहच्छया ॥ २३९ ॥ महाप्रसाद
 इत्युक्त्वा, योगीन्द्राद्राज्यदायिनम् । मंत्रं राज्यमिवादत्त, कुमारो विधिपूर्वकम् ॥ २४० ॥ कृतत्रिक्षपणः शुद्ध-ब्रह्मवान्
 ब्रह्मचारिवत् । जपति-स स षण्मासीं, तं मंत्रं विजने क्वचित् ॥ २४१ ॥ अथ कृष्णचतुर्दश्यां, प्रथमे प्रहरे निशः । स
 देहवानिवीत्साहः, पूजोपकरणान्वितः ॥ २४२ ॥ क्वचित्कारलकालं, क्वचिद्वेतालसंकुलम् । क्वचित्स्फुरच्चित्ज्वालं, क्वचि-
 त्कुण्ठपूरितम् ॥ २४३ ॥ क्वचिन्मृत्युलिशाचौषं, क्वचिन्मृतप्रियंकरम् । क्वचिद् दुःशाकिनीकीर्णं, क्वचिद् भूतशतांचितम्

१ प्रसन्नान्याम्. २ मयूरस्य. ३ अमवसिति शेषः ४ मंत्रात्. ५ रात्रेः ६ भयानकं-त्वक्सासरहितवरीरारंभकास्थिसमूहम्. ७ शिवपूरितम्.

॥ २४४ ॥ क्वचिन्निशाचरीवक्त्र—खाद्यमानशवाभिपम् । क्वचिद्भयंकरस्फार—शिवोक्तेत्कारभारितम् ॥ २४५ ॥ क्वचि
च्चित्तोच्छलद्धूम—भ्रूससृष्टनसौंऽगणम् । इमशानमागमत्येत—पतिक्रीडावनोपमम् ॥ २४६ ॥ पंचभिः कुलकम् । तत्रैकं
शवमानीय, तद्वक्षसि निवेश्य च । वहिङ्कुडमलंडाचिः—सप्तार्चिः परिपूरितम् ॥ २४७ ॥ तत्राभौ स्वयमासित्वा, कृत्वा
चार्या यथाविधि । मेरुवत्स स्थिरो मंत्रं, स्मरन् होतुं प्रचक्रमे ॥२४८॥ युगम् ॥ तं कुर्वतं तथा होमं, प्रेक्ष्य प्रेतवर्नाधिपः ।
वक्रदंष्ट्राभिधः क्षेत्र-पालः काल इवाकुपत् ॥ २४९ ॥ ऊर्ध्वमूर्ध्वस्फुररिपिग-केत्रास्तुंगतमाकृतिः । अधित्यकाव्वलद्वव-
ज्वालाजाल इवाचलः ॥ २५० ॥ दीर्घदंष्ट्रावलीव्याप्त-व्याचवक्रविभीषणः । अंतर्जाशद्भुजंगौघ—कोटरदुरिवोच्चकैः
॥ २५१ ॥ अत्रंकरणेण शीर्येण, तारकान् पातयन्निव । मुलोद्गतानलोक्कौभि-स्तप्तः कवलयन्निव ॥ २५२ ॥ दूरप्रसृमरै-
दोर्भिः, पादपानाकृपन्निव । निवैडिश्रणन्यासैः, क्षामघस्तलिक्षिपन्निव ॥ २५३ ॥ अंजनाद्रिरिव श्यासो, मंदराद्रिरिवा-
कृशः । प्रादुरासीत्पुरस्तस्य, क्षेत्रपालः करालदृक् ॥२५४॥ पंचभिः कुलकम् ॥ तं स क्षोभयितुं दुष्टो, नेदिष्टैः पवतैः सह ।
काश्यपीं कंषयामास, लतावत्पादघाततः ॥२५५॥ ब्रह्मांडभांडसंभेद-शकान् किलकिलारयान् । स चकार परोलक्षान्, सिंहा-
दान् यथा भटः ॥२५६॥ भूकंपाचक्षिनादाच्च, सिंहध्वानादिव द्विपाः ॥ नश्यति स्म पिशाचाद्या, अपि क्रीष्टादयः किमु ?
॥ २५७ ॥ करालान् यमदंष्ट्राव-द्धावमानान् जिघत्सया । कारं कारं मुजंगादीन्, भापयामासिवान् स तम् ॥ २५८ ॥
मंत्रः सोपद्रवोऽस्तीति, गुरुवाक्यस्य संस्मरन् । क्षोभ्यमाणोऽपि तेतेत्यं, चौडुभ्यो नैव चुभ्ये ॥ २५९ ॥ प्रत्युत स्थिरतां

१ शृगालावन्धुतम् २ बहूल. ३ इतसानाधिप . ४ पर्वतस्योपधिभूमिः. ५ तेज गुनं . ६ शृगालास्य . ७ मूला कृता-निर्जुर्न विजुष्यं.

सोऽधात्, ध्यानकर्मणि निर्भयः । वाल्यया चाल्यमानोऽपि, किं चलयचलाधिपः ॥ २६० ॥ खलवन्निष्फले तस्मिन्,
 क्षेत्रपाले गते सति । मंत्रकर्मणि पूर्णे च, जापहोमपुरस्सरम् ॥ २६१ ॥ तेजोभिः सृजतीव द्यौं, सूर्यराजीमयीं तदा । प्रादु-
 रासीत्युरो लक्ष्मीः, पुण्यश्रीरिव देहिनी ॥ २६२ ॥ युग्मम् ॥ दारिद्र्यभंगजननीं, जननीमिव तां रमां ॥ विलोक्य
 विकसद्भ्रू-श्रौलुक्यो नमति स्म सः ॥ २६३ ॥ कथयामास सा वत्स, । मंत्राधिष्ठायिनी स्वयम् । श्रीरहंत्वां प्रपन्नाऽस्मि,
 विस्मेरविभास्यदम् ॥ २६४ ॥ क्षेत्रप्रकृतैः क्षुद्रो-पद्रवैर्ध्रुववत्तव । निश्चलं सत्त्वमालोक्य, प्रसन्नाऽसि वरं वृणु ॥ २६५ ॥
 कुमारः स्माह पुण्यदु-रधैवांकुरितो मम । दुर्लभा कल्पवल्लीव, मया यत्त्वमलभ्यथाः ॥ २६६ ॥ गार्हस्थ्यं स्थितिमेति,
 यात्युपचयं पुण्यं, प्रतिष्ठेधते, साफल्यं दधते कलाः प्रतिकूलं सौख्यं समुन्मीलति । सर्वस्योपकृतिः स्फुरत्यपमला कीर्तिः
 समुज्जृभते, विन्धं लक्षिम ? भवत्कटाक्षकणिकच्छोटेन जीवत्यदः ॥ २६७ ॥ वाणी सरस्वती ख्याता, त्वं तु सारस्वती ततः ।
 अकारेणाधिका मातः !, कथं नासि गुणैरपि ॥ २६८ ॥ त्वदाश्रितजनस्तोत्रैः, पुष्पती स्वसुतान् बुधान् । भारती स्वर्धते
 यत्त्वां, पठन्मूलैव सा ततः ॥ २६९ ॥ त्वदंगीकारतो जज्ञे, कृष्णोऽपि पुरुषोत्तमः । शंकरोऽपि कपालित्वं, प्रपदे त्वदना-
 दरात् ॥ २७० ॥ कमले ! चेत्यसन्नाऽसि, मय्यास्मीयतनूजवत् । फलं वत्सलतावल्या—स्तदैश्वर्यं समर्पय ॥ २७१ ॥
 सा श्रीविश्राणयामास, वरमद्यतनादिनात् । मनोरथतरुस्तेऽसौ, पंचवर्ष्या फलिष्यति ॥ २७२ ॥ इत्युदीर्य प्रयातायां,
 देव्यां वारिधिजन्मनि । कुमारो योगिने तस्मै, प्रातस्तद्दृष्टमूचिवान् ॥ २७३ ॥ योगी हृष्टस्तमाचष्ट, त्वं नूनं भाग्यवा-

१ वाकाशम्. २ प्राता. ३ मर्यादा-स्मिरताम्. ४ प्रतिक्रामम्. ५ सूक्ष्मावाच्छोटेन. ६ सरस्वता-समुद्रस्यम्. ७ ददा.

नसि । यद्येहद्विषमो मंत्रः, सिद्धः सद्धर्ममवत् ॥ २७४ ॥ सिद्धमंत्रः स योगीन्द्र, प्रणम्य विहरन् महीम् । कल्याणदे-
 शश्रीसुञ्च—कांची कांचीपुरीं ययौ ॥ २७५ ॥ तद्गोचरे चरन्तीर—हारीणीनां मृगीदशाम् । सोमं मिलितमालोक्य,
 चौलुक्यस्तत्र जमिवात् ॥ २७६ ॥ द्विषता छिन्नशीर्षस्य, कवचं तत्र कस्यचित् । तासां संप्रेक्षमाणानां, शुश्रुवाञ्छति
 जल्पितम् ॥ २७७ ॥ अहो केशकलयोऽस्य, द्राघीयान् कोऽपि दीप्यते । अहो दीर्घतमौ कर्णा—बहो कूचौ महाबनः
 ॥ २७८ ॥ अहो विरलता दंत—श्रेणमुक्तावलिश्रियः । अहो व्यसनिता काऽपि, नित्यं तांबूलभक्षणे ॥ २७९ ॥ युग्मम् ॥
 श्रुत्वा तद्विस्मितोऽध्यासी—कुमारोऽस्य शिरो विना । स्थितिं केशकलापादे—रेतां जानंत्यमूः कथम् ॥ २८० ॥ स
 मृगाक्षीरथाग्राक्षी—ददद्ग्राऽप्यस्य मस्तकम् । स्वरूपं कथमेतादृश, भवत्यः परिचिन्वते ॥ २८१ ॥ स्मिन्त्वाऽवोचंत ताः प्रेक्ष्य,
 विदंलयपधियोऽपि हि । सुधियस्तु त एव स्यु—रैरप्रेक्ष्यापि लक्ष्यते ॥ २८२ ॥ पृष्ठेऽस्य कवरीर्घ्यः, स्कंधयोः कौडलौ
 किणौ । आनाभिहृदि गौरत्वं, रक्तप्रांता कनिष्ठिका ॥ २८३ ॥ अंगुष्ठधूर्णधवलौ, दृश्यमानाः क्रमादमी । दीर्घादित्यं कव-
 चीदे—निःसदेहं प्रचक्षते ॥ २८४ ॥ युग्मम् ॥ तथा छैणधिया प्रीत—श्चौलुक्यो जमिवांस्ततः । तडागं पालिरूढागं, संज्ञ-
 चाऽमृतसागरम् ॥ २८५ ॥ तत्र स्नानं समासूच्य, चैत्ये तत्तीरभासुरे । एकं मस्तकमद्राक्षी—त्यूज्यमानं स देववत् ॥ २८६ ॥
 प्रश्नयामासिवाञ्चैकं, तल्लयं कंचिदर्चकम् । विहाय देवतामूर्तीः, किमेतत् पूज्यते शिरः ॥ २८७ ॥ स साहाकर्ण्यतां देव !,
 सेयं कांचीपुरी पुरैः ॥ गता यज्जयभीतेव । स्वर्लोकममरावती ॥ २८८ ॥ मकरध्वजरूपोऽस्ति, भूपोऽत्र मकरध्वजः । मुनी-

१ कर्णादकेशस्य शोभास्वरूपाः कटिमेखलाम् २ किय. ३ चिह्न. ४ सदेव ततः ५. ५ पुरा, प्र. ६ मकरध्वज. काम. मुनीनाममान्योऽयं तु मान्यः इत्याश्रयम्.

नामपि यो मान्य—श्चिन्नं सम्मानदानतः ॥ २८९ ॥ यस्य कौक्षेयकांभोदे, धारांपातं वितन्वति । हंसा इव द्वियोऽनेशनः,
कांदिशीका दिशोदिशम् ॥ २९० ॥ कौतुकात्कारयामास, स तटाकसिदं महत् । मानसस्य प्रतिच्छन्द—मिव भांसाऽम्भसापि
यत् ॥ २९१ ॥ अत्राजामध्यतोऽन्येद्युः, शिरः कुंडलमंडितम् । निर्गत्य ब्रुडतीत्युच्चै—स्त्रिरुदीर्यं ममज्ज तत् ॥ २९२ ॥ नित्य-
मित्यभिधायैव, तस्मिन् याति जनाननात् । तन्मत्या स्वयमायासी—भ्रूजानिर्मकरध्वजः ॥ २९३ ॥ अरिष्टवत्स तद् दृष्ट्वा,
भयन्त्रांतमना मनाक् । विद्वत्तमान् समाकार्य, किमेतदिति पृष्टवान् ॥ २९४ ॥ ते सर्वे वाङ्मयांभोधि—परीणधिपणा
अपि । न किंचन विदांचकु—सस्य तत्त्वं जडा इव ॥ २९५ ॥ तानूचे नृपतिः कोपा—द्रे मूर्खा ! द्रविणं मम । दारव्येणैव
खड्गेन, भुंग्ध्वे वित्थ न किंचन ॥ २९६ ॥ इंद्रनीलधिया यूयं, काचा एव मयाऽऽहृताः । यदेकमपि संदेहं, न भंक्तुं प्रभ-
विष्णवः ॥ २९७ ॥ अस्योत्तरं प्रदास्याम—श्चतुर्मास्येति तं नृपम् । सांत्वयित्वा मिलित्वा च, मंत्रयंचकिरेऽथ ते ॥ २९८ ॥
“यदेकः स्थविरो वेत्ति, न तत्तरुणकोटयः” । इति प्रसिद्धेर्वर्षियां—सत्त्वमेतस्य पृच्छयते ॥ २९९ ॥ वर्षीयांसः पुनः
प्रायः श्रूयंते मरुमंडले । गत्वा तस्मादितो विप्राः !, मारवः कोऽपि पृच्छयताम् ॥ ३०० ॥ पर्यालोच्येति चत्वारो, ब्राह्मणाः
प्रस्थिता इतः । प्रपन्ना मरुदेशं तं, कार्यमिष्टं नृणां ननु ॥ ३०१ ॥ [त्रिभिविंशोपकम्] । तत्रत्ये विक्रमपुरे, बहुभिर्बुद्धिलि-
प्युभिः । सेव्यमानं समीपस्थै—राचार्यमिव शैक्षकैः ॥ ३०२ ॥ वहतं कासंकाशा—नाधिमूर्धं शिरोरुहान् । अमानेना-
न्तरुद्धीष्टान्, सूतान् बुद्धिभरानिव ॥ ३०३ ॥ शतं द्वायशतपञ्चदश—त्रिंशद्विंशतिरन्तैः । अनेकैः पुत्रपौत्राद्यै—

१ कान्वा-शोभया, २ अतिशयेन उदकः—(उदक-इयच्छ्वर वर्षादिशः) वर्षीयान्, ३ तत्र ते, ४,

‘हंसरिच सरः’ श्रितम् ॥ ३०४ ॥ वार्धकेऽपि बलिष्ठेन, ‘वयस्यसिव’ वर्ष्मणा । विप्रं सविशतिर्भितं” —वर्षदेश्यमलोक्यन् ॥ ३०५ ॥ चतुर्भिः कल्पकम् ॥ सर्वश्रयं नमस्कृत्य, ते निविशत्सदतिके । सोऽथापृच्छन् कुतो यूयं १, किमर्थं वा ? समागताः ॥ ३०६ ॥ शीर्षव्यतिकरं ते तं, सर्वमावेद्य मूलतः । किं वाञ्छ्यमस्य ? ब्रूहि त्व—मित्यपृच्छत्सुसुक्ताः ॥ ३०७ ॥ बाहुंश्रुत्वेन निश्चिद्य, तद्रहस्यं विरस्य सः । वभाण भुज्यतां पूर्वं, वक्ष्येऽमुष्योत्तरं ततः ॥ ३०८ ॥ भुजिक्रियोर्द्धं तत्तेषु, प्रश्नयस्यु द्विजातिषु । वृद्धोऽभ्यधत्त वक्ष्यामि, परं कुरुत महिरम् ॥ ३०९ ॥ वस्तु तत्किंचिदादद्बुधं, शुद्धेन्मार्गव्ययो यतः । आदद्ब्रूहे किमित्युक्तः, स तैर्भूयो वभाण तान् ॥ ३१० ॥ कव्यामारोप्य गृहीध्वं भषणांश्चतुरो लघून् । दुर्लभत्वा-द्भवदेशो, लस्यतेऽमी घनं धनम् ॥ ३११ ॥ लोलुपत्वेन तैर्विप्रै—स्तदादेशो तथा कृते । सैयमानः स वक्ति स, मारवः सारवाक्क्रमः ॥ ३१२ ॥ श्वानगर्दभचांडाल—मद्यभांडरजस्वलाः । देवांचकं च संपृश्य, र्चचलः स्नानमाचरेत् ॥ ३१३ ॥ इत्यन्येषामपि नृणां, श्वानस्पर्शोऽपि वारितः । यूयं द्विजाः कथममू—ज्यवीविशत वर्ष्मणि ॥ ३१४ ॥ भवदादेशतो लोभा—दित्युक्ते तैर्जरज्जगौ । यद्येवं तर्हि लोभेन, जगन्मर्जात्यघांभुधौ ॥ ३१५ ॥ यज्ञीचाश्रयणं, यदुग्रभुजगव्याघ्राद्विपा-दिग्रहो, यथाथोधिवाहानं, गिरिमहाकांतारचोऽपि यत् । यन्मातापितृवांधावदिहननं, चौर्यादिदुष्कर्म य—त्लोभस्य गुणौघमेघपवनस्यात्यूजितं स्फूर्जितम् ॥ ३१६ ॥ क्रोधादेर्जनको लोभो, लोभः सर्वापदास्पदम् । दोषाणामाकरो लोभो,

१ सविषयम्, २ अर्थ-प्रयोजनम्, ३ दुर्बलीति वचनस्य ४ बहुश्रुतत्वेन, ५ आस्त्राय-ज्ञावां इत्यर्थं ६ हस्य सन्, ७ देवांचकमिति-देवलकं—‘देवकोशोपजीवी च नाम्ना देवलको भवेत्’ इत्युक्तं विप्रं, ८ स्वहं, ९ मन्त्रालयावुधौ, प्र. १० पराक्रमः

लोमः प्राणप्रणाशकः ॥ ३१७ ॥ ततो यदि शिरो ब्रूते, ब्रुहतीति वचस्तदा । यूयं ब्रूध्वं पुरस्तस्य, लोभादित्युत्तरं द्विजाः ।
 ॥ ३१८ ॥ एतन्निकृष्य भूयोऽपि, न निर्यास्यति तच्छिरः । अथ निर्यात्यहं ज्ञायो, यथाऽऽजाल्य निवारये ॥ ३१९ ॥ अथ
 ते विस्मिता विप्रा—सत्यक्तभानास्तमूर्चिरे । सर्वज्ञस्येव ते प्रज्ञा, धत्ते सर्वपथीनताम् ॥ ३२० ॥ अपारे संशयावारं—
 पापोऽस्माकं निमज्जताम् । भवत्यत्रैव संजज्ञे, तरीवोत्तारकारणम् ॥ ३२१ ॥ अभिष्टुत्येति तं, तेन, विसृष्टा ब्राह्मणास्ततः ।
 अतिमोऽहि चतुर्मास्याः, स्वं कांचीपुरमांचिर्बुः ॥ ३२२ ॥ नृपेण प्रातराहूता, विप्रास्ते प्रणिगद्य तम् । मारवद्विजवृत्तं,
 तद्व्युक्ता भोजिरे सरः ॥ ३२३ ॥ निर्गते मस्तके विप्रैः, प्रोक्ते तत्रोत्तरे सति । सँ हसित्वाऽवदत्साधु, परिज्ञातो ममाशयः
 ॥ ३२४ ॥ ततः शीर्षं दृपोऽपृच्छत्, कस्त्वं ? वक्षीति वा कुतः ? । तदूचे व्यंतरः शीर्षं—स्थायी केलीकिलोऽस्म्यहम्
 ॥ ३२५ ॥ भवन्मेघविनां दाक्ष्यं, दिदक्षुरिदमूचिवान् । अद्य चास्योत्तरं प्राप्य । नागमिष्याम्यतः परम् ॥ ३२६ ॥
 तस्मिन्नतर्हिते विप्रान्, सत्कृत्यैतपुरीश्वरः । शिरोवाताप्रसिद्ध्यर्थ—मिदं चैल्यमचीकरत् ॥ ३२७ ॥ अतिष्ठपञ्च चैत्ये-
 ऽस्मि—ज्ञास्मं, निर्माय्य मस्तकम् । तदेतदर्च्यते लोकै—दृषाज्ञा हि बलीयसी ॥ ३२८ ॥ तच्छिरश्चरितं श्रुत्वा, कुमारो
 विस्मितांतरः । प्रासः कांचीपुरीमध्यं, केसरीव वनांतरम् ॥ ३२९ ॥ तत्र प्रमोदमापन्नो, नानाकौतुकलोकनात् । महीश-
 इव सौस्थेन, कियत्कालमवास्थितः ॥ ३३० ॥ ततोऽपि प्रस्थितो मलि—नाथदेशैकभूषणम् । निर्विलंबः स कोलंब—
 पत्तनं ग्राप पापमुक्त् ॥ ३३१ ॥ कृतकांतासंचारः, स श्रांतः सरसी तटे । उल्लसत्पादपच्छाये, विश्राम द्विपेद्रवत् ॥ ३३२ ॥

१ समुद्रे २ प्राप्तवतः ३ राजशुक्ला ४ मस्तक ५ युष्मत्पंडितानाम्

कलापिनां तांडवयन् कलायां—सन्वन्मुहुवारीकरणोक्षणानि । तस्यानयन् सौरभमातिथेयीं, तद्द्वयुराचारविदाचचार ॥ ३३३ ॥
 तस्यामेव निशि स्वप्ने—ऽभ्येत्य सोमेश्वरोऽभ्यधात् । नाम्ना प्रतापसिंहाय, कोलंबघरणीभूते ॥ ३३४ ॥ एता कुमारपा-
 लोऽत्र तत्पुरोपवनं प्रगे । आस्थानमिव सत्त्वस्य, स भावी गुर्जरेश्वरः ॥ ३३५ ॥ तस्य त्वं सन्मुलं गत्वा, कृत्वा प्रावे-
 शिकं महम् । विनयाद्दामनीभूय, भूयसीं भक्तिमाचरेः ॥ ३३६ ॥ प्रतापसिंहः स प्रातः—श्वक्रीवादैन्यसैन्यभृत् । गतः
 संमुखमैक्षिष्ट, तं चौलुक्यं सरस्वते ॥ ३३७ ॥ बहुमानात्समानीय, स्वं सद्भाच्छन्नार्थीर्नृपः । तमग्रजमिव स्फारैः, सत्कारैः
 पर्यवृत्तुषत् ॥ ३३८ ॥ तत्र सौष्ठवतस्तिष्ठन्, कुमारः पृष्टवाङ्मूषम् । अहट्टचरमप्येवं, त्वं मां सत्कृतवान् कथम् ? ॥ ३३९ ॥
 तस्मिन् सोमेश्वरादेशे, प्रोक्ते कोलंबभूभुजा । देवमौनेन मेने स्वं, कुमारः पुण्यवत्तरम् ॥ ३४० ॥ प्रतापसिंहमानेन,
 स्थितः कल्पपि वासरान् । सूत्रयासास तन्मैत्रीं, सतां कर्मदमादिमम् ॥ ३४१ ॥ तमनुज्ञाय चौलुक्यो, वक्रितग्रहवत्ततः ।
 व्यावृत्त्य शिप्रादीप्राऽन्तां, प्रापदुज्जयिनीं पुरीम् ॥ ३४२ ॥ वियोगानलसंतप्तं, कामं मानसमात्मनः । कुंडुवसंगमांभोभिः,
 सेसिच्यमास तत्र सः ॥ ३४३ ॥ स्वर्देह्यां तां पुरीं पश्यन्, कुमारः स्फारसंमदः । कुंडोश्वरनामानं, प्रासादं दिव्यमास-
 दत् ॥ ३४४ ॥ मध्यनिष्कांतवामेय—मूर्तिसर्पफणोच्छ्रितम् । नमस्यामास माहेशं, तत्र लिंगं स रंगतः ॥ ३४५ ॥ लिंगां-
 तरस्थितां पार्थ—अभोमूर्तिं निभात्य सः । जिनध्यानपरं शंभु—मय्यमन्यत मानसे ॥ ३४६ ॥ स विश्वानंदिनीं लक्ष्मीं,
 प्रासादीयां विलोकयन् । तत्र प्रशस्तिमद्राक्षी—दिव्यकाव्यावलीमयीम् ॥ ३४७ ॥ वाचयित्वा कुमारस्तां, तत्र श्रीविक-

१ मधुराणा ३ रवेचनानि, ३ कुमारपालस्य ४ सर. वाङ्मू; ५ एष्यति, ६ अष्टे वरतीति अष्टचरस्य, ७ सोमेवासत्कारेण,

मागतः । श्रीसिद्धसेनमणिता—मार्थीमातामावाचयत् ॥ ३४८ ॥ पूर्णे वर्षसहस्रे, शतेऽपि शरदां च नवनवत्यधिके(११९९) ।
 भावी कुमारभूप-स्रव विक्रमराज ! तुल्यश्रीः ॥ ३४९ ॥ विमृशयार्थं मनस्यस्याः, जातराज्यासिनिर्णयः, । ज्ञानं सातिशयं
 मेने, जैनेषु स महामतिः ॥ ३५० ॥ स्वकुटुंबं सहादाय, तौ च बोसरिसज्जनौ । कुमारः प्रस्थितोऽव्यया—श्चित्रकूटाचलं ययौ
 ॥ ३५१ ॥ तत्र श्रीशांतिवैल्यस्थं, मुनिं श्रीरामनामकम् । नत्वा स प्रश्रयामास, चित्रकूटनगोद्भवम् ॥ ३५२ ॥ यत्तिज्जागवितः-
 क्रोश—त्रये सुरपुरीसमा । संज्ञया मधमाऽध्यासी—तुरी श्रीभिसमध्यमा ॥ ३५३ ॥ चित्रितत्रिजगच्चित्तः, पवित्रैश्चरि-
 तीनिजैः । तत्र धान्येकसूत्रांमा—ऽभवच्चित्रांगदो नृपः ॥ ३५४ ॥ असदेकमेनेकेभ्यो, वैरिभ्यो वितरत् भयम् । विदधे दान-
 शौडाना-मपि यो विस्मयं हृदि ॥ ३५५ ॥ सुमतिर्नाम तस्यासी—दमात्यः संत्यमंदिरम् । क्षमापलक्ष्मीलतोछासे, वारिदामास
 यन्मतिः ॥ ३५६ ॥ आस्थान्यामास्थितं भूयं, सुधर्मायां सुरेंद्रवत् । भूतानंदोऽन्यदा योगी, समागच्छद्विदक्षया ॥ ३५७ ॥
 अद्भुतानि फलान्यत्रे, ढौकयित्वा स कानिचित् । वार्तयित्वा च तं भूयं, क्षणमेकं पुनर्ययौ ॥ ३५८ ॥ फलान्यन्यान्युपा-
 दाय, द्वैतीथीकेऽपि सोऽहनि । सुखगोष्ठया कियत्कालं, विलंब्याश्रयमाश्रयत् ॥ ३५९ ॥ फलैर्नवनवैरेप, धम्मामासीं तमसे-
 वत । नृदेवं देववन्नित्यं, कार्यं नोचे च किंचन ॥ ३६० ॥ णमास्यंते तमप्राक्षी—तुष्टश्चित्रांगदः स्वयम् । त्वं सेवसे
 किमर्थं ? मां, स्वार्थमाचक्ष्व कंचन ॥ ३६१ ॥ स महीशं रहस्वेवं, स्माह प्राप्नो गुरोर्मया । क्लेशेन महता मंत्रः, स्वर्णपूरुप-

१ पुण्णे वाससहस्रे, सयमि वरिसाण नवनवइ कलिण । दोही ऊमरनरिदो, उह विक्रमाय । सारिच्छो । ३ कार्याया . ३ दुगो (किन्नो) त्पत्ति. ४ इंद्र .

५ वारिद इवाचतीति वारिदति, परेक्षे वारिदमास, ६ स ण्मामीमसेवत, प्र. ७ स्वप्रयोजनम्.

साधकः ॥ ३६२ ॥ विदधे तस्य पण्मासीं, पूर्वसेवां यथाविधि । अधुना तव साहाय्या—द्विधित्साभ्युत्तरक्रियाम् ॥ ३६३ ॥
सा च क्रुष्णचतुर्दश्यां, निशि प्रेतवनांतरे । कृशानौ होमनिर्माणत्, सिद्धिमभ्येति नान्यथा ॥ ३६४ ॥ सत्त्वोपकारदक्षि-
ण्य-शौर्यादिगुणशालिनाम् । अधुना त्वं धुरीणोऽसि, पार्थिवं त्वामतोऽर्थये ॥ ३६५ ॥ धृत्वा कृपालुतां चैत्वं, भवस्त्यु-
त्तरसाधकः । त्वत्साहाय्यात्तदा मंत्रः, फलवान् मम जायते ॥ ३६६ ॥ चित्रांगदोऽतिदाक्षिण्या—दोमित्यंगीचकार तत् ।
परोपकारमाधातुं, व्यसनं हि महात्मनाम् ॥ ३६७ ॥ तत्कर्तृचित्परिज्ञाय, मंत्री स्वमतिवैभवात् । शंक्रमानो दृष्टपापयं, तं
जगौ विजने स्थितम् ॥ ३६८ ॥ देवो यद्यपि देव्येव, देववत्सकलं स्वयम् । तथापि गोच्यते किञ्चि-त्स्नेहाकुलतया मया
॥ ३६९ ॥ योगिने प्रतिपेदे यत्, साहाय्यं न्याय्यमप्यदः । आयतौ नैव पश्यामि, श्रेयसे ते स्वदुद्धितः ॥ ३७० ॥
यदमी योगिनो दुष्टाः, स्पष्टसिद्धिविधित्तया । पिशाचा इव हिंसति, वंचयित्वोत्तमाङ्गरान् ॥ ३७१ ॥ किंच निष्करणाः
कामं, धूमोर्णारमणादपि । न जंतुघातजाताघात्, वधका इव विभ्यति ॥ ३७२ ॥ अयं च याचते स त्वां, स्वर्णपूरुयसिद्धये ।
सा तु स्वाद्यादि ह्येत, द्वात्रिंशलक्षणः पुमान् ॥ ३७३ ॥ तत्त्वां सुलक्षणं प्रेक्ष्य, विदधीतैप दुष्टधीः । अनिष्टं कर्हिचित्तेन,
वारयाम्यहमादरात् ॥ ३७४ ॥ वभापे भूशुद्धज्ञाना—दंगीचेक्रेऽस्य गीर्मया । करोमि तां कथंकारं?, नीचवत् स्वयमन्यथा
॥ ३७५ ॥ मंत्री जगाद् यद्येवं, तर्ह्यहं भवता सह । अंगरक्षवदेभ्यामि, छन्नः कुर्वे यथोचितम् ॥ ३७६ ॥ रात्रि तत्प्रति-
पेदाने, कृष्णे चातुर्दशेऽहनि । पूजोपकरणान्वितो, भूतानंदस्तमभ्यगात् ॥ ३७७ ॥ चित्रांगदः समं तेन, कृपाणं पाणिना

१ पण्मासीं यावत्, २ पूर्वक्रियाम्, ३ धूमोर्णो—यमपत्नी, तस्या, रमणा—यति—यमस्तसादापि.

वहन् । प्रतिष्ठते स्म तत्पृष्ठे, श्रेष्ठधीः सचिवोऽपि सः ॥ ३७८ ॥ भयंकरं श्मशानं स, प्राप्य निर्भयमानसः । अखंडं हुत-
 मुकुंडं, मंडयामास मंडले ॥ ३७९ ॥ निवेश्य ज्वलनं तत्र, खादिरैः शकलैर्धनैः । स्वयं स्वस्मिन् निर्दग्धं, ज्वालयामास
 योगिराट् ॥ ३८० ॥ जिघत्सुरिव तं दुष्टं, जज्ञे ज्वालावलिच्छलात् । हुताशः समजिह्वोऽपि, तदा जिह्वाशताकुलः ॥ ३८१ ॥
 अभ्यर्च्य मंडलं सम्यग्, रक्तपुष्पाक्षतादिभिः । मंत्रं सप्तुं समारभे, योगी ध्यानैकतानहृत् ॥ ३८२ ॥ कृपाणपाणिभूषोऽपि,
 पराक्रम इवांगवान् । अकुतोभयचित्तः सं—स्रष्ट्रक्षाप्रवणोऽभवत् ॥ ३८३ ॥ पृष्ठरक्षकवत्पृष्ठे, राज्ञः प्राज्ञशिशरोमणिः ।
 अमाल्योऽथर्वंधानेन योगिकृत्यं व्यलोकत् ॥ ३८४ ॥ जपं मंत्रस्य होमं च, विरचय्य यथाविधि । त्रिभ्रदक्षिणयामास,
 वह्निकुंडं स योगभृत् ॥ ३८५ ॥ ततो योगी जगौ दुष्टः, क्षमापं क्षेप्तुं हविर्भुजि । त्रिभ्रदक्षिणयाचिष्म—कुंडं देव ! त्वम-
 प्यदः ॥ ३८६ ॥ यथा मद्भक्तवापि स्यात्, सिद्धिः काचित्करस्थिता । भजेच्छेनोऽपि साफल्य—ससौ सद्भवसायवत् ॥ ३८७ ॥
 वाचा तथैव विज्ञाय, तस्यारेरिव दुष्टताम् । स्मृत्वा च मंत्रिणः शिक्षां, चित्रांगदृष्टोऽवदत् ॥ ३८८ ॥ असौ सिद्धिसत्सवैवास्तु,
 किं तथा कृत्यमस्ति मे ? । सफलश्च समायास—स्वदीप्सितविधानतः ॥ ३८९ ॥ आचक्षे स रक्ताक्षो, भूत्वा रे त्वं न मद्दचः ।
 कुरुषे किं ? स्वैदानी—मेव त्वां भस्मयाम्यहम् ॥ ३९० ॥ इति भ्रुवंतमेवासुं, योगिनं दारुखंडवत् । उष्याद्य चिक्षिपे वह्नि-
 कुंडे सुमतिमंत्रिराट् ॥ ३९१ ॥ स तत्र क्षिप्तमात्रोऽपि, भूत्वा द्रागेव भस्मसात् । सुवर्णपुरुषो जज्ञे, मांत्रो हि महिमाद्भुतः
 ॥ ३९२ ॥ योगिनाऽध्यायि यद्भूये, तत्तस्यैव हहाऽभवत् । यद्वा यच्चिंत्यतेऽन्यस्य, तत्त्वस्यैव भवत्यहो ॥ ३९३ ॥ वह्नि-

कुंडांतरे दीप्तं, तं प्रेक्ष्य स्वर्णपूरुषम् । चित्रांगदोऽतिविस्मेर—चेताः सचिवमूचिवान् ॥ ३९४ ॥ अहो ते दीर्घदर्शित्व—
महो ते मतवैभवम् । अहो ते स्वामिभक्तव—महो ते सावधानता ॥ ३९५ ॥ मया सह भवानत्र, नायास्यद्यदि पुण्य-
वत् । अक्षेःस्यन्मां तदा योगी, जातवेदसि हव्यवत् ॥ ३९६ ॥ हृणीयमानो भूयोप—ऌ्लोकनात्सचिवोऽवदत् । देव ! त्वं
सुकृतेनैव, सर्वत्र क्षेमवानसि ॥ ३९७ ॥ अरिमित्रं, वार्धिः स्थलमलकौलडम्बुलहरी, तमस्तेजोऽरण्यं नगरसुरगो दाम
भवति । रंणः क्रीडास्थानं, विपममृतमस्त्रं सरसिचं, विपत्तिः संपत्तिः, स्फुरति सुकृते ग्रामवकृते ॥ ३९८ ॥ कुंडादादाय तं
स्वर्ण—पुरुषं पौरुषाधिकः । भूपतिर्मन्त्रिणा सार्धं तत्रैवातीतवाञ्छिशास् ॥ ३९९ ॥ प्रातर्निजगृहं प्राप्तो, नृपस्त्वं हेमपूरुषम् ।
अर्चित्वा स्थापयामास, कोशे स्वे स्वर्णराशिवात् ॥ ४०० ॥ संपन्नैर्हेमभित्तसात्, साक्षात्सिद्धरसादिव । चक्रे चित्रांगदो
राज्यं, स्वौराज्यश्रीविजित्परम् ॥ ४०१ ॥ कोशारक्षाचिकीः सोऽथ, कृती दुर्गकृते भ्रमन् । एतं चित्रगिरेः पार्श्वे, कूटाख्यं
शैलमैक्षत ॥ ४०२ ॥ उच्चैः शिलोच्चयेऽमुष्मिन्, मेरोः प्रतिकृताविव । नृपः सुदुर्ग्रहं दुर्गं, लग्नः कारयितुं हठात् ॥ ४०३ ॥
यावन्निष्पाद्यते घञ्जे, तावत्पतति तत्रिंशि । पणमाख्येवं गता भूप—स्तथापि स न तिष्ठति ॥४०४॥ अथ कूटागिरिस्वामी,
कूटपंचोऽवदत्सुरः । किं ताम्यसि ? क्षितीश्रात्रे, दुर्गं कर्तुं न कोऽप्यलम् ॥ ४०५ ॥ चित्रांगदोऽभ्यधादेत—त्याणांतेऽपि
करोम्यहम् । देवो जगद यद्येवं, कुरु चित्राद्रिमूर्धनि ॥ ४०६ ॥ दद्याः मन्नाम चासुख्य, यथा स्यां रक्षकोऽनिशम् ।
तद्वक्त्ये स्वीकृते राज्ञा, सुदितः सोऽगमत्सुरः ॥४०७॥ अत्रंक्रपेऽत्र निष्पन्ने, दुर्गे चित्रांगदस्ततः । चित्रकूटेतिनामादात्,

१ अर्मा. २ सत्त्वमात्. ३ अग्निशिखा. ४ सत्राम ५ हार (हर्गं) राज्यश्रीविजित्परम् ६ पतते. ७ निष्पद्यते, प्र. ८ दुर्गम्, नृपुस्तेऽपि दुर्गवद्वेदोक्ति.

तत्स्थानं मेरुनामवत् ॥ ४०८ ॥ आवासान् सरसीवाण्या—रामांश्चातिमनोरमात् । विधाप्य स महीजानि—निजं राज्य-
 मतिष्ठिपत् ॥ ४०९ ॥ चतुर्दशशती कोटी—ध्वजावासास्तदाऽभवन् । उपरिष्टादधस्ताच्च, लक्षनाथाः सहस्रशः ॥ ४१० ॥
 चित्रकूटश्रियं दृष्ट्वा, तदा सर्वद्विवर्धिनीम् । स्वर्गलुंटाकतां को न, दध्यौ चित्रांगदे दृपे ? ॥ ४११ ॥ अन्येद्युः कन्यकु-
 बोशः, शक्तिकुञ्जितशात्रवः । शंभलीशाभिधोऽश्रौषीत्, स्वर्णमर्त्यकथां जनात् ॥ ४१२ ॥ ततश्चित्रांगदात्स्वर्णा—पुरुषा-
 दिस्सयौत्सुकः । शंभलीशो निजस्थाना—दभियेणयति स्म तं ॥ ४१३ ॥ समुद्रैरेव कल्पान्त—आतैः प्रौढवर्लैर्बलैः । स्राव-
 यन् क्ष्मातलं सोऽस्था—च्चित्रकूटगिरैरधः ॥ ४१४ ॥ दृष्ट्वाऽपि कन्यकुब्जेया—मधःस्थं सैन्यसागरम् । दिविष्ठ इव दुर्गस्थः,
 सुखं चित्रांगदः स्थितः ॥ ४१५ ॥ चित्रकूटस्थिता लोका, अपि शोकापवर्जिताः । परिचिकीडिरे स्वैरं, विमानस्था इवा-
 मराः ॥ ४१६ ॥ अशोभदा भटाः कन्य—कुब्जेयादेशलेगतः । खडिं पातयितुं दुर्गे, लया मत्तद्विप्रेद्रवत् ॥ ४१७ ॥ ते
 टैकरिकरंतोऽपि, दलंतोऽप्यस्मगोलकैः । तद्द्वजनिर्मितमिव, न मंक्तुं प्राभवन् क्वचित् ॥ ४१८ ॥ अर्निर्वेदः श्रियो मूल-
 मिति नीतिं विदंस्ततः । रोधयित्वोद्धतैर्यौधै—दुर्गं तस्थौ स शत्रुराट् ॥ ४१९ ॥ गते घनतरे काले, प्रहिताः शत्रुभुजजा ।
 दुर्गस्वरूपं विज्ञातुं, चराश्चतुरतांचिताः ॥ ४२० ॥ ते दुर्गमध्यमाविश्य, स्वर्गस्थेवातिशायिनीम् । विष्वेद्रीचीं श्रियं तस्य,
 पश्यंतो विसिता हृदि ॥ ४२१ ॥ इतस्ततो अमंतस्ते, द्विपद्मेद्विविधित्स्या । सुमतेर्मन्त्रिणः प्राणु—मंदिरं स्फुरद्विदिरम्
 ॥ ४२२ ॥ तदा च स्वर्गाक्षस्थं, तातं सुमतिमंत्रिणम् । पुत्री रत्नवती प्राप, सपुत्रा प्रणिनंसया ॥ ४२३ ॥ नत्वा पितर-

१ दुर्गम्. २ अक्षेद—खेदमात्रः. ३ पौढशयपरूपे. ४ सर्वद्विवर्धापिनीम्.

मूर्धस्था, दुर्गाप्रस्थं द्विप्रद्वयम् । पदयंती तेषु शृण्वत्यु, चरेत्याचष्ट ता (त) क्रतुः ॥ ४२४ ॥ दुर्गस्थाथः स्थितास्तात् ।
 कुतोऽमी व्यग्रहारिणः । अथापि न प्रदीयंते, कालोऽमीषां महान् गतः ॥ ४२५ ॥ स्मेरः स्माह स' तां मंत्री, नैवामी
 व्यग्रहारिणः । कित्वसौ कन्धकुञ्जेशो, दुर्गे रुद्रा बलैः स्थितः ॥ ४२६ ॥ त्वज्जन्मदिवसेऽत्रैत्य, तिष्ठत्यस्मिन्महीश्वरे । त्वं
 पर्यणीयथाः पुत्रि । पुत्रवत्यस्यजायथाः ॥ ४२७ ॥ तन्निशान्वातिविस्मेरा, दुर्गादुत्तीर्य ते चराः । तां मन्त्रितनयावातां,
 स्वनृपाय न्यवेदयन् ॥ ४२८ ॥ हर्षचित्रविषादादि—श्लष्टः सोऽपि द्विपैत्यतिः । ईदृदुर्गं कथं ग्राह्य—भिति चिंतां चिरं
 व्यधात् ॥ ४२९ ॥ अन्यदा दुर्गापार्थस्यं, कन्धकुञ्जेश्वरं जगौ । चित्रांगदस्य मान्यौञ्चै—वैश्या वर्वीरिकाह्वया ॥ ४३० ॥
 आरोहत्यचलेश्वरं किमु शिशुः ? पेतोश्चितः किं तर—त्वंभोर्धि ? किमु कातरः सरभसं संग्राममाक्रामति ? । शक्येष्वेव
 त्तोति वस्तुतु जनः प्रायः स्वकीयश्रमं, तद् दुर्गाग्रहणग्रहे ग्रहिलतां त्वं शंभवीश ! त्यज ॥ ४३१ ॥ वैश्यावाक्येन तेनांतः,
 शिक्तः प्रत्यभिपार्यिषः । ममीविधांकुञ्जोत्तेन, विद्धो हस्तीव मख्लिवान् ॥ ४३२ ॥ ततोऽस्मिभूता सेव, भिक्षा वर्वीरिका
 धनीः । जगौ दुर्गाग्रहोपाय— सित्येकांते सुमितवत् ॥ ४३३ ॥ अयं नृपः सदोद्घात्य, द्वाराणि निखिलान्यपि । ध्रुधा-
 तांन् ग्रीणयित्वैव, मुंके धर्मतैनुववत् ॥ ४३४ ॥ गवाक्षस्था यदा कैशान्, विवृणोमि तदा त्वया । दारोद्घाटं परिज्ञाय,
 प्रोष्टव्यं शतिलपि ॥ ४३५ ॥ ततो वेदयोदितोपायाद्, दुर्गे दुर्गतैवमवत् । शंभलीशोऽविद्याचूर्ण—युद्धतैः सह सेनिकैः
 ॥ ४३६ ॥ चित्रांगनोऽभितिरीणो, भूत्या तेन द्विषा समम् । शराशरि चिरं युद्धं, विदधे वक्रविक्रमः ॥ ४३७ ॥ शंभ-

१ २१, २, ३ ॥ ५९ ॥ १ मुनिपिरातः, २ गन्धिय शक्तिपञ्चमीति अन्यमिति। ३ इत्यु निशान्वातो भूता।

लीशशरारारै—दुर्वारैराकुलीकृतः । सं पलायिष्ट शक्तोऽपि, शैडवद्वारिदोषैः ॥ ४३८ ॥ हेमपूरुषमादाय, कोशाच्चित्रांग-
 दस्ततः । क्षीरकूपे ददौ शंपां, भीतः कुर्यान्न किं जनः ? ॥ ४३९ ॥ शंभलीशभट्टस्तस्मिं—शन्विष्टोऽपि सहस्रधा । साधि-
 शानतथा स्वर्ण—पुरुषोऽलंसि नैव सः ॥ ४४० ॥ तल्लक्ष्मीसारमादाय, तद्राज्ये तत्तनूरुहम् । वाराहगुप्तं न्यस्यागा—
 च्छंभलीशो निजं पुरम् ॥ ४४१ ॥ चित्रकूटनगोत्पत्ति—मित्यावेद्य मुदा मुनिः । विरराम स रामाख्यः, कूजित्वा कल्लकंठ-
 वत् ॥ ४४२ ॥ अथासत्वं प्रमुगोकं, राज्यासिदिवसं विदन् । कुमारः सकुडुंबोऽपि, भेजेऽणहिल्लपत्तनम् ॥ ४४३ ॥ तत्र
 श्रीकृष्णदेवेन, भगीकांतेन गौरवात् । नीत्वा स सदनं सम्यक्, सच्चक्रे सपरिच्छदः ॥ ४४४ ॥ भग्या प्रेमलदेव्याऽध
 कुमारै र्क्षपिते स्वयम् । तस्य स्नानजले सन्नौ, दुर्गा कृतवरस्वरा ॥ ४४५ ॥ शकुनें तत्तथा प्रेक्ष्य, कश्चिच्छकुनिकोऽब्र-
 वीत् । सप्तदिन्या कुमारैत—द्राज्यं भावि तव भुवम् ॥ ४४६ ॥ एवमस्त्विति तद्वाक्य—मूरीकृत्य स कृत्यवित् । विद्वां-
 समिव सच्चक्रे, तं द्रव्यादिप्रदानतः ॥ ४४७ ॥ तदैव दैवयोगेन, चिरं मुक्त्वा महीमिमाम् । जयसिंहमहीजानि—देवभूयं
 समासदत् ॥ ४४८ ॥ इति निःशेषसांभताऽ—मात्यसभ्यैकमत्यतः । उभौ राजसुतावन्यौ, कुमारं तं च सचमम् ॥ ४४९ ॥
 स्नापितालंकृतान् कृत्वा, दिव्याश्वानधिरोप्य च । अमात्यैः सममानैषीत्, कृष्णदेवो नृपालयम् ॥ ४५० ॥ युमम् ॥ एतेषु
 कोऽस्ति राज्याहं, इति सम्यक् परीक्षितुम् । आदिशन्मंत्रिमुख्यास्ता—नधिष्ठातुं नृपासनम् ॥ ४५१ ॥ तत्रैको विनयानवः,
 संघोज्य करपंकजे । नत्वा च कृष्णदेवादीन्, निषसाद नृपासने ॥ ४५२ ॥ विनीतोऽयं करद्वंद्वं, स्वभृत्येभ्योऽपि योज-

१ चित्राणद.. २ वपयवत्, ३ करकै. ४ जलकूपे. ५ कूपे, ६ देवतासिद्धित्वात्. ७ कोकिलवत्. ८ अय, प्र.

कुमार-
पालच०

॥ ६० ॥

यन् । निःस्थामेव कथं स्थाप्ना, विजेता दुर्जयनिपून् ॥ ४५३ ॥ अयमेव शदोजस्वी, महीजानिः प्रशस्यते । तदयं निष्प्र-
भत्वेन, वैभवं नैदमर्हति ॥४५४॥ ध्यात्वैत्यमालमुत्थास्त—मासतादुदतिष्ठिपन् । गुणोऽपि कल्प्यते दोषो, देवे हि प्रालि-
कूलिके ॥ ४५५ ॥ [त्रिभिविशेषकम्] । द्वैतीयिकस्ततः स्रैस्तवश्चञ्चललोचनः । विवृतांगः शून्य इव, सिंहासनमग्निश्रियत्
॥४५६॥ आवरितुं न शक्नोति, निजमध्यंगमेककम् । आवरिता कथमयं, स्रैसांगं राज्यमूर्जितम् ॥४५७॥ तदयं हृदये शून्य-
श्चलाचलविलोचनः । काकवच्चूतमंजर्या, न योग्यो राज्यसंपदः ॥ ४५८ ॥ इति ते राजवर्गीणा—स्तमप्युत्थाप्य तत्क्षणम् ।
कुमारपालमादिक्षन्, क्षमापासनमलंकुरु ॥४५९॥ ततःस्कंधद्वयन्यस्त—संव्यानो विकसस्मुखः । प्रतापतापितादित्यः, स्फारा-
लंकारभासुरः ॥ ४६० ॥ कृपाणं पाणिना धुन्वन्, गृहीत्वोर्द्धं समीरणम् । स सिंहासनमध्यास्त, साक्षात्सिंह इवोद्धतः
॥ ४६१ ॥ युग्मम् ॥ तच्चेष्टासौष्टवं तस्य, विभाव्य भुवनोत्तरम् । संतुष्टाः कृष्णदेवाद्या, राज्याहोऽयमित्तीरिणः ॥ ४६२ ॥
अथ संब्रवन्तव—सैकरे मार्गशीर्षके । तिस्रौ चतुर्थ्यां श्यामायां वारे पुष्यान्विते रवौ ॥ ४६३ ॥ सर्वग्रहबलोपेते, मीन-
लग्ने शुभे क्षणे । पुरोधसं पुरश्चुत्य, ब्रह्मवद्ब्रह्मपारगम् ॥ ४६४ ॥ कृष्णदेवप्रभृतयः, सामंता मंत्रिणोऽपि च । अभ्यर्षिंचित
तं राज्ये, कुमारं चक्रवर्तिवत् ॥ ४६५ ॥ त्रिभिविशेषकम् ॥ ततः प्रेमलदेव्याद्या, भगिन्यो भाग्यभासुराः । मूर्तं जयमिवो-
द्दामं, मांगल्यं तस्य तेनरे ॥ ४६६ ॥ उपायनानि हस्त्यादी—न्युपादाय सहस्रशः । सामंतास्तं नमश्चक्षु-र्नवैदुसिव संम-

॥ ६० ॥

१ निर्वैल . २ अयंमा—सूर्यः . ३ कल्पते, प्र. ४ द्वितीय एव—सार्धे ईकृ ५ शस्त, प्र. ६ साम्यमाल—सुहृत्—कोश, राष्ट्र-दुर्ग-बलाति च, इलमरः, कल-
विगतोऽधर्गं, शष्टमं—प्रा. ७ अतिचपललोचनः . ८ उच्चारिण . ९ ११९९, ९ वेदपारगम्, १० द्वितीयाचंद्रवद.

सर्ग. ३

दात् ॥ ४६७ ॥ तदा वैतालिकाः पेटु—जगुर्गन्धर्वकोविदाः । नर्तक्यो ननुतुर्जने, हर्षणेव महो महान् ॥ ४६८ ॥ रेणुर्म-
 झलचूर्पाणि, ज्ञापयंतीव दिक्पतीन् । पंचमो लोकपालोऽयं, नवः प्रादुरभूदिति ॥ ४६९ ॥ रंजिताः कुंकुमांभोभिः, पुरमा-
 र्गमुवो वसुः । प्राप्य कान्तं नवं कान्तं, व्यक्तरागा इवाभितः ॥ ४७० ॥ विकीर्णा राजमार्गेषु, रेजिरे कुसुमोत्कराः । हासा इव
 महीदेव्या, नवीनं स्वपतिं प्रति ॥ ४७१ ॥ पुरमथ्यस्फुरत्तस्य, राज्ये रंज्यदिवाभितः । प्रत्यहं मंजुमांजिष्टं—पताकाकोटिकूटतः
 ॥ ४७२ ॥ उल्लासयन् सुहृत्पन्नान्, हरन् द्विद्वैकरवश्रियम् । आश्चर्यकारणं कस्य, स राजा न व्यजृम्भत ॥ ४७३ ॥ ततः
 कुमारपालोऽदा—स्फलवत् प्रीतिवहरेः । स्वयं भोपलदेपल्यै, पट्टराज्ञीपदं मुदा ॥ ४७४ ॥ दौस्थ्योपकृतितः कृत्यो—दयनं
 मंत्रिपुंगवम् । अमात्यं तत्सुतं चक्रे, वाग्भटं स प्रभोद्भटम् ॥ ४७५ ॥ अन्येऽपि ज्ञातिमान्या ये, स्वकीया गौरवोचिताः ।
 तान्निधुक्त्वा न्यधाद् भूयो—ऽभ्युदयस्य फलं ह्यदः ॥ ४७६ ॥ पुरजनपदग्रामत्राणं भटत्रजसंग्रहः, कुनयदलनं नीतेवृद्धि-
 सुलार्थमितिस्थितिः । त्रतिषु समता चैत्येष्वर्चा सतामतिगौरवं, प्रथमनविधिं नव्ये राज्ये व्यधादिति स प्रभुः ॥ ४७७ ॥
 अथाग्रे नृपतेः प्रेक्ष्य, स्फुरतः सचिवान्नवान् । बुद्धुः प्रथमेऽमात्या, जातिं जालिरसासहिः ॥ ४७८ ॥ मिथस्ते मंत्रयामासु-
 नीतिः काऽव्यस्य भूपतेः । हित्वा यद्राज्यंघुर्पात्तः, पुरश्चक्रे नवानसौ ॥ ४७९ ॥ यद्वा किं वेत्यसौ राज्य—सूत्रं जालैकशे-
 खरः । क्षीरनीरविकेके हि, वकोटो न पटुः स्फुटम् ॥ ४८० ॥ अथ स्वार्थ्यनुमानेन, भृत्यवर्गो विवर्लगति । यन्मूर्खान् सचि-

१ नवीन—अपूर्वः, २ मनोहरम्, ३ पतिम्, ४ रज्यत्-प्र, ५ रत्नार्णाः, ६ समूहात्, ७ चंद्रपेक्षे—वैपरीत्यादाद्यर्थकारणम्, ८ (विधिर्नव्ये,) ९ राज्य-व्यवसायम्,
 १० कूटकोत्तरः, ११ स्वाभ्यनुसारेण, १२ इति, प्र,

वीचके, स्वयं मूर्धाग्रणीरसौ ॥ ४८१ ॥ जडोऽभ्युदयमासाद्य, निरस्यति गुणोज्ज्वलान् । किमुद्धृतोऽन्धिनीरोमो, बहिः
क्षिपति नो मणीन् ॥ ४८२ ॥ अद्याव्यवक्षमूलत्या—चदमुं सुखनिग्रहम् । घातकैर्घातयित्वाऽद्य, नवीनः स्याद्यते नृपः
॥ ४८३ ॥ यथाऽस्मत्स्थापितत्वेन, सोऽस्मदुक्कं न लंघते । अन्यथाऽयं निकारोऽस्मान्, पीडयिष्यति शल्यवत् ॥ ४८४ ॥
पङ्क्तिः कुलकम् ॥ अथ ते हंतुमात्मान—मिव भूभृज्जिघांसया । सांधकारे गृहद्वारे, घातकान्निग्रयतिष्ठिपन् ॥ ४८५ ॥ अवेत्य
कश्चिदासस्त—स्वर्मवृथैतेऽभ्यधात् । पुण्ये प्रगल्भमाने हि, संस्तु न स्यादरीप्सितम् ॥ ४८६ ॥ तदैव भूपतिर्भृत्यै—
र्युगयित्वा गृहांतरात् । आनाथयद्भटान् शस्त्रो—द्भटांस्तान् यमदांसवत् ॥ ४८७ ॥ युष्मान् कः प्रजिघैयेति, चौलुक्ये
परिशृच्छति । राजवृद्धकृतं ते त—द्विरुद्धं सर्वमभ्यधुः ॥ ४८८ ॥ तानाकार्यं क्रुधा भूपः, स्वयं स्वीकृतदूषणान् । तैरेव
घातयामास, क स्याद्राजदुहं शिवम् ॥ ४८९ ॥ हतेहते^३ महंतं चे, हंतुं ते स्युर्महापदः । निरिं विदारयंतः किं, भगदंता न
दंतिनः ? ॥ ४९० ॥ हतेषु तेषु भीतास्तं, परे साधु सिपेविरे । न ह्युग्रतां विना लोकः, प्रायेण स्याद्धशंवदः ॥ ४९१ ॥ कृष्ण-
देवः पुनः श्याल-भावाद्राज्यार्पणादपि । निर्मिमाणोऽनिशं नर्म, तदाऽऽज्ञां मन्यते स्म न ॥ ४९२ ॥ सभायां राजपाट्यां
द्य, दुःस्थाय्यां पुरातनीम् । स नृपं श्रावयामास, नर्मणा मर्मवन्मुहुः ॥ ४९३ ॥ तस्य मर्माविघाऽनेन, नर्मणाऽपि
महीपतिः । दंभोलिनेव शिखरी, दूनस्तं प्रोचिवावरहः ॥ ४९४ ॥ हास्यास्पदं यदप्यस्ति, श्यालभावाद्दहं तव । तथाऽप्यस-
मये तंकि, सर्वथा ऽच्छति नौचितीम् ॥ ४९५ ॥ यच्च त्वं भापसे मर्म, सर्वथापि तदप्यसत् । अंतः शल्यायते नृणां, यत्त-

* किमुद्धृत, प्र. १ तिरस्कार . २ सन्ननेष्ट . ३ अतिवाचन, ४ घातके . ५ हंत ईहते, इतिच्छेद, ६ हास्यम्.

दुदुघाटनं खड्डु ॥ ४९६ ॥ यः स्वस्येव परस्यापि, स्वगयत्येव दूषणम् । विश्वं विश्वं वशीकर्तुं, स एवात्र प्रगल्भते ॥ ४९७ ॥
 किञ्च दौःस्थ्यं न कस्यासी—न्महतोऽपि स्वकर्मणा ? । अवस्थां मामिकां यत्त्वं, खलवद्भाषसे मुहुः ? ॥ ४९८ ॥ संपदं विपदं
 चापि, महानामोति नेतरः । हानिं वृद्धिं च लभते, चंद्रमा नोडुमंडलः ॥ ४९९ ॥ एकांते कांतमन्यद्वा, ज्ञयास्तत्त्वं यद्-
 ष्छया । सवोमध्ये तु सन्मुद्रा—माद्रियेथा ? महात्मवत् ॥ ५०० ॥ क्षमापतेरिमां शिक्षां, दुःशैक्ष इव सद्गुरोः । राज्यदाना-
 तिदृष्टात्मा, कृष्णदेवोऽग्रही (हि) ह्य न ॥ ५०१ ॥ अथानुचिततद्वास्य—कुङ्कुशैलुक्वराद् जगौ । अस्माद् ग्रहिलव-
 त्कसा—ज्ञिषिद्धोऽपि न तिष्ठसि ? ॥ ५०२ ॥ यतो हास्यात्यवधिष्णुः, क्रोधो वाताहवाशिवत् । द्रुमानिव नयत्यंतं, बांध-
 वानपि तत्क्षणम् ॥ ५०३ ॥ तस्मात्कामयसे कामं, यदि जीवितमात्मनः । तर्हि हास्याश्रिवर्तस्व, कुकृत्यादिव भावुकः
 ॥ ५०४ ॥ कृष्णदेवस्ततोऽवादी—अरदेवं वमन्निव । क्रूराक्षरवचोव्याजात्, कोपवह्निकणान् वहिः ॥ ५०५ ॥ मयैव
 रंक्तां भंक्त्वा, त्वमैश्वर्यं न्यवेक्ष्यथाः । इदानीं तेनं मत्तः सन्, मामेवमवमन्यसे ॥ ५०६ ॥ अत्रमीर्यत्र भिक्षार्थं, भिक्षु-
 वप्यतिमंदिरम् । व्यसार्थीः किमु ? तदौस्थ्य—मरे मरुपकारवत् ॥ ५०७ ॥ परं गुरुकृतोऽपि स्वं, नीचः साल्थं न भुञ्जति ।
 उच्चासनस्थितोऽपि स्या—न्न काको हंसचेष्टितः ॥ ५०८ ॥ दुर्जनश्च कुशानुश्च, द्वाषिमौ सहशौ मतौ । नयेते यत्क्षयं सद्यः,
 स्वसायुष्ट्यासकारणम् ॥ ५०९ ॥ विब्रुवाणोऽपि तत्रेत्यं, सार्वहित्यो महीपतिः । नादीदृशन्नजिजं मध्यं, क्षुभितोऽपि प्यो-
 धिवत् ॥ ५१० ॥ विब्रुवन् खलवन्नैष, स्याता शिक्षां विना ध्रुवम् । विचार्येति निजे चित्ते, व्यन्नाक्षीतं तदा नृपः ॥ ५११ ॥

१ समग्रम्, २ जगत् ३ भव्यजोऽथवा भगिनीपतिः, ४ ऐश्वर्यम्, ५ स्वभावम्, ६ भवहित्यया—द्वृष्टभावेन सहितः ।

अथ सेवार्थमायातं, कृष्णदेवं रहःस्थितम् । पूर्वसंकेतितैर्महै—रत्यूर्जस्वलवर्षभिः ॥ ५१२ ॥ धारयित्वाऽखिलांगानि,
मोदयित्वा च संघितः । द्यौो जीवितसर्वस्व—मिवास्याचीकृपत्यमुः ॥ ५१३ ॥ युगम् ॥ सञ्जयित्वा पुनर्देह-माक्रोशंतं
मुहुर्मुहुः । उपायनमिव प्रैपी—ऋता तं स्वसुवेदमनि ॥ ५१४ ॥ राज्यश्रीस्थानाचार्ये, पूज्ये भग्न्यपितवतः । कृष्णदेवै-
ऽन्विते तस्मिन्, सांगताः सकलाः परे ॥ ५१५ ॥ पोषितोऽपि पयसा सरीसृपं-स्तर्पितोऽपि नवसर्पिषाऽनलः । सत्कु-
तोऽपि शतघाऽपि दुर्जनः, स्थापितोऽपि न महीपतिर्निजः ॥ ५१६ ॥ इति सूक्तं स्मरंतोऽन्त-नीतिरीतिविशारदाः ।
देवेंद्रमिव देवास्तं, चैलुक्चयं पर्युपासत ॥ ५१७ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् । सिद्धेशधर्मपुत्रोऽथ, भटश्चारभटो बली । चैलुक्चा-
ज्ञामवज्ञाय, भजेऽणोर्राजभूजम् ॥ ५१८ ॥ इत्थं निष्कटकं राज्यं, कृत्वा देशे समंततः । मूर्ध्नि शेषामिव न्यास्थ-
श्रिजामाज्ञां महीपतिः ॥ ५१९ ॥ कृतज्ञत्वेन स स्मृत्वा, विधातुं प्रत्युक्रियाम् । जैनराजहूवत्स्वोप-कर्वस्मान् हालिका,
दिकान् ॥ ५२० ॥ न्यस्यातर्वदरीपत्रं, येनात्रायि दयालुना । सत्कृत्य भीमसिंहं तं, स्वांगरक्षं नृपो व्यधात् ॥ ५२१ ॥
अहं बुभुक्षितो मार्गे, यथा वङ्गा दयाद्रया । अश्वारोपि निबं यान-मभोजि च महादरात् ॥ ५२२ ॥ भग्न्यभावेन तं
मत्वा, निर्माष्य तिलकं तथा । तस्यै देवाश्रये श्रामं, सोऽदास्तत्या हि वाक् सताम् ॥ ५२३ ॥ युगम् ॥ येनांतरिष्टकापाकं,
क्षित्वा ऽरक्षि स सज्जनः । सामंल्यकारि भूयेन, चित्रकूटाह्वये गिरौ ॥ ५२४ ॥ मार्गे सहवरीभूय, यः कष्टं सोढवान् मुहुः ।
तस्यै वीसारीमित्राय, स ददौ लाटमंडलम् ॥ ५२५ ॥ ऊचे च जागरोद्विग्नौ, यदश्रूतं युवां वचः । तत्सत्यं जातमेतत्त्वं,

१ सर्पं. ३ अणलकम्. ३ असासन्त. सामन्त अकारि इति सामन्ती अकारि.

वित्रोः सज्जन भो ! वदः ॥ ५२६ ॥ घणकान् यो मुधाऽदत्त, तस्मै स वटपद्मकम् । कटुकार्यार्पयत्को हि, नोपकर्तारमं
 चति ॥ ५२७ ॥ उपकारव्रतस्यास्य, कथमन्यद् व्रतं समम् ? । इह लोकेऽपि यत्सद्यः, फलत्येवं कलैः फलैः ॥ ५२८ ॥
 नीचस्यापि भवत्युच्चै—रुपकारः फलेग्रहिः । महीयसां कृतज्ञानां, स तु किं प्रणिगद्यते ? ॥ ५२९ ॥ एवं निजोपकर्तृ-
 स्तान्, सच्चक्रे सकलाक्षुपः । हेमाचार्यं विमुच्यैकं, धर्मग्राह्यंतरायतः ॥ ५३० ॥ अथ कर्णावतीपुर्यां, धर्मधुर्यानं प्रमोद-
 यन् । राज्यावाप्तिं कुमारस्य, हेमसूरिः स शृश्रुवान् ॥ ५३१ ॥ निमित्तोक्तिक्षणे जैन—धर्मोऽहं भक्तिमद्भुताम् । करिव्या-
 मीत्यसौ पूर्वं, ग्रत्यश्रीषीन्मदग्रतः ॥ ५३२ ॥ स्मरत्येतन्न वेत्यस्य, चिच्चिज्ञासया ततः । व्यहारीत्पत्तनं सूरि—मानसं
 राजहंसवत् ॥ ५३३ ॥ शुभम् ॥ आगत्योदयनामाल्यः, संमुखं संघसंयुतः । अत्युत्सवेन सूरिंद्रं, पुरमध्यमवीविशत् ॥ ५३४ ॥
 पप्रच्छोदयनं सूरि—विजनेऽसौ नृपस्तव । मम स्मरति किं नो वा ? , संग्रति प्राप्य वैभवम् ॥ ५३५ ॥ उवाच सचिवः
 सर्वा—नुपकर्दन् स्वबंधुवत् । उदारः सच्चकाराद्यं, सस्मारापि प्रभुं न तु ॥ ५३६ ॥ सूरिः शशंस तर्हि त्वं, ब्रूयाः क्षितिपति
 रहः । त्वयाऽद्य नैव स्वसंबन्धं, नव्यराज्ञीगृहे निशि ॥ ५३७ ॥ केनोक्तमिति पृच्छेच्चै—त्प्रातर्जातचमत्कृतिः । अत्याग्रहे तदा
 नाम, मम तस्मै निवेदयेः ॥ ५३८ ॥ ओमित्यभ्युपगम्यैतां, वाचं सचिवपुंगवः । शंसति स्म विशां पत्ये, सोऽपि चक्रे
 तथैव तत् ॥ ५३९ ॥ निशि विद्युन्निपातेन, दग्धे तस्मिन्नवे गृहे । मृतायां नव्यपत्न्यां च, चमच्चक्रे महीपतिः ॥ ५४० ॥
 प्रभाते पृष्ठवान् भूसु—न्मंत्रिन् । केनेदमद्भुतम् । आचल्ये ज्ञानमाचक्ष्व ? । जीवातुसिव तं मम ॥ ५४१ ॥ व्यजिज्ञाप-

ऋषं मंत्री, नायं तत्कथनक्षणः । न पारयति यदेव—स्तं श्रोतुं राज्यलीलया ॥ ५४२ ॥ जगाद् सादरं स्वामी, सचिवैत-
 त्किमुच्यते ? प्राणत्राणकरो यो मे, न शृणोमि तमभ्यहम् ॥ ५४३ ॥ निर्वेदेऽभिदधे सैप, स्तंमतीर्थपुरे पुरा । कर्हि मे
 भविता ? स्वास्थ्य—सिति देवस्य पृच्छतः ॥ ५४४ ॥ राज्यासिपत्रिकाऽदासि, लेखित्वैकाऽपरा मम । येन तेनेदमवेदि,
 ज्ञानं श्रीहेमसूत्रिणा ॥ ५४५ ॥ युगम् ॥ इत्युक्त्वाऽदीदृशमन्त्री, पत्नीं तां भूश्रुते तदा । सोऽपि तां वाचयित्वा द्रा—
 ग्विस्मेरः सूरिमस्सरत् ॥ ५४६ ॥ ऊचै च सचिवं कीदृक्, सूरियं ज्ञानमद्भुतम् ? । प्रत्याययन्मनो यन्मे, राज्यासिदिवसेऽद्य
 च ॥ ५४७ ॥ स क्वास्तीत्यनुयुक्तः सन्, जगादोदयनो मुदा । अधुनाऽत्राप्तवानसि, तवाशीर्वित्तितीर्थया ॥ ५४८ ॥
 मंत्री ततस्तदादिष्ट—सदुक्तं प्रणिगद्य तत् । हेमाचार्यं सहादाय, नृपास्थानीयुपास्थित ॥ ५४९ ॥ दृष्ट्वा सूरैर्द्रमायांतं,
 विनयैर्कावनिर्दृपः । अभ्युत्तस्थौ यथा शृङ्खा—पांगो वार्षिकवारिदम् ॥ ५५० ॥ मूर्ते स्वभक्तिप्राग्भार, इव हेमासनेऽद्भुते ।
 निवेश्य तं नमश्चक्रे, विधिवत्स विनेयवत् ॥ ५५१ ॥ प्रांशुदंतांशुरोचिभि—दिशो धवल्यस्त्रिव । इत्याशीर्वाद्यामास,
 भूवासवमथ प्रसुः ॥ ५५२ ॥ न तामस्यः स्फूर्तौ दधति न वरं यस्य पुरतः, श्रियस्तैजस्योऽपि त्रिजगदवगाहैकरसिकाः ।
 अचक्षुः संलक्ष्यं परिहृतपथं वाज्जानसयो—महस्ताद्राजंस्ते शमयतु समंतादपि तमः ॥ ५५३ ॥ गुर्वस्मरणरूपेण, प्रमादेन
 ततो नृपः । अपराधीव लज्जावान्, प्रांजलिर्जल्पति स्म तम् ॥ ५५४ ॥ कृतघ्नत्वेन भगव—न्नहं त्वां प्रति संग्रति । न
 दर्शयितुमीवोऽस्मि, मुखं वंचकवक्षिजम् ॥ ५५५ ॥ तामर्लिष्यां तथा त्रातः, प्रभुणाऽहं द्विषद्ग्रहत् । आभ्यासितश्च

१ विनयाद्वितीयाधारः २ शृङ्खः अयागः—नेत्रान्तभागो यस्य स—मयूर इत्यर्थः. ३ मूर्तिगतिः. ४ तेजसः ५ प्रमाः. ६ स्तंमतीर्थः.

राज्याधि-दिनपत्रीसमर्पणात् ॥ ५५६ ॥ ऐश्वर्यं जातवत्यस्मिन्, दूरेऽस्तु प्रत्युपक्रिया । अस्मापमपि नाहं त्वां, कृतज्ञत्व-
 महो मम ॥ ५५७ ॥ उपकारैर्भवत्सुहृदैः, पुराऽपि ऋणवानहम् । प्राणसंत्राणतोऽद्यापि-मृणार्णमधमर्णवत् ॥ ५५८ ॥ अकु-
 त्रिमोपकर्तॄणां, त्वमेको आसणीरसि । यत्कृतमेऽपि मध्येवं, वात्सल्यं तव वल्गति ॥ ५५९ ॥ कृतज्ञाद्भुत्तमो नान्यः, कृत-
 ज्ञादधमोऽपि न । यदाद्यः स्तूयते लोकै-निन्दते चातिमोऽनिशम् ॥ ५६० ॥ अहो संप्रत्ययसिष्टां, परां कोटिमुभावपि ।
 उपकारचुरीणेषु, त्वं कृतज्ञेष्वहं पुनः ॥ ५६१ ॥ निःशेषमपि मे मंष्टुं, तत्क्षमित्वा क्षमाधन । । अनुगृहीष्व मामद्य,
 राज्यलक्ष्मीपरिग्रहात् ॥ ५६२ ॥ अथ भूभृन्मुखोद्भूत-भक्तिभंगितरंगितैः । प्रीणितात्मा प्रभुः प्रोचे, सिंचन्निव सुधारसैः
 ॥ ५६३ ॥ इत्थं विकथसे कस्मात् ? त्वं मुधा वसुधाधव ! । उपकारक्षणो यत्ते, संप्रत्यस्ति समागतः ॥ ५६४ ॥ त्वमेव
 मौलिमणिक्यं, कृतज्ञानां कृतिन्नसि । स्वपूर्वज इवाभाति, यस्येहगौरवं मयि ॥ ५६५ ॥ यच्चार्ययसि राज्यार्थं, तत्त्व-
 ऋकैः क्रियत्किल । परं न युज्यते देव !, तन्मे चारित्रचारिणः ॥ ५६६ ॥ सर्वसंगपरित्याग-श्चारित्रं जगदे जिनैः । तं त्र-
 णश्चयति राज्येन, जलयोगेन चित्रवत् ॥ ५६७ ॥ संयमश्रीर्ष्वपश्रीश्च, विद्विषाते परस्परम् । यदेकस्याः प्रवेशेऽन्या, सप-
 क्षीव पलायते ॥ ५६८ ॥ कृतज्ञत्वेन चेद्भूय !, त्वं प्रत्युपचिकीरसि । आत्मनीने तदा जैने, धर्मो धेहि निबं मतः ॥ ५६९ ॥
 मदप्रतस्त्वया प्राग-भ्येतदस्ति प्रतिश्रुतम् । उक्तं सत्याप्यतां तस्त्वं, महतां न हि गीर्भृषा ॥ ५७० ॥ अलोलुपत्वं सूर्योदो-

ॐ आम् लभ्यते चौरादिकथातोर्णजभावे कविरूपम् १ ऋणोपरि ऋणमृणणमं, ऋणाधिकं ऋणम्, २ अप्रेमरी, ३ प्रेम, ४ चेष्टते, ५ शपराधम्, ६ स्वीकारात्,
 ७ निर्दसि, ८ शास्त्रानाम्, ९ त्वङ्कफेऽये तद-राज्यं कियन्मानसस्वीत्यर्थः १० चारित्रम् ११ आत्महिते, १२ स्वकीयम्,

निःसहस्येव वीक्ष्य तत् । कुमारपालो विस्मेर-स्तमूचे विनयांचितः ॥ ५७१ ॥ भवदुर्कं करिव्येऽहं, सर्वमेव शनैः शनैः ।
कामयेऽहं परं संगं, निर्धेयिव तव प्रभो ! ॥ ५७२ ॥ भवत्संगाद्यथा किंचि-त्तत्त्वं बुधे स्वचेतसि । सत्संग एव यत्तत्त्वं—
प्राप्तावौपयिकं विदुः ॥ ५७३ ॥ तदुरीकृत्य सूरीशो, यथासमयमेत्य च । क्षमायुजे समाचख्यौ, धर्मसर्मांतरंतरा
॥ ५७४ ॥ निर्मलीभवितुं लभ्यो, जलाशय इवाशयः । नृपतेर्गुण्वाभंगी-कृतकक्षोदयोगतः ॥ ५७५ ॥ रक्षाऽऽयव्यव्यचितनं
१ पुरजनांवीक्षा २ सुरार्चाऽशनै ३, कोशान्वेषण ४ मन्यनीवृत्तिचरप्रभो ५ यथेच्छं भ्रमिः ६ । हस्त्यश्वादिशारासनादि-
रचना ७ जेतव्यचित्ता समं, सेनान्येति ८ कृतिः क्रमेण नृपतेर्गुणस्य भागाष्टके ॥ ५७६ ॥ एकान्ते परमाप्तवाक्श्रुति १ रति-
प्रौढार्थशास्त्रस्थिति २-सूर्यध्यानपुरस्सरं च शयनं ३ निद्रा च भागद्वये ४-५ । बुद्ध्या वाद्यवैरशेषकरणेध्यानानि ६
मंत्रस्थिति ७-विंप्राशीर्भ्रषणादिदर्शनं ८ मिति स्याद्रान्निभागाष्टके ॥ ५७७ ॥ इति राजनीतिगदितां यशस्करां,
स्थितिमाश्रयन्नवहितो दिवानिशम् । स बुलुक्यवंशलिलको नरेश्वरो, निजवेमवत् क्षितितलं समन्वशात् ॥ ५७८ ॥
त्रयाणां सर्गाणां मीलने ॥ १८७७ ॥

॥ इति श्रीकृष्णर्षीयश्रीजयसिंहसूरिविरचिते परमार्हतश्रीकुमारपालमूलपालचरिते महाकाव्ये
कुमारपालहेडिराज्यासिखर्णनो नाम तृतीयः सर्गः ॥

१ चण्डः २ जाननिः ३ भ्रैक्षणम् ४ क्रिया-करणम् ५ कर्तव्यचिन्तनादिः ६ मंत्रिप्रद्वैतिसुप्तसिखाः ७ शयनानः

॥ अथ चतुर्थः सर्गः ॥

अथ षड्गुण्यवित् सिद्ध—शक्तिसिद्धयुदयत्रयः । कुमारपालो भूपालः, कामयामास दिग्जयम् ॥ १ ॥ स्वस्योपचयमा-
लोक्य, परेषामितरं पुनः । राज्ञा जिगीषुणा भाव्यं नीतिरीतिरित्यैती ॥ २ ॥ ततः श्रेष्ठग्रहे लग्ने, सैसश्रीभिरिव स्वयम् ।
स्वानववृद्धनारीभिः, कृतप्रस्थानमंगलः ॥ ३ ॥ पिंडीकृतं यज्ञ इव, छत्रं विभ्रसितद्युति । मूर्तिमंतं जयमिवा—ध्यारूढः
प्रौढसिधुरम् ॥ ४ ॥ वंदिवुंदसमुत्कीर्त्य—कीर्तिकल्लोलकेलिभिः । वाचालीकृतदिरचक्रुः, प्रतस्ये दिग्जयाय सः ॥ ५ ॥
त्रिसिर्विशेषकम् ॥ स्वर्णभूषणदंभेन, वपुष्मभ्रिरिवाभितः । तेजःस्तोमैः समाक्रांताः, सामंतास्तस्य निर्ययुः ॥ ६ ॥ प्रक्षरप्र-
स्फुरत्पक्षाः, प्रसरन्मदनिर्हाराः । जंगमक्षमाधराकारा, द्विरद्रेन्द्राः प्रतस्थिरे ॥ ७ ॥ ताह्यर्था इवान्यरूपेण, समीरा इव
चाक्षुषाः । चेलुश्चलाचलाग्रां हि—दत्तरंगास्तुरंगमाः ॥ ८ ॥ सौवर्णध्वजदंडोद्य—स्कांतिचंडतडिज्जुषः । निरुद्धवल्मव्यो-
मानः, प्रातिष्ठंत रथांबुदाः ॥ ९ ॥ अनेकरूपतां प्राप्ता, मूर्ता वीररसा इव । खड्गव्यप्रकरोदप्राः, पत्तयो निरयासिधुः
॥ १० ॥ युद्धश्राद्धतया योधाः, पारवश्येन सेवकाः । रसिकाः प्रेक्षकत्वेन, कुंटाका कुंडनेच्छया ॥ ११ ॥ निर्धनाः कर्मकृ-

१ षड्गुणा—रातां राज्यक्षणे उपाया. षट्-त्वे एव षड्गुण्यं, यदुक्तं—षाड्गुण्यमिति यत्कोक्तं, तन्निबोधे युधिष्ठिर । संभयासनमित्येव, यात्रासन्धानमेव च,
१ ॥ निगृह्यासनमित्येव, यात्रा संपरिहृत्य च । द्वैधीभावत्त्वात्प्राज्ञयोः, संशयोऽथ पत्स्य च ॥ २ ॥ संभयासनं—वेधिं कृत्वाऽत्रस्थितिः १, यात्रासंधानं—यानं युद्धाय
२, निगृह्यासनं—नैरं कृत्वाऽस्यस्थानम् ३, यात्रां संपरिहृत्यासनं—यात्रोपयप्रदंनार्यं यानं प्रदस्यं स्वस्थानेऽपस्थानम् ४, द्वैधीभाव—उभयत्रसंधिकरणम् ५, परस्यान्यसा-
श्रयो—दुर्गादिर्महाराजस्य वा ६. २ ईयत्प्रमाणा, ३ सप्तांगपञ्चलक्ष्मीभिरिव, सत्यश्रौतिः, प्र. ४ युद्धाय श्राद्धं—श्रद्धा तद्भावस्ततो तथा—

स्वने, भद्रा द्रव्यादिलिप्तया । वाणिजा व्यवहारेण, भूपसैन्ये निरैरुः ॥ १२ ॥ युगम् ॥ गर्जनूयघनास्तस्य, प्रस्थानपट-
हस्वनाः । सत्त्वानि कंपयांचक्षु—ईर्यानामपि भूभृताम् ॥ १३ ॥ तुरंगमधुरोत्वाताः, सांद्रिताः संदनत्रजैः । घना इव
रजःपुंजा, रोदसीं पथपूरन् ॥ १४ ॥ सैन्यांधंकरणात् रेणु—कणात् दूरप्रभृत्परात् । द्विपेंद्राः शमयामासु—ईययेव
मदोदकैः ॥ १५ ॥ हास्तिकाश्वीयमानुष्य—कौक्षिकौष्ट्रकसंकुलम् । जनस्रञ्चक्रमालोक्य, मेने मिलितवज्रात् ॥ १६ ॥ पूर्वं
चौलुक्यचंद्रं तं, स्वपूर्वजसिवादरात् । उपायैर्नरुपास्ते स्म, जावालपुरनायकः ॥ १७ ॥ देशं सपादलक्षाल्यं, क्रमात्क्रामन्
स राजघः । अपूजि भग्नीकातेना—णौराजधरणीमुजा ॥ १८ ॥ बलोच्छलितधूलीभि—रुभयानपि भूभृतः । स्थगयन्
गूर्जरक्षमाघः, प्रपेदे कुरुमंडलम् ॥ १९ ॥ कुरुनाथोऽरिमाथोम्रं, तं विज्ञाय जनाननात् । स्वगोत्रदैवतमिव, प्राणमद्विनया-
चनिः ॥ २० ॥ तदर्थितो नृपोऽर्ध्यास्य, तत्पुरं हस्तिनापुरम् । तत्र दंत्रिमया कीर्त्या, गंगाद्वैतमसूत्रयत् ॥ २१ ॥ ततो
मंदार्किनीतीरा—विद्युत्तो गुर्जेश्वरः । साधयन्मध्यनृपतीन्, प्रतस्थे मालवान् प्रति ॥ २२ ॥ अवगम्य तमासन्नं, चित्र-
कूटपतीकृतः । कृतज्ञः सज्जनोऽभ्येत्य, निजभक्तिमदीदृशत् ॥ २३ ॥ अवंतीदेशमासाद्य, स्वर्गदेशमिव श्रिया । कुमारपा-
लदेवेन, तदध्यक्षो व्यपृद्यत ॥ २४ ॥ विचार्य गूर्जैः पूर्वं, पूर्वजाव्रिजिताम्रिजान् । उपास्त मालवेद्रस्तं, बलिष्ठे हि नति-
नयः ॥ २५ ॥ अथ प्रस्थितवान् भूपो—ऽपरनैदाघभानुवत् । शोषयन् द्वेषिज्वालं—मासदन्नमंदां नदीम् ॥ २६ ॥
जंबूकदंबजंघीर—रसालादिद्रुमाकुले । मालतीमल्लिकाकुंदं—पाटलामोदमेदुरे ॥ २७ ॥ वातोच्छलत्पयोलेशा—शीतली-

१ घर्जनः, २ शत्रुराजानां, पर्वतानां च ३ कौक्कः—शुभसप्तमूहः, ४ स्थिता—आश्रित, ५ दालनिष्ठित्या ६ गंगा, ७ कूर्दमम्,

भृतभूतले । रेवातीरवने सैन्यं, गूर्जरशौ न्यवेशयत् ॥२८॥ युगम् । केचिच्चरुते तस्थुः, केचित्सिकंतिले तटे । आर्द्रदु-
 र्वावणे केचि—त्यथांतांश्चमूचराः ॥२९॥ जननीमिव तां दृष्ट्वा, नर्मदां शर्मदायिनीम् । तत्पयःपानपुष्टाः प्राग्, द्विषा मुमु-
 दिरेतमाम् ॥ ३० ॥ वन्येभद्रशनोत्सर्प—नमदवारिविवर्धिनि । तज्जले सुचिरं केलिं, चकिरे कुंजरेश्वराः ॥ ३१ ॥ श्रोत-
 स्तटे परिक्षुण्णौ—र्धनसौरैरिवाचिते । सादिभिः श्रमनाशाय, वेष्टयामासिरे हयाः ॥ ३२ ॥ स्नात्वा-स्थिताः
 सरितीरे, रेजिरे सैन्यवाजिनः । तत्कालोद्वेन्दुत्तीर्णां, घना हरिहया इव ॥ ३३ ॥ पक्वान्नाद्विलाह्येऽपि, रेवाप्रोतव-
 नांतरे । शमीश्ववौष्टकं रेमे, प्रायः स्वेष्टं हि तुष्टये ॥३४॥ स्वादु पीयूषवयीत्वा, नोदियमुदकं वृषाः । मृदुला हारंहूरवद्-
 दूर्वा जग्ध्वा च निवृताः ॥ ३५ ॥ तापार्तः धृतनालोकः, स्नात्वा शीते सरिज्जले । सुधाभिषेकसंपाद्य—मुपासामास संम-
 दम् ॥३६॥ गलरंपकजकिंजल्क—पुंजयिंजरीतांतरम् । मन्दमंदानिलोन्मील-लोलकलोलसंकुलम् ॥३७॥ संवतीमध्यमध्यास्य,
 वयस्यैः कलभैरिव । सहितः परिचिकीडे, गूर्जरेंद्रो गजेंद्रवत् ॥ ३८ ॥ युगम् ॥ दृगंजनांगश्रीखंड-लेपक्षालनया क्षणम् ।
 अस्थानेऽपि वितन्वत्यो, यमुनास्वर्द्धुनीभ्रमम् ॥ ३९ ॥ परस्परं व्यैत्युशीं, सृजलः स्मेरनीरजैः । रमावद्रेभिरे नद्या—
 मंतःपुरपुरंप्रयः ॥ ४० ॥ युगम् ॥ सुमनोमालभारिण्यः, पृष्ठवोत्तसपेशलाः । चमूर्चयश्चिरं चेरु-देवीवतीरकानने ॥४१॥
 तां तीर्त्वाऽऽभीरविषये, प्रकाशानगरीश्वरम् । चौलुक्यवृषतिश्चेक, विक्रमेण स्वसेवकम् ॥ ४२ ॥ अथ न्यावृत्त्य विंध्याद्रैः,

१ बालकयुक्तदेशे. २ प्रवाहते. ३ चूर्णकृतैः. ४ कर्पूरैः (वरास). ५ समुद्रोत्तीर्णाः. ६ सूर्याश्वा इव. ७ नदीसंबन्धि. ८ कोमलाः. ९ द्राक्षावत्. १० सुल्या.
 ११ सेनाजन. १२ केशरा-मुष्प्रेण. १३ नदीमध्ये स्थित्वा, १४ जमुनागंगाप्रमम्, १५ परस्परसंबन्धुणां जलक्रीडाः. १६ पर्णपूष्णसुन्दराः.

पत्नीं वहीमिव द्विपः । क्रांत्वा तत्पतितौ दंड-मुदंडमयमग्रहीत् ॥ ४३ ॥ पारदेविक्रमाश्वीयं, क्षौमाद्यं चोपदां वहन् ।
गूर्जोरद्रस्य संजग्मे, लोदेशो बोसारीद्विजः ॥ ४४ ॥ वशीकुञ्जलत्तलीर-भुवं लावणसैधवीम् । चौलुक्यस्तथैतिलयं, सुराष्ट्रा-
विषयं ययौ ॥ ४५ ॥ सुरद्विपमवाणस्य, तस्य संगरसंगतः । पत्नीव तस्यतिः सद्यो, द्रवति स्म किमद्भुतम् ? ॥ ४६ ॥ प्रभा-
सविहितत्नानो, नत्वा चंद्रप्रभं प्रसुम् । उत्तिक्रमत्सरान् कच्छा-नरौत्सीत्स रविच्छविः ॥ ४७ ॥ भुजोष्मलतया कच्छाः,
संविमतचमूहताः । परसिरे परानीकं, धनौघमिव वायवः ॥ ४८ ॥ भ्रं सं स्वकमालोक्य, चौलुक्यः शक्रविक्रमः । शरा-
सैरः सुदुवैरि-दुर्दिनं वदिवह्यधात् ॥ ४९ ॥ तद्वाणैर्दक्षिणैर्माणः, सर्वाणोऽपि निर्मिताः । श्रेवरीचक्रिरे शीघ्रं, तदाज्ञां
कच्छनायकाः ॥ ५० ॥ तस्मात्पंचनदाधीशं, नौसाधनसमुद्धतम् । नौभिरारूढसैन्याभि-व्यगृहीद् गूर्जराधिपः ॥ ५१ ॥
तद्योधा विस्फुरत्कोधाः, शराशरी भुजाभुजि । चिरं कृत्वा व्यपद्यंत, निर्विण्णा इव जीविते ॥ ५२ ॥ स्वसैन्यभेगे प्रार-
व्य-युद्धं पंचनदाधिपम् । जित्वा कथंचिचौलुक्य-स्तदहंकारमाकृषत् ॥ ५३ ॥ तस्य दिग्मिजये लक्ष्मी-रैवाधिष्ठ दिने दिने ।
विश्वविस्सापिका शीघ्रमे, यथा वेला पयोनिधेः ॥ ५४ ॥ बलितः सिंधुतटिनी-तटात्परिणतद्विपात् । मूलस्थानपतिं मूल-
राजं राजाऽभ्ययेणयत् ॥ ५५ ॥ स राजकुंजरो भंक्त्वा, तदेशं पद्मखंडवत् । विसृष्टवान् निसृष्टार्थं, द्रुतं तं प्रति तत्स-
ख-

१ लवणयुद्धसंबन्धिनीयः, २ सगर-युद्ध-संगत-आप्त, एके संगरस्य गा. ३ पलयते स्म, एके द्रवीभूतो भवति स्म. ४ उद्धतमत्सरान्. ५ पताजिगिरे
५ कृतमण्युकुदक्षिणापक्रा. ६ रेपतेस्य, प्र. ७ 'तिथेद् दंतप्रहारास्तु, गज परिणतो मत' इति, परिणतद्विपः. ८ संति गसिन् स तस्मात्, ६ मूलवान् इत्यस्य राजानम्.
९ समयोर्भोगयुवीय (ज्ञात्वा), खयं वदति चोत्तरम् । सदिष्ट कुर्वते कर्म, विसृष्टार्थस्तु स स्मृत. ॥ १ ॥ इत्युक्तलक्षणम्.

णम् ॥ ५६ ॥ यमास्थानीमिव तदाऽऽस्थानीमास्थाय तं प्रति । द्रुतो वाचाटकोटीरो, वक्रुमेवं प्रचक्रमे ॥ ५७ ॥ दीपः-
 सर्गावशेषः, स्फुरदरणमणीदीक्षिराभासलेशः, पर्यायः सप्तजिह्वः, प्रतिकृतिरुचिर्योतिरौर्वो विवर्तः । पाखंडं चंडरश्मिः,
 स्मरहरनयनोदार्चिश्चैरहस्यं, राजन्नाभाति सद्यः, कपितरिपुततेर्यत्प्रतापस्य पश्य ? ॥५८॥ (स्रग्धरा) शत्रवः स्वनिवासेऽपि,
 पश्यन्त इव यं पुरः । निद्रां नाध्यासते जातु ? , भीतिविद्राणमानसाः ॥५९॥ न काश्मीरः स्मेरं स्मरति रतिमंतनं भजते,
 विदेहः स्वं गेहं कलयति कलिंगोऽपि न कलिम् । न राष्ट्रं सौराष्ट्रो वसति मगधो ध्यायति धियं, न कांचित् दिग्गयात्रां
 विरचयति यत्रोर्जितवले ॥६०॥ (शिखरिणी) रिपुचक्रेषु विक्रांतं, यद्भुजस्य भृशौजसः । चित्रं विज्ञायते तत्स्त्री-वर्गवैधव्य-
 लक्ष्मभिः ॥ ६१ ॥ स गूर्जरक्षितिपति—श्रौलुभ्यो जगतीं जयन् । मन्भुलेन यदाचष्ट, सकर्णाऽऽकर्णयाऽऽशु तत् ॥ ६२ ॥
 अखंडं दंडमानीय, स्वर्णश्वीयधनादिकम् । प्रसादयस्व मां सद्यो, निर्दिषसि चेच्चिरम् ? ॥ ६३ ॥ नो चेदालेख्यशेषत्वं,
 नीत्वा त्वां सपरिच्छदम् । अरण्यश्रीशरण्यत्वं, नेध्याभ्येतपुरं तव ॥ ६४ ॥ इत्युक्तिश्रवणादेव, सभा सर्वाऽपि चुधुमे ।
 प्रासादव्वजमालेव, प्रकंपनविकंपनात् ॥ ६५ ॥ अथोद्भृकुटीदंभाद्, धूमस्तोमसिबोथितम् । दधत् क्रोधहुताशस्य, मूल-
 राजो जजल्पिवान् ॥ ६६ ॥ किमवैद्धं वचः प्रोचे ? , द्रुत ! रे भूतवत्सया । तद्भिर्नां न परः कश्चि—त्रिंशितं वदतीदृशम्
 ॥ ६७ ॥ जडो यदि तव स्वामी, तदाऽभूस्त्वं कथं जडः ? । यद्वा यादृग् भवेत्स्वामी, परिवारोऽपि तादृशः ॥ ६८ ॥
 न्यषेधीत्कोऽपि नो मंत्री, किं कुर्मसु कैर्मठम् । भवत्प्रभुं ? यदशौ स, विनिपित्सति तुच्छधीः ॥ ६९ ॥ वशीकरोति

१ चक्र, २ वडवानल, ३ परिणामविशेष, * शपे इतिशेषः, ४ बालु, ५ अक्षयवृक्षम्, ६ भूतं पिता, ७ कुशलम्,

को मत्तं, द्विपेद्रं विपिनातरे ? । उत्थापयति कः सिंहं, प्रसुप्तं निरिगह्वरे ? ॥ ७० ॥ को वज्रकठिनं शैलं, संचूर्णयति
मुष्टिना ? । कः क्लृप्तमुद्गहजलं, दोर्भ्यां तरति चारिधिम् ? ॥ ७१ ॥ अनिवायैः स्वशैडैर्यैः—स्रजितोर्जितशात्रवम् । को
विग्रहीतुमीष्टे मां ? पटिष्ठोऽप्यवनीपतिः ॥ ७२ ॥ केयं कथा ? तवेशो यद्, विग्रहियति मामयम् । सहस्राक्षोऽपि नावीष्टे, वक्र-
दृष्ट्या विलोकितुम् ॥ ७३ ॥ ततः शंस निजेशं त्वं, तव दंडः प्रदास्यते ? । प्राणप्रयाणकरणो, न पुनः श्रीमयो मया ॥ ७४ ॥
इति व्याहृत्य तं दूतं, निष्कास्य च सभांतरात् । मूलराजः समुत्तस्यौ, तत्कालं रणकेलये ॥ ७५ ॥ निर्गत्य नगराञ्चाभूद्,
अश्वमित्रः ससैनिकः । गंधसिंधुरवत्रान्यं, सहते हि महस्विनः ॥ ७६ ॥ कोदंडमंडितोद्दंड—दोर्दंडाः प्रौढतेजसः । कटीनि-
वद्धचूणीराः, स्फुरद्विकटकंकटाः ॥ ७७ ॥ उच्चैरोपारुणीभूत—मुखाः क्रूरविलोचनाः । अतुभावा इवाप्यक्षा, रौद्रस्य
रसरूपिणः ॥ ७८ ॥ युगांतंशुब्धपाथोधे—विश्वद्वज्जः इवोर्मयः । प्रत्यनीकभटव्यूहाः, समहस्यंत गूर्जैः ॥ ७९ ॥ त्रिभि-
विशेषकम् ॥ संबन्धे योद्धुमन्योन्त्यं, तस्मिन् सैन्यद्वये तदा । अश्वभसुभटध्वनैः, सारविणमजुंभत ॥ ८० ॥ अथ ते मूल-
राजीया, भटाः प्रथमलंपटाः । हंतुं चोलुक्वयशौडीराऽ-नुप्रवेशं दधाविरे ॥ ८१ ॥ कोदंडचंडदोर्दंडैः, खंडिताखंडलप्रभैः ।
अमंडि रणकंडूलैः, कंडीरैः कांडितांडवम् ॥ ८२ ॥ विपक्षमेरिताः पत्र—दाहा हृदयभेदिनः । गूर्जराणां सह प्राणैः, स्वर्ध-
शेव तिरोऽभवत् ॥ ८३ ॥ चूर्णपिसमपिब्यंत, परैः केचन मुष्टिभिः । ऊर्ध्वपूरमपूर्यंत, केचिद्वीरैरनुदुदैः ॥ ८४ ॥ केचि-

१ क्लृप्तं कापूर्यं वहति इति क्लृप्तमुद्गहजलम्, २ गंधं ३ वामिनं वारिगत इत्यश्वमित्रम्, ४ विशालक्रवाचाः, ५ ह्रं यथास्यसौ रूपी, रसधासौ रूपी च, तस्य
६ कोलाहलं जातम्, ७ गर्भान्वितं ८ वाणधरं, ९ वाणनाड्यं, १० वाणाः, ११ चूर्णं पिनोटीचूर्णपेपं तयथास्यात्तथा. १२ कर्कं रूपेति इति ऊर्ध्वपूरम्.

जगृहिरे जीव—ग्राहं तैर्विग्रहाग्रहात् । चक्रबंधमबध्यन्त, केचित् स्वभुजलाघवात् ॥ ८५ ॥ अरातिशरवात्याभि—रविष-
ह्याभिरीरिताः । नेष्टुः खर्गा इवोडुण्य, चौलुभ्यसुभटा रणात् ॥ ८६ ॥ खड्गधतशिरःश्रेणि—शरदुधिरपूरिताः । रणाद्रे-
रिवोद्भूताः, खर्वलः कूलमुदुजाः ॥ ८७ ॥ अथ पूर्वप्रसन्नश्री—विश्राणितवरोद्भुरः । गुर्जरेद्रः स्वयं योडु, डुढौके हस्तिम-
ल्लवत् ॥ ८८ ॥ अनुस्यूतं शरासौरं, स सृजन् वार्षिकवदवत् । आववार द्विपद्वारं—शौडीयार्थमंडलम् ॥ ८९ ॥ न स
तूणी न सन्नाही, न धानुष्को न खाङ्गिकः । न पत्कापी न सौदी च, विच्छेदुः (द) तैच्छरानयम् ? ॥९०॥ केर्शंग्राहमु-
रःपेषं, शिरश्छेदं च विद्विषाम् । युद्धमानो न कस्यासी—मृत्युकारी स मृत्युवत् ॥ ९१ ॥ एकाक्यपि स चौलुक्यः,
परेषामखिलं बलम् । सहसोज्जासर्थासास, दैत्यानां वासवो यथा ॥ ९२ ॥ नेष्टुः केचिद् द्विषः केचित्, त्रेसुर्मल्लुश्च
केचन । बभूवुः खंडशः केचित्, तच्छरैर्विशरारवः ॥ ९३ ॥ चणकानां घरद्रेऽथ, स्थितानां ग्राहशी दशा । वैरिणां
ताहशी जज्ञे, जैत्ये गूर्जरभूजः ॥ ९४ ॥ ततः स्वबलमालोक्य, विशीर्णं जीर्णपर्णवत् । अंधंभविष्णुः क्रोधेन, मूलरा-
जोऽभ्यधावत् ॥ ९५ ॥ बहुशः स शरश्रेणिं, मंथाय प्रतिपंधिनः । मुंचन् पयोदवच्चक्रे, निस्तभं व्योम्नि मंडपम् ॥ ९६ ॥
शराकर्षणसंधान—मोक्षभेदादिकाः क्रियाः । तस्यैक्षांचक्रिरे नूनं निर्निमेषदृशोऽपि न ॥ ९७ ॥ ^{३७}किरीटीव क्षिपत् क्षिप्रं,

१ दुष्ठा-प्र २ कृम्येदका . ३ सर्पो३ खो०२७१-२७२, ४ ऐरावपावत्, ५ सततसंवंधम्, * बाणघारापातम्, ६ पयोडु भव. ७ शत्रुसहस्रप्रसूयमंडलम्.
८ पतिः. ९ गजारोही, अक्षररोही, रथारोही च. * कुमारपालवाणान्, १० केरान् गृहीत्वा इति केवमाह, एवं उरः पिष्ट्वा, किरस्त्रिष्ट्वा. ११ त्रासयासात्.
१२ विशीर्यन्ते इत्येवं श्रीलाः-नागनीला. १३ बुद्धे. १४ अर्जुन इव

धुरग्राण्यरिभूयतिः । मनोऽपि विभिदे वीरं—मथ्यानां विग्रहं किमु ? ९८ ॥ चौलुक्याऽपि द्विपद्माणा—त्रिजैवाणिः परा-
सिवान् । प्रतिवादीव दुर्वादि—वचांसि प्रतिभाषितैः ॥ ९९ ॥ आस्फल्सु घृपत्कानां, शक्यायेषु परस्परम् । प्रादुर्वभूवु-
रग्रेयाः, कणास्त्रासितसैनिकाः ॥ १०० ॥ भंजतमत्तरे च स्वान्, विशिखान् वीक्ष्य भूधवम् । मूलराजः क्रुधा तस्य, धनु-
वीणेन लूनवान् ॥ १०१ ॥ तत्क्षणं गूर्जरैर्द्रोऽपि, गर्जतस्तस्य विद्विपः । साकं तदाशया दर्भ—च्छेदं चिच्छेद कार्मुकम्
॥ १०२ ॥ अपरं चापमादाय, यावत्संविस्तते रिपुः । तावदीमधुरप्रेण, क्षिप्रं तदपि सोऽच्छिदत् ॥ १०३ ॥ एवमन्यान्यको-
दंढ-च्छेदनिर्वेदमेदुरः । मूलराजोऽतिलज्जालु-श्रौलुक्यं प्रत्यदोऽवदत् ॥ १०४ ॥ देव ! त्वञ्जुजशौडीर्य—जलधिः कस्य नो
युदे । सहसा यत्र मज्जति, महीयांसोऽपि भ्रूभृतः ॥ १०५ ॥ येन निर्नामतां नीता, वैरिणो वारिविदुवत् । मत्प्रतापवे-
स्तस्य, त्वमस्ताद्रीयसेऽधुना ॥ १०६ ॥ इयच्चिरं मयाऽन्येभ्यो, दंडोऽग्राहि मुजोष्मणा । सोऽधुना दास्यते तुभ्यं, देवं हि
वलघत्तरम् ॥ १०७ ॥ तस्माद्गणान्निवर्तस्व, कुरुष्व मदुदीरितम् । प्रक्षीणमरणातंका, जीव्यासुः सैनिका द्वये ॥ १०८ ॥
इत्युक्तः प्रतिभूयेन, चौलुक्यः प्रतिपद्य तत् । संप्रहारान्यवतिष्ठ, मानसाध्या हि मानिनः ॥ १०९ ॥ उच्चैर्जयजयारावा-
श्रौलुक्यकटकैऽभवन् । उद्वलस्य प्रमोदाव्वेः, कल्लोलतुमुला इव ॥ ११० ॥ अवाद्यंत च घाद्यानि, न्यवध्यन्त ध्वजा घनाः ।
प्रावेधिक्कोत्सवावेव, प्रासाया विजयश्रियः ॥ १११ ॥ तदानीं सुभटमन्या, गूर्जरा हृदयेऽस्फुरन् । न वलस्य प्रतीतिः स्याद्,
विनोर्जोस्त्रिद्विपज्जयम् ॥ ११२ ॥ दत्त्वा लघुश्रवस्त्वेन, जितौच्चैःश्रवसो हयान् । मूलस्थानपतिर्नघो, गूर्जरैर्दमतोपयत्

१ प्रक्षीणो मरणातंको (मरणभयं) वेपथु ते. २ अन्योन्यसंघर्षमन्याः शब्दः. ३ तस्यकणत्वेन. ४ जितौ उच्येःश्रवसः—ईन्द्रसाथा येऽस्ते तथा तान्.

॥ ११३ ॥ अन्यानापि महंसन्या—महंसन्यांश्च भूपतीन् । औत्तराहान् विजिग्येऽसौ, सामंतानिव हेलया ॥ ११४ ॥ शकै-
 देशाद् विनिवृत्त्यं, स धर्मविजयी नृपः । जालधरजयशस्य—मैरमुख्यानसाधयत् ॥ ११५ ॥ कुमारपालभूभर्तु—श्रुतुर्दिवि-
 जयेऽप्यदः । प्रोचे प्रमाणं श्रीवीर-चरित्रे हेमसूरिणा ॥ ११६ ॥ आंगमैर्नद्रीमाविध्यं, याम्यामासिंधु पश्चिमाम् । अतु-
 रुष्कं च कौबेरीं, चौलुक्यः साधयिष्यति ॥ ११७ ॥ इथमासूच्य दिजैत्रीं, यात्रां यंत्रितयात्रवः । कुमारपालक्षितिभृद्,
 ववले स्वपुरं प्रति ॥ ११८ ॥ अवैत्य पत्तनोपांते, प्राप्तं चौलुक्यनायकम् । राजलोको ययौ द्रष्टुं, शूरिभ्राभृतगोभितः
 ॥ ११९ ॥ अथ द्विपेद्रमारूढो, दिव्यशृंगारभंगिभिः । ऐरावतस्थितं नाकि—नायकं तुलयन्निव ॥ १२० ॥ पूर्णदुसुंदरो-
 द्दामाऽऽ-तपवारणधारणात् । चतुर्दिविजयोद्धतं, यशोव्यूहं वहन्निव ॥ १२१ ॥ अभितो वीज्यमानोरु—श्वेतचामरयोगतः ।
 दिवाऽपि वक्रचंद्रोद्यज्—ज्योत्स्नौधौ दर्शयन्निव ॥ १२२ ॥ तारहारसुरत्स्फार—माणिक्यद्युतिदंभतः । जनं प्रति स्वचि-
 तोरु—रंगं प्रलक्षयन्निव ॥ १२३ ॥ सर्वाङ्गरंगदुंग-प्रभाग्रभारकैतवात् । रज्यज्जयरमारामा—संश्लेषं कलयन्निव ॥ १२४ ॥
 देवनिर्मितदारिद्र्य—लिपीलोपविधिस्तथा । भ्रूक्षेपदापितैः स्वर्णै—र्यचकान् श्रीदयन्निव ॥ १२५ ॥ वाद्यमानसदातोद्य-
 ध्वानसंतानवर्धिभिः । मागधस्तुतिकलोलैः, पुष्करं पूरयन्निव ॥ १२६ ॥ वातवेङ्कयताकाग्र—च्छलात् स्वामिसमागमे ।
 हर्षेण नृत्यतीवोच्चै—श्रौलुक्यः पत्तनेऽविशत् ॥ १२७ ॥ अट्टभिः कुलकम् । अथात्सफारशृंगार—प्रथितप्रौढविभ्रमाः ।

१ वयं महान्त इति मन्यमानान्. २ अभिमानिनः. ३ शक-स्लेच्छविशेष इति शककण्ठमे तस्य देशात्. ४ विनिवृत्त्य-म्. ५ मेरु, प्र. ६ पूर्वाम्. ७ कुला.
 ४ उभयतः. ८ मौक्तिकहारमध्ये वीव्यद्वृहद्दृक्कामणिद्युतिच्छलेन, ९ आकाशं १० कंत्र. ११ सप्तम्येकवचनम् १२ विख्यातागाढविभ्रमाः.

खीराख्यं नरराज्येऽपि, दर्शयंत्य इव श्रिया ॥ १२८ ॥ आकृष्टा इव वादित्र—मांत्रिकव्यनिहुंकृतैः । तदा दधाविरे पौर-
 प्रमदास्तादृदिदृक्षया ॥ १२९ ॥ युग्मम् ॥ काश्चिदर्थकृताहाराः, काश्चिच्च कररदसुताः । काश्चिद्यूनात्तेनेपथ्या—स्तम्भार्ग
 मिश्रियुः स्त्रियः ॥ १३० ॥ एका गवाक्षमारक्ष—ज्ञन्या राजपथं ययुः । कुल्याग्रमपराः प्रापुः, पौर्यस्तद्वर्शनोस्तुकाः
 ॥ १३१ ॥ चंद्रशालागवाक्षस्य—स्त्रीणामाकंठवीक्षितैः । आस्यैस्तदाऽभवच्चूनं, शतचंद्रं नभस्तलम् ॥ १३२ ॥ काश्चिज्जि-
 गीपथेवावर्धि—पिवस्य चुलुना मुनेः । हर्गंचलेन चौलुक्य—लावण्यंबुनिधिं पपुः ॥ १३३ ॥ काश्चिज्ज्योमरसंधांतात्,
 कदाक्षांस्तत्र चिक्षिपुः । किरंत्य इव लैजौघान्, राद्वप्रवेशमहोचितान् ॥ १३४ ॥ यद्यशोऽपि न संमति, विश्वेऽपि स
 महीपतिः । चित्रं मसौ मृगाक्षीणा-मणावपि मनोऽतरे ॥ १३५ ॥ लोचनांजलिभिः प्रोढे—स्तसौदयामृतं मुहुः । पिवंतीनां
 पुरस्त्रीणां, वधूवर्वाशितंभवः ॥ १३६ ॥ चौलुक्यदर्शनोत्पन्नः, प्रमोदोऽन्तरमाँनिव । आविर्भवूव सुभ्रूणां, वहिः पुलककैत-
 वात् ॥ १३७ ॥ इत्थं नगरनारीभि—वीक्ष्यमाणः पदे पदे । प्राप चौलुक्यभूषणः स्वं, मंदिरं मार्धादिदिरम् ॥ १३८ ॥ तत्र
 सिंहासनासीनं, तं नमश्चकिरे जनाः । उदयाचलचूलस्थं, वालिखिल्या इवारुणम् ॥ १३९ ॥ हेमाचार्यस्तदा गत्वा, चौलुक्यं
 दिग्जयागतम् । इत्युपलोकयामास, कृपणां प्रेक्ष्य तत्करे ॥ १४० ॥ सैन्योद्धूतजोत्रजैर्मलिनयन् द्यावापृथिव्यंतरं, शत्रु-
 क्षत्रकलत्रनेत्रनलिनोवधूषुणि विश्राणयन् । चित्ताभिज्वलदुःप्रकोपहुतभुषिष्कांतधूमचमं, श्रीचौलुक्यपते ! दधाति समरे

१ बोभया, २ तस्य मृदुमिच्छया, ३ पिब-प्र. ३ चक्रुःप्रान्तभागेन, ४ वनेजितान्-प्रक्षालितान्, ५ शृष्टंतुल्यमूलान्, ६ शक्यतिः वंजाता, ७ न मातीत्यमान.
 ८ मायाति इन्द्र-शोभा लक्ष्मीर्वा यसिस्तत्, ९ मूर्धोपमका-मूर्धोपमापिन अष्टाक्षितिसङ्कतरिभिता ऋषिविशेषा.

काक्षेयकोऽयं तव ॥ १४१ ॥ (शादूलं) कौमुद्यस्तमदेव देव ! मलिनच्छायेव मुक्तावली, साशंकेव शशांकाशेखरतनुर्मन्देव मंदा-
 किनी । क्षीमं क्षाममिव ग्रहीणमहिमेवोच्चैर्हिमानीगिरिः, इयामश्रीरिव कैरवाकरवनी त्वत्कीर्तिकांतैः पुरः ॥ १४२ ॥ (शादूलं)
 विसृज्य भूपसांस्तान्, सहायातान् कुमारराट् । सुभंगं करणीं राज्य—श्रियं शक्र इवामुनक्त् ॥ १४३ ॥ पार्थिवः स पुमर्थेषु,
 चतुर्व्यायतिसाधुषु । मित्रेष्विवातुवर्तिष्णुः, नाऽवामन्यत कंचन ॥ १४४ ॥ श्रीहेमसूरिसंसर्गाद्, धर्मरंगो दिने दिने ।
 तस्य चेतस्वर्धषिष्ठ, वारिसेकादिवांकुरः ॥ १४५ ॥ प्रमुलशक्तिसारण्या, तथा न्यायतरं नृपः । सेसिच्यमास लक्ष्मीभि-
 र्यथा पंफुल्यते सः ॥ १४६ ॥ चौराः परस्वव्यावृत्ता—सद्राज्ये साधवोऽभवन् । साधवस्त्वतिसाधुत्वं, सुखमायामिवा-
 श्रयन् ॥ १४७ ॥ अन्यायिनो निगृह्यन्तं, दृष्ट्वा चौलुक्यभृजुजम् । अन्यायो नेशिवानात्म—स्थानभ्रंशादिव ध्रुवम् ॥ १४८ ॥
 तस्य कल्पद्रुमस्येव, प्रसादात् श्रीमये जने । अनामुवदिव स्थानं, दारिद्र्यं क्वचिदद्ववत् ॥ १४९ ॥ इतः शाकभरीपुर्वा,
 चौलुक्यभगिनीपतिः । मूजानिस्तनुते राज्य-मणोरजोऽरिदुर्जयः ॥ १५० ॥ देवल्लदेव्या चौलुक्य—भगिन्या सह सोऽ-
 निशम् । शब्द्या यथा शचीनाथो, भोगान् मुंक्तेऽतिनिभरान् ॥ १५१ ॥ तौ दंपती मिथः प्रीतौ, रतिकामाविवोच्चकैः ।
 सारिद्धूतमर्दुस्यूत—मारेभाते मुदाऽन्यदा ॥ १५२ ॥ द्वेत्रिके द्वेचतुष्के च, द्विपञ्चेल्यभिलापिनी । तयोः क्रीडा गतप्रीडा,
 सख्योरिव समैधत ॥ १५३ ॥ सारा विरेखिरे द्यूते, कामिवत्केऽपि राणिणः । परे च पापिवत्केऽपि, कृष्णभावविधाविनः ॥ १५४ ॥

* अस्तमवा इव इति छेदः १ भूपाश्च ते सामंताश्च तान्, २ पुनः पुनरतिक्रमेण वा फलति सः ३ परधननिवृत्ताः ४ कुपमायां, प्र. ५ अक्ष (पाशकारिण्डिका)
 द्यूतम् (सोगठवाजी इति भाषा) ६ सततसवद्धम्, ७ द्वि-त्र.

एकादिसङ्ख्यासकेत—विन्दुच्छन्नसुररिचिथी । अक्षौ पश्चाविव द्यूत—मासस्य किल रेजतुः ॥ १५५ ॥ अक्षिरोवेष्टश्रीर्षत्वात्,
गूर्जरान्मुण्डिताक्षुपः । उक्त्वा ग्राह प्रियां शारात्, मुण्डितान्मायेरिति ॥ १५६ ॥ स्वकान्तं गूर्जरानेवं, हसन्तं देव्यथा-
वदत् । सुकसैव देव ! महेश्यं, हास्यं कुर्याः समं मया ॥ १५७ ॥ प्रेयस्यैवं निषिद्धोऽपि, प्रियस्तत्कोपेहेतवे । वाक्यं तदेव
हास्येन, बालवन्मुहुरालपत् ॥ १५८ ॥ रुष्टा साऽचष्ट रे जालम् !, न विचार्य प्रजल्पसि ? । न पश्यसि च ममात्रे य-त्त्वं
निन्दसि गूर्जरान् ॥ १५९ ॥ क्वामी जना भयदेश्याः?, पीनाः कोपीनचीवराः । विवेकविकलाः क्रूर—गिरो रौद्राः पिशा-
चवत् ॥ १६० ॥ क्व च ते गूर्जराः स्फूर्जे-दंगाः शृंगारसंगताः । विविक्ता मधुरालपा, भूमिष्ठास्त्रिदशा इव ॥ १६१ ॥
स्वश्रियात्वेन भैत्तस्त्वं, भैत्तो यदि विभेपि न । राजराक्षसतः साक्षान्, मद्भ्रातुरपि किं? न रे ! ॥ १६२ ॥ तवान्तकरमेतं चेद्,
उदन्तं ज्ञापयामि तम् । तदा वद ? कमाश्रित्य, त्रायेथास्त्वं स्वजीवितम् ॥ १६३ ॥ अणोरार्जोऽभ्यधात् क्रोधाद्, रे मुधा
मानशालिनि ! । किं मां भीपयसे ह्रीव-सिव भ्रातृवल्लोकिभिः ? ॥ १६४ ॥ किं मया त्वं न दृष्टाऽसि ?, सोदर्यः किमु वा
न ते ? । शिक्षामाजन्म यो भ्रांत्वा, कथञ्चिद् राज्यमाववान् ॥ १६५ ॥ उच्छलन्नपि चौलुक्यो, न भनक्ति स मां जडे ! ।
न माद्यन्नपि हस्तीन्द्रो, हिनस्ति हरिणाधिपम् ॥ १६६ ॥ प्रभविष्युर्न मे मृत्यु-रपि कस्तव सोदरः ? । शौडीर्थं किं न
मे वेत्सि ?, निस्सीमं श्रीपतेरिव ॥ १६७ ॥ गत्वाऽधुनैव रे दासि !, पूकुरु स्ववान्धवम् । ससैन्यः सोऽपि मामेतु, ज्ञास्यते
तद्दलं रणे ॥ १६८ ॥ उक्त्वैति तृपतिः कोपा-च्छलेन जघान ताम् । दुरुक्तं क्षमते मानी, न बन्धोरपि किं स्त्रियाः

१ सुररिचिथी, प्र. सुखल्लिथी, प्र. ३ मत्सकाशात्, ३ मदेन्मतः ४ राजराजकृतः साक्षात्, प्र. ५ पराक्रमम्.

॥ १६९ ॥ पदाघातेन वाह्येति, दूनाऽन्त-भ्रातृनिन्दया । देवलदेवी-पत्यग्रे, प्रत्यश्रौपीदिति क्रुधा ॥ १७० ॥ रे त्वयोचे
 यथा दुष्टं, तां जिह्वां कंधराऽध्वना । आकर्षयामि नाहं चेन्, न चौलुक्मयस्वसा तदा ॥ १७१ ॥ उदीर्येत्यभिमानेन, कोपा-
 त्तयाऽऽप्येक्षिता । वारिताऽपि महामाल्यै-निरयासीरुदेव सा ॥ १७२ ॥ अपमानपरिस्नाना, हिमदूनेव पद्मिनी । उपेत्य
 पत्नं सा त-ञ्चौलुक्मयाय न्यवेदयत् ॥ १७३ ॥ रोपाद् भ्राताऽध्वदद् भग्नि !, मा विपादं दधा मुधा । अत्यल्पेनापि कालेन,
 विधास्ये त्वत्पतिश्रुतम् ॥ १७४ ॥ जिज्ञासुरथ चौलुक्मयोऽ-गौराजन्तृपतिस्थितिम् । प्राहैपीन् मंत्रिणं कंचित्, स्वजीवित्तमिवा-
 परम् ॥ १७५ ॥ शाकंभरीं पुरीं गत्वा, स मंत्री धूर्तवक्त्रकचिद् । गृहीत्वा च गृहं गुप्तं, तत्र स्वास्थेन तस्थिवान् ॥ १७६ ॥
 ज्ञातुं शाकंभरीशस्य, वृत्तं तत्परिचारिकाम् । असौ भोग्यां धनैस्तेने, किमसाध्यं मनीषिणाम् ॥ १७७ ॥ कृत्रिमं प्रेम चक्रे-
 ऽसौ, तथा साकं विरक्तवान् । सा तु स्वैमेव तं मेने, स्त्रीणां हि क्रियती मतिः ॥ १७८ ॥ विश्वस्तामथ तां मत्वा, तद्गूप्-
 चरितं रहः । पृष्टवान् सततं मंत्री, साऽप्याचख्यौ यथास्थितम् ॥ १७९ ॥ उच्छूरेण समायासीत्, सा दासी कर्हिचि-
 क्षिप्ति । मंत्री भ्रूभंगुरास्योऽथ, तामुपालब्धवानिति ॥ १८० ॥ त्वदर्थमियतीं व्यर्थं, रात्रिं जागर्मि निर्ममे ! । त्वमन्यत्र
 भ्रमन्ती तु, सखेनैषि कर्हिचिद् ॥ १८१ ॥ धिङ् मां यत्त्वय्यपि प्रेम, स्थेमानमवलम्बते । चंपलायामचापल्यं, कदाऽपि
 किमु ? दीप्यते ॥ १८२ ॥ यः प्रीतिस्थिरतां स्त्रीषु, सम्भावयति मुग्धधीः । विपवल्लीषु पीयूषो-त्यतिं स खलु वीक्ष्यते
 ॥ १८३ ॥ कृतकृत्रिमकोपस्य, सचिवस्येति वागूरसैः । भिन्नेव हृदयेऽत्यन्तं, प्रीता दासी जगाद सा ॥ १८४ ॥ अहं नैवासि

१ मतिव्रतवती. * इत्यु, प्र. ३ विरक्तवत्-प्र. ३ स्त्रीयम्. ४ शुक्रदिपिक्रमुख., ५ विशुति.

निःक्षेहा, त्वदन्योऽस्ति न मे प्रियः । किन्तु दास्यभवं पार—वश्यत्राऽपराध्यति ॥ १८५ ॥ सेवाकृतामहो काचित्,
 चातुरी प्रतिभाति मे । यस्यापवश्यनरकात्, कामयन्ते सुखान्धमी ॥ १८६ ॥ परमद्यविलम्बस्य, त्वं निमित्तमवेहि मे ।
 नीराद्वहिरिवाहाय, क्रोपः शाम्यति ते यतः ॥ १८७ ॥ मयि स्तंभान्तरस्थाया—मणोरौजोऽधुनाऽऽकुलः । निर्व्याज
 व्याघ्राजाल्यं, व्याजहार भटं रहः ॥ १८८ ॥ मत्प्रिया हास्यतः क्रुद्धा, स्वैरिणी वैरिणीव मे । कर्तुं विरूपं प्राप्ताऽस्ति, श्राव-
 चौलुष्यसन्निधिम् ॥ १८९ ॥ तल्पेरितोऽत्र नायाति, स यावद्वाववहिवत् । तावत्त्वं तत्र गत्या तं, यमप्राधूर्णकीकुरु ॥ १९० ॥
 न भवन्तं विनाऽन्यस्तं, कोऽपि हन्तुं प्रगल्भते । मृगेन्द्र एव नागेन्द्र—मविहस्तो हिनस्ति यत् ॥ १९१ ॥ हेमलक्षत्रयं तुभ्यं,
 दास्येऽहं पारितोषिकम् । तेनेत्युकोऽवदत्सोऽपि, तं हनिष्यामि हेल्या ॥ १९२ ॥ मेरुशृंगमिवाऽऽनाथ्य, तावत्स्वर्णं तदेव
 सः । नृपस्तं पृष्टवान् वैरी, कथं घातिष्यते वद ? ॥ १९३ ॥ स स्वर्णदर्शनाप्रीतः, प्रोचे सोमदिने ध्रुवम् । चौलुक्वयो याति
 वन्दारुः, कर्णमेरुस्थितं शिवम् ॥ १९४ ॥ जटाभृद्भूय तत्राहं, देवशेषोपार्पणच्छलात् । कृपाण्या कंकमथ्या तं, नेष्यामि
 यममन्दिरम् ॥ १९५ ॥ तेनोपायेन हृष्टासा, साधु साध्विति तं वदन् । व्यसाक्षीत् कनकं दत्त्वा, तदानीमेव मश्रुपः ॥ १९६ ॥
 भवन्निवेदनायैव, वृत्तमेतन्मम प्रिय । । शृण्वत्याः समभूत्काल—क्षेपस्तं मा कुपस्ततः ॥ १९७ ॥ तन्निशम्य मया लब्धं,
 साधु मर्मोऽधुना द्विपः । इत्याद्यतत्त्वन्मन्त्री, जज्ञे हर्षप्रकर्षभाक् ॥ १९८ ॥ श्रूयते यन्न शास्त्रेऽपि, यल्लोकेऽपि न दृश्यते ।
 तत्कल्पयन्ति लोलाक्ष्यो, जल्पन्ति स्थापयन्ति च ॥ १९९ ॥ तत्कल्पितमिदं सर्वं, त्वयैवेत्यादिभाषितैः । तामसत्यां व्यधान्-

१ शक्यकुल सर, २ वन्दनशील.

मंत्री, तच्चित्तान्तिशान्तये ॥ २०० ॥ युगम् ॥ ग्रहिल्य तत्क्षणं सोऽथ, चतुरश्रतुरश्वरान् । चौलुक्योर्वीभृते सर्वं, तत्स्वरूपं व्यजिज्ञपत् ॥ २०१ ॥ गूर्जरैन्द्रोऽपि तं ज्ञापुं, वीरकोटीरवेष्टितः । ययौ सोमदिने कर्ण—मेरु मेरुमिवोच्छ्रितम् ॥ २०२ ॥ तत्रेश्वरं नमस्कृत्य, नृपेऽवहितचेतसि । जटीभूयाययौ व्याघ्र-राजा व्याघ्र इवाऽदयः ॥ २०३ ॥ नेदीयान् स भवेद् यावत्, शेषपुण्यप्रदित्तया । तावलिखितसंकेतै—शौलुवयः पर्यवेष्टितम् ॥ २०४ ॥ इष्ट्या संकेतितैसहै—वर्द्धा दस्युवदुञ्चकैः । अन्विष्टेऽस्मिन्नृपोऽपश्यत्, कंकपत्रमयीं धुरीम् ॥ २०५ ॥ तस्या निभालान् मत्वा, तं जिघांसुमसंशयम् । सहास्यमाऽऽस्य-कमलं, कुर्वन्नुर्वीपतिर्जगौ ॥ २०६ ॥ कस्त्वं? कस्यानुजीवी च?, ग्रहितोऽस्यत्र केन च? । सर्वमेतत्समाचक्ष्व, जिजीविपसि यद्यरे ॥ २०७ ॥ कांदिशीकेन तेनाथ, यथावृत्तं निवेदिते । वभाषे भूपतिर्मां स, भैषीस्त्वमवसान्तः ॥ २०८ ॥ कर्मणैव भवेजीवः, स्वामिना सेवकः सदा । पराधीनोऽपराधीनो, भवान् मे घटते तत् ॥ २०९ ॥ कुकर्मप्रेरितः साधो—र्थथा कोऽप्युपसर्गकृत् । तथा त्वं स्वामिनुन्नो मे, घातकः समुपागतः ॥ २१० ॥ उपसर्गकरं मुक्त्वा, कर्म हन्ति यथा मुनिः । त्वां घातकं तथा हित्वा, त्वन्नाथं हन्मि सम्प्रति ॥ २११ ॥ इत्युदीर्य स शौडियो, गुर्जरैन्द्रोऽद्भुतांवरै । परिधाप्य मुमोचैन—महो चतुर्थमूर्जितम् ॥ २१२ ॥ स्वसुः प्रतिज्ञापूलर्थं, पार्थिवोऽथ चमूचयैः । प्रतिविष्णुं यथा विष्णुः, प्रतस्थेऽरिनुपं प्रति ॥ २१३ ॥ मयि सत्यापि शूरेऽसौ, किं कर्तेति रूपेव किम् । चौलुक्यस्तिरयमास, शूरं सैन्यजोभरैः ॥ २१४ ॥ यदि तत्पृतनाऽऽज्ञानै—भृशुः द्भिरचलैरपि । कस्मितं तर्हि किं चित्रं, चलैस्त्वैश्वेस्यलायितम् ॥ २१५ ॥ व्यामुवसुभैल्लैः, कल्लोलैरिव भूतलम् । स चलन्

* दक्षशत्रु-सह्याकार, १ पर्यवेष्टाम्, २ पर्यवेष्टितम्, ३ कर्मणैव, ४ पराङ्गी, ५ द्वे कले.

वलयार्थोधिः, कस्य शोभाय नाभवत् ॥ २१६ ॥ अभिरामं प्रतिग्रामं, ग्रामणीभक्तिवैभवम् । स्त्रीकुर्वन् प्राप चौलुक्यः,
क्रमाच्चन्द्रावतीं पुरीम् ॥ २१७ ॥ तत्र विक्रमासिंहोऽस्ति, नाम्ना धाम्ना च ठक्कुरः । महाघरतया ख्यात—श्रीलुक्यस्यैव
सेवकः ॥ २१८ ॥ नृपत्यास्यैव सेवार्थं, यातायातेन पत्तने । रंसागर्भसगर्भागं, स ग्राक् विन्नोऽभवत्तमाम् ॥ २१९ ॥
ततश्चौलुक्यमालोक्य, ग्राहं चन्द्रावतीपतिः । तद्द्रोहाय स्वसामंतान्, मेलयित्वेत्यमंत्रयत् ॥ २२० ॥ असौ जदाधरः पूर्व,
भिक्षित्वा निखिलामिलाम् । केनापि दैवयोगेन, जज्ञेऽस्माकमधीश्वरः ॥ २२१ ॥ मूर्खवन्न विशेषज्ञो, बद्धमुष्टिः परासुवत् ।
अहंमन्य इव स्रब्धः, क्वाऽपि पृच्छति नैय नः ॥ २२२ ॥ तदेतस्य नमस्याऽपि, शोच्या सेवाऽस्तु दूरतः । न हि स्मशानशूलस्य,
शक्रस्तंभार्चनोचिता ॥ २२३ ॥ क्वाऽयं मिधाचरः शश्वत्, क्व वयं राजसूनुवः । विडम्बनं ततोऽनेन, पत्याऽस्माकं न
मंडनम् ॥ २२४ ॥ उपलस्यापि कस्यापि, वरं नवीकृतं शिरः । अग्रान्नस्याकृतज्ञस्य, न त्वेतस्य पशोः पुरः ॥ २२५ ॥
निहल्य तँदमुं मुग्धं, चौलुक्यः कश्चनापरः । राज्ये निवेशयते यूयं, मन्यध्वं चेदिदं वचः ॥ २२६ ॥ कर्णप्रविष्टा इव त—
द्वाचः ता मूर्धधूननात् । दूरयन्त इवारुव्या, सामन्तास्तं वसापिरे ॥ २२७ ॥ किमेतप्रोच्यते शोच्यं ? , स्वामिन्ने
तत्त्वोचितम् ? । न हि पीयूषरसः स्यात्, कदाचिद्विषवर्षणम् ॥ २२८ ॥ न कश्चिदाचरपूर्वं, स्वामिद्रोहं भवत्कुले ।
तमिदानीं वितन्वंस्त्वं, तत्कलंकयिता खलु ॥ २२९ ॥ त्वन्तुल्या अपि चैकुल्याः, स्वकुल्याजलनिर्मलाः । विदधीन् प्रमु-
द्रोहं, वाच्यास्तर्ह्यधमाः किमु ? ॥ २३० ॥ यस्माद् भस्मीभवति महिमा दाववह्नेरिव दु-यैनं इयामं भवति च कुलं कज्ज-

ॐ महाभूदृश्या १ तद्विषयाय, अनिष्टवितर्न—द्रोहः, २ कृष्णः ३ द्रुतवत्, ४ शोच्या, ५ अग्रान्नशूलयाः, ६ तद्विमं दुष्टम्, ७,

लेनेव वक्षम् । यत्सोदकः प्रथयति मुनेः शापवत्तापमन्त-वैरात्स्नेहादपि न कृतमित्ताद्विधेयं विधेयम् (मन्दाक्रान्ता)
 ॥२३॥ किञ्च स्वामी चवसा च, याहशस्तादृशोऽपि वा । कुलीनैः सेव्य एवैत-न्मतं मतमतां मतम् ॥२३॥ अस्मौ चौलुक्म्य-
 वंशीयः, श्रीसिद्धाधिपतेः पदे । वसिष्ठुर्गुणहीनोऽपि, निषेव्यो देवतेव नः ॥ २३३ ॥ मौकुमथ्युचितो नैव, कुलीनानां
 स्वनायकः । किं ? पुनर्हर्ननीयोऽय-महो जाड्यविजृम्भितम् ॥ २३४ ॥ क्रथं वाऽसौ नृपो वध्यो, बहुशक्रपराक्रमः । हन्तुं न
 शक्यतेऽन्योऽपि, किं पुनः सैन्यभाक् प्रसुः ॥२३५॥ ततः स्वस्य कुलस्यापि, यदि क्षेमं समीहसे ? । निजद्रोहमिव स्वामि-
 द्रोहं मा स्म विधास्तदा ॥ २३६ ॥ वाचमाचम्य सामन्त-गदितामिति तामथ । ऊचे विक्रमसिंहस्ता-नलारिप्रौढविक्रमः
 ॥२३७॥ शुष्माभिर्मृत्युमीत्यैष, सदोषोऽपि नृपः स्तुतः । भुजालानपि धिग् शुष्मान्, कातरत्ववशंवदान् ॥२३८॥ मयि जाग्र-
 त्युदग्रभै, शुष्माकं कैव मृत्युमीः । निस्तन्द्रे हि करीन्द्रे किं, कलभानां परामवः ? ॥२३९॥ प्रातिप्यते सुखेनैव, शक्तोऽप्येष मया
 छलात् । न बलं फलवद् यत्र, छलं तत्रोपयोक्ष्यते ॥ २४० ॥ सिंहादयोऽपि हन्यन्ते, छलेन स्वाधिकौजसः । किं वाच्योऽयं
 तु निःसार-तथा बहुदृणं हि यः ॥ २४१ ॥ विधापयंत मद्गृहे, वह्नियंत्रमयं गृहम् । स यथाऽऽकार्यं चौलुक्योऽ-ध्यास्यते
 तत्र भुक्तये ॥ २४२ ॥ अधस्ताज्जाज्वलज्ज्वाल-जालभाजा हविर्भुजा । गृहे प्रदीपे तत्काष्ठ-वदेष प्रज्वलिष्यति ॥ २४३ ॥
 अनेनौपयिकेनास्मिन्, हतेऽन्यं स्ववशंवदम् । राज्ये निवेश्य चौलुक्यं, निर्वेश्यामोऽद्भुतं सुखम् ॥ २४४ ॥ इति विक्रम-
 सिंहोक्त-मप्यथमपि पथ्यवत् । प्रत्यपद्यन्त सामन्ताः, स्वाग्यादेशोऽयमित्यमी ॥ २४५ ॥ व्यचारयंश्च चित्ते स्वे, यत्स्वा-
 वासप्रदीपनम् । कारयत्येष साऽस्यैव, सूचा भवितव्यस्य कर्हिचित् । ॥ २४६ ॥ परं भवति नो नाशो, भवितव्यस्य कर्हिचित् ।

ध्यात्वेति वह्नियंत्रार्थ-मुपाकंसत ते द्रुतम् ॥ २४७ ॥ ते श्रीविक्रमसिंहस्य, सौधमध्ये रहः क्वचित् । कृत्वाऽथो यंत्रमाग्रेयं,
ज्वलज्वलनसंकुलम् ॥२४८॥ तस्योङ्कं तैलनिर्मितो-दारदारुविनिर्मितम् । तिलसर्पपलाशादि-द्रव्यैर्गुहैः प्रपूरितम् ॥२४९॥
व्योमेव चन्द्रोदययुक्, तारमुक्तावलम्बि च । उद्यानमिव सञ्छायं, स्मेरपुष्पोपशोभि च ॥ २५० ॥ सौगन्धिकपाणमिव,
स्फारसौरभवैभवम् । विमानमिव भूमिष्ठ-माहैः सौधमचीकूपत् ॥ २५१ ॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥ दृष्ट्वा विक्रमसिंहोऽथ,
तत्तादृकारितं गृहम् । कृतकृत्य इव क्ष्माप-निमग्नणकृते यथौ ॥ २५२ ॥ व्यजिज्ञपच्च भूपाल !, मत्तपोभिः पुरातनैः । प्रे-
तोऽत्र समाधासीद्, देवो देवेंद्रवत् स्वयम् ॥ २५३ ॥ अद्य मद्गृहमभ्येत्य, कुरुष्वे यदि भोजनम् । तदा स्वमेवं मन्येऽह-
मग्रण्यं पुण्यशालिनाम् ॥ २५४ ॥ मारवेषु न विश्वास्य-मिति जानञ् जनश्रुतिम् । भंक्त्वा तदाग्रहं भोक्तुं, प्राहैपीत्
स्वजनं नृपः ॥ २५५ ॥ भक्त्या विक्रमसिंहैर्न, भोजितो नृपतेर्जनः । इतस्ततः परित्राम्यन्, वेमलस्मीनिरिक्षया ॥२५६॥
अधस्ताद् ध्मायमानाना-मंगाराणां मुहुर्मुहुः । जेध्रीयमाणमामोदं, दृढं कंचिद्भ्रूलोक्त ॥ २५७ ॥ युग्मम् ॥ क्रोडयं गंधो
जरत् कस्मा-ज्जिघ्रतीति वितर्कतः । गूर्जैर्द्रजनेनापि, तत्र दृष्टं समंततः ॥२५८॥ वह्निच्छन्नमयं सन्न, तज् ज्ञात्वा चतुर-
त्वंतः । स तदैवत्य संघ्रात, इव रात्रौ व्यजिज्ञपत् ॥२५९॥ तदा विक्रमसिंहोऽपि, समेत्य सदानुत्तनः । वैवाहिक इवात्यर्थं,
भुङ्क्थै पार्थिवमार्थयत् ॥ २६० ॥ स्वजनात् प्रागपि ज्ञात-स्वरूपो निश्चिकाय सः । अत्यग्रहेण दृष्ट्यादि-चेष्टितेनापि
तन्मनः ॥ २६१ ॥ अविदन्निव चौलुष्म-स्तं निवर्त्यैशानादरात् । सत्कृत्य च गृहे प्रैपीत्, स्वहितैपी चवाल च ॥ २६२ ॥

१ आत्मनः २ शोभा ३ दास्यात्, ४ कन्यापुत्रयोः श्वशुर इव, ५ निवार्य-श्रुतिषिष्य, निवृत्त्या, प्र.

प्रयाणैर्नवच्छिन्नै—मार्गमुल्लघयन्तुपः । निर्वेशमिव लक्ष्मीणां, प्राप देशं विरोधिन् ॥ २६३ ॥ चौलुक्यकटकदेशः, कृतः
 ह्यश्वशंभुदः । निर्नाथवत् पलाय्य द्राण, व्रजति स यतस्ततः ॥२६४॥ ग्रामान् सपादलक्षीया—नाक्रमन् विक्रमाधिकः ।
 शाकंभरीपुरीपाश्वे, तस्थिवान् गूर्जरेश्वरः ॥ २६५ ॥ प्रकाशकं निजरक्षुतेः, काव्यमेकं करोदरे । दत्त्वा प्रीषीच्च वाक्पूतं,
 दूतं शत्रुदुपं प्रति ॥ २६६ ॥ सर्वस्वमिव विरक्षुते—श्वानुमाननृपास्येदम् । सोऽर्धर्गम्य जगौदैव, ध्वानयन्निव तत्सदः
 ॥ २६७ ॥ उड्डांतकदंबंछिमचितः कल्पांतकालानल—ज्वालागर्वमुपो विषोऽग्रमुजगत्फूत्कारसारदुहः । व्याधामोद्धत
 धामनाम (?) निपुणा दोःकांडकंडूतयो, यस्यारीन् युधि निर्दलेति 'मुशलाः शालीनिवोदूखले' ॥२६८॥ (शार्दूल०) यस्मिन्
 दिग्विजयोद्युक्ते, चलद्दलरजःकणाः । शिरश्चूडामणीयंते, महतामपि भ्रूभृतान् ॥२६९॥ सेवाहेवाकिनो यस्य, नरदेवा दिवानि-
 शम् । स्वमौलौ लालयंत्याज्ञां, 'बहुस्तनुरुहा इव' ॥२७०॥ स चौलुक्यप्रभुर्भगी—प्रतिज्ञापूतिहेतवे । अत्रायतो भवद्योग्यं,
 काव्यमेतत् प्रजिग्धिवान् (प्रजिग्धिवान्) ॥ २७१ ॥ उक्त्वेलि स ददौ काव्य—मुपदामिव भ्रूभुजे । अमात्यस्तत्रिदि-
 द्योऽथ, वाचयामासिवानिति ॥ २७२ ॥ रेरे मेक ! गलद्विवेक ! कडुकं किं रारटीभ्युत्कटो ? , गत्वैव क्वचनपि कूपकुहरे
 त्वं तिष्ठ निर्जीविवत् । सर्पोऽयं स्वमुखप्रसूत्वरविषश्चालाकरालो महान्, जिह्वालस्तव कालवत्कवलनाकांक्षी यदाजमिवान्
 ॥२७३॥ (शार्दूल०) दूतवाक्यं तदाकर्ण्य, काव्यभावं विभाव्य च । अवज्ञया हसन्नर्णो—राजो व्याहरति स्म तम् ॥२७४॥

१ अर्चकचित्तैः—महद्विरिलयं २ स्थानमिव, ३ निजपराक्रमस्य. ४ वाचा पूत—चरुतस्तम्, वाक् पूता वा यस्य स तम्. ५ सभाम्. ६ प्राण्य. ७ तत्सभाम्,
 ८ प्रचंडयमदंढोऽसत्सव्यासा. ९ फणश्चूट-प्र. १० श्रद्ध-प्र. ११ व्याधाम-वज्र., १२ माद्वत्त, प्र.

रे द्रुत ! भवताऽस्तावि, वंदियत् किं स्वनाथकः ? । पुत्रस्तुत्या पितेव स्याद्, भृत्यस्तुत्या न राहू महान् ॥ २७५ ॥
 त्र्ये च त्वं मदीशोऽरीन्, पिनाष्टि कणवद् रणे । तन्मिथ्या तेन पिष्टाः स्यु-दौःस्थ्ये यदि परं कणाः ॥ २७६ ॥
 बहुधाऽपि मुधा सौषि, तच्छौर्दिर्यं परं मया । आजन्म भिक्षुतां मुक्त्वा, तस्याश्रावि न किंचना ॥ २७७ ॥ आचक्षीथाश्च तं पूज्ये,
 मयि भेकत्वरोपणात् । त्वया विवेकवाक्पलं, स्वदेश्यं साधु दाशैतम् ॥ २७८ ॥ एकं त्वयोचितं चक्रे, यत्स्वस्मिन्नहितो-
 ऽऽहिता । नो चेत्परं हैलीकर्तुं, कुतस्ते स्याद् द्विजिह्वता ? ॥ २७९ ॥ परं त्वं ज्ञास्यसे सम्यक्, संग्रामे स्वमहिं प्रति ।
 भेकत्वमथ ताक्ष्यत्वं, मम निस्सीमविक्रमैः ॥ २८० ॥ इत्युदित्वाऽर्पयित्वा च, काव्यं ग्रत्युत्तरोचितम् । दूतं विसृष्टवांश्चाहू-
 मानवंशाब्धिचंद्रमाः ॥ २८१ ॥ तदैव च समादिश्य, सेनान्यं समवर्मयत् । चमूसमूहं ग्रथूह—सिवं मूर्तं विरोधिनाम्
 ॥ २८२ ॥ समुन्नतौर्द्विपवरै—जंगमैः पर्वतैरिव । वेगिभिर्वाजिभिः शक्र—याजिनः सोदैरैरिव ॥ २८३ ॥ आकारैरिव
 शौर्याणां, सन्नद्धांगैः पदातिभिः । साकं शक्रंभरीनाथो, निर्यथौ नगराग्निजात् ॥ २८४ ॥ युगम् ॥ अञ्जमञ्जकषाग्राभिः,
 पताकाभिः पिवन्निव । सैन्योद्ग्रहतरजःपुरै—भास्करं स्थगयन्निव ॥ २८५ ॥ पादात्तप्रौढहक्काभि—विंशं वधिरयन्निव ।
 चौलुक्यकटकार्दवा—गर्णोरजः स तस्थितवान् ॥ २८६ ॥ युगम् ॥ दूतोऽपि तांवादागल्य, विनिवेद्य रिपूदितम् ।
 तत्काव्यं ददिवान् राज्ञे, सोऽप्येवं तदवाचयत् ॥ २८७ ॥ रे रे सर्प ! विमुंच दर्पमसमं किं स्फारंस्फारतो, विंशं भीप-
 यसे ? क्वचिकुरु विले स्थानं चिरं नंदितुम् । नो चेत्तौढगरुत्पुरतरमरुह्याधूतपृथ्वीधर—साक्ष्यो भक्षयितुं समेति

१ महत्वम् पराक्रमम् वा २ संपत्ता स्थापिता. ३ दुर्जनीकृत्यम्, ४ श्लो० २८६. ५ निकटं, पूर्वं वा.

श्रुति त्वामेष विद्वेषवान् ॥२८८॥ (शार्दूल०) तत्कान्यश्रवणादेव, कस्यांतपवनादिव । कुशुमे तत्सदः सर्व, मकराकरनीरवत् ॥२८९॥ सैन्यद्वयेऽपि शौडीरौ, द्वंद्वप्रतिप्रमोदिनः । ब्यांवहासीं वितन्वाना, देवनाद्यौरदेविषुः ॥२९०॥ नालिकेरीफलान्या-
 दन्, केऽपि केऽव्यपिबन् सुराम् । अवगन्मल्लवकेऽपि, केऽपि श्रममसज्जयन् ॥२९१॥ अवाहयन् हयान् केचित्, केचि-
 दन्नमयस्त्रिभान् । शितान्यकारयन् केचि-च्छस्त्राणि पृतनाचराः ॥ २९२ ॥ युगम् ॥ अथ प्रौढिं हठां प्रेक्ष्य, चोलुक्यक-
 टेकेऽखिले । शकंभरीधराधीशो, मंसैवं पराऽमृशत् ॥ २९३ ॥ द्विपैरिव द्विपेंद्रोऽय-मुद्भटैः सुभटैर्वृतः । चोलुक्यः
 स्वयमायासीत्, कथं युद्धे विज्ञेयते ॥ २९४ ॥ हुं ज्ञातं यो विरज्याऽऽगा—चोलुक्यादतिकं मम । पूर्वं चारभदो नाम,
 कुमारः सोऽस्ति ममवित् ॥२९५॥ तं पृच्छामीति स ध्यात्वा, समाकार्यं च पृष्टवान् । रिपोस्त्वमसि मर्मज्ञ-स्तज्जयौपयिकं वंदः ?
 ॥ २९६ ॥ अथ चारभदोऽभाणीद्, वाणीं विनयवामनः । उभाकर्णं मयाऽऽकर्णं, देवाद्याऽऽममुखादिति ॥२९७॥ कृपण-
 श्राकृतज्ञश्च, प्रायश्चोलुक्यनायकः । विरक्ताः संति तेनास्मिन्, सामंताः केल्लहणादयः ॥ २९८ ॥ दत्त्वा स्वर्णानि ते तूर्ण,
 क्रियंते स्ववशंवादाः । धनमेवादिमं यस्माद्, वशीकरणवस्तुषु ॥ २९९ ॥ ततो हास्यत्यमुं ते द्राक्, तातं द्विष्टाः सुता
 इव । तत्पत्न्योऽसौ गलच्छक्ति—र्भविता निर्विपाहिवत् ॥ ३०० ॥ प्रायो मुक्तः स्वसामंतैः, पलाय्यैष प्रयास्यति । योत्स-
 तेऽथ मदाचहिं, ह्यीववन्निहनिष्यते ॥ ३०१ ॥ किंचाहं त्वत्प्रसादेन, जानामि भगंदत्तवत् । इभं भ्रमयितुं सिंह—नादान्

१ तस्य सभा. तत्र तत् सद्भक्ति वा २ अहंकारिण ३ दृग्दं युद्धम्. ४ परस्परहसनम्. ५ यशस्वादिर्कोडनं क्रीडयामासु. ६ मनस्येवम्. ७. ७ उभौ कर्णौ
 युस्मिन् तत्. ८ लक्ष्यन्ति. ९ महाभारतप्रसिद्ध कामरूपदेवाधिपो वृषः,

मोक्तुं च संयुगे ॥ ३०२ ॥ तेनेभ्रमरणेनोच्चैः, सिंहनादैश्च तैर्नैः । सांयुगीनोऽपि चोत्सुक्य-करी दूरं प्रणक्ष्यति ॥ ३०३ ॥
 लपायेनं प्रभोऽनेन, नूनं निजित्य शान्त्रैवम् । त्वं कर्तोऽसि करे लशां, कन्यामिव जयश्रियम् ॥ ३०४ ॥ एवं चारभटी
 मारं-भटीभावभृत् गिरम् । निशम्य सम्यगस्तावीत्, साधु साध्विति तं नृपः ॥ ३०५ ॥ अणोरजस्ततो राज्ञा-वासान्
 संकेनकोत्करान् । प्रेष्य चोत्सुक्यनाथीयान्, सामंतांस्तानवीभिदत् ॥ ३०६ ॥ लोपत्वेन भिन्नास्ते, चाहुमानमहीयुगे ।
 आसैनैर्विदयामासुः, स्वाभिप्रायमिति स्फुटम् ॥ ३०७ ॥ त्वद्गुह्याः स्मो वयं सर्वे, परं सन्नद्य संयुगे । अवस्थास्यामहे
 स्वस्मिन्, सैन्ये योत्स्यामहे न हि ॥ ३०८ ॥ बलीयानपि चोत्सुक्यः, संग्रामेऽस्मादुपेक्षितः । त्वया सिंहेन हस्तीन, लील्यैव
 दलिय्यते ॥ ३०९ ॥ प्रत्यर्थिपाथिवीयानां, सामंतानां मनस्तथा । मत्वा शाकंभरीशस्त-मंसस्त विजितं द्विषम् ॥ ३१० ॥
 अलं चक्रे प्रभातेऽथ, भानुमान् पूर्वपर्वतम् । वीरभोगीणबाहूनां, रणोत्साहश्च मानसम् ॥ ३११ ॥ लक्ष्मीभरामिरामत्रं,
 विभरांचक्रिरे तदा । जलाशये सरोजानि, सैन्ये भटसुबान्यपि ॥ ३१२ ॥ स्फुरद्वैरितमःस्तोम-तिरस्कारचिकीर्षया ।
 शूरप्रकाशः संजज्ञे, व्योम्नि सैन्यद्वयेऽपि च ॥ ३१३ ॥ अथ प्रत्यर्थिपृथिवी-नाथोन्माथसमीहया । सैन्यं सन्नाहयामास,
 गुर्जरक्षितिवसवः ॥ ३१४ ॥ कातरान् कंपयन् कामं, हर्षयन् वीरकुंजरान् । सैन्यसंग्रहोत्ताल-पुडुलो व्यानगो विशाः
 ॥ ३१५ ॥ अंगानि स्फायमानानि, रणनाम्नाऽपि योधिनाम् । कथंचन न मांति स्म, विस्तृतेष्वपि वर्मसु ॥ ३१६ ॥

१ युद्धे. २ युद्धकालः. ३ शत्रुसमूहम् शत्रुं वा, ४ चारभटी-एवना. ५ सक० प्र. ६ चोत्सुक्यनाथस्य इमे ताव, ६ त्वसंश्रिताः, ७ वीरणासुचितो भोगः
 वीरभोगस्तस्मै दिता. वीरभोगिण, ईदृशा नाहवो येषां ते वीरभोगिणबाहवस्तेषाम्. ८ शोभा. ९ शूर-सूर्यः परे सुमरः १० कवचसम्बन्धनम् इत्यव्यकृतम्.

केचित् स्वजीवितव्येऽपि, निरपेक्षतया भटाः । नेदिधान्यपि वर्माणि, नैव वंभसु पर्यधुः ॥ ३१७ ॥ अंसकुम्भान् करं-
 भांश्च, प्रगुणीकृत्य तत्क्षणम् । अन्वेतुं स्वप्रियान् प्रीत्या, ससज्जे सुमटीजनः ॥ ३१८ ॥ ततो द्विपक्रियानिष्णा—इयाम-
 लार्धोरणाश्रितम् । श्रित्वा कलभंपंचास्य—नामानं पट्टहस्तिनम् ॥ ३१९ ॥ तत्कालकहितानल्प—समराकल्पभासुरः ।
 चापादिशस्त्रसंपर्क—तर्क्यमाणमहामहाः ॥ ३२० ॥ सामतैर्विक्रमाकातै—रन्वितः केरहणादिभिः । रणस्थलमलंचके,
 जिष्णुवद् गुर्जरेश्वरः ॥ ३२१ ॥ त्रिभिविशेषकम् ॥ अणोरराजोऽपि निर्व्याज—आजिष्णुमुज्वैभवः । कुंभिङ्कुमस्थलारूढ,
 प्रौढसैन्यसमन्वितः ॥ ३२२ ॥ शत्रुसामंतभेदेन, जितकाशीव चेतसि । प्राविक्षत्रार्धनावन्यां, दुर्योधन इवोद्धतः ॥ ३२३ ॥
 युग्मम् । पूर्वं रजस्ततस्तूर्य—शब्दस्तदनु सैनिकाः । अन्योन्यमिति सैन्ये ते, संजमाते उभे अपि ॥ ३२४ ॥ सैन्यद्वयेऽपि
 तूर्याणि, रणति स्म सहस्रशः । अन्योन्यमाह्वयंतीव, योधान् युद्धार्थमुद्धतान् ॥ ३२५ ॥ नवरं रणतूर्याणां, श्रवणात्
 पुलकैः सह । योधा युधे (धि) समुत्तस्थुः, किंतु तन्मूर्धजा अपि ॥ ३२६ ॥ वीराणां विक्रमक्रीडां, सुवंतो वन्दिनस्तदा ।
 कातराणामपि स्वति, रणप्रौढिर्मददृढन् ॥ ३२७ ॥ वीरंसन्यास्तमासाद्य, हृत्प्रियकरणं रणम् । बुभुक्षिता इवाहारं, जसिरे
 प्रमदोद्धुराः ॥ ३२८ ॥ कांदंविनीकदंबाभे, प्रसर्पति रजोभरे । पद्मानां सन्नल्लेखाभि—दीप्राभिर्विद्युदायितम् ॥ ३२९ ॥
 परस्परं वृण्वन्तो, विवृण्वन्तो निजोजितम् । अथाग्रसैनिकाः सैन्य—द्वये योद्धुं दुर्बोकिरे ॥ ३३० ॥ धनुषां च परेषां च,

१ अति निकटस्थानि. २ देहेषु. ३ र्यामलनात्रा हस्तिपकेन आश्रितम्. ४ तत्कालरवितानमयुद्धेवीचीप्यमान. ५ अर्जुनवत्. ६ निर्व्याजो निष्कपटः,
 ७ जितेन—जयेन काशते—प्रकाशते इति. जितकाशी तद्वत्. ८ युद्धभूमौ, ९ महताम्, १० मेघमालासमूहसदृशो. ११ मीलं, १२ शत्रुणाम्.

जीर्वाकर्षणकोविदाः । शरसारैर्धनुर्वेदं, धानुष्काः स्वमदीहशन् ॥ ३३१ ॥ नाथेन दूरं निक्षिप्तः, सरलोऽपि शरोत्करः ।
विपक्षे लब्धलक्षोऽपि, ह्रियेवाभूदधोमुखः ॥ ३३२ ॥ क्षुरप्रकिरणा दीप्ता, धनुर्मार्तमंडलात् । पेष्टुं द्विपत्तमस्तोमं, निर्वा-
ग्युस्तिग्मवेगतः ॥ ३३३ ॥ लोहवर्मणि सश्लिष्टाः, लङ्घयाना वितेनिरै । बाह्वकारान् क्षितिभृद्दग्ने, दंतिदंता इवासकृत् ॥ ३३४ ॥
तदा शाकौकयाटीक-परश्वधिकपाद्भिः । दर्शयाचक्रिरे सैन्य-द्वयेऽपि लघुहस्ताम् ॥ ३३५ ॥ उल्लुल्लोत्सुल्य शौ-
डीरैः, पहरैरपि तथा युधि । विचक्रमे यथाऽभूव-द्वश्ववारा द्विर्धाऽप्यधः ॥ ३३६ ॥ प्रेरितः पृतनामध्ये, घोडुं द्विदूरं-
वारिणा । छिन्नकर्मोऽपि जालोऽश्वः, स्वामिनं ब्रह्मिहिरानयत् ॥ ३३७ ॥ प्रोतोऽरिणाऽश्वघृष्टेन, सह शैल्यनिवेशनात् ।
सादी कोऽपि प्रमीतोऽपि, जीवन्निव न पेतिवान् ॥ ३३८ ॥ स्वरोडुः पदिकक्षिप्ता-नसिधातानसंजयन् । श्रीवृक्षकीहयश्चक्रे,
स्योच्चत्वं सार्धकं रणे ॥ ३३९ ॥ अर्धव्योम्नि मुहुः फालान्, कारयन्तस्तुरंगमान् । जह्नुर्हस्तिस्थितानुच्चा-न्नीचा अपि
तुरंगिणः ॥ ३४० ॥ क्रोपादुत्पाद्य हस्तेन, भटं कंदुकवद् रणे । द्विपो दातुं यमार्थेव, दूरमुद्धं निचिक्षिपे ॥ ३४१ ॥ प्रहरन्
दंतयुग्मेन, 'वज्रणेव' परसिना । छिन्नहस्तोऽपि नो हस्ती, विहंसोऽजनि कौलुकम् ॥ ३४२ ॥ घोडुमुद्धं तडुंडाया-न्यो-
न्यवंधेन वारणौ । तेनतुस्तोरणमिव, प्रवेशे विजयश्रियः ॥ ३४३ ॥ मुहस्तः पादघातेन, भटान् कमलखंडवत् । अन्योन्य-

१ प्रत्यंचाऽऽकर्षणविद्यारदा, पक्षे-त्राणाकर्षणकोविदा. २ सं-स्वकीय धनुर्वेद-धनुर्ज्ञानम् ३ पर्वतदुर्गो-पर्वतत्रातमागो ४ शकियोदृयद्युष्टियोदृपरस्यध (पशुः),
योदृपृष्टियोद्वारः ४ हस्तकिनाचातुर्भम् ५ पादाभ्या जग्मे ६ उत्सेधात्, शकमणव ७ शत्रुबलेन. ८ छिन्नपादः ९ वाणप्रवेशनात् १० स्तोऽपि ११ अघारयन्
१२ हृदयस्य चेतले मयुक्त अक्षमिवोप, १३ कुण्डया. १४ हस्तरहितो, व्याकुलो, वा १५ कमलखंडवत्-म्.

सैन्यकारौ, चारणैश्च व्यलोडयन् ॥ ३४४ ॥ शस्त्रक्षये मिथो जाते, प्ररूढप्रौढविक्रमाः । भुजामुलि न्ययुधंत, महव-
 त्केऽपि सैनिकाः ॥ ३४५ ॥ प्रहारप्रसरद्रक्त-रक्तांगाः सुभटा वसुः । शौर्यलक्ष्मीसमाश्लेष-लम्पकामरीरजा इव ॥ ३४६ ॥
 शार्पावरनिजप्राणैः, क्रीत्वाऽतिशययुक्तं यशः । भटाः प्रकटयांचक्रुः, केचिद्वाणिव्यनिर्णयताम् ॥ ३४७ ॥ इह स्वस्वामिनां
 मौन-भैमानं च यशोभरम् । प्रेत्य स्वर्गं च शौडीराः, शौर्यैकेन लेभिरे ॥ ३४८ ॥ रणक्षेत्रात्प्रसर्पत्यो, दधिरे रुधिरा-
 पगाः । वृष्टिद्रवच्छातुरसो-न्मिश्रशैलनदीभ्रमम् ॥ ३४९ ॥ कृतांततर्पणे जात्र-त्येवमुन्ने रणे मिथः । सुभटैश्चाहुमा-
 नीयै-धूर्णयांचक्रिरे परे ॥ ३५० ॥ परैः पश्चात्कृतास्त्रज्ञा, गुर्जरा घातजर्जराः । चौलुक्यक्षितिशक्रं तं, शरणीचक्रिरे
 रयात् ॥ ३५१ ॥ अथाश्वस्य स्वशौडीरां-शौलुक्यो रणकर्मणि । सामंतान् प्रेरयामास, केलहणप्रभृतीन् स्वयम् ॥ ३५२ ॥
 आदिष्ठानव्युदासीनान्, दृष्ट्वा तान् स्वनिपादिनम् । पप्रच्छ श्यामलं भूमा-नमी कस्मादुदासते ? ॥ ३५३ ॥ स तन्मंत्रवि-
 दाच्छ, विरक्ताः प्रागमी त्वधि । त्वद्देरिणा निशि स्वर्णं-दानेन स्ववशीकृताः ॥ ३५४ ॥ श्रेयं युद्धाय सन्नह्य, नैव
 योधयं परैः समम् । इति मंत्रादुदास्यैते, तिष्ठति द्रोहकारिणः ॥ ३५५ ॥ पुनस्तं पृष्टवान् भूभृ-त्तर्हि त्वं वद कीदृशः ? ।
 स प्रोचे त्वमहं चायं, द्विपश्चैते त्रयः स्थिराः ॥ ३५६ ॥ द्विपस्त्वं चापरावर्त्यो, यदि तर्हि जितं मया । एनं नय द्विप-
 त्सेन्यं, तमित्युक्त्वा नृपोऽवदत् ॥ ३५७ ॥ हेलं साहसिना युक्तं, देवैर्मूर्ध्नि वहत्यहो । कीलाट्टालयमानास्ते, भंगश्चेन्नैवं
 भंस्यते (?) ॥ ३५८ ॥ सूक्तमेतत्समाकर्ण्य, प्रोक्तं चौलुक्यभूशृता । चारणः कश्चिदाचष्ट, तं प्रत्यवसरोचितम् ॥ ३५९ ॥

१ कारासरो, अ. ३ अष्टकमृदिक्रमा. ३ अतीवमानशीले-नयै, ४ श्रुतम्-अ. ५ सत्कारम्, * प्रमाणातिगम् ६ हत्सम्-अ. ७ देव, अ. ८ चैनेव, अ.

कुमारपाल ! मा कार्यी—श्रितां स्यान्नैव चिन्तितम् । येन तुभ्यं ददे रास्यं, चिन्तां कर्ता स एव ते ॥ ३६० ॥ तामेवोप-
श्रुतिं लाल्या, द्विपञ्चयपीयसीम् । सहस्रभटयुग्ं वैरि—ध्वपतद् गुर्जरेश्वरः ॥ ३६१ ॥ आचक्यं च कोदंडं, सह प्रौणी-
विरोधिनाम् । आरोप्यच्च तत्रेषुं, समं निजजयाश्रया ॥ ३६२ ॥ स मुमोच शरश्रेणी—रेणीरिव विदारयन् । संहता
अपि दुर्वार—वैरिवीरपरंपराः ॥ ३६३ ॥ अपक्यंतोऽतितूर्णत्वा—तस्येयुग्रहणादिकम् । अविद्धमपि विद्धं स्वं, मेनिरे
रिपवो मिया ॥ ३६४ ॥ अमी विरोधिभिः सार्धं, मिलिता इति मा स भूत् । सामंतानामिवासाक—मपि लोके विकृत्य-
नम् ॥ ३६५ ॥ ध्यात्वेतीव निशांतास्याः, सर्वे चौलुक्यसौधकाः । द्विपतां हृदयं भित्त्वा, बहिर्दूरमयासिपुः ॥ ३६६ ॥
युग्मम् ॥ सर्वैर्गणैस्तदियुभिः, पूरिता रेजिरे भटाः । वीरलक्ष्मीपरिरभाद्, भृशयुक्तंका इव ॥ ३६७ ॥ बलोच्छलद्बुलि-
भरैः, कल्पिते मेघमंडले । धाराभ्रमं व्यधुस्तस्य, पतंत्यः शरपंचक्यः ॥ ३६८ ॥ निपादिनो यथा चित्तं, संचरन् राजकुं-
जरः । यथावृषपाशयं हस्ति—एकस्तं प्रेरयन् रणे ॥ ३६९ ॥ यथाहटं शरैर्मशं—श्रौलुक्यः प्रतिपंथिनः । त्रयोऽप्यमी न
कस्यासन्, स्मरैर्विस्मयदायिनः ॥ ३७० ॥ युग्मम् ॥ सध्वजान् खंडयन् दंडान्, मश्रन् वाहान् ससादिनः । इष्यासान्
सगुणांश्छिदन्, हरन् वाहून् सर्वांहुलान् ॥ ३७१ ॥ वर्मान्वितानि वर्माणि, स्त्राययन् भूरिशोणितैः । पातयन्नुत्समांगानि,
धिरस्त्राणयुतान्यपि ॥ ३७२ ॥ बलं निष्काशयन् देहा—जीवं निर्वसयन् हृदः । धानायेपं पिपेष द्विद्—सैन्यांश्चौलु-

१ शकुनम्, २ सीलिता. ३ तिदा, ३ लेखितानां, ४ वाणाः, ५ सर्वाण्यज्ञानि व्यापुसन्तीति सर्वद्वीणास्तैः. ६ रोमायिता इव. ७ अतीवाश्वयेदायिन.
८ नाशयन्. ९ धर्नीयि. १० इत्यसमंसहितान्—स्फुरकसहितान्, हस्तान्.

क्यनायकः ॥३७३॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ एवं दूरीकृते वैरि-चक्रेऽथ इव स प्रभुः । पुनः स्फुरंतं भास्वंत-सिवाणोराजमै-
 क्षत ॥ ३७४ ॥ लोकातिशायिनीं स्फूर्तिं—मन्योन्यं पश्यतोस्तयोः । जजागार परं वैरं, रामरावणयोरिव ॥ ३७५ ॥ तदैव
 सफलीकर्तु-मिव तैस्तौ महौजसौ । गजेंद्रौ स्वनिपादिभ्यां, प्रेरयाभास्तुस्ततः ॥३७६॥ तौ चाहमानचौलुक्यौ, भांशुकत्रयाल-
 काविति । हासेनेव रुषाऽघ्राष्टा-मुक्तिप्रत्युक्तिकौतुकम् ॥३७७॥ हंहो ज्ञ्याल ! तपस्विवत् स्वशिरसि क्षिप्तवा जटाः प्रावत्वया,
 भिक्षित्वा प्रतिमंदिरं प्रतिपदं नष्टा च नीतं जडुः । प्राप्तं पुण्यवशेन राज्यमधुना निःस्वेन विंताह्मवत्, भग्नीपेरणया
 कुतोऽद्य समरे व्यापद्यसे ? मत्करे ॥३७८॥ (शादू०) भग्नीवल्लभ ! यजटादिधरणं शक्यस्य वा वैभवं, रामादेरिव तद्विधिर्वि-
 तनुते तैस्तस्य नो दूषणम् । आजन्माऽपि परं त्वयाऽद्भुततमे राज्ये प्रवर्तिष्णुना, दुःसाधं किमु साधितं कथय मे ? यद्दूदृप्पमु-
 त्सर्पसि ॥३७९॥ (शादू०) अमी ते मद्गणाः पटुरिपुट्टपोत्पेयनिपुणा, हृणीयंते ज्ञ्याल ! त्वधि निपतितुं तापसचरे । भृशोन्मत्त-
 स्तं वैरमदमनसाहास्यविदिता, भवेयुर्गोमाथौ किमु सरंभसाः केसरिनत्वाः ? ॥३८०॥ (शिखरिणी) भवद्गणभ्रुर्णः प्रतिपृ-
 त्तिरेकोऽपि न मया, श्रुतः प्राक्प्रागल्भीं प्रथयसि वृथा भावुक ! किमु ? । अर्थेयं सत्या ते समददृपतिप्राणहरण-प्रवीणान्
 मद्गणान् यदि युधि निरोद्धां कथमपि ॥ ३८१ ॥ (शिव०) अथ तौ भूधवौ यावद्, युयुत्सामास्तुभिः । तावद्योद्धुं दुर्बोकाते,
 दुर्मत्तौ तद्गजेश्वरौ ॥ ३८२ ॥ चौलुक्यगजमालोक्य, संग्रामं प्रैजिहीर्षया । शाकभरीशिशुर्हस्ति-पकश्चारभटाभिधः ॥३८३॥

१ पत्तमम्, ४ वैरम्, ३ भावुकश्च-भगिनीपतिः, श्यालकश्च-पत्नीप्राता, तो, ३ प्रक्षिप्य-स्वापयित्वा, ४ तस्मात्, ५ पूर्वं भूदन्तापस इति तापसचरत्वात्सिद्ध, ६ स्तब्धे कश्चे रमते इति स्तब्धेनो-हस्ती ७ सवेगा, ८ पिष्ट, ९ प्रागल्भी-महता, १० निरोधयिता, ११ युद्धं कर्तुमिच्छत. स. १२ प्रहारं कर्तुमिच्छया.

अमयत्रिभनाथं स्तं, वाला चक्रमिवोच्चकैः । महाबलेन विदधे, सिंहादं मुग्धवत् ॥ ३८४ ॥ युग्मम् ॥ सिंहादः स तन्मुक्तो, नादयत्राद्रिकदराः । सिंहाद इवामैस्ती-दैन्येभानां मदोदयम् ॥ ३८५ ॥ तेन नादेन गंधर्वा—छेमुल्लोढि- तबंधनाः । मूर्च्छालैतां जगृहिरं, ह्नीवाः शूराश्चक्रपिरे ॥ ३८६ ॥ तस्मादिभ्रमात् सिंह-नादाच्च भयभंगुरः । महाबलोऽपि ववले, गर्जद्वो गुर्जरप्रभोः ॥ ३८७ ॥ आघोरणप्रणुन्नोऽथ, प्रणिहंतुं द्विपद्द्विपम् । तन्नादेन पुनर्भीतः, स तथैव न्यवर्तते ॥ ३८८ ॥ चौलुक्यस्तं तथा दृष्ट्वा, द्विपं श्यामलमालपत् । अयं पशुमुहुः क्रस्माद्, वलते संपैरायतः ॥ ३८९ ॥ स तं व्यजिज्ञपदेव !, भवद्रान्यासितो रुपा । निर्गलैतं रिपुं भेजे, यः प्राक् चारभदो भटः ॥ ३९० ॥ स द्विपं भ्रमयन् सिंह— नादं वितदुते मुहुः । तेनायं सार्युगीनोऽपि, भयाह्वयति भीरुवत् ॥ ३९१ ॥ तदैवोत्पन्नधीर्भूपः, करिणः कर्णकोदरे । विदार्य द्विपदीं ध्रुयां, श्यामलेन न्यवेशयत् ॥ ३९२ ॥ ततो मुद्रितकर्णत्वा-दशृण्वंस्तद्धृनिं द्विपः । अरीभं प्रत्यधाविष्ट, यथाविष्ट- मतिर्युधे(धि) ॥ ३९३ ॥ उर्ध्वार्धवतिविनिघ्नतौ, भ्रमंतौ चक्रन्यमुहुः । अन्योन्यं पुष्कराग्रेण, धिर्धर्यतावमर्षतः ॥ ३९४ ॥ मद्यपान- भृशोन्मत्तौ, रक्तरक्तविलोचनौ । चिराय युयुधाते तौ, पितृवैरादिव द्विपौ ॥ ३९५ ॥ युग्मम् ॥ तयोः प्रहरतोरेंधं, तद्भू- पावपि कोपतः १ वर्यतौ विशिखंश्रेणिं, चक्रतुर्धुमुद्भ्रतम् ॥ ३९६ ॥ तत्संग्रामं भृशोद्दामं, पश्यंतः कौतुकाद्भटाः । केचिच्चौ- लुक्यतोऽभूवत्, केचिच्छाकंभरीशतः ॥ ३९७ ॥ मन्येऽन्तस्तर्पृत्कानां, धनत्वेन प्रसर्पताम् ॥ शूरोऽपि छेदभीत्येव, स्वकरान्

१ शकृन्निर्मासिंहाद इव. छ तै० प्र, २ अथा. ३ मूर्च्छामिसर्धं. ४ कातरा. ५ युद्वात् ६ युद्धकुशलोऽपि, ७ उत्तरीयं वक्रम् (युपदो), ८ उरमाविति, प्र. ९ शुभ्राग्रेण, १० बाणार्थकम्, ११ तयोः बाणानाम् १२ सूर्यः, पक्षे शूर-नीः

क्षिपति स न ॥ ३१८ ॥ शरवर्षमभरणे, धारालं तन्वतोस्तयोः । बहुनागतयाऽधातां, तूणावक्ष्यत्यतामिव ॥ ३१९ ॥
 परस्परेण निर्मुक्तः खंडितश्चाजनालवत् । मध्ये तद्धस्तिनोस्ति—द्वयसो ऽभूच्छरोत्करः ॥ ४०० ॥ चापं च ज्यां च चाणं च,
 छिंदंतौ तौ मुहुर्मुहुः । कर्णाडुनाविवाध्यक्षौ, चित्रीयांश्चतुश्चिरम् ॥ ४०१ ॥ अन्यन्यपि च शस्त्राणि, शस्त्रैर्नितौ यथो-
 चितैः । सुचिरं तावत्सतां, शाराञ् शरैरिवाक्षकाः ॥ ४०२ ॥ अथास्त्रैश्चाहुमानीथै—निजास्त्राण्यंतरा मुहुः । निःस्वस्य
 वाञ्छितानीव, भयमानान्यवेक्ष्य सः ॥ ४०३ ॥ चौलुक्यः कोपदुष्येक्षी, गजदुरलुत्य सिंहवत् । विद्युदुदोपकरणो—
 नारोह्यैरिकुंजरम् ॥ ४०४ ॥ युगम् ॥ आरूढमात्रस्त्रोदित्वा, कृपाण्या रज्जुमायताम् ॥ सोऽपातयद् द्विपाद् भूमौ, सप-
 ल्याणमपि द्विषम् ॥ ४०५ ॥ वीक्षमाणेऽपि तत्सैन्ये, क्रमेणाक्रम्य तस्य हृत् । कृपाणीं कंपयन् पाणौ, चौलुक्यस्तमवो-
 चत् ॥ ४०६ ॥ रेरेऽनात्मज्ञ ! वाचाट, द्यूते हास्यात्वया मुहुः । यथा निवेदयांचक्रे, गुर्जरा मुंडिता इति ॥ ४०७ ॥ तां
 जिह्वामनयाऽऽकृष्य, कृपाण्याऽवदुर्वल्मना । संगेरं पूरयाभ्यद्य, सद्यः स्वभगिनीरितंम् ॥ ४०८ ॥ उदीर्यति स शौर्येण,
 स्फूर्जन् यम इव स्वयम् । तज्जिह्वाकृष्टये शस्त्रीं, व्यापारयितुमाहूतः ॥ ४०९ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् । क्रांतश्चौलुक्यनारथेन,
 सोऽरिदृष्टस्तथा जनैः । पुरा मुरारिणाऽऽक्रांतो, यथा कंसो दृगंसधीः ॥ ४१० ॥ पश्यंतोऽपि स्वनाथस्य, तां दंशां
 तंद्वा भिया । नाक्रामंति स चौलुक्यं, मरणं हि महद्भयम् ॥ ४११ ॥ केसरिकर्मणाक्रांत—मृगवन्मृत्युसंमुखा । चाहु-

४ दृष्टिःप्रमाणः. १ चित्रं कुस्ताधिकीयत् इति चित्रीयाऽन्वयः. २ पावकैः फीडा कर्तारः. ३ धनरहितस्य. ४ क्षय, प्र. ५ क्षय. प्र. ६ पादेन. ७ जिह्वया,
 ८ केशराज्जना. ९ प्रतिज्ञां. १० ईर्ष्या-कथितम्. ११ बलान्. १२ कृतादरः संघातः. १३ क्रमणः-पादः.

मानसमूचेऽथ, रक्ष रक्ष शरण्य ! माम् ॥ ४१२ ॥ अवस्थया तथा वाचा, तथा च सकृपो नृप ! हृदयात्पादसुताय,
 कथयामास तं प्रति ॥ ४१३ ॥ कृपया त्वं विमुक्तोऽसि, जीवन् परमिदं त्वया । अवदौ रसताऽऽकृष्टि—चिह्नं धार्यं स्वनी-
 वृति ॥ ४१४ ॥ इयच्चिरं भवदेशे, शीर्षच्छादनमवमम् । वामदक्षिणतो जिह्वा—युगालेऽतः परं पुनः ॥ ४१५ ॥ पश्चा-
 दपि सुरजिह्वं, तत्कार्यं मन्निदेशतः । यथा भयीप्रतिज्ञायाः, पूर्तिः प्रख्यायते क्षितौ ॥ ४१६ ॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥
 तदंगीकृतवतं तं, चाहुमानं महीपतिः । दारवे पंजरे क्षिष्ट्वा, मध्येऽन्वयं समानयत् ॥ ४१७ ॥ तदा चौलुक्वयसैव्येऽमू—
 च्छित्तानदी जयोत्सवः । वादित्रध्वनिमिवाँरी—कैर्णकीर्णपृथुव्यथः ॥ ४१८ ॥ तच्चौलुक्वयवलं दृष्ट्वा, सामंतास्ते ललजिरे ।
 चकौपिरे च किं चित्रं, भयं स्वामिद्गुहां हृदि ॥ ४१९ ॥ परं न गुर्जराधीश—साय् शीर्षच्छेदि(दे)कानपि । उँपालभत तादृक्षा,
 गंभीरा हि महाविधवत् ॥ ४२० ॥ त्रिरात्रं घृतनामध्ये, संस्थाप्य परिधाप्य च । दत्त्वा राज्यं स्वसृपतिं, तं चौलुक्वयो विसृ-
 ष्टवान् ॥ ४२१ ॥ सोऽपि स्वस्थानमागत्य, जीवन्मृत इवोच्चकैः । मानस्थानि वहंश्चित्ते, चिंतयांचकृवानिति ॥ ४२२ ॥
 अहो हास्यान्ममायासीत्, कियान् व्यसनवारिधिः । जीविताऽन्वयरान्त्वानि, यत्र मज्जति लोष्टवत् ॥ ४२३ ॥ यदुच्यते
 जनहंस—मर्धवैरं दृश्येव तत् । इदं हि वैरं संपूर्णं—मते” ग्राणतकारणात् ॥ ४२४ ॥ अथ हास्येन किं कृच्छ्रं, पत्न्यै-
 वैतकृतं मम ? । मन्वेऽहमंगता एव, मूलं व्यसनभूरुहः ॥ ४२५ ॥ अनर्थमूलं संसार—द्वारोद्घाटनकुंचिका(काम्) । कलेः
 स्थानं विपत्तीनां, निधानं धिङ् नितंबिनीम् ॥ ४२६ ॥ लंकासमीपे कुरुमंडले च, समुत्कटोद्यद्भटकोटिनाशात् । रामायणं भार-

१ स्वदेशे. २ सैन्यस्य मन्त्र इति मन्वैसैन्यम्. ३ कर्णस्थितिः. ४ उपालभत, अ. ५ परिणामे. ६ भूकाम्. अ.

तमप्यभूद् यत्, तत्र ध्रुवं लोहदगेव हेतुः ॥४२७॥ (अपजातिः) राक्षसीभिरिवैताभि—साहशस्ते महाशयाः । रावणाद्याः क्षयं
 नीता, जीवन्मुकोऽस्स्यहं वरम् ॥ ४२८ ॥ सप्तभिः कुलकम् ॥ ततः शासनमातन्वं—श्रौलुक्त्रयस्य दिवानिशम् । अणोरणो
 व्यधाद् राज्यं, विधेः को हि वली खलु? ॥४२९॥ कृतकृत्योऽथ चौलुक्त्रयो, व्यावृत्त्य स्ववशे व्यधात् । आक्रम्य मेडतस्थानं,
 पृष्ठाकोटं च सैनिकैः ॥४३०॥ चैत्यानि पिडितानीव, पुण्यान्यनुपदं नृपः । विलोक्य प्रश्रयासास, वाग्भटं निजमंत्रिणम् ॥
 ॥ ४३१ ॥ असदृशं समासाद्य, मालवेंद्राः स्वकीर्तये । चैत्यानि पातयंत्यात्म-सत्कर्मणीव पापिनः ॥ ४३२ ॥ पितृधंस-
 निबाधातुं, स्वसैतत्कर्म नोचितम् । इह स्फूर्तिमभिव्यक्तुं, किमेत्र क्रियते वद ? ॥ ४३३ ॥ विमृश्य वाग्भटोऽवादीद्, देव !
 पुण्यैशुपुष्ट्ये । तिलपीलनयंत्राणि, सैन्यैः कारय खंडशः ॥ ४३४ ॥ मूर्त्तानि पातकानीव, तानि सर्वाणि सैनिकैः । चूर्ण-
 यन्नाप चौलुक्य—चंद्रशंद्रावर्ता पुरीम् ॥ ४३५ ॥ तत्र वह्निमयं यंत्रं, सज्जयिष्यैव पूर्ववत् । दुष्टो विक्रमसिंहोऽगाद्,
 गुर्जराधीशसन्निधिम् ॥ ४३६ ॥ अत्यर्थमर्थनात्तस्य, भुत्तयर्थं पाथिवः पुनः । तं क्रूरं ज्ञातवान् विज्ञा, विदंते हि परा-
 शयम् ॥ ४३७ ॥ मल्लस्तं वंधयित्वा द्राग, वह्नियंत्रविलोकनात् । प्रकाश्य तत्कृतं छत्रं, तत्सद्भाज्वालयभृषुः ॥ ४३८ ॥
 उत्तार्याऽगानि सर्वाणि, मल्लैरास्तरणोज्ज्विते । अनस्यारोप्य च स्वामी, तं सहाचालयत्ततः ॥ ४३९ ॥ स तथा शकटस्थान्नु,
 पर्यटन् स्थपुटे पथि । खाद्कारप्रस्फुरन्मूर्धा, निस्सीमामन्वभूद् व्यथांम् ॥४४०॥ तारपूत्कारतः शंके, सेवकान् सोऽन्वशा-
 दिति । मा कुरुध्वं पतिद्रोहं, वीक्ष्येमां दुर्दशां मम ॥ ४४१ ॥ दधौ च दुर्धियं धिग् मां, स्वलोकैर्वा रितोऽप्यलम् ।

१ अज्ञाम्, २ किमन्यत् प्र. ३ शकटे, ४ विप्लोक्त्रप्रदेशे, ५ प्रस्फुटत्, प्र. ६ कविराह-अहमेव शंके-शंका करोमि-एवं मन्ये इत्यर्थः

स्वस्थानर्थं इव स्वामि—असौ येन विधिस्तिः ॥ ४४३ ॥ इदं कण्ठं प्रमुद्रोह—द्रुमस्य सुममस्ति मे । अतः परं फलं किं
 नु, भवितेति न संविदे ॥ ४४३ ॥ इति ध्यायन् रुजा ग्लायन्, क्रांत्या ग्लायन् स्रोद सः । इहापि नारकीं पीडां, घर्ना-
 घोत्यां वहन्निव ॥ ४४४ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ तथा तं दुःस्थमालोक्य, भटाः केऽपि कृपालवः । नृपं विशौच्य विदधु—
 स्तस्याधस्ताच्चृणाच्छ्रुतिम् ॥ ४४५ ॥ अथ सोत्सवमभ्येत्य, पत्तनं गुर्जरप्रसुः । अपूरि त्वत्यतिज्ञेति, स्वस्वचारमरञ्जयत् ॥
 ॥ ४४६ ॥ कृतकृत्यैव देवछ—देवी हर्षमयी तदा । स्वबधुं बंधुराशीर्भि—स्तोषयामास शूरिभिः ॥ ४४७ ॥ प्रहिताऽव्य-
 भिसानेन, प्रयोधाम जगाम न । तथ्यमाना तपः किंतु, सा तस्यौ बंधुसन्निधौ ॥ ४४८ ॥ अथास्थानीस्थितो नाथो, मल्लैः
 सज्जितविग्रहम् । ऊचे विक्रमसिंहं तं, सामंताब् श्रावयन्निति ॥ ४४९ ॥ वद रे ऋकोटीर !, केनासेनासि शिक्षितः ।
 हंतव्या ग्रहियंत्रेण, नृपाः सामंतका नै हि ? ॥ ४५० ॥ अहं चेत्त्वकृते तत्र, बहियंत्रे जुहोमि रे । पशुवत् सखुदुंबं त्वां, तदा
 तव भवेत् किमु ? ॥ ४५१ ॥ हृक्कवित्वेति चौलुक्यः, स्थापयामास तं रुषा । नरकावासवत्केश—मये कारगृहांतरे ॥ ४५२ ॥
 तदैव तस्य आतृब्यं, रामदेवसुतं प्रभुः । यशोधधलनामानं, चक्रे चंद्रावतीपतिम् ॥ ४५३ ॥ केरुहणादींश्च सामंता—
 न्निग्राह्यान् विनियुञ्च सः । ऐश्वर्यकर्मलास्वादं, पुष्पंधय इव व्यधात् ॥ ४५४ ॥ कदाचन सभासीने, श्रीचौलुक्ये समाग-
 मत् । भृष्टः कौकण्ठदेशेन—मल्लिकार्जुनभूसुजः ॥ ४५५ ॥ अनेकवाक्यपतिश्रीद—पुरुषोत्तमसेविताम् । सभां निभालयत्
 सोऽग्रह, दिवैऽपि विगतस्पृहः ॥ ४५६ ॥ तदाशीर्वादिदुष्टेन, निवेद्यागे महीभृता । कस्त्वं ? कस्येति ? पृष्टः सन्, भृष्टः

१ विधातु-कर्तुमिष्ट. ३ तीव्रगापोत्थाम्. ३ विक्षिप्य-ग्र. ४ स्तुतं-ग्र. ५ न किं, प्र. ६ श्रातुसुप्तम्. ७ लक्ष्मी, पक्षे, कमलम्. ८ अग्रम. ९ वंकी.

सप्तमवोचत ॥ ४५७ ॥ भंत्स्वां श्रौढकलनिलपतिवरान् दुर्वारदोविक्रमै—रात्मीयान् विरचय्य चानवरतं तान् पालयन्
 पौत्रवत् । धत्ते राजपितामहेति विरुदं यो विरुध्विभ्ये श्रुतं, सोऽयं राजति मल्लिकार्जुननृपः कोदंडविद्यार्जुनः ॥ ४५८ ॥ (शाईल०)
 देव ! तस्य नरैद्रस्य, भद्रोऽहं भट्टकीर्त्तिताम् । विरुध्वीचीं भवत्कीर्त्तिं—स्फूर्त्तिं श्रुत्वा समागमम् ॥ ४५९ ॥ मल्लिकार्जुन-
 राजस्य, श्रुत्वा तद्विरुदं महत् । भूपः कोपेन जज्वाल, सर्पिस्तर्पितवह्विवत् ॥ ४६० ॥ तस्य तद्विरुदं छेत्तुं, भूपे पश्यति
 पर्षदम् । व्यधादुदयनामाल्य—सुनुरात्रभटोऽञ्जलिम् ॥ ४६१ ॥ दृष्ट्वा तदंजलिं चित्राऽऽ—क्रांतश्रौलुक्वभूमिभुक् । तमाकार्य
 रहः प्रीत्या, पप्रच्छाऽञ्जलिकारणम् ॥ ४६२ ॥ बभाणात्रभटो देव !, त्वया तद्विरुदे श्रुते । समा न्यभालि कोऽप्यस्ति ?,
 सुभटस्तं हिनस्ति यः ॥ ४६३ ॥ इमं त्वदाशयं मत्वा, त्वदादेशसहिष्णुना । मया वीटक(वीटिको)भादातुं, रचितस्ते पुरोऽञ्जलिः ॥
 ॥ ४६४ ॥ स्वामिप्रायपरिज्ञाना—चौलुक्योऽतिचमत्कृतः । तमस्तावीत्वस्विचक्रं, गुणज्ञं स्तौति को हि न ? ॥ ४६५ ॥
 दत्त्वा तदैव राज्यश्री—चिह्नं छत्राद्यमद्भुतम् । नृपीचके च तं स्वामी, युष्टो हि स्वस्त्यैत्यते ॥ ४६६ ॥ अर्पयित्वा चमू-
 चक्रं, दुर्वारं चक्रिक्रवत् । मल्लिकार्जुनसंगार्यं, त्रैपीदात्रभटं प्रभुः ॥ ४६७ ॥ स्तब्धान् भंजन्तान् रश्मन्, सिंधुर्पूर इव
 द्रुमान् । कलापिनीं नदीं तीर्त्वा, कौकणांतिकमाप सः ॥ ४६८ ॥ विक्रं कंटकं तत्र, निवेद्यात्रभटः सुधीः । निसृष्टं
 प्राहिणोद् दूत—मुपश्रीमल्लिकार्जुनम् ॥ ४६९ ॥ स दूतः प्राप्य तद्भाम, विश्राममिव संपदाम् । मल्लिकार्जुनकीर्त्तिं तं,

१ खित्वा प्राग् निखिलान्, इत्यन्यत्र, २ निरन्तरम्, ३ विश्वविश्वश्रुतम्, ४ सतीरिगामिनीम्, ५ प्रतिज्ञायै सञ्जिततादूलम्, ६ कल्पवृक्षायते, ७ तच्छेदाय,
 ८ नदीपूरः, ९ विशालम्, १० चक्रं—सैन्यम्, ११ तन्नामानम्, १२ मल्लिका (मालती) च अर्जुनं (श्वेतसुवर्ण) च तयोरेव जज्ज्वला कीर्त्तिर्यस्य तम्,

मल्लिकार्जुनमानसम् ॥ ४७० ॥ नेत्राभ्यां सप्रसादाभ्यां, समानद्य महीभुजा । कस्त्वमित्यनुयुक्तः सन्, दूतोऽनुस्यूतम्-
चिवान् ॥ ४७१ ॥ न हस्याद्यं सैन्यं न निशिततमः शस्त्रनिवहो, न लौहः सन्नाहो न गुरु मणिमंत्रौषधबलम् । यदुयाऽसे-
खात्तु सहैमिति विहायैतदखिलं, दृष्टं वक्रैश्वकं दधति रिपवस्त्राणनिपुणम् ॥४७२॥ (शिशु०) निर्दहन् विद्विपदंशान्, यत्प्र-
तापदवानलः । तन्नारीनेत्रनारीरौघै—र्षदि निर्वाति कर्हिचित् ॥ ४७३ ॥ गुर्जरैःद्रः स चौलुक्यः, सभायां मागधानानात् ।
शुश्राव विरुदं प्रौढं, तव 'राजयितामहम्' ॥ ४७४ ॥ कुञ्जैरारिवान्दस्य, गञ्जितं भृशमूञ्जितम् । तैत्सोदुमसहिष्णुस्तै^१, स
चुक्रोप कृतांतवत् ॥४७५॥ प्रैपि तेन क्षितीशेन, नृपतीकृत्य तत्क्षणम् । कणवचव निष्पेष्टुं, श्रीमानाश्रमदोऽधुना ॥४७६॥
स भवदैशसीमांत—मागतः सैन्यसागरः । तुभ्यं हितोपदेशाय, न्यायवान् प्रजिघाय माम् ॥४७७॥ उत्कंडुलोऽसि चेन्न त्वं,
यमास्थानीमेवेक्षितुम् । तदा स्वं विरुदं त्यज्वा, भज चौलुक्यभूजम् ॥ ४७८ ॥ तदादेशं सुरादेशं—मिथ शीयेंऽवतं-
स्य । दंडं ददस्व च त्यक्त—मत्सरः प्रतिवत्सरम् ॥ ४७९ ॥ नो चेदान्नभटः सोऽयं, विपक्षोददीक्षितः । वह्निरिधनवद्
द्राफ् त्वां, सकुलं भसयिष्यति ॥ ४८० ॥ करोष्येतन्मुकुं चेत्, सुचिरं तर्हि जीवति । अन्यथा म्रियसे सद्यो, दर्पेण
देशकंभवत् ॥४८१॥ श्रुत्वा तत्कौकणेशोऽन्त—ज्वलत्कौपहविभुजः । ज्वालामिव वचोमाला—मालाप प्रतापभाक् ॥४८२॥
विरुदं मे निराकर्तुं, शत्रेणापि न शक्यते । रे कः कुमारपालोऽयं?, रंकोऽस्यान्नभटश्च कः? ॥ ४८३ ॥ किं फेरंडेन
फेत्कारै—ख्यात्यामानोऽपि केसरी । विमुंचते मुग्धेति, नाम स्वं शौर्यतोऽञ्जितम्? ॥४८४॥ किंच त्वन्नायकोऽयं य-न्मया

१ श्ल. सन्. २ शततपश्चकम्. ३ समथम् ४ सिद्ध, ५ विरुदम् ६ कुन्जम्. ७ सैन्येन सागर इव, ८ निपुणवान्. ९ रावणवत्. १० इगलेन, ११ (कृत्कारै)

सेवां समीहते । कुङ्कुलानलयोरगेन, शीततां तच्चिकीर्षति ॥ ४८५ ॥ दंडं ग्रहीतुमाप्तोऽस्ति, सोऽयमाश्रमभद्रत्व । तं
 दत्तुमेव संग्राम—मगच्छन्नसि पश्य माम् ? ॥ ४८६ ॥ तं दूतमिति संतर्ज्य, विसृज्य च तदैव सः । चमूसमूहरोचिर्षुः,
 प्रतस्थे मल्लिकार्जुनः ॥ ४८७ ॥ तच्चक्रेण समाक्रांता, मेदिनी खेदिनी भृशम् । रजोव्याजेन नष्टैव, धैनाश्रयमशिश्रियत् ॥
 ॥ ४८८ ॥ कियतीं भूमिमाक्रम्य, स नृपः पुरतो निजात् । निवेश्य कटकं तस्थौ । चौलुक्यानीकसन्निधौ ॥ ४८९ ॥ दूतः
 सोऽपि समभ्येल, श्रीमदाश्रमभद्रागतः । मल्लिकार्जुनवाक्यानि, तान्यशेषाण्यचीकथत् ॥ ४९० ॥ प्रातर्द्धे अपि सैन्ये ते,
 योऽमुद्यद्भद्रोर्मिके । रणाग्रमापतुः प्राच्य—अतीच्यावर्णवाविव ॥ ४९१ ॥ प्रौढद्विपवरारूढौ, नानाशस्त्रभयंकरौ । धैर्यसं-
 वर्मितावंत—वर्हिः सन्नाहधारिणौ ॥ ४९२ ॥ तौ श्रीआश्रमभद्रश्रीम-न्मल्लिकार्जुनभूभुजौ । संजगमते तदोद्गम—स्थामानौ
 शरभाविव ॥ ४९३ ॥ युगम् ॥ संपरायोचितं काय—स्फूर्तिं वाक्यप्रलंघिनीम् । तौ पश्यंती मिथश्चित्ते, चित्रीयामा-
 सतुः क्षणम् ॥ ४९४ ॥ बभाणाश्रमभद्रो राजन् !, योधयित्वा भटानिमान् । विधीयते कथं व्यर्थं, मर्त्यकीदविकुट्टनम् ॥
 ॥ ४९५ ॥ अर्जितं विरुदं येनं, त्वया 'राजपितामहम्' । ऊर्जस्वि तद्भुजाशौर्यं, दिदृक्षेऽहं तवायुना ॥ ४९६ ॥ तदावां कुर्वहे
 युद्धं, पश्यन्तेते चमूचराः । विदंतु चोभयोरघ, साधद्देविक्रमावधिम् ॥ ४९७ ॥ शशंस कौकणेशोऽथ, साधु साधु महा-
 भट ! । तुष्टोऽस्यहं भृशं धैर्या—वंष्टमेन तवायुना ॥ ४९८ ॥ अवश्यं दर्शये तुभ्य—मभ्युद्यद्भुजविक्रमम् । परं स्फूर्जन्नेती

१ तुषानलयोरगेन, २ वीसिशीलः, ३ गगनम्, ४ नगरात्, ५ युद्धाग्रम्, पक्षे उच्यते, ६ मृगोन्द्रविशेषौ, ७ युजावौधेण, ८ द्रष्टुमिच्छामि,
 ९ धैर्यावलम्बनेन, १० चेष्टमानः, ११ भुजविक्रमः,

हं, त्रपते त्वां वणिक्सुतम् ॥ ४९९ ॥ क्षोणीक्षोदक्षमक्षोणि—भृत्पक्षपणोत्बन्गः । दंभोलिः किं ? संसरंभो, भवेत्पेष्टुं
दृर्पक्षणम् ॥ ५०० ॥ पुनराश्रमभटः प्रोचे, नैकांतः कांतं एष ते । यत्सरस्वी स्फुरत्क्षत्र—पुत्रो नैव वणिक्सुतः ॥ ५०१ ॥
क्षत्रियोऽपि भवेत्कोऽपि, वृणभंगेऽपि न क्षमः । वणिक् कोऽप्यद्विभेदेऽपि, वज्रवत् प्रौढविक्रमः ॥ ५०२ ॥ क्षत्रता वा
वणिक्ता वा, ज्ञायते नैव वाक्यतः । यावन्न जन्वते जन्वं, शौर्यस्वर्णकपोलम् ॥ ५०३ ॥ क्लीवस्थेवोरुश्रांथेण, तस्य श्रांथेन
तेन सः । कौक्णेशोऽतिविस्मिरः, पुनराचट तं प्रति ॥ ५०४ ॥ चिकीर्षसि सरीसृधेरशिरःशिखाकर्पणं, जिहीर्षसि
गजांतकृद्विक्र (वृ) तवक्रदंष्ट्रांशुरम् । दिधीर्षसि समीरणप्रबलकीलदावानलं, विगीर्षसि यदद्य मां बलनिधिं वणिक्-
पुत्र । रे ॥ ५०५ ॥ (पृथ्वी) कोपादास्रभटोऽवोचद्, वाचालस्येव ते युथा । इयं वाक्शूरता ईर—शक्तिश्चेच्छस्त्र-
साश्रय ? ॥ ५०६ ॥ यद्दीपः शलभे, हलं क्षितितले, दावानलः कानने, तिग्मांशुस्तिमिरे, मरुज्जलधरे, पशुश्च कारस्करे ।
कौमायुर्मुजगे, ह्रीरिः करिवरे, ग्रीष्मधुरंभश्चये, बज्रं क्षोणिधरे, करोति तदहं कुर्वे वणिग्भूस्त्वयि ॥ ५०७ ॥ (शार्दूल०)
उदित्वेति शरव्यूहं, मुंचत्यास्रभटे रुपा । प्रतिचिक्षेपे^१ तं^२ वाणि—र्त्तलया मलिकार्जुनः ॥ ५०८ ॥ यदृच्छया प्रस-
र्पतः, खेतले भूतलेऽपि च । कंकपवास्तयोश्चक्रुः, पत्रितोचिर्त्तमात्मनः ॥ ५०९ ॥ ध्रुवं युयुधिरे तद्वत्, तद्विमुक्ताः शरा
अपि । परस्परेण यत् खंडी—कृतास्ते न्यपतन् रणे ॥ ५१० ॥ सांद्रयाऽप्यवदवृष्ट्या श्रीः, शूरस्यैकस्य नमयति । नरा

१ चोत्साहः, २ शिलालक्ष्यम्, ३ निर्णयः, ४ शोभनः, ५ शूरः, ६ प्राणस्त्र्येव—उद्धारेण—निर्भांस्त्र्येण, ७ आश्रयान्वितः, ८ शोपनागः, ९ जेतुमिच्छति
१० शूरस्य—सिंहस्य शक्तिरस्य वाक्पिंस्यस्य वा शूरवाक्तिः, ११ शिवशब्दश्चे, १२ मरुगः, १३ विहः, १४ प्रतिनिहिर्भेदि, १५ शरव्यूहम्, १६ वाणाः, १७ पक्षितोचिताम्.

तद्भागवृथा सा, शूरणां भूयसामपि ॥ ५११ ॥ इतहस्ततयोद्दाम-लघुहस्ततयाऽपि च । रिपुरास्रभटं मेने, द्रोणमेवापर
 रणे ॥ ५१२ ॥ स्वधातुञ्जक्तया वीरं—मन्यानापि मुदं नयन् । वणिज्जातेस्तदा क्लृब्य—दोषमास्रभटोऽहरत् ॥ ५१३ ॥ शस्त्राणि
 शतशः स शरान् मुंचन्, कौकणेशश्च खंडयन् । न मनागपि तौ श्रांतौ, वज्रसंहननाविव ॥ ५१४ ॥ शस्त्राणि
 प्रतिशस्त्रैस्ती—रेवं चूर्णयतोत्तयोः । सैन्यमत्यूलितं जज्ञे, देवदानवयोरिव ॥ ५१५ ॥ स्वकुंजरादथोत्तुल्य, वनीका
 इव पादपम् (पात्) । लीलायाऽऽस्रभटः शत्रु—द्विपमारुक्षदक्षतः ॥ ५१६ ॥ पूर्वं ग्रहर मामिष्ट—दैवतं वा स्मरायुना ।
 वणिक्सुतोऽपि त्वामेष, क्षात्रोत्तंसं निहन्मि रे ॥ ५१७ ॥ ब्रुवन्निति स खड्गेन, मस्तकं कौकणेशितुः । निर्द्वयापातयद्भूमौ,
 दंडेन फलवत्तरोः ॥ ५१८ ॥ युगम् ॥ अहिते निर्हिते तस्मिन्, व्यधुजयजयारवम् । ह्येणाम्रभटोत्तंसं, स्तुवाना इव
 सैनिकाः ॥ ५१९ ॥ निर्णयकतया दीना, इव शत्रुचमूचराः । तमेवास्रभटं भेजु—स्तेषां ह्येतत्किलोचितम् ॥ ५२० ॥
 मल्लिकार्जुनभूजाने—भूर्ध्यां सार्धं महर्द्धिकम् । कोशसर्वस्वमादाय, तामुहामां चमूमपि ॥ ५२१ ॥ श्रीचौलुक्यप्रभोराज्ञां,
 तत्र देशे निवेश्य च । सहसाऽऽस्रभटस्तस्मात्, प्राप्तः स्वस्वामिसन्निधिम् ॥ ५२२ ॥ युगम् ॥ अनेकाऽऽमात्यसामंता—ध्यक्षं
 चौलुक्यभूजः । मल्लिकार्जुनशीर्षाब्जे—नाम्यर्च्यं चरणद्वयम् ॥ ५२३ ॥ शार्दां शृंगारकोट्याख्यां, पटं माणिक्यनामकम् ।

१ कृतो—ऽभ्यस्तो हस्तो—बाणादिनिक्षेपलाघव [शैथ्य] रूपा शिक्षा येन स कृतहस्त-कृतपुंख-सुशिक्षितशरसोक्षयोधादित्यस्य भाववृत्ता तथा. तथा
 वसुमन्त्र-उक्तः लघुहस्तश्च-लघुः-क्षिप्रकारी हस्तो यस्य स लघुहस्तः-शीघ्रवेधी, तयोर्भाववृत्ता तथा च. २ द्रोणाचार्यम्, ३ सधनुर्धेतया. ४ सुचंदयन्, प्र.
 ५ युद्धम्, प्र. ६ वानर. ७ राज्ञो, ८ मारिते.

हारं पापक्षयं योग-सिद्धिं शुक्तिं विद्यापहासम् ॥५२४॥ हैमान् द्वात्रिंशत् कुंभान्, मनु (१४) भारान् प्रमाणतः। षण्मुटकानि मुक्तानां, स्वर्णकोटीश्वरुदंश ॥५२५॥ विंशो शतं (१२०) सुपात्राणि, चतुर्दशं च दंतिनम्। उपार्यैचीचकारात्र—भटः कोशं निजद्विषः ॥ ५२६ ॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥ वीक्ष्य तस्याभृतं तस्य, बौलुक्यो मनसाऽमृशत् । पार्श्वरत्नाकरानेक—लक्ष्मी-लुटाकतामरौ ॥ ५२७ ॥ स्फूर्त्तिमात्रभटीयां तां, पर्यतोऽपत्रपिण्णवः । अधो विविक्षयेवाद्य—सामंता ददृशुः क्षितिम् ॥ ५२८ ॥ ग्रीतस्तेनावदातेनं, तदैवात्रभटे प्रभुः । विद्वियो विरुदं “राज—पितामह” इति व्यधात् ॥ ५२९ ॥ “तेनैव विरुदेनोच्चैः, सूयमानः स मागधैः । दारिद्र्यं द्रावयन् कल्प—दुमवत्त्वं पदं ययौ ॥ ५३० ॥ एवं विधाय वसुधाजयमा-त्मधांज्ञा, जंवालवद् रिपुकुलं सकलं विशोष्य । ग्रीष्माहिमांशुरिव मांसलितप्रतापो, राज्यं चकार सुचिरं स कुमारपालः ॥ ५३१ ॥ (वसंततिलका) चतुर्णां सर्गाणां मीलने ग्रंथाग्रम् २४०८

इति कृष्णार्थश्रीजयसिंहसुरिविरचिते परमार्हतश्रीकुमारपालभूपालचरित्रे
महाकाव्ये दिग्विजयवर्णनो नाम चतुर्थः सर्गः ॥

१ विधातिदुष्पारिमाणमेको भारो—ऽऽसहस्रतोलकपरिमाणमेको भारः २ विधातिरक्षिका यस्मिन् तद् विंशं, “शदन्ताविंशतेषु” ५ । ३ । ४६ ॥ इति ८. ३ ‘श्रेतं सेदुकुमानं, इत्वा नव्यं नमश्नु’ मिलान्त्र. ४ पाठकम्. ५ स्वभावैव सत्रया—स्वभावीण. ६ वेदु-अथैशं क्लृभिच्छा विविक्षा तथा विविक्षया. ७ कुडेल (नरितेन) ८ कोटिद्वयं योगफलद्वयत्रयं चतुर्विधातिशालदुरंगमाथ (पातिशिके दसवार राजा) तेन च सौवर्णकलत्रत्रयं विद्याय स्वगुह्यदत्तार्हं सर्वं भेटेभ्य गदत्तम्, [अर्थे.] ९ श्रुदम्. १० तेजसा—अभावोण. ११ पंक्तवत्. १२ ग्रीष्मसंबन्धेयस्य इदं सुप्रताप.

॥ अथ पंचमः सर्गः ॥

अथांगीकृतशृंगार—रंगदृष्ट्युतिभरोऽभजत् । चौलुक्यः प्रातरास्थानीं, सुधर्माभिव वासवः ॥ १ ॥ पौरुषोन्नतमध्वोस्त,
तन्मध्ये हैममासनम् । सुवर्णाचलशृंगाग्रं, विहंगधिपतिर्यथा ॥ २ ॥ शुशुभे नृपतेर्मूर्ध्नि, श्वेतमातपवारणम् । साक्षाद्विभविव
स्वोर-यशोरक्षिसितद्वृतेः ॥३॥ चामरद्वितयं तस्य, वीज्यतेऽस्माभितः सितम् । स्वकीर्त्तितसेवार्थ-प्राप्तगंगौघसन्निभम्
॥ ४ ॥ स्मेरयंतः स्वकोटीर—किरणैस्तत्पदांबुजम् । मंत्रिसामंतसेनानी—मुख्याः सेवाभृतोऽभवन् ॥ ५ ॥ कविव्यासादि-
भिर्माहा—राजिकै रपरैरपि । सा सभा शोभयामास, सरसीव सरोरुहैः ॥ ६ ॥ तदा श्रीसोमनाथीया, देवपत्तनवासिनः ।
अर्चकाः केचिदभ्येत्य, तं राजेंद्रं व्यजिज्ञपन् ॥ ७ ॥ प्रासादः सोमनाथस्य, जीर्णकाष्ठत्वतोऽधुना । पतन्नस्यब्धि-
कण्ठोलैः, खातमूलरूढदुवत् ॥ ८ ॥ भूवात् स्वीच्छारवदेव ! तदुच्छारः क्रियेत चेत् । तदा कोषे वसेत्पुण्यं, लोके कीर्त्तिश्च
शान्धती ॥ ९ ॥ तदुफसुरीकृत्य, ग्रेथ्य पंचकुलं निजम् । चैलमादमं नृपस्तत्र, सूत्रधारैरमंडयत् ॥ १० ॥ पृष्टवांश्च समी-
पस्थं, हेमाचार्यं महाग्रहात् । चैल्यमेतत्कथं शीघ्रं, भवेद्वांछितवन्मम ॥११॥ सूरिर्विमृश्य तं स्नाह, किंचिदादीयतां व्रतम् ।
पुण्यर्द्धिवर्धते तेन, तथा चैतत् प्रसिध्यति ॥१२॥ यावन्निष्पद्यते तत्ते, तावद्ब्रह्मव्रतं भज । इदं चेद् दुर्धरं वेत्सि, तर्हि मांसं
निषेधय ॥१३॥ न विना जीवघातेन, मांसं भवति कुत्रचित् । जीवघातस्तु न श्रेयां—स्तस्मान् मांसं परित्यजेत् ॥१४॥ सति

१. प्रसात्. २. उगविष्टः. ३. गढः. ४. गांगौष. ५. महाराजस्य इमे. महाराजिकास्तौ. ६. कण्ठोलो-त्खातः. ७. संसारत्. ८. भवान्. ९. प्र. ६. वासोच्छारवत्.

भोज्येऽद्भुतेऽन्यस्मिन्, मांसं कोऽश्नाति निष्णधीः। विषं समीहते को हि, पीयूषं संविधस्यिते ॥१५॥ भारते शांतिपर्वादौ,
श्रूयते मांसवर्जनात् । नभोगाद्यैर्दृपतिभिर्-धैरासाद्यत शूरिभिः ॥ १६ ॥ महाभारतवर्तीनि, भीष्मप्रोक्तान्यनेकथाः । मांस-
वर्जनवाक्यानि, वर्तते देव ! तद्यथा ॥ १७ ॥ न भक्षयति यो मांसं, न हन्यान्न च घ्रातयेत् । स मित्रं सर्वभूतानां, मनुः
स्वार्थबुधोऽब्रवीत् ॥ १८ ॥ धनेन क्रायको हंति, ह्युपभोगेन खादकः । घ्रातको वधवंधाम्बा—मित्येष त्रिविधो वधः ॥
॥ १९ ॥ अहंता चानुमंता च, विद्वेस्ता क्रयविक्रयी । संस्कर्ता चोपभोक्ता च, खादकाः सर्व एव ते^१ ॥ २० ॥ हिरण्य-
दानगोदान—भूमिरत्नादिदानतः । मांसस्याभक्षणे धर्मो, विशिष्टः स्यादिति श्रुतिः ॥ २१ ॥ चतुरो वार्षिकान् मासात्,
यो मांसं परिवर्जयेत् । चत्वारि भद्राण्यप्नोति,^२ कीर्तिमायुष्यश्चो बलम् ॥२२॥ यथा मांसं तथा मद्यं, वैकल्याद्युद्गूणाम् ।
ज्ञात्वा^३ ते वर्जयेत् प्राज्ञः, प्रेष्यः श्रेयःसमीहया ॥ २३ ॥ तस्मात् स्वेषितसिद्धर्थं, मद्यं मांसं च वर्जय । इत्युक्तो
गुरुणा शूय—सदभिर्ग्रहमग्रहीत् ॥ २४ ॥ दृष्योऽसौ वीरकोटीरः, स्वर्णकोटीरनेकथः । कर्मस्थायोऽनिहं प्रैपीत्, स्वारब्धे
को हि नोद्यमी ? ॥ २५ ॥ अंबद्वयेन तच्चैत्य—निष्पत्त्या नंदितो नृपः । नियमं तं परिलब्धुं, सूरीन्द्रमनुयुक्तैवान् ॥२६॥
स जगाद् यदय्यासी-चैत्यं पूर्णं तथापि ते । नियमः शिवयत्रायां, मोक्षं युक्तसदग्रतः ॥ २७ ॥ तदंगीकृत्य चोलुक्च्यो,

१ समीपस्थिते. २ स्वर्ण. ३ स्वयंबुधोऽप्यं पुमान्, खाद्यभुव—मनु. ४ आयोजकः. ५ हिंसाकारक. ६ उपभोगकारक. ७ विशाला-भाब्दे शब्दकालमुपेयं
श्लोकोऽस्ति. ८ हिरण्यं-सुवर्णम्. ९ वर्णासु सवा वार्षिकान्सात् शब्दत्. १० श्रेष्ठानि. ११ एकस्मिन्मासिनी-कीर्तिं. १२ सर्वदिगासुक्तं-यवाः. १३ मासमद्ये. १४ इष्टकल्याणे-
च्छया. १५ प्रतिष्ठापः. १६ कर्मस्थाने इत्यर्थं, कर्मस्थायाऽऽ, तत्र कर्मणि तिष्ठतीति कर्मस्य, -कार्यवाहकस्तस्यै, वैष्यद्वयेन. १७ शृण्वान्. १८ कृताया तस्याम्, इतिशेषेय,

हेमाचार्यं समुत्थिते । सभायां तद्गुणग्रामं, तुष्टस्तुष्टाव भक्तवत् ॥ २८ ॥ तां निशम्य सुतिं सुरै—रसहिष्णुः पुरोहितः ।
ज्ज्वालैवाऽऽशिखं युक्त—मेतत्खलजनस्य हि ॥ २९ ॥ ऊचे च देव ! त्वच्चित्तं, वशीकर्तुमयं शठः । त्वदिष्टं वक्ति धर्म ते,
द्विष्टवन्नैव रज्यति ॥ ३० ॥ न यद्येवं तदैषोऽपि, श्रीसोमेशं नमस्यितुम् । देवेन समसायातु, परमुक्तोऽपि नैब्यति ॥ ३१ ॥
तन्निवेश्य हृदि प्रात—हेमाचार्यं समागतम् । श्रीसोमनाथयात्रार्थं, प्रार्थयामास पार्थिवः ॥ ३२ ॥ तत्कथंचित् परिज्ञाय,
दुरात्मत्वं पुरोधसः । चौलुक्यमार्हतीकर्तुं, कथयामास सूरिराद् ॥ ३३ ॥ वुमुक्षितोऽपि किं राजन् ! भोजनाय निमंत्र्यते ? ।
महात्माऽपि किमत्यर्थं, यात्रार्थं काचिदर्थ्यते ? ॥ ३४ ॥ इदमेवास्ति मे कृत्यं, यत्तीर्थपरिशीलनम् । क्षणोऽपि व्यथते मां
तैद्, विना द्यूतैर्गतार्थवत् ॥ ३५ ॥ सूरिराजे वदत्येवं, भ्रूश्रुताऽभिमुखेक्षितः । मपीलित इव श्यामाऽऽ—ननोऽजनि पुरोहितः
॥ ३६ ॥ भ्रूभुग् जगाद् यद्येवं, तद् गृहाण सुखासनम् । सूरिणोक्तं ममानेन, किं कार्यं ? पादचारिणः ॥ ३७ ॥ गृहस्थोऽपि
विर्विकल्पा, विना यानेन गच्छति । तीर्थयात्रां यतिः किं तु, यः शश्वत्पादचारकः ? ॥ ३८ ॥ आपृच्छथ तदिदानीं त्वां,
सोक्तस्तोक्तप्रयाणकृत् । नत्वा शत्रुंजयं तेऽहं, संगस्ये देवपत्नते ॥ ३९ ॥ ततः पृष्ट्वा महीनाथं, हेमाचार्यस्तदैव सः । प्रतस्ये
तीर्थयात्रार्थं, संतो ह्यवितथोक्तयः ॥ ४० ॥ स्वयं कुमारपालोऽपि, यात्रार्थं प्रस्थितस्तदा । विसापयन् जंनं प्रौढ—संपत्त्या
चक्रवर्त्तिवत् ॥ ४१ ॥ दिनैः कतिपयैर्देव—पत्ननं समुपेत्य तत् । वर्हीव वारिवाहस्य, सुरैरागममैहत् ॥ ४२ ॥ युग्मम् ॥

१ 'इव' शत्रोक्षेधायाम्. २ धर्मे ते, प्र. ३ इग् गतौ दिवादिः कर्, नै, प्र. ४ तीर्थपरिशीलनं विना. ५ द्यूते गृह्यनवत्. ६ पवित्रात्सा—विकेकी. ७ किमुनरि-
त्यर्थ. ८ इच्छति स्म.

यावत्प्रतिष्ठते भूयः, सोमनाथनमश्चिकीः । तावत् सूरिः समागत्य, संजग्मे स्निग्धबंधुवत् ॥ ४३ ॥ दर्शने हेमसूरीदो—
श्रौलुक्यानंदवारिधिः । उद्वलतां यदादद्रे, तल्लि नौचिल्यमंचति ? ॥ ४४ ॥ स्मित्वावाच नृपो वाचं, वाचंयमविरोमणे ! ।
परिणेत्रेव वेल्लेयं, भवता साधु साधिता ॥ ४५ ॥ अतिप्रीत्या सहादाय, तमाचार्यं महीपतिः । सोमनाथं नमस्कृतुं, महेंन
महताऽचलत् ॥ ४६ ॥ पारैवावर्तिचारुत्वं, तच्चैत्यं स्वेन कारितम् । दृष्ट्वा विमानवद् भूमान्, हर्षेण न समौ हृदि ॥ ४७ ॥
उन्मीलयुलकाङ्कुर—एक्ष्मलीकृतविग्रहः । महेश्वरं नमश्चक्रे, चौलुक्यो विनयांचितः ॥ ४८ ॥ जैना जिनं विना नान्यं,
नमंतीति जनोक्तिविद् । नृपोऽवोचत् प्रभो ! युक्तं, यदि तद् वंद्यतां शिवः ॥ ४९ ॥ राजन् ! वाच्यं किमत्रायं, श्रमः सर्वोऽपि
तच्छ्रुते । हेमसूरिर्निगद्येति, तारस्वरमदोऽवदत् ॥ ५० ॥ भववीजाङ्कुरजनता, रागाद्याः क्षयमुपागता यस्य । ब्रह्मा वा
विष्णुर्वा, महेश्वरो वा नमस्तस्मै ॥ ५१ ॥ (आर्या) यत्र तत्र समये यथा तथा, योऽसि सोऽस्यभिधया यथा तथा । वीतदोषकलुषः
स चेद्भवानेक एव भगवन्नमोऽस्तु ते ॥ ५२ ॥ (रथोद्धता) इत्यादिस्तुतिभिर्हेम-सूरिस्तं शंकरं स्तुवन् । श्रीवीतरागमेत्राऽऽत्म-
देवमस्तुत यस्तुतः ॥ ५३ ॥ विज्ञाय स्तुतकुल्यां तां, परमात्साविधिगामिनीम् । निर्विरोधतया सुरै-श्रमच्चकेऽवनीधवः ॥ ५४ ॥
ततो यात्रोचितं कृत्यं, सर्वमासूत्र्य भूपतिः । देवगर्भगृहं प्राप्तः, समं श्रीहेमसूरिणा ॥ ५५ ॥ जगाद च प्रभो ! देवो,
महादेवसमोऽस्ति न । महर्षिनं भवचुल्य-स्तत्रवार्थी च न माहृशः ॥ ५६ ॥ तीर्थेऽसिन् रंगदुलुंग-ग्राच्यपुण्यवशाद्दसौ ।
त्रिवेणीसंगम इव, त्रिकयोगोऽद्य जातवान् ॥ ५७ ॥ मिथो विरुद्धसिद्धांत-ध्यान्ववागभरककरैः । तिरोऽधीयंत सद्धर्म-

१ वाच. पारं पारैवाह् पारैवाण् वतंते इति पारैवाण्वति पारैवाण्वति चाल्लं यस्य तत् २ त्रिवययुक्त. ३ नवीम्. ४ उद्वच्छत्-श्रुदुर्भवेदित्यर्थं,

देवतत्त्वानि रत्नवत् ॥५८॥ तद् विमृश्योच्यतामस्मि-स्तीर्थे निद्वेषभावतः । को धर्मो? दैवतं किं? च, मोक्षलक्ष्मीप्रसाधकम्
 ॥ ५९ ॥ यथैकतानतद्भ्यान-शक्तस्वस्तदिनीजलैः । प्रक्षालयेऽहमात्मानं, मलिनीभूतवत्खवत् ॥ ६० ॥ गुरौ त्वाहशि
 लब्धेऽपि, यदि तत्त्वस्य संशयः । उदितेऽपि तदा सूयै, वस्तुनोऽनवलोकनम् ॥ ६१ ॥ कथयित्वेति तूष्णीके, चौलुक्ये
 सूरिराद् ततः । ध्यात्वा हृदंतरे किञ्चि-द्वोचदुचितं वचः ॥ ६२ ॥ अलं शास्त्रीयोगीभि-विरुद्धभिः परस्परम् । अहं
 प्रत्यक्षयाम्येन-मेव देवं पुरस्तव ॥ ६३ ॥ धर्मं वा दैवतं वाऽपि, यदयं वक्ति शंकरः । तदुपास्तिस्त्वयाऽऽधेयौ, मृषा न
 खलु देवगीः ॥ ६४ ॥ अहं मंत्रं स्मरन्नस्मि, स्मरारिव्यक्तिहेतवे । उल्लेखव्यस्त्वया सारो, धर्मसारस्तदग्रतः ॥ ६५ ॥
 चौलुक्यं शिक्षयित्वेत्थं, मंत्रज्ञानं विधाय च । सूरिर्मरुतिव स्येर्यान्, मंत्रं ध्यातुं प्रचक्रमे ॥ ६६ ॥ अहो शिवोऽपि किं
 साक्षात्, स्यादिति स्मरेविस्मयः । गुरुपदिष्टमातन्वन्, नृपस्तस्य पुरः स्थितः ॥ ६७ ॥ क्षणोद्धू चंडमार्तंड-विंवलक्ष्मीविडं-
 वकंः । प्रादुरासीन्महांस्तेजो-राशिरीश्वरलिंगतः ॥ ६८ ॥ तन्मध्यादभवद् व्यक्तो, भास्वरश्रीर्महेश्वरः । गंगाजटाशशिकला-
 हवनयद्युपलक्षितः ॥ ६९ ॥ ध्यानं मुक्त्वाऽवदत्सूरि-र्नृप ! पश्य पुरः शिवम् । एनं प्रसाद्य पृष्ट्वा च, सम्यक् तत्त्वं विदां-
 कुरु ॥ ७० ॥ सद्यस्तद्दर्शनोद्भूत-प्रभूतप्रमदो नृपः । अष्टांगसृष्टमृष्ट-स्तं नत्वा प्राञ्जलिर्जगौ ॥ ७१ ॥ सर्वदाऽपि
 दुरालोक-स्वमध्यात्मसृष्टामपि । किं पुनर्माहशां चर्म-लोचनानां? जगस्यते ! ॥ ७२ ॥ परमस्य गुरोर्ध्याना-दर्ध्वन्व्योऽसि

१ गंगजलैः २ प्रक्षालयामि स्नानानम्, प्र. ३ न विलोकनम्, प्र. ४ कर्तव्या. ५ शंकरप्रकृतनाय. ६ श्रेष्ठ. ७ कर्तुः (धूप.) ८ भातिस्थिरः. ९ विकसिताद्यर्थः,
 १० शतसती-तिरश्कारकतां वा. ११ शिव, प्र. १२ अम्बानमलं गच्छतीत्यन्वयः-पयिक-नेत्रविषयं गतोऽपीत्यर्थः,

दृशोर्मम । सिद्धांजनस्य साहाय्या—दिव लोकोत्तरो निधिः ॥ ७३ ॥ दरिद्र इव कल्पद्रुं, दृषातुर इवाप्ततम् । दिव्या
दृष्ट्याऽद्य दृष्ट्वा त्वा—मात्साऽयं नृत्यतीव्रं मे ॥ ७४ ॥ उक्त्वोति गूजरीशेन, पृष्टः प्रष्टव्यमीश्वरः । उवाच ज्वलिना चैल-
मयं निर्ध्यानयन्निव ॥ ७५ ॥ त्वं धन्यस्त्वं विवेकज्ञ-श्रौलुक्यनृप ! संप्रति । यत्सेहृदमजिज्ञासा, मुमुक्षोरिव वल्गति
॥ ७६ ॥ नो चेद्द राख्यं समासाद्य, साद्यति प्रायशो नृपाः । स्वैरिण इव प्राप्त-मपि धर्मं न कुर्वते ॥ ७७ ॥ नाचरति
सदाचारं, न शृण्वति हितं वचः । न पश्यति पुरः पूज्यं, क्षीर्वा इव गरग्रस्ता, इवाचार-
च्युता इव । शृण्वंत्यपि नृपा नैव, धर्मं कुर्वति तत्कुतः ? ॥ ७९ ॥ अवश्यं यस्य भद्रौघ-मैव्यो भावी महोदयः । स एव
सेवते धर्मं, धनार्थी श्रीपतिं यथा ॥ ८० ॥ मुक्तिमुक्तिप्रदं धर्मं, निर्मायं चेत् त्वमिच्छसि ? । सेवस्वैनं ततः सूरिं, परब्रह्मैव
सूचितम् ॥ ८१ ॥ सर्वदेवावतारोऽयं—मजिह्वब्रह्ममंदिरम् । आवात्यादपि चारित्र-पात्रं वाज्जयपारदक ॥ ८२ ॥ करा-
मलकवत् सम्यग्, ज्ञानज्ञातमनःस्थितिः । ऋषिब्रह्मैव तत्त्वज्ञो, जयति क्षमातेऽधुना ॥ ८३ ॥ शुभम् । नृप ! त्वमेतदा-
दिष्टं, तत्रैव स्वैष्टमवाप्ससि । इत्यादिश्य तिरोऽधत्त, धूर्जटिः स्वमदृष्टवत् ॥ ८४ ॥ विस्मरः सूरिसूचेऽथ, चौलुक्यो
भगवत् ! ध्रुवम् । त्वमेवासीश्वरो यस्य, वक्ष्यः सोऽपि महेश्वरः ॥ ८५ ॥ पंचेलिमामि पुण्यानि, मयैव प्राग् वितेनिरे । त्वाह-
शस्तस्यदर्शो मे, यस्य जागर्त्ययं गुरुः ॥ ८६ ॥ अतः प्रमृति मे देवो, गुरुस्तातः सवित्र्यपि । सहोदरो वयस्यश्च, त्वमे-

१ लोक उत्तम. २ भाग्येन. ३ 'इव' कल्लेक्षायाम्. ४ प्रतिचरिषुषुं कुर्वन्. ५ आत्स्यैरिण . ६ सत्ता. * भद्राणामोघस्तेन भव्य-श्रेष्ठः, ७ परब्रह्मैव न.
८ तिष्कमद्वन्द्ववारी ९ ज्ञानेन ज्ञाता मन स्थिति [अन्येषां] येन स. १० ब्रह्मैव, प्र ११ स्वयंप्रकानि-पक्कसीलानि वा. १२ माता.

वैकोऽसि नापरः ॥ ८७ ॥ इहलोकः पुराऽद्वायि, मह्यं जीवितदानतः । शुद्धधर्मोपदेशेन, परलोकोऽद्य दीयताम् ॥ ८८ ॥
 गुरुर्जगाद् यद्येवं, तर्हि संप्रति पापवत् । मुंच मांसाद्यभक्ष्यं त्वं, धर्मं संबोधये ततः ॥ ८९ ॥ आमे (मि) लुदीर्यं चौलुक्य-
 स्तद्वैव मुदिताशयः । पुण्याऽहमिव पुण्यासे—रभक्ष्यनियमं व्यधात् ॥ ९० ॥ प्रस्थाय नृपतितास्मा—द्वेमाचार्यसमन्वितः ।
 पताकापीतगगनं, पत्तनं समुपेयिवान् ॥ ९१ ॥ ततः सोमेश्वरीं वाणीं, स्मरन् सूक्तिमिवानिशाम् । सूरस्तस्य पदांभोजं,
 भजति स्म स हंसवत् ॥ ९२ ॥ कर्हिचिद्भसति गत्वा, सदस्याकार्यं कर्हिचित् । सूरिवक्रांबुजाद्धर्म—रसं सोऽगद् द्विरैकै-
 वत् ॥ ९३ ॥ सूरैः पीयूषदेशीय—देशनारसपानतः । नश्यति स्म शनैस्तस्य, मिथ्यात्वं विपवेगवत् ॥ ९४ ॥ क्रमाच्चौलु-
 क्यभूपालः, स्वधर्मं रचयन्नपि । नैवंश्रावकवत् किञ्चि-ज्जैने धर्मो दधौ मनः ॥ ९५ ॥ इतश्चाभूद् भृगुक्षेत्रे, पिनांकीव महौ-
 व्रती । भर्गवान् संज्ञया देव-बोधिः शोधितमानसः ॥ ९६ ॥ स ह्यातुं पर्वणि क्वाऽपि, जगाम त्रिदशापणाम् । कलावान्
 भगवांस्तत्र, दीपकोऽपि तदाऽऽगमत् ॥ ९७ ॥ दीपकः कथयामास, तीर्थे तारतरस्वरः । सारस्वतं सुवर्णं च, सत्तो गृहीत
 भो जनाः ! ॥ ९८ ॥ स्वर्णमाकर्ण्य तँत्तूर्णं, जना जगृहिरे घनाः । सारस्वतं तु नैकोऽपि, विभ्यं हि कमलासृहम् ॥ ९९ ॥
 मन्ये वर्णमयी वाणी, श्रीः सुवर्णमयी ततः । वर्णहीनां विहायैवाऽऽ—दत्ते वर्णाधिकां जनः ॥ १०० ॥ अथायुरंतं विज्ञाय,
 मुमुक्षुर्मानुषीं तनुम् । दीपको ध्यातवान् कस्मै, कलाद्भयमिदं ददे ॥ १०१ ॥ सारः सारस्वतो मंत्रः, स्वर्णसिद्धिश्च निश्चला ।
 पात्राभावात्मया सार्धं, नूनमेतौ प्रयास्यतः ॥ १०२ ॥ विज्ञाय देवबोधित्वाद्, दीपकं पर्युपास्य च । सारवत् सविधिं सार—

१ पुष्पदिनमिव. २ सुन्दरवचनमिव. ३ शृङ्गवत्. * नवीनः, ४ शंकर इव. ५ सातिशयवती. ६ सव्याती. ७ गंगाम्. ८ वचनम्. ९ द्रुतान्तम्.

स्वतमंत्रं तौ लौ ॥ १०३ ॥ देववोधिस्ततः प्राप्य, भृगुक्छमत्तुच्छर्षीः । प्रविश्य नर्मदानीरे, मंत्रं ध्यातुं प्रचक्रमे ॥ १०४ ॥ एकतानमनस्त्वेन, स ध्यायन् वागधीश्वरीम् । स्थिरः स्थणुरिवाज्ञासी-न्न किञ्चित् क्षुत्तृपादिकम् ॥ १०५ ॥ लक्ष्मणापेऽपि वाग्देवी—मप्रसन्नां विलोकयन् । भूयो भूयोऽभियोगेन, पंचलक्षीं स जप्तवान् ॥ १०६ ॥ तथापि देव्यतोयोग, देववोधिरतिक्रुधा । पुष्पमालासिवाक्षैप्सी-दक्षमालां नभस्तले ॥ १०७ ॥ स्तंभितामिव तां ब्योत्रि, तारामालामिव स्थिराम् । दृष्ट्वाऽतिविस्मयाविष्टो, भगवान् ध्यातवानदः ॥ १०८ ॥ मंत्रः सारस्वतोऽयं चें-दसत्यः स्यात्तदा क्रथम् ? । पक्षिणीवाक्ष-मालेयं, निरालंबाऽम्बरे स्फुरेत् ॥ १०९ ॥ परं ममैव दुद्वै^३, यदयं न फलेऽग्रहिः । अमुष्मिन् प्रतिकूले हि, सकलं निष्फलं यतः ॥ ११० ॥ वागुवाच ततो दिव्या , किं ध्यायसि? महाशय ! । पश्चात्पश्य यथा वेत्सि, मंत्रासिद्धिनिबंधनम् ? ॥ १११ ॥ ततः संतमसश्याम-चक्रविग्रहचीवराः । पिशाचीरिव रौद्रीः पद्, स्त्रीः स्वपृष्ठे स दृष्टवान् ॥ ११२ ॥ दभ्यौ च क्रिसिमाः प्राच्यौ, मूर्त्तां मे पापसंपदः । अथ दुर्ध्यानघोरंण्यो, राक्षस्यो वाऽजुमागताः ॥ ११३ ॥ दिव्यभाणीत् पुनर्वाणी, देवबोधे । त्वया पुरा । चक्रिरे यडिमा जीव-हत्याः पापविपाकिर्मांः ॥ ११४ ॥ स्थितास्तु तास्तु कात्स्येन, त्वदात्मनि तमीश्विव । कथं वागीश्वरीमंत्र-प्रसादोर्कः प्रकाशताम् ? ॥ ११५ ॥ एकैकलक्षजापेन, पृथग्भृतास्तवाऽऽत्मनः । पृष्ठे पड्जीवहत्यास्ताः, स्त्रीरूपेणावतस्थिरे ॥ ११६ ॥ कुपितेन त्वया शिष्टा—ऽक्षमालेयं मयाऽम्बरे । स्तंभिता स्वप्रभवेण, त्वल्पत्यायनकास्थया

* देववोधितः. १ उद्योग-आग्रहेण. २ वक्षणां-व्याख्याणा माला ता-जपमालासिद्धयः. ३ दुर्भाग्यम्. ४ मंत्र. ५ सकलः. ६ भाग्ये. ७ परंपरा-श्रेण्यः. ८ शास्त्राद्यैः. ९ वाग्देवी. १० पूर्वमवकृतपापविपाकेन निर्मुक्ता. ११ रात्रिः. १२ स्यं.

॥ ११७ ॥ अतःपरमिमं मंत्रं, स्वल्पं जप यथा तव । वाणी प्रसीदतीत्युक्त्वा, देवी वाविरराम सा ॥ ११८ ॥ करे कृत्वा
 ५शमालां तां, देववोधिः सुधीः पुनः । तं मंत्रं ध्यातुमारमे, निःसंदेहः समीहिते ॥ ११९ ॥ ततः पर्वदुर्गायैक—दस्युदेह-
 द्युतिच्छलात् । प्रत्यक्षं जनयंतीव, शब्दब्रह्ममयं महः ॥ १२० ॥ वर्षतीव प्रसादाद्रं—हरभ्यां प्रीतिसुधारसम् । प्रादुरासी-
 त्पुरस्तस्य, देववोधेः सरस्वती ॥ १२१ ॥ युगम् । कलानां विद्यानामपि सरभसानामुपकृता—'वपाराणां वारां जलनिधि-
 रिव' त्वं पदमसि । श्रुताधीशे । स्तोत्रं तव कियदिदं यैत् त्रिभुवने, श्रवःप्रत्यक्षं यत्तदबिलमपि त्वत्परिणतिः ॥ १२२ ॥ (शिल्प०)
 विरज्य त्वय्युच्चैरिह महिमामनाप्रणयिनीं, पशुप्रायो लोकः कलयतु रमां ब्रह्मतनये । परं सर्वो विद्वांस्त्रिदिवशिवशर्मकज-
 नर्ता, विहाय त्वामेकां वहति न परं किंचन हृदि ॥ १२३ ॥ (शिल्प०) उपश्लोक्येति वाग्देवी, देववोधिरयाचत । मातर्मह्यं वित्ती-
 र्यतां, भारतीशुक्तिमुक्तयः ॥ १२४ ॥ कल्पद्रुममहिम्नेव, मद्धरेण त्वदीप्सितम् । सिध्यत्विति तमादिश्य, तिरोऽघाद् वाग-
 धीश्वरी ॥ १२५ ॥ देवीप्रसादतः सोऽभूत्, सद्यस्त्रैर्विद्येशेखरः । किं दोहदवशाच्च सा—दकालेऽपि द्रुमः फली ? ॥ १२६ ॥
 अन्या अपि कला धन्या—खिजगलमदप्रदाः । देववोधिरुरीचक्रे, सितपक्षशीतांशुवत् ॥ १२७ ॥ स देववोधिरश्रौपीत्,
 तदा जनमुखांबुजात् । हेमाचार्येण यच्चक्रे, चौलुक्यो जिर्नवर्त्मनि ॥ १२८ ॥ ध्यातावांश्च कलोदये, गुरौ जाग्रति माहुरो ।
 आंतवत् किमयं भूपः, स्वकुलकर्मसुञ्चति ॥ १२९ ॥ फलाकुलास्तदैवताः, सकला मत्कलालताः । भूयोऽपि वैष्णवे धर्मे,

१ वाग्देवी. २ शब्दज्ञानमयम् ३ यस्तत्, ४ कर्ण०. ५ त्वदस्थान्तराप्ति . ६ लक्ष्मी. ७ सुत्वा. ८ तिस्रो विद्या—ऋग्यजु.सामः। ९ समाह्वतास्त्रिविधम्—
 तदधीति वेद वा त्रैविद्य—वेदत्रयाभिन्नः. ९ (कस्य इक्षस्य) दोहदवशात्—चीपास्सर्पादितोऽकालेऽपि फलवान् भवति. १० निजवर्त्मनि—अ. ११ स्वकुलसंबन्धिवर्त्मकं—

यदैव स्थापयाम्यसुम् ॥ १३० ॥ ततोऽहंकारकीलेन, क्रीलित्वाऽऽस्मेव तत्क्षणम् । देववोधिः समायासी-चौलुक्व्यनृपत्तनम्
॥ १३१ ॥ स तस्मिंश्चिद्रजलीव, नानाकौतुकदर्शनात् । संमोहयितुमारेभे, नागरान् गुणसागरान् ॥ १३२ ॥ विद्यां वक्ष्या-
दित्नां तां तां, देववोधिः प्रकाशयन् । सिद्धवद् विस्मयस्सैः, पौरैः शम्भुदुपाल्यत ॥ १३३ ॥ निष्कलोऽपि त्रती मान्यः,
कलावांस्तु विशेपतः । स्वभावतः प्रियं हेम, किं वाच्यं रत्नरोचितम् ? ॥ १३४ ॥ कलाप्रतां प्रसंगेन, देववोधिं स्तुवन्नथ ।
निस्सीमं तत्कलावत्त्वं, चौलुक्वयाय जनो जगौ ॥ १३५ ॥ 'वर्हीव वारिदं' देव-वोधिं द्रष्टुं समुत्सुकः । गुर्जरेशो निजा-
नासां-स्तमाह्वतुं प्रजिग्धिवान् (प्रजिग्धिवान्) ॥ १३६ ॥ नलिनीनालदंडाब्जं, रंभापत्रमथाऽऽसनम् । आमतंतुभिरानन्दं, वाष्प-
च्छेद्यैरिवाणुभिः ॥ १३७ ॥ विशूनमप्यवर्षाणां, स्कंधन्यस्तं सुवासनम् । अथास्य प्रस्थितः प्रात-देववोधिर्नृपालयम् ॥ १३८ ॥
युग्मम् ॥ तत्तादृगद्भुतलोक-विकसन्नयनांबुजाः । आकृष्टा इव मंत्रेण, पौरास्तं परिवत्रिरे ॥ १३९ ॥ तथैव स वृत्तः पौरैः,
स्वामीव निजसेवकैः । विस्सापयन् सभालोकं, चौलुक्वयांसपदमासदत् ॥ १४० ॥ निभाव्य तं तथा भूषो—ऽध्यासीत् कायं
पिचंडिलः । केदं सुवासनं रामै-मस्य काऽपि कलाऽद्भुता ॥ १४१ ॥ सुवासनादथोत्तीर्णः, सुवर्णासनमाश्रितः । देववो-
धिर्नृपं नव-भाशस्ते स्मेति निस्तुषम् ॥ १४२ ॥ निष्कामोऽपि महाव्रती प्रमथितानंगोऽपि देहेऽङ्गनां, विभ्रत् प्रेतवने वस-
न्नापि शुचिर्भामोऽपि शांतात्मकः । पार्श्वस्थैकवृषोऽपि बाणिगंजताद्युद्गमलक्ष्मीप्रदो, तुल्यो रुचिरत्रभृद् भवतु ते श्रीशंकरः

१ पत्तने. २ आश्वयंजिकवितैः. ३ रत्नैः. प्रकाशितम्. ४ प्रजिग्धिवान्, प्र. प्रजिग्धिवान्, प्र. ४ हि-गतौ वृद्धौ चेति स्थादिधातोः क्युः. ५ चौलुक्व्यसमासम्
६ तुन्दिल-वृहल्लक्षि. ७ कदलियम्. ८ अतिकंचनीया. ९ शान्त आत्मा यस्य स. १० बाणिगजाना समूहः. बाणिगजता.

शंकरः ॥ १४३ ॥ (शादू०) शंके पंकेरुहमिति परित्यज्य पत्नं स्वसह्य, श्रीस्वतपाणौ सुरगुरुबुधाद्यर्चनोच्चैःपवित्रे । शश्वद्वासं कल-
यति महीपाल ! चौलुक्य ! नो चेद्, दत्तेऽत्यर्थं कथमर्थमिति प्रार्थक्येऽर्थमिष्टम् ॥ १४४ ॥ (मंदा०) ततस्तत्करुलढ्याभि-
र्गौधीभिः मुँक्तसूक्तिभिः । स चिरं रंजयांचके, भूधवो देववोधिना ॥ १४५ ॥ याममात्रे दिने याते, भगवान् नृपसूचिवान् ।
द्रक्ष्यतेऽद्य मया देव !, देवताऽवसरत्नव ॥ १४६ ॥ तदंगीकृत्य भूपालः, क्षात्वाऽऽत्तच्छुचिचिवरः । देववोधिं सहादाय, देव-
ताऽगारमागतम् ॥ १४७ ॥ निवेश्य कांचने पट्टे, शंकरप्रमुखान् सुरान् । विधिवत् पूजयामास, सरावण इव स्थिरः ॥ १४८ ॥
देववोधिरथावादीद्, देव ! त्वं केन हेतुना । एतान् क्रमागतान् देवान्, भूर्भुवःस्वस्त्रयीश्वरान् ॥ १४९ ॥ स्वर्गापवर्गदं-
श्रौतं, धर्मं चातिप्रियंकरम् । विहाय हा जिर्नोपज्ञ—मज्ञवद् भजसे मत्तम् ? ॥ १५० ॥ युगम् ॥ अवेदस्मृतिमूलत्वा—
ज्जिनधर्मो न सत्तमः । अत एव न तत्त्वज्ञैः, सूरिभिः सोऽयमीष्यते ॥ १५१ ॥ अयं मुक्तिपुरस्य सा—जैनोऽव्या सरलो
यद्दि । संचरन् पथाऽन्येन, तदा त्वत्पूर्वजाः कथम् ? ॥ १५२ ॥ तस्मात् त्वमात्मनीनं चेद्, यथाकामं समीहसे ? । मा स ह्यसी-
स्तदा पूर्वं—धर्ममेतं निरैतसम् ॥ १५३ ॥ अथाऽऽचष्टे स चौलुक्यः, श्रौतो धर्मोऽसत्यं महान् । पं हिंसाभयत्वेन, न
प्रत्येति मनो मम ॥ १५४ ॥ वाचः षड्दर्शनानां च, सुदुर्धरविरोधतः । सपत्न्य इव न क्वाऽपि, संगच्छते परस्परम् ॥ १५५ ॥
देववोधिः पुनः प्रोचे, यद्येवं तर्हि दर्शये । तुभ्यं देवान् विधात्रादीन्, पूर्वजानपि पृच्छ तान् ॥ १५६ ॥ उक्त्वेति मंत्र-

* शं-सुखं कर्ता, १ पंके जालम्, 'इति हेतोः' देवगुणश्लिषादिपूजनेन, २ तत्र हस्तः, ३ वार्ताभिः, ४ सुष्ठु कथितकथनयुक्ताभिः, ५ शुक्तिविहितमन्त्रेवोदितम्,
६ जिनक्रियेतम् ७ उत्सवः, ८ निर्दोषम्, ९ न विश्वसिति.

सामर्थ्यात्, स तदैव तदग्रतः । आकृष्टवान् समस्तांस्तान्, पूर्वसंकेतितानिच ॥ १५७ ॥ ब्रह्मविष्णुहरान् मूल-राजादीन्
पूर्वजानपि । इन्द्रा पुरः सुरद्रूपान्, राजाऽऽर्थमयोऽनमत ॥ १५८ ॥ किंश्चिव सुधापूरं, वेदोद्धारणे कर्णयोः । अजि-
ह्वब्रह्मभूर्वेधा, द्वेषोऽपि चतुराननः ॥ १५९ ॥ अंतःस्थश्रीमुखोद्घोत-मिव स कौस्तुभं हृदि । वहन् शंखादिसंरुद्ध-चतुष्पा-
णिर्जनादनः ॥ १६० ॥ त्रिविष्टपीं स्फुटं द्रष्टु-मिव त्रिनयनीं श्रयन् । शूलपाणिर्जटाधारी, भालवालशशी शिवः
॥ १६१ ॥ एते त्रयोऽपि संभूय, देहोद्दामद्युतिच्छलात् । दर्शयंत इव ज्योति-ष्परं चौल्लभ्यमूचिरे ॥ १६२ ॥ चतुर्भिः
कलापकम् ॥ विदांशुरु नैर्द्रास्मान्, ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान् । त्रयाणां जगतां सृष्टि-स्थितिसंहारकारकान् ॥ १६३ ॥
वयमेव स्वभक्तेभ्यः, कृतकर्मानुमानतः । भवं शिवं च संवित्, दम्बहे छद्मवर्जिताः ॥ १६४ ॥ उपास्यास्मदुपज्ञं च, श्रौतं
धर्मं सुनिर्मलम् । स्वर्गापवर्गानिस्सीम-श्रियमा(स)ञ्जिश्रियन्न के ॥ १६५ ॥ तन्निरस्य चिरंस्व त्वं, श्रान्तिमस्मान् सुरोत्तमान् ।
धर्मं च वैदिकं शुद्धा(द्धं), समाराधय मुक्तये ॥ १६६ ॥ अस्मत्किङ्कितिश्रेय, देववोधिर्यतीश्वरः । एतदुक्तमुरीकृत्य, कृत्यं
त्वं सर्वमाचर ॥ १६७ ॥ अथैनं प्रोचिरे पूर्वं, वत्स ! त्वत्पितरो वयम् । सप्ताऽपि मूलराजाद्याः, पश्य त्वां प्रत्युपागताः

१ मूलराज (१) चासुरराज (२) वाक्रभराज (३) दुर्लभराज (४) भीमदेव (५) कर्णदेव (६) सिद्धराजेति तप्त (७) । २ कीदृशेन स्वरूपेण प्राची-
भूताः इत्याह किरमित्यादि. ३ निकपटशालोत्पत्तिस्थानम्. ४ कारीरेण, शानेन च वेदापेक्षया. ५ शनतःस्थानात् शीथ तस्या मुपं तस्य उच्योत-अक्रान्तः तमिना-
मथस्थलक्ष्मीशुभप्रकाशमिवेत्यर्थः. ६ कीदृशमनु महातेजा, कोटिसूर्यसमप्रभः । इत्युक्तलक्षणे (विष्णोर्वैश्वसं) मणिम्. * उत्पत्तयुगानाशकर्तृन्. ७ शत्रुसाततः.
८ तस्मात्. ९ धर्मकालं यावत्. १० अस्मत्प्रतिर्धिवम्. ११ स्वमीयम्. १२ पूर्वजा.

॥ १६८ ॥ त्वयाऽसौ पूर्वजक्षुण्णः, पंथाः कस्माद्भिच्युते । स्थानामिदं तत्त्यागो, वृणां भंगाय निश्चितम् ॥ १६९ ॥
 इमान् देवानिदंप्रोक्तं, मार्गं चाश्रित्य भावतः । इमां त्रैविष्टयीं लक्ष्मीं, निर्विशाभोऽनिशं वयम् ॥ १७० ॥ यथा वयं स्वपू-
 र्वेषां, नातिचक्रमि म क्रमम् । तथा त्वमपि वस्तेतं, माऽतिक्रामस्व सत्यवत् ॥ १७१ ॥ ततस्तेषु प्रयातोऽपि, भूषो
 मसोऽद्भुताऽम्बुधौ । सोमेद्योक्तं तदुक्तं च, सरञ्जड इवाजनि ॥ १७२ ॥ कुर्वे त्वदुकमिद्युक्त्वा, देवयोधिं विसृज्य तम् ।
 चैलुषयश्चक्रवर्त्तवि, दुसुजेऽशनमद्भुतम् ॥ १७३ ॥ गत्वाऽथ वाग्भटामात्यो, हेमाचार्याय तत्क्षणम् । देवयोधिकृतं तत्त-
 न्निगद्येति व्यजिज्ञपत् ॥ १७४ ॥ भगवन् ! भगवानेप, कोऽपि लोकोत्तरः पुमान् । येनाचकृपिरे मंत्रैः, संयम्येव शिवा-
 दयः ॥ १७५ ॥ अदंसीयः प्रभावोऽय-मयस्कांत इवार्येसम् । आचकर्ष प्रकर्षेण, नृपचित्तमसंशयम् ॥ १७६ ॥ तस्मा-
 तथा विधातव्यं, प्रमुणा भूपतिर्यथा । स्वधर्मे भवति स्वेयान्, नीलीराग इवांशुके ॥ १७७ ॥ आचार्यस्तं जगौ कार्या,
 त्वया चिंता न काचन । परं कथंचिदानेयो, व्याख्यायां क्षमापतिः प्रणे ॥ १७८ ॥ प्रभोर्विभान्य तां प्रीढिं, गाढं हृषित-
 हृत् ततः । सायंतंक्षणे राज-समाजं भजते स्म सः ॥ १७९ ॥ जगाद् गुर्जरैर्द्रस्तं, देववोधेर्महत्तमनः । सामर्थ्यमीश्वर-
 स्वेव, मंत्रिन् । इदं त्वया ? वद ॥ १८० ॥ मंत्री विज्ञपयामास, स्वामिन्नस्य यदामि किम् ? । शिष्या इव वितन्वति, यदा-
 देशं सुरासुराः ॥ १८१ ॥ विधोः कलामयस्यापि, पोटशैव कलाः किल । भूयस्यः संति तास्त्वस्य, रंजितत्रिजगज्जनाः
 ॥ १८२ ॥ वाग्भटं पृष्टवान् भूभृत्, कलाकौशलमीदृशम् । हेमाचार्यं निजगुरौ, किं जागर्ति न वा ? वद ॥ १८३ ॥

१ पतिः प्रोक्तः- इदं प्रोक्तम्, २ मुंजामहे, ३ संशयं न चट्टम्, ४ अनुप्यायमित्थद्वयीयः, ५ आपश्च-श्लोहं न वद, ६ तामभ्यं, ७ हिनान्तसमये.

स्वामिस्वाते निजगुरा—वित्युत्थायाऽपि महादरम् । हेमसूरौ परिज्ञाय, हृष्टोऽभाषिष्ट धीसखः ॥ १८४ ॥ प्रायः संभाव्यते सर्वं, सूर्यावसिन्त कलादिकम् । रत्नाकरे हि रत्नस्य, न स्यादस्तिवसंशयः ॥ १८५ ॥ प्रातः प्रक्ष्यामि तं गत्वे—स्युक्त्वा राट् विससर्ज तम् । सोऽपि तत् सूरये सर्वं, निवेद्य स्वपदं शयौ ॥ १८६ ॥ प्रभातेऽथ प्रभुः प्रोचे, शिष्यं व्याख्याक्षणे सति । श्रृणुद्यध्यक्षमाकृष्यं, त्वया मामकमासनम् ॥ १८७ ॥ अध्यास्य भित्तितो दूरे, सर्वगणिकमासनम् । अध्यात्मविद्यया रुद्धाऽऽन्तरान् पंचापि मौरतान् ॥ १८८ ॥ उच्छ्वस्य चासनात्किंचिद्, भूपादौ मिलिते जने । प्रभुर्व्याख्यातुमारोभे, सुधानिःस्वदंडुरम् ॥ १८९ ॥ युग्मम् ॥ सूरीयां देशानां शृण्वन्, परमार्थसमार्थिनीम् । समाजनः परब्रह्माऽऽ—स्वाद-मासेदिवानिर्व ॥ १९० ॥ सूरियाक्यसुधासेकाद्, युक्तं क्षेत्रे^३ समासदाम् । पुलकच्छब्दतः प्राडु—भूताः पुण्यांशुरोत्कराः ॥ १९१ ॥ दत्तशिक्षस्तदा शिष्यः, समुत्थाय समास्थितैः । दृश्यमानो ग्रहिलवत्, प्रभोरासनमाकृपत् ॥ १९२ ॥ आकृ-ष्टेऽप्यासने तिष्ठन्, निराधारः सुंपर्ववत् । अखलद्वचनत्वेन, तथैव व्याकृत प्रभुः ॥ १९३ ॥ तं तथाऽऽलोक्य चौलुक्य-मुँल्यो लोकोऽतिविसयात् । चित्रन्यस्त इव स्थित्वा, क्षणं चेतस्वर्चितयत् ॥ १९४ ॥ देवबोधिः पुरा दृष्टो, यः कलाके-लिमंदिरम् । रामं सुलासनं तस्या—ध्यासीदाधारकारणम् ॥ १९५ ॥ किंच मौनेन तस्यै स्युः, सुजयाः कायवायवः । व्याख्यां वितन्वतस्त्वस्य, स्थितिर्याऽतिकौतुकम् ॥ १९६ ॥ किं सिद्धः किमयं बुद्धः, किं विरंचिः किमीश्वरः । अन्यथा

१ सप्तगदिकम्-न. सप्ताब्दिकम्-न. *हृदि प्राणो, (१) गुदेऽपातः (२) समानो नासिसस्थितः (३) उदान. कंददेशे साह (४), व्यानः सर्वेश्वरीरग. (५)
२ प्रात इव सजात इत्यर्थः ३ शरीरे. ४ देववत्. ५ वि आ शक्यत व्याहता—बुद्ध्य व्याख्यां कृतयान्. ६ चौलुस्यप्रभृतिः. ७ देवबोधि.

कथमेतादृक्, शक्तिरस्य व्यवस्यति ॥ १९७ ॥ निरालंबस्थितिकलाः, गुरावास्ते न वेति नैः । संदेहं छेत्तुमेवैतां—मसौ
 दर्शयति स्वयम् ॥ १९८ ॥ चंकासतीह सूरिदौ, कला एव न केवलम् । सर्वज्ञत्वमपि व्यक्तं, परचित्तावधारणात् ॥ १९९ ॥
 तदा तथैव सूरिंदु—वर्षशिव सुधाभरम् । सार्धं यामं विधत्ते स्म, व्याख्यां रसतरंगिणीम् ॥ २०० ॥ अथासतं तमध्यास्य,
 गुर्जरेशोऽवदत् पुरः । स्मितपूरच्छलात्पुष्प—प्रकरं विकिरन्निव ॥ २०१ ॥ कलावानपरस्तावत्, कलाशालीदुवत् प्रभो ! ।
 भवान् प्रद्योतनो याव—द्विद्योद्द्योतेन न सुरेत् ॥ २०२ ॥ कलावातां कलाः सर्वा—स्वत्कलामिस्तिरोहिताः । सरसां स्फा-
 तयोऽम्भोधि—लहरीभिरिव ध्रुवम् ॥ २०३ ॥ ततः सूरिर्महीपं तं, निन्देऽपवरकांतरे । देवताऽवसरं देव !, मम परश्वेत्यु-
 दीरयन् ॥ २०४ ॥ स तत्र मंत्रशक्त्या तान्, नामेयप्रमुखाब्जिनान् । पूर्वजांश्च तुलुक्यादीन्, कृष्ट्वा पश्यति तं जगौ
 ॥ २०५ ॥ मणीमये महीभारे, परतीर्थकुरंगकान् । त्रासं नेतुमिव स्वर्ण—मूर्गेन्द्रासनमाश्रितान् ॥ २०६ ॥ धर्मं चतुर्विधं
 लोकां—श्चतुर्दिकसमुपागतान् । समकालं समाख्यातु—मिव क्लृप्तचतुर्मुखात् ॥ २०७ ॥ भवस्थित्वेऽपि निष्कर्म—तया
 मुक्तिं गतानिव । द्वेषाऽत्रापि महींतंद—संदोहैस्तुदिलानिव ॥ २०८ ॥ वर्षत्रिजगदैश्वर्य—यात्रां कर्तुमिवाग्रतः । सेव्यमा-
 नान् सुरस्तोभै—श्चतुर्नयाद्यैश्च भूधैवैः ॥ २०९ ॥ श्रीनाभिनन्दनप्रधान्, श्रीवीरचरमाब्ज जिनान् । यथाश्रुतस्फुरद्गुरान्,

१ चेट्टे—अयतते. २ कसाकम्. ३ निरालंबस्थिति कलाम्. ४ शोभन्ते—धीयन्ते. ५ अद्यतनबीम्. ६ अन्तर्भूतगणितप्रयोगोऽयं तेन 'तं सूरिं स्थापयित्वा'
 इति व्याख्येयम्. ७ ईपद्मशास्यसहूदमिपात्. ८ सूर्यः. ९ स्फातय—दृढयः. १० विहास्यतम्. ११ रचितच्छुपाननात्. १२ भवस्थित्वेवस्वप्नस्योपदेश्या. १३ यातिकर्म-
 पेश्या. १४ महाध्यातौ आनन्दश्च, तथा—मोक्षश्च. १५ प्रमुखात्.

दृष्टवान् गुणैश्वरः ॥ २१० ॥ पङ्क्तिः कुलकम् ॥ तदर्थं नन्दुगोद्वेल—प्रमोदक्षीरनीरधौ । निमज्जन्निव भूजानिः, क्षणं नाज्ञात् किञ्चन ॥ २११ ॥ ततश्चौलुष्यमादाय, हेमसूरिः सगौरवम् । नमस्कृत्य जिनाधीशान्—स्तेषामग्रे निषेदिवान् ॥ २१२ ॥ राजानं ते जिनाः प्रोचुः, कुर्वाणा इव कर्णयोः । माधुर्यवयथा वाण्या, सारंसारप्रसारणीम् ॥ २१३ ॥ वहवोऽपि विवेकारैः, सति स्वर्णादिवस्तुषु । धर्मतत्त्वे विवेका तु (न), कोऽपि क्वाप्यतिनिष्णयीः ॥ २१४ ॥ एकदण्डेकस्त्वमेवासि, येन धर्मवधात्मकम् । हित्वाऽऽत्मानमिवाद्द्रव्यं, दयामूलः सं रत्नवत् ॥ २१५ ॥ हृत्प्रियंकरणी संपद्, दीप्यते या नृपादिषु । धर्मदुमस्य सा पुष्पं, फलं मुक्तिरमाऽऽस्पदम् ॥ २१६ ॥ नृपत्वचक्रवर्तित्व—शक्रत्वाहृत्ववैभवम् । न दूरे तस्य यस्य स्याद्, धर्मचिंतामणिः करे ॥ २१७ ॥ अभंगुरा तवैवेद्दग्, भाग्यभंगी विजृम्भते । हेमाचार्यो यथा प्राप्त—स्त्वया तत्त्वनिधिर्गुरुः ॥ २१८ ॥ अथ पूर्वं चुलुष्ययाद्या, हेमसूरिं प्रणम्य तस्मिन् । समालिख्य च चौलुक्यं, प्रमोदादिदमूचिरे ॥ २१९ ॥ बभूवमिव यं वत्स !, त्वयैव ननु पुत्रिर्णः । यः कापथं परिलब्ध, भेजे सत्यथापार्थताम् ॥ २२० ॥ जिनधर्मं विहायैतं, न कृतज्ञः प्रभुः परैः । यो दत्ते नैतन्निष्ण, स्वभृत्येभ्यः परं पदम् ॥ २२१ ॥ खेलत् संशयदोलायां, स्थिरीकृत्य मनस्ततः । गुरोः पुरोऽस्य निर्माहि, निर्माणं कृत्यमात्मनः ॥ २२२ ॥ गतेषु तेषु सर्वेषु, भूभृद् दशौ शिवादायः । तथाऽवदत् जिनस्त्वित्थं, तत् सत्यमिदमेव वा ॥ २२३ ॥ अत्यश्चिच्चौऽडुभिः—चलित्सात्तद्वचोऽडुभिः । कुमारपालः सूरिंद्रं, किमेतदिति पृष्टवान् ॥ २२४ ॥

१ उत्तमचलसारणीम् (नीक), सरसारप्रसारणीम्, २. २ पृथक्कर्तार—परिक्षमा. ३ अतिकुशल.. ४ धर्म, ५ मुक्तिरेव एता मुक्तिरमा. मुक्तिरमाया शारसदं—
स्वानं-तीर्थकरत्वादि. ६ रचना. ७ भाग्यभंग्या. ८ पूर्वजा.. ९ पुत्रवत्. १० सर्वथ—स्वामी, ११ वाच.. १२ नमस्कृतिभाषेण, १३ ० ह्यवित० प्र.,

तेन न्यगादि यद् देव-बोधिनाऽदर्शिनं किं नु तत् ? । प्रयूचे भूपतिर्विष्मि, न तदप्येतदप्यहम् ॥ २२५ ॥ शशंस सुरिराद्भ्रा-
राज—श्रिद्रजालमयी कला । एकाऽस्ति नित्युगा तस्य, पार्श्वे सम तु सप्त ताः ॥ २२६ ॥ तच्छस्य स्वभवत् सर्व-मावाभ्यां
दर्शितं तव । न प्रत्येषि तदाऽऽचक्ष्व, विश्वमप्यत्र दर्शये ? ॥ २२७ ॥ यँ न किञ्चिदेवैतत्, कूटनाटकपाटयात् । सत्यं तदेव
यद् देव !, सोमेशस्वां तदाऽऽदिशत् ॥ २२८ ॥ एवं प्रभुवचोवीचि—सेचनेन हृदंतरात् । निष्क्रान्तभ्रातिसंतापः, क्षमापः
प्राप स्वमालयम् ॥ २२९ ॥ अथोपदेशपीथूप—पानार्थं समुपागतम् । कुमारपालं प्रयूचे, सुरिर्धाराधरध्वनिः ॥ २३० ॥
क्षाराब्धेरमृतं धनाद्वितरणं वाणीविलासाहंते, शालात् सत्फलमंगकाडुपकृतिर्वशाच्च मुकामणिः । मृत्कायाः कनकं सुमत्
परिमलः पंकात् पयोजं यथा, निःसारात् पुरुषायुषः सुचरितं सारं तथाऽऽकृष्यताम् ॥ २३१ ॥ (शादूल०) तत्पुण्यमेव नैपु-
ण्या—जगदे जगदीश्वरैः । प्रवर्धते श्रियः स्मेरा, यस्मात् कंदालता इव ॥ २३२ ॥ यत्र वा तत्र वा यातु, यद्वा तद्वा व्यव-
संतु । अश्रुते पुण्यवाँल लक्ष्मीं, वीरांगदकुमारवत् ॥ २३३ ॥ द्वीपोऽत्र जंबूद्वीपोऽस्ति, पद्मायाः सप्तपद्मवत् । लवणोदजले-
लोलैः, परितोऽपि परिच्छ्रुतः ॥ २३४ ॥ तदीये भरतक्षेत्रे, मध्यदेशैकभूषणम् । स्वर्गश्रीविजयेनेव, नाम्नाऽऽसीद् विजयं पुरम्
॥ २३५ ॥ निर्जांतमौलिविश्रांतं-वातभ्रांतञ्चजत्रजे । लीनेव लोलता यत्र, श्रीषु स्त्रीषु च नैश्यत ॥ २३६ ॥ शूरः शूरांगदस्तत्र,
वभूव क्षितिवल्लभः । शिक्षिता(तं) यत्कृपाणेन, प्रणाशं वैरिणो रणे ॥ २३७ ॥ क्षीरांभोधिरथोऽशुक्रं सुरसरिस्तसंब्यानलीलाऽऽस्पदं,

१ सुरिणा. २ निर्मला. ३ कूटनाटकपाटयात् परम्-अप्यत्. ४ निकान्तः शान्तेः संतापो यस्मात् सः. ५ सत्यम्. ६ वृक्षात्. ७ पुष्पाद् गंधः. ८ श्रेष्ठानरणम्.
९ उदयच्छतु. १० प्राप्नोति. ११ व्याप्त—भूमितः, १२ शहशिवरक्षितेन वायुना भ्रान्तञ्चजसमूहे. १३ विजयपुरे,

कासः (काशः) कंबुलिकोरुत्तारकततिर्युक्ताकलापः किल । वक्रश्रीपरिवीक्षणो तुहिनरुग्विंशं मणीदर्पणः, श्वेतांभोजवनं च
 केलिकमलं शक्तीचिंविमन्धुवः ॥ २३८ ॥ (शार्दूल०) तस्य वीरमतीत्यासीत्, प्राणेभ्योऽपि प्रिया प्रिया । असेदुब्धिदिवं
 देव्यो, यत्कांतिविविता इव ॥२३९॥ अमात्यो मतिसारोऽभूत्, तस्य राज्यधुरंधरः । मिलित्वैकतो विश्वं—बुद्धिधर्मनसि
 स्थिता ॥ २४० ॥ तस्मिन् धूर्य इव न्यस्य, राज्यं शूरांगदप्रभुः । वीरमत्या समं रसे, रोहिण्येव निशाकरः ॥ २४१ ॥
 वीरमत्यन्यदा वन्य—दावाशिमप्रतिमप्रभम् । तनयं जनयामास, रत्नं रत्नलनी यथा ॥ २४२ ॥ शूरांगदः समासूच्य,
 यथामहिम तन्महम् । तस्य नाम गुणोदासं, वीरांगदं इति व्यधात् ॥ २४३ ॥ अमात्यो मतिसारोऽपि, तदा प्राप्योत्तमं
 सुतम् । अहूतवात् प्रमोदेन, सुमित्रैत्यभिधानतः ॥ २४४ ॥ वीरांगदः सुमित्रश्च, ताडुभावधिकौजसौ । कुलोद्द्योतकौ
 जातौ, सूर्याचंद्रमसाविच ॥ २४५ ॥ स्वच्छलं सरलत्वं च, दधतो दीर्घदर्शिनोः । आशैशवात् तयोरसीत्, प्रतिलोचनयो-
 रिव ॥ २४६ ॥ न विधुकैरवयोर्धनकेकिनो—सपनंपंकजयोः प्रतिभाति तत् । हृदयहृत्सुहृदामपि सौहृदं, यदभवन्नृपमंत्रि-
 तनूजयोः ॥२४७॥ (दुत्तवि०) तावधीत्य कलाः सर्वा, बुद्ध्या सर्वपथीनया । तद्विदां गर्वसर्वस्वं, लील्यैवापजह्नुः ॥२४८॥
 लब्धा च यौवनं विश्वं—शुवतीजनजीवनम् । दैत्ययोरपि रूपश्री—हारिणौ तौ बभूवतुः ॥२४९॥ वक्षोऽभूद्विपुलं धिया सह
 द्वयो मध्यं सहारिश्रिया, पुष्टं वंर्षं सहोदयेन च सह इमश्रूतं तेजसा । पीनं वाहुयुगं सहैव यशसा स्कंधौ समभ्युन्नतौ,

१ तुणविशेष. (वर). २ यक्रम. ३ ली. ४ प्राप्ता-गताः ५ जगताम् बुद्धिः, ६ रूपमे इव. ७ वीरपु-श्रेष्ठः अंगदं-बाहुशुणम् इव, अथवा-वीरपु अंग
 ददातीति. ८ द्वांससन्दनान्निद्राणरणादिषु यथा लोचनयोः प्रीति-सहकरत्वं तथाऽनयोः, ९ कलाविक्रम. १० वाशिनिकुमायो. ११ देह.

माहात्म्येन सहांगजस्य नृपतेस्तारुण्यमासेदुर्घः ॥२५०॥ (शार्दूल०) पाणिमात्रमर्धुना विभूष्यते, स्वर्णकंकणमिति लयजन् कैरे ।
 श्रीकरं स्वपरयोर्द्वयांगजः, स द्विधाप्यधित दानकंकणम् ॥२५१॥ (रथोद्धत) वीरांगदः समित्रोऽपि, सर्वसंत इव सारः । हृद्य-
 मुद्यानमन्येष्टुः, श्रयति सा रिरंसया ॥२५२॥ तस्मिन् स्मेरसुमलोमे, क्रीडित्वा स्वेच्छया चिरम् । स्नात्वा च सारसे नीरे,
 ववले स्वगृहं प्रति ॥ २५३ ॥ मृत्युक्रांत इव भ्रांत—स्वांतः कोऽपि पुमान् पथि । भ्रुवन् मां रक्ष रक्षेति, कुमारं शरणं
 श्रितः ॥२५४॥ मा भैषीरिति वाक्येनाऽऽ—श्वासयस्तं नृपालजः । दृष्टवान् करवालोग्रा—नग्रतो राजसेवकान् ॥२५५॥
 कोऽयं पुमान् ? किमागोऽस्य ? पृष्ठे यूयं किमागताः ? इति पृष्टाः कुमारेण, ते ह्रस्ताऽऽल्यथो जगुः ॥२५६॥ स्वामिन्नयं
 परारंकेदी, पुरास्कंदी तवामितः । जहं धनानि लोकानां, जीवितव्यानि मृत्युवत् ॥ २५७ ॥ प्रविशन्निष्पतंश्चापि, स्वेच्छ-
 याऽयं पुरांतरे । आत्मेव लोकैर्नालोकिक, विलोकनपरैरपि ॥ २५८ ॥ हृत्वाऽद्य कोशं क्षमास्य, नश्यन् दस्युरयं रयात् ।
 दग्ने स्थित्वाऽभितोऽस्माभि—जन्मीव निजकर्मभिः ॥ २५९ ॥ शूरांगदनिदेशेन, हंतुं प्रस्थापितस्ततः । नष्टा शशकवत्
 सोऽयं, चक्रे त्वां शरणं गुणिन् ! ॥ २६० ॥ तदयं दीयतां स्वामि—ज्ञेये दृष्टिर्निधीयताम् । एतं स्तेनं यथा हत्वा,
 सतां शांतिं वितन्महे ॥ २६१ ॥ श्रुत्वेति तानथावादीद्, दयालुदृष्ट्यनंदनः । शीर्षच्छेद्यो यदव्येष, मया देयस्तथापि न ॥

१ प्राप्ततः २ स्वर्णकंकणेन, ३ हस्तैः, ४ पुण्येन लक्ष्म्या च—सस्य पुण्येन परस्य लक्ष्म्या चेत्यर्थः, ५ उच्यते, ६ सारस इदं सारसं तस्मिन्—सोवोवसर्वविनील्यर्थं
 ७ परानास्मन्दतीति—चौरः, ८ तत्र नगरचौरः, ९ विलोकितपरैः, १० पश्याद्दृश्यानाद्वा, ११ नीतौ।

॥ २६२ ॥ यथा चर्दनेतश्चंद्र—स्तर्पनात्तप्तो यथा । क्षतात् त्राणात्तथा क्षत्र—शब्दोऽन्वर्थो जने श्रुतः ॥ २६३ ॥ एत-
 मत्रायमाणस्य, क्षत्रशब्दो भवेन्मम । इन्द्रोपेति नामैव, कीदस्य व्यर्थताऽऽस्पदम् ॥ २६४ ॥ क्रोडभिमानी भवेत्सत्य,
 यदीयशरणागतः । स्वैरं वंश्रम्यते नैव, निर्भको मत्तहस्तिवत् ॥ २६५ ॥ अचेतनास्ते तत्रोऽपि वर्णा—सापादुपेतं
 प्रतिपालयंतः । सचेतनास्ते न पुनः पुमांसो—ऽष्ववन्ति भीतेर्न जनं श्रितं चे ॥ २६६ ॥ (उपजातिः) शरणात्तर्पत्रिणा—व्रतं
 मे रक्षितुं ततः । चौरोऽयं दयया न्याय—हीनोऽपि त्यज्यतां भटाः ! ॥ २६७ ॥ अवीचंस्ते पुनः स्वामिं—छातेऽस्मिन्
 स्वस्य किं फलम् ? । मुक्त एव पुनर्लोक—मयं हेरायिताऽरिवत् ॥ २६८ ॥ स्तेनो व्याधिः खलोऽरिश्च, चत्वारोऽमी शुभे-
 र्जुना । उन्मूल्याः कंदवन्मूलाद्, रक्षिताश्चेद्विर्जुर्वेते ॥ २६९ ॥ दुर्जनोच्छेदतः साधु—लोकं पालयति प्रभुः । यथा-विष्वं
 तमोर्ध्वंसात्, प्रकाशयति भास्करः ॥ २७० ॥ यच्चौरपक्षपातेन, साधुहेराप्रवर्धनम् । तद् इषल्लोपत्वेन, चिंतामणिविचूर्ण-
 नम् ॥ २७१ ॥ किंचान्ध्याव्यमिदं ज्ञात्वा, न्यायी भूयः पिताऽपि ते । अस्मूयिष्यति तत्कालं, घातयिष्यति चात्मकान्
 ॥ २७२ ॥ अंतःस्फुरत्कृपाकुल्या—लहरीमिव दर्शयन् । दंतांशुदंभतो वीरां—गदस्तानवदपुनः ॥ २७३ ॥ भवद्भिन्व्याय-
 सर्वस्वं, यदुदाहारि हारि तत् । परं क्षत्रियधर्मोऽपि, वीर्यतां क्षत्रियाः स्थ चेत् ॥ २७४ ॥ क्षत्रियाणामयं धर्मः, शास्त्रे

१ हादनात् २ तापतः ३ नारात् ४ यथार्थं—सहायं ५ प्रसिद्ध, ६ कागतम् ७ वधपीडितस्य रक्षणमेव व्रतं—वियमस्तः, ८ शुभम् आहुम् इच्छतीति शुभेच्छुलेन,
 ९ विक्रियां शान्ति-मदोन्मत्ता भवन्तीत्यर्थं . १० विचारकृत्यम्, ११ दोषान् आरोपयिष्यति, १२ दन्तकान्तिनिमित्तः, १३ वक्रयि—वधितमीत्यर्थः, १४ मनोहरम्,

लोके च विश्रुतः । यदात्तस्य परित्राणं, धनैः प्राणैरपि द्युक्त् ॥ २७५ ॥ शेषः स्वशेखरमणिं, रमणीं विवोढां, स्तंबेभ्यो
 द्विदशनीं, मृगराद् स्वशौर्यम् । साधुव्रतं, भटजनः शरणगतं च, जीवन्न मुंचति परं त्रियते कदाचित् ॥ २७६ ॥ (वसंत०) विश्वे
 चात्मभेदेऽस्मिन् कः, पाल्यते कश्च हिस्यते । कृपैव केवलं जन्यो, सर्वज्ञान्याऽऽश्रिते जने ॥ २७७ ॥ तथात यूयं राजश्रेष्ठ् ;
 विभीथ ब्रूथ मदिरा । बलाद् देवसुतोऽस्सतो, मलिमुचमसूचत् ॥ २७८ ॥ इत्युक्त्वा प्रेष्य योधांस्तान्, स्तेनं वीरांगदोऽ
 वदत् । अन्वभावि न वा चौर्यं-सुखमेतत्स्वयाऽधुना ? ॥ २७९ ॥ दुर्ध्यानोदकसितस्य, कुकर्मद्रोर्वधादिकम् । पुष्पमत्र फलं
 प्रेष्य, नारकी यातना घना ॥ २८० ॥ सत्सूपाथेयु धर्म्येभुं, चौर्यं कुर्वीत कः सुधीः ? । प्राप्तेष्वानेषु कर्म्ये, कोऽद्यान्निवफलो-
 क्तरम् ? ॥ २८१ ॥ मया कृत्वा कियत्केशं, त्वमिदानीमोच्यथाः । पुनर्मोचयिता कस्त्वां, चरंश्चौर्यं द्युतो यदि ? ॥ २८२ ॥
 प्राणापहारि तच्चौर्यं, वज्रयित्वा विपोपमम् । साधो ! सुधोपमं धर्मं, सेवस्व स्वप्रियंकरम् ॥ २८३ ॥ ततः प्रवोधपीयूष-
 पानोन्मीलितचेतनः । वीरांगदं प्रणम्योच्चैः, प्रोचिवान् स मलिमुंचः ॥ २८४ ॥ स्वामिस्त्वं मे पिता माता, आता प्राण-
 प्रदोऽसि च । येन वैद्य(वै व्य)सनादस्मात्, कीनाशादिव रक्षितः ॥ २८५ ॥ भवेऽसिन्न भवेयुश्चेत्, साधवस्त्वाहशा धेनाः ।
 विपसंनूपात्ताप-तसा पृथ्वी कथं ? भवेत् ॥ २८६ ॥ निःस्वोऽहं जीवजीवातो—स्तव स्यामद्युणः कथम् ? । चौर्यवर्जनमे-
 वास्तु, मद्भक्तिस्त्वयि तत् स्थिरा ॥ २८७ ॥ द्युवंतमिति चौरं तं, सर्वांगीणस्वभूषणैः । सत्कृत्य स कृती प्रेपी-दहो वत्सलता

१ परिणता. २ हस्ती ३ रसागिभिसमागतम्. ४ आत्सलुल्ये, ५ उत्साया. ६ सर्वजनां हिता. ७ धर्मादनपेयेण. ८ मनोहरेण. ९ तस्मात्. १० चौरः.
 ११ संसारे-जगति. १२ प्रचुराः. १३ शिपत् एण (तत्रं न पाति-न रक्षतीति) तद्वत्पाद-शक्तिः, तथा तागस्तोत्र तसा. १४ भूषिः.

सताम् ॥ २८८ ॥ श्रुत्वैतन्मत्कृतं कृत्यं, तातः कुप्यति मे' न वा । इति जिज्ञासया तस्यौ, क्षणं तत्रैव भूपशुः ॥ २८९ ॥
 शूरांगदोऽथ भृत्येभ्यः, श्रुत्वा तदुपव्रजेष्टितम् । विकटशुकुटिव्यक्त-कोधस्तान्मथधादिदम् ॥ २९० ॥ कुतोऽयं रेऽथ
 संजात-स्तनयोऽस्तनयो मम । पौटच्चरपरित्राणात्, प्राणहृद् योजनेऽजनि ॥ २९१ ॥ अन्यायी यदयं जातो, मत्तो न्यायै-
 कजीवित्वात् । किमंगारमयी वृष्टिः, सा न सोमासुधासयात् ॥ २९२ ॥ मया निग्राहितं स्तेनं, रक्षत्रेण विशेषतः । अहो
 मामप्यवामंस्त, तदयं द्विद् सुतच्छलात् ॥ २९३ ॥ पितुः परोऽपि मान्यः स्या-न्नयी पुत्रोऽपि नानयी । भानोः शनिरैसन्
 द्वेष्यः, कोकैः सन्निति वल्लभः ॥ २९४ ॥ तद्गदा ! यात रे यूयं, प्रणिगद्य ममोदितम् । ममादेशेन तं देशा-न्निरवास्यत
 चौरवत् ॥ २९५ ॥ एष भूपभटास्तेऽथ, कुमाराय भयङ्कुलाः । कथंचित् कथयामासुः, सर्वभुवीपजल्पितम् ॥ २९६ ॥
 निशम्य तद् भृशं दुष्टो, भूपभूलब्धराज्यवत् । यथेच्छमधुना धात्रीं, द्रक्ष्यामीति महौत्सवात् ॥ २९७ ॥ तदाऽवादीत् सुमि-
 त्त-महो दैवस्य दौष्टवम् । गुणोऽपि दूयणीचक्रे, दुर्जनेव येन ही ॥ २९८ ॥ गुण एव भवेत् प्रायः, प्राणिनां ह्येयहेतवे ।
 वक्तृत्वमेव वंधाय, शुकानां यत् प्रंगल्भते ॥ २९९ ॥ ततो वीक्ष्य निजं मित्रं, म्लानवक्रं दिनेन्दुवत् । उन्निद्रपद्मवत्
 स्मेर-मुखो वीरांगदोऽवदत् ॥ ३०० ॥ सखे ! सा खिद्यथाः संतः, परस्योपचिकीर्षया । संहते दुस्सहं ह्येयं, पथिस्थ-
 फलितदुवत् ॥ ३०१ ॥ सतः परोपकारोत्था, विपचिरपि सुंदरा । गीर्वाणप्रीणनोत्सन्ना, क्षीणतेवासृत्तद्युते ॥ ३०२ ॥ उत्कं

१ मयम्. २ विकटा-विकृता-विकराल. ३ चौररक्षणत्. ४ पुत्रोऽपि अस्त-दुर्जन इति हेतो पापग्रहणात्. ५ चक्रवाक. ६ आनन्द्यात्. ७ दैवेन.
 ८ निःशक्तया चेष्टते. ९ चक्रस,

दुर्लुं पुराऽध्यासी-स्मच्चिचं देशदशने । ताताऽऽदेशस्तु योऽत्रायं, स दुग्धे शर्करोपमः ॥३०३॥ प्रौढा श्रीश्वतुरैः समं परि-
 चित्तिविद्याऽनवद्या नैवा, नानाभाषितवेषलिष्यधिर्गतिः कुंदावैदांतं यशः । धीरत्वं मनसः प्रतीतिरपि च स्वीये गुणौघे
 सतां, मौनात् को न गुणोदयः प्रसरति क्षमांडललोकनात् ॥३०४॥ (शार्दूल०) अचेतनोऽपि वातश्चेद्, वने भ्राम्यन् ससौरमः ।
 सचेतनः पुमांस्तर्हि, भुवि क्रीडन्न किं गुणी? ॥ ३०५ ॥ तस्मिन्न ! गच्छ गेहं त्वं, मार्गस्ते माऽस्तु दुःखदः । अहं देशांतरं
 शामि, पित्रादेशवशंवदः ॥ ३०६ ॥ सुमित्रः प्राह किं स्वामिन् !, गच्छेत्सुकमसर्द्धवः । विहाय देहिनं देहः, किं नि-
 स्नेहः प्रयाति हि ? ॥ ३०७ ॥ नाध्वाऽपि दुःखकृद्भवी, त्वत्सेवारसिकस्य मे । दारिद्र्योपद्रवः किं स्यात्?, कल्पद्रुमजुषोऽ-
 ज्जिनः ॥३०८॥ सम्रतिष्ठं प्रतिष्ठस्व, यद्येवं तर्हि सत्वरम् । इत्युक्त्वा स समित्रोऽपि, कुमारः प्रस्थितस्ततः ॥३०९॥ मुखश्रीः
 सदनं याऽऽसीद्, दासीकृतसितद्युतिः । तयोः सैव प्रवासेऽपि, धीरिमाऽहो महात्मनाम् ॥ ३१० ॥ वस्सवे व्यसनेऽपि
 स्यात्, समं रूपं महीयसाम् । पूर्वं मंधस्य पश्चाच्च, सैव मुद्रा महोदधेः ॥ ३११ ॥ ज्ञात्वा तौ प्रस्थितौ संतौ, तद्गुणग्राम-
 मोहिताः । उपेत्य बंधुवत् पृष्ठे, लोकाः शोकाद् व्यजिज्ञपन् ॥३१२॥ परोपकारिणां धुर्यः, शरण्यंः शरणैषिणाम् । तयना
 नंदनः क्वाऽसि, प्रस्थितो? नृपनंदनः ॥ ३१३ ॥ प्रज्ञालस्याऽपि राज्ञोऽस्य, कुतोऽद्य जडिमाऽजनि । यत्त्वां देहादिवामानं,
 निर्वासयति मंदिरात् ॥ ३१४ ॥ सच्चक्रोच्छासके स्वामिन् !, प्रस्थिते त्वयि भास्वति । पुरे शोकमयं भावि, लोकांधंकरण

१ नवीना. २ ज्ञानम्. ३ उज्ज्वलम्. ४ माननात्, मानोक्तो, प्र. ५ वकीभूतः. ६ श्लोसिनं वच.. ७ प्रतिष्ठया-मानेन सह यथा स्यात्स्था. ८ धीरस्य भावः धीरिया-
 धीरत्वमित्यर्थः. ९ शरणेषु साधुः शरण्यः; शरणागतत्राणकरणयोग्यः;

तमः ॥ ३१५ ॥ अथास्त्राङ्गायभंगीभि—रंगीचक्रे किमु व्ययः । यदस्सत्पुरतो याति, त्वं तात इव वत्सलः ॥ ३१६ ॥
इति विज्ञापितः पौरात्, गुणश्रेणिवांशवदोन् । कथंचिदपि संस्थाप्य, नगरात्तौ निरीयतुः ॥ ३१७ ॥ पङ्क्तिः कुलकम् ॥
गोक्ष्या सुधासधर्मिण्याऽ—न्योन्यं संतन्यमानया । स्थानस्थाविव तौ मार्गं, नाज्ञासातां मनागपि ॥ ३१८ ॥ आक्रम्य
कियतीं भूमिं, तौ तृपामालनंदनौ । राजधानीमिव मिथ्या—मरण्यानीमवापतुः ॥ ३१९ ॥ तरुणां यत्र बह्वी श्रीः, श्याप-
दानां स्वतंत्रता । अंधकारस्य साचाज्यं, विपदां परमं महैः ॥ ३२० ॥ अल्पीयस्यामतीतायां, तस्यां ताभ्यां शूनैः शूनैः ।
ब्रुवन्निव भवात्सैर्यै, दिनांतस्तावदापतत् ॥ ३२१ ॥ उदयाभ्युदयव्ययान—हं यदि सूरुोऽपि लभेऽन्वहं ततः । कतरः स्थिर
इत्युदीर—यन्निव तौ स्वेन रविस्तदास्तवान् ॥ ३२२ ॥ (गीतिः) पत्यावस्तमिते शूरे, तद्वियोगमसार्सहिः दिनश्रीः प्राविशन्नूनं, सांध्य-
रागहुताशने ॥ ३२३ ॥ पित्रोरपि हृदि प्रीतिः, स्त्रीभावान्मद्दस्थिरा । वदंतीवेति तौ पत्रि—ध्यानैः संभ्याऽव्यगात्कचित् ॥
॥ ३२४ ॥ मित्रेऽस्तमितवर्त्यांशु, तिमिरोत्कारकैतवात् । लोकैः प्रहृत्परास्तोक—शोकः स्थानेऽभितोऽभवत् ॥ ३२५ ॥
दृष्ट्वा पश्चिमपाथोधौ, नूनं तरणिमज्जनम् । तदुद्दिशोर्पेयाश्रे, तारकाः प्रदधाविरे ॥ ३२६ ॥ एवं प्रदोपे सोम्ये,
न्ययोधस्य तले कचित् । सुप्तो वीरगंदो बल्ल—अस्तरे स्मृतदैवतः ॥ ३२७ ॥ नास्ति जागरतो भीति—रिति सवीति-

१ नाश २ वशीकृतान् ३ भयानाम् ४ महोत्सव ५ संसारानिलयम् ६ अतिशयेन सहते इत्येवं शीलः सातहिरिति त्रिलो निपात्यते, न सासहि-
असासाहिः ७ उभौ कुमारौ ८ पक्षिस्ताब्दे ९ सूते १० गतवती ११ निपातः १२ प्रकाशः १३ स्थाने (अव्ययम्) उच्यतेमित्यर्थः १४ उच्छ्वेतुमिच्छन् १५ इप-
दकाशयुक्ते रात्रिप्रथमभागे,

रीतिभृत् । सुमित्रो यामिकत्वेन, तस्यौ तत्पारिपार्श्विकः ॥ ३२८ ॥ अहं राजाऽऽस्यथं राज—सुनुः श्रांतः करामृतैः । इमं निर्वापयामीति, मन्ये सोमस्तदोदगात् ॥ ३२९ ॥ निष्कलंकः कुमारस्य, मुखदुर्मा कलंकिमम् । हसिष्यतीति भीत्येव, मंदमिंदुः खमुद्ययौ ॥ ३३० ॥ अयं चन्द्रोदयेऽस्वाप्सीद्, विष्वयेऽरण्येऽपि सोऽस्त्विति । नूनं व्यधाद्विधित्तस्यो-परि चंद्रोदयं तदा ॥ ३३१ ॥ सांद्रैः प्रक्षालितं चांद्रै-ज्यौत्स्नाजालजैरिव । घटितं स्फटिकेनैव, तदा रोदोऽन्तरं वभौ ॥ ३३२ ॥ चंद्रतपेऽध्यतंद्रालु-द्युतिद्योतितदिङ्मुखः । अथाऽऽगत्य सुरः क्रोऽपि, सुमित्रमिदमूचिवात् ॥ ३३३ ॥ अत्रास्म्यहं वटे यक्षो, मदीयं स्थानमागतः । कुमारः पुण्यसारोऽय-भातिथेयीमतोऽर्हति ॥ ३३४ ॥ सुखं सोषुष्यमाणोऽस्ति, सखे ! वीरांगदोऽधुना । मया तथ्यं किमातिथ्यं, प्रथ्यं कथ्यं त्वया मम ? ॥ ३३५ ॥ अहो मूर्तिरहो स्फूर्ति—रिति चित्रीयमाणहृत् । नत्वा तं महतीभक्तिः, सुमित्रः प्रोचिवात् वचः ॥ ३३६ ॥ भार्यसौभाग्यसौराज्य-लक्ष्मीसुखसुतादयः । सर्वेऽपीषुल्लभा भावा, दुर्लभं देवदर्शनम् ॥ ३३७ ॥ तथ्यंते कतिचिच्चांसि कतिचिन्मंत्रान्मुदोपासते, विद्यां केऽपि जपंति केऽपि दहते मांसं निजं जुह्वति । स्थित्वा प्रेतवने नयंति कतिचिद् ध्यानेन सर्वां निशां, मर्त्यानां न तथापि दर्शनपथं प्रायः श्रयते सुराः ॥ ३३८ ॥ (शार्दूल०) ततो निधिमिव प्राप्य, दुरापं तव दर्शनम् । देव ! संपन्नैवानसि, कृतार्थः प्रार्थये किमु ? ॥ ३३९ ॥ देहीति दानक्षण एव रम्यं, वचो न यत्रावसरे कदाचित् । अह्येव भद्रंकरमिंद्रचापं, रात्रौ पुनर्दृष्टमरिष्टहेतुः ॥ ३४० ॥ (उपजातिः) तथापि

१ परिपार्श्व-पार्श्व व्याप्य वसीते इति पारिपार्श्विकः. २ गृहे. ३ भाग्यस्य सौभाग्य-सुन्दरता. ४ सुलभाः. ५ सपूर्णकामः, ६ तमस्मै देहीति स्वपेक्कादे. पुत्रादेवो कथनं सुन्दर-दानक्षणे दत्ततया कथनं-वचनं सुंदरं, न पुनः मां देहीति वचनं शान्तकतया उक्तमित्यर्थः,

किञ्चिद्वाचस्वे—त्युक्तः स ह्युसदा पुनः । नायाचीत्स्वर्था स्वेष्ट—महो सत्युरुषव्रतम् ॥ ३४१ ॥ स्वयं यक्षस्ततो दत्त्वा,
 नीलशोणं मणिद्वयम् । तप्तभाषिष्ट विस्फुल्लं, श्रूयतामनयोर्महः ॥ ३४२ ॥ अयं नीलमणिर्देय—स्वयाऽस्मै राजसूने ।
 लोवासत्रयाराद्धो, वैभवं वितनिष्यति ॥ ३४३ ॥ मायां सप्रणवां जह्वा, पूयः शोणमणिस्त्वया । अमितां कामितां चिंता—
 मणिवद् दास्यति श्रियम् ॥ ३४४ ॥ उदित्वेति गते देवे, सुमित्रस्तम्भमणिद्वयम् । रविर्विभवदुदाम—धाम दृष्ट्वा परासृशत् ॥
 ॥ ३४५ ॥ अहो पुण्यस्य महिमा, नहि माति जगन्नाथे । चिंतामण्यादयोऽमी य—स्वैकस्यापि सेवकाः ॥ ३४६ ॥
 लक्ष्मीमानयति, म्रियं प्रथयति, प्रत्यहसुन्मूलति, द्वंद्वे द्विष्टबलं पिनष्टि, हरति व्याघ्रादिभूतं भयम् । कांतारे सह वंज्रमीति,
 दिविषद्वर्गं विधत्ते वशं, पुण्यं पुण्यवतां न किं ? वितरुते प्राचीनमूर्जस्वैलम् ॥ ३४७ ॥ (शार्दूल०) सुमित्रे चित्तयत्येवं, जजा-
 गर्वात् नृपांगजः । क्षणं त्वमपि शेष्वेति, भणित्वा तप्तसुषुप्त ॥ ३४८ ॥ दोषोच्छेदकरं तिग्म—शक्तिं मांत्रिकवक्ततः ।
 मत्वेवागामिनं नष्ट्वा, पिशाचीव निशा ययौ ॥ ३४९ ॥ निषेव्य वर्णणीं रंगात्, कलंकं प्रकटं बहन् । विधुं द्विजधि-
 राजोऽपि, युक्तमेव निषेतिवान् ॥ ३५० ॥ नभोवनंतरे यानि, निशायां व्यक्तसत्रलम् । तानि तारप्रसूनानि, प्रतर्माली
 किलाग्रहीत् ॥ ३५१ ॥ वर्तते मम सज्जति—महसायं महीपभूः । पश्याम्येनमितीवागा—दुदयाद्विं दिवाकरः ॥ ३५२ ॥
 उड्डीयमाना वृक्षेभ्यः, पक्षिणाः स्वस्वैरसदा । पठद्वैतालिकीभूय, कुमारं प्रति भेजिरे^{१३} ॥ ३५३ ॥ प्रभाते च नृपासात्य—

१ महिमा. २ औपवह्नयाराद्ध—श्र. ३ राव्यम्. ४ वितनिष्यति. श्र. ५ शौकाम्, ६ औकायुताम् ७ बलवत्. ८ पश्चिमदिशाम्, पक्षे मरिचाम्. ९ रंगात्.
 पक्षे मोहत्. १० चंद्र, ११ प्रातःकालरूपो माली—मालाकारकः. १२ यथाति—श्र. १३ लियेनिरे.

पुत्रौ ध्यात्वा स्वदैवंतम् । प्रतस्थानि पुरो मर्गे, धत्ते तंद्रोद्धतां हि कः ? ॥ ३५४ ॥ मणीच्यतिकरं नैशं, वक्तुं योग्यमपि
 द्रुतम् । सुमित्रो नोचिवात् मित्रं, समये वैदितेतिधीः ॥ ३५५ ॥ दुरध्वेऽपि व्रजंतौ तौ, प्राग्विपक्लिंमपुण्यतः । माघञ्जि-
 रपि सिंहादौ—चैवाधाते न सिद्धवत् ॥ ३५६ ॥ स ललाटंतपे शूरे, कुमारो मित्रमब्रवीत् । विलसत्यज्ञनाया मे, किं
 भोज्यं भुज्यतां भण ? ॥ ३५७ ॥ मणिप्रसादनहेतो—रुपवासन्नयं स्वयम् । कुमारः सुकुमारत्वा—न्न करिष्यति कर्हि-
 चित् ॥ ३५८ ॥ तस्मात् केनायुषायेन, तदहं कारयेऽमुना । विमृश्येति सुमित्रस्त—मूचे मतिमतां वरः ॥ ३५९ ॥ शुभम् ॥
 स्वाभिमानायि पार्थयं, शून्येऽत्रास्ति न किंचन । पचेलिमाऽपि ह्यज्ञाता, फलश्रेणिरिहत्याका ॥ ३६० ॥ अविज्ञातफला-
 स्वादा—दनर्थः कोऽपि माऽस्तु नौ । उपवांस्येति बुद्ध्या तं, सुहृत्त्वेनायुषावसत् ॥ ३६१ ॥ शुभम् ॥ एवमन्यद् ब्रह्मं
 पुण्य—योषितौ ताबुयोषितौ । तुरीयेऽहनि कांतार—प्रांतं कांतमवाप्तुः ॥ ३६२ ॥ श्रीविशालं महाशाल—पुरोद्यानं
 प्रपद्य च । हंसवत् सरसि स्नात्वा, चिरं निर्ववतुस्तराम् ॥ ३६३ ॥ वीरांगदो जगादाथ, कृतोन्माथः क्षुधा सखे ! । प्राणा
 मम प्रयांतीव, कुतोऽध्यानय भोजनम् ॥ ३६४ ॥ सुमित्रः प्राह निस्त्रीणो, विल्लीणो विपदर्शनः । प्रतीक्षस्व क्षणं येन,
 भोजये दिव्यभोजनम् ॥ ३६५ ॥ राजसूनुः पुनः प्रोचे, त्र्यहं प्रागुपवासितः । प्रतीक्षयसि चाद्यापि, तद्वाताऽसि न मेऽश-
 नम् ॥ ३६६ ॥ दत्त्वा नीलमणिं तस्मै, प्रसूनान्युपढौक्य च । ऊचे सचिवपुत्रोऽयं, विधिज्ञ ! विधिनाऽर्च्यताम् ॥ ३६७ ॥

१ स्त्रोत्रदेवम्. २ शालस्यम्. ३ वदित्यामिः. ४ दुष्टोऽन्वा. प्रा० सं० अच्. ५ दुःखस्तस्मिन् ४ विपाकेन निवृत्तम्. ५ अज्ञानाया—क्षुधा. ६ उपवासन्नयम्. ७ आवाभ्यां न आनायि.
 ८ निर्जनस्थले. ९ आवायो. १० उपवासं कारयित्वा. ११ दिनद्वयम्. १२ कृतोत्पीडः. १३ आवाभ्याम् उत्पीर्णः. १४ दिनत्रयं यावत्. १५ मणिः. १६ तथा पूज्यताम्.

एतदर्थं मया मागं, त्वमुपावात्सथाल्यहम् । यतस्तपो विना सिद्धिर्न स्यात् पुण्यस्पृशामपि ॥३६८॥ तापयत्यपि तनूँ गुरु-
तापैः शोपयत्यपि रंसास्तपसीह । तौपाने कमलिनीव समस्ता, सिद्धिरेति रंतिमद्भुतमेतत् ॥३६९॥ (स्वागता) असहित्वा च कः
ह्वेयं, जनः श्रीभाजनं भवेत् । कर्णौ स्वर्णनं संपूर्णौ, पश्यथ वेधादिकद्वयतः ॥३७०॥ अयं मणिः प्रसन्नश्च राज्यं विश्राणोषिव्यति ।
अचिंत्यो मणिमंत्रादे—यत् प्रभावो विद्मंभते ॥३७१॥ सोऽपृच्छत् स्वच्छधीमित्रं, विस्मेरो मणिवीक्षणात् । व्यश्राणि नुच्यं
केनायं, राज्यदश्च कथं ? वद ॥ ३७२ ॥ वक्ष्याम्यवसरै सर्वं, संपत्यभ्यर्च्यतामयम् । इत्युक्तः स वयस्येन, प्रारंभे मणि-
मर्चितुम् ॥ ३७३ ॥ तावद् रहः सुमित्रोऽपि, पुण्यैरभ्यर्च्य रूच्यधीः । आरराध मणिं शोणं, यक्षाख्यातमनुजपत् ॥३७४॥
रत्नाधिष्ठापकः प्राटु—भूय तं प्रोचिवानिति । संतुष्टोऽसि स्मृतोऽभ्येत्य, सर्वं कुर्वे त्वदीप्सितम् ॥ ३७५ ॥ तेन देवप्र-
सादेन, निदाधेनेव तदक्षणम् । सुमित्रो मित्रवद् दीप्तो, नृपसूनुपागमत् ॥३७६॥ तावद् वीरांगदोऽप्युच्चै—ध्याननिश्चलमा-
नसः । अर्चयित्वा मणिं सम्यग्, विररामाभिरामरुग् ॥ ३७७ ॥ अथाधिष्ठापकं शोण—मणैः स्मृत्वा सुरोत्तमम् ।
सुमित्रोऽर्थितवान् ज्ञान—ज्ञानप्रमुखमद्भुतम् ॥ ३७८ ॥ प्रेरितास्तेन देवेन, दिव्यालंकारभासुराः । सहसा नभसाऽ-
भ्येत्य, प्रणोमुस्तौ सुरस्त्रियः ॥३७९॥ अंतर्वर्णं स्फुरच्छाँत-कुंभस्तंभं तयोः कृते । रत्नकुण्डिमरोचिर्णुं, मंदिरं ता विचक्रिरे ॥

१ सम्पन्न पक्षस्य शुक्लस्य सारो निगदितो रथ, इत्युक्तं देहव्यमुक्तानादेः परिणामः यातुनेदः रत्नत्वं तथा वीर्यं विवं जलं रुधिरं शंकरस्य त्वं च. २ मूर्धोऽ-
न्नत्र तपस्वि ३ आनंद-विक्रमश्च ४ दास्यति ५ अदायि. ६ सुन्दरयुधिः ७ सूर्यवत् ८ प्रमोदरत्नान्तिः. ९ प्लान्-भोजनम्. १० वनमन्त्रे. ११ उर्व्यमानमुगुणं-
भम्. १२ लक्ष्म्याऽऽश्रित्तनभूणावर्षेयमानम्. १३ विकुर्वन्ति सः.

॥ ३८० ॥ यत्रासनानि हैमानि, राक्षी चांऽमत्रमंडली । शृंगारवेदी मणिक्वय-मयी चिचं हरल्लम् ॥ ३८१ ॥ मन्ये तस्य
 श्रियं वीक्ष्य, स्वविमानापमानिनीम् । देव्योऽपि ताः स्वयं स्थातुं, कामयांचक्रिरे चिरम् ॥ ३८२ ॥ देवीभिस्त्र तौ नीतौ,
 पश्यंतौ त्रिदिवश्रियम् । नश्यन्निमेषहक्त्वेन, क्षणं जातौ सुराविव ॥ ३८३ ॥ देव्यस्तौ तैलपिष्टाभ्या-मभ्यज्योद्द्वल्यं च
 स्वयम् । देववत् स्नपयामासु-नीरैर्हमघटोच्च्रितैः ॥ ३८४ ॥ निवास्यं वाससी दिव्ये, गंगोमी इय निर्मले । लिखा च चंद-
 नाद्यैस्ता, भूषणैस्तावभूषयन् ॥ ३८५ ॥ एवं तौ स्नातलिमालं-कृतौगौ त्रिदशोपमौ । इहापि समजायेतां, कुमरौ मणिवै-
 भवात् ॥ ३८६ ॥ स्फारवर्षोपलमुखी, पक्काशकलाधरा । मोदकोच्चकुचा मुह-दलीनीलामकंचुका ॥ ३८७ ॥
 मंडकाच्छादना भक्त-क्षौमाऽऽनायि तयोः पुरः । दिव्या रसवती देव-स्त्रीभिर्वारवधूरिव ॥ ३८८ ॥ प्रागमुक्तां रसाब्ज्यां
 तां, स्वैरं रसयतोस्तयोः । रसज्ञाऽध्यरसज्ञाऽऽसी-दहो माधुर्यमूर्जितम् ॥ ३८९ ॥ वीरांगदं हसित्वोचे, सुहृत् स्वामिन् !
 दिनत्रयम् । क्षुद्रानाऽऽसीः कणेहृत्य । ततोऽश्रीया यथारुचि ॥ ३९० ॥ सम्यगाचम्य तांबूले, ताभ्यामास्वादिते सति ।
 सुमित्रस्मरणादेव, देवः सर्वं तिरोदधे ॥ ३९१ ॥ इत्येऽप्यहृश्यतां याते, तस्मिन् जीभूतजालवत् । वयस्यं तद्रहस्यं स,
 प्रश्नयासास भूपभूः ॥ ३९२ ॥ विश्रम्यतां क्वचिद् वच्मि, यथेति सुहृदोदितः । स विश्राम चूतडु-तले निर्द्रां जगाम च ॥
 ॥ ३९३ ॥ सुमित्रोऽपि निर्विर्श्यात्, सन्निधौ धीनिधिर्हृदि । राज्यं भावि कथंकार—मिति ध्यायन्नवास्थित ॥ ३९४ ॥

१ भोजनपात्रसमूहः. २ शासुष्णानि सञ्चितुं वेदिका. * स्वभि०प्र. ३ अम्यंगं कृत्वा. ४ परिधाप्य. ५ नगिसामर्थ्यान्. ६ अमिलाषातिवायं हत्वा. ७ मेघसमूहवत्.
 ८ स्थित्वा. ९ तिष्ठति स्म.

इतस्तस्मिन् महाशाल-पुरे राजा धनंजयः । पूर्वदुर्गाढरोगालो, देवादानं च पंचताम् ॥ ३९५ ॥ सुतस्तस्य न कोऽप्यासी-
दिति संमंत्र्य मंत्रिभिः । संशयायामध्ववायंत, पंचदिव्यानि भक्तिः ॥ ३९६ ॥ प्रातः स्फूर्जस्तु तूर्येषु, राजकीर्यैर्जनैः
सह । स्वयं प्रतस्थिरे तानि, राज्याधिष्ठायिवैभवात् ॥ ३९७ ॥ तेषु अमस्तु सर्वत्र, पुरे पौरैः परःशताः । पुरः पुरः स्फुर-
द्रुपा, राज्यार्थमवतस्थिरे ॥ ३९८ ॥ वासार्थं वसतिश्चतुष्करमिता, वेपह्वयं प्रावृत्तौ, मुत्स्यै धान्यघृतोदकादि च क्रियत्,
किंचिद् व्ययार्थं धनम् । एकैकं शयनासनप्रियतमा—दासीगवाश्वादिकं, भोगोऽयं दृपरंकयोस्तदपि ही राज्ये स्पृहवान्
जनः ॥ ३९९ ॥ (शार्दूल०) परितोऽपि पुरं आन्त्वा, पौरान् सर्वानपास्य च । प्रकीडितुमिव स्वैरं, पुरात् तान्यगमन् ब्रुहि ॥
॥४००॥ आहूतानीव केनापि, गत्वा तानि द्रुतं ततः । वने तस्मिन्नुपामात्य—पुत्रोपातं प्रयोद्विरे ॥४०१॥ स्वयंवरेव राज्यश्री—
रापद्येति मुदं बहन् । सुषं जागरयामास, सुमित्रो राजनंदनम् ॥ ४०२ ॥ तावत् करग्रभृंगारं—पयोभिरमिगिच्य तम् ।
गर्वन् गजेर्धरो वीरां—गदं वृष्टे न्यवीविशत् ॥ ४०३ ॥ हेपते स हयो हर्षाद्, राज्यश्रीदिवतेन च । तस्य मूर्ध्नि धृतं
छत्रमवीज्येतां च चामरे ॥ ४०४ ॥ वीरांगदावलोकेन, लोकानां प्रीतयोऽन्तरौ । अमात्य इव रोमांच—व्याजतो निर्यो-
शुर्वहिः ॥ ४०५ ॥ तदाऽप्यासीत् सुमित्रोऽन्त—भजे^१ राज्यं सुहृन्मम । इतोऽयं मां पुरं नीत्वा, निर्धोने क्वापि योश्च्यते ॥
॥ ४०६ ॥ स्वार्थप्रजार्यराजार्थ—सार्थसाधनचितया । नियोगः पारवश्यायं, नंदवश्यं च दुःखदम् ॥ ४०७ ॥ योगादपि
नियोगोऽयं, दुःसाधः सुधियामपि । योगे साध्यो यदात्मैव, नियोगे त्वलिलं जगत् ॥ ४०८ ॥ मणिश्चिंतामणिरिव, स्वार्थ-

१ प्राप जगाम वा २ तालमानेषु. * कौ, प्र. ३ देवता एव देवतम्. ४ मध्ये. ५ आशिश्चय. प्राण-इत्यर्थः. ६ अधिकारे. ७ तादर्थ्यं नतुर्थ. ८ पारवश्यम्.

संपादकोऽस्मि । तत्प्रसादात् कियत्कालं, रमे स्वैरसमर्थवत् ॥ ४०९ ॥ उत्तार्य विपदंभोधिं, राज्यं प्रापथ्यं चोज्जितम् ।
 इदानीं मुंचतोऽध्येनं, स्वामिनं मे न दूषणम् ॥ ४१० ॥ इत्यामुश्य सुमित्रोऽगाद्, वेगात् कुंजांतरे क्वचित् । नमलोक-
 मुखाऽऽलोक-व्यग्रे वीरांगदे सति ॥ ४११ ॥ षड्भिः कुलकम् ॥ अथापदयन् सुमित्रं तं, शब्दयित्वा मुहुर्दृपः । आसन्नानादिश-
 न्मित्र-मत्र कुत्रापि दृश्यताम् ॥ ४१२ ॥ सुमित्रैहि सुमित्रैही-त्युच्चरतः पदे पदे । वन्नयुस्तकृते तेऽन्त-वर्णं वनचरा-
 इव ॥ ४१३ ॥ अहद्या नष्टवत् ते तं, नास्तीति प्रोचिरे नृपम् । गतसर्वस्ववत् सोऽपि, मानसे दुःखमानंशे ॥ ४१४ ॥ विल-
 लाप च तत्कालं, सुमित्र ! त्वां विनाऽधुना । वैकैल्यं कलयन्नस्मि, देहि वाक्यमुपेहि च ॥ ४१५ ॥ आजन्म प्रतिपाल्य
 मैत्र्यमसमं तस्मिन् प्रवासक्षणे, पित्रोः स्नेहभरं धनं तनुसुखं मुक्त्वाऽखिलं मत्कृते । मैषित्वा व्यसनं मया सह महत् कां-
 तारसंचारजं, राज्ये जातवतीह मे विमुक्ततां प्राप्तोऽसि कस्मात् ? सखे ! ॥ ४१६ ॥ (शार्दूल०) राज्यदायिमणीदाना-दुपकृत्य
 समाधुना । भीत्या प्रत्युपकारस्य, त्वमवश्यं पलायथाः ॥ ४१७ ॥ स्थितिः सतां कौशुपकृत्य यत्ते, प्रयाति तत्प्रत्युपकारभीताः ।
 निर्वाच्य पृथ्वीं तैपतापतसां, न वारिदा नेत्रपथे स्फुरति ॥ ४१८ ॥ (अपजालिः) वीरांगदस्ततोऽवोचद्, यूथं व्रजत मंत्रिणः । न
 मित्रेण विना कार्य-मैश्वर्येणामुना मम ॥ ४१९ ॥ ते तं विज्ञपयामासुः, स्वामिन् ! मा स्मेहशं वद । दुर्लभा खलु राज्यश्रीः,
 पुण्यैः पृथुतरैरपि ॥ ४२० ॥ मित्रं तव सुमित्रोऽयं, नामतो नार्थतः प्रभो ! उत्सवेऽस्मिंस्तवागच्छत्, तुच्छबुद्धिः पलाय्य शः
 ॥ ४२१ ॥ भौगवेष्ये, तवामेष्ये, जाग्रत्यन्येऽपि भौविनः । वयस्याः सरहस्यास्तत्, प्रसीद पुरमाश्रय ॥ ४२२ ॥ सचिवै-

१ प्राप, २ विक्रान्ता धारयन्, ३ सहित्वा ४ तयोदा, ५ अमिर्वचनीया, ६ सुसंतापोष्णाम्, ७ भाग्ये, ८ भविष्यन्ति.

रिति संबोधा, कथञ्चित् स महीपतिः । उत्तोरणपताकाङ्कं, स्वपुरं प्रत्यनीयत ॥ ४२३ ॥ देहेन रूपगेहेन, लोकप्रीणस्तथा
गुणैः । पुरस्य पौरस्त्रीणां च, हृदयं प्रविवेश सः ॥ ४२४ ॥ असौ नृपगृहे सिंहा-सनस्थः सुराविववत् । महेन महताऽ-
मात्यैः, सपौरस्यपिच्यत् ॥ ४२५ ॥ धनाघनोदके तस्मिन्-नृपे स्फुरति सर्वतः । तापव्यापविपन्मुक्तं, युक्तं जज्ञे महीत-
लम् ॥ ४२६ ॥ भ्रूमेर'सरसो देव-स्त्रियो वा निमिषइशः । कुमायः पर्यणीयत, वीरांगदमहीभुजा ॥ ४२७ ॥ कमला-
भोगभाजोऽपि, तस्य हन् नीरघोरिव । और्ववच्छोपयामास, सुमित्रविरहोऽन्वहम् ॥ ४२८ ॥ अथास्ताचलचूलाग्र-
त्रुविन्यंबुजत्रांधवे । पुरं कुंजरवत् कुंजा-त्रिगल्यागात् स मंत्रिसूः ॥ ४२९ ॥ निशम्य तत्र कस्माच्चिद्, रतिसेनेति नामतः ।
पुरुषदेविणीं पण्य-स्त्रियं स्त्रौणैकैमूषणम् ॥ ४३० ॥ तल्लावण्यरसास्वाद-सादरे लोचने वहन् । मार्वत् स्फारशृंगार-सारस्त-
द्द्वारसारं सः ॥ ४३१ ॥ युगम् ॥ भूमिष्ठमिव देवं तं, कांतं इद्राऽतिहृष्टहृत् । मध्येसौधं समाकार्य, रतिसेना पराऽमृशत् ॥
॥ ४३२ ॥ आस्यं पर्वशशी, विलोचनयुगं विस्मरमिदीवरं, कंठः कंबुरुस्थ कांचनशिला, संकथौ च पूर्णौ घटौ । बाहू
शौर्याणैर्द्रयंत्रणमहाऽऽलने, करौ चाऽरुणाऽ-स्मोले, वर्ष्म सुधाङ्गनं नयनयोः, कैनेष सृष्टो युवा ॥ ४३३ ॥ (शार्दूल०) हेप-
यन्ती रतिमपि, श्रिया तां प्रेक्ष्य सुंदरीम् । सुमित्रोऽप्युद्यदानंद-संदोहो आतावान् हृदि ॥ ४३४ ॥ सैनैव रतिसेनेयं, सारस्य
त्रिजगज्जये । यस्याः कटाक्षनारौचा, दुस्तहाच्चिदशैरपि ॥ ४३५ ॥ नेयं स्त्री यदि वा किंतु, शृंगारसबाहिनी । यस्यां
लावण्यपूरोऽस्मिन्, मज्जति युवहृद्भजाः ॥ ४३६ ॥ तयोश्चितयतोरेव, मिथो दर्शनमात्रतः । निस्सीमः समभूत् प्रेमा, पूर्वं संग-

१. वरुणश्रीकमोचोदके (तज्जुवुत्से), २. केष्टमाने-वर्तमाने, ३. वडवानलवत्, ४. सूर्ये, ५. स्त्रीणां समूहः स्त्रीणम्, ६. कामवत्, ७. प्राप, ८. सर्वलोहमयवाणाः.

तयोरिव ॥ ४३७ ॥ स तथाऽत्यर्थमभ्यर्थ्य, निजाऽऽवासे न्यवासत । चिंतामणिं स्वयं प्राप्तं, मंदिरे कोऽवमन्यते ॥ ४३८ ॥
 स्नानस्नानादिभिः कृत्यैः, स्वयं स रतिसेनया । तथाऽसेवि यथा मेने, तां तदैव वशंवदाम् ॥ ४३९ ॥ मणिमारुहाय्य स
 स्वैरं, वदौ श्रीपतिवष् धनम् । भोगभोगं तयोस्तेनै तद्बुद्ध्या पर्यपुनुरत् ॥ ४४० ॥ सवित्री रतिसेनाया, यावद् धनमया-
 चत । तावच्छं च कोटिं च, सुमित्रो हेल्या ददौ ॥ ४४१ ॥ तस्य कल्पद्रुमस्यैव, दानाद् बुद्धाऽतिविस्मिता । दशौ न
 दृश्यते पार्श्वे, धनमस्य न चार्जना ॥ ४४२ ॥ स्वेच्छं यच्छलयं द्रव्यं, यत्तदस्य विमृश्यते । चिंताश्माथ निधिः सिद्धो,
 रसस्तुष्टं सुरादि वा ॥ ४४३ ॥ मया सम्यगिदं ज्ञेयं, जरतीति विमृश्य सा । दासीं प्रेष्य धनं किंचिद्, ययाचे सचिवा-
 त्यजम् ॥ ४४४ ॥ स द्रव्याख्यै रहः स्थित्वा, मणिं यंष्टुं प्रचक्रमे । विवरे वीक्ष्य तं बुद्धा, लास्यामीति हृदाऽमुश्रत् ॥
 ॥ ४४५ ॥ सुमित्रोऽपि तदर्चाऽन्ते, तदधिष्ठायकार्पितंम् । द्रव्यं कर्मकरीहस्ते, यथाकामं समर्पयत् ॥ ४४६ ॥ अन्येष्टुः
 स्नातुमासीने, तस्मिंस्तद्वसनाऽञ्जलात् । तद्रत्नमग्रहीदका, कर्करं न्यस्य तस्य दे ॥ ४४७ ॥ स्नात्वा सुमित्रो वज्रांते, अर्थे
 निर्वर्ष्य तादृशम् । मणिस्तथैव मेऽस्तीति, मुग्धधीर्न व्यलोकयत् ॥ ४४८ ॥ तथा निर्वासनकृते, याचितः स पुनर्धनम् ।
 अर्चाक्षणे मणिं पश्य—शपश्यत् कर्करं किल ॥ ४४९ ॥ दशौ च शून्यवज्जने, मणिर्मे किमु कर्करः । किं वाऽऽदाय मणिं
 कोऽपि, दुष्टधीर्वज्रवानिमम् ॥ ४५० ॥ ततः सुमित्रः प्रत्येकं, प्रोचे बुद्धापरिच्छदम् । आतं स्याद् यदि केनापि, रत्न मे
 तर्हि दीयताम् ॥ ४५१ ॥ भवदानां न विद्मस्तद्, वदतीति परिच्छदे । तन्निशम्य सुमित्रं सा, बुद्धा कुधाऽभ्यधादिति ॥

१ भोगविस्तारम्. २ धनेन. ३ तस्या-रतिसेनाया बुद्धा-माता. ४ तर्क्यते. ५ पूलकितुम्. ६ मणिम्. ७ तस्थाने. ८ दृष्ट्वा. ९ भवच्छपथ. १० रत्नम्.

॥ ४५२ ॥ त्वदत्था पूर्वां चौर्यान्मास्सल्लोकं कलंकय । अस्सदेहेऽपि चेच्चौर्यं, तेमोऽरौ न हि किं तमः ॥ ४५३ ॥ त्वयति
हृदितरत्तुष्णी—मुष्णान्मंत्रिनंदनः । अतिधूर्तोऽपि घृष्टोऽन्य-च्छरणं कुरुते हि किम् ? ॥ ४५४ ॥ निःस्वेचानेन किं
कार्य-मिति ध्यात्वाऽथ कुट्टिनी । स्वदासीः प्रेरयामास, तदवज्ञाकृतेऽन्वहम् ॥ ४५५ ॥ अवांससत दास्यंस्ते, स्नानयाना-
दिकर्मसु । आदिश्याथावदन् किं न, त्वं करोषीति रोपतः ॥ ४५६ ॥ रतिसेनामपास्यैकां, सर्वेषामप्यन्यादरम् । पश्यन्नश्य-
त्मानंदो, दध्यौ धीसल्लनंदनः ॥ ४५७ ॥ अनयाऽवज्ञया नूनं, वृद्धैव मणिमग्रहीत् । सिद्धेच्छा चापमानान्मां, निर्विवा-
सयिपत्यतः ॥ ४५८ ॥ अहो जातिरहो भौति-रहो स्थितिरहो मतिः । अहो वंचनचंचुल्वं, पण्यस्त्रीषु प्रसर्पति ॥ ४५९ ॥
पश्यत्यर्थकृते सुरानिव गल्लुष्टानपि प्राणिनो, निःस्वान् दासवदस्यति स्वसदनात् प्राग्दत्तचित्तानपि । न स्नेहेन न विद्यया
न रमया न प्रज्ञयाऽ्यात्मसाद्, विश्वंधंकरणीह पण्यरमणी धात्रा कुंतो निर्ममे ॥ ४६० ॥ (शार्दूल०) मद्यमांसमदमत्सरमाया—
मोहमंडनमनोभवमुल्यान् । आश्रिताऽपि बहुशोऽपि मकारान्, किं ममत्वमर्थते न पण्यो ॥ ४६१ ॥ (स्वागता) अनया
मणिमादाय, वंचितोऽहं न केवलम् । स्वात्साऽपि यद् विनाऽऽन्नायं, नायं दास्यति किंचन ॥ ४६२ ॥ यद्वा निर्दिमि किं वेद्यां,
स्वं निर्दिमि न किं हहा । कामं कामान्धलोऽहं यः, कामये पण्यकामिनीम् ॥ ४६३ ॥ असल्लेर्ध्या श्रिता वेद्या, येन
भर्मणुषाऽपि हि । गृहीतो नियतं तेन, नरकप्राप्तिलभ्रकः ॥ ४६४ ॥ तथापि पापिनीमेनां, विगोचं निखिले पुरे । गृह्णामि
चेन्न रत्नं स्वं, मतिर्मे तर्हि गहिता ॥ ४६५ ॥ उपकृत्युपकर्तुं द्रा-गपकर्तुं च वैरिणि । प्रभविष्णुर्न यः प्राणी, जीवन्नपि

१ सूत्रे, २ रीतिः, ३ वंकरान्निष्पालम्, ४ अश्वतेः, ५ काष्ठाधीना न भवतीति शेषः, ६ कसात्स्वराणात् ७ गच्छति-प्राप्तिः, ८ कच्छुभाप्यवसायाः, ९ अतिभूः, १० जुगुप्सः.

मृतो हि सः ४६६ ॥ भस्माप्यग्निहंतं हृत्—शिरो घञधिरोहति । निराकृतः कृती तद्धि, न तल्पतिचिकीः किमु ॥ ४६७ ॥
 विमृश्यैवमनुक्त्वैव, निरीय च तदालयात् । स्वमणिग्रहणोपायं, सुमित्रो ध्यातवान् पुनः ॥ ४६८ ॥ वीरांगदोऽस्ति
 मन्मित्र—मत्र धात्रीधवोऽधुना । तस्मै निवेद्य सद्योऽपि, कर्षधे किमितो मणिम् ॥ ४६९ ॥ यद्वा तस्य वयस्स्य, संगस्ये
 न्यकृतः कथम् । मित्राश्रयोऽपि यल्लजा—वहः स्याद्वासने सताम् ॥ ४७० ॥ वयस्यं न श्रयेद् दुःस्थो, महानिति मतिर्मम ।
 कृशः शशी श्रयन्मित्रं, सं नामापि विडुपति ॥४७१॥ तस्माद् भ्रान्त्या भुवं कांचित्, कलयित्वा कैलां कलाम् । वेश्यातो
 मणिमादास्ये, संगस्ये सुहृदस्ततः ॥४७२॥ ध्यात्विति पुरतस्तस्मात्, प्रस्थाय सचिवात्मजः । क्रमात् कामन् महीचक्रं, सुरत्
 प्राप पुरः पुरम् ॥ ४७३ ॥ अत्युच्चस्वर्णशालाढ्यं, रत्नोरुकिपिशीर्षिकम् । स्वर्गंगाधितैश्चैत्य—ध्वजचलांचलैरसत् ॥ ४७४ ॥
 प्रेक्षमाणः पुरं दूराद्, रंगतो गोचरं गतः । सुमित्रोऽमस्त तच्छून्यं, नृतिरश्वासंचरात् ॥४७५॥ युगम् ॥ इदमीदृक् कुतः
 शून्य—मिति विस्मितमानसः । सोऽन्तर्विवेश पूर्लक्ष्म्या, कृष्यमाण इवोच्चकैः ॥ ४७६ ॥ श्रीपथे श्रीपथे स्फारान्, मुक्तौ-
 धान् जवनौलवत् । रैभारान् धुद्रगिरिव—स्मणीनुपलंबं डवत् ॥ ४७७ ॥ कर्पूरादीन् लवणवत्, क्षौमराशीन् वरंशिवत् ।
 पश्यन् मर्त्यानपश्यंश्च, श्रुपेक्षमनि सोऽविशत् ॥ ४७८ ॥ युगम् ॥ तस्मिन्नाद्ये कणस्फार—कोष्ठागारपरंपराम् । द्वितीये
 कांस्यतानादि—विचित्रामत्रमंडलीम् ॥ ४७९ ॥ तृतीये रूच्यरूर्वमादि—पान्नाढ्यं च मर्हानसम् । तुर्थे क्षौमादिवस्त्राणि

१ सूर्यम् २ रुकीयम्, ३ मनोहराम्, ४ राजमार्गं, ५ वीसायां द्विस्म, ६ मरुगण, ७ जवधान्यवत्, ८ स्थूलव्रतत् ९ सुवर्णोदि, १० अन्नपक्वमण्डम्, ११ कौपेयादिवस्त्राणि.

पंचमे श्रीसदःसदः ॥४८०॥ षष्ठे रत्नादिसदस्तु—कोशं निधिपतेरिव । पश्यन् प्रविष्टवान् मंत्रि-नंदनः सप्तमे क्षणे॥४८१॥
 त्रिभिर्विशेषकम् ॥ स तत्र स्वर्णपत्यंक—विश्रांतं करसीयुगम् । हेमशृङ्खलनङ्गाहि-द्वंद्वं दृष्ट्वा विमृष्टवान् ॥ ४८२ ॥ किं
 मोहं; किमु कौतुकं, किमु मनःसंकल्पना, किं श्रंस; किं स्वप्न; किमु शार्ङ्गरी, किमु कला काडर्पीद्रजालं किमु । इवंधः
 किमु, किं मैतिव्यवसितं, किं वेपकृतकैतवं, किं चित्रं, किमु देवताकृतमिदं, किं वा परं किंचन ॥४८३॥ (शार्दूल०) सर्वशून्ये
 पुरेऽत्रैतुं, प्रभविष्णुर्नरोऽपि न । किं पुनः करसीयुगम-सुपथारोडुमक्षमम् ॥४८४॥ आनीयतेह केनेदं, पत्यंके केन चास्यत ।
 समनह्यत केनेत्यं, शृङ्खलेनेहंशं किमु ॥ ४८५ ॥ शय्यासेदुपि दासेरी-द्वंद्वं किं सृजतीति सः । ध्यात्वा प्रप्तोऽन्तिकेऽद्रा-
 क्षीत्, तन्नेत्रे ससिताञ्जने ॥ ४८६ ॥ तयोः पार्श्वे च धवल-कृष्णाञ्जनसमुद्भक्ते । स्वर्णाञ्जनशालाकाढ्ये, दृष्ट्वा मंत्रिसुतोऽ-
 मृशत् ॥४८७॥ इमे केचित् स्त्रियौ नूनं, श्वेताञ्जननियोजनात् । कोऽपि सिद्धः सुरो वाऽपि, करसीचक्रुवान्महीः ॥४८८॥
 कृष्णाञ्जनेन चानेन, जाने स्वमतैवैभवात् । इमे रूपं प्रपद्येते, सद्यः स्वाभाविकं पुनः ॥ ४८९ ॥ किमञ्जनं निवेद्यैत-
 नेत्रयोः करवै स्त्रियौ । स्वदाक्ष्यस्याञ्जनस्यापि, पश्याम्यतिशयं स्वयम् ॥४९०॥ पिशाच्यावथ राक्षस्या-वेते भूत्वाऽञ्जनाकिल ।
 सामश्राद्धेद् असेयातां, कः स्यान्मे शरणं तदा ॥ ४९१ ॥ एवमेव विमोक्ष्ये चेत्, तर्ह्यन्तर्मनसं मम । एतच्छल्यमिवातुल्यं,
 शवज्जीवं व्यथिष्यते ॥४९२॥ प्रियं वाऽप्यप्रियं वाऽस्तु, कारिष्याम्येव साहसम् । न हि कार्तर्यतः किंचिच्च, श्रेष्ठं सिद्धवति

१ श्री सीदति वास्तिन् तत् श्रीसद तदस्ति यस्मिन् सदस्ति तत् श्रीसद सद-वर्त्मनीपृष्ठस्थानं, तत्, २ कक्षायाम्-निर्भागे (गाले), ३ वश्रुयुगलम्, ४ अक्षानसू-
 ५ सिष्यद्वानम् ६ इन्द्रजालप्रकारमाया शाम्बरी, *मैतिवंचनम्, ७ रुपात्ताकृतम्, ८ ईदृक्किमस्ति, ९ उपविष्टम्, १० भयरहितः, ११ एतत्-करसीयुगम्

कहिंचित् ॥ ४९३ ॥ ततस्तत्रोन्नयोर्न्यास्यत्, सुमित्रः कृष्णमञ्जनम् । करभ्यावपथभृतां ते, देवक्रांते इव स्त्रियौ ॥ ४९४ ॥
 वेगादुत्तीर्य पर्यका-दाश्चर्यमधिरुह्य च । उपावीविशतां तत्र, तं नला विनयेन ते ॥ ४९५ ॥ पृच्छति स्म सुमित्रस्ते,
 प्रशस्ते । तथ्यमुच्यताम् । कुतः शून्यं पुरं? के च, युवां? करभिके च किम्? ॥ ४९६ ॥ तमाचष्ट तयोर्ब्रह्मा, गिरा माधुर्य-
 धुर्यथा । द्वेषयंतीव वीणाया, वेणोरपि च निकेणम् ॥ ४९७ ॥ उत्तरस्यां प्रशस्यश्री-सस्र पद्मवदन्वहम् । सुभद्रपुरमि-
 त्यस्ति, पुरं भद्रकरं सताम् ॥ ४९८ ॥ स्वतातहिमवद्भ्रांतिं, विभ्राणोव सुरापगा । उन्नतं सेवते यस्य, शालमालंब्य
 सन्निधिम् ॥ ४९९ ॥ गंगादित्य इति श्रेष्ठी, तत्रास्त्यादित्यसद्द्युतिः । सञ्चक्राणां मुदं दत्ते, यः पद्मोच्छासलालसः ॥ ५०० ॥
 आकालिकीव लोलाऽपि, कमला यस्य वेदमनि । स्थेयसी प्रेयसीवासीत्, पुण्येन कृतकार्मणा ॥ ५०१ ॥ वसुधारेव विश्वस्य,
 परमानंददायिनी । तस्मिंथा बहुधाराऽऽस्ते, रूपाद् रतिरिवापरा ॥ ५०२ ॥ तयोर्निरुपमप्रेम्णोः, पुण्यनैपुण्ययोगतः । गार्ह-
 स्थ्यद्रोः फलानीव, बभूवुर्नदना घनाः ॥ ५०३ ॥ तौ दंपती कदाऽप्येवं, दध्यतुनौ सुता घनाः । दुहितैकाऽपि नास्त्येषां,
 या स्यामंगलकारिणी ॥ ५०४ ॥ लोकस्याहो स्थितिः काऽपि, पुत्री पुत्री समीहते ॥ पुत्रीवानपि पुत्रं च, यद्वा जगदंसत्रि-
 यम् ॥ ५०५ ॥ उपास्यत ततस्ताभ्यां, तदर्थं गोत्रदेवता । तद्वरं मुदिताऽदत्त, तुष्टा 'कामदुधेव' सा ॥ ५०६ ॥ तत्पभा-
 वात् तयोः पुत्र्यौ, बभूवतुरुभे शुभे । आद्या जया द्वितीया च, विजया विनयाऽऽस्पदम् ॥ ५०७ ॥ बहुपुत्रजुजातत्वाद्, भार्य-
 सौभाग्यतोऽपि च । मातापित्रोः संगर्भाणा-मप्यभूताभिमे प्रिये ॥ ५०८ ॥ क्रमात् कलसु सर्वासु, शारदावद् विशारदे । श्रियाऽ-

१ अशु क्षेणे-छडिक्रमम् २ ध्वनिम्, ३ पद्मा-रक्षणी. पक्षे पद्म-रक्षणी. ४ विष्णुदिव. ५ आवयोः. ६ पुत्रवान्. ७ अविद्यमानवस्तुश्रियम्. ८ आतृषाम्. ९ शोभया.

कुमार-
पालच०

॥ १०२ ॥

त्यप्सरसौ जाते, चारुतारुण्यतः शुभे ॥ ५०९ ॥ शेषबंगेषु न लावण्य-ससंपत्त्या विधिर्न्यधात् । हेल्यैवाहितं तेष्व-व्यहो
तैद्यौवनश्रिया ॥ ५१० ॥ इतश्च गंगादिलस्य, गंगातीरवनांतरे । सुशर्माऽस्ति, परिव्राड् गुरुसत्तमः ॥ ५११ ॥
तत्र गत्वा स्वयं श्रेष्ठी, तं नमस्कृत्य भक्तिः । अत्यर्थमर्थयामास, भुक्त्यर्थं स्वीयवेदमनि ॥ ५१२ ॥ ऊचे सुशर्मा धर्मज्ञे,
भक्तस्यैतत् त्वोचितम् । परं गृहिगृहं गंतुं, यतीनां नास्ति योग्यता ॥ ५१३ ॥ यतित्वं नाशयत्याह, लोकोऽपि गृहिसंगमः ।
तृणौषं निर्देहत्येव, हुताशनलवोऽपि हि ॥ ५१४ ॥ द्वाविमौ पुरुषौ नैव, स्वार्थसार्थसमर्थकौ । यतिः संगपरः शश्वद्,
गृहस्थः संगवर्जितः ॥ ५१५ वदंतमेवं निर्व्यञ्जं, परिव्राजं बलादपि । बुभोजयिषया श्रेष्ठी, निन्द्ये स्वगृहमाग्रहात् ॥ ५१६ ॥
तं महेशमिवाध्यक्षं, कल्याणमिव मूर्त्तिमत् । दृष्ट्वाऽजनिष्ट तुष्ट्योच्चैः, पुष्टं श्रेष्ठिकुंडुवंकम् ॥ ५१७ ॥ मूर्त्तमकिरसेनेव,
पयसा तत्पदौ स्वयम् । प्रक्षाल्य परमे स्थाने, श्रेष्ठी भोक्तुं न्यवीविशात् ॥ ५१८ ॥ सत्कवेः काव्यवद् वर्ण-नीयवर्ण
सुसंस्कृतम् । रसाढ्यमशानं भोक्तुं, सुशर्मा स प्रचक्रमे ॥ ५१९ ॥ अनास्वादितपूर्वं त-दश्रवानारसं व्रती । माधुर्यै-
करसां भेने, सुधां तस्य पुरस्ठणम् ॥ ५२० ॥ सपुत्रः सकलवोऽपि, श्रेष्ठी तद्भक्तिमाचरन् । व्यजनानिलमार्थत्तं, युयामि-
त्युचिवाच हुते ! ॥ ५२१ ॥ श्रृंगारयंलौ श्रृंगारं-मप्यात्मीयांगसंगतः । उद्वेलयंलौ वक्त्रेणु-कांत्या स्नेहसहोदधिम् ॥
॥ ५२२ ॥ मंत्राक्षरैरिव क्षिप्तै-श्चंचलैर्लवणांचलैः । मोहयंलौ प्रति मुहु-मुनीनामपि मानसम् ॥ ५२३ ॥ परिव्राजः

१ अतिविभवाभावात् २ लावण्यम् ३ भोक्तुं श्रुंके इति भोजयति, भोजयितुमिच्छतीति बुभोजयिषतीति भिजन्ताद् भुज सत् ततो 'उप्रलययादेः प्रलययत्तात्
आप बुभोजयिषया तथा ४ रमे स्थाने तं, प्र. रह स्थाने तं, प्र. ५ कुशम्. ६ पुत्रौ । ७ शृंगारयत इति शृंगारयत्यौ. ८ शृंगारसम्-आभूयं च.

पुरः स्थित्वा, ते जयाविजये सुते । सकंकणझणत्कारं, चक्रतुर्व्यंजनानिलम् ॥ ५२४ ॥ त्रिभिविशेषकम् ॥ तस्य तद्दर्शना-
 देव, शीतरश्म्युदयादिव । समुद्रस्यैव हृदयं, तत्क्षणं बुधुभेतमाम् ॥ ५२५ ॥ पीयमानो मनोहस्य, तच्छावण्यमुधारसम् ।
 भोज्यं विषाकवन्नैव, सर्वदे तापसेश्वरः ॥ ५२६ ॥ तद्दृष्टिधनवर्धिष्णौ, रागपूरे निमज्जतः । स्यात्तेऽभूत् तस्य नाऽऽधारो,
 दूरितैः शीलपादपः ॥ ५२७ ॥ अहो जितेन्द्रियस्यापि, काचारण्ये मनोमुग्धम् । प्रकाश्य स्त्रीमयं पाशं, कामव्याधौ निय-
 ङ्छति ॥ ५२८ ॥ असीव्यद् देहे स्वे पशुपतिरुमां, कंसमथनो, विगुप्तो गोपीभि-र्दुहितरमयासीत् कमलभूः । यदादेशदेते-
 जगदपि मृगीहृक्परवशं, स वश्यः कस्य स्यादहह विषमो मन्मथभटः ॥ ५२९ ॥ (शिखरिणी) तस्याशुपायं स ध्यात्वा,
 कंचिच्चेतसि शोच्यधीः । हित्वा कदन्नवद् भोज्य-माचम्य च समुत्थितः ॥ ५३० ॥ विमनस्कमिवालोक्त्य, गंगादिलो-
 ऽन्वयुक्त तम् । किं व्याधिर्वाधते वाऽऽधिः, सम्यग् नाभोजि यत् त्वया ? ॥ ५३१ ॥ स माधी तं रहः साह, विघ्नं वीक्ष्य भव-
 द्गृहे । कथं मुंजे यतो शल्यं—स्नेहो मामपि बाधते ॥ ५३२ ॥ को विघ्नः कथ्यतां तथ्य—मिति श्रेष्ठिनि पृच्छति ।
 आगच्छेर्मठमाख्यामी-त्युक्त्वाऽगाद् गुरुराश्रमम् ॥ ५३३ ॥ गंगादित्योऽथ तस्याश्वं, श्रित्वा प्रश्रयति स तम् । गुरो !
 निगद्यतां सद्यः, कः प्रयूहोऽस्ति मद्गृहे ? ॥ ५३४ ॥ सुशर्माऽऽचष्ट दुष्टस्तं, किमहं करवै वद् ? । एकतो मे व्रतभ्रंशो—
 ऽन्यतस्तव कुलक्षयः ॥ ५३५ ॥ गृहस्थचित्ताकरणाद्, याति जीवितवद् व्रतम् । तां न मे तन्वतस्त्वेतत्, क्षीयते निखिलं

१ परित्राजः, २ इच्छाप्रतिघातं कृत्वा, ३ जग्धिवान्, ४ युक्तम्, ५ दूर संजातं यस्य स दूरितः "तदस्य संजातं तारकादिभ्य इतच्", ६ प्रकटयित्वा,
 ७ यत्राति ७ जुगुप्सितः, ८ बोध्या-बोधनीया वीर्यस्य ताः, ९ अदृच्छन्, १० यजमान (भक्त) स्नेहः.

कुलम् ॥ ५३६ ॥ नुष्टस्थापि भक्त्या त्वां, वचिम श्रेष्ठिन् ! सुते तव । सदूषणतयाऽत्यन्तं, त्वकुलं क्षपयिष्यतः ॥ ५३७ ॥
यथाऽनयोस्तनवास्ति, निःसीमं कामनीयकम् । तथा दोषोदयोऽप्युच्चै, रत्नदूषी यतो विधिः ॥ ५३८ ॥ परिणाश्याय दत्से
त्वं, यदि कस्यापि नन्दने । तर्हि तत्कुलनाशोऽथ, पातकैरुपलिप्यसे ॥ ५३९ ॥ गंगदित्यस्तदाकर्ण्य, प्रसीत इव पृष्टवान् ।
त्वं कृपाजुः कलावांश्च, वद किं करवाण्यहम् ? ॥ ५४० ॥ पंफुल्यामास मे नूनं, सद्योऽपि छद्मपादपः । इति दुष्टोऽतिहृ-
ष्टात्मा, सुशर्माऽऽचष्ट तं पुनः ॥ ५४१ ॥ परेद्येवि चतुर्दश्यां, श्यामायां दिनयौवने । दारव्यां नव्यपेढाया—मच्छिद्रायां
समंततः ॥ ५४२ ॥ दुकूलोन्मीलितश्रीके, भव्याभरणभारिते । तत्र पुत्र्यौ निजे न्यस्य, विनिवेश्य च तालकम् ॥ ५४३ ॥
तां पेदां सधुपादाय, वलिपुष्यादिसंयुताम् । एकाकी त्वं समागच्छे, रहः स्वस्तं टिनीतटम् ॥ ५४४ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥
तत्राहं स्वयमागत्य, वलिनिक्षेपपूर्वकम् । पेदां चाह्लाव्य गंगायां, करिष्ये ज्ञातिकं ततः ॥ ५४५ ॥ एवं कृते कृतित् ! भवि,
कुशलं त्वकुलेऽसिले । यदि क्षेममभिप्रैपि, तर्हि निर्माहि मा मुहः ॥ ५४६ ॥ इत्थं सिध्याऽपि स स्वार्थी, तथाऽहो तदची-
(च)कथत् । गंगदित्यो यथा मेने, सत्यमेवातिसुगंधीः ॥ ५४७ ॥ कृत्वा स्वार्थसमर्थनाय विविधां मायामर्थीं चातुरीं, विद्या-
ज्ञानकलौपथादिविधिभिर्भ्यं वंचयते जगत् । अतैर्दुष्टहृदो वहिर्गतभृतः पाखंडिनस्तेऽपि चे—जायंते गुरवस्तदा कथमहो नामी
वकोटादयः ? ॥ ५४८ ॥ (शार्दूल०) श्रेष्ठथागारमागत्य, न कस्यापि प्रकाश्य तत् । चतुर्दशीदिने प्राप्ते, तत्सामग्रीमतीतनत्
॥ ५४९ ॥ अन्याऽपि कन्या धन्याऽपि, स्यादन्यात्रासमंडनम् । अनयोर्दुष्टयोस्त्यागे, हानिः कानाम मे ननु ॥ ५५० ॥ ध्यात्वैत्य-

१ अतिशयेन पकल-फलवान् जात इत्यर्थः . २ निपातनात्-अव्ययम्-परदिवसे इत्यर्थः . ३ द्वारसंघंम्. (ताळ) ४ गंगातट. ५ अन्तर्दृष्ट्या दृष्ट हृदयं येषा ते.

सखुले कन्या, नमस्त्वेवं धुनिस्त्रगाम् । इति मिथ्योत्तरेण स्त्रं, प्रत्याख्य च परिच्छदम् ॥ ५५१ ॥ सर्वं गुरूक्तमादाय, पेदां
 सतनयाद्दयाम् । उत्पाद्य च जनैः श्रेष्ठी, स्वःसरित्तटमाटिर्वात् ॥ ५५२ ॥ त्रिमिषिशेषकम् ॥ त्रतिबुवोऽपि तत्रैत्य, श्रेष्ठिभू-
 ल्यान् प्रहिय च । आप्लावयत् स्वपुणयालि—मिव पेदां नदीजले ॥ ५५३ ॥ कृत्वा च श्रातिकं सम्यग्, गंगादित्यं गुरुज्जगौ ।
 गच्छ त्वं त्वखुलेऽद्यासीत्, क्षेमं विघ्नविघातनात् ॥ ५५४ ॥ गत्वा गृहं जगौ श्रेष्ठी, गंगायां झरिता सती । सा पेदाऽगात्
 पयोवेगाद्, धर्तुं नाशकिकि केनचित् ॥ ५५५ ॥ हा वत्से ! दर्पणस्वच्छे, युवयोः किमजायत । यन्नीते वंदितुं गंगां, तथैवा-
 पृहते रयात् ॥ ५५६ ॥ एवमादि विलयोच्चै—गंगादित्यः कुडुंबयुक् । तदोङ्कैर्देहिकं चक्रे, धिगहो कूटनाटकम् ॥ ५५७ ॥
 युमम् ॥ शठोऽथ मठमभ्येत्य, परित्राद् कूटकोटिमृत् । विमलंभयितुं शिष्यान्, मूर्खमुख्यानिदं जगौ ॥ ५५८ ॥ अद्याह स्म
 समाधिस्थं, शंकरो सां पुरः स्फुरन् । तुष्टस्तेऽस्मि यतिन् ! ध्याना-देकतानमनःकृतात् ॥ ५५९ ॥ हिमाद्रेः स्वयमानीत-
 स्फीतदिव्यौषधान्विताम् । पेदां तुभ्यं प्रहेष्यामि, प्रवाहे सिद्धसैधवे ॥ ५६० ॥ त्वया विनैयैरानाख्या, सा तदौषधयोगतः ।
 विद्याः सेत्स्यति हृद्यास्ते—स्वस्यं विश्वैकवश्यदाः ॥ ५६१ ॥ तद्युष्माभिर्जवाद् यात्वा, स्वर्वापीं प्रति संप्रति । पेदा झटित्यु-
 पानेया, नोद्घाड्या च कथंचन ॥ ५६२ ॥ अहो असद्गुरोर्भाग्य—भंगीसंगीतिकं महत् । प्रहिणोति हरो यस्मै, मंजूषां
 मंजुलौषधाम् ॥ ५६३ ॥ इत्यमंदतमानंदा—स्ते शिष्यास्त्वरथांतुराः । तुंगं गंगातटं श्रित्वा, तामायांतीं व्यलोकयन्

१ गंगाम्. २ अगामत्. ३ दुष्टो त्रती त्रतिबुव. ४ अधुना. ५ जातम्. ६ इदं-महत्, ऋषिद्विसिन्धु-गंगा. ७ गत्वा. ८ गंगाम् ९ सम्यक्मानम्. १० धामी-

पृलाभार्थं विलंबासहेनन—उत्सुकाः.

॥ ५६४ ॥ युगम् ॥ अथ सा सहसाऽऽयांती, मंजूषा क्रीडितांभसि । एतस्महापुरेशेन, सुभीमेन न्यमात्यत ॥ ५६५ ॥
 आनाय्य तां समुद्राब्ध्या, प्रतिकंचिकया रयात् । स्वकन्ये इव ते कन्ये, सुभीमस्तत्र दृष्टवान् ॥ ५६६ ॥ किमेते मूल-
 जातत्वाद्, विषकन्यात्वतोऽथवा । लके गंगाऽर्चनार्थं वा, मुके निर्दूषणे अपि ॥ ५६७ ॥ इत्याद्यानल्पसंदेहो, मूपस्तद्रूप-
 मोहितः । ते स्त्रियौ जगृहे को हि, स्त्रीरत्नं हस्तगं लजेत् ? ॥ ५६८ ॥ युगम् ॥ तत्रान्यस्त्रीद्वयन्यास-मंत्रमेकस्य मंत्रिणः ।
 मुक्त्वाऽन्याऽमाल्यमंत्रेण, वनोदानाय्य तत्क्षणम् ॥ ५६९ ॥ क्षिप्वा च मर्कटीयुगं, तालयित्वा च पूर्ववत् । सुभीमः स्राव-
 यामास, पुनः पेटां सरिजले ॥ ५७० ॥ युगम् ॥ क्षिप्यास्ते तां समायांतीं, दृष्ट्वा कृष्ट्वा च वेगतः । मठापवरकेऽयुव-
 च्ननर्थमिव देहिनम् ॥ ५७१ ॥ सुशर्माऽथ कृतोन्माथः, पृथुगन्मथहेतिभिः । दिनांतं दृष्टवान् स्वस्य, दिनांतमिव भूरिशः
 ॥ ५७२ ॥ कर्मसाक्ष्यपि सर्वेषां, तदा तत्कर्म वीक्षितुम् । अनीश इव तं पुण्य—मिवात्तं तरणिर्यथै ॥ ५७३ ॥ श्रद्धिकन्ये
 प्रति प्रौढं—स्तद्रागं इव मूर्तिमान् । रंजयन्नखिलं न्योम, संथ्यारागोऽप्सुरततः ॥ ५७४ ॥ परित्राजोऽतिदुर्धान-संजातै-
 र्दुरितैरिव । तमो भिव्यानशे लोकः, समुह इव कज्जलैः ॥ ५७५ ॥ स स्वशिष्यात् जगौ विद्यां, साधयिष्याम्यहं निशि ।
 युष्माभिस्सालयित्वौचै—द्वारं श्येयं मठाद्बहिः ॥ ५७६ ॥ कोकूयमाना सौ दुष्टा, द्वारमुद्घाटयेद् यदि । तथापि न तदुद्-

१ स्वर्गकन्ये. २ मूलनक्षत्रजाता कन्या कुलनाथिनी भवति अतः. ३ पेटायात्. ४ धारायात्. ५ उत्पादितोन्माद. ६ शब्दे. ७ अयुषो दिनान्तमिव-भागान्त
 मिव वा. ८ वासमर्थः. ९ तापस्युष्यामिव. १० उदरदः. ११ तापसराग इव. १२ तापसस्य. १३ जगद. १४ श्रुतं पुन. पुनः वा क्वते इति कोकूयते, इति
 कोकूयमाना (कु-शब्दे-शब्दन्तं). १५ विद्या.

घाब्यं, न भैतव्यं च चेतसि ॥ ५७७ ॥ शिष्यैस्तथा कृते रात्रौ, परिव्राड् दूरितव्रतः । मञ्जूषाम्यासमध्यास्य, वज्रुमेवं प्रच-
 क्रमे ॥ ५७८ ॥ आजन्माप्यप्रपंचेन, प्रपंचोऽयं मयाऽखिलः । भवन्निसितं विदधे, विधेयेन मनोभुवः ॥ ५७९ ॥ पूज्य-
 तादेवताऽवासे—रिहायुत्र च वैच्छितम् । शुभत्कृते मयाऽमोचि, तृणवत् तदपि व्रतम् ॥ ५८० ॥ तत्प्रसधानवद्यार्थो ?,
 शुवाभ्यां सरतायितम् । निजांगसंगमरसै—निर्वाप्यं मामकांगकम् ॥ ५८१ ॥ इत्याद्यालष्य पेदायाः, स द्वारमुदजीघटत् ।
 ह्योत्कटे मर्कटिके, विकटे निर्गते ततः ॥ ५८२ ॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥ धुधिते ते तृपार्त्तं च, संकीचात् प्रभ्युते चिरात् ।
 तमसा द्वारमप्राप्य, तमेवास्तु विलेगतुः ॥ ५८३ ॥ आभ्यां निभाल्य स्त्रीरूपं, कर्मैतन्निर्ममेऽमुना । इतीव तस्य वानयो-
 प्रागव्यदाहरतां ह्यौ ॥ ५८४ ॥ ईदं दुष्कर्मलघ्नस्य, परिव्राजोऽस्य नोचितम् । ते तत्रक्रमतो नूनं, त्रोटयांचक्रतुः कृधा
 ॥ ५८५ ॥ अनेनैव सुशर्माऽयं, दध्यौ दुष्टमिति युवम् । मर्कट्यौ खंडशस्तस्य, हृदयं परितेनतुः ॥ ५८६ ॥ परांगनापरि-
 ष्वंग—रंगोऽनेनोऽयमैहत । तस्येतीवाखिलं गात्रं, मुहुर्भक्षयतः स्म ते ॥ ५८७ ॥ इत्थं शास्त्रामृगीभ्यां स, भक्ष्यमाणाखि-
 लांगकः । व्याकुलात्मा सपूत्कारं, स्वशिष्यानिदमूचिवान् ॥ ५८८ ॥ रेरे केनापि पापेन, मद्द्विषा मर्कटीजुषा । मंजुषा
 प्रेषिता ताभ्यां, दार्यमाणोऽस्मि भेषवत् ॥ ५८९ ॥ द्वारमुद्ग्राब्धतां तूर्णं, गुरुणा कार्यमस्ति चेत् । नो चेदहं प्रसीतो,
 ऽस्मि, शुष्माकं लिहतामपि ॥ ५९० ॥ गुरौ दुंवापरेऽप्येवं, शिष्यास्तद्वारिताः पुरा । तद्विद्याविकृतं मत्वा, द्वारं नैवोदजी-

१ दूषितं-दूरे गतं मतं यस्य सं. २ वरांगतेन. ३ व्रतम्. ४ तस्मात्. ५ महस्यौ. ६ वन्धनात् छुटिते. ७ इत्ययम्. ८ मर्कटं-नासिका. ९ हृदयेन. १० परल्ल्या-
 लियानामल्यः. ११ गात्रेण. १२ युता, प्र. १३ सुत.

घटन् ॥ ५९१ ॥ ततः स ह्यवगीखंडी—कृतांगस्तिलचूर्णवत् । पापीथानिति मत्वेव, प्राणैः सद्योऽपि तल्यजे ॥ ५९२ ॥
दुष्टकर्मा सुशर्माऽसौ, रौद्रध्यानतया मृतः । वभूव राक्षसद्वीपे, राक्षसोऽतिदृशंसहृत् ॥ ५९३ ॥ मृगवादः श्रौढिं हृढ-
यति, शुभं नश्यति, जने-श्रतीतिर्न क्वापि, स्फुरति मनसि ध्यानमशुभम् । अक्रांतिंलैलोक्ये लसति, चिरमंते च कुगतिः,
फलान्येतानि स्युर्नतु तदुभृतां वंचनतरोः ॥ ५९४ ॥ (शिखरिणी) विज्ञायावधिर्नो स्वस्य, सुभीसं मृत्युकारणम् । स
क्रौणपोऽतिकोपेन, पुरसेतदुपागमत् ॥ ५९५ ॥ निर्भर्त्थ्यास्फाल्य च श्राब्धि, निर्णेजक इवांवरम् । स तं जघान कः शक्रः,
सहतेऽन्यपराभवम् ॥ ५९६ ॥ मुक्त्वा ते द्वे स्त्रियौ सर्वान्, पौरांश्च निरवासयत् । द्विषहृद्युहो हि निग्राह्यो, द्विषत्येपे नयो
द्वयम् ॥ ५९७ ॥ अहो भृशं दुरंतोऽसौ, परदारग्रह्वाऽऽग्रहः । न स्वसैव यतो नाशः, परेषामपि क्तिनु संः ॥ ५९८ ॥ सा
जया विजया सा च, ते आवां श्रेष्ठिनः सुते । राक्षसोद्वासितमिदं, पुरं स्फुरति ते पुरः ॥ ५९९ ॥ एतद्वृत्तं निजं सर्वं, स एवा
ख्याय राक्षसः । वभाषे गागभवप्रेम्णा, परिणोष्ये युवामिति ॥ ६०० ॥ एकाकिन्यौ पुरे शून्ये, विभेष्यत इमे इति । सृष्टे-
तदंजनद्वंद्व—मुष्टीत्वखीत्वकारकम् ॥ ६०१ ॥ कृत्वा श्वेतांजनेनावां, करभीभावभासुरे । स याति राक्षसद्वीपं, द्वित्रैय-
सैरुपैति च ॥ ६०२ ॥ युगम् ॥ त्वराहूतश्चिरादेति, चिराहूतश्च सत्वरम् । विपर्यस्ता स्थितिलस्य, वेधसाऽपि न बुध्यते
॥ ६०३ ॥ एवं व्यसनपाथोधा—वावां देवेन पातिते । न कोऽप्युद्धृतुमेतसा—दस्ति निस्तुषविक्रमः ॥ ६०४ ॥ परम-
द्यापि नौ व्यापि, किंचिद्भ्रान्त्यं विजुंभते । दीनानाथैकजीवातु—यैनाकृत्यो भवानिह ॥ ६०५ ॥ चिंतयौपथिकं किंचिद्,

१ निर्दयहृदयः, २ विभोलेख्यर्थः, ३ उग्रदुःखस्य राजानम्, ४ रजक इव बलम्, ५ शत्रुपक्षीय, ६ नीतिः, ७ नाशः, * हृदि, प्र. ८ केष्टते-विद्यते, ९ विचारय.

येनास्मात् कौणषाधमात् । पंचाननात् कुरंगीव—दावां मोचयसे रयात् ॥ ६०६ ॥ परोपकाराहितराभसिक्था—अ स्वस्य
 कष्टं विमृशति संतः । किमंगघर्षेण जगल्लानानं, न चंदनास्तापभरं हरति ॥ ६०७ ॥ (उपेन्द्रवज्रा) इत्युच्चैश्चाडुकोटिभि—स्ताभ्यां
 स्त्रीभ्यां स भौरितः । सुमित्रश्चितयामास, दक्षिण्यैकमहोदधिः ॥ ६०८ ॥ एकतः क्रूरकोटीरः, स कीनाशो हरत्यसूत्र ।
 अन्यतः शरणं प्राप्ते, त्राणाहं स्त्रीतमे इमे ॥ ६०९ ॥ एतदर्थं वरं प्राणान्, मुंचे सत्वरगत्यवान् । न पुनः प्रार्थनाभंगं,
 कृत्वा गच्छामि रंकवत् ॥ ६१० ॥ अर्ध्यास्य धैर्यमूर्जस्त्रि, नयाम्येते पुरं निजम् । रक्षिता भविता कोऽपि, त्रयाणां पुण्य-
 नैपुणात् ॥ ६११ ॥ राक्षसेनास्त्रि मुक्तश्चेत्, तदैते दधिते मम । अथ तेन हतस्तर्हि, परार्थाः संधवोऽसवः ॥ ६१२ ॥
 सुमित्रः पृष्टवान् कच्ये, स कदैष्यति राक्षसः । अघेति ताभ्यामुक्तेऽसौ, स्माहाऽऽकार्यस्तदा द्रुतम् ॥ ६१३ ॥ स्त्रीभ्यां प्रोचे
 स गंधेन, ज्ञात्वाऽत्र त्वां हनिष्यति । अतोऽधः कोशसदने, स्थित्वैतां क्षपयं क्षपाम् ॥ ६१४ ॥ एतां तन्मतिमाहृत्य, कर-
 मीकृत्य च स्त्रियौ । सुमित्रः कोशमर्ध्यास्य, निश्चेष्ट इव तस्थिवान् ॥ ६१५ ॥ विभावर्यां विभातायां, सुमित्रो निर्गतस्ततः ।
 ते नारीकृत्य पप्रच्छ । नैशं कीनाशचेष्टितम् ॥ ६१६ ॥ ऊचतुस्ते निशि प्राप्तः, क्रव्याद् गन्धं नरोद्भवम् । लब्ध्वा कोऽपि
 नरोऽत्रेति, जल्पन् दिक्ष्वक्षिपद् दृशौ ॥ ६१७ ॥ गंधोऽयमावधोरेव, नार्योर्नान्योऽस्ति कश्चन । मुमूर्धुः कः समभ्येति, गुह्यै-
 गर्भं द्विपद्भिः ॥ ६१८ ॥ इत्यस्मद्दृचसा सोऽति—प्रतीतो यामिनीं स्थितः । पुनः शीघ्रं समागच्छे—रित्युकोऽगामिजं

१ रसस (औच्छ्रित्यं) श्रयोजनमयेति रामसिक्तस्य भाव रामसिक्त्यं तस्मात्, २ भायुक्तः कृतः, प्रीतः ३ अवलम्ब, ४ धन्या भविष्यन्ति प्राणाः
 ५ क्षपये. क्षिपाम्, प्र. ६ आश्रित्य, ७ रात्र्यां गतयाम्, ८ क्रव्यं—मात्समिति-मक्षयतीति क्रव्याद्-राक्षसः, ९ गुफामध्यम्, १० सिंहस्य.

गृहम् ॥ ६१९ ॥ युगम् ॥ अथांजनद्वयं लात्वा, दासेरीकृत्य ते स्त्रियौ । क्रोशाऽऽत्तसद्रत्नभृते, गौण्यौ तत्र निवेश्य च ॥ ६२० ॥ अध्यास्य करभीमेकां, द्वितीयां च करे श्रयन् । सुमित्रः प्रस्थितो धीरो, महाशालपुरं प्रति ॥ ६२१ ॥ युगम् ॥ कौणपापतभीत्या स, क्लामन् मार्गं समीरवत् । मध्येकांतरमद्राक्षी—न्नरमेकं तरोस्तले ॥ ६२२ ॥ अयं रविरिवौजस्वी, सोमवत् सौम्यदर्शनः । योगीव ध्यानवद्वात्मा, चित्रयस्त इव स्थिरः ॥ ६२३ ॥ नूनं लोकोत्तरसंफूर्तिः, सिद्धः कश्चन दीर्यते । रक्षिष्यति च मां भीत—मस्माद् राक्षसवैशसात् ॥ ६२४ ॥ ध्यात्विति करभीद्वंद्वं, वद्ध्वाऽऽसन्नतरे तरौ । नमस्यामास सोल्लासः, सुमित्रस्तं नरोत्तमम् ॥ ६२५ ॥ त्रिभिविशेषकम् ॥ ध्यानं भित्वाऽऽशिषं दत्त्वा, सिद्धस्तं पृष्ठवान् वद । कस्माद् वत्स ! सचिंतोऽसि ? सोऽथ प्रीतस्तमूचिवान् ॥ ६२६ ॥ दवब्बालेव मेऽस्त्युच्चै—श्रिता संतापकारिणी । यदि तत्रांबुदायेथाः, संपृच्छेथास्तदा प्रभो ! ॥ ६२७ ॥ स्मित्वाऽभ्यधत्त सिद्धस्तं, संदिग्धिः केचमस्ति ते । शार्किं चमत्कारकरीं, शृणु कांचन मामिकाम् ॥ ६२८ ॥ भूतव्यंतरयक्षराक्षसकुलं स्तभ्नामि हुंकारतः, सूर्याचंद्रमसौ करोमि च करे, श्रोतस्पति शोषये । आकर्णामि समं सुरैः सुरपतिं, नागेश्वरं सोरगं, विश्वं चान्यथायामि, नालि मम भोः ! किंचित् क्वचिद् दुष्करम् ॥ ६२९ ॥ (शार्दूल०) तदवष्टंभसंतुष्टो, रक्षोचूचांतमादितः । विज्ञय्य तस्मादभयं, सुमित्रस्तमयाचत ॥ ६३० ॥ तावदुद्यथा-दितद्वार—पुरवद् विवृताननः । ऊर्ध्वीकृतमुजः शैल, इव शृंगाग्रपादपः ॥ ६३१ ॥ ज्वलद्दृष्टिज्वलत्कार—तडिहंडेन मंडितः ।

१ आरुह. २ आपात-आगमनम् ३ तेजस्वी. ४ विकारा. ५ गोभते ६ वधकाट-घातकाट. ७ सदेह. ८ समुद्रम्. ९ अल्पया करोमि-विरपतिं करोमि.

१० राक्षसात्. ११ शक्यकार-प्रकाशः.

ब्रह्मांडभांडनिर्भेदि—ध्वानो धन इवासितः ॥ ६३२ ॥ ऊर्ध्ववर्धिष्णुमूर्धाऽन्न-मुच्चमप्युच्चयन्निव । भूरिभारमपि क्षोणी,
 पद्मरैभारयन्निव ॥ ६३३ ॥ अतिरौद्रतया मृत्यु—मपि संत्रासयन्निव । रोपद्विगुणवेगाढ्यः, पृष्ठे प्राप स कौणपः ॥ ६३४ ॥
 चतुर्भिः कलापकम् ॥ कुर्वन्निव जगच्छब्द—मयं किलकिलारवैः । अमाल्युत्रमाचष्ट, सोऽथ दुष्टशिरोमणिः ॥ ६३५ ॥
 रे पाटञ्चरकोटीर !, सामान्यं साहसं न ते । मृत्योरिव मम स्थानं, यः क्रांत्वाऽहरत स्त्रियौ ॥ ६३६ ॥ सुभीमो हतवान्
 यः प्राग्, मत्पत्न्यौ स यमातिथिः । सकुटुंबो मया चक्रे—ऽधुना त्वं च करिष्यसे ॥ ६३७ ॥ मां विराध्य क्रियत्कालं,
 जिजीविषसि रे जड ! । मृगारतिं पराभूय, किं जीवति मृगश्चिरम् ? ॥ ६३८ ॥ ददृश्वान् यदि मां न त्वं, तर्हि किं नापि
 शुश्रुवान् । राक्षसोऽहं जगज्जग्धुं, कृतांतस्याग्रजोऽस्मि रे ॥ ६३९ ॥ एकप्रासं करोमि त्वां, शैरण्येन सहमुना । विब्रुव-
 न्निति कीनाश—स्तौ द्वौ जग्धुमघावत ॥ ६४० ॥ पंचभिः कुलकम् ॥ धीरयित्वा कुमारं द्राग, भयार्तं हुंकृतैस्त्रिभिः ।
 मंत्राक्षैरिवाभोधैः, सिद्धः संभयति स्म तैम् ॥ ६४१ ॥ नारीचैरिव तीक्ष्णार्त्रै—हुंकारैस्तैः स कौणपः । क्रीलिताखिलका-
 योऽभूत्, काष्ठस्तंभ इव स्थिरः ॥ ६४२ ॥ सोऽथ व्यथाऽऽतुरोऽवोचत्, सिद्ध ! स्तंभाद् विमुच माम् । जातं सत्यमिदं 'संति,
 रक्षसामपि भीषकाः' ॥ ६४३ ॥ सिद्धोऽभ्यधाद् विमुंचासिन्, वैरं त्वं चेन्मुमुंक्षसे । आचक्षे र्वृचक्षास्तं, मलिये तर्हि ।
 दापय ॥ ६४४ ॥ सिद्धः प्रोचे क ते क्रांते, त्वयाऽपि प्राब्जजन्मनि । श्रेष्ठिनं वंचयित्वैव, गृहीते तस्य नंदने ॥ ६४५ ॥

१ मेघ . २ चौरशिरोमणे । ३ रक्षकेण . ४ धीर करोति धीर्यति, धीरयित्वा—वैर्ययुक्तं कृत्वा . ५ राक्षसम् . ६ सर्वजोहसमवापै . ७ मोकुमिच्छति .
 ८ नूनं नष्टे—पश्यति भक्ष्यत्वेनेति वृचक्षाः—राक्षसः .

अद्यापि त्वं ततोऽनार्यात्, पारंदायान्न तुष्यसि । व्रतश्रंशः कुमुद्युश्च, रक्षस्त्वं च यतस्तव ॥ ६४६ ॥ वरं बहुचयः पत्न्यो,
वरमभिष्टताः पण्डललनाः, वरं पंढीभावो, वरमतिशुचिब्रह्मचरणम् । वरं श्वेडप्रासो, वरमनशनं, शुद्धमनसां, भवद्वैत-
स्तेनो, न वरमपरत्नैणहरणम् ॥ ६४७ ॥ (शिखरिणी) क्व व्रतं निर्धृतिप्रापि, क्व भोगा नरकप्रदाः । तथापि भोगाऽऽभोगार्थो,
लोकश्चेष्टितमस्य धिक् ॥ ६४८ ॥ को विदधो व्रतं संकत्वा, विषयानभिलष्यति । कश्चित्तामणिमाचूर्ण्य, गृह्णीते कर्करानहो
॥ ६४९ ॥ किंचैते कुत्सनीयांग्यौ, स्त्रियौ मानुषभावतः । त्वं सुरत्वेन रम्यांगः, संबन्धः क्रथमस्तु वः ॥ ६५० ॥ तत्सुमित्रे
रुपं त्यक्त्वा, दत्त्वा चैते मृगीदृशौ । मंढत्वा शमाभृतांभोधौ, स्वैरं राक्षस ! रम्यताम् ॥ ६५१ ॥ सिद्धयाक्थैः प्रबुद्धः
सन्, संतंभात् तेन विमोचितः । स्त्रीकार्यं करभीयुमं, सुमित्रं कौणपोऽवदत् ॥ ६५२ ॥ एते त्रिये गृहाण त्वं, तर्षुरं च
महापुरम् । निवास्य भुंक्ष्व तद्राज्यं, वैरं मुक्तं मया त्वयि ॥ ६५३ ॥ सिद्धं सुमित्रं नार्यौ च, क्षमयित्वाऽतिशान्तधीः ।
स्वस्वरूपं च संदर्श्य, तिरोऽधत्त निशाचरः ॥ ६५४ ॥ सुमित्रोऽथाभ्यधात् सिद्धं, त्वत्प्रसादरसायनैः । उज्जीवितोऽस्म्यहं
रक्षः—सन्निपातभयादितः ॥ ६५५ ॥ सिद्धीर्विधाः कलाश्चाग्र्याः, सर्वाः संमील्य वेधसा । मन्ये कृता तदुत्सेऽसौ, नो
चेच्छक्तिरियं कुतः ॥ ६५६ ॥ अमूर्तिमानियत्काल—मुपकारः श्रुतो मया । त्वद्दर्शनादिदानं स, मूर्तिमानिति मे मतिः
॥ ६५७ ॥ ततोऽनुज्ञाय सिद्धं त—मुट्टीकृत्य पुनः स्त्रियौ । तत्रारूढः सुमित्रोऽग—महाशालपुरं सुखम् ॥ ६५८ ॥
मणीन् कल्पयि विक्रीय, गृहीत्वा चाग्निं गृहम् । परिणीय च ते कन्ये, बुभुजे स कृती सुखम् ॥ ६५९ ॥ चिंतामणीयते

१ परदारगमनात्, २ कौणपत्वम्, ३ पारदायान्, ४ आश्रिता, ५ भवद्भयचौर, ६ लोक्य, ७ सिद्धेन, ८ सुमहापुरम्, ९ देवस्वरूपं—देवराज दक्षिणिया.

यस्य, पुण्यं पूर्वभवाञ्जितम् । तस्य त्यात् सुलभं सर्वं, देवस्यैव समीहितम् ॥६६०॥ इतः सा रतिसेनापि, वीक्ष्यप्राप्तं निजं
 प्रियम् । पुरे बाह्ये च सर्वत्र, दासीभिरगत्रेपयत् ॥ ६६१ ॥ अपश्यती प्रियं कापि, त्रिदिनीं त्यक्तभोजना । रथांगीव कृ-
 शांगी सा, तस्यौ दुःस्था वियोगतः ॥६६२॥ सुमित्रथेद् गतः किं ते, न्यूनमन्यः प्रियो न किम् ? । न ह्येकस्मिन् गते हंसे,
 सादहंसा सरस्यहो ॥ ६६३ ॥ इत्यादिजननीवाक्याद्, विस्वा तल्लोभवलिगतम् । दंदद्वयमानहृदया, सोपालब्धवतीति ताम्
 ॥ ६६४ ॥ मन्ये त्ययैव मत्प्रेयान्, याचित्वा किंचनाधिकम् । वंचयित्वा गृहीत्वा वा, किंचिन्निर्वासितो गृहात् ६६५ ॥
 अन्यथा श्रियमाणोऽपि, न मां मुंचति मत्प्रियः । गच्छन्नल्प्यस्तमुञ्चेत् किं, भासं भासांपतिनिजाम् ॥ ६६६ ॥ यथाकामम-
 मुष्मिन् स्वं, ददत्यपि सुपर्ववद् । अत्रांप्सीर्हृदि नाद्यापि, भिक्षुं त्वां लोभमहोदयिम् ॥ ६६७ ॥ औदार्येण महान्, गुणेन
 गुणवांस्त्वागेनं याञ्चापरो, वाणिज्येन वणिक्, सुखेन तनुभृत्, कोशेन पृथ्वीपतिः । नीरेणांबुनिधिः, श्रुतेन विदुरः, का-
 ष्ठेन धूमध्वज—स्वर्गि कर्हिचिदेति पण्यवनिता द्रव्येण नैव ध्रुवम् ॥६६८॥ (शार्दूल०) अथाध्याशा तवेयं यद्, वेदयात्वं ध्यास्यते
 सुता । विदांक्षुरु प्रतिज्ञां मे, मातस्यमवैधानतः ॥ ६६९ ॥ अपि ज्वालोज्वलो वह्नि—रालिंगति मदांगकम् । रूपेण स्मर-
 तुल्योऽपि, सुमित्रान्नापरः पुमान् ॥ ६७० ॥ इत्यालपती दुःखेन, विलपती च पुङ्कलम् । कथंचिद् रतिसेना सा, स्वज्ञा-
 तीरैरभोज्यत् ॥ ६७१ ॥ न त्वाति नो मधुरमसि वैरं न वस्ते, नांगं विभूषयति न स्मयते न वकि । गीतादिरंगरहिता
 विरहादिता सा, वेम्याऽप्यहो कुलवधूरिव तिष्ठति स्म ॥६७२॥ (वसंत०) सुमित्रमणिमर्चिता, कुट्टिन्यपि यथाविधि । याचन्ती

१ वत्सा नाम्, २ दानप्रदणनेत्यर्थ. ३ सावधानतया. ४ अत्यन्तम्. ५ प्रियते यात् तद्, वर-वर्नं युवः क्रमणम्, न हसति.

धनमाप्नाय—रीनत्वशाप किंचन ॥ ६७३ ॥ मणिर्धनं ददौ नैव, जामाता वंचनाद् गता । सुता स्तौत्वमापशा, सर्वेभ्र-
ष्टाञ्चयैते सा ॥ ६७४ ॥ सुमित्रोऽन्येधुरासेभ्यो, रतिसेनां रतीभिव । श्रुत्या सधुत्वा च तं स्वीय—मणिग्रहणसंगमम्
॥ ६७५ ॥ पेंद्री लीलं वहसंगे, रंगचुंगतुरंगमः । स्वं विद्वस्यिषुः प्राप्तो, रतिसेनायुद्गतः ॥ ६७६ ॥ युग्मम् ॥ यांते
जामातरं वीक्ष्य, दृष्ट्वा द्वाराग्रमागता । प्रीतिमिह्ना समाहासीत्, कोकिलेन कलस्वरा ॥ ६७७ ॥ गंघ्रिपुत्रोऽपि तां वीक्ष्य,
संच्रांत इव नेमिवात् । कुत्रिमं साऽथ रुदती, जरती गदति सा तम् ॥ ६७८ ॥ गञ्जन्योऽपि पयः पाहुं, सद्ने क्षणसा-
स्थितः । अनुस्त्वा न प्रयात्येव, प्रयाणायोत्सुकोऽथलम् ॥ ६७९ ॥ त्वं तु निःसीमया भक्त्या, प्रीयमाणोऽव्याहनिषाम् ।
स्वामीव मंदिरे तिष्ठ—अनुक्त्वा जग्मिवात् कथम् ॥ ६८० ॥ सख्यं सार्धपदीनं स्यात्, सत्तामिति जनश्रुतिः । जामाताऽपि
कृतस्त्वं तु, तैवाद्यापि प्रपथरो ॥ ६८१ ॥ यदि नाजीगणस्त्वं गां, कठोरं हितपंसनात् । त्वयेकजीवां मत्सुत्री—मपि
नाजगणः कथम् ॥ ६८२ ॥ 'धनेनेव लता' लक्ता, लया थीं त्वत्प्रियाऽऽश्रिता । तां दशां तत्तनुर्बन्धी, शेषं किंचिदप्यं जुवे
॥ ६८३ ॥ दल्यमानमिषोर्बोद्धूत्, पत्नी ते विरहाग्निना । धारलेनाश्रुवर्णे, मेघमालेव सिंचति ॥ ६८४ ॥ त्वगोव पर-
मात्मानं, पश्यती स्वहृदि स्थितम् । सा मीलितदृग्गमाभाति, योगिनीव विद्योगिनी ॥ ६८५ ॥ वत्स । स्वच्छ । तदागच्छ,
स्वदर्शनरसायनैः । समुज्जीव्य भूयोऽपि, निर्जीवामिन तां प्रियाम् ॥ ६८६ ॥ अतो आर्वर्जनायुक्ति—रतो कपटपादवम् ।

१ पक्षाणाम् करोति सः. २ मतिहासः. ३ प्रेमनाम. ४ पक्षिः परे उच्चारितोऽंगिति इति साक्षात्पथेन—सख्यं-सोदापथम्. ५ रोहापथम्. ६ पक्षाम्. ७ अश्रुवर्णना-
श्रुप्रसादेषु. ८ आर्षणनाया युक्तिः—जामातवत्सा रतीत्यर्थः.

अहो वंचनैचिञ्च—मस्यां वैद्यालयमप्यहो ॥ ६८७ ॥ मायाविन्यां मयाऽप्यस्यां, मायाऽऽश्रेयति चिंतयन् । कृतावहित्यो
 जामाता, वाचं प्रोवाच तां प्रति ॥ ६८८ ॥ युमम् ॥ प्रीतिं वेद्म्येव भावकीं, परं सार्थवशंवदः । प्रस्थितस्वरया मात-
 स्तेनाहं त्वां न पृष्टवान् ॥ ६८९ ॥ विस्मरत्यपरं जातु, त्वदुपज्ञं तु गौरवम् । वज्रलेपवदालीनं, मन्मनो विस्मरेत्कथम् ?
 ॥ ६९० ॥ इति सर्माविद्या तस्य, वाचा चित्ते चमत्कृता । हसंती तं करे कृत्वा, सा स्वमंदिरमानयत् ॥ ६९१ ॥ गल-
 द्विलासकछोलां, सल्लावण्यरसैः कृशाम् । कश्मलाश्वरसेवालां, विगतोज्ज्वलहंसकाम् ॥ ६९२ ॥ वीक्ष्य श्रीष्मसरिद्देश्यां,
 वेण्यामपि सर्तीं प्रियाम् । सुमित्रश्चित्रितस्वांतः, प्रीतिवाक्यैरतूतुषत् ॥ ६९३ ॥ युमम् ॥ कांते प्राप्ते प्रियाऽप्यैच्छत्, तस्य
 रूपं वचोऽपि च । द्रष्टुं श्रोतुं च वाहुल्यं, नेत्रयोः श्रवसोरपि ॥ ६९४ ॥ वियोगे द्विगुणीभूत—प्रेमस्थमभूतोस्तयोः ।
 निस्सीमशर्मकिर्मिरो—ऽर्गलकालः कियानपि ॥ ६९५ ॥ रतिसेनां कदाप्युचे, स जिष्टुंशुर्भाणि निजम् । किंचित् कौतुक-
 मातन्वै, प्रिये ! त्वं चेन्न कुप्यसि ? ॥ ६९६ ॥ सा स्माह केयं मत्पृच्छा, प्रिय ! प्राणेश्वरत्वतः । मम प्राणास्तवैवामी,
 नियुज्यतां यथारुचि ॥ ६९७ ॥ ततस्तां करमीकृत्य, सितान्ननिवेशनात् । अदृष्टो वृद्धया प्रातः, सुमित्रः स्वगृहं ययौ
 ॥ ६९८ ॥ तयोर्मुखं क्षालयितुं, गृहीत्वा कंनकालुकाम् । कुट्टिन्युपरि संमत्ता, करमीनैक्षताग्रतः ॥ ६९९ ॥ सञ्चान्ता हृदि
 द्भ्यौ च, संजातं किमिदं हहा । पुत्रीपुत्रीपतिस्थाने, करमी यन्निभात्यते ॥ ७०० ॥ सत्याऽस्ति करमी नेयं, पिशाची

१ निर्लेजत्वम्, २ कृतहृत्तमान, *हंसको-नूपुरं पक्षे हंसपक्षी ३ शालुयम्, ४ प्रेमस्थिरत्वम्, ५ निचित्र, ६ आत्मत्, ७ गृहं तु मिच्छु, ८ पुत्रीपुत्रीपत्यो.
 ९ सुवर्णकलशं (शारी).

राक्षसी च वा । स्त्रीपुंसयोर्द्वयं जग्म्वा, रूपमेतदज्ञिश्रियत् ॥ ७०१ ॥ हा जामातस्तनूजे ! हा, गेहांतर्गतयोरपि । किं जातं ? युवयोर्देवाद्, यदियं वां पदे स्थिता ॥ ७०२ ॥ सोरस्ताडं सवाणं च, विलपती जरत्यथ । आत्मीयपरिवारस्य, तदद्भुतमदीदृशत् ॥ ७०३ ॥ तदर्शनाद् विष्टुत्र्योच्चै—स्नामाचष्ट परिच्छदः । अधुनैव सुमित्रोऽय—सितः प्राप्तः स्वमं-दिरम् ॥ ७०४ ॥ सौचे पूर्वापमानेन, वैरशुद्धिचिकीरिव । इदं विडंबनं कृत्या, स धूर्तो गतवान् गृह्यात् ॥ ७०५ ॥ दृश्यतां यद्ययं गेहे, स्यात् तदाऽस्यैव चेष्टितम् । मूर्खोऽपि क्षमते नाप—मानं किं नु कलानिधिः ॥ ७०६ ॥ ततः सुमित्रं वेरमस्यं, ज्ञात्वा तद्द्वारि वारिता । वृद्धा ध्यात्वा च तद्रत्नं, तत्कृतं मन्यते स्म तत् ॥ ७०७ ॥ गत्वा च तत्क्षणं कोपाद्, वीरंगदनुपागतः । 'वसंत्यपि पुरे' मुष्टाऽ—स्तीति दूढृतवलयलम् ॥ ७०८ ॥ केन मुष्टेति राद्गुष्टा, वाष्पाभ्युष्णवितेक्षणा । करभीकृतिपर्यन्तं, सा सुमित्रकथां जगौ ॥ ७०९ ॥ सुमित्रनामश्रवणा—निमंत्रं स्मृत्वा निजं नृपः । तां तदाश्विदिनं रूप-वयसी अपि पृष्टवान् ॥ ७१० ॥ मित्रसंवादि तत्सर्वं, श्रुत्वा वैशयाननात् प्रभुः । आजूहवल्बवाद् भृत्यैः, सुमित्रं मंदिरस्थि-तम् ॥ ७११ ॥ बहुमिदिवसैरथ, नृपो दशैष्यते मया । इत्यादायोपदां दिव्यां, स वीरंगदमभ्यगात् ॥ ७१२ ॥ दूरा-दपि तमालोक्य, नृपतिः प्रीतमानसः । भुजोपपीडमालिङ्ग्य, स्वासनार्धं न्यवीविशत् ॥ ७१३ ॥ तयोः प्रेतायते गोष्ठी, यावत् पीयूषवर्षिणी । तावदाचष्ट सा दुष्टा, स्पष्टयंती स्वर्धृष्टाम् ॥ ७१४ ॥ देव ! इष्टं त्वयैतत्स, धौर्त्यं दर्शनामात्रतः । त्वापभ्ययं वशीचक्रे, दंढेऽस्यार्धासनं र्धतः ॥ ७१५ ॥ कारयित्वा सुतां सजां, स्वामिन्निष्कास्यतामयम् । करिव्यत्यन्यथा

१ शुगलम् २ युक्वो स्थाने. ३ नूरम्. ४ "यस्य च भावेन भावलक्षणम्" २:१:३७॥ इति रासगी. ५ मित्रारं प्राप्नोति. ६ स्तितिलंजताम्. ७ स्याथा वदे. ८ घोषोत्त.

नूनं, पुरेऽनर्थं पुनस्तव ॥ ७१६ ॥ स्मित्वाऽपृच्छन्नृपो मित्र !, व्यडंभ्येतस्तुता किमु ? । स प्रोचे स्याद् यथा व्यक्ता, कला
 नासां नैवयोऽपि च ॥ ७१७ ॥ खिन्ना वैश्याऽवदद् गह्व-श्लरीवादनैरलम् । कला सर्वाऽपि ते ज्ञाता, सजायाऽऽशु सुतां
 मम ॥ ७१८ ॥ मंत्रिपुत्रोऽभ्यधाद् दुष्टे ?, कलेयं कियती मम । यावत् त्वां रासभीक्ष्ण्य, पुरविष्टां न चारये ॥ ७१९ ॥
 नो चेदर्षय तद् रत्नं, मम रे पश्यतोहरे ! । तच्छ्रुत्वाऽप्रश्रयद् भूपः, किं रत्नं मित्र ! कथ्यताम् ॥ ७२० ॥ सोऽवद-
 न्मार्गमधेऽभू-न्मज्जनादिविधिर्यतः । तद् रत्नमनया जह्ने, पापिन्या मम जीववत् ॥ ७२१ ॥ वीरांगदोऽभ्यधात् क्रोधद्,
 रे त्वयाऽकारि गीरिधम् । “ग्रामोऽपि ज्वाल्यते स्वर्न, व्याहारोऽपि विधीयते” ॥ ७२२ ॥ अनीयतां मणिस्तूर्णां, संप्रत्येव न
 चेदितः । निर्लाभ्य नक्रश्रवणं, पुरान्निर्वासयिष्यसे ॥ ७२३ ॥ साऽथ दीना समानीय, कोशाद् रत्नं समर्थं च । सुमित्रं
 क्षमयामास, कलाढ्ये हि बलं किमु ? ॥ ७२४ ॥ गोष्ठी करिष्यते पश्चा-देतपुत्र्यनुकथ्यताम् । इत्युक्तवा प्रहितो राजा,
 सुमित्रस्तद्गृहं गतः ॥ ७२५ ॥ कृष्णखनं निवेश्याक्ष्णोः, प्रारूपां स प्रियां व्यधात् । साऽपि विज्ञाय तद् गाढं, स्वसवि-
 त्रीमतर्जयत् ॥ ७२६ ॥ रतिसेनां समानीय, स मानी निजवेश्मनि । स्त्रीषु मुख्यत्वमातेने, सतीत्वस्य फलं ह्यदः ॥ ७२७ ॥
 महामाल्यपदं दत्त्वा, सुमित्राय बलाभूपः । अदीह्यत् फलं प्रेम्णः, सन्मैत्री हि किमुच्यते ? ॥ ७२८ ॥ वीरांगदेन पृष्टोऽथ,
 १ वैश्याणां-रतिसेनायाः. २ नाभाः. ३ कुट्टिनी. ४ प्रश्नं करोतीति प्रश्नयति स्मेलर्थः. ५ आच्योरिति शेषः. ६ राजात्. ७ वाणी-लोकोक्तिः. ८ स्वयम्.

१ वैश्याणां-रतिसेनायाः. २ नाभाः. ३ कुट्टिनी. ४ प्रश्नं करोतीति प्रश्नयति स्मेलर्थः. ५ आच्योरिति शेषः. ६ राजात्. ७ वाणी-लोकोक्तिः. ८ स्वयम्.
 ९ वक्ति-ग्रामो ज्वलतीति कथनं-बुम्बारव इत्यर्थं १० त्वया इतिशेषः. ११ मया इतिशेषः. १२ आवाभ्यामितिशेषः. १३ त्वया इतिशेषः.

यक्षदत्तमणीकथाम् । स्त्रीप्राप्तिसिद्धं स्वकीयं, चमत्कारि सुहृज्जगौ ॥ ७२९ ॥ व्यभिज्ञपञ्च शून्यं चे-क्षणं तन्महेश्वरम् ।
वास्यते तर्हि तद्राज्यं, लक्ष्मीप्राप्त्यं स्वसाह भवेत् ॥७३०॥ एतत् साध्विति जल्पित्वाऽ-नुज्ञातो जगतीभुजा । अनेकानीक-
सश्रीकः, सुमित्रः प्राप तत्पुरम् ॥ ७३१ ॥ निष्कासितं निष्ठाटेन, तज्जनं पार्श्ववासिनम् । अनाथ्य न्यायवर्तिष्णुः, स
तत्पुरमवासयत् ॥ ७३२ ॥ देशेऽपि तत्र सर्वत्र, श्रीवीरांगदशासनम् । यशःश्लोमैः समं स्वीयैः, स सुखं समतिष्ठित् ॥
७३३ ॥ तत्राधिकारिणं न्यस्य, कौशं चादाय धीसखः । उपेत्योपायनैर्दिव्यै-र्वीरांगदमतूपत् ॥ ७३४ ॥ सुमित्रमंत्रि-
मंत्रेण, दुःसाधानप्यरीच्युपः । असाधयत् सुखैर्नैव । मुद्गलानिव मांत्रिकः ॥ ७३५ ॥ कराला अपि सीमाला, भूपालस्तस्य
शासनम् । नागोन्द्रस्येव भोगीन्द्रा, नाऽवामंसत कर्हंचित् ॥ ७३६ ॥ भीतिदुर्भिक्षदुष्कर्म-परचक्रसमागमाः । कथायामेव
तद्राज्ये, श्रुता लोकैर्न वीक्षिताः ॥ ७३७ ॥ भूपस्य सचिवस्यापि, प्रतिनिवाविवात्मनः । हेमांगदः सुबुद्धिश्च, क्रमाज्जातौ
सुताबुभौ ॥ ७३८ ॥ राजपाठ्यां ब्रजन् मंत्रि-युतो वीरांगदोऽन्यदा । श्रीविशालरसालस्य, छायायां स्वेच्छया स्थितम्
॥ ७३९ ॥ श्रीपार्श्वार्धहृदुण्य्याम्—कामनीयकगर्भितम् । गीतं गायद् व्यलोकित्, मिथुनं किर्त्तराह्वयम् ॥ ७४० ॥ युगम् ॥
तत्कंठमधुरत्वेन, जिनगीतेन च क्षणम् । विदन्नमंदमानंदं, निषंद इव सोऽभवत् ॥ ७४१ ॥ दश्यौ च गीते वादित्रेऽ-
नंतं पुण्यमिति श्रुतिः । सत्यैव येन चित्तं स्यात्, स्वस्थान्येषामपि स्थिरम् ॥ ७४२ ॥ मिथुनं तदलंकृत्य, निजाज्ञाऽऽभर-
णार्णणात् । श्रीपार्श्वः संप्रति काल्सी—त्यपृच्छत् पृथिवीपतिः ॥ ७४३ ॥ अचोचत् किन्नरो देव । भवदीयात् पुरादितः ।

१ च स्वीयम्. ५. २ सुभ्रपुरम्. ३ स्वाधीनम्. ४ राक्षसेन. ५ रोहिण्यवृणवीन. (सर्पादीन् वा) ६ ग्राम-समूह. ७ किन्नर-अर्हदुःसाधनस्येव इति हेमचन्द्रः.

आस्ते षोडशयोजन्यां, श्रीपाश्वो विहरम् महीम् ॥ ७४४ ॥ पुनर्वीरगदोऽध्यासीद्, धर्म्यमन्यः स मंडलः । तीर्थोऽस्ति
 जंगमो यस्मिन्नाश्वसेनिः स्वयं जिनः ॥ ७४५ ॥ जनाः सुमनसस्तेऽपि, पार्षदत्वमवाप्य ये । आसौहिल्यं पिवत्येव, तद्भ्रा-
 ह्मणसुधारसम् ॥ ७४६ ॥ राज्यश्रीमदिरास्वादा-दहं क्षीवदन्वहम् । आत्मानमपि नो वेद्मि, तन्नितंसाकथैव का ॥ ७४७ ॥
 ततो गत्वा स्वयं तत्र, तदुपास्यासायनैः । ऋत्नीयः पुण्यदेहं स्वं, मेदुरं विदधेऽधुना ॥ ७४८ ॥ अथ मंत्रिषु विन्यस्य,
 राज्यं सैन्यान्वितो नृपः । सुमित्रेण सहाचाली-दाश्वसेन्यं जिनं प्रति ॥ ७४९ ॥ जनुर्दन्नीर्दीः कुर्व-न्नौव्या द्विमदाऽ
 रान्यं । दुस्तराः सुतराश्चोरु-सैन्योत्थातरजश्चर्यैः ॥ ७५० ॥ युग्मम् ॥ श्रीपाश्वोपासनौत्सुक्याद्, गच्छंस्तुच्छेतरत्वरम् ।
 म्बुभिः । दुस्तराः सुतराश्चोरु-सैन्योत्थातरजश्चर्यैः ॥ ७५१ ॥ तत्राकस्माद् दवो लग्नो, ज्वालाजालजटालितः । भोक्तुं धंसरवद्
 सैन्यं निवेद्य कांतारे, कापि वीरगदोऽवसत् ॥ ७५२ ॥ दहमानार्द्रवृक्षोत्थै-धूमैरुर्ध्वं प्रसुत्वरैः । विहिता इयाता व्योम्नो, मन्येऽद्यापि
 भक्ष्यं, कंक्ष्यं दग्धुं प्रचक्रमे ॥ ७५३ ॥ दहमानार्द्रवृक्षोत्थै-धूमैरुर्ध्वं प्रसुत्वरैः । विहिता इयाता व्योम्नो, मन्येऽद्यापि
 न गच्छति ॥ ७५४ ॥ स्फुटद्वेषुस्वनव्याजात्, पूत्कारानिव निर्ममे । समंताद् दहमानं तद्, वनं दावहविर्मुजा ॥ ७५४ ॥
 रुरोध भूपतेः सैन्यं, स सर्पन् दावपावकः । वाधिपूर इवोद्दामा, द्वीपसन्धगतं जनम् ॥ ७५५ ॥ अत्रलिहासु, ज्वालासु ब्रंजतीषु
 चतुर्दिशम् । तत्सैन्यं शृद्यमे वाण-दैत्यद्रपुरलोकवत् ॥ ७५६ ॥ अभितो ज्वलने लग्ने, जनो निर्घातुमक्षमः । संभ्रमी वंभ्रमीति
 स्म, तत्रैवाऽऽवर्तनीरवत् ॥ ७५७ ॥ अग्निना व्याप्यमानानां, सैनिकानां प्रसुत्वरान् । श्रुत्वाऽऽकंदान् भृशं दूनो, दधौ

१ देवाः २ तृप्तिं यावत्, ३ मतवत्, ४ अतिक्रमम्, ५ पुष्टम्, ६ जलप्रमाणः, ७ नावा तार्थाः, ८ भक्षकवत्, ९ कक्षे-वने मवं कक्ष-दृष्टम्, १० वंश०
 ११ व्रत्रतीषु, प्र. वप्र इवाऽऽवर्ततीति वप्रति, वप्रतीति वप्रत् सा वप्रती ताड, १२ वाणासुररजधानी(शोणितपुर)स्थलोकवत्, १३ पुनः पुन अतिशयेन वा व्रमति स्म.

वीरांगदो हृदि ॥ ७५८ ॥ वंदारुरतिभावेन, श्रीपार्श्वं प्रस्थितोऽस्म्यहम् । तदन्तरायकारीव, दावस्त्वप दिव्यक्षति ॥७५९॥
तत्रक्वा नास्ति किं काऽपि, शक्ता शासनदेवता । बाल्या रेणुमिव क्लेशं, श्राद्धानां या हरेत् क्षणात् ॥ ७६० ॥ आविर्भूय
तदा त्यक्त-च्छन्ना पद्मावती नवम् । उपसंगहरं स्तोत्रं, कृत्वा दत्त्वा च तं जगौ ॥ ७६१ ॥ चिंतामण्याख्यमंत्राढ्यं,
पार्श्वस्तवसिमं स्मर । स्मृत्याऽस्य मेघवीथ्येव, विधायत्यति दवो द्रुतम् ॥ ७६२ ॥ राज्ञा तथा कृते सद्यः, प्रशशाम दवा-
नलः । श्रीपार्श्वनाथनामापि, विघ्नं हंति 'तमोऽर्कवत्' ॥ ७६३ ॥ आस्तिव्यवासितस्नातः, क्षमाकांतः प्रस्थितस्ततः । प्रसुं
नागपुरे ज्ञात्वा, जग्मिवांस्तत्र वेगतः ॥ ७६४ ॥ तत्र सर्वविमानश्री—निःस्यंदैरिव निर्मिते । दिव्ये समवसरणे, रूप्यस्वर्ण-
मणीमये ॥७६५॥ प्राकाररेखात्रितयं(ये), सुमनःप्रचयांचितम् (ते) । त्रैलोक्यरक्षायंत्रामं(भे), श्रीपार्श्वं दृष्टवान्नृपः ॥७६६॥
युग्मम् ॥ चकोर इव शीतांबुं, मयूर इव वारिदम् । दरिद्रित इव द्रव्यम्, स प्रसुं प्रेक्ष्य पिप्रिये ॥ ७६७ ॥ भक्त्या
प्रदक्षिणीकृत्य, भगवन्तं भुवः प्रभुः । शक्रवत् स्रोतुमारंभे, प्रमोदैरुदरंभरिः ॥७६८॥ त्रिभुवनविभो ! तानि व्यर्थान्यहनि
समागमं—स्त्व पदयुगोपास्तिः स्वस्तिप्रदाऽजनि यत्र न । अहमिदमहमंभ्ये धन्यं यदत्र मयाऽचिरात्, सुरतरुरिव श्रेष्ठो
दृष्टस्त्वमिष्टफलप्रदः ॥७६९॥(हरिणी)स्मृतिरपि तव स्वामिन् । कृष्णा ममाशु निरासुणी, यधि पृथुदवज्ज्वालजालं दिग्धुतया
ऽऽपतत् । त्वमसि भगवन् । भाग्यैर्लब्धोऽधुना स्तनयित्तुवद्, भवदवभवं तापव्यापं समापय सर्वतः ॥७७०॥(हरिणी) इति

१ वंदनवीथ. २ दधुमिच्छति. ३ कपटरहिता. छविमानश्रीः—विमानप्रभा ४ ईपक्षरणे (क्षण ओषी) ५ दिनम्. ६ निरासकर्म. ७ दधुमिच्छया.

खुत्वा पुनर्नत्वा, स्थिते वीरांगदेऽग्रतः । आश्वसेनिर्जिनाधीशो, विदधे धर्मदेशनाम् ॥ ७७१ ॥ देहः सैकतगोहवत्,
 तरुणता शैलापगपरव—लक्ष्मीः श्लेषकटाक्षवत्, मणयिनीसंगस्तडिद्वंडवत् । ऐश्वर्यं खलमैश्वर्यवत्, परिजनस्नेहः पता-
 काप्रवत्, सौख्यं वारितरंगवच्छसितमप्यभोदवच्चंचलम् ॥ ७७२ ॥ विमृश्य बौद्धमतवत्, क्षणिकं सकलं जगत् ।
 विधेयं पुण्यमेवैकं, तदक्षयनिधानवत् ॥ ७७३ ॥ निस्तीमसुखनिर्भासी, द्विविधोऽपि महोदयः । पुण्येनैवोल्लसत्युच्चैः,
 सलिलेनैव पादपः ॥ ७७४ ॥ इहास्तां विभवो भूयान्, कुटुंबं च महत्तमम् । परं भवांतरेऽश्वस्यं, पुण्यमेव सहाचरम्
 ॥ ७७५ ॥ देवपूजादयादान—शुभध्यानदिनिर्मलम् । सुकृतं यत् कृतं पूर्वं, तत्फलं युवयोरदः ॥ ७७६ ॥ संप्रत्यपि तथा,
 पुण्य—योगः क्रोऽपि स कल्प्यताम् । येनै व्यमोहितैवेति, द्रुतं मुक्तिरमाऽन्तिकम् ॥ ७७७ ॥ निगद्येत्थं स्थिते - नाथे,
 ससुमित्रोऽपि भूपतिः । द्वादशव्रतविस्तीर्णं, प्रपदे धर्ममार्हतम् ॥ ७७८ ॥ चिंतामणिमिव प्राप्य, धर्मं हृद्यो जिनेश्वरम् ।
 नत्वा वीरांगदः प्राप, महाशालपुरं निजम् ॥ ७७९ ॥ विहारान् मेदिनीहारान्, विंशान् डिर्वापहारिणः । पवित्रास्तीर्थ-
 यत्राश्रय, स्वदेशे मौरिवारणम् ॥ ७८० ॥ वर्याः सपर्याश्रयेषु, साधर्मिकजनार्चनम् । कुर्वतौ तौ नृपामाल्यौ, सुकृतं
 तेनतुस्ततः ॥ ७८१ ॥ युग्मम् ॥ अथ राज्यं चिरं भुक्तवा, स्वतनूजौ निजे पदे । विन्यस्य जिनगेहेषु, कृत्वा चाष्टाहिका-
 महम् ॥ ७८२ ॥ वीरांगदः सुमित्रोऽपि, श्रीमद्देवेंद्रसूरितः । मोक्षलक्ष्म्या इवार्त्स्वीक्षां, दीक्षां स्वीचक्रमुर्मुदा ॥ ७८३ ॥

१ धर्मः २ तस्मात्. ३ उभयलोकसंबन्धी. ४ किमता युवाभ्यामिति शेषः. ५ पुण्ययोगेन-धर्मक्रिया. ६ भयनाशकान् ७ हिंसाविवारणम्, ८ पर्यालोचनाम्.

युगम् ॥ अकपटतपश्रोघदवानलेन कुकर्मणां, विपिनमचिराद् भस्मीकृत्याधिगत्य च केवलम् । हृषितहृदयैर्देवैः स्वर्गा-
दुपेत्य कृतोत्सवः, शिवसुखपदं प्राप्तो वीरगन्दः सुहृदन्वितः ॥ ७८४ ॥ (हरिणी) वीरगन्दोदाहरणात् तदेवं, राज्यादि
सङ्घर्षफलं निशम्य । कुमारपाल ! क्षितिपाल ! अश्व—किर्माहि निर्मायतया तमेव ॥ ७८५ ॥ (उपजातिः)

इतिश्रीकृष्णर्षीयश्रीजयसिंहसूरिविरचिते परमार्हतश्रीकुमारपालभूपालचरिते महाकाव्ये
पुण्यफलोपदेशो नाम पंचमः सर्गः ॥ पंचानां सर्गानां मीलने ॥ ३११३ ग्रन्थाग्रम् ॥

अथ षष्ठः सर्गः ॥

पुण्यद्रोः फलमावेच्छं, तन्मूलमथ जल्पितुम् । हेमाचार्योऽभ्यधाद् भूय-श्रौलुभ्यनृपतिं प्रति ॥ १ ॥ पुण्यस्य मूलं कारु-
ण्य-मङ्कुरस्य सुवीजवत् । अन्ये सत्यादयस्तस्य, क्षमादिवत् सहकारिणः ॥ २ ॥ दीनानां मर्षमाणानां, भीतानां च तनू-
भृताम् । स्वप्राणानामिव त्राणं, कारण्यं प्रणिगद्यते ॥ ३ ॥ कंदः कल्याणवल्लीनां, प्राणाः सर्वव्रतश्रियाम् । संसारपारपा-
थोधे-स्तरणिः करुणा स्मृता ॥ ४ ॥ रचयति नृणामायुर्दीर्घं शरीरमनामयं, त्रिदशसुदृशीभोग्यं भाग्यं गुणाब्जगदु-
ल्वणान् । बलमविकलं प्राज्यं राज्यं सितांशुसदृग् यशः, त्रिदिवशिवयोर्लक्ष्मीं चांते कृपाऽद्भुतवैभवा ॥ ५ ॥ (हरिणी-
वृत्तम्) सर्वजन्यमतत्वेन, जिनैरेव न केवलम् । निगद्यते दया पार-तीर्थिकैरपि तद्यथा ॥ ६ ॥ एकतः क्रतवः सर्वे,
क्षोणीसर्वस्वदक्षिणाः । अन्यतो भयभीतस्य, प्राणिनः प्राणरक्षणम् ॥ ७ ॥ सर्वे वेदा न तत् कुयुः, सर्वे यज्ञाश्च भारत ! ।
सर्वे तीर्थाभिषेकाश्च, यत् कुर्यात् प्राणिनां दया ॥ ८ ॥ इष्येयं कल्पवल्लीव, सेव्यमाना दिवानिशम् । दत्ते लोकोत्तरं पुण्य-
सारस्येव समीहितम् ॥ ९ ॥ तथाहि जंबूद्वीपेऽत्र, भरतश्रीविभूषणम् । श्रीगोपगिरिरित्यासीत्, पुरं सुरपुरोपमम् ॥ १० ॥
अंतर्निवेश्य रत्नानि, पुनर्मन्थभयादिव । यत् त्रातं तदुभूतेन, वार्धिना परिखामिषात् ॥ ११ ॥ वभूव तत्र भूपालः, कालः
प्रत्यर्थिहस्तिनाम् । श्रीमान् समरसिंहाख्यः, साक्षात् सिंह इवौजसा ॥ १२ ॥ कर्पूरो मृगनामिवत् सितगर्हत् कादं नैवन्मौक्तिक-

१ प्रकटयिष्या-प्रकाशय २ धर्मदुष्कृत्, ३ पृथिव्यादिवत्, ४ नौका, ५ मतिगदुपमा घातं स्फीतं, प्रखन्तरे, ६ मनस्सेन-ग्र, ७ कल्पवृक्षधारिण, ८ कस्तुरिकावत्,
९ इमं, १० वार्दिलवत्.

श्रेणिर्भेवकरत्नवत् लुहिनैरुक्तांतोऽव्ययस्कांतवत् । इंदुः कज्जलविदुवत् सुरसिर्दु वैवस्वतीसिंधुव-च्छंभुः कैटभवैरिवत् प्रति-
वभौ यस्कीर्तिकांतेः पुरः ॥ १३ ॥ (शार्दूलविक्रीडितम्) अमरश्रीभृतस्तस्य, समरश्रीरभूत् प्रिया । यस्यां सीमानमापन्ना, स्मृतिस्फूर्तिः
श्रियासिव ॥ १४ ॥ बुद्धिसाराह्वयस्तस्य, वभूव सचिवः शुचिः । यद्बुद्धिविजितो जाने, गुरुस्तस्यौ नभःस्थले ॥ १५ ॥ तत्रैव
नगरे श्रेष्ठी, श्रेष्ठतत्तदुणोव्बणः । धनसाराभिधानोऽभूत्, प्रधानो व्यवहारिणाम् ॥ १६ ॥ धृतविस्फूर्तयो यस्य, कीर्त्त-
योऽपि श्रियोऽपि च । अन्योन्यं स्पर्थयोच्चै—व्याप्तुवन् कर्तुभ्यं गणम् ॥ १७ ॥ धनश्रीरिति तस्यासीद्, रमणी रमणी-
यत्कृ । अधिष्ठात्रीव या रेजे, भासां लावण्यसंपदाम् ॥ १८ ॥ तयोनिर्विद्वंतोः सौख्यं, रतिकंदर्पयोरिव । भूयानपि व्यती-
चाय, कालः कलितसंमदः ॥ १९ ॥ अन्यदाऽपत्यर्चिताग्नि—संतप्तौ ताहुभावपि । अगण्यपुण्यतः सर्व-सिद्धिः स्यादिति
निर्णयात् ॥ २० ॥ अमारिवंदिनिर्मोक्ष—चैत्यदेवार्चनादिकम् । वितेनतुर्महिष्ठं तै—द्विर्मलं निजचित्तवत् ॥ २१ ॥ युग्मम् ॥
तत्प्रभावोद्भूत् पुत्रो, धनश्रीधनसारयोः । देहसौंदर्यसंपत्त्या, पुण्यवैप इवापरः ॥ २२ ॥ अनुन्नयोस्तयोः पुत्र—जन्यो यः
संमदोऽजनि । तदग्रतः समुद्रोऽपि, मन्ये गोष्पदसन्निभः ॥ २३ ॥ विरच्योत्सवं तस्य, पितरौ नाम तेनतुः । पुण्यसारेण
लब्धत्वात्, पुण्यसार इति स्फुटम् ॥ २४ ॥ यदा स श्रेष्ठिनः सौधे, पुण्यसारः सुतोऽजनि । तदा समरसिंहस्य, भूपतेरपि
कन्यका ॥ २५ ॥ आहूता निजतातेन, नाम्ना मदनवत्यसौ । चांद्री कलेव धत्ते स्म, कांचित् कांतिं दिने दिने ॥ २६ ॥

१ कृष्ण (नील) रत्नवत् २ चन्द्रकांत . ३ अयसा मध्ये कांतन -रमणीयः कस्कादित्वात् सत्त्वं सान्निधिमित्रेण लौहकर्मक (जुम्बक इति व्याति) मल्लमेदल-
द्रव, ४ गंगा. ५ यमुनानदीवत्. ६ कृष्णवत्. ७ गरीरविक्रान्तः ८ दिव्याम्. ९ तेजसा. १० भुंजानयो. ११ कृतदहकैः. १२ पुण्यं-धर्मैः. १३ कामदेव .

बाल्येऽपि रूपसंपत्तिं, तस्याः प्रेक्ष्य चमत्कृताः । मूर्धानं देधुवुः केन?, हर्षविभवशादिव ॥ २७ ॥ अथ राज्ञा निजा कन्या,
 श्रेष्ठिना च निजोऽद्भुजः । अधीत्यर्थं विमुक्तौ ता—वेकोपाध्यायसन्निधौ ॥ २८ ॥ स्त्रीत्वेन भार्तेर्तीहस—सन्निध्याध्या-
 सनादिव । वेगान्मदनवत्यासी—च्छास्त्राब्धेः पारदश्वरी ॥ २९ ॥ कुमारः पुण्यसारस्तु, बाल्यचापस्यक्रेलिभिः । प्रथंभ-
 यनबुद्धित्वा—न्न तथाऽज्ञास्त किंचन ॥ ३० ॥ अन्यदा किंचिदुक्तिश—यौवनतः श्रेष्ठिनंदनः । दृष्ट्वा तारुण्यपुण्यां तां,
 प्रोचेऽंगतरंगितः ॥ ३१ ॥ राजकन्ये ! त्वमेवासि, मन्ये धन्येदृशी दृशोः । पीयूषयस्तिमदृशी, यस्या रूपलिरेयते
 ॥ ३२ ॥ हरेः सहस्रहरभ्योऽपि, वेद्मि हृद्यां स्वदृढयीम् । तदेदृष्टां मुहुर्वा त्वां, दुमुहुर्दिव गीक्षते ॥ ३३ ॥ कचिद् रूपं कला कानि,
 त्वय्यैवैतद् द्वयं पुनः । सौरभ्यं सौकुमार्यं च, मालत्यामेव हि स्थितम् ॥ ३४ ॥ तत् प्रसीद ममोद्दाम—कामास्त्वय्यर्था
 निमज्जतः । पाणिग्रहणमाधाय, त्वं समुद्धर मां रयात् ॥ ३५ ॥ अवियोगप्रयत्नेण, यथा शब्ददन्तश्वरी । आययोः प्रेधते
 प्रीति—निंशाचंद्रमसोरिव ॥ ३६ ॥ स्वनक्रयक्रेणैवाऽ—वन्नां प्रज्ञापयन्त्यथ । तृणयंतीय दाश्येण, विश्वं मदनवत्यवक्त्रं
 ॥ ३७ ॥ जानेऽधुना भवत्येव, जान्यसीमा विवल्गति । स्वं परं चाविमृश्यैव, यो वक्ति सहसाऽप्यदः ॥ ३८ ॥ क्राऽहं
 क्ष्मापुता दक्षा, क्व त्वं मूर्खो वणिक्सुतः । तदावयोः कथं योगो, हंसीवायसयोरिव ॥ ३९ ॥ स्त्री कन्यैव वरं नैव, मूल-
 कांतविडंबिता । शून्या शाला प्रशत्या हि, न पुनः स्तेनसेविता ॥ ४० ॥ शिलाशकलवद् वद्ध्वा, स्वगले दधितं जडम् ।

१ धृतवत्. २ भारतीरचितरानीव्यनियारादिव. ३ लभ्यमानय परिश्राना पर्ययवगा, पर्ययवगा उक्तिर्यस्य स तस्य आलस्यार. ४ इन्द्रम. ५ हरिगिरहस-
 द्गादृष्टार. ६ भोजुमिन्दुः ७ दनाधिकोऽनसोवनेन. ८ शस्त्रमेवत्वचनम्.

निमज्जयति काऽऽत्मानं, दुःखाम्भोधौ विदग्धधीः ॥ ४१ ॥ पुण्यसारो भृशं मम्लौ, तथेत्यमपमानितः । पद्माकर इवोद्गम-
 वारिवृष्ट्या कदर्थितः ॥ ४२ ॥ मत्वा मदनवत्याऽसौ, जडिन्नाऽऽत्मानमुञ्चितम् । प्रसादयितुमैहिष्ट, विद्याप्राप्तौ सरस्व-
 तीम् ॥ ४३ ॥ उपोषितकृत्यहं पुष्प—कर्पूरार्घैः प्रपूज्य च । पुराद्बहिः स्थितां विद्याऽधिष्ठात्रीमाराराध सः ॥ ४४ ॥
 देहिनी सर्वविधेषु, प्रत्यक्षीभूय सारदा । ऊचे तं वत्स ! तुष्टाऽस्मि, वद तुभ्यं ददामि किम् ? ॥ ४५ ॥ तां नत्वा नृपक-
 न्याया—सं वृत्तांतं निवेद्य च । तत्यासिकारिणीं विद्या—भनवद्यां यथाच सः ॥ ४६ ॥ तमभ्यधत्त वाग्देवी, पुण्यं ते
 विद्यते महत् । भविष्यति ततोऽभीष्ट—मभ्यासादिव कौशलम् ॥ ४७ ॥ “यदाशाया न विषयं, दुर्धटं च जनेन यत् ।
 तदप्यारोपयत्याद्यु, प्राक्पुण्यं प्राणिनां करे” ॥ ४८ ॥ एतं श्लोकं हृदि ध्याये—स्त्वं मंत्रसिव संततम् । उक्त्वेत्यंतर्दधे
 देवी, पुण्यसारोऽध्यगाद् गृहम् ॥ ४९ ॥ युग्मम् ॥ सम्यग्विमृश्य श्लोकार्थं, समर्थं स्वार्थसाधने । पुण्य एवानिशं रेमे,
 सोऽम्बुजे राजहंसवत् ॥ ५० ॥ कालेन कियताऽप्येष, विटपेटकयोगतः । पर्यटनगरे नाना—कौतुकानि व्यलोकयत् ॥ ५१ ॥
 पुण्यसारो विटैः साकं, वसन् क्रीडन् भ्रमन् हसन् । अश्रान् पिवन् मिलन् जल्पन्, प्रायो वेदमनि नाऽऽगमत् ॥ ५२ ॥ विटैः
 सत्क्रियमाणोऽसौ, चिकीर्षुः प्रतिसत्क्रियाम् । जहार हारमन्येद्यु—र्जनन्या द्रविणोज्जितः ॥ ५३ ॥ गवेपितोऽपि न
 काऽपि, हारः प्रापि धनश्रिया । असाभावान्न चाज्ञायि, तद्गृहीता निजोऽङ्गजः ॥ ५४ ॥ तद्बुध्यते स्वर्णदीनार—सहस्रं
 सोऽहत् पुनः । ज्ञाताऽऽस्वादो हि चौर्यादौ, कोऽवस्थात् प्रगल्भते ? ॥ ५५ ॥ हते हारधने ज्ञात्वा, धनसारोऽतिदुःखितः ।

१ कमलकामूहः २ सा० प्र. ३ समन्ये भवचनम्. ४ हारयूल्बुध्यते. ५ पिरलुम्. ६ चक्रेते.

मृत्यान्निर्भर्त्यं शुष्मासु, कः स्तेन ? इति पृष्टवान् ॥५६॥ पुण्यसारस्य तत्कृत्यं, विदन् कश्चन सेवकः । अची(च)कथदिमे
 श्रेष्ठिन् !, गृहीते त्वत्तनूरुहा ॥ ५७ ॥ तच्छ्रुत्वा धनसारस्तं, पुत्रमाहाव्यं तत्क्षणम् । ज्वलन्निवातितोषेण, रुक्साक्षरमिदं
 जगौ ॥ ५८ ॥ बुधाभ्यासे कलाभ्यासं, विवर्ज्यानार्यं । सर्वथा । त्वं पर्यटन् विटः साकं, किं रे जातोऽसि तस्करः ? ॥५९॥
 वटा इव विटा नूनं, कुलीना अपि नोचिताः । सतामासेविंशुं श्रुत्ते, स्मृताः किंपुरुषालयाः ॥६०॥ याज्या चेत् किमु लघ-
 वेन ? जडता चेच्छून्यभावेन किं ? लोभश्चेद् दुरितेन किं ? धनमदश्चेत् सीधुपानेन किम् ? । मोहश्चेन्निगडेन किं ? व्यस-
 निता चेत् पारवश्येन किं ? नैःस्व्यं चेन्मरणेन किं ? विदरतिश्चेदस्यमार्गेण किम् ? ॥ ६१ ॥ (शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ;
 उत्तमोऽपि कुसंगेन, दद्यात्प्रमतां ध्रुवम् । अपवित्रं न किं वारि, वारुणीकुंभसंभृतम् ? ॥ ६२ ॥ इयच्चिरं न मद्गृहे)
 शद् दासा अपि तेनरे । तत् त्वं तन्वत्तनूजोऽपि, स्तेयं किं नैव लज्जसे ? ॥ ६३ ॥ स्वर्गपुंसैः परे पुत्राः, पूजयति स्वमा-
 तरम् । हरसे त्वं तु तद्भार—महो ते सत्तनूजता ॥ ६४ ॥ स्वर्गदीनारोचिष्णु—हारी दत्तो भवेद् यदि । तदा त्वया
 समागम्यं, मंदिरे मम नान्यथा ॥ ६५ ॥ इत्थं निर्भस्तिः पित्रा, मपीव श्यामलाननः । गेहात् तदैव निर्गत्य, पुण्यसारः
 परामृशत् ॥ ६६ ॥ धिग् धिग् मे जीवितं शोऽहं, द्रोहं तन्वच् स्ववेदमिति । हृक्तोऽस्मि तथा पित्रा, यथा कर्मकरोऽपि न
 ॥६७॥ कलानिधिर्विद्धिततातक्रुद्धिः, स्यात् कोऽपि वार्धेर्विधुवत् सुपुत्रः । अहं तु संतापकरः स्वबहुं—जातोऽसि भानोः शनि-
 वत् कुपुत्रः ॥६८॥ (उपजातिवृत्तम्) देशान्तरादुपादाय, धनं देयं प्रदाय च । ईदृक् कुकर्म निर्मात्ये, प्राणान्तेऽपि पुनर्नहि

१ पंडितान्तिके. २ कापुष्पाश्रयाः, वटपक्षे किपुष्पा-व्यंतरेविशेषास्तेषामाश्रयाः. ३ मंदिरापानेन. ४ मंदिर. ५ पित्रोः, ऋ.

॥६९॥ ततः सरस्वतीदत्त-श्लोकार्थं मनसा मृशत् । अपराह्लेडभिमत्नेन, कुमारो निरगात् पुरात् ॥७०॥ वर्त्म किंचिदजानान्, पुण्येनेव प्रणोदितः । प्राचेत्सं दिशं श्रित्वा, स चवाल विशालधीः ॥ ७१ ॥ सुकुमारो कुमारोऽस्मिन्, कथंचित् पादचरतः । गब्यूतिद्वितीयेऽतीते, भानुमानस्तमासदत् ॥ ७२ ॥ चिराय न स्थितिं क्वापि, करोमीति रसा बुधान् । बोधयंतीव पद्मेभ्यः—श्चक्रे कौमुदमास्पदम् ॥ ७३ ॥ पुण्यसारस्य चक्राणां, स्त्रीणां च विरहस्पृशाम् । हृदो विनिर्गतेर्दुःखै—रिव धातैर्धृतं जगत् ॥ ७४ ॥ कर्तोऽधुना कुमारः कि-सिति द्रष्टुमिवाभवत् । ताराकैतवतः शंके, धौरुत्तानविलोचना ॥७५॥ धातैऽभिद्युत्सरे विश्वक्, पुरः प्रस्थानुसक्षमः । कुमारः स्थितवांस्तत्र, पथिस्थवटकोटरे ॥ ७६ ॥

इतश्च तत्रैव वटे, कामाख्या काऽपि यक्षिणी । विद्यते तां तदा द्रष्टुं, कमलाख्याऽऽगता सुरी ॥ ७७ ॥ तामभ्युत्थाय कामाख्याऽ-प्राक्षीत् सखि ! कुतोऽधुना । त्वमायासीः ? किमद्राक्षीः, कौतुकं ? तन्नियेदय ॥७८॥ सा वभाण सुवर्णाख्य-द्वीपात् स्थानाभिजादहम् । भवद्विदृक्षया नुशा, प्रस्थिता गगनाध्वना ॥७९॥ धार्त्री विचित्रां पश्यंती, सुराष्ट्रदेशमंडनम् । बलभीपुरमभ्येत्य, यदपश्यं ब्रवीमि तत् ॥ ८० ॥

तत्रास्ति बलभीपुर्यां, श्रेष्ठी श्रेष्ठतमद्युतिः । कामदेवाभिधो रूपात्, कामदेव इवापरः ॥ ८१ ॥ येन स्वमंदिरेष्वेव, न्यस्तशस्तौखस्तुडु । पूर्यते स श्रियो नाना—स्थानअमणचापलम् ॥ ८२ ॥ तस्य नाम्ना गुणेनापि, लक्ष्म्या पत्न्या समं

१ पश्चिमाम्, २ गब्यूतिद्वयमागतै, प्र. ३ रसाऽभ्यधात्, प्र. ४ चक्रवाकप्रक्षिणाम्, ५ आक्रानाम्, ६ विकसितलोचना. ७ 'तस्युत्सवे कृतिबहुलम्' इति सप्तम्या अलङ्क. ८ पठयेन्नचनम्, ९ कान्तिऽगुणेन.

सुखम् । सुज्ञानस्याभवद्वष्टाऽ—भीष्टाः पुत्र्यः क्रमादिमाः ॥ ८३ ॥ धनश्रीः समरश्रीश्च, नागश्रीविमलश्रियो । सोमश्रीः कमलश्रीश्च, सुंदरश्रीगुणश्रियो ॥ ८४ ॥ युग्मम् ॥ कलाकलापसंपन्ना—स्मारुण्येन विज्ञेयिताः । ता देव्य इव रूपेण, गीर्वाणानप्यसूमुहन् ॥ ८५ ॥

कुमारीणां तासां तरुणिसवने विभ्रमघने, लसल्लावण्यांभःकिञ्चलयिततच्छुणतरौ ।

चलच्छूत्रं चाप्रसृमरकटाक्षोरविशिलै—र्धम् कामव्याधौ न कति हतवान् कामुकसुगान् ? ॥ ८६ ॥ (शिशिरिणीवृत्तम्)
 कामदेवः कनीजुल्यान्, काव्यपश्यन् वरान् वरान् । तदर्थमाराराधोच्चै—र्थथाविधि गणाधिपम् ॥ ८७ ॥ स प्रत्यक्षस्तमाचष्ट, तुष्टस्ते करवै किसु ? । इचे श्रेष्ठी सुतानां मे, देहि लोकोत्तरान् वरान् ॥ ८८ ॥ ध्यात्वा विना-यकोऽवादी—देक एव वरः परः । भविता त्वत्तनूजाना—मथानामपि तुष्टिकृत् ॥ ८९ ॥ पाणिग्रहणसामग्रीं, त्वं गृहे कुरु तँकृते । लयक्षणेऽहसानेग्ये, वरं स्मरमिवापरम् ॥ ९० ॥ देवादेशात् ततः काम—देवो भृत्यैर्व्यदीधेपत् । नानालंका-रनेपथ्य—मंडपाद्यं मनोरमम् ॥ ९१ ॥ खाद्यादीनि च भक्ष्याणि, स तथा राक्ष्यचीकरत् । यथा वितेतिरे तानि, द्रष्टृणां पर्वतत्रमम् ॥ ९२ ॥ शुभे दिने यवानुंढवा, वैर्धमानेषु सप्तसु । गार्ग्यतीषु पुरंग्रीषु, धवलध्वनिबंधुरम् ॥ ९३ ॥ निवेश्यो-र्णामयं पाणौ, कंकणं कुलयोषितः । वर्णके स्वर्णवर्णास्ताः, कनीरष्टापि चिक्षिपुः ॥ ९४ ॥ युग्मम् ॥ सज्जयित्वाऽधुना वेदिं, मांगल्यकालशर्त्तनीम् । तोरणञ्चूधरां मध्ये—क्षामां कन्यामिवापराम् ॥ ९५ ॥ स्वर्नदिनीः कुलस्त्रीभिः, संस्रव्य

* भूमिताः, २ श्रेष्ठी, ३ पतीन्, ४ कन्याकृते, ५ वकारयत्, ६ सरावेषु, ७ पिष्ट(पिठी)मदने, ८ मांगल्यकल्पा एव. क्तनो यस्या. सा ता वेक्षिम् (वेसि).

परिश्रूय्य च । वरस्य मार्गयन् मार्गं, कामदेवोऽस्ति मंडपे ॥ ९६ ॥ युगम् ॥ श्रेष्ठिनस्तस्य पुत्रीणां—मथानामपि संप्रति ।
 विनाऽपि वरमाश्रयं, वर्तते पाणिपीडनम् ॥ ९७ ॥ बलभ्यामेतदाकर्ण्य, सर्वं ह्यभ्यां निभाह्य च । अहं विस्मयमानाऽन्त-
 स्त्वंदंतिकपुगमम् ॥ ९८ ॥ कामाख्या साह सख्येतद्, वीक्षोऽहमपि संप्रति । प्रयूचे साऽपि यद्येवं, तर्ह्यागच्छ मया समम्
 ॥ ९९ ॥ वटस्थितस्तदाकर्ण्य, पुण्यसारोऽपि विसितः । स्वदृत्तज्ञापनापूर्वं, ते देव्यौ प्रलयवोचत ॥ १०० ॥ नीत्वा मां तत्र
 चित्रं तद्, दर्शयित्वा च चेत् पुनः । आनयेथे युवां तर्हि, भवत्सार्थं समेभ्यहम् ॥ १०१ ॥ तदुक्त्या मुदिते देव्यौ, तदैव-
 श्रेरिते इव । तद्वाक्यं प्रतिपेदाते, कः सतां न हि मानदः ? ॥ १०२ ॥ तं पुण्यसारमादाय, पुण्यसारमिवात्मनः । ते देव्यौ
 जगम्लुस्तिगम—वेगेन बलभीं पुरीम् ॥ १०३ ॥ कामदेवगृहस्याग्रे, तं मुक्त्वाऽवोचतां च ते । आयास्त्वं प्रातरत्रैव, नयां-
 वस्त्वां यथा वटम् ॥ १०४ ॥ ततस्ते जगमुदेव्यौ, तत्कौतुकमवेक्षितुम् । मया हृदयं कथमिति, ध्यायंस्तत्र स च स्थितः
 ॥ १०५ ॥ तदैव लगे नेदिष्टे, गृह्यतां स्वसुतावरः । लक्वेति पुण्यसारं तं, गणेशः श्रेष्ठिने ददौ ॥ १०६ ॥ निरीक्ष्य काम-
 देवस्तं, दीव्यंतं दसैदेववत् । निमग्नवानिवामंद—तमानंदयोनिर्यौ ॥ १०७ ॥ तदास्यचंद्रं निस्तदं, हृद्ग्रा मंडपवासिनः ।
 प्रमोदमेदुरे कस्य, नौस्तां नयनकैरवे ॥ १०८ ॥ क्राऽहं केऽमी किमेतन्मे, तत्वंतीति विमर्शितम् । पुण्यसारं समानीय,
 कामदेवः स्ववेशमनि ॥ १०९ ॥ सन्नैव्य दिव्यशृंगारं, कारयित्वा च देववत् । स्वकन्याधिष्ठितं मातृ—मंदिरं समुपान-

१ मानं—स्कारं ददातीति मानदः. २ कान्तिमन्तम्. ३ क्षत्रियकुमारवत्. ४ आलसरहितं—वेब सिनं—निःकलंकमित्यर्थं. ५ न आत्मान् इति च्छेदः.
 ६ विचारिणम्. ७ ज्ञानं कारयित्वा. ८ मातृगृहम्. (मांयह).

यत् ॥ ११० ॥ शुभम् ॥ कन्या निर्लव्य तद्रूपं, सुधाञ्जननिभं हृद्योः। कृतार्थं मन्यमानाः स्वं, प्रत्येकं हृद्यचितयन् ॥ १११ ॥
 कामोऽयं किमु निस्सीम—कामनीयकसंपदा—यद्वा संभाव्यते तस्य, केयं कायवियोगतः ॥ ११२ ॥ असत्यस्माकं महस्वरायं,
 यैदयं जायते पतिः। न हि चिंतामणिः पाणिं, विना पुण्यं प्रपद्यते ॥ ११३ ॥ इति ध्यानभृतां तासां, कटाक्षाः स्वागतकि-
 याम् । रोमाञ्चन सहोत्थाय, पुण्यसारस्य तेनिरे ॥ ११४ ॥ त्रिभिविशेषकम् ॥ ततोऽर्चितानां सौवृणां, पुरतो द्विजपुंगवः।
 कुमारस्य कनीनां च, पाणिपद्मान्वयोजयत् ॥ ११५ ॥ कुमारेण बधूभिश्च, सन्वेतैरकरार्पणात् । परस्परपरित्यागे,
 वितीर्णः प्रतिशूरिव ॥ ११६ ॥ काक्षेण वीक्षणास्ताः, स्थायं स्थायं पुनः। अर्पत्रपाशिलाभंग—सिव किंचित् तदाऽऽ-
 चरत् ॥ ११७ ॥ तत्राऽऽचारेण नो नोश—भिया बद्धाऽञ्जलान् मिथः। आनीय च बधूयुकं, वरं वेद्यंतरं श्रुचि ॥ ११८ ॥
 हुत्वाऽनलं चतुष्कृतौ, अमथामासिवान् द्विजः। चतुर्गतिभवांश्चातिं, पुरस्ताद् ज्ञापयन्निव ॥ ११९ ॥ शुभम् ॥ विभेऽपि
 निःसपलं यत्, तद् रत्नाभ्याम्बरादिकम् । कामदेवः स ददिवान्, जामात्रे यौतकं मुदा ॥ १२० ॥ हर्षयामास च प्रीति—
 गौरान् पौरान् स्वर्गधुवत् । दिव्यभोजनतांबूल—दुकूलाभरणादिभिः ॥ १२१ ॥ ततः प्रियाभिरष्टभिः—रिन्द्राणीभिरिवादिभिः।
 कुमारः श्वशुरदेशा—दध्यास्त सदनं नवम् ॥ १२२ ॥ अंगसंवाहनाऽऽलाप—पुष्पपत्रार्पणादिभिः। प्रियाभिलोभ्यमानोऽपि,
 प्रियोऽभिद्यत नात्मवत् ॥ १२३ ॥ किंतु मोहितवद् दध्या—वहो पुण्यस्य वलितम् । दुर्घटं घटयत्येव, यञ्चदित्येव देहि-

१ दध्नुः, २ कामस्य, ३ निस्सीमकामनीयकसंपदा, ४ युवाज्यम्-अ, ५ गोजनेवेवीनाम्, ६ दक्षिणवामहस्तार्पणात्, ७ लज्जकः (जानीच), ८ क्षपस् अपेक्ष्य
 यथा० धन्यहंतुककजाशिवरभामासिव, ९ प्रफूल—बहो घृतादिकं प्रक्षिप्य, १० अमणम्, ११ विवाहकाले लब्धं धनं यौतकम्, १२ इन्द्रः, १३ अयसंभवेनम्,

नाम् ॥ १२४ ॥ क स गोपगिरिद्रंगः, कैश च वलभीपुरी । क तद्दाम्सी कुमारोऽहं, कैताः श्रेष्ठितनूरुहः ॥ १२५ ॥ परं
पितुरुपालंभ—देवीसंगमनादिना । मत्पुण्यमेव सकलं, तदिदं पर्यणीमत् ॥ १२६ ॥ मन्ये श्लोकैऽपि वाग्देव्याः, कृत्येनाऽ-
नेन संग्रति । सत्यार्थतां दधाति स्म, न मृषा देवतोदितम् ॥ १२७ ॥ आसां च दक्षतां ज्ञातुं, श्लोकं स्वज्ञापनाकृते ।
लिखित्वा यामि मां तेनं, विदंतेताः प्रिया न वा ॥ १२८ ॥ इति ध्यानपरे पुण्य—सारे तं मंदिरात् ततः । प्रस्थापयितु-
कामेव, यतुकासा निशाऽजनि ॥ १२९ ॥ षड्भिः कुलकम् ॥

अथ वैवाहिकीं विभ्रद्, भूषां मुक्त्वा परं धनम् । शंकाभंगच्छलं कृत्वा, कुमारो निर्गतस्ततः ॥ १३० ॥ नितान्तं
कांतमकत्वाद्, गुणश्रीरष्टमी प्रिया । तत्पृष्ठे निर्ययौ हस्ते, वहंती कनकाङ्किकाम् ॥ १३१ ॥ स तस्यामेव पर्ययत्यां, त्रिहि-
द्वारप्रकोष्ठके । एकं लिलेख सुश्लोकः, श्लोकं स्वज्ञापनाकृते ॥ १३२ ॥ पुण्यसारस्ततो गत्वा, पूर्वसंकेतिताऽऽस्यद् ॥ समा-
गंत तयोर्देव्यो—सद्वर्त्म प्रेक्षमाणयोः ॥ १३३ ॥ तं परिणेत्रचिह्नाढ्यं, दद्या देव्यावपृच्छताम् । त्वमेव पर्यणीषीः किं ? ,
कामदेवकनीरिमाः ॥ १३४ ॥ कुमारैणीमिति प्रोक्ते, स्मेरे देव्यौ जजल्पतुः । धन्यस्त्वं परिणिन्ये य-साहशीः पद्मलोचनाः
॥ १३५ ॥ पुण्यसारोऽवदत् सोऽयं, प्रसादो युवयोमधि । पंगोरिव न चेदत्र, कथं स्थान्मे समागमः ? ॥ १३६ ॥ त्वं तिष्ठसुः
प्रतिष्ठासु—रथवेति निवेदिते । देवीभ्यां सोऽवदन्तुं, पितृनैर्व्यौग्यहं सह ॥ १३७ ॥ तं कुमारं समादाय, व्योम्नोरप्य

१ नगरम्, २ परियातम्, ३ सर्गं ६ श्लोक ४८, ४ श्लोकेन, ५ सुवर्णशूण्डारम्, ६ शूड्वारपिष्टे, ७ सर्गं ६ श्लोक १८६, ८ मार्गम् (वाट), ९ “ओमातोष”
इतिपरलाभम्, १० स्थातुमिच्छुः, ११ प्रस्थातुमिच्छुः, १२ आ इवामि—आ इप् दि० ल्ह, आ इप् अदादिः ल्ह,

च तत्क्षणम् । मुक्त्वा च तद्दृष्टार्थणो, तिरोघतः स देवते ॥ १३८ ॥ त्रियामाजगरोद्विग्नः, पुण्यसारस्तदा क्षणम् । शय्यां
 कृत्वोत्तरीयं स्त्रं, निद्रां प्रमदोसुरैः ॥ १३९ ॥

निर्वासितं सुतं मत्वा, पुण्यसारप्रसूरथ । तन्वत्यमंदमाकंदं, जंगाद दूषितं प्रति ॥ १४० ॥ स्वामिस्तवाभवत् कोऽद्य,
 निंदोऽयं धीविपर्ययः । येन प्राणाधिकः पुत्रो, गृहान्निर्वासितस्तथा ॥ १४१ ॥ अथाहरत हाराद्यं, यद्ययं वात्यकेलिभिः ।
 शिक्षणीयस्तदा सम्भय, निष्काष्यो न तु भृत्यवत् ॥ १४२ ॥ सरसि त्वं सराकारो, निःसुतस्य सुतस्तव । उत्पत्स्यते कथं-
 कारं, कियताऽर्थव्ययेन च ॥ १४३ ॥ अस्थिरस्य धनस्यार्थे, निर्भस्स्यति कः सुतम् ? । आरकूर्दकृते को हि, परित्यजति
 कांचनम् ? ॥ १४४ ॥ तदुत्तिष्ठ सुतं सद्यो, मृगयित्वा समानय । मोक्ष्ये प्रेक्ष्य मुलं तस्य, नान्यथेति विनिश्चयः ॥ १४५ ॥
 धनसारोऽवदद् भद्रे !, निराकर्तुं कुकर्मताम् । शिक्षितस्तनयो नो चे-स्सम्य प्राणाधिकोऽस्ति सः ॥ १४६ ॥ स्तेयादिदृष्टत् तनू-
 जोऽपि, कुलप्रध्वंसहेतवे । प्राणनाशाय पीयूष—मपि हि श्वेदमिश्रितम् ॥ १४७ ॥ यदि व्यसनं पुत्रं, शिक्षयेन्न पिता
 तदा । स तत्पापेन लिख्येत, प्रजापापेन भूपवत् ॥ १४८ ॥ इत्युदित्वा चतुर्दिक्षु, मुर्जिर्ब्यान् ग्रेष्व्य सत्वरम् । उदतिष्ठत्
 स्वयं श्रेष्ठी, पुण्यसारं विलोकितुम् ॥ १४९ ॥ नगरे मित्रवेस्मादौ, बहिर्देवकुलेषु च । नष्टवस्त्विव तं श्रेष्ठी, निशां सर्वां व्य-
 लोकयत् ॥ १५० ॥ अपश्यंस्तनयं क्वाऽपि, प्रातर्देवनियोगतः । ससार धनसारस्तां, पुण्यसाराश्रितां दिशम् ॥ १५१ ॥ गन्धू-
 लिद्वयमाक्रम्य, सोऽपश्यद् वटभूरुहः । तले सुप्तं सुतं पारि—णेत्रवेषादिमासुरम् ॥ १५२ ॥ उपसर्पति यावत् तं, पिता प्रमद-

१ रात्रिः, २ हर्षोत्कटः, ३ माता, ४ पतिम्, ५ धीविपर्ययेण, ६ पितलकृतं, ७ विष०, ८ सेवकात्.

मेदुरः । तावत् सोऽपि जजागार, कुमारः कलहंसवत् ॥ १५३ ॥ लज्जमानः समानोऽपि, स भालस्पृष्टभूतलः । अवन्दिष्ट
पदौ वसु—विनिय इव सद्गुरोः ॥ १५४ ॥ निर्भरं परिरभ्योच्चैः, स्रवदश्रुविमिश्रदृक् । अबोचत् तनयं तातो, विनयं शिक्ष-
यन्ति ॥ १५५ ॥ तर्जयन्नपि तातः स्यात्, सुतस्य हितहेतवे । विकाशायैव पद्मस्य, तापयन्नपि तार्यनः ॥ १५६ ॥ अकि-
क्षितः सुतो नैव, महत्त्वमधितीहति । अद्युष्टं किमु माणिक्यं, महार्धत्सुपैति हि ? ॥ १५७ ॥ त्वं वाज्जात्रेण चेद् वत्स !,
पूर्वद्युः शिक्षितो मया । निर्यातोऽसि कथं गेहाद्, देहाज्जीवितवज्जावात् ॥ १५८ ॥ त्वद्वियोगाऽनलकुष्ठौ, नाश्राति जननी
तव । त्वन्निसिचं निशामेनां, आम्यञ् श्रान्तोऽहमप्यलम् ॥ १५९ ॥ दुःखघ्नान्ताऽपहे वत्स !, त्वय्याऽऽयाते पुनर्गृहम् ।
विडम्बयतु मार्तण्ड—मण्डलाधिष्ठितं नभः ॥ १६० ॥ इत्याद्युक्त्वा करे घृत्वा, पुण्यसारं बलादपि । प्रस्थितः सुस्थिताऽऽ-
त्माऽसौ, धनसारो गृहं प्रति ॥ १६१ ॥ षड्विःकुलकम् ॥ पित्रा समं गृहं प्राप्तः, पुण्यसारोऽथ दृष्टवान् । पद्मिनीमिव निर्वैभवां,
जननीं स्वविनाकृताम् ॥ १६२ ॥ हृतहारादतिश्रेष्ठं, हारसुत्तार्यं कण्ठतः । दत्त्वा च प्रामृतव्याजाद्, विनयात् ताननाम सः
॥ १६३ ॥ अबशिष्टानलङ्कारा—नुपदीकृत्य चाखिलान् । जनकाय ददौ पुण्य—सारो हृतधनाऽऽस्पदं ॥ १६४ ॥ पुनःपुनः
स पृष्टोऽपि, पिटृभिः पुत्रवत्सलैः । पाणिग्रहमहं नैव, गूढमन्त्रमिवावदत् ॥ १६५ ॥ ततस्तथा कुमारोऽसूद्, धर्मनिष्ठो
यथाऽखिलम् । कुलमप्यपुनाद् गौरी—गुरुं गंगप्रवाहवत् ॥ १६६ ॥

इतश्च सा गुणश्रीस्तं, प्रभातोऽप्यनुपागतम् । पतिं वीक्ष्य विलक्षाऽऽस्या, ससृभ्यत्सदची(च)कथत् ॥ १६७ ॥ ताश्च साऽपि च

१ सूर्यः, २ दग्धा, ३ निर्गता पद्मा—कस्मीः, शोभा वा यस्या सा ताम्बिच ४ हिमालयम्.

सम्भूय, गृहोद्यानादिभूमिषु । सम्पश्यन्त्योऽपि न प्रापुः, पतिं पुण्यमिवात्मनः ॥ १६८ ॥ तस्वरूपं परिज्ञाय, कामदेवः
 सुतांमुखात् । नृगयासास सर्वत्र, पुण्यसारं पुरान्तरे ॥ १६९ ॥ ततस्तं काप्यनासाद्य, मार्गपातितरत्नवत् । निमग्न इव दुः-
 खाब्धौ, श्रेष्ठी कष्टमयोऽजनि ॥ १७० ॥ अष्टौ तत्तनयाः प्रेयो—वियोगे स्रवदस्रवः । हृतप्राणा इवायुच्चै—रेवं परिधि-
 देविरे ॥ १७१ ॥ हा कान्त ! स्वान्तविश्रान्त !, हा निशान्त ! गुणावलेः । हा साराकार ! हा प्राणा—धार ! हा हारनिर्मल !
 ॥ १७२ ॥ यदस्मान् परिणीय त्व—महासीवर्द्धवैरवत् । कूपे निक्षिप्य तद्रज्जु—च्छेदमातनुथा न किम् ? ॥ १७३ ॥ न-
 लोऽपि त्यक्तवान् पत्नीं, कष्टमासेदिवान् परस् । त्वं तु कष्टं विनाऽव्यस्मान्, अहो ? ते पुरुषप्रतम् ॥ १७४ ॥ अस्माभिः
 सेव्यमानोऽपि, बहुधा परमाप्तवत् । मुमुक्षुरे(रि)व त्वं नाथ !, सन्मुखं नैव दृष्टवान् ॥ १७५ ॥ अस्माकं मन्दभाग्यानां,
 त्वादृशः स्यात् कथं पतिः । कटुतुम्बीलतानां हि, न कल्पद्भुमसंगमः ॥ १७६ ॥ रे यूयं ब्रजत प्राणा !, जीव ! त्वमपि
 याहि रे । रे हूत् ! प्रसह्य दह्यस्व, रे देह ! भव भस्मसात् ॥ १७७ ॥ यद्युष्माकं समस्तानां, स स्वामी गतवान् कश्चित् । यूयं
 स्थित्वा विना तेन, किमर्थं साधयिष्यथ ॥ १७८ ॥ सद्यमिः कुलकम् ॥ कामदेवोऽथ रुदतीः, स्वसुताः प्रत्यवोचत । मां स्म
 तास्यत हे वत्सा ! यूयं वरयितुः कृते ॥ १७९ ॥ भवतीभ्यः पुराऽदाधि, यैनेष प्रवर्तो वरः । स एव पुनरानीय, दास्यत्येनं
 गजाननः ॥ १८० ॥ अहमाराधयिष्यामि, तदर्धमधुनैव तम् । इत्युदीर्य कथंचित् ताः, पुत्र्यः पित्रा प्रवोधिताः ॥ १८१ ॥
 गुणश्रीरथ तपुवी, शारदावद् विशारदा । शोकं कृत्वा मनाक् स्तोकं, चेतसीति व्यचिन्तयत् ॥ १८२ ॥ सदाकारपरिज्ञात-

बुद्धिभारः प्रियः स नः । लज्जन् कुतोऽपि स्वं रूपं—मविज्ञाय कथं लजेत् ॥ १८३ ॥ मन्ये पतिर्विहिवारि, गच्छंस्तुच्छं विलम्बितः । निश्चितं लिखति सैव, किञ्चिज्ज्ञापयितुं निजम् ॥ १८४ ॥ पयामीति समुथायं, गुणश्रीरतिसत्वस्म् । उपेत्य तत्र च श्लोक-भेकमेवं व्यलोकत ॥ १८५ ॥ त्रिमिविशेषकम् ॥ “क स गोपगिरिः क्रेयं, बलभी क विनायकः । दूरदले कुमारोऽन्न, परिणीय कनीययौ” ॥१८६॥ तस्य दर्शनतः पत्यु—दर्शनादिव मोदिनी । सेत्यं समर्थयासास, तदर्थं मतैवभवात् ॥ १८७ ॥ नूनं गोपगिरिस्थान—वासी दासीकृतस्सरः । अस्त्यपतिस्ततोऽन्नैत-मानिनाय विनायकः ॥१८८॥ अस्मद्दक्ष्यपरीक्षार्थं, श्लोकमेनं विलिख्य सः । मुक्त्वा चास्मान् गतो गेह—महो ? तस्यातिधूर्ततां ॥ १८९ ॥ सा निश्चित्य पतिस्थानं, जगाद जनकं निजम् । श्लोकैवानेन विज्ञातं, मया पतिपुरं पितः ! ॥ १९० ॥ ततः प्रहिणु मां तूर्णं, वाणिज्यं व्याजतो यथा । गत्वा गोपगिरिं कान्त-मानयामि स्वबुद्धितः ॥ १९१ ॥ कामदेवोऽवदज् ज्ञातं, पतिस्थानं त्वया परम् । तन्नामाद्यपरिज्ञाय, वंत्से ! त्वं ज्ञास्यसे कथम् ? ॥ १९२ ॥ किञ्च मार्गोऽतिदुर्गोऽस्ति, छुंटाकैः परितः स्थितैः । दृष्ट्वा त्वां च सुरंस्त्रीवद्, ग्रहीष्यन्ति सरातुराः ॥ १९३ ॥ तस्माद्नैव तिष्ठ त्वं, वत्से ! मा सश्रमं विधाः । कारिष्येऽह मेव द्राग, निजासैत्तद्गवेषणम् ॥ १९४ ॥ गुणश्रीस्साह तत्याज, सोऽस्मान् दाक्ष्यद्विदक्षया । तैत् स्याद् व्यक्तं तदाऽ-स्माभिः, स्वयं ज्ञायेत यद्ययम् ॥ १९५ ॥ मार्गोपसर्गसंसर्ग-प्रतिघाताय च स्वयम् । त्वत्तः पुंवेपमादास्ये, रक्षायन्त्रमि-वात्मनः ॥१९६॥ तात ! त्वं जननी चेयं, भगिन्यः सकला इमाः । यूयं शृणुत निःसीमां, प्रतिज्ञां मामिकामिमाम् ॥१९७॥

१ भाव , प्र. २ आत्मीयम्. ३ दाक्ष्यम्.

षण्मास्या निजकान्तं चै-त्राऽऽजयामि नयाऽमितम् । तदा विशामि तत्रैव, चितावहौ पतंगवत् ॥ १९८ ॥ ततो रभ्ये
 दिने तात—दत्तपुषेभामसुरा । जनकादीननुज्ञाप्य, गुणश्रीश्चलति स्म सा ॥१९९॥ तदीया गोत्रिणोऽन्येऽपि, न्यवहार-
 विधिस्तथा । प्रतस्थिरेऽतिसौस्थेन, तत्सार्थेऽनर्थहरिणि ॥ २०० ॥ बलभीतो विनिर्गत्य, गुणश्रीः स्वजनं जगौ । गुण-
 चन्द्र इति ख्यायं, मन्नामास्तः परं जने ॥ २०१ ॥ तुंगं तुरंगमारुह्य, गुणश्रीर्निर्वेषभृत् । रक्षन्ती स्वांगवत् सर्वं,
 सार्थमुन्मादिसादिभिः ॥ २०२ ॥ दानं सानन्दमर्थिभ्यो, ददानाऽतिवदान्यवत् । स्मरन्ती च पतिश्लोकं, प्राप गोपगिरेर्वहिः
 ॥ २०३ ॥ युग्मम् ॥ धन्यं पुरसिदं यत्र, मदीयो वसति प्रियः । इति रोमाञ्चिताङ्गी सा, तदपश्यन्मुहुर्मुहुः ॥२०४॥ तावत्
 समरसिंहस्त-सुरेशो मागधव्रजात् । गुणश्रीविलसद्दान—तोपितादिति शुश्रुवान् ॥ २०५ ॥ बलभीपुरतः श्रेष्ठि—कामदे-
 वस्य नन्दनः । गुणचन्द्रो गुणी प्रातः, पुरमध्यसुपे(पै)भ्यति ॥२०६॥ ततो राङ्गमानदानाय, गुणश्रीसन्मुखं मुदा । सचि-
 वान् प्रेषयामास, प्रतिदेहानिवात्मनः ॥२०७॥ कामदेवसुता ग्रीत्या, तांस्तथोपावरत् स्वयम् । यथा ते तद्गुणक्रीता—स्त-
 दीया इव जज्ञिरे ॥ २०८ ॥ स्वं सार्थं वहिरावाप्त्य, श्रीगोपगिरिनायकम् । प्रधानैस्सह साऽपश्यद्, गुणश्रीर्निर्वेषिणी
 ॥ २०९ ॥ रङ्गयामास चानेकै—दक्षैर्दिव्यैरुपायनैः । लोकातिशायिभित्तैस्तै—विनयाद्यैर्गुणैरपि ॥ २१० ॥ दत्त्वा
 समरसिंहोऽपि, स्वसौधसविधे गृहम् । जानन्द्य चातिथेयीभिः, क्रियाभिस्तामतिष्ठिपत् ॥ २११ ॥ आग्रहात् तस्य भूपस्य,
 गुणश्रीरित्य नित्यशः । वारद्वयं तदास्थानीं, परिचर्कार मित्रवत् ॥ २१२ ॥ अद्राक्षीच्च गवाक्षस्था, स्वप्रियजीप्तया

१ नयेनाऽमितम्—अपरीच्छन्नं—विशालमयमित्यर्थः । २ व्यापारं विधातुमिच्छया । ३ अश्रवाः, ४ स्त-प्र. ५ देशेयु जातानि देश्यानि तैः. ६ भूयथामास.

मुहुः । पुरतोऽनेकशः पौरा-नेहिरैर्याहिरापारान् ॥ २१३ ॥ यातायातपरं हृष्टे-रयतोऽपि पतिं पुरम् । पुण्यसारं न वेत्ति
स, सत्यक् परिचयं विना ॥ २१४ ॥ नामाकारपरिज्ञानं, विना प्रियमजानती । अदंढहत सा कामं, वहिस्सृष्टेव पद्मिनी
॥ २१५ ॥ पुण्यसारोऽपि तां शृण्वन्, कामदेवस्य नन्दनम् । अश्रुयनिश्चयाभावा-न्मन्दोक्षाच्च ददर्श न ॥ २१६ ॥ अन्य-
दाऽभ्युद्यदासोद-भेदुरैश्वन्दनादिभिः । सुपर्वणकजाक्षीवद्, वासयन्तीं दिशो दश ॥ २१७ ॥ निजङ्गसङ्गीपुरुषो-चित्तशृङ्गार-
भंगिभिः । मोहयन्तीं मनः काम-देववत् पौरसुष्टुवाम् ॥ २१८ ॥ गच्छन्तीं राजसेवार्थं, तां गुणश्रियमैक्षत । वाताय-
नस्था मदन-वती समरसिंहभूः ॥ २१९ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ तद्गुरुपदर्शनादेव, मकरध्वजसामगणैः । हृदि विद्धेव सा
भू-पुत्री चिन्तितवत्यदः ॥ २२० ॥ वन्दिवृन्दस्तवैः पूर्वं, ततो गन्धर्वगीतिभिः । तदन्वामोदवातेन, ज्ञापितः कोऽयमुत्तमः
॥ २२१ ॥ कामः किमेष ? सोऽनंगः, किं दस्रः ? स द्वितीयभृत् । किमैलः ? स वभूव प्राक्, किं देवः ? सोऽनिमेषदृक् ॥ २२२ ॥
अनंगश्चेत् तपस्तप्त्वा, प्रामोत्यसुपमं वयुः । तदैतदुपमामान-पात्रं भवति नाऽन्यथा ॥ २२३ ॥ असौ वीक्षितमार्त्रोऽपि,
पश्यतोहरवन्मम । हस्ते हृदयं किञ्चित्, न वेद्मयत्र निबन्धनम् ॥ २२४ ॥ जीवितं यौवनं चापि, तदैवैतत् फलेग्रहिः] ।
पुरुत्वा इवोर्वस्या, यदाऽयं मे प्रियो भवेत् ॥ २२५ ॥ पद्मभिः कुलकम् ॥ अथ तस्यां प्रयातायां, दृष्टिमार्गात् गुण-
श्रियाम् । शून्येव साऽनुयुंके स, सर्वा कोऽयं पुमानिति ? ॥ २२६ ॥ शंसति स वयस्या तां, दाक्ष्याल्लक्षिततन्मनाः ।
गुणश्रियः कुतोऽपि प्राक्, स्थानाद्यं ज्ञातपूर्विणी ॥ २२७ ॥ अयं वरेण्यलावण्यो, गुणचन्द्र इति श्रुतः । श्रेष्ठिनः काम-

१ गमनागमनक्रियातत्परान्, २ शृङ्गारस्यापलं पुमान्, ३ लब्धातः, ४ देवापानवत्, ५ अश्रुयनिकुमारः सच्चितीयः-न्द्रौ स्त इत्यर्थं, ६ पुरुवम्, राजा-उर्वशीकृष्णः.

देवस्य, तनयो विनयोत्तमः ॥ २२८ ॥ व्यवसायचिकीर्त्राऽऽयातः श्रीवलमीपुरात् । भवत्तातस्य निस्सीम—प्रेमपानं
 प्रवर्तते ॥ २२९ ॥ युग्मम् ॥ अनेन वर्त्मना सैष, त्वत्तातस्योपरोधतः । कलाकालिकलो राज-कुलं गच्छत्यनाकुलः ॥ २३० ॥
 अस्मिन् पुरंसुरोघाने, स्फुरत्तरुणसत्तरौ, । अयमेव वपुर्लक्ष्म्या, पारिजातैति सम्प्रति ॥ २३१ ॥ एतदीया गुणाः स्फार—
 सौरभोः कमला इव । सकर्षैर्वीणिताः कस्य, न भवन्त्यौषकाणिकाः ॥ २३२ ॥ तामेव कामिनीं धन्यां, मन्येऽहं भाष्य-
 वैभवैः । याऽस्य पाणिर्दृहीती स्यात्, रोहिणीव सितहृतेः ॥ २३३ ॥ सखीमुखादिति श्रुत्वा, गुणश्रीगुणगौरवम् । तस्यां
 मदनवत्यासीद्, विशेषणानुरागिणी ॥ २३४ ॥ यौवनाधिष्ठितानां स्याद्, मनः प्रायो विवेकमुक् । गुणश्रियां स्त्रियां
 सा स्त्री, रम्यति सान्धया कथम् ? ॥ २३५ ॥ यद्वा न यौवनस्यैष, दोषः किन्तु विधेर्धुवम् । अस्थानेऽपि वलात् प्रेमं, यः
 कारयति चेतसां ॥ २३६ ॥ ततः सा तद्गुणौघस्य, स्मारं स्मारं सरतुरा । महामोहन्यजम्बाले, मज्जति स करेणुवत् ॥ २३७ ॥
 स्नानांगरागतम्बूल—गीतवृत्त्योत्सवादिकम् । विषवन्न मुदे तस्या, विरहिण्या व्यजुंभत ॥ २३८ ॥ पुष्पचापप्रतापोत्थ-
 स्तस्यास्तापः स क्रोऽव्यभूत् । यत्राभुवन् वृथोपायाः, प्रतिकूले विधावि ॥ २३९ ॥ जलजलजलोद्भाचन्दनस्यन्द-
 चन्द्र—अमृतिभिरतिशीतैः शान्तिमायाति तापः । वपुषि विरहभाजां त्वेधते तैः स कामं, कथमिति विषमोऽयं शम्भ्यतां
 तद्भिषमिभिः ॥ २४० ॥ (मालिनीवृत्तम्) विद्युक्चक्रवकीवद्, विह्वलां वीक्ष्य तां रहः । दक्षा सख्यावचक्षेऽथ,
 नाम्नोक्त्वाऽपि प्रियंवदा ॥ २४१ ॥ वाधते त्वद्गुर्व्याधि-राधिर्वा क्रोऽतिदुर्धरः ? । तपतुनेव वली त्वं, शोच्या येनेहशी

१ पुरमेव ह्युद्योतनं-नन्दनवं तस्मिन् २ वाचारार्थे किम् ३ उपकरणे भवा औपकरणिकाः ४ जडास्त्री ५ जलेनादीकृतं व्यजनं-बलाद्रोः ६ ताप,

कृता ॥ २४२ ॥ सा जगद् गवाक्षात्रे, गच्छन् दृष्टत्वा मया । यः कुमारः प्रभास्फारः प्रभाकर इवापरः ॥ २४३ ॥
 तस्मिन्निध्यान्मात्रेऽपि, मुदा स्फारितहृद्गूला । पद्मिनीवानुरक्ताऽस्मि, जाताऽस्मीदृक् तु तत्कृते ॥ २४४ ॥ स्मरति व्योम्नि
 दिक्चक्रे, पृष्ठे पार्श्वे पुरोऽपि च । तैमैवैकं विलोकेऽहं, ब्रह्माऽद्वैतमिवात्मवित् ॥ २४५ ॥ स तदा दूरतोऽदर्शि, शीतां-
 शुरिव शीतलः । अधुना हृदयस्थास्तुः, कथं दहति वह्निवत् ? ॥ २४६ ॥ दुःखस्यैतन्निदानं ते, न्यवेद्यत मया सखि ।
 तच्चिन्तय तदार्षि मे, यदि मद्भित्तमिच्छसि ? ॥ २४७ ॥ प्रियंवदोषे वेदत्रैवं, वयसेऽहं मनस्तव । विदुष्यऽपि यदप्राहं,
 केवलं नर्मकर्म तत् ॥ २४८ ॥ श्रेयसे प्रयसे तस्मै, किं मुयाहृदि विद्यसे ? । यद् योग्ययोर्न योगः स्याद्, दुर्घटः स्वर्णरत्नवत्
 ॥ २४९ ॥ राज्ञः कन्याऽसि धन्या त्वं, गुणचन्द्रः स्फुरद्गुणः । युवयोर्घटनायां हि, किं न्यूनं ननु वलति ? ॥ २५० ॥
 विलोक्यतेऽनुकूलत्वं, केवलं प्रवलं विधेः । अवश्यं यस्य वक्ष्यामि, कार्यानि निखिलान्यपि ॥ २५१ ॥ इष्टो विधिरपि
 प्रायः, सोढोगो योग्ययोजने । गौरीगिरीशयोः पद्मो-पेन्द्रयोः संगमात्मिथः ॥ २५२ ॥ त्वन्मात्रे प्रणिगच्छेत्, कार्येऽ-
 ध तथोद्यमस् । यथा भवति तेऽभीष्टं, कष्टं मा स क्लृथाः सखि ॥ २५३ ॥ आश्वासेति सुतां राज्ञः, सा तदैव प्रियंवदा ।
 तज्जनन्याः पुरः सर्वं, तद्ब्रुत्तांतं न्यवेदयत् ॥ २५४ ॥ ज्ञात्वा मदनवत्यास्तत्, समरश्रीर्मनीषितम् । एकांते निजकां-
 ताय, कथयामास सादरम् ॥ २५५ ॥ नृपः समरसिंहस्ता—माह स सुचिरं मम । अस्त्येव देवि ! त्वत्पुत्री—पाणिग्र-
 ह्महोर्धमः ॥ २५६ ॥ किंतु ताहवराभावा-दनुद्यम इवास्यहम् । परं भय्यममहू रका, गुणचंद्रे यदात्मजा ॥ २५७ ॥

१ दृष्टमान्ते. २ तमत्रैकम्, अ. ३. चं. प्र० ४ लक्ष्मीकृष्णयोः. ५ वाञ्छितम्. ६ उत्सवप्रयत्नः.

वरः सोऽयं वरेण्यश्रीः, पुण्यैर्याप्यते प्रिये ! । परं वणिक्कुलोऽस्तीति, चिंता मनसि मे मनाक् ॥ २५८ ॥ राक्षी हृष्टा
 समाचष्ट, स्वामिंश्चितेयमुद्भयताम् । वाणिजां हि न सामान्या, लोकोत्तरगुण्यतः ॥ २५९ ॥ कुलं शीलं सदाचारो,
 विवेको विनयो नयः । श्रेयस्यं च यैशस्यं च, वणिक्वेवाखिलं किल ॥ २६० ॥ तदियं दीयतामेव, गुणचंद्राय नदिनी ।
 संबधोऽस्तनयोः श्लाघ्यः, कौमुदीचंद्रयोरिव ॥ २६१ ॥ अंगीकृत्य प्रियोकं तत्, तत्क्षणं क्षोणिवहभः । गुणश्रियं समाकार्य,
 रहः कार्यविहूचिवात् ॥ २६२ ॥ दैवात् प्रीतिलतावार्द—सौहार्दमिदमावयोः । जज्ञे तद् येन न कापि, दीयते किंचिदं-
 तरम् ॥ २६३ ॥ अधुना तद्दृढत्वाय, त्वमंगीकुरु मेऽङ्गजाम् । यद्रूपस्य पुरः सर्वा, देव्यो बहुतृणं गुणिन् ॥ २६४ ॥
 चिंताऽऽर्चिता गुणश्रीलं, जगौ गोपगिरीश्वरम् । संबधोऽयं प्रजाबंधो !, कथमौचित्यमंचति ? ॥ २६५ ॥ क्व विवस्वौन्
 क्व लघोतः, क्व मेरुः क्व च सर्पपः । क्व कल्पद्रुः क्व धत्तूरः, क्व माणिक्यं क्व कर्करः ॥ २६६ ॥ क्व देवः श्रीजितश्रीदः, काऽहं रंको
 वणिक्सुतः । न महोदधिसंबंधं, तडागोऽर्हति कर्हिचित् ॥ २६७ ॥ यो देववत् सदाऽऽराध्यो, दूरस्थैरेव यत्नतः । स्वमेऽप्य
 स्पृहणीयं त—स्तुताविवाहाहासम् ॥ २६८ ॥ न साजात्यं न तुल्यार्द्धं—रेकत्रावस्थितिर्व मे । न मातापितरावन्न, कथं
 कार्यमिदं भवेत् ? ॥ २६९ ॥ पुनस्तमालपद् भूपः, स्वरूपं यद्विदं त्वया । विज्ञप्यते स्म तत् सर्वं, विदन्नस्मिहदन्तरे ॥ २७० ॥ परं
 कदाऽपि त्वां दृष्ट्वा, देवे देवीव मत्सुता । त्वय्यन्यस्वतात्यर्थं, प्रार्थयेऽहं ततः कृतित् ॥ २७१ ॥ तस्माद् धनादिसंकोचं,
 पित्रादेरपि चोत्तरम् । प्रत्यादिश्य मदादेशं, प्रेमवृद्धौ प्रमाणय ॥ २७२ ॥ गाढमात्रहमालोक्य, गुणश्रीर्धरणीक्षितुः ।

* वणिजो हि, प्र. १ श्रेयस्त्वम्, २ यथास्त्वम्, ३ शोभते (दृश्यते), ४ व्याप्ता, ५ स्यं, ६ प्रिया जित. श्रौते -यमदो. येन सः. ७ निराकुल-दूर्गकल.

वृद्धानापृच्छथ दास्यामि, प्रातरुत्तरमित्यवगृ ॥ २७३ ॥ ततोऽभ्येत्य निजं वेदम्, विस्मैरां कामदेवभूः । तच्छ्रीसमर्शि-
हस्य, वाक्यं वृद्धाग्रतोऽभ्यधात् ॥ २७४ ॥ अन्वयुंक्तं च किं युक्तं—मत्र वृद्धा ! निगद्यताम् ! । देवेन कीदृशो कार्य-
संकेते पालिताऽस्मि हा ॥ २७५ ॥ एकतोऽयं द्रुपः पुत्रीं, दत्ते तत्त्वमसंविदन् । अन्यतोऽहं कृतच्छद्म—पौल्लो नारी
करोमि किम् ? ॥ २७६ ॥ प्रादुष्करोम्यथ स्वात्म—रूपं तद्व्यखिले पुरे । विडम्बना ममोच्चैः स्यात्, प्रियप्राप्तिश्च नो
तथा ॥ २७७ ॥ गुणश्रीवाचमाचम्य, किञ्चिद् रम्यं तदुत्तरम् । ध्यानोदपि न पश्यतो, वृद्धास्लामाचक्षिरे ॥ २७८ ॥
वार्धकेनैव वृद्धाः स्यो, न वयं शुद्धया धिया । चिन्तयन्तोऽपि तेनेह, किञ्चिज्जानीमहे न हि ॥ २७९ ॥ त्वद्बुद्धिरेव
सर्वेषु, कार्येष्ववायाति धुर्यताम् । यथोचितं त्वमेवोच्चै—ध्यात्वा वत्से ! विधत्स्व तत् ॥ २८० ॥ गुणश्रिया ततोऽध्यायि,
निपिद्धोऽव्येष भूधवः । न स्यास्यति ध्रुवं कन्या—पाणिग्रहमहाग्रहात् ॥ २८१ ॥ न चाऽर्वाक् स्वप्रियप्राप्तेः, स्त्रीत्वं वक्तुं
ममोचितम् । परिणेष्येऽधुना तस्मात्, पुंवेपस्या नृपात्मजाम् ॥ २८२ ॥ पङ्क्तिमसिंधिदि प्राप्तः, प्रेयानन्न मया तदा ।
भूपात्मजाऽपि तस्यैव, भवित्री प्राणवल्लभा ॥ २८३ ॥ अथ नैव प्रियः प्राप्तः, प्रमीतयां तदा मयि । यथेच्छं तनुतां
राज—नंदिनी स्वमनीषितम् ॥ २८४ ॥ ततः प्रातर्नृपास्थानीं, पुण्यसारप्रियाऽगमत् । तन्निर्वधात् प्रपेदे च, तत्पुत्रीपाणि-
पीडनम् ॥ २८५ ॥ श्रुत्वा मदनवत्यासीत्, तमुदंतमनंतमुत् । स्त्रीणां प्रायः प्रियप्राप्तिः, सुधातोऽव्यधिकायते ॥ २८६ ॥
भूपः समरसिंहोऽथ, प्रीतस्तुच्छेतरोत्सवैः । तथा गुणश्रिया साकं, स्वकर्नी पर्यणीनयत् ॥ २८७ ॥ गुणश्रीपाणिना स्पृष्टा,

१ वाद्यर्थवती. २ अष्टच्छद. ३ कार्यैवैपमने. ४ पुंसो भावः पौत्र, कृतं कथना पौत्रं यथा सा. ५ विचारणादपि. ६ सुतायाम् ७ लव्वाच्छिपम्. ८ पतिप्राप्तिः.

चित्ते मदनवत्यधात् । यं संसदं न सोऽधन्योऽ—भवत् कविगिरामपि ॥ २८८ ॥ तदा वद्धाञ्जला गोप—गिरिस्थान-
मुताऽञ्जले । गुणश्रीर्वैदिमध्यस्था, विस्मिता ध्यातवत्यदः ॥ २८९ ॥ कलयितुमलं सर्वद्वीची कविप्रतिभा न यत्, प्रविशति
मनःस्फूर्तिर्यस्मिन्न विष्टपलंघिनी । विलसति न यज्ज्योतिर्ज्ञानेऽध्यानागतवेदके, तदपि संहसा कार्यं दैवस्तनोत्यतिकौतु-
कम् ॥ २९० ॥ (हरिणी वृत्तम्) अष्टष्टमश्रुतं चापि, विदधे विधिनाऽत्र यत् । हृणीयमानहृदयं, स्त्रीपाणिग्रहणं
स्त्रिया ॥ २९१ ॥ पाणिमुक्तिक्षणे क्षोणी—श्वरः श्रोष्ठितरूहे । हस्तिकाश्रीयहेमाद्यं, माद्यत्प्रीतिः प्रदत्तवान् ॥ २९२ ॥
शुता समरसिंहाद्यैः, प्राद्वैर्नैसीरचारिताम् । तां समादाय मदन—वर्ती सा स्वगृहं ययौ ॥ २९३ ॥ कारयित्वाऽन्तराऽऽवासं,
विपुलं निजचित्तवत् । गुणश्रीर्मंदिरं तत्र, राजपुत्रीमतिष्ठिपत् ॥ २९४ ॥ ततः सा स्वपरीवार—मित्यूत्रे चतुराशया ।
निरुष्यं न स्वरूपं मे, पुरतोऽस्याः कदाचन ॥ २९५ ॥ गोष्ठां सुधासधर्मायां, प्रवृत्तायां मियो निशि । स्वं निहोतुमनाः
स्माह, गुणश्रीर्द्वन्द्विनीम् ॥ २९६ ॥ प्रिये ! व्रतविशेषस्य, पर्युपास्तिहृते मया । पणमासीप्रमितं ब्रह्म—व्रतमस्तुररी-
कृतम् ॥ २९७ ॥ मासा द्वित्रा गतास्तत्र, तस्मिन्नवसिते सति । त्वया सार्धं प्रवर्धिष्णु—प्रेमा भोक्ष्येऽन्वहं सुखम् ॥ २९८ ॥
तावत् त्वं मा स दूनाऽभू—रेवमाश्वस्य तामसौ । गोष्ठा भूपादिदैनैश्च, प्रीणयामास नित्यशः ॥ २९९ ॥ चतुर्भिः कला-
पकम् ॥ अंतंगरंगभंगेन, विज्ञा मदनवत्यपि । कथंचिद् द्विवसान् क्लेश—विवशानत्यवाहयत् ॥ ३०० ॥

पुण्यसारकुमारोऽथ, कामदेवंभुवा समम् । दृष्ट्वा मदनवत्यालं, पाणिग्रहमहोत्सवम् ॥ ३०१ ॥ सर्वथाऽपि परित्यक्त-

१ कप्रेसरताम्—अप्रगमताम्. २ आनासम्—अन्तरा—आवासमन्त्रे. ३ ब्रह्मव्रते समाप्ते सति. ४ गुणश्रिया, गुणचन्द्रेण वा.

तदीयास्त्रिनोरथः । हिर्मच्छिदुमंश्री—मंसि ध्यातवानदः ॥ ३०२ ॥ शुभम् ॥ मया मदनवत्सर्थं, प्रार्थिता प्राक् सरस्वती । आह स श्लोकमेकं मां, सा तस्यास्त्रिनिबंधनम् ॥३०३॥ सरतोऽपि तन्मन्त्रं, मंत्रवत् तत्समीहया । कुमारो गुणचंद्रात्, परिणयेऽनुरागिणीम् ॥३०४॥ श्लोकेन वंचयामास, वाणी धूर्तव मां कुतः । ध्यानात् प्रत्यक्षयित्वा ता—मुपालस्येतमामहम् ॥ ३०५ ॥ पुण्यसारस्ततो ध्यान—प्रकटां वागधीश्वरीम् । मेहतीभक्तिरानम्य, योजयित्वा करौ जगौ ॥ ३०६ ॥ देवि ! श्लोकस्त्वयोक्तोऽभू—न्महां नृपसुतास्ये । मयि तद्भ्यायकेऽध्यासीत्, सा परस्य परिग्रहः ॥ ३०७ ॥ अचिर्यदि त्वदीयाऽपि, सृष्टोद्यत्वेन दूषिता । भानुप्रभा तदा किं न, स्यात् तमिश्रे(स्त्रे)ण मिश्रिता ? ॥३०८॥ त्वयाऽपि वंचितोऽहं चेद्, वात्सल्यरसकुल्यया । वंचयित्री ध्रुवं तर्हि, पुत्रं साताऽध्यतः परम् ॥३०९॥ वाणी वभाण मां वत्स !, किमुपालंभसे सृष्टा ? । दैवीयाण मेरुचूलेव, न चलत्येव कर्हिचित् ॥३१०॥ वंचयेऽहं प्रपंचेन, सामान्यमपि नो जनम् । निर्व्याजं भक्तिभाजं च, किं पुनस्त्वां नरोत्तमम् ? ॥३११॥ अद्यापि राजपुत्रीं तां, स्वबंधुं चेद् विधिंस्ससे । निर्मि-भीष्व तदा मित्रं, कामदेवतनूहम् ॥ ३१२ ॥ देव्यामुत्सवेति यातायां, पुण्यसरो व्यचारयत् । अधुनाऽपि जगादेशं, किमेतदसमृद्धसम् ॥ ३१३ ॥ परकीया प्रिया साऽऽसीत्, परस्त्रीविमुखस्त्वहम् । तन्मे कथं भवित्री स्त्री, वंचितोऽस्मि पुनर्धुवम् ॥ ३१४ ॥ तथापि गुणचंद्रेण, सार्धं निर्माय सौहृदम् । श्रुताधिधायिकाऽऽदिष्टं, वितनिष्ये प्रियेभ्यसा ॥३१५॥ ततः स धियणासारः, पुण्यसारः स्वमानसे । गुणश्रियं सबीकर्तुं, कामयामास तत्क्षणम् ॥ ३१६ ॥ गुणश्रीरपि कांतस्य,

१ दुपारकृणा रेणुकृणा वा हिमम्, २ महती भक्तिप्रसन्न, ३ सृष्टावचनत्वेन, ४ विधातुमिच्छति, ५ प्रियामाप्तुमिच्छया.

किंवदन्तीसपि क्वचित् । अविदन्ती विधाप्य द्राग, वेदीं द्वारबहिर्भुवि ॥३१७॥ तत्र स्थित्वा स्वयं भृत्यै-वर्षाणिज्याधं ज्यदी-
 धपत् । न्यवहाएचिकीः प्रेषान्, कदाऽप्यत्राऽऽपतेदिति ॥ ३१८ ॥ युगम् ॥ पुण्यसारसदा वेद्या-मुपविष्टां गुणश्रियम् ।
 संगतुं गतवास्तुंग-चंगरंगतरंगिहृत् ॥ ३१९ ॥ दूरतोऽपि समायातं, गुणश्रीः प्रेक्ष्य तं पुरः । अजानानाऽपि कांतं स्वं,
 प्रमोदाद्वैतमासदत् ॥ ३२० ॥ प्रथमं रचयामास, साऽभ्युत्थानं हृदा मुदा । विस्तृताभ्यां ततो हसभ्यां, तदन्वजेन तं
 प्रति ॥ ३२१ ॥ पदानि कतिचिद् गत्वा, निवेश्य स्वासनेऽद्भुते । वाचा सुधासुचा सा तं, वार्तयामासुपी चिरम् ॥३२२॥
 पुण्यसारोऽपि तद्दृष्टि-तद्गोष्ठीरसमापिवन् । निमग्न इव पीयूष-पयोधौ निदधौ मुदम् ॥ ३२३ ॥ मिथः स्त्रीपुंसभाव
 तौ, न यद्यप्यवजाम्तुः । तथापि तन्मनोनेत्रे, निस्तुषं सुखमापतुः ॥ ३२४ ॥ तूतं दृड्मत्सी एव, प्रियाम्रिय-
 विवेचिनी । स्यातां सद्योऽपि तद्दृष्ट्या, प्रीतिद्वेषभृते हि ते ॥ ३२५ ॥ स्वचित्तमिव तच्चित्तं, प्रीतं प्रेक्ष्य स्वसन्निधेः ।
 पुण्यसारस्वथा सार्धं, मैत्री मेऽस्तिवत्यथाचत ॥ ३२६ ॥ अभाषिष्ट गुणश्रीस्तं, मैत्र्यै मे केयमर्थना । न हि पीयूषपानार्थं,
 प्रार्थते कोऽपि कुत्रचित् ॥३२७॥ सोऽपि स्याद् धन्यमूर्धन्यो, यस्ते दास्यमपि श्रेयत् । किं वाच्यः स तु यं मीला, त्वं
 वयस्वीयसि स्वयम् ॥ ३२८ ॥ इति तज्जल्पितानल्प-प्रमोदांमोदमेदुरः । प्रीतिं गुणश्रिया सार्धं, पुण्यसारश्चकार सः
 ॥३२९॥ एकत्रावस्थितिक्रीडा-सूक्तसारकथारसैः । तल्पमेन्दुकरैर्वाङ्गि-रियावर्द्धिष्ट संततम् ॥ ३३० ॥ अजनिष्ट तयोरैक्यं,
 मग्येऽप्यन्यानुवेधतः । अन्यथा कथमापन्नौ, तदात्मानौ सरूपताम् ? ॥ ३३१ ॥ एवं प्रियोह्यसत्प्रीति-हृष्टा सा श्रेष्ठिनं-

१ कविर्दन्ती, २. कविर्दन्ती, प्र. २ अन्तर्भूतणिजर्थः पा धातुरत्र, ३ आत्मनः वदस्यमिच्छसि. ४ अतिदृष्टेल्पगणेन पुष्टः. ५ संकथतः. ६ समान (एक) रूपताम्.

दिनी । षण्मासीं सप्तभिर्घ्नै—रूपर्णामलवाहयत् ॥ ३३२ ॥ तथापि स्वप्रियोदंतः, कापि नाऽऽपि स्वप्रियोदंतः, तदा सृष्टुकृतेऽवादि, विजने स्वपरिच्छदः ॥ ३३३ ॥ प्रत्यज्ञायि मया पूर्वं, यद्भिर्मासैः पतिं यदि । न प्राप्तोमि तदा बहौ, सतीवत् स्वं जुहोम्यहम् ॥ ३३४ ॥ क्रमेण सोऽतिचक्राम, प्रियः प्राप्तो न कुञ्चित् । तदद्य नगराद् बाह्ये, रच्यतां चंदनैश्चिता ॥ ३३५ ॥ तथा गिरा ज्वलद्वाव—कीलेषवाकुलीकृतः । व्याजहार परिवार—सां प्रति स्खलदक्षरम् ॥ ३३६ ॥ अद्यापि त्वप्रति-ज्ञायां, सप्तदिन्यवशिष्यते । निश्चितं लप्स्यते काऽपि, मृग्यमाणः पतिसत्वा ॥ ३३७ ॥ अथाभाग्यान्न स प्राप्त—सथापि न तैवो-चितः । मृत्युः साधयितुं येन, तथा जीवस्य दुर्गतिः ॥ ३३८ ॥ दुर्लभं नृभवं प्राप्य, धर्मं निर्माहि निर्मलम् । यस्मादिहे-सितं सर्वं, परलोके च सद्गतिः ॥ ३३९ ॥ भवे भवे विवोढाऽस्ति, धर्मस्त्वयंतदुर्लभः । शैले शैले ह्यशद्राशिः, पद्मरंगः क्वचिद् पुनः ॥ ३४० ॥ तत्पिथेहि मतिं मृत्यो—निषेहि मुकृते मतः । विषेहि स्वजनोद्दीर्णं, धेहि जीवितमात्मनः ॥ ३४१ ॥ ततः श्रेष्ठिसुताऽऽवृष्ट, साक्षेपं स्वजनान् प्रति । विदंद्भिरपि मच्चितं, भवद्भिः किमुदीरितम् ॥ ३४२ ॥ इयत्कालं न यो लब्धः, सोऽधुना लभ्यते कथम् ? । जन्मन्यपि न सिद्धं यत्, प्रांते सिध्यति तत् कथम् ? ॥ ३४३ ॥ तदलब्धौ च जीवामि, कथं भंत्वाऽऽससंगंरंम् ? । एकं दुःखं प्रियाभावो, द्वितीयं वागतस्यता ॥ ३४४ ॥ मम वल्लभतोऽप्यस्ति, सत्यमत्यंतवल्लभम् । तद्वं कीदृग् व्यवतिष्ठेत, संगरो यदि भंगुरः ॥ ३४५ ॥ आपत् समापस्तु संपदपैतु दूरं, ज्ञातिः परिलज्जतु संपतु चापकीर्तिः ।

१ आत्मानम् (देहम्). २ षण्मासी. ३ कर्तारि पठौ. *कृतीणि प्रथमा. ४ कारेण ५ एवं मृत्युता. ६ पतिः. ७ रज्जवर्मैर्गणिविषेयः प्रवालो वा (जुनी-पौषाज). ८ जानद्भिः. ९ कथितम्. १० प्रतिज्ञाम्. ११ पतितोऽपि. १२ सत्यम्.

आत्मा प्रयातुं सकलं कुलमंतसेतु, न स्त्रीकृतं कृतधियस्तदपि त्यजति ॥ ३४६ ॥ (वसंततिलकावृत्तम्) तदद्य दुःखमो-
 क्षाय, निर्माती धर्मकर्मवत् । मरणं वारणीयाऽहं, न भवद्भिः कथंचन ॥ ३४७ ॥ एवं स्वजनमात्रोद्ध्य, चितां श्रीखंडसं-
 चिताम् । गुणश्रीस्तत्क्षणं तेन, बहिर्देशे त्वदीधपत् ॥ ३४८ ॥ परिच्छेदेन सर्वेण, शोकोच्चैःस्रवदश्रुणा । वृता साऽध्वो-
 रसं श्रित्वा, चितापार्श्वमशिश्रियत् ॥ ३४९ ॥ तन्निशम्यानलज्वाला—जालाऽऽर्चतेव चेतसि । प्रतिरोमञ्चलतीव्र-
 शूचीविद्धेय वैर्भग्नि ॥ ३५० ॥ धारालेनाश्रुवर्षेण, वार्षिकान्दुदवीचिवत् । प्रथिष्ठमपि पंथानं, जनयंतीव पंकिलम् ॥ ३५१ ॥
 प्राणाश्चिष्काशयंतीव, मुष्टिघातैरस्तदात् । तदैव विह्वलीभूता, पृष्ठे मदन्वत्यगात् ॥ ३५२ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ राजाऽपि
 राजलोकोऽपि, पौरवर्गोऽपि दुःखितः । तत्राऽऽजगाम वेगेन, तं निवारयितुं मृतेः ॥ ३५३ ॥ ऊचे समरसिंहलां । वत्स !
 स्वजनवरसल ! । अकस्मात् कारणात् कस्मा—न्दिद्यसे ? हेयवानिव ॥ ३५४ ॥ न्यूनं किमपि ते वस्तु, न्यंककृतोऽस्यथ केन-
 चित् । इष्टानां किमुतानिष्टं, किं ते दुःखं निवेदय ? ॥ ३५५ ॥ इदं वपुरियं लक्ष्मी—रियं स्त्री स्वजनोऽप्ययम् । एतत्
 सर्वं वृथैव त्वं, न परिलक्ष्मुमर्हसि ॥ ३५६ ॥ त्वं वाज्याब्धिपारीण—स्त्वं कलैकनिकेतनम् । त्वं दक्षशेखरो ब्रूहि,
 किमिलेवं व्यवस्यसि ? ॥ ३५७ ॥ एवं नृपेण पौरैर—प्युच्चैः पृष्टाऽपि सा तदा । विगोपनभिया स्वस्य, नाब्रवीन्मृत्यु-
 कारणम् ॥ ३५८ ॥ पंचसिः कुलकम् ॥ ततः कर्णे लगित्वाऽऽत्म—वृद्धानां श्रेष्ठिनंदिनी । उवाच वाचिकान्येवं, यिना-

१ नाशम्, २ मुख्याशम्, ३ व्याप्तम्, ४ शरीरे, ५ वृष्ट्या, ६ पृष्टताम्, ७ प्रविष्टम्, ८ गुणवदं, तां, ९ प्र-गुणश्रियम्, ६ गुणश्रियम्, ९ तिरस्कृतः
 १० मारुपित्रादीनाम् ११ कुत्सनभयात्, १२ सदिष्टः वाच-वाचिकानि (सदेशा)

दीन् प्रति वीनगीः ॥ ३५९ ॥ प्रणामसेतसन्त्यं मे, जानीतं पितरौ । युवाम् । क्षमेथां च सदागस्तद्, यत् कृतं शैशवादपि ॥ ३६० ॥ अन्याऽतिथन्या कन्या सा—दिदुज्योत्स्नेव मोदिनी । पित्रोरहं तु पापात्मा, तपश्रीरिव तापिनी ॥ ३६१ ॥ हे स्वसारोऽनलेऽसारं, हुत्वा जीवितमात्मनः । तथा शीघ्रं समायात, यथा मिलत मे पुरः ॥ ३६२ ॥ सख्येन यत् किञ्चिद्, युष्मदत्रे जगे मया । तदरन्ध्रमपि क्षम्य—मत्तिसोऽग्रं कृतोऽञ्जलिः ॥ ३६३ ॥ त्रिभैरीय चित्तां प्रीत्या, गुणश्रीर्मन्दमूचुपी^१ । जगत्सोऽक्षिस्तथा लोक—पालाः । शृणुत मद्बचः ? ॥ ३६४ ॥ पापिन्याऽत्र मया प्राप्तो, न प्रेयांस्तव भवांतरे । स एव मे प्रियो भूयाद्, भववीथप्रसादतः ॥ ३६५ ॥ युगम् ॥ ततो नृपादिभिलोकै—दुर्गाकारमुखराननैः । मा मेति वार्यमाणाऽपि, यावद् विशति सा चिताम् ॥ ३६६ ॥ तावद् विज्ञाय तल्लोकात्, पुण्यसारोऽतिविह्वलः । तत्रागाद् बाष्प-पूरेण, जुषंशुदकिल्लिमिलाम् ॥ ३६७ ॥ गुणश्रीपरिवारेण, स्नेहेन च भृशैरितः । स कृपारसपायोधि—स्तां प्रति प्रोचि-वानिति ॥ ३६८ ॥ किमेतत् कर्म निर्मातुं, भवान् मित्रोपचक्रमे । ईदृग्भवाद्दशः कश्चिद्, विपश्चिचक्रुवात्र हि ॥ ३६९ ॥ मामभ्यधाः सदाऽपि त्वं, तवाकथ्यं न किंचन । यद्येत्त् सत्यमाचक्ष्व, प्रविशस्वनलं किमु ? ॥ ३७० ॥ मृत्युहेतुमनु-सर्वैव, वियतेऽथ त्वया सखे ! । तदा मथाऽपि मर्तव्य—भवश्यमिति मे ग्रहः ॥ ३७१ ॥ निवारयति पातकाद्, दिशति मार्गमत्युज्ज्वलं, न मर्म चदति कचिद्, प्रकटयत्यशौषान् गुणान् । समुद्धरति संकटाद्, वहति द्युर्मभ्युन्नतौ, सह त्यजति

१ द्यौशी—स्यंताण इव, तापिनी—पंताणकारिणी. २ निवारं परिश्रम्य, ३ उक्तवती. ४ ये एषां । ५ उदयमुष्णम्, (पणिलापर). ६ ये गिरि.

७ गारन्ध्रपात्र, ८ कृतपात्र, अ. ९ आग्रहः—श्रविका.

जीवितं, सुरति मित्रकृत्यं हृदः ॥ ३७२ ॥ (पृथ्वीवृत्तम्) चित्तेन निर्विकल्पेन, जल्पित्वेति तदैव संः । सज्जीभवितु-
मारोभे, शंषां दातुं चितान्तरे ॥ ३७३ ॥ तादृशिरूप्य तत्प्रेम, मरणांतं प्रतीतहृत् । स्वरहस्यं रहस्यूचे, गुणश्रीस्तं प्रति
सुदम् ॥ ३७४ ॥ तन्निशम्यातिविस्मैरः, पुण्यसारो व्यञ्चितयत् । अहो पत्नी मसैवेयं, गुणश्रीः स्पष्टमष्टमी ॥ ३७५ ॥
श्लोकसंकेतमात्रेण, कथमन्त्रेयमगमत् । कथं च कन्यां राज्ञोऽस्य, परिणिन्धे नृवेषभाक् ॥ ३७६ ॥ कथं गोपायति स्म
स्वं, नृपाद्यैः प्रश्रिताऽप्यलम् । कथं वा प्रियमप्राप्य, वहाँ विशति सत्यतः ॥ ३७७ ॥ तदैतस्या गुणाः पांथी—भवंति न
हि वाक्पथे । वैदर्धीहृदताहृ—मंत्रतासत्यतादयः ॥ ३७८ ॥ मयाऽयेषा सखीचक्रे, साधु वाग्देवतोदितात् । नो
वेदसां मृतायां मे, स्त्रियेरस्तत्र ताः प्रियाः ॥ ३७९ ॥ प्रियाणां वर्यचतुर्य—वीक्षायै दाक्ष्यमीदृशम् । कृत्वा मयैव
ह्रुसाऽसीत्, स्वस्यानर्थपरंपरा ॥ ३८० ॥ ध्यात्विति मँज्जनाकंठ—ममंदांनंदवारिधौ । वदति स्म विनोदेन, पुण्यसारो लिज-
प्रियम् ॥ ३८१ ॥ सप्तमिः कुलकम् ॥ अहो ते कृत्रिमा प्रीति—रेतावति दिनान्यभूत् । स्निह्यतेऽपि न मह्यं यत्, त्वयै-
तज्जातु जल्पितम् ॥ ३८२ ॥ इदं यदि त्वया प्रीति—प्रारंभेऽप्यमणिष्यत । तदा तदैव त्वत्प्रेयात्, मयाऽथामेलयि-
ष्यत् ॥ ३८३ ॥ इदानीमपि ते सिद्धं, साध्यं यन्मां त्वमभ्यधाः । परं किञ्चन वच्मि त्वां, यदि मह्यं न कुप्यसि ? ॥ ३८४ ॥
इति तद्वाक्पुधासारः, प्रमीतोऽजीवितेव सा । वामांगस्फुरणात् कांतं, संप्राप्तमिव जानती ॥ ३८५ ॥ धनसारसुतं साह,
मम्मनोदाहचंदन । यथेच्छमुच्यतां कोपः, कस्त्वां पतिविदं प्रति ? ॥ ३८६ ॥ युगम् ॥ सोऽप्यथात्सुभगे । कां(का)ते,

१ पुण्यसारः २ वृद्धः ३ सत्येन—प्रतिज्ञातः, ४ मज्जन्सत्,

प्रीतिस्तं कुपतिं प्रीतिः । सत्त्वेहात्मप्यहो यस्त्वां, निःक्षेहात्मिष मुक्कवान् ॥ ३८७ ॥ तस्मिन् विधीयते प्रीति—र्यः स्वस्मिन्
प्रीयतेतस्मात् । निरके क्रियमाणा सां, स्वादंभुखमंडनम् ॥ ३८८ ॥ मर्तव्यं स्त्रियमाणेन, सार्धमित्थं जनश्रुतिम् ।
मत्वाऽपि स्त्रियमाणाऽसि, तस्मै कुप्रेयसे किमु ? ॥ ३९९ ॥ तत् तदाशामपास्यैव, चिंत्यतामपरो वरः । यस्तनोति त्वयि-
प्रीतिं, कोक्यां कोक इवोच्चकैः ॥ ३९० ॥ तस्यैरनिष्टवाक्येन, प्रदोषेणैव पद्मिनी । परिम्लानमुखाऽम्भोजा, गुण-
श्रीर्गदति स्म तम् ॥ ३९१ ॥ त्वं सुचर्यैकधुर्योऽपि, निंदं किमिति जल्पसि ? । आद्रियन्ते भवाहृक्षा, न हि पयोपदेशि-
ताम् ॥ ३९२ ॥ कुलीनानां मृगाक्षीणां, निःक्षेहोऽपि पतिर्नितिः । बह्वरीणां हि शुक्रोऽपि, तहरेवावलंबनम् ॥ ३९३ ॥
मुमोच न च निःक्षेहः, स मां किंतु विदधताम् । श्लोकसंकेततः शंके, परीक्षामासिवात् स्वयम् ॥ ३९४ ॥ यत्र जीवति
जीवति, स्त्रियंते च मृते स्त्रियः । स्त्रियते तत्कृते नो चेत्, किं नु मर्त्तव्यमद्रमने ? ॥ ३९५ ॥ अपरप्रियनिर्माणं, यत् त्वं
वदसि मां प्रीति । तद् युज्यते पणखीणां, कुलखीणां न धार्मिकः ॥ ३९६ ॥ हास्यमेतत् ततो हित्वा, यदि जानासि मत्प्रियम् ।
तर्ह्यानयेह वेगेन, नो चेन्मनुं ग्रयच्छ मे ॥ ३९७ ॥ तादृग्निजप्रियाप्रेम—स्येक्षो चित्ते चमत्कृतः । पुण्यसारो बभाषे तां, वाचं
पीयूषधार्मिणीम् ॥ ३९८ ॥ यद्येवं निश्चयस्तेऽस्ति, तर्ह्याश्रय निजाश्रयम् । सौभंगिनेधि ! क्रांतं ते, यथाऽऽनीय प्रदर्शये ॥ ३९९ ॥
सा साह नैभिः कूटाभिः, प्रतीयेऽहं त्वदुक्चिभिः । प्रियमेलोऽसि सत्यं चेत्, तर्ह्यत्रैव स भूष्यताम् ॥ ४०० ॥
प्रियतां पुनराचष्ट, सम्यक् परिचर्यं विना । तमानीतमपीह त्वं, कथं विज्ञास्यसे वद ? ॥ ४०१ ॥ गुणश्रीः साह सुश्लोक !,

१ प्रीतिः. २ स्वयंप. ३ धार्मिणीम्. प्र. ४ कुभगाया. —पतिप्रियाया. स्त्रिया अपत्यं स्त्री सोभानिनेयी तसंचोक्तम्. ५ न आभिः. ६ मित्यतातोर्णिबन्तात्. कर्मणि लोह.

संकेतश्लोकपाठतः । प्रत्याययिष्यते मां चेत्, तर्हि ज्ञास्यामि तं प्रियम् ॥ ४०२ ॥ स्त्रित्वा तेनोदिते तस्मिन्, श्लोके
 तच्छ्रुतिमाहृतः । नृत्यंतीव मुदा चित्ते, सा तं ज्ञातवती प्रियम् ॥ ४०३ ॥ अमांतमित्रं हन्मथ्ये, कांते स्नेहरसं भृशम् ।
 धारयंती बहिर्देहे, सात्त्विकस्वेदकैतवात् ॥ ४०४ ॥ उपोषिते इव दृशौ, तदालोकमुधारसम् । स्वादयंती करेऽधृत्वा,
 गुणश्रीर्निजगाद तम् ॥ ४०५ ॥ युग्मम् ॥ स्वामिन् ! केनापराधेन, स्नेहाधीनहृदः प्रियाः । अमुच्यतार्यपुत्रेण, तृणवत्
 प्रथमेऽह्ययि ॥ ४०६ ॥ स्त्रीणां प्रेम वरं प्राणान्, पैत्ये मुञ्चति याः क्षणात् । न तु पुंसां, विना दोष—मपि प्रीतिप्रिया-
 मुचाम् ॥ ४०७ ॥ तदानीं वंचयित्वा सां, निलयात् त्वं पलायथाः । इदानीं करलम्बायां, मयि यासि कथं वद ? ॥ ४०८ ॥
 उक्त्वैति रुदती तारं, सा प्रीतिवचनामृतैः । वर्षाब्देक्षितवल्लीव, सोल्लासा प्रेयसा कृता ॥ ४०९ ॥ गुणश्रीः स्वं प्रियं प्राप्य,
 यं प्रमोदं समासदत् । तं विवेचयितुं शक्तः, सहस्ररसनोऽपि न ॥ ४१० ॥ प्रियदर्शनमेवात्र, सुधा साऽन्या मुधा बुधाः । ।
 आत्मा यस्यानतस्सापं, सर्वाणीणं विमुञ्चति ॥ ४११ ॥ पुंवेपोऽयं त्वयोत्तार्यो, गृहं गत्वाऽत्र न प्रिये ! । इत्युक्त्वा तां करे
 कृत्वा, कुमारोऽभूत् पुरोन्मुखः ॥ ४१२ ॥ एतत् किमिन्द्रजालम्—मित्युचैः संशयालवः । व्यावर्तिपत ते सर्वे, भूपाद्याः
 स्वगृहान् प्रति ॥ ४१३ ॥ प्रेयसा समासाद्य, गुणश्रीः सन्न तक्षणम् । तदादेशान्निजं रूपं, नदीव प्रकटं व्यधात्
 ॥ ४१४ ॥ सा संग्रामनिधानेव, तथोत्सवसतीतनत् । यथा पौरत्रजो जज्ञे, विस्वयार्पितमानसः ॥ ४१५ ॥ निभाल्य
 निजनाथस्य, स्त्रीत्वं मदनवत्यथ । प्रातः कुमुदिनीवाति—म्लाना पित्रोस्तदभ्यधात् ॥ ४१६ ॥ तावपि स्फूर्जदाश्रयौ,

१ सर्गे ६ श्लोक १८६. २ पल्ले, प्र. ३ प्रादृक्षुमेवसिक्ववलीव. ४ नगरसस्युत्तरः.

समाकार्य गुणश्रियम् । विचित्रं तच्चरित्रं तत्, प्रशयांचकतुस्तराम् ॥४१७॥ तथा प्रोक्ते निजे वृत्ते, भूधवः क्रोधवन्मनाः ।
अहो स्त्रीसाहसं गाढ—मिति ध्यायन्नुवाच ताम् ॥ ४१८ ॥ अप्रकाश्य निजं रूपं, वंचयित्वा च मां त्वया । मत्कनी
परिणीयेयं, किमित्येवं व्यडन्व्यत् ॥ ४१९ ॥ साऽभ्यधादतिनिर्वधे, देवेन विहिते सति । स्वविगोपनभीत्याऽह—मकृत्यं
कृतवत्यदः ॥ ४२० ॥ अधुना तु प्रियासौ य—न्मयाऽऽत्मा प्रकटीकृतः । स्वसाध्यसिद्धौ जातायां, नाकीर्तिः काचनेति
सत् ॥ ४२१ ॥ ततो गोपगिरिद्रस्तां, प्रेष्य पप्रच्छ मंत्रिणम् । कर्तुमस्याः सुताया मे, सांप्रतं किमु सौंप्रतम् ॥ ४२२ ॥
उवाच धीसखो ध्यात्वा, देव ! यत्पाणिपीडनम् । अस्या गुणश्रिया सार्धं, वभूव व्यर्थमेव तत् ॥ ४२३ ॥ एतद्योग्यो वरः
कोऽपि, नान्यो मान्योऽस्ति सद्गुणैः । तदस्मायेव कन्येयं, पुण्यसाराय दीयताम् ॥ ४२४ ॥ युक्तं मंत्रिवचः श्रुत्वा,
श्रीगोपगिरिभूपतिः । धनसारं समाकार्यं, सुतवृत्तप्रमोदितम् ॥ ४२५ ॥ वित्तीयं तत्तनूजाय, विधिवत् तनयां निजाम् ।
तयोर्धिरचयामास, विवाहं विस्तृतोत्सवम् ॥ ४२६ ॥ युग्मम् ॥ चिरेष्वितां राजसुतां, प्राप्य न्यक्कृतपूर्विणीम् । धन-
श्रीनिंदनो दध्यौ, हृदि वर्धिष्णुसंमदः ॥ ४२७ ॥ धन्यानामपि मूर्धन्योऽ—स्यहं येन मयाऽधुना । विवाह्य स्वस्त्रिया
व्यूहेऽ—निच्छंत्यपि नृपालमजा ॥ ४२८ ॥ एकां सरस्वतीमेव, सुवेऽहं भक्तवत्सलाम् । एकप्रियार्थमारोह्या, या दत्ते स्म
प्रियाद्वयीम् ॥ ४२९ ॥ यद्वा किमपरैर्वर्ण्यं, पुण्यमेवैकमुत्पणम् । यस्यात्रे किंकार्यते, समस्ता अपि सिद्धयः ॥ ४३० ॥
पुण्यसारं पतिं लब्ध्वाऽ—ध्यासीन्मदनवत्यपि । धिग् धिग् दैवमयोग्यं यं, संबंधं तनुतेऽरिवत् ॥४३१॥ अनेनैव विडम्ब्य

१ सप्तति. २ युग्मम्. ३ मया व्यूहे—ज्जा इत्यर्थः. ४ दैवः. ५ दैवेन.

स्त्री-स्त्रीत्वेन निखिले पुरे, । यच्चक्रेऽहमनिष्टस्य, पुण्यसारस्य वहभा ॥ ४३२ ॥ परं देवकृते कार्ये, किं करोत्यभिमानीता ।
 ध्यात्वेति दध्ने मदन-चती प्रीतिं परां प्रिये ॥ ४३३ ॥

अथ विज्ञपयामास, गुणश्रीः स्वपतिं प्रति । भग्न्रीभिर्यत् प्रतिज्ञातं, मत्प्रयाणेऽवधेहि तत् ॥४३४॥ षण्मासांते सकांता
 चेत्, स्वसस्त्वं न समेष्यसि । दुःखांताय तदा प्राणान्, होष्यामः प्रबलेऽनले ॥ ४३५ ॥ द्वियसाः संति पंचैव, तन्मूल-
 वधिभयतः । तद् वरिष्ठ ! प्रतिष्ठस्व, त्वं दुतं वलभीं प्रति ॥४३६॥ नो चेद् भवद्वियोगार्ता, भगिन्यः पितरौ च मे । जेत-
 वेदसि लप्स्यंते, शलभैः सुलभां गतिम् ॥ ४३७ ॥ पित्रे राज्ञे च विज्ञप्य, तदनुज्ञामवाप्य च । रतिप्रीतियुतः काम, इव
 स्त्रीद्वयभासुरः ॥ ४३८ ॥ धनसारतनूजन्मा, पवतानिव रूपिणः । वाजिप्रद्वीगधिष्ठाय, प्रातिष्ठत पुरात् ततः ॥ ४३९ ॥
 युगम् ॥ श्रामीणानां प्रतिग्रामं, विनोद्विमौदयन् मनः । महीं महीयसीमेष, ययौ व्योम्नेव संचलन् ॥ ४४० ॥ सिथः प्रिया-
 प्रियालापः—कलापामृततपितः । प्रस्थान्पुरपि सोऽश्रितं, न वर्त्मशांततामधात् ॥ ४४१ ॥ इत्यविच्छिन्नयानेन, पुण्यसारः
 समासदत् । पंचमे द्विवसे प्रात-र्वलभीपुरगोचरम् ॥ ४४२ ॥ तस्मिन्नेव दिने तत्र, कामदेवतनूरुहाः । सप्ताऽप्यभ्येत्य
 वसतारं, दुःखतप्ता व्यजिज्ञपन् ॥ ४४३ ॥ षण्मासी परिपूर्णाऽऽसीन्, नायासीद् भगिनी परम् । नूनं सा न प्रियं प्राप, तेन
 जीवति नैव च ॥ ४४४ ॥ इयच्चिरं स्वकांताशां, द्रविणाशां दरिद्रवत् । कृत्वा वृथाऽसहिष्मोच्चै—दुस्सहं विरहानलम्
 ॥ ४४५ ॥ तल्पसद्य पितः ! सद्यः, सोद्यमीभूय दीयताम् । असम्भ्यं सर्वदुःखदुः—दहनाय धनंजयः ॥ ४४६ ॥ दुहिणो

१ क्विया- स्त्री ब्रौह्मी तस्या भावस्तेन. २ यत्रो ३ श्रेष्ठान्. ४ प्रस्थानशालः. ५ निस्तरम्. ६ गतिः.

तथा वाचा, विद्युतेव हृदि क्षतः । लहरीरिव दुःखान्धेः, कामदेवो जगद् गाः ॥ ४४७ ॥ घत्त वत्साः दुःकिमौत्सुक्य-
मेकः सार्थः कैरिष्यते । लदग्रो जाग्रदस्येव, मंत्रोऽयं मन्मनस्यपि ॥ ४४८ ॥ निषिद्धा अपि यद् द्यूयं, नैव स्यात्स्य
मृत्युतः । स्त्रियमाणाश्च नो शुष्मा—नहं वैक्ष्याम्यवेक्षिमुम् ॥ ४४९ ॥ ततस्तथा विधास्येऽहं, भवतीमिः सहाग्रतः ।
यथा न मे वियोगः स्या—दिहेव सहावसतः ॥ ४५० ॥

अथार्थित्वा वेदमादि, स्वर्षीं पुत्रीप्रियान्वितः । श्रेष्ठी समाश्रयद् बाह्वे, ज्वलदग्निचित्तं चिताम् ॥ ४५१ ॥ अश्रुणि
चीर्षक्लोपं, वर्षन् पौरजनोऽखिलः । एत्य तस्य समर्थादं, समर्थादिमिदं जगौ ॥ ४५२ ॥ श्रेष्ठिञ्जवात् किमारब्धं,
गर्हितं जगदहितं । न प्रागमृत कोऽपीत्यं, पुत्रीजामावृहेतवे ॥ ४५३ ॥ जामाता यदि न प्राप्तो, मर्तव्यं तर्हि किं लया ।
मृते पितरि पुत्रेऽपि, केनापि स्त्रियते न हि ॥ ४५४ ॥ अथ मर्तुमना एव, तथाऽप्यार्थायमारस्त्वं भोः । दैवात् कदाचि-
दप्येति, दुहिता ते प्रियाचिता ॥ ४५५ ॥ एवं निवार्यमाणोऽपि, स्वजनैः शोकसंकुलैः । सोऽभवत् सकुटुंबोऽपि, चितायां
पा(शो)नुमुद्यतः ॥ ४५६ ॥ तदा वृक्षाग्रमास्त्वह, कोऽपि पश्यन् दिशोऽखिलः । तमूचे केचिदायांति, हयाल्ढास्त्रयो जनाः
॥ ४५७ ॥ कामदेवस्तथा वाचा, सुधावृष्ट्येव तपितः । कृतोद्यमोऽपि ज्ञपार्थं, क्षणमात्रं त्यलवत ॥ ४५८ ॥ तावद् इद्वा
पुरासत्नं, सर्पतं धूमसम्बवत् । गुणश्रीः प्रियमाचष्ट, भग्नीनां मृत्युशंकिनी ॥ ४५९ ॥ अभ्रंलिहः पुरः स्फूर्तिं, धूमस्तोमः

१ ताडितो त्रणयुक्तो वा. २ वत्साभिरिति शेषः. ३ शक्नोमि. प्र. ४ लकीयानां—स्वसर्वविजयानाम्. ५ समासद्वद्. प्र. ६ कृतवयां—वर्धिताम् ७ वत्सकिशम्.
८ संनीपम्. ९ मर्षादिपूर्वकम्. १० श्रेष्ठिर्. भवान्. प्र. ११ सायंशालपर्यन्तम्. १२ तिष्ठ. १३ भतीनामय शंकिनी. प्र. १४ वृद्धिम्.

समेति यत् । मन्वेऽनेन स्वसारो मे, प्राविशन्नाहुंशुष्णौ ॥ ४६० ॥ प्रमीता यदि तास्तहिं, वृथैवायं मम श्रमः । जीवं-
तीषु ततस्तासु, कथंचिद् ब्रज वह्मभ ! ॥ ४६१ ॥ ततत्त्वोरितः पुण्य—सारः सारतत्त्वरम् । धूमश्रितां दिशं श्रित्वा,
प्रेरयामसिवात् हयान् ॥ ४६२ ॥ दूरादालोकयन् वह्नि—ज्वालाः कवलितं वराः । संनिकर्णत् पुनः शृण्वं—स्वमुलं
जनतोत्थितम् ॥ ४६३ ॥ चित्ताऽन्तिकं परिप्राप्तः, पुण्यसारो न्यभालयत् । श्रेष्ठिनं ससुतास्त्रीकं, दिष्टांताविष्टचेतसम् ॥ ४६४ ॥
शुभम् ॥ हयाद् रयात् समुत्तीर्य, जामाता विनयोद्धतः । श्वश्रूश्वशुरपादजो, भृंगयामास मस्तकम् ॥ ४६५ ॥ गुणश्री राजपुत्री
च, प्रणामप्राभृतायणात् । आनंदं पितरौ ज्येष्ठा, भग्रीरप्यभ्यनंदताम् ॥ ४६६ ॥ पुण्यसारमुखालोक-रसैरुल्लासमासदत् ।
संछुदुम्ब्रोऽपि स श्रेष्ठी, पयोभिरिव पादपः ॥ ४६७ ॥ तल्लोचनानां शोकाश्रु—स्थाने हर्षाश्रुविंदवः । आसन्नस्तंयादिधा-
तूनां, पदे भ्रू(मु)वादयो यथा ॥ ४६८ ॥ कामनीयकमालोक्य, जामातुर्विश्वजित्तरम् । तदा न त्यक्तवान् करको, मन्मथाऽऽ
लोककौतुकम् ॥ ४६९ ॥ स्वोत्संगसंगिनीं कृत्वा, कामदेवो गुणश्रियम् । ऊचे वत्से ! गुणान् वन्मि, कांस्कान् लोकोत्त-
रांस्तव ॥ ४७० ॥ इदं साहसमत्युग्रं, प्रज्ञेयं विश्वहृन्धरी । इदं दुष्करकर्तृत्वं, त्वत्तो नान्यत्र कुत्रचित् ॥ ४७१ ॥ न केवलं
त्वयाऽऽनीतः, स्फीतमत्या निजः पतिः । किंतु जीवितमप्यस्य, छुदुम्बस्य विनश्यतः ॥ ४७२ ॥ यथा कामेलया विश्व-सृष्टहीन-
गुणैर्घया । प्रतिघां प्रापितो वार्धि—साथाऽहं सुतया त्वया ॥ ४७३ ॥ द्वितीया का १ द्वितीयाऽऽसा—विति पृष्ठा जगाद्

१ वधौ २ क्रोलहल्भम्, ३ मरणाविष्टमानसम्, ४ अक्ष मुक्ति, आदिना मूय् व्यजाया वाचि, इष्ट गती, ५ स्थाने, ६ 'अस्तेर्मं' इति मः, आदिना, दुबो वचिः
इति वच्, 'इणो वा छलि' इति गा. ७ विश्वं पश्यतीत्येवंगीण ८ विलुप्तमद्या, ९ लक्ष्म्या.

सा । पुत्री समरसिंहस्य, तातेयं मरिचिप्रिया ॥ ४७४ ॥ कामदेवततो लक्ष्मी—धर्माविध वधूवरौ । पुरस्कृत्य निजं धाम,
जगाम प्रकृतोत्सवः॥४७५॥अतिपर्यथैर्महातिथ्यै—नेपथ्यैश्च नवैर्नवैः । जामातरं स सन्नेके, सच्चक्रेकशिरोमणिः ॥४७६॥ स्वपुत्री-
भ्योऽपि मदन-वर्ती सोऽमानयत्तमाम् । आत्मीयोऽयं परो वेति, क्व विभागो महात्मनाम् ॥४७७॥ नवानामपि पत्नीनां,
पुण्यसारः समोऽजनि । तैस्सख्यानां यथा ब्रह्म—गुप्तीनां मुनिसत्तमः ॥ ४७८ ॥ सुधांशोरिव जामातु—विश्वजीवातु-
सन्निभात् । गुणात् निभालयञ् श्रेष्ठी, दैक्षवत् प्रिमियेतमाम् ॥५७९॥ पुण्यसारं सुखैर्नवं, सस्त्रीके तत्र तिष्ठति । समागमञ्
जनाः क्षमार्थं—तत्पित्राऽऽदेशपेशलाः ॥४८०॥ पुण्यसारं प्रणम्योञ्चु-स्ते धीमन् । विरहस्तव । तापयत्कर्मवद् गोप-गिरीन्द्रं
पितरावपि ॥ ४८१ ॥ प्रस्थाय तदितस्तूर्णं, दाक्षिण्यैकनिधे ! त्वया । स्वजनोत्पापशाल्यर्थं, पुञ्करावर्तिकायताम् ॥ ४८२ ॥
तदनिष्टमिव श्रुत्वा, कामदेवोऽतिविष्यथे । तादृशानां प्रयाणोक्ति—र्न स्यात् कस्याच्चिकारणम् ? ॥ ४८३ ॥ तदीयं सर्वम-
श्र्थीयं—स्वर्णाद्यं यौतकायितम् । दत्त्वाऽनर्घ्यांश्च वेपादीन्, भ्रूवैवाहिकोचितान् ॥ ४८४ ॥ सत्कृत्य च पुनर्दिव्य—
वस्त्राभरणदानतः । कुमारं स नवस्त्रीकं, श्रेष्ठी प्रतितिष्ठित् ततः ॥४८५॥ युग्मम् ॥ प्रयाणसमये पुत्रीः, पित्रोः प्रणतिकार-
रिणीः । पिता पृष्ठवितमीतिः, प्रत्येकमिदंमन्वशात् ॥ ४८६ ॥ पत्न्यौ प्रीतिरङ्गनिमा, श्वशुरयोर्भक्तिः, सपत्नीजने—ऽनु-

*अर्थधर्मौ. १ अतिदक्षिणोत्तरीभिः. २ अतिक्रमेण जगामयत्. ३ नवानाम्. 'धर्मसिद्धि कैश्च' निसालिन्ध्र्य-कुक्षेत्रं पुत्रीक्रीण पृथिण । अस्मार्थात्तर निभे-रणह
नवमयेच्युत्तीओ ॥ १ ॥' इति संक्षितानाम्. ४ चन्द्रस्य. ५ रोहिणीपिता-चन्द्रस्य श्वशुर-दक्षप्रणपतित्वात्. ६ समरसिंहसारावेषात्पुत्रसः. ७ पुञ्करावर्तक
शब्दवाच्यार्थे क्यद्, पुञ्करावर्तकाऽयताम्. ८ अश्वानां समुद्रोऽधीय. ९ विवाहकाले लब्धं धनं-यौतकम्. १० मेवग० प्र. ११ अर्थधर्मः.

त्सेको, विनयो ननांदी, महान् स्नेहः कुटुंबेऽखिले । देवार्चादिरतिः, कुकर्मविरतिः, शान्तिप्रियोकित्त्रया—दानाधानि
 च, सुशुभ्रां विदधते श्रेष्ठां प्रतिष्ठां गृहे ॥४८७॥ (शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्) इमान् कुलवधूधमान्, निर्मिमाणाः स्वशर्मणे ।
 पंताकायध्वमात्मीये, वंशे शूयं सुताश्चिरम् ॥ ४८८ ॥ ततः स्वयं कियद्दूरं, पराणीय सुतापतिम् । कामदेवो न्यवर्तिष्ट,
 स्पष्टकष्टः कथंचन ॥ ४८९ ॥ कुमारोऽपि स्वपत्नीस्ताः, पित्रादिविरहादितः । कथादीनां विनोदेन, मोदयन् प्रस्थित-
 स्ततः ॥ ४९० ॥ मदनस्येव शस्त्रीभि—र्नवस्त्रीभिः सह व्रजन् । रथस्थः सोऽन्यदा मार्गे, मार्गं यूथमुदक्षत ॥ ४९१ ॥
 कांश्चित् प्रौढप्रियानेत्र—जितनेत्रानिवं द्रुतान् । उत्फालान् कांश्चन व्योम-क्रान्तिक्रीडापरानिवा ॥४९२॥ कांश्चिच्चक्रोरुचीत्कारैः,
 संभितानिव निश्चलान् । स कुरंगानपि प्रैत्त—रंगान् दृष्ट्वा विमृष्टवान् ॥ ४९३ ॥ युग्मम् ॥ वनकोडे गलत्पीड—क्रीडया
 स्वान्तहर्षिणः । इत्थं मया क्व सारंग, निरीक्षांचक्रिरे पुरा ॥ ४९४ ॥ इत्थंतश्चितयन्नेव, पौनःपुन्यान्मुमुच्छं सः । प्राक्तनं
 जननं स्वस्य, दृष्टवांश्च यथास्थितम् ॥ ४९५ ॥ तत्कालं प्रेक्ष्य मूर्च्छालं, प्रियमत्याकुलाः प्रियाः । चंदनाद्युपचारेण,
 चैतन्यं प्रापयंश्चिरात् ॥ ४९६ ॥ मूर्च्छाहितुं प्रियापुष्टः, पतिः प्रोचे मृगेक्षणम् । मूर्च्छितो ज्ञातवाञ् जाति—स्मृत्याऽहं
 प्राप्तम्वं निजम् ॥ ४९७ ॥

तथाहि विश्वहृद्ग्राहि—श्रीभृते कापि पर्वते । धर्ममंदः पुल्लोदोऽहं, सत्त्विकः प्राग्भवेऽभवम् ॥ ४९८ ॥ सप्रियोऽपि
 बहुश्रद्ध—कोदंडैर्कोडमंडितम् । मृगं न्यां कर्तुमन्यद्यु—न्याधवद् विपिनोऽत्रमम् ॥४९९॥ स्फारान् कौमुकटंकारान्, शुल्वा

१ स्वेषाम्, प्र. ३ प्रापय. ३ मृगाणामिदं मार्गम्. ४ निवाङ्कृतान्. प्र. ५ दत्त. ६ मृगेक्षणा. । प्र. ७ ध्रुः. ८ वाण. ९ द्वितीयात्मम्. १० धनुर्वनीन्.

कुमार-
पालच०

॥ १३०॥

दावोदरभरीन् । वने वनेचरास्तत्र, तत्रदुः प्राणिनोऽखिलाः ॥ ५०० ॥ ततः परस्परसंगोऽ-नंगरंतरंगितम् ।
शरैर्व्यक्रियते स्मैकं, मृगस्य मिथुनं मया ॥ ५०१ ॥ सन्निकृष्टं समाकृष्टं—कामुकं वीक्ष्य मां मृगः । नन्दुं सहोऽपि
नाऽनेशद्, विमृशन् गर्भिणीं मृगीम् ॥ ५०२ ॥ किंतु तां परमप्रेम्णा, समाच्छाद्य स्ववर्म्णा । पश्यन् मां त्रस्तया दृष्ट्वा,
दीनवत् तस्थिवात् पुरः ॥ ५०३ ॥ तथा मया निभाल्यापि, निच्छिंशत्वेन सा मृगी । सक्रियेव कृतज्ञेन, निजज्ञेऽखुदेषुणां
॥ ५०४ ॥ तेन बाणेन निर्भिन्ना, हरिणी धरणीं गता । विदीर्णोदरनिर्गच्छ—द्वर्भा मरणमार्गेशे ॥ ५०५ ॥ प्रभीत-
हरिणीं प्रेक्ष्य, प्रीत्या भीत्या च तत्क्षणम् । दीर्णहृत् पक्वांलुंकी-फलवत् मृतवात् मृगः ॥ ५०६ ॥ गत्वा दृष्ट्वा च सारंग-
मिथुनं तत् तथा मृतम् । भुवि स्फुरतं गर्भं च, किञ्चित्चैतन्व्ययोगतः ॥ ५०७ ॥ अहं महल्लभा साऽपि, जुगुप्सामासिवोच्चकैः ।
अनुतापाग्निसंतप्त—मानसौ स्वं कुकर्म तत् ॥ ५०८ ॥ युग्मम् ॥ आजन्माऽविद्धकणोऽपि, धर्माक्षरशलाकया । दैवात् तदा
स्फुरच्चारु—कारुण्योऽहमचितयम् ॥ ५०९ ॥ मृगव्यं सत्यमेवाहुः, पार्थिवं शुद्धबुद्धयः । आर्यःशूलिकता यस्मि-शीदशी
जंतुघातिनी ॥ ५१० ॥ समंतूनयहो जंतून्, क्षमते केचिदुत्तमाः । मयाऽनाथ्येण मार्यते, हंत निर्भतवोऽपि ते ॥ ५११ ॥
अहो मे मूढता काऽपि, सकृच्चिद्धते कुंतेः । अमीयां जन्मिनां जन्म, निखिलं खलु लुप्यते ॥ ५१२ ॥ इत्यत्कालं वृथा

१ वन० २ परस्परम् अलंकारम् (शृंगार) रसनिगमम्. ३ कर्षीक्रियते. ४ प्राप. ५ निर्भेदीफलवत् (शलाकवी). ६ मृगयां. ७ पापशक्तिम्. ८ अथा-
शूलेन अर्थान् आदिच्छतीति-अयसशूलवाब्दात् ठक् ततो भावे तद्ध. "तीक्ष्णोपायेन योऽन्विच्छेत् स आयःशूलिको जनः" इत्युक्ताः तीक्ष्णमर्माणाऽर्थकर-आयःशूलि-
सत्य भाववत्ता (अतिक्रान्ता). ९ हिसनात्.

काल—धर्म नीता मयाऽङ्गिनः । नियमोऽतः परं शव-ज्जीवं जीववघेऽस्तु मे ॥५१३॥ पक्षिवत् पोषयन् प्राणान्, कंदमू-
लफलादिभिः । अंहंसा मांसलं मांस-मपि नाश्रामि कर्हिचित् ॥ ५१४ ॥ इत्यग्निग्रहमत्युग्र-मादायाऽहं दयालुहृत् । यति-
स्थितिमिवाऽमायां, ज्ञेयां प्रति तैमभ्यधास् ॥ ५१५ ॥ साऽपि धर्मोऽनुली किंचित्, सुमुखी मांसमक्षणे । जग्राहामिग्रहं
प्रायः सती पत्यनुवर्तिनी ॥ ५१६ ॥ ततो वनेचराञ् जीवान्, पश्यंतौ निजजीववत् । नियमं पालयंतौ च, कालं नित्यवदे
बहुम् ॥ ५१७ ॥ अंतोऽहं भद्रभावेन, मृत्वा कारुण्यपुण्यतः । अस्मिं निःसीमसौख्यैक-पात्रं मर्त्योऽप्यमर्त्यवत् ॥ ५१८ ॥
प्रिया दयैकजीवानुः, सा तु मद्दिरहावुरा । मृत्वोदपादि कुत्राऽपि, न वेद्मि तदहं हहा ॥ ५१९ ॥ इति ब्रुवत एवास्य,
पुण्यसारस्य ईक्षपथे । अवातारीद् दिवः साधु—श्रावणः पापवारणः ॥५२०॥ अवतीर्य रथात् तूर्णं, देधाऽपि ग्रामदाल्चितः ।
कुमारस्तं नमश्चक्रे, मुनिं व्रतमिवांगिनम् ॥५२१॥ श्रेयोराशिमिव प्राप्य, तदाशीर्वादमादरात् । कुत्र मे प्राग्भवत्कीति, पृच्छति
सं स तं ततः ॥ ५२२ ॥ विज्ञाय ज्ञानतः साधु—रभिक्षते स तं प्रति । गुणश्रीरियमुद्दाम—श्रीतिस्ते प्राग्भवप्रिया
॥ ५२३ ॥ सरसि त्वभियं धृत्वा, पुंवेषं त्वत्पुरं गता । मृतिव्यतिकरेण त्वां, धीमन्नासादधिष्यति ॥ ५२४ ॥ पुष्पाति
प्राग्भवप्रीते-रेव कांतोस्विचं त्वयि । पुष्कलं प्रेम तारासु, रोहिणीव सितद्युतौ ॥ ५२५ ॥ किंच हृद्वा पुरोपात्तो-दात्त-
जीवदयाव्रतात् । ईदृक्फलं ततः कार्यं, भवेऽस्मिन्नपि तं त्वथा ॥ ५२६ ॥ कृपैव सर्वजीवानां, परमानंददायिनी ।

१ पापेन पुष्टम्, २ सुमार्ग्यम्, ३ क्षमिन्नहम्, ४ धर्मसमुद्धी, ५ जातोऽसि इत्यर्थः, ६ दृष्टिगो-दृष्टिमिप्ये, ७ आनन्देन स्थिया च युक्तः, ८ भूतोयं
मविष्यद् “आग्निवचने लद्” इति ९ कान्तासु-अन्यत्रापि इयं-गुणश्रीः, १० पूर्वभवस्वीकृतविद्याल्लगीवदयाव्रतात्, ११ जीवदयाव्रतम्.

यथा जुमुदलंडानां, चंद्रिकैव विकाशिनी ॥ ५२७ ॥ यथा सदप्यसद्देश्यं, देहं चेतनयोच्छ्रितम् । कृतमप्यकृतप्राप्यं, पुण्यं निष्करणं तथा ॥ ४२८ ॥ तां निशम्य मुनेर्वाचं, पुण्यसारः प्रियान्वितः । जगृहे निधिबच्छ्राद्ध—धर्मं जीवदयाम-यम् ॥ ५२९ ॥ तं चारणमुनिं नत्वा, ग्रथितः सुस्थितस्ततः । प्राप गोपगिरिद्वंगं, स पित्रालोकनोत्सुकः ॥ ५३० ॥ तत्पित्रा धनसारेण, राज्ञा चागत्य संसुखम् । कृतोत्सवो निजं सन्न, पुण्यसारः समाश्रयत् ॥ ५३१ ॥ स्त्रीणां विरहसंतप्तं, चेतः सिंचन्नहर्निशम् । अकृत्रिमप्रेमरसैः, स सुखं तस्थिवान् गृहे ॥ ५३२ ॥ भ्रूमान् समरसिंहोऽथ, पुत्राभावाञ्जिजे पदे । पुण्यसारं तमारोप्य, प्रब्रथ्य च दिवं ययौ ॥ ५३३ ॥ पुण्यसारस्ततः स्फुरै—रनीकैर्जगतीं जयन् । सुखं न्यवीविशत् स्वाज्ञां, राज्ञां मूर्धनि माल्यवत् ॥ ५३४ ॥ गुणश्रियं गुणोद्दामां, पट्टराज्ञीं व्यधत् च (स) । कल्पवल्लीव पत्यौ स्यात्, प्रीतिः स्त्रीणां प्रियंकरा ॥ ५३५ ॥ कष्टादिरक्षणाभ्याय—शिक्षणात् पोषणादपि । बभूव स हितोऽत्यंतं, पितृवत् प्रकृतीः प्रति ॥ ५३६ ॥ विदन् दयाफलं तादृग्, वैभवाद्यं स भूपतिः । अभयोद्घोषणापूर्वं, जीवघातं न्यवारयत् ॥ ५३७ ॥ अहं पूर्वं पुल्लोऽपि, चारुकारुण्यपुण्यतः । इहापि प्राप्तवानस्मि, संपदं शतैर्मन्यवीम् ॥ ५३८ ॥ प्रत्येकमुपदिश्येति, स धर्माचार्यवृषपः । अपैरपि भूपालै—र्दयोदयसूत्रयत् ॥ ५३९ ॥ युजम् ॥ दूरीकृतमनसादान्, स प्रासादान् व्यदीध-पत् ॥ पुण्यलक्ष्मीविनोदाय, कृत्रिमान् पर्वतानिव ॥ ५४० ॥ पुण्यसारो ददौ दानं, दीनादिभ्यो दिने दिने । परलोका-स्ये नूनं, न्यासीकुर्वन्निव श्रियम् ॥ ५४१ ॥ मोक्षद्वारप्रतीहारान्, हारान् श्रेयःश्रियां हृदि । परमेष्ठिनमस्कारान्, स

१ थाण्णसिक्कविहेण संतमस्स. २ विपुलैः. ३ हितकरः. ४ तादृग् वैभवाद्यं दयाफलं विदितिसन्वयः. ५ शतमन्यो. (इन्द्रस्) इयम्. ६ विषादान्.

सस्मार स्वनामवत् ॥ ५४२ ॥ एवमावर्जयन् पुण्यं, न्यायेनोच्छासयन् वक्राः । आस्वादयन् सुखं भूप-श्विरं राज्यमपालयत् ॥ ५४३ ॥ गतोऽथ बाह्यकेल्यर्थं, पार्थिवः प्राप्य सद्गुरुम् । तद्देशनारसं तृष्णाऽऽ-तुरवत् पीतवानिति ॥ ५४४ ॥ मानु-
 षत्वाद्यमासाद्य, स्वहिते यः प्रसाद्यति । विलंबते स दुर्बुद्धिः, सुधापानार्थमर्थितः ॥ ५४५ ॥ गृहाऽऽशंसां मुक्त्वा चरण-
 भरमाहृत्य सुचिरं, तपस्यंतः संतः क्वचिदपि वने दूरितजने । समाधिस्वैःकुल्याजलविलिताशेषकलुषा—स्तदासुं कैवल्यं
 कतिचन यतते सुकृतिनः ॥ ५४६ ॥ (शिखरिणीवृत्तम्) प्रबुद्धात्मा नृपो दत्त्वा, राज्यं स्वतनुजन्मने । गुरोस्तस्यैव
 पौदाते, दांतात्मा व्रतमादे ॥ ५४७ ॥ तपस्तपत्तुनाऽऽशौध्यं, कालुष्यसलिलं घनम् । पुण्यसारो विपद्यांते, दिवमसि-
 दिवान् मुदा ॥ ५४८ ॥ ततश्च्युत्वा विदेहेषु, मुक्त्वा वैश्वर्यमद्भुतम् । व्रतेन केवलं लब्ध्वा, स गभी मोक्षमक्षयम् ॥ ५४९ ॥ त्वं
 पुण्यसारकथया फलमाकलय्य, कारुण्यकरूपतरुक्ल्पितमित्यनल्पम् । निःशेषदर्शनार्थं सुकृतेकसारं,
 तत् पालयस्व नरपाल ! कुमारपाल ! ॥ ५५० ॥ (वसंततिलकावृत्तम्)

इति श्रीकृष्णर्षीयश्रीजयासिंहचूरिविरचिते परमार्हतश्रीकुमारपालभूपालचरित्रे महाकाव्ये
 कारुण्योपदेशो नाम षष्ठः सर्गः ॥ षष्ठां सर्गाणां मीलने ग्रन्थाग्रम् ३७४३ ॥

१ दूरं जाता जनाः बल (यस्मात्) तत्र तस्मिन्, २ गंगा, ३ प्रसिद्धम्, ४ समीपे, ५ शोपथित्वा, ६ प्राप्तवान्, ७ सम्मतम्, ८ कारुण्यम्,

अथ सप्तमः सर्गः ॥

अथोदितस्य धर्मस्य, भेदज्ञापनकाम्यया । उज्ज्वार गिरं राज—गुरुर्जुर्नरायकम् ॥ १ ॥ यत्तिश्राद्धगतत्वेन, धर्मो
विस्फुरति द्विधा । यं प्राप्य यानवजीव—सप्तस्येव भवार्णवम् ॥२॥ तत्रादिमो भवेत् पंच—महाव्रततमयात्मकः । धीरा-
णामतिनेदीया—नद्या सिद्धिपुरस्य यः ॥ ३ ॥ द्वितीयोऽपि स सम्यक्त्व—मूलौ स्याद् द्वादशव्रती । सम्यक्त्वाधिसु
जीवस्य, प्रोचे प्राच्यैरिति श्रुते ॥४॥ जीवोऽनादिरसौ कर्माऽ—व्यनादि स्यात् प्रवाहतः । योगोऽध्यनादिरनयोः, सुवर्ण-
मलयोरिव ॥ ५ ॥ स्याज् ज्ञानावर्णीयाद्यं, मूलतः कर्म चाष्टया । भेदतोऽव्यष्टपंचाश—च्छतप्रकृतिसंयुतम् ॥६॥ ज्ञान-
दृष्ट्यावृत्तिवद्य—विज्ञानां तत्र कीर्तिताः । सागरोपमकोटीनां, त्रिंशत्(३०)कोट्यः परास्थितिः॥७॥ मोहस्य सप्तति(७०)र्जाम-
गोत्रयोर्विशतिस्रथा(२०) । आयुषश्च त्रयस्त्रिंशत्(३३), सागरा नारके सुरोऽ॥८॥ ततः शैलसर्पिद्भ्राव—घोलनाचंनिभात् स्वयम् ।
यथायवृत्तिकरणात्, क्षीणेषु बहुकर्मसु ॥ ९ ॥ सागराणां कोटीकोट्यां, प्रत्येकं सर्वकर्मणाम् । स्थितायां किञ्चिदुनायां,
जीवाः कृतभवध्रमाः ॥ १० ॥ रागद्वेषपरीणाम—मयं दृढतरस्थितिम् । दुर्भेदं ग्रथिमायांति, धृष्टं श्रंता इवाध्वगाः
॥ ११ ॥ त्रिभिविधेषुकम् ॥ निवर्तते ततः केचिद्, रीगाद्यरिपरिक्षताः । सरस्वल्लोकल्लोला, इव वैलान्तवारिताः ॥ १२ ॥

१ उद्, गृ शब्दे. २ पंचाहावतानि शशुराणि प्रधानानि वा आत्मा-सखणं यस्य स. ३ लं. प्र. ४ व्यापने. ५ सामान्यतः—मूलमेवनाश्रित्य.
६ विधेयत—उत्तरमेवनाश्रित्य. ७ दर्शनावरण. ८ (सप्त) ९ स्थितौ सत्याम्. १० ज्ञानायावतरणस्थानम् (घाट). ११ रगादिशशुपरिहता. १२ समुद्र.
१३ तीरान्तनिवारिताः.

भ्रमंति केऽपि तत्रैव, कर्मरुद्धा शरीरिणः । राधावेधाय यंत्रोद्धू—वद्धाश्चक्रगणा इव ॥ १३ ॥ भाविभूरिशुभाः केचित्,
 तं ग्रंथिं श्रौढशक्तितः । भिंदत्यपूर्वकरण-वज्राग्रेण गिरिद्रवत् ॥ १४ ॥ कृतेऽन्तरकरणेऽथा—निवृत्तिकरणस्थिताः । क्षिपं-
 त्यंतमुहूर्तेन, जीवाः कर्माणि भूरिशः ॥ १५ ॥ शौंतेऽभ्युदीर्णं मिथ्यात्वे, सत्युषरगताश्रिवत् । लभंते निवृत्तिप्राप्ति-हेतुं
 सम्यक्त्वमंगितः ॥ १६ ॥ यद् ग्रंथिभेदे प्रथमं, सम्यक्त्वं जायतेऽङ्गिनाम् । अंतमुहूर्तप्रमितं, तदौपशमिकं खलु ॥ १७ ॥
 नैसर्गिकमिदं प्रोक्तं, सम्यक्त्वं पूर्वसूरिसिः । जातं गुरुपदेशेन, तदाभिगमिकं पुनः ॥ १८ ॥ सहेवगुरुधर्मेषु, या देवगुरुधर्मधीः ।
 सम्यक्त्वमवगम्यं त—निमथ्यात्वमितरत् तैतः ॥ १९ ॥ क्षीणनिःशेषरागादि—दोषच्छिसुवनाचितः । यथार्थवादी सर्वज्ञो,
 देवोऽहंनेव नापरः ॥ २० ॥ सरापसारमूर्च्छाला, करालाः कोपचेष्टितैः । विप्रलंभपरा देवा, मुत्तयै न प्रभविष्णवः ॥ २१ ॥
 चारित्रकमलाकेलि—दीर्घिका ब्रह्मचारिणः । शुद्धधर्मोपदेशारो, गुरवः स्युः शिवंकराः ॥ २२ ॥ लोलुपा निष्कृपा ब्रह्म-
 भ्रष्टाः क्लिष्टाः कषायिणः । धर्मविष्णुवका नैव, गुरवो हितहेतवे ॥ २३ ॥ मुकिलक्ष्मीशिरश्चूलः, प्रतिचूलो भवद्विषाम् ।
 विश्वानुकूलः कारुण्य—मूलो धर्मो जिनैर्मतः ॥ २४ ॥ हिंसामयोऽपि धर्मेश्वे—स्त्रिर्वाणाय प्रगल्भते । जीवानां
 जीवितव्याय, विषास्वादस्तदा न किम् ? ॥ २५ ॥ यच्चित्तौकंसि सम्यक्त्व—दीपो देदीर्घ्यते सदा । न मिथ्यात्वतमः-
 स्तोम—स्तान् विहंसयति क्वचित् ॥ २६ ॥ अंतमुहूर्तमपि यः, सम्यक्त्वं वहते हृदि । अपार्थपुद्गलपरा—वर्तस्तस्य

१ कर्द्ध, प्र. २ क्षीणे सति. ३ उदयं प्राप्ते. ४ वाधिगमिकमित्यर्थः. ५ सम्यक्त्वात्. ६ अपसारो-रोगविक्षेपः (वर्द्ध) ७ नाशकाः. ८ भवा-न्तुर्गतयः ते
 एव द्विषस्तेषाम्- ९ चेष्टते. १० गृहे. ११ शत्रुं कीप्यते. १२ व्याकुल्यति,

भवी भवेत् ॥ २७ ॥ सम्यक्सम्यक्त्वधृत् प्राणी, प्राप्नोति त्रिदशश्रियम् । वद्धयुज्जो न चेत् पूर्व, नरकादौ कुकर्मणा ॥ २८ ॥ चारित्र्यादपि सम्यक्त्वं, कथयंत्यधिकं जिनैः । सिध्यति यदचारित्रा, न सम्यक्त्वोच्छ्रिताः पुनः ॥ २९ ॥ स्व-
रुचैर्विषयं चै—न्मुक्तिवधै सचैतनाः । सम्यक्त्यभूयणैर्नैव, भूयध्वं तदाऽन्वहम् ॥ ३० ॥ शैमसवेगनिवर्द्ध-
करणाऽऽस्तिकताऽऽत्मभिः । सम्यक्त्वं लक्षणैरेभि—लक्ष्यतेऽतिविचक्षणैः ॥ ३१ ॥ भक्तिः प्रभावना स्थैर्यं, दास्यं
च जिनशासने । तीर्थशुभ्रूषणं चास्य, भवेद् भूषणपंचकम् ॥ ३२ ॥ शंका-काक्षा जुगुप्सा च, मिथ्याहस्तवसंसवौ ।
सम्यक्त्वे दूषणान्याहुः, पंचेमानि मुनीश्वराः ॥ ३३ ॥

अणुगतानि पंचादौ, दिग्विरत्यादिकं त्रयम् । शिक्षागतानि चत्वारि, स्यादेवं द्वादशव्रती ॥ ३४ ॥ द्विधात्रिधापि
च स्थूल—हिंसादेविनिवर्तनम् । अहिंसाप्रमुखा पंचा—णुव्रती गदिता जिनैः ॥ ३५ ॥ त्रसानां मंहुमुक्तां, हिंसां
संकल्पकल्पिताम् । स्यावराणामपि व्यर्थांश्च, वर्जयेत् करुणापरः ॥ ३६ ॥ देवातिथ्यादिपूजार्थं, वेदस्मृत्यादिवाक्यतः ।
विधीयते वधः सोऽपि, नरकप्राप्तिलोकः ॥ ३७ ॥ यदि भजति पयोर्धिवर्त्ततां शीतरश्मि—र्वहेति दहनभावं पुष्यति
ध्वांतमर्कः । दिनमपि रजनीत्वं याति रात्रिर्दिनत्वं, तदपि हि सुकृतं न प्राणिघातः प्रसूते ॥ ३८ ॥ (मालिनी)

१ वंसारः २ आत्मानं रोचयित्वाच्छतं चैव, शुक्रकियौ, ३ सम्पत्कथं, ४ प्रशांसापरिवचौ, ५ दिना, ६ दुषिहं तिनिहेणं, ६ हिंसादौ, ७ असापर-
द्वितीनाम्, ८ संकल्पपरचित्ताम् (निरपेक्षां च), ९ प्रतिभूः १० संसृज्यताम्,

न तन्च्छास्त्रं न सां देव—पूजा न स कुलकर्मः । न तत् पुण्यं भवेद् यत्र, प्राणिप्राणप्रमाणम् ॥ ३९ ॥ ततो दुर्जनै-
 त्रीवत्, कृत्वा हिंसां दवीर्यसीम् । सम्मैत्रीमिव कुर्वीत, दयां नैदीर्यसीं सुधीः ॥ ४० ॥ (१)

दोषानिहायप्रतिष्ठादीन्, मूकत्वादीन् परत्र च । असत्यफलमालोक्य, स्थूलं तत् सुकृती त्यजेत् ॥ ४१ ॥ ध्याते दीपोऽ-
 र्भुधौ यानं, शीतेऽग्नी रेषि भेषजम् । प्रतिक्रियेति सर्वत्रा—ध्यस्ति नासत्यवादिनः ॥ ४२ ॥ असत्यं निगदन्नन्य—दपि
 चेद् याति दुर्गतिम् । तदा धर्मान्यथाभाषी, को वेद क्व गप्सी जनः ? ॥ ४३ ॥ सर्वथाऽपि व्यपाकृत्य, तदलीकं व्यली-
 कवत् । सत्यमेव समाश्रेयं, विश्वासादिगुणास्पदम् ॥ ४४ ॥ (२)

हस्तच्छेदशिरश्छेद—शूलश्लेषादिकाः क्रियाः । चौर्योपचारमालोक्य, स्थूलं तत् परिवर्जयेत् ॥ ४५ ॥ वधादप्यधिकं
 स्तेयं, तेनैको यद् विपद्यते । धने हते पुनः प्रौढ—भुयैव सकलं कुलम् ॥ ४६ ॥ दत्त्वा प्राणानपि द्रव्यं, त्राप्यते जन-
 तास्ततः । तत् प्राणाधिकमामुश्य, न हर्तव्यं विवेकिना ॥ ४७ ॥ स्वस्य भीमांसमानेन, मसिलं कुशलं चिरम् । स्तेयं
 बुद्धिमता हेयं, प्राणघ्नं कालकूटवत् ॥ ४८ ॥ (३)

अकीर्त्तिं बर्द्धतां द्रव्य—हानिं चाब्रह्मणः फलम् । विदन् सदा स्वदारो, विदधीत सुधी रतिम् ॥ ४९ ॥ जितेन्द्रियो
 गृहस्थोऽपि, यः शीलं परिशीलति । रक्तेव तदुणैरेत्य, सुकृतश्रीर्गुणोति तम् ॥ ५० ॥ स्त्रीकीया परीकीया च, पण्यखी

१ हिसनम्, २ अतिवायेन दूयाम्, ३ अतिवायेन समीपस्थाम्, ४ अस्तस्यम्, ५ रोगो, ६ शकार्यवत्, ७ फलम् नकारं, प्र, ८ चौर्यम्, ९ वधेन
 १० विचारयता, ११ पुष्टम्, १२ ननुसकतो, बंधताम्, प्र.

कन्यका तथा । एवमस्ति समस्ताऽपि, स्त्रीणां जातिचतुष्टयी ॥ ५१ ॥ तन्मध्ये स्वधूरेव, सेवनीया सतां मता । शेषास्तु स्वसवित्रीव—क्षितिनीया दिवानिशम् ॥ ५२ ॥ परस्त्रीं ये तु सेवन्ते, कामेनांधंविष्णवः । नरके ते न पश्यन्ति, तसायाः पुत्रिकाः पुरः ॥ ५३ ॥ या दत्त्वा दक्षिणं हस्तं, निजमप्युज्झति प्रियम् । तस्यां दास्यामिव लक्ष्म—शीलायां प्रेम कीदृशम् ? ॥ ५४ ॥ क्षणतापकरी वह्नि—ज्वालामालाऽऽश्रिता वरम् । न पुनः परपत्नीयं, तापिनी शूरिशो भवान् ॥ ५५ ॥ घृणीयते ज्ञोद्भोती या न, प्रियैरुक्त्वा पित्र्वांधवान् । स्पष्टव्याऽपि न साऽन्यस्त्री, शस्त्रीवानर्थकारिणी ॥ ५६ ॥ निर्मलोऽपि कुलाचारो, निःश्वासादिव दर्पणः । मलिनः साद् यदाऽऽश्लेषाद्, वर्ज्यास्ता वारयोषितः ॥ ५७ ॥ प्रासादध्वजतः कुशाग्रजलतः सौदामिनीदामतः, कुंभैर्द्रश्रुतितः शैलापगापूरतः । लक्ष्मीतः कपिकेलितसारलतामुच्चैल्य मन्ये विधि—वारस्त्रीहृदयं व्यधत्त तदलं तेनैव तेभ्यश्चलम् ॥ ५८ ॥ (शादूलविक्रीडितम्) । हसित्वाऽपि रुदित्वाऽपि, कूदा-न्युक्त्वाऽपि क्रोडिशः । या छिनत्स्येव सर्वस्वं, सा वेद्या ग्रीतये कथम् ? ॥ ५९ ॥ विपं हृद्यमृतं वाचि, नेत्रेऽश्रुणि मुखे स्मितम् । वंह्यश्छलयंशेव, यास्ता वारधूरस्त्यजेत् ॥ ६० ॥ एवं कन्याऽपि नो काम्या, कामांधेनापि देहिना । अक्रीत्तिः पातकं चापि, प्रगल्भेतेतरां धंतः ॥ ६१ ॥ तत् लक्त्वा परपत्याधं, धार्यं ब्रह्मत्रतं श्रुचि । भजन्ते यत्प्रभा-वेण, दासत्वं त्रिदशा अपि ॥ ६२ ॥ (४)

१ अतनया अनया भवन्ति इति. २ परस्त्रीसेवका . ३ वासेतरम् . ४ घृणा—दशा करोतीति घृणीयते. ५ प्रियरक्त प्र. प्रियं तोष्यति रोग्यति वा—हितस्त्रीत्यर्थं, सा प्रियरुक्त्वा प्रियरक्तं वा. ६ कर्णात् . ७ सचिसि—श्लीला. ८ चेटेतेताम् . ९ कन्याभामतः.

प्रायः परिग्रहाधिक्यं, पापव्यापारकारणम् । स च दुःखतरोर्मूलं, ततः कल्पात् तद्व्युत्पत्ता ॥ ६३ ॥ विभवेन मङ्गिष्ठेनाऽऽ-
 रंभाः स्थूलभविष्यवः । सुकृतं तिरिधत्येव, भानुसुद्धीनपांशुवत् ॥ ६४ ॥ तत्परिग्रहमानेन, सेव्यः संतोषसन्निधिः ।
 पारिपार्थिविकतां येस्मि—व्याश्रिते न्यूनतैव न ॥ ६५ ॥ (५)

दशद्विगमने यत्र, मर्यादा काऽपि तन्यते । दिश्विरत्याख्यया ख्यातं, तद् गुणव्रतमादिमम् ॥ ६६ ॥ अंशेण मार्थ-
 माणानां, श्रणिनां परिरक्षणात् । तदायमानं लोभाब्धेः, श्राद्धस्यैतदपि व्रतम् ॥ ६७ ॥ (६)

यत्र सोऽर्च्यते संख्या, शक्त्या भोगोपभोगयोः । भोगोपभोगमानाख्यं, द्वितीयं तदुणव्रतम् ॥ ६८ ॥ सकृत्सेवोचितो
 भोगः, प्रोक्तोऽन्नकुसुमादिकः । मुहुः सेवोचितस्तूप—भोगः स्वर्णप्रियादिकः ॥ ६९ ॥ मांसं मद्यं दधिसौरं, मधुदुर्ब-
 पर्वकम् । रजनीभोजनान्तं—कौर्याऽज्ञातफलानि च ॥ ७० ॥ तुच्छफलं बहुबीजं, वृत्तिकं करका हिमम् । चलितरसं
 संधानं, मुद्गं घोलवटका विषम् ॥ ७१ ॥ अभक्ष्याणि जिनोक्तानि, द्वाविशतिमिमानि यः । वर्जयेत् पापमूलानि, स विवेकीति
 कीर्त्यते ॥ ७२ ॥ त्रिभिविशेषकम् ॥ पंचेंद्रियवधैर्नैव, फलमुत्पद्यतेऽखिलम् । तदश्रंतः कथं न स्यु—मानवा अपि
 कौणपाः? ॥ ७३ ॥ परेषां पिशितेनैव, अेऽनिशं स्वांगपोषिणः । तेषां निस्त्रिंशच्चिदानां, व्याघ्रादीनां च का भिदा? ॥ ७४ ॥
 तत् कृपार्थमिदं धर्मं, जानन् भुञ्जीत जानु न । तदा चोत्पन्नतद्वर्णा—नेकजीवाकुलं फलम् ॥ ७५ ॥ जीवतोऽपि मृतस्यैव,

१ पापव्यापारः. २ रचितव्या-करीव्या. ३ परिग्रहापत्ता. ४ परिग्रहेण ५ अतिमहता ६ अस्थूला स्थूला भवतीति. ७ आच्छादयति. ८ अनुचरताम्. ९ संतोषे.
 १० चलनेन-पमानेन. ११ अलसत् सूच्यते-विरच्यते-निश्चयते इति यावद्. १२ वंटापिर्मैलो(पिपर)दुम्बैर्लक्षकुडुम्बैरफलानि. १३ वैदित्त-युक्तम्.

वैकल्यं येन जायते । लोके शास्त्रे च सावधं, तन्मद्यं कोऽभिलष्यति ॥ ७६ ॥ गलितत्रयुपानेन, मरणं सुंदरं नृणाम् ।
 कंषिघ्रायनपानेन, न तु विश्वविडंबनम् ॥ ७७ ॥ अक्रूर्युल्मत्तदीनां, दोषाणामेकमाश्रयम् । वर्जनीयं प्रयत्नेन, मद्यं
 सविषवारिवत् ॥ ७८ ॥ यस्मिन्नंतमुहूर्तोर्ध्वं, तद्वर्णाः प्राणंशुद्धणाः । मूर्च्छन्ति नवनीतं तत्, त्यक्तव्यं पुण्यकांक्षिणा ॥ ७९ ॥
 मक्षिकावदनोद्घातं, प्रसीतानेककीटकम् । जुगुप्सनीयं निष्ठयूत-सिव स्वाद्यं न मध्वपि ॥ ८० ॥ सुक्ष्मपिच्छक्रीकोटुं-
 वरोदुंबूरसूत्रहाम् । वृद्धस्य च फलं कृम्याऽऽ-कुलं प्राश्यं न जातुचित् ॥ ८१ ॥ प्रत्यक्षा यत्र बांल्यादि-दोषाः सति
 पराश्रयताः । तिर्यग्भ्यस्तनुते कोऽस्य-सद्भ्रात्रिभोजनं जनः ? ॥ ८२ ॥ नैकव्रतादिव्याजेन, ये जडा निशि भुञ्जते । ते

१ माधविकृताजातं मद्यं-कंषिघ्रायनं तंरपानेन. २ जीवसमूहः. ३ उत्पद्यते. ४ नक्तं-रात्रौ भोजनरूपं यद्भक्तं तदादिभिर्भेद-अथ नक्तं निर्णयते, तत्र
 वाराहपुराणे वाच्यव्रते पठ्यते-मार्गशीर्षे सितेषुके, प्रतिपद्य या तिर्यग्भिवत् । तस्यां नक्तं प्रकृवीत, रात्रौ विष्णुं प्रपूजयेत् ॥ १ ॥ इति, अत्र नक्तान्दः भोजनपरः,
 कालपरत्वे शुद्धवीत इत्यलानन्वयात्, न हि कालः केनचित् कर्तुं शक्यते, तस्य भोजनस्य 'रात्राविति' कालविधित्तो दिवाभोजनरहितत्वे सति रात्रिभोजनं तस्य खलु-
 पम्, अन्यथा खत-प्राप्तस्य रात्रिभोजनस्य विधानवैयर्थ्यात्, तस्य च नक्तभोजनस्य विष्णुपूजनस्यैव तस्मिन्निधौ पठितत्वात्, तथा होमोऽपि तदंगं, 'होमं च तत्र
 कुर्वति, इत्यभियोगात्, एवं च सति प्रघानाविरोधेन पूजाहोमयो विधाऽनुष्ठानस्युक्तं भवति, प्रधानस्य च नक्तस्य कालद्वयं भविष्यत्युपाणे दर्शितं-मुहूर्तानं दिनं नक्तं,
 प्रवर्तति मत्सिण्डुः । नक्षत्रदर्शनान्नक्त-महं मन्ये गणायिम् ॥ १ ॥ इति, अथ च कालद्वयसाधिकास्तिनेदेन व्यवस्थाप्याह देवस्य-नक्षत्रदर्शनान्नक्तं, शुद्धस्य बुधै
 स्तुभ्यम्, यतोर्दिनाद्यमे भागे, तस्य रात्रौ निषिध्यते ॥ १ ॥ सप्तसन्तरेऽपि-नक्तं निशायां कुर्वति, शुद्धस्यो निषिध्यतः । यतिश्च विधवा चैव, कुर्वाणो सदिवाक्रमम् ॥ १ ॥
 सदिवाकर्तुं तत्रोक्त-मार्गतमे घटिकाद्वये । निशानक्तं तु विज्ञेयं, यामादे प्रथमे सदा ॥ २ ॥ इति रात्रिनक्तभोजने व्यासः । अन्यथा-दिनस्याद्यमे भागे, मंथीभूते दिवाकरे । नक्तं
 तत्र विजानीयात्, न नक्तं निषिभोजनम् ॥ १ ॥ नक्षत्रदर्शनान्नक्तं, शुद्धस्येन विधीयते । यतोर्दिनाद्यमे भागे, रात्रौ तस्य निषेधनम् ॥ २ ॥ इति मास्ते एकादशोमाहात्म्यम् ॥

नूनं गमिनोऽधस्ता—जानेऽहं जिनजल्पितात् ॥ ८३ ॥ पशवोऽपि निशि प्राय—स्यजंलशशनमात्मनः । मानवास्तु तदश्रंत—स्तेभ्योऽपि किमु नाधमाः ? ॥ ८४ ॥ कंदजातिः समस्ताऽपि, नवः किशलयस्तथा । कुमार्याद्यास्तु सूत्रोक्ता—स्याज्यास्तेऽनंतकायकाः ॥ ८५ ॥ वयुव्यनंतकायानां, सूव्यग्रमितेऽपि यत् । अनंता जंतवः सूक्ष्माः, संतीति भगवद्ब्रह्म ॥ ८६ ॥ येषां गूढानि पर्वाणि, स्युः शिराः संधयोऽपि च । ये च छिन्नरूढौ वृक्षा, ज्ञेयास्तेऽनंतकायकाः ॥ ८७ ॥ इतराण्यथभ्रम्याणि, दुषितानि जिनागमे । विषट्कमफलानीव, भक्षयेन्नैव धार्मिकः ॥ ८८ ॥ (७)

आर्त्तं रौद्रं च दुर्ध्यानं, हिंसोर्षेकराणोर्षणम् । पौपाचारोपदेशश्च, प्रमादपरिवेषणम् ॥ ८९ ॥ सर्वोऽप्यनर्थदंडोऽयं, वृथा कल्मषकारणात् । अपाकरणमस्य स्यात्, तंतीयीकं गुणव्रतम् ॥ ९० ॥ युग्मम् ॥ अनिष्टवस्तुसंयोग—दिष्टवस्तु-व्ययादपि । स्वयकोपाग्निदानाच्च, चतुर्धाऽऽर्त्तं प्रकीर्त्तितम् ॥ ९१ ॥ यदभ्यस्त्रविषव्याघ्र-द्विषद्वैत्यखलादिभिः । अनिष्टैः कष्टमार्त्तं तत्, स्यादनिष्टार्थयोगजम् ॥ ९२ ॥ स्त्रीपुत्रत्रातृपित्राद्यै-रर्थराज्यसुखैरपि । विनष्टैर्था रूजाऽऽर्त्तं स्यात्, तदिष्टार्थ-व्ययोद्भवम् ॥ ९३ ॥ वातपित्तमरूच्छुष्ण-काशश्वासज्वरादिभिः । गदैर्यो मेदुरः खेद-स्तद् रोगीर्त्तं निवेदितम् ॥ ९४ ॥ राज्ञ्यं प्राज्यं शुभा भोगाः, प्रीताः पत्न्यो धनं धनम् । कथं स्यादिति धीः शब्ध—द्विदार्त्तं श्रुते श्रुतम् ॥ ९५ ॥

१ ग, प्र. २ छिन्ना-सन्तः युगा रोहन्तीति. ३ अपभ्यानानर्थदंडः (१). ४ हिंस्रप्रदानार्थदंडः (२). ५ पापयोदेखानार्थदंडः (३). ६ प्रमादचोराता-नर्थदंडः (४). ७ चतुर्विधोऽपि. ८ पाप०, ९ चतुर्विधस्याप्यनर्थदंडस्य. १० वृतीयमेव. ११ कष्टमिति यत्कष्टं विस्मते तद् शर्त्तव्यान्म. १२ अनिष्टयोगजार्त्तम् (१) भ्रष्टम्. १३ इष्टविशेषयोगजार्त्तम् (२). १४ वातजन्यः कुष्ठा-मरूच्छुष्णः. १५ रोगनिन्दार्त्तम् (३). १६ अग्रशोचार्त्तम् (४).

हिसाहर्षान्मृगार्हर्षा-द्वैर्यात् संरक्षणादपि । भवत्यङ्गभृतां चित्ते, रौद्रस्थानं चतुर्विधम् ॥ ९६ ॥ हतनिष्पीडितक्षुण्णा-
जंतुजातवलोकनात् । हर्षोत्कर्षो नराणां यो, हिसारौद्रं न्यगादि तत् ॥ ९७ ॥ हिंस्रमार्गोपवेशेन, क्रुद्धकल्पनयाऽपि च ।
जनवंचनया हर्षो, मृगारौद्रं व्यवस्थितम् ॥ ९८ ॥ चौर्येच्छा चौर्यमाचर्ष्य, प्रमोदस्तदुपाहृतैः । धनैश्च चित्तसंतोष-
श्चौर्यरौद्रमुदीरितम् ॥ ९९ ॥ जितैः शत्रुवैशिश्यारीन्, संकस्या ग्रामपुराणि च । रक्षणं संचितार्थानां, तुर्यं रौद्रं प्रका-
श्रितम् ॥ १०० ॥ अपध्यानद्वयमिदं, मंदिरं सर्वपाप्मनाम् । दूरे शस्ययदुत्सार्य, नरकङ्केशभीरुणा ॥ १०१ ॥ विहाय
स्नेहविषयं, नार्पणीयं विवेकिना । मुशलोदूखलहल-यंत्रशखानलादिकम् ॥ १०२ ॥ वनं छिधि कुरु क्षेत्रं, वृषान् द्रव्येण
वाहय । इत्यादि पापशिक्षा न, प्रीतेरन्यत्र युज्यते ॥ १०३ ॥ द्यूतमाध्वीकमेपादि-योधनांदोलनादिकम् । भक्तादिवि-
कथागीत-प्रेक्षणाद्यतिवीक्षणम् ॥ १०४ ॥ चैत्ये चतुर्विधाहारो, निद्रा निषीवनं कलिः । वाणिज्यादिकथेत्यादि, प्रमादं
दैर्येत् कृती ॥ १०५ ॥ युगम् ॥ (८)

त्यक्तदुर्ध्यानसावद्य-कर्तव्यस्य शुभात्मनः । समत्वं यन्मुहूर्तं स्यात्, तत् सामायिकमुच्यते ॥ १०६ ॥ अनेहसा
घनेनापि, तपोभिरपि दुस्तपैः । न तत्र कर्म क्षिप्र्यंगी, यत् सामायिकमाचरन् ॥ १०७ ॥ (९)
दिव्यत्रप्रमितेरहि, निशि यच्चाल्पनं पुनः । देशावकाशिकं तत् स्याद्, व्रतं सुकृतकारणम् ॥ १०८ ॥ (१०)

१ हिंसातुबंधि (१). २ वृषातुबंधि (२). ३ स्तेधातुबंधि (३). ४ इत्येवं चिन्तन-वंरक्षणातुबंधि (४). ५ केद्विज्जहार. ६ भाटनेन. ७ प्रीति
विषयात्-पुत्रादिरन्यत्र. ८ मधुना-मधूरुषुषेण निवृत्त-मधूरुषुषजातं मध्व-माध्वीकम्, ९ दूरं ऊर्वादि,

सर्वाहाराङ्गसंस्कारा-ब्रह्मैव्यर्षीरवर्जनम् । चतुष्पथ्या भयगद्-सौपधं पौषधं स्मृतम् ॥ १०९ ॥ यावान् प्रयाति
 विधिपद्, पौषधव्रतसेवने । कालस्तावान् सचारित्र, इव मान्यो मनीषिणा ॥ ११० ॥ (११)
 अतिधिम्योऽशनपानाऽऽ-वासपात्रादिवस्तुनः । यत् प्रदानं तदतिथि-संविभागव्रतं भवेत् ॥ १११ ॥ चित्तं वित्तं च
 पानं च, रत्नवितयवच्छुभम् । प्राप्य ये ददते दानं, तेषां श्रीरसपायिनी ॥ ११२ ॥ (१२)

एवं सयथक्त्वमूलोऽसौ, श्राद्धधर्मोऽतिनिर्मलः । शिवाप्तये भवस्यैवं, भव्यानां यतिधर्मवत् ॥ ११३ ॥ निरतीचारमेतं
 यः, प्रतिपालयते कृती । द्वेषाऽपि निर्दूतेः^३ पानं, स स्याद् भीमकुमारवत् ॥ ११४ ॥ (तथाहि-)

असैव जंवूदीपस्य, भरते भरिते शुभैः । पुरं वभूव कमल-पुरं परमक्रुद्धि-सुत ॥ ११५ ॥ यत्रार्हतेषु चैत्येषु, चला रेखुर्ध्व-
 जांचलाः । आह्वयंत इव श्राद्धात्, जिनवंदनहेतवे ॥ ११६ ॥ वभासे तत्र भूमीशो, हरिवद्धरिवाहनः । यश्चित्रं दानवा-
 रित्वं, न दधार क्रदाचन ॥ ११७ ॥ खड्गक्षतारितरुणीनयनोरुनीरैः, प्राप्तोदयः प्रसुरो भुवनेऽभितोऽपि । सेवापरतर-
 विनिर्मितशैलतापो, यस्य प्रतापदहनः स्फुरति स्म नव्यः ॥ ११८ ॥ (वसंततिलका) तत्पत्नी मालतीत्यासी-न्मालतीव
 सुकोमला । शीलसौरभ्यशालिन्ध्यां, यस्यां लीनोऽलिवत् प्रियः ॥ ११९ ॥ मंत्री विमलबोधोऽभूत्, तस्यास्तिकशिरोमणिः ।
 नाप यत्समतां मत्या, वाक्पतिर्नास्तिकत्वतः ॥ १२० ॥ हरिवाहनभूपस्य, सिंहस्वप्नेन सूचितः । मालतीकुक्षिमाणिक्यं,

१ वल्लिभ्योऽशनवास-वास पात्रादिवस्तुनः, प्र. २ क्रमेण इति शेषः. ३ सासारिकमुत्सव, मोक्षमुत्सव च. ४ इंद्रगतः. ५ दानवानाम् धरित्वं-शतुल्यम्,
 दानस्य वापित्वं-निवारकत्वम्.

तनयः समजायत ॥ १२१ ॥ पुरा भवंत्यजय्योऽयं, भीमवद् बलशालिनाम् । इतीव तं पिता भीम, इत्याह्वासीन्महोत्स-
वात् ॥ १२२ ॥ तदा मंदिगृहेऽव्यासीत्, तदुजो मतिसागरः । स्वामिसेवकयोः पौत्रा—पौत्राद् वृद्धिः क्रमो ह्ययम् ॥ १२३ ॥
गुणैः सत्त्वमहत्त्वाच्चैः, सारथ्यमाशिश्त्रियाणयोः । कुमारयोरभूत् प्रेम, रामलक्ष्मणयोरिव ॥ १२४ ॥ एकत्र प्सानपानादि—
कर्मकर्मठचेतसोः । अर्वादिष्ट तयोः प्रीतिः, समानोदर्ययोरिव ॥ १२५ ॥ कुमारयोरतिस्फारं, शौचं दृष्ट्वाऽभियोगतः ।
तत्स्यर्धेव पुस्फोर, शब्दं मालाविकं ध्रुवम् ॥ १२६ ॥ ततस्तौ यौवनारंभं—सुभगंभावुकौ श्रिया । कंदर्पमपि निःस-
र्पद्—रूपदर्पं वितेनंतुः ॥ १२७ ॥ नांसंत्यावपि नासत्या—विव तौ मिलितौ मिथः । द्वेषाऽपि स्वस्वरूपेण, कं नं
जयतः स न ॥ १२८ ॥

अन्यदा प्रातरास्थानी—मार्तस्थानं महीपतिम् । नमस्तिष्ठं समायातां, तौ भीममतिसागरौ ॥ १२९ ॥ उभावपि नृपं
नत्वा, तस्यादौ पाणिपंकजे । प्रापथ्य राजहंसत्व—सुपासांचक्रतुश्चिरम् ॥ १३० ॥ पुत्रयोः प्रेक्ष्य तादृशां, भक्तिं मुदित-

१ "यावत्पुरा निपातयोर्लेद्" इति मन्विष्यत्यर्थे वर्तमानः, पुरा भवतीति—यथाद् मन्विष्यतीत्यर्थः. २ परंपरातः. ३ आश्रितवन्तौ. ४ किमाहुःकालचेतसो. ५ अति-
विपुलम्. * प्रथमा. ६ प्रथमतः. ७ यौवनारंभेऽसुभगौ सुभगौ भवत इति सुभगंभावुकौ. ८ निर्गच्छन् रूपस्य दर्पो यस्य स तम्. ९ चक्रुः. १० नासा लयन्तः
लज ङ नि० वा नासलौ—अश्विनीकुमारौ (तौ द्वे सूर्यतेजोऽसहमानाया संज्ञायाः—सूर्यपत्न्या उत्तरहस्तु अश्वरूपं धृत्वा तपसस्तया अश्वरूपधारिणा सूर्येण संगताया
अन्यसुसामिना तद्देवतो नास्मारेऽप्रेण लजन्त्यास्तनाता लागेन जातौ इति पुराणकथा) अश्विनीकुमारावपि—अश्विनीकुमाराविवेति विरोधः अतः परिहारार्थं नास्ति असत्यं
यथीति नासलौ असत्यरहितावपि अश्विनीकुमाराविव इति. ११ भीमः पराक्रमेणथ, मत्या च मतिसागरः. १२ तस्यिवांसम्.

मानसौ । पुत्रिणां धुरि मेनाते, स्वात्मानं नृपमंत्रिणौ ॥ १३१ ॥ मन्त्री विमलबोधोऽथाऽ—वदद् वत्सौ ! युवां स्वयम् । सर्वं
 यद्यपि जानीथ; स्नेहद् वन्मि तथाऽप्यहम् ॥ १३२ ॥ गौरवं स्याद् गुणैरेव, न मेहत्वेन कर्हिचित् । रत्नं लब्धप्यनर्ह्यं हि,
 महीयांसोऽपि नोपलाः ॥ १३३ ॥ हारो मौक्तिकसारोऽपि, गुणत्यागेन तत्क्षणम् । हृदयादुत्तरत्येव, तद् विधेयो गुणाग्रहः
 ॥ १३४ ॥ किंचेदं यौवनं नृणां, मद्यपानादृते मदः । अदृष्टिपटलं चांध्यं, विना मूर्च्छामिचेतना ॥ १३५ ॥ अत एव न
 जानति, कृत्याकृत्यकथामपि । अप्रथया संचरत्येवं, यौवनोन्मादिनो जनाः ॥ १३६ ॥ एतत् तारुण्यमेवैकं, नानाऽनर्थनिबं-
 धनम् । अस्मिन्नैश्वर्यभोगोऽयं—मनलानिलसंगमः ॥ १३७ ॥ परस्त्रीपरिहारोच्चैः—पार्ष्णपाशनिवेशनात् । वारणीया
 विंशुवाणां, पंचद्वियहया स्यात् ॥ १३८ ॥ असकं न प्रसक्तं च, विषयेषु 'विषेष्विव' । अत्यासक्तिर्यदेतेषां, नाशयत्येव
 जीवितम् ॥ १३९ ॥ श्रीरियं वरायत्येव, वैश्येव चतुरानपि । गुणयोगेन यस्त्वेनां, वश्येत् स विशारदः ॥ १४० ॥
 विषमाः कामकोपाद्या, अंतरंगारयः स्मृताः । अंकीलिता ध्रुवं कालं—द्व्यालवत् ते विंशुवते ॥ १४१ ॥ अजित्वैतौ च बहिः
 शत्रून्, जयन्नपि न विक्रमी । पराजयेत् तद् धीमान्, कामादीन् मोहराद्भटान् ॥ १४२ ॥ क्रीडां पीडासिवापास्त,
 स्मर्तव्याः सकलाः कलाः । राजनीतिरहस्यं च, निश्चयं निजनामयत् ॥ १४३ ॥ साधुत्राणं खिलेच्छेदो, नैयः प्रकृतिरंज-

१ पुत्रवताम्, २ इक्ष्वकैः, ३ कुमागैः, ४ ते च, प्र. ५ पादबंधनार्थं पाताः (दामण- पच्छाडी), ६ विकारं प्राणवतः, ७ फलाभिलाष-
 शून्यं-मुनेच्छारहितम्, ८ प्रसंगो न कार्यः, ९ विषयाणाम्, १० वाबद्धा-वर्णियंत्रिताः, ११ कृष्णसर्पवत्, १२ विनितां कुर्वन्ति-श्रावन्ति, १३ अन्तरंगारय-
 १४ प्रताऽऽन्यतम्,

नम् । कोशस्थं वर्धनं चेति, मूलं राज्यमहीरुहः ॥ १४४ ॥ स्थाने वीसो महोत्साह—शत्रुरी रीजसन्निधिः । अच्छिञ्चता शुभेच्छा च, श्रीमेवस्कारकारणम् ॥ १४५ ॥ कार्त्तव्यं न्यसिनत्यागो, विवेकः पौत्रसम्प्राहः । दीनं सैत्योपकारौ च, करणीयानि भूयुताम् ॥ १४६ ॥ श्रव्यं षड्दर्शनीदेव—धर्मस्त्वद्याधम्वहम् । आत्मनीनं च कर्त्तव्यं, मतमाहृतमर्हतः ॥ १४७ ॥ किं बहुस्या तथा वस्तौ !, वर्तैथाथामतः परम् । पूर्वानतिशयीयाथां, यथा लोकोत्तरैरुणैः ॥ १४८ ॥ मंत्रिवाक्यमिदं ताभ्यां, न्यस्तं हृदि रहस्यवत् । हितं चाप्तोपदिष्टं च, को न स्वीकुरुते कृती ॥ १४९ ॥ आरामिकस्तदागल्य, नरनाथं व्यजिज्ञपत् । बद्धसे देव ! संप्राप्त—स्तवोद्यानेऽस्ति सद्गुरुः ॥ १५० ॥ दानेनानद्य तं पर्व—दन्वितो हरिवाहनः । पञ्च-वद् विकसद्भ्रू—स्तं ननुं प्राप्तवान् वनम् ॥ १५१ ॥ पंचधाऽभिगमं कृत्वा, प्रविष्टोऽन्वर्षणं दृपः । अमिनंदग्रसुं धर्म—निधानमिव दृष्टवान् ॥ १५२ ॥ अस्तथा परैरथ व्रीन् वारान्, प्रणम्य च तदंतिके । 'बिनामे शकवद्' भूमाच, सपुत्रोऽपि निषेदिवान् ॥ १५३ ॥ गुण्यामृतपसविनीं, कलां चांद्रमसीमिव । देशानं कर्तुमारसे, गुरुरागमपारगः ॥ १५४ ॥ कल्पद्रुमो यथा भूमौ, मरौ दुग्धोदधिर्यथा । तथा भवेऽतिदुर्ल(ले)भः, प्रायोऽयं मानवो भवः ॥ १५५ ॥ तं प्रप्यन्नतमाहृत्य, तच्चेद् दुश्चरमुच्चकैः । श्राद्धधर्मस्तदा सेव्यः, सम्यक्स्त्वव्रतजीवितः ॥ १५६ ॥ देवो जिनो गुरुः साधु—धर्मः

१ सामीप्यम् २ कलाकुशलयोग्यमुत्पसंग्रहः ३ "सचित्तदसुच्चर्य—मनित्तसमुच्चरणं मनेर्गतं । इमसाह्वित्तारोत्सां, अगलितितेति विणहिठे" इत्यादि देव

वंदनभाष्ये ४ अश्विनन्दनामानं मूरिम् ५ प्रदक्षिणा कृत्वा ६ उत्सादिकाम् ७ अतिदुष्प्राणः ८ चातिप्रम् ९ आहतुं योग्यम्—अस्तीति शेषः १० सम्यक्त्वं व्रतानि च जीवितं—स्वरूपं यस्य तः

कारुण्यवापिनदम् । सदृशनं व्रतानि स्यु—रहिंसाप्रभृतीनि च ॥ १५७ ॥ मिथ्यात्वगलग्रस्ता—श्रेतनाः स्युः कथं जनाः ? ।
यदि सम्यक्त्वपीयूषं, न पीयेत् यदृच्छया ॥ १५८ ॥ भवदावानलखुर्बाः, प्रायुर्निर्वृति^३ कथम् ? । चिरं चेन्नाव-
गाहेरव, जितधर्मामृतांबुधिम् ॥ १५९ ॥ ईषंदासदमेवान्यद्, राज्याद्यं दुर्गतिप्रदम् । दुरौसदं तु सद्धर्म—रत्नं
मुत्सेयकारणम् ॥ १६० ॥

श्रुत्वैति प्रतिबुद्धात्मा, भीमोऽमाल्यसुतान्वितः । श्राद्धधर्मं सम्यक्त्व—माददे मुक्चिबीजवत् ॥ १६१ ॥ शंकादिदो-
षनिर्मुक्तं, पालयेत् युवामिमम् । संशयमानो मंत्रादि—रपि यत्र फलेऽग्रहिः ॥ १६२ ॥ गुरोः शिक्षामिमां पुत्रे, समिन्नेऽ-
भ्युपगत्वरे । तं वेदित्वा वृपो धाम, जगाम सपरिच्छदः ॥ १६३ ॥ युगम् ॥ भीमस्य नरिनर्त्तिस, कीर्तिः सच्चरितै-
स्तैः । उद्यानस्य यथा लक्ष्मीः, सोल्लसैः पल्लवादिभिः ॥ १६४ ॥ काहेचिन्निसद्मस्थं, हरिवाहननंदनम् । प्राप कोपा-
लिकः कोऽपि, कलाव्यूह इवांगवात् ॥ १६५ ॥ कलां सौम्यां मुखे पुंथव्य, जंटाजूटस्फुरच्छिराः । हस्तन्यस्तन्निशूलोऽङ्ग-
ज्योतिर्जालजटांलितः ॥ १६६ ॥ विरूपाक्ष इवाव्यक्षो, दत्त्वाऽऽशीर्वादमादरात् । कुमारं हृदिनिदिष्टे, विष्टरे स निविष्टवान्
॥ १६७ ॥ युगम् ॥ भानवीमिव कौसारी, प्रभां वीक्ष्यतिशायिनीम् । मन्त्रमेवाद्भुतांभोधा—वाचष्ट स्पष्टगीः सतम् ॥ १६८ ॥
स्फारोपकारपटहै—स्वं दँविष्टोऽपि नः स्फुटः । चंपकदुरिवोदार—सौरभैरभवः कृतिन् ॥ १६९ ॥ कति नाम नं

१ कर्मणि लिट् २ दधा ३ शान्तिम्, मुक्तिम् वा. ४ युगपत्, ५ दुष्प्रापम्, ६ सर्वं ७ क्लेशं ८ कतिशयेन नृसति सः ९ योगी—पालकी.
१० धारयन्, ११ जटाबंधपीयच्छिराः, १२ अन्वितः, १३ उरः, १४ कुमारेण दृष्ट्वा प्रदत्तिते, १५ आसने, १६ दूरतरः, १७ नृ० प्र.

कीदामा, जायते हंत जंतवः । स जातः कथ्यते यस्यो—पकृतौ क्रमते मतिः ॥ १७० ॥ गत्याऽन्तर्दशनं तनोति शुचितो,
गत्यादिकुक्षिस्थितं, दुग्धीभूय जैगद् धिनोति, नयति ध्वंसं ध्रुधां पाशवीम् । शीताद्यं विदलत्वलयरिणात् प्राणान्,
परार्थेष्विति, श्रौतं चेत् दृणमप्यहो ननु तदा वाच्यो महीयान् किमु ? ॥१७१॥ (शार्दूलविक्रीडितं वृत्तम्) परार्थे वज्रबुद्धिं
त्वां, निशम्य जनताऽऽननात् । प्राप्तोऽसि स्वार्थसिद्धयर्थं, श्रूयतामवधाय सः ॥१७२॥ भुवनक्षोभणी नाम, विद्याऽवद्यो-
ज्जिताऽस्ति मे । द्वादशाब्दीं मया तस्याः, पूर्वसेवा व्यधीयत ॥ १७३ ॥ उदेष्यमाणा तत्सिद्धिः—स्वत्साम्निध्यमपेक्षते ।
धारालवारिभृत्सेकं, यथैवांकुरसंततिः ॥ १७४ ॥ ऐष्यत्कृष्णचतुर्दश्यां, त्वं चेतुस्तरसाधकः । भवेर्विद्या तदा मे सा,
सिध्येत् सिद्धिरिवांगिनी ॥ १७५ ॥ सिद्धविद्योऽहमप्याह्यु, भवतो भवितोर्पकृत् । क्रते प्रत्युपकारं हि, कृतज्ञो नाव-
तिष्ठते ॥ १७६ ॥ स्वीचकार कुमारस्तत्, स्फारदाक्षिण्यपुण्यधीः । कश्यद्दुवन्महांतो हि, मेहंते हंतुमर्थनाम् ॥ १७७ ॥
अवधिं कृष्णचतुर्दश्या, दर्शाहीं मनसा मृशन् । कापालिकोऽपि तस्याश्वे, तस्यौ तद्रंजनाचिकीः ॥ १७८ ॥ कथाः प्रथा-
वतीस्तास्ता, मंत्रयंत्रकलामयीः । कुर्वन् भीमं स मायीव, पर्यमोहयतान्वहम् ॥ १७९ ॥ तत्संपर्कं शुभोदकं—वितर्कविरसं
भृशम् । विमृश्याथ क्षमानाथ—पुत्रं मंत्रिसुतोऽभ्यधात् ॥ १८० ॥ तवोज्ज्वलस्य नो योग्यो, योगोऽस्य मलिनात्मनः ।
कीदृशः सहावासो हि, तेजसस्तमसोऽपि च ॥ १८१ ॥ अहो शिष्टोऽपि दुष्टात्मा, भवेद् दुष्टप्रसंगतः । जलं विमलम-

१ अश्रितिवेधेन वर्तते, २ लोकात् पुणाति, ३ प्रोपकारेण, ४ समर्थम्, ५ ध्यानं दत्त्वा, ६ स्थायं, ७ प्रत्युपकारी ८ द्वादिनीम्, ९ विचारणम्, १० शिथारताती.

युच्चै—जम्बालादाविलं यतः ॥ १८२ ॥ किंच पाखंडिसंपर्कात्, सम्यक्त्वमपि भज्यते । विनश्यति हि पीयूष—मार-
 नालनिवेशतः ॥ १८३ ॥ भीमोऽभ्यधादसाध्वेतद्, यत् कुसंगात् सुधीः कुधीः । न मणिर्विपोषाढ्यः, स्फुरेद् विपथराश्रयात्
 ॥ १८४ ॥ स्यात् साधुरितरो वाऽपि, प्रकृत्यैव न योगतः । एकांचलेऽपि न स्यातां, किं, समौ मणिकर्करो ?
 ॥ १८५ ॥ सम्यक्त्वमपि तत् कीदृग्, यत् कुसंगेन नश्यति । अहो तदपि किं तेज—स्तमसा यत् प्रलीयते ॥ १८६ ॥
 वयस्यस्तं विहस्योचे, प्रतिवंदी तवाद्भुता । परं स्फटिकवजीवो, भाव्यं द्रव्यमयं स्मृतः ॥ १८७ ॥ यथैव स्फटिकस्तैस्ते—
 वीणैः संयुज्यते जवात् । तथैवात्मेत्यसौ दुष्ट—रत्याज्यो भीमोऽयमंस्त तत् ॥ १८८ ॥ ततो निशि चतुर्दश्यां, तीक्ष्णं
 कौशेयकं वहन् । तेन पाखंडिना साकं, भीमः प्रेतवनं यथौ ॥ १८९ ॥ अखंडं मंडलं तत्र, विरचयार्चनां च सः ।
 शिखाबंधचिकीर्षाम्—मूर्ध्नि हस्तं न्यधिस्रैत् ॥ १९० ॥ भीमो भीमोर्हमुक्त—मूचे मंत्रेनियंत्रणात् । कुरुष्व स्वांगिकीं
 रक्षां, छलं न स्याद् यथा तव ॥ १९१ ॥ अंतः सत्त्वमयी मेऽस्ति, रक्षा शौर्यमयी वहिः । प्रभूषणं वः परात् त्राणं, नेहते हि
 मूर्गद्रवत् ॥ १९२ ॥ किंचाहं चेन्न शक्यामि, स्वमपि त्रातुमातुरः । तदा त्रास्ये कथंकारं, त्वामन्यसाद् भयंकरात् ॥ १९३ ॥
 तदा कापालिकोऽध्यासीत्, कालिकार्चाचिकीर्षया । जिघृक्षितं मयाऽस्याऽऽसी—च्छिखाबंधच्छलाच्छिरः ॥ १९४ ॥ तद्

१ कर्दमात् क्लृप्तम्, २ सयोगात्, ३ मतिसागरः, ४ प्रवृत्तकल्पे ग्रहंतं पुण्यमुक्त्विष्य अश्रुतकल्पान्तरापदाने प्रतिवाहिसिरेऽग्निघ्नान्तरप्रसजकवाक्यम्, प्रति-
 वंदि, प्र. ५ कापालिकः, ६ रक्षावधचिकीर्षी, ७ निघातुं—स्थापयितुमैच्छत्, ८ भयाज्ञानरहितः, ९ मंत्र(रक्षा) वन्दयतात्, १० समर्थः, ११ पीडितः सत्,
 'अन्यसाद्' इति अत्रापि योज्यम्, १२ ग्रहंतुमिष्टम्—अभिलषितम्,

ग्रहीतुं मया नास्य, शोके निर्धनकंचेतसः । भापयित्वा स्वशक्त्यैतद्, गृह्णाम्यह्नाय संग्रति ॥ १९५ ॥ ततः शैलोच्चशीर्षाग्रो,
द्वारव्यात्तराननः । कूपनिम्नश्रवा गुंजा-पुंजारुणविलोचनः ॥ १९६ ॥ ध्वजाऽऽप्यतस्फुरजिह्वो, दिक्कूलंकपदोहलः ।
आलानोरुयुगः स्थूलो—दूखलप्रतिमक्रमः ॥ १९७ ॥ कर्त्तिकां नर्तयन् पाणौ, धनः सौदामिनीसिव' । निर्धातिशैः स्वनि-
शेषै—भौषयन् भौषणानपि ॥ १९८ ॥ कोपात् कापालिकः काल, इयातिप्रातिकूलिकः । समेत्य समया भीमं, साक्षेपमिद-
माख्यत ॥ १९९ ॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥ रेरेड्यं दंभसरंभैः, सर्वोऽध्वारंमि यन्मया । द्वाविशच्छक्षणाढ्यस्य, तत् तू शीर्ष-
जिघृक्षया ॥ २०० ॥ तल्लोतुं न त्वयाऽदायि, कृपाया तीक्ष्णयाऽनया । छित्वाऽऽर्द्रकदलीच्छेद-मिदानीं तदुपादे
॥२०१॥ सरेष्टं त्रायते यस्त्वां, मत्तो 'व्याघ्रात्'कुरंगवत्' । जल्पन्नेवेति निस्त्रिंशः, स तं हंतुं प्रचक्रमे ॥२०२॥ अहो चेष्टाऽति
दुष्टाऽस्य, विमुञ्चयेति नृपात्मजः । कंपयन् खड्गमन्युग्रं, शृङ्खलीविकटं जगौ ॥ २०३ ॥ यथाऽन्ये जघ्निरे ह्यीवा—इच्छन्ना
छागवत् त्वया । तथा मामपि रे वीरं, जिघांससि गजैर्द्रवत् ॥ २०४ ॥ विश्रवधघातसंजात-पातकैः पक्विन्मापदम् । हत्वा
त्वामद्य तन्वेऽहं, विश्रमव्यकुतोभयम् ॥ २०५ ॥ इत्युक्त्वा वंचयित्वा च, तद्घातं कपिवत् ततः । उत्खुल्य स्कंधमारुह्यत्,
तस्य शीर्षं चिकंतिषुः ॥ २०६ ॥ भीमः स्कंधस्थितो दधौ, दशाहीं मद्गृहे स्थितः । कलावांश्च न वध्योऽयं, महापा-
तकसंभवात् ॥२०७॥ आह्वय मुष्टिभिर्मत्त-मल्लवद् वरायाम्यमुम् । कदाचित् प्रतिबुद्धः सन्, स्वीकुर्यादाहंतं मतम् ॥२०८॥

१ निर्गता शंका यस्मात्तन्निर्भक्त तादृक् चेतो यस्य स नि शंकचेताहस्य. २ तंतुलापिखंडनार्थं काष्ठादिकृष्टद्रव्यवियेषः (खाडणी). ३ आःआहो एवनाहतपवनजन्य-
शब्दो निर्घातस्तद्द्रव्यं, ४ स्वकीयशब्दैः. ५ आटोप-आडम्बरः. ६ आदत्तुम्. ७ लड्यर्थे लिङ्. ८ विशालं-भयंकरं ययास्यात्पथा. ९ हंतुमिच्छति. १० कर्त्तुमिच्छुः.

ततः स मुष्टिभिर्वज्र—कल्पैस्तं मूर्ध्नि जघ्निवात् । गंभीरवेदिनं यन्तां, शृणिपातैर्यथा दृढैः ॥ २०९ ॥ अरुन्दः प्रहौरस्तः,
 क्षणं मूर्च्छितमानसः । भीमाधिमूर्द्धं चिक्षेप, कोपात् कापालिकः क्षुरीम् ॥ २१० ॥ तदा त्वोदीत(चोदित)वीर्यमिः, सखडोऽ-
 व्यविशद् द्रुतम् । तत्कर्णं कूपदेशीये, गुहायां हरिणारिवत् ॥ २११ ॥ उत्कीर्णवांश्च कर्णस्य, मध्यं तीक्ष्णमुखैर्नलैः । मर्मविधं
 व्यथां कुर्वन्, कर्णखर्चुरकीटवत् ॥ २१२ ॥ मयाऽहो पृथुकर्णत्वं, स्वस्यैवानर्थकृत् इतस्म्यदत्रैप खनयन्तं—विलम्बम्यस्थिताखुवत्
 ॥ २१३ ॥ इति ध्यायन् व्यथाऽऽकर्णः, कर्णादाकृष्य तं वलात् । उच्छाल्य कन्दुकमिव, व्योम्नि चिक्षेप दुर्जती ॥ २१४ ॥ युग्मम् ॥
 दूरमूर्च्छं नभो गत्वा, यन्तोच्छलितगौलवत् । यावत् पतति मूर्च्छालः, क्षमापालसुतः क्षितौ ॥ २१५ ॥ तावत् पतपतंगोमं,
 तं पततं नभस्तलात् । निरीक्ष्य यक्षिणी काचिद्, दधार करसंपुटे ॥ २१६ ॥ नीत्वा च सत्वरं स्वस्य, स्थानमास्थानवच्च-
 ख्रियाम् । शीतोपचारं सचिरै—स्तस्य मूर्च्छामपुच्छयत् ॥ २१७ ॥ कुमारोऽथ समालोक्य, वेदम तत् सुखेऽभवत् । देवतां
 तां च दिव्याङ्गीं, जातोऽद्भुतमयो भृशम् ॥ २१८ ॥ स्वरेण मधुरेणाथ, सुधाऽऽसारैकसारणिम् । कर्णयोः पूर्णयन्तीव, यक्षिणी
 भीममाख्यत ॥ २१९ ॥ देव ! विंध्यो गिरिरयं, कृताभ्रोल्लेखशृंगभृत् । देवानामपि यः सेव्यो, मेख्वत् कामनीयकात्
 ॥ २२० ॥ अत्रेदं मंदिरं लक्ष्मि (क्ष्मी)—सुंदरं वैर्क्रियं मम । रिरंसार्थं वसन्तीह, कमलाख्याऽस्मि यक्षिणी ॥ २२१ ॥ अधुना
 गगने यांत्या, मया त्वं निपतन्नघः । निभाल्य पाणिपद्मेन, धृतो रत्नवदुत्तमः ॥ २२२ ॥ त्वल्लावण्यमिवापातुं, देवीभि-

१ चिरकालेन यो वेत्ति, शिक्षा परिचितामपि । गंभीरवेदी विद्मैः, स गवो णववेदिभिः ॥ तथा—त्वय्येदाच्छोणितसावाद्, मासस्य क्रयनादपि [छेन्नादपि]
 आत्मानं यो न जानाति, स साद् गंभीरवेदिता ॥ इत्युक्तलक्षणहस्तिसम्. ३ दृष्टिः. ३ अन्तु भवत्. ४ सूर्यसंस्थाः. ५ अद्भुतम्. ६ विकुर्वितम्. ७ स्मरणेच्छायै.

बंधसाऽऽग्रहात् । कारयांचक्रिरे स्वीया, निनिमेषा ह्यशो ध्रुवम् ॥ २२३ ॥ त्वद्रूपदर्शनादेव, मथिता मानमथैः शरैः ।
 त्वां शरण्यं प्रपन्नाऽस्मि, वीरकोटीर ! रक्ष माम् ॥ २२४ ॥ अन्या अपि न कामिन्यः, ग्रार्थयंते नरं किल । विशिष्य
 प्रवरा देव्य—स्तनमां मा स्मावजीगणः ॥ २२५ ॥ तच्छ्रुत्वाऽचित्तयद् भीमो, धिक् कामस्य दुरात्मताम् । विडंबयति यो
 देवी—रपि मानवकाम्यथा ॥ २२६ ॥ अहो स्मरमहो येन, महातोऽप्यधमा इव । रच्यत्यनुचिते स्थाने, चट्टनि घट-
 यन्ति च ॥ २२७ ॥ कापालिकं मे व्यसनं, शीलत्राणादभूद् वरम् । न तु सौख्यमिदं तस्य, निर्मूलोन्मूलनोदयात् ॥२२८॥
 तैवद् विबुद्धसंबोध—पीथूपरसपायनात् । अस्याः स्मररोत्सर्प—न्मूच्छामुत्सादयाम्यहम् ॥२२९॥ कुमारोऽथावदद् देवि,
 मत्प्राणपरिरक्षणात् । असि धर्मप्रिया प्राय—स्तेन त्वं तच्चमुच्यसे ॥ २३० ॥ मया पुरो गुरोश्चक्रे, पारंदार्यविवर्जनम् ।
 'दुर्गं मत्तगजेनेव', तैत् तै (त्व) द्योगेन भ्रूयते ॥ २३१ ॥ खंडिते च व्रतेऽवश्यं, नरकक्रोडखेलनम् । कालकूटे
 क्वलिते, संद्विधं मरणं किमु ? ॥ २३२ ॥ वरं मृत्यु सुशीलानां, कुशीलानां न जीवितम् । दुर्विधैत्वं सतां श्लाघ्यं, न
 तु द्रव्यं कुकर्मणाम् ॥ २३३ ॥ किं चामी विषया बहि—शिखया समतामिताः । अंगिनां स्वप्नसंगेन, शीलांगानि दहति
 ये ॥ २३४ ॥ का नाम तस्य वैदर्धी, कश्च शौडिरिभक्रमः । मुग्धंति यस्य शीलैस्त्वं, विषयाः परमोपिणः ॥ २३५ ॥ क
 देवी दिव्यरूपा त्वं, मलिनोऽहं क मानवः । सुखसन्नावयोर्योगः, कस्पूरीपंकयोरेव ॥ २३६ ॥ तस्माद् दूरं परित्यज्य,

१ रक्षकम्, २ शीलस्य, ३ प्रथममित्यर्थ, ४ परस्य दारा एव दारा यस्य स परदारस्तस्य कर्म पारदार्यं तस्य विवर्जनम्, ५ पारदार्यविवर्जनम्, ६ पारदार्ययो-
 नेन, ७ निर्वर्धनम्, ८ खकीपसंबंधात्, ९ साभिमानताकर्म, कौशल्यपरंपरा वा, १० ब्रह्मधनम्, ११ पात्र मुग्धन्तीति परमोपिणः-

रिंसां हिंसासिव । दयालुतासिव धत्स्व, शीललीलां सुरोत्तमे ! ॥ २३७ ॥ सम्यत्वं च श्रय प्रेष्यः—श्रेयःसंबन्धनौपधम्
यत्रार्हद्वर्गसाम्राज्य—लक्ष्मीलीलायतेऽन्वहम् ॥२३८॥ इति तद्वाक्यसुधासेकात्, स्वांतांतांत्सरज्वरा । आलपन्मालतीतुङ्गं,
यक्षिणी शीलरक्षिणी ॥ २३९ ॥ यौवनेऽप्यचलं शीलं, यतिवद् विचित्रता त्वया । नवरं पातकात् स्वात्मा, ममास्माऽपि च
रक्षितः ॥२४०॥ गुरुस्त्वमेव मे गौरं—गुण ! सम्यक्प्रबोधनात् । उवत्सेलंकारसित्र, सम्यक्त्वं सा ततोऽग्रहीत् ॥२४१॥
निशीथे च निशम्याथ, कुतोऽपि मधुरध्वनिम् । किमीथं इति सोऽप्राधीत्, कमलाममलाशयः ॥ २४२ ॥ सा साह
साहसनिधे !, ज्येष्ठकल्पमधिष्ठिताः । साधवोऽत्रासते तेषां, स्वाध्यायध्वनिरैरुतः ॥ २४३ ॥ हृद्योऽभाषिट् तां भीमो,
धर्मज्ञा त्वमपि ध्रुवम् । भवरोगागदंकोरा, यदुंपन्ने महर्षयः ॥ २४४ ॥ पुण्यैकाश्रयवत् साधू—पाश्र्वयं मे प्रदर्शय । यथा
निशीथिनीं ज्ञेयां, धर्मध्यानमर्थी नये ॥ २४५ ॥ निशायां न विशल्यंत—वर्णिता देवताऽप्यतः । दक्षीयस्येव सा झाराद्,
दर्शयामास तस्य तम् ॥ २४६ ॥ निशीथेऽपि शुभरच्यतो—स्तर्गाधीरप्रमह्वरान् । दृष्ट्वा महर्षीन् हर्षीशु—मिश्रो भीमः
पराऽमृशत् ॥ २४७ ॥ उपकृत्य स्वांतं चिरमुचितमैत्र्यादिघटनाद्, विबुद्धामध्यात्मोपनिषदमधिषाय तदनु । निलीनाः
स्वच्छंदरफुरदुरचिदानंदजलधौ, परब्रह्मण्येते^{१२} विदधति निजं जन्म सफलम् ॥ २४८ ॥ (शिलरिणी) ।^{१३} वंघं तु विपय-

१ खुल्लिच्छो-भोगवाज्ज्याम्, २ अतिषयप्रियमोक्षवशी वरणीपधम्, ३ सम्यक्त्वे, ४ नीति, ५ भीम, ६ गुण, ७ विदुष्युण । ७ इत्यु भयमिति किर्त्तियः ८ चतु-
र्भसीम्, ९ वंघः । १० यथा- समीपप्रये, ११ रुच्छं रुत्वा, १२ रहस्यम्-अध्यात्मशास्त्रम्, १३ वाधाः, १४ भागद्वयं भोक्त्वा, संत्वा (संनीत्य) गुरुन् विदि-
तात्मन-स्वाप्ति परमे देवत्वा, मक्त्वा समाधिध्याम्युधौ । जिन । जिनेस्वात्थे जलपद्, मनस्यपि तं सारत्, नयति गुरुवी क्वदित्कालं, पंचैत्रिमासकः ॥२४९॥ प्र,

च्छन्ना-विषावेशशंभवाः । हहा स्वं न विजानीमः, पतंतं पंक्संकटे ॥२४१॥ कुड्डकं भवकोटीनां, छुंटाकं शिवसंपदासु ।
वचोऽमीषां महर्षीणां, तच्छृणोमि किमप्यहम् ॥ २५० ॥ ततः कृपाणं-पाण्यग्रा—द्वित्वा नत्वा च तात् मुनीन् । भीम-
स्तदाशिशुष्टात्मा, पुरस्तेषां निविष्टवान् ॥ २५१ ॥ गँवलइयामला तावद्, वेणीव गगनश्रियः । अवातारीदुपरितो,
द्वाधिष्ठिका तदा भुजा ॥ २५२ ॥ केयं किमीया किं कर्त्री, ध्यायतीत्यं नृपोद्धे । तत्कौक्षेयकमाकृष्य, सा भुजा प्रस्थि-
ताऽम्बरे ॥ २५३ ॥ एषा मल्लङ्गमादाय, क्व यातीति बुभुत्सया । कुमारोऽपि समारोहत्, तामुत्खुल्य संवंगवत् ॥ २५४ ॥
सुरस्त्रीलिर्नवाःपुरे, विपुले व्योमवारिधौ । वात्येव त्वरितं यांती, नाव्यामास भुजाऽऽयता ॥ २५५ ॥ बाहुस्थ्यासिलता
साऽपि, श्यामा दीर्घा च दिष्टुते । स्वंधुनीस्पर्धवा यांती, कैलिदीव नभस्तलम् ॥ २५६ ॥ नृपांगजो भुजारूढो, विमा-
नस्थाच्छेदेवत् । धार्त्री चित्रमयीं पश्यन्, विस्मयाय स्वंमार्पयत् ॥२५७॥ कियद् व्योम समुल्लंघ्य, बाहायां काऽपि कानने ।
कालिकामठमादायां, ततो भीमोऽवतीर्णवान् ॥२५८॥ महौमहास्थिकुब्जाब्जं, कैरोटिकापिशीर्षकम् । उष्ट्रास्थित्यपुटद्वारं,
द्विपदंतोच्चतोरणम् ॥ २५९ ॥ मृतवेणिध्वजाश्चिष्ट—मज्जलिर्नवितानितम् । घनासृग्मिश्रमूचीकं, मठं दृष्ट्वा ममशं
सः ॥ २६० ॥ युगम् ॥ युगुप्सायाः किमागारं, किं क्रीडागर्वतो भियाम् । किं मृत्यो राजधानी वा, किमयं पदमा-
पदासु ॥२६१॥ तत्रापि भीषणाकारं, कालरत्रिसिवांगिनीम् । कपालमालाऽऽभरण-भारिणीं कालिकां सुरीम् ॥२६२॥

१ विषयरूपविषावेत्तेन. २ वशीभूता.. ३ छेदकम्. ४ महदियवत् कृष्णा. ५ लक्ष्या. ६ अतिदीर्घा. ७ राजपुत्रे. ८ वानवत्. ९ नीलिमा एव वा-जलम्. १० उष्ट्राने.
११ स्वर्गाणा. १२ यमुना. १३ श्यामानम्. १४ दृष्ट्वा दृष्टदस्थिकुब्जाब्जम्. १५ मज्जकास्थि. १६ विषमोततमदेवद्वारम्. १७ आच्छिष्टं-युक्तम्. १८ मज्जिनं-चर्म. १९ पङ्कः.

तदर्चाऽऽचरणव्यग्रं, तं च कापालिकं पुरः । तदुपाते नरं चैकं, दीनं भीमो न्यभालयत् ॥ २६३ ॥ युगमम् ॥ किमेत-
 दिति विस्मरे, हरिवाहनन्दने । कापालिकाय दत्त्वाऽसिं, तत्तनौ सा मुजाऽविशत् ॥ २६४ ॥ पाखंडी नैष सामान्यः,
 किं कर्ता चासिना मम । पश्यामि गुप्तो ध्यात्वेति, स कोणे तत्र तस्थिवान् ॥ २६५ ॥ अचिंत्वा कालिकां सोऽथ, भी-
 मासिं कलयन् करे । कैशैः कृष्ट्वा स्वनेदिष्ठं, नरमित्यब्रवीद् रुषा ॥ २६६ ॥ रेरे स्मरेष्टमालीयं, दिष्ट्याऽन्तस्तेऽधुनाऽऽगमत् ।
 छित्त्वा यत् ते शिरः पद्म—मर्चयिष्यामि देवताम् ॥ २६७ ॥ स जगाद जिनैद्रोऽस्तु, शरण्यः शरणं मम । तद्भक्तश्च
 प्रभुभीम—श्रंडपाखंडित्खण्डनः ॥ २६८ ॥ यो वारितोऽपि नैवास्थात्, त्वया दुष्टेन संसृजन् । यदि स स्यादिहावश्च,
 तर्हि त्वां चूरयेद् रयात् ॥ २६९ ॥ पाखंडी भीमनाम्नाऽपि, ज्वलन्नाचष्ट दुष्ट ! रे । भीममूर्धेव देव्यर्चा, मयाऽऽसीत्
 प्राक् चिकीर्षिता ॥ २७० ॥ स ह्कीववत् परं नष्ट—स्वमानीतोऽसि तत्पदे । सोऽपि विंध्ये मुनिपार्श्वेऽ—स्तीति देव्योदितं
 मम ॥ २७१ ॥ अयं तस्यैव रे खड्गो, जीवितव्यमिवौजसः । आनाथितो मयाऽस्तीह, त्वच्छिरश्छेदकाम्यया ॥ २७२ ॥
 किंच यः शरणीचक्रे, जिनो भीमोऽपि च त्वया । न त्वां त्रातुमलंभूणू, तौ रुष्टे मयि देववत् ॥ २७३ ॥ यद्येषा कालि-
 का देवी, त्वयाऽशरण्यिष्यत । अत्रास्यथास्त्वमेतर्हि, कदाचिदनया तँदा ॥ २७४ ॥ इत्याक्षिप्य स तं हंतुं, यावदुद्य-
 च्छतेऽधमः । तावद् भीमोऽतिभीमौजा—स्तमधिक्षिप्तवानिति ॥ २७५ ॥ रेऽधम ! किमाचक्षे, यद् भीमो नेशिवानिति ।
 स तवाहं पुरोऽस्मीह, प्रहरस्व बलं यदि ॥ २७६ ॥ वेद्वि शक्तिं तदाऽहं चेद्, बलिनं हंसि कंचन । परं सर्वो बलिं दत्ते,

१ भाग्येन. २ नास्त-मृत्यु. ३ ससर्गं कुर्वन्. ४ जीवन्मिव पराक्रमय. ५ 'भूते च' इति लिट्. निमित्ते खड्ग भूते मविष्यति च क्रियाऽतिपत्तौ. ६ तर्हि. ७ मरणकाले.

पशुभिर्द्वापिभिर्नि हि ॥ २७७ ॥ मयि प्रहरति त्वं क—स्त्व देव्यपि न क्षमा । मृगं निघ्नति शार्दूलैः, त्राणशौडो हि को भवेत् ? ॥ २७८ ॥ इत्युक्त्वा तत्करात् स्वार्सिं, पातयित्वा प्रहारतः । मल्लवत् प्रौढमल्लेन, तेन सार्धमयुद्ध सः ॥ २७९ ॥ अवेपत व्यथार्त्तैव, तत्पादप्रहताऽवनिः । तत्क्ष्वेडितप्रतिध्वानै—मंठः पूञ्जकृवानिव ॥ २८० ॥ तत्पाददरैर्वन्याः, सिंहाद्या अव्यजागरुः । मृगाद्याश्च पलाऽऽयंत, कांदिशीकाश्चतुर्विंशाम् ॥ २८१ ॥ चिरप्रसुरोद्दाम—संश्रामव्यक्तघामभिः । असामान्यत्वमन्योन्य-मुभाभ्यामव्यमन्यत ॥ २८२ ॥ सुचिरं योधयित्वाऽथ, भीमो भूमौ निपात्य तम् । दस्त्रा हृदि पदं खड्गं, भयार्थमुद्वेपीपटत् ॥ २८३ ॥ अभापिष्ट च रे दुष्ट !, गर्जितं क्व तवोजितम् ? । क्व च सा कालिका ? काला—नमत्तस्त्र्यां त्रायतेऽत्र या ॥ २८४ ॥ तदा तं पतितं वीक्ष्य, पशुवत् प्राणसंकटे । कालिका मकटीभूय, भ्रूपांगजमभापत ॥ २८५ ॥ वत्स ! मा स्म वधीरेनं, ममास्त्येप प्रियाकरः । नरोत्तमशिरः पद्म—परिपूजनयाऽन्वहम् ॥ २८६ ॥ अद्य मय्यं नर-स्याऽस्य, शिरोवलिनिवेदनात् । अष्टोत्तरशतशिरः—पूजा पूर्तिमवाप्तुयात् ॥ २८७ ॥ ततः कापालिकस्यास्य, सिद्धा स्यां सर्वकार्यकृत् । परमेतदभाग्येन, त्वं प्रत्यूह इवाऽऽपतः ॥ २८८ ॥ त्वं कोऽपि वीरकोटीरो, यो मदये मदर्चकम् । एवमाक्रम्य मश्रासि, देववद् भीपराड्मुखः ॥ २८९ ॥ त्वत्सत्त्वेन प्रसन्नाऽस्मि, वरं वृणु यथेप्सितम् । जीवंतं च विमुंचेमं, न संतो ह्यस्वघातिनः ॥ २९० ॥ भीमस्तां साह यद्येवं, तर्हि जीववधं त्यज । लोकशास्त्रविरुद्धोऽयं, तव देवि ! न युज्यते ॥ २९१ ॥ उत्तमा त्वाहशी देवी, किं भवेज्जंतुघातिनी ? । विशिरा हि शशिन्योत्स्ना, न तापपरिवर्धनी ॥ २९२ ॥

१ सप्तम्यैकवचनम्, २ पादापातजन्यत्वेः ३ उद्, पद्म-पूरादि-भन्तात्, लुङ्.

इयच्चिरमहं वेद्मि, पाखंडी बधको ह्ययम् । यातयंती परं जंतुं—स्वमेव वधिकाऽधिकम् ॥ २९३ ॥ त्वत्कृते प्राणिनो
निम्न-न्नयं वार्येत चेत्त्वया । न निहन्त्यात् तदा भृत्यो, यत् स्यात् स्वामिवशंवदः ॥ २९४ ॥ क्वलाहारराहिलात्, त्वं नाश्रासि
पलं ध्रुवम् । किमालंभयसे ? जंतुं—त्रिमूतून् क्रीडया ततः ॥ २९५ ॥ सामान्यस्यापि जीवस्य, वधोऽनर्थसमर्थकः ।
त्रैलोक्यत्राणशौडानां, किं पुनर्महतामयम् ॥ २९६ ॥ किं च पुण्यफलं साक्षाद्, देवीत्वं कलयंत्यपि । पापं तनोषि तद् देवि ॥
विवेकः क्रीडशस्तव ? ॥ २९७ ॥ तस्मान्जंतुबंधं त्यक्त्वा, पापघ्नात्कुहूनिशम् । कारुण्यं क्रियतां पुण्य—प्रकाशैकदिनो-
दयः ॥ २९८ ॥ इति प्रबोधिता तेन, देवी स्वीकृत्य तद्वचः । कापालिकं च निर्मोच्य, स्वं पदं प्रत्यपद्यत ॥ २९९ ॥

मीमोऽथ पृष्टवान् नम्रं, स्वमित्रं मलिसागरम् । कथं मां शिक्षयन्नस्य, पाशो त्वं पतितो विदन् ॥ ३०० ॥ स तं व्यजि-
ज्ञपद् देव !, सायं प्राप्ता त्वदालयम् । त्वस्त्रिया त्वामपश्यंती, मुष्टेवाक्रंददुच्छकैः ॥ ३०१ ॥ श्रुत्वा तत्क्रंदितं माता—
पितरौ ते मुमुक्षुस्तुः । प्राप्य चैतन्यमार्कदैः, शब्दाद्धैतं च तेमनुः ॥ ३०२ ॥ ततो मां भूमृदप्राधीद्, भीमस्तेऽतिप्रियः
सुहृद् । किं केनापि हृतः ? किं वा, स्वयं कापि गतो वद ! ॥ ३०३ ॥ यावत् किंचिदहं वच्मि, तावत् ते कुलदेवता । बृद्ध-
स्त्रियामवातारीत्, स्वयमेव प्रभावधूः ॥ ३०४ ॥ अवादीच्च नरेद्र ! त्वं, पुत्रार्थं मा स्म खिद्यथाः । पाखंडिना हृतः
सोऽभूत्, कालिकापूजनेच्छया ॥ ३०५ ॥ तं विधूयैधुना पुत्र—स्तवास्ते यक्षिणीगृहे । कियद्दिनावसाने च, समेष्यति
महर्द्धिभाक् ॥ ३०६ ॥ आसौ दृपस्तया देवी-भारत्या निर्ववौ मनाक् । यथा प्रथमया वृष्ट्या, द्वादशमो महीरुहः ॥ ३०७ ॥

१ किं मारयसि ? २ अमावास्यारात्रिमम्, ३ तिरस्कृत्य-पराभूय, ४ वाण्या,

गते देव्यवतारैऽथ, सत्यैषा वाक् किमन्यथा । इत्युपश्रुतिमानेहं, त्वत्ततः प्रलिघाय माम् ॥ ३०८ ॥ तां निशम्य निवर्तेऽहं,
 यावत् तावत् कुतोऽव्यभूत् । वात्यौवत्तो रजःशूरः, पूयश्चिव रोदसीम् ॥ ३०९ ॥ निशीथै(थ)रेणुपूरभ्यां, तथा संतमसं
 कृतम् । यथाऽहं दिव्यनेत्रोऽपि, जनुयांध इवाभवम् ॥ ३१० ॥ तैर्दतरै समभ्येत्य, कपाल्येप पिशाचवत् । स्तनंधयमिवोत्पाद्य,
 मां ब्योम्नेह समानयत् ॥ ३११ ॥ अत्र दुर्वृत्तमेतस्य, प्रेक्ष्य प्रक्षुभिताऽन्तरः । पुराऽपि त्वद्वियोगार्त्तो, मृतदेव्य इवा-
 भवम् ॥ ३१२ ॥ यावच्चिकिर्षामास, मच्छिरोऽसौ दुराशयः । तावन्महोत्रदेव्येव, समाकृष्टत्वमागसः ॥ ३१३ ॥
 अहितोऽपि हितः सोऽय—मात्रयोर्यौजनादभूत् । जातुचिद् दैवयोगेन, विपमप्यमृतायते ॥ ३१४ ॥ मित्रवृत्तमिति श्रुत्वा,
 पित्रोरार्धिं विमृश्य च । दुःखदावानलफुटो, भीमस्तरुश्रीवाभवत् ॥ ३१५ ॥ हृणीयमानो हृदये, तेन स्वेन कुकर्मणा ।
 अथ कापालिकोऽभ्येत्य, नेमिवान् नृपनन्दनम् ॥ ३१६ ॥ ऊचिवांश्च त्वयैकेन, रहगर्भाऽस्ति श्रूरियम् । यस्येहृग् दीप्यते
 लोको—चरं सत्त्वमयं महः ॥ ३१७ ॥ पुरा परैरभग्नोऽपि, भग्नोऽहं भवताऽधुना । वार्धिः परैरपीतोऽपि, किं न पीतो
 ह्यगस्तिना ? ॥ ३१८ ॥ त्वया दामोदरेणेव, करुणारससिधुना । निमज्जन् पंकमध्येऽहं, गोमंहलवदुद्गृहृतः ॥ ३१९ ॥
 उपकृत्युपकर्तारः, सन्तः सन्ति परःशताः । अपकृत्युपकर्त्ता तु, त्वमेकोऽस्ति महाशयः ॥ ३२० ॥ प्राणदानादभूस्त्वं मे,
 नाथः कापथपातिनः । तथ्यपथ्योपदेशेन, गुरुरव्यधुना भव ॥ ३२१ ॥ भीमस्तमूचिवान् स्वस्सी, प्रियाकर्तुं यदीच्छसि ।
 तदाऽऽस्मघातवच्छश्वत्, परघातं परित्यज ॥ ३२२ ॥ वधोऽयं देवताशोऽपि, विहितो न हितावहः । मन्त्रपूतो वि हि

१ वानिकं—वैशम्प, २ वातसमूहस्य चक्रकारेण भ्रमणम्, ३ तस्मिन्मयसरे, ४ कर्तुंश्रुतिभेद, ५ उज्ज्वलान्.

श्वेडोऽ-वश्यं प्राणप्रणायाकः ॥ ३२३ ॥ जन्तूज्जासनतः प्रपद्य नरकं भुङ्क्ते चिरं तद्व्यथा—मेकश्लेष्वखिलेषु पुद्गल-
 परावर्त्तान् घनास्तिष्ठति । प्राप्नोऽपि त्रसतामहिप्रभृतिषु क्रूरेषु वग्मन्त्रयते, जालो मर्त्यमवेऽपि नैव लभते जीवः कुलाद्यं
 शुभम् ॥ ३२४ ॥ (शार्दूलविक्रीडितम्) अनुशिष्येति तं शिष्य—सिब भीमो महाशयः । सौर्वजन्ये दयोजन्ये, जैनधर्मो
 न्यवेशयत् ॥ ३२५ ॥ तदा निशां कृशां प्रेक्ष्य, 'स्वकीयां जननीसिब' । तज्जातमुचितं जातं, भृशं संतमसं कृशम् ॥ ३२६ ॥
 दधिरे स्फूर्तिमन्तोऽपि, संहता अपि तारकाः । तदानीं विरलीभावं, दरिद्रत्वे गुणा इव ॥ ३२७ ॥ परेषां तर्जयंस्तेजः,
 प्रोक्षसत्कमलाकरः । भानुसानुदयाञ्चक्रे, प्रातर्नवजिगीषुवत् ॥ ३२८ ॥ अथ भीमः समिन्नोऽपि, मुलप्रक्षालनेच्छया ।
 मठाश्रिगल्य कासारं, सारं सारसवद् ययौ ॥ ३२९ ॥ तावत् तत्र करी कश्चिद्, विन्व्याद्विरिव जंगमः । उन्मदिष्णुतयाऽ-
 धावद्, भीसं प्रति भयात्कः ॥ ३३० ॥ तं विरुद्धाशयं बुद्ध्या, बद्ध्या परिकरं दृढम् । स सान्त्वयितुमारंभे, धीराऽऽधोरण-
 वच्छनैः ॥ ३३१ ॥ तावत् स देवहस्तीव, समिन्नं नृपनन्दनम् । अध्यारोप्य निजं पृष्ठ—मुत्सपात नभःस्थलम् ॥ ३३२ ॥
 हस्तिमहेन वज्रीव, भीमस्तेन तभो ब्रजन् । किमेतदिति पृष्ठयं, पृष्टवान् मित्रमात्मनः ॥ ३३३ ॥ विमृश्य सुहदाह स्म,
 नायं नागो नभोगतेः । अर्धसू(सु)वहसो नापि, कज्जलश्यासलक्षतः ॥ ३३४ ॥ सुरः कोऽव्यसुरो वाऽपि, द्विपरूपत्न-
 तोऽस्यऽयम् । हरते हेतुना केन, परं तत्रैव वेद्म्यहम् ॥ ३३५ ॥ तयोर्विगदतोरेवं, स करी तीव्रहंसा । दूरं गत्या

१ उज्जसन्—माराणम्, २ एकेन्द्रियेषु—दृषिणीकायादिषु, ३ सर्वं एव सर्वैः स जालो जलथ तस्मै हितस्तस्मिन्, ४ दयोत्यादके, ५ ऐरावणेन, ६ धर्म इव,
 ७ अश्वम्(सु)ः—ऐरावणस्य जी, तस्या कलमः—ऐरावणः स न श्रेतः, ८ तीव्रयोगेन.

क्वचिच्छून्य—पुरोपान्ते मुमोच तौ ॥ ३३६ ॥ द्विपे भूत इवाहृषी—भूते तस्मिन्भूयोद्वहः । मित्रं विमुच्य तवैव, स्वयं
 शून्यपुरेऽविद्यत् ॥ ३३७ ॥ अपीक्षितद्युलक्ष्मीणां, सुराणां चिचमोह(हि)नीम् । पश्यन्नागरिकीं लक्ष्मी—मपूर्वामिव
 सर्वतः ॥ ३३८ ॥ भीमो बरेण्यण्यौघ-पूर्णायां विपणौ क्वचित् । व्याचकवग्रहीतक-नरं ह्यैक्षमैक्षत ॥ ३३९ ॥ युगम् ॥
 अवगत्य स्वमत्या तद्, दुष्टद्वैवतचेष्टितम् । नरं मोचयितुं सिंहा—भ्यर्णं भूपभवोऽभ्यगात् ॥ ३४० ॥ स मत्स्योऽपि
 भयत्रान्तो, भीमं वक्तुमसासहिः । हन्यमानच्छगलवत्, कातराक्षं न्यभालयत् ॥ ३४१ ॥ नृसिंहः स जगौ सिंहं, न त्वं
 सिंहोऽसि वस्तुतः । केचाऽपि हेतुना कोऽपि, सुपर्वेशरूपभाक् ॥ ३४२ ॥ तदयं दयया देव !, मत्स्यस्तूर्णं विमुच्यताम् ।
 प्राणिनां प्राणदानं हि, परं दानं निगद्यते ॥ ३४३ ॥ राज्यादिकं तथा नेष्टं, यथेष्टं जीवितं नृणाम् । ददता तद् दयाढ्येन,
 तेषां किं नाम नो ददे ? ॥ ३४४ ॥ मुखाद् विमुच्य तं मत्स्यं, क्षिप्त्वा चाग्रपदान्तरे । मानव्या भाषया भीमं, बभाषे कीरव-
 द्भरिः ॥ ३४५ ॥ उपकारपरत्वेन, त्वं साधो ! सत्यमभ्यधाः । धुधितेन परं प्राप्तो, मयाऽयं मुच्यते कथम् ? ॥ ३४६ ॥
 यथा कृपालुता तेऽस्मि—स्तथा मयि कुतो न हि ? । यदेनमीहसे त्रातुं, धुधामां च जिघांससि ॥ ३४७ ॥ किञ्च धम्मो-
 ऽपि ते कीदृग्, यदेकं परिरक्षसि । परं च हंसि सन्तो हि, मध्यस्था 'नायका इव' ॥ ३४८ ॥ अहं च सिंह एवासि, न
 देवो मानुषी गिरम् । वेद्मि प्रागभवसंस्कारा-न्मुञ्चे तन्नाशनं निजम् ॥ ३४९ ॥ विस्मयः साह भीमस्तं, यद्यत्वेवं
 तथापि भोः । लज्जाऽनुं निजमासेन, मुक्तिं मांसंलयामि ते ॥ ३५० ॥ सिंहोऽवोचदयं पूर्वं—भवे मामदुनोत् तथा ।

१ नृपुत्रः. २ सिंहम्. ३ भूपुत्र. ४ मासला करोमि.

यथाऽयं मथतो शूरि—भवानपि न मे शमः ॥३५१॥ भीमो भूयोऽन्यथात् तेऽस्मिन्, रिपाव्युचिता न रुद् । स्वकर्माणिव
 यत् सर्वं, हेतुमात्रं परः पुनः ॥३५२॥ अजातो व्रियते नैवाऽ—दत्तं नैवोपतिष्ठते । अकृतं मुज्यते नैव, ध्रुवमेतद् विदां-
 कुरु ॥३५३॥ तस्मात् कोपं विमुच्यसि—ऋडयमथाद्य मुच्यताम् । प्रीणयतां च मदंगेन, निजाङ्गं हरिणाधिपि ! ॥३५४॥
 इत्युकोऽपि नरं कोपात्, स नाल्याक्षीद् यदा तदा । तस्माद् वल्लवदाकृष्य, भीमस्तं जगृहे बलात् ॥ ३५५ ॥ तं नरं
 जग्धुमागच्छन्, स धृत्वा पशुवत् पदे । अरुमन्यास्फालितस्तेनं, तिरोधात् सुरवद् द्रुतम् ॥ ३५६ ॥ आन्धास्य मृत्युभीतं
 तं, तेनैव सहितस्ततः । आम्यन्नितस्ततो राज—सुतो राजाऽऽल्यं ययौ ॥ ३५७ ॥ पश्यन् प्रतिक्षणं तस्मिन्, श्रियं
 वैमानिकीभिव । सद्यमं क्षणमारुक्षत्, स जुवूहलमोहितः ॥३५८॥ सजीवा इव माणिक्य—मूर्तयः शालभञ्जिकाः । उत्तीर्य
 तत्र स्तंभेभ्य—स्तसै स्वागतमूर्चिरे ॥ ३५९ ॥ आसथित्वाऽऽसनेऽनर्घ्ये, तं कुमारं नभःस्थलात् । स्नानीयं सर्वमानीय,
 स्नानार्थं प्रार्थयन्ति च ॥ ३६० ॥ तामिरेव समानाद्य, बहिस्थं मत्तिसागरम् । भीमस्तेन समं सक्तौ, चित्राब्धितरद-
 न्तरः ॥ ३६१ ॥ श्रीवरे चीवरे दिव्ये, दिव्यान्याभरणानि च । निर्वल्य ससुहृत् सोऽश्नात्, तदानीन्तं मुधाशनम् ॥३६२॥
 कुमारशासनात् सोऽपि, पुमान् रक्षितजीवितः । भुक्त्वा सेवकवन्नम्—स्तत्रेदिष्टं निविष्टवान् ॥ ३६३ ॥ घनसारखण्ड-
 सारं, ताम्बूलं कुसुमादि च । वित्तीर्य पुत्रिकाः सर्वाः, यथास्वस्तभमासतं ॥ ३६४ ॥ किमेतदिति भीमेऽथ, नरं पृच्छति
 विस्मिते । रुचिस्फुरत्तः कोऽपि, प्रादुरासीत् सुरः पुरः ॥ ३६५ ॥ ऊचे च तव सत्त्वेन, शिष्ट ! तुष्टोऽस्मि सौऽथवक् ।

१ वलामिव, प्र. * नरम्, X भीमेन. २ प्रार्थयन्त, प्र. ३ निवेद्य, प्र. ४ कर्पूरखंडश्रेष्ठम्. ५ मासदत्, प्र. ६ सीमोऽपि.

एवं चेद् वद कोऽसि त्वं ? कोऽयं ? शून्यं च किं पुरम् ? ॥३६६॥ उज्जगरं सुरोऽस्तीदं, पुरं हेमपुराह्वयम् । अयं हेम-
रथोऽत्रत्यो, महीपः श्रीपतिप्रभुः ॥३६७॥ पुराऽस्त्यासीत् पुरोधश्च, द्विजश्चण्ड इति श्रुतः । दौर्जन्यप्रसुखेदोषैः, कृतद्वेषः
पुरेऽखिले ॥३६८॥ दौर्जन्यमेकमनुच्चैर्दुष्टं क्रोधादिभूत् किमु ? । एवमेवाशुभं मधं, किं वाच्यं मृगयादियुक् ? ॥३६९॥
द्विष्टः पौरजनोऽन्येषु—स्तस्य चाण्डस्य भूयुजे । मातङ्गया रंरमीत्येष, इत्यलीकमची(च)कथत् ॥ ३७० ॥ नृयोऽपि कर्ण-
दोषवत्या—दविमृश्यैव तद्वचः । तैलान्यकरुतेषांगं, वेष्टयित्वा सभान्तरे ॥ ३७१ ॥ शयंतमपि कोपेन, तं पुरोधसम-
न्विता । द्रुमवज्ज्वालधामान, द्वेषसाहो दुरन्तता ॥ ३७२ ॥ युग्मम् ॥ एकस्यापि विरोधः स्या—दवश्यं विपदास्पदम् ।
सर्वलोकाविरोधस्तु, जीवितस्यापि नाशकः ॥३७३॥ स विपद्याऽशुभध्यानाद्, रक्षः सर्वगिलोऽभवत् । अन्ते ग्राह्यं मतिला-
ह्य, गतिरित्युचितैव गीः ॥ ३७४ ॥ अंबविज्ञानतो ज्ञात्वा, स स्वीर्यं मृत्युकारणम् । कृतान्त इव दुष्येक्षो, रोषादत्र
समापतत् ॥ ३७५ ॥ तर्जयित्वाऽतिपरुषं, नसंस्वानिव वारिदान् । हत्वा जनात् नभ इव, पुरमेतदशून्यत् ॥ ३७६ ॥
सिंहीभूय स्वयं चैनं, नृपं हेमरथं रथा । लग्नवात् कणशः कर्तुं—महो वैरं हि दुर्करम् ॥ ३७७ ॥ पूर्वजेनेव तावत् त्व-
मसाकृष्टः प्रकृष्टधीः । ततो मोचितवानेन—मत्सिवीरा हि मेदिनी ॥ ३७८ ॥ अत्र पाञ्चालिकाद्वारा, स्वागतातिक्रियां
तव । स एवाचीकरत् सर्वो, गुणैर्हि किमु दुर्लभम् ? ॥३७९॥ सोऽहं कृव्यात् पुरस्तात् ते, सोऽयं हेमरथो नृपः । पुरं च
तदिदं शून्य—मेतत् तत्त्वं विबुध्यताम् ॥ ३८० ॥ किञ्च त्वदनुवृत्त्यैव, चक्रे व्यक्तो जनोऽखिलः । मयेन्द्रजालिकेनेव,

१ गृ शब्दे. २ वाङ्मयवत् समर्थः. * कर्णसिंह. ३ विभगेन ४ वयु. ५ पाञ्चालिकाद्वारा, न.

विलोक्य पुरं पुरः ? ॥ ३८१ ॥ विस्मयोत्फुल्लहर्ष मीम—स्तदा विष्वग् व्यलोकयत् । पुरस्दुरपुरश्रीकैः, पुरैस्तत्पूरितं
 पुरम् ॥ ३८२ ॥ ऊचे च देव ! सुत्यस्त्वं, यस्येह कू सदयं मनः । अपहृत्याखिलान् पौरान्, यद् द्रागन्वग्रहीः पुनः ॥ ३८३ ॥
 मन्ये महान्त एव सु-निग्रहानुग्रहक्षमाः । महीमुचाप्य नीरैर्हि, निर्वापयति भानुमान् ॥ ३८४ ॥ देवत्वाय जनो युक्तं,
 दुस्तपं तप्यते तपः । यदल्पस्यापि देवस्य, वैभवं भवतीदृशम् ॥ ३८५ ॥ रक्षः प्रति वदत्येवं, भीमेऽथ वनपालकः ।
 नत्वाऽवदद् वनं ग्राधो, देव ! चारणसाधुराद् ॥ ३८६ ॥ यत्प्रागमेऽतिहृष्टात्मा, केकीव जलदागमे । मित्रशोनुपान्वितो,
 भीमस्तं वन्दितुं ययौ ॥ ३८७ ॥ पञ्चाङ्गप्रणिपातेन, सानन्दमभिवन्द्य सः । पुरो गुरोरुपाविक्ष-च्छैश्ववद् योजिताञ्जलिः ॥ ३८८ ॥
 भक्तिगौरेशु पौरेशु, निविष्टेष्वपरेष्वपि । क्रोधोद्देशेन स गुरु—रुदगारीदिमां गिरम् ॥ ३८९ ॥ चतुर्ष्वपि कषणेषु, मह-
 त्वादिव यो धुरि । संसृतिव्रतते मूलं, हेयः क्रोधः स धीर्धनैः ॥ ३९० ॥ क्रोधाविष्टोऽतिदुष्टानि, कुर्वन् कर्मणि लोकतः । कर्म-
 बन्डाल इत्याख्यां, लभते हि महानपि ॥ ३९१ ॥ इहैव तदुते कोपो, वैरं युद्धं विपादिताम् । परत्र तु व्यथास्तीव्रा—
 स्रैश्चश्चीनारकीरपि ॥ ३९२ ॥ न स्वोत्थत्तिपदं हन्ति, सत्पादिग्रभवं विषम् । अयं तदपि हन्येव, ततः क्रोधोऽदुस्तं
 विषम् ॥ ३९३ ॥ यद्वा स्वपरदाहित्वाद्, बहिः क्रोधसमो मतः । परं पूर्वं क्षणं दाही, यावज्जीवं परः पुनः ॥ ३९४ ॥
 कोपं कृत्याऽपि यः प्रान्ते, क्षमते स सुरैरपि । नमस्यते यथापूर्वं—मर्ककारितभट्टिका ॥ ३९५ ॥
 तथाह्यत्रैव भरत-क्षेत्रे मालवमंडनम् । स्वर्गश्रियामुज्जयिनी, श्रियाऽस्त्युज्जयिनी पुरी ॥ ३९६ ॥ धार्मिकोऽपि जनो

यत्र, गुणच्छेदं तन्नोति न । न चापविद्यामाधत्ते, मार्गणानपि नास्यति ॥३९७॥ तत्राभूत् श्रुपतिश्चन्द्र-श्चन्द्रवत् सोम्यदर्शनः ।
भृशं कुबलयोऽस्य—खलसोऽस्ततमस्ततिः ॥ ३९८ ॥ कुमुदममदमैमन्नः सिन्धुरो नोभुरौजाः, स्फटिकगिरिगौरः
शंकरः प्रासशंकः । विधुरतिविधुरश्रीः स्वस्तान्द्विस्ववेगा, विलसति सति विष्वग्दीचि यत्कीर्तिपूरे ॥ ३९९ ॥ (मालिनी)
तत्प्रियाऽऽसीत् कुमुदिनी, कौमुदीव प्रमोदिनी । निजोदयेन या चक्रे, कमलोद्धारामद्भुतम् ॥ ४०० ॥ तस्य भूपस्य
सचिवः, शुचिवशविभूषणम् । उशनेव महीमातः, सुदुद्धिरिति विश्रुतः ॥४०१॥ नाम्नाऽर्थेनापि तत्रैव, 'धनप्रवर' ग्ल-
भूत् । श्रेष्ठी बहुगुणश्रेष्ठः, कमलश्रीश्च तस्मिन् ॥ ४०२ ॥ तयोः प्राणप्रिया पुत्री, सञ्जाताऽष्टसुताननु । भट्टिकेल्पा-
ख्यथाऽऽहृता, सा पितृभ्यां महामहात् ॥ ४०३ ॥ सा गुणैकप्रियेतीव, विचार्य निजचेतसि । दूषणैर्दूतोऽस्याजि,
भजते को ह्यरिप्रियम् ? ॥ ४०४ ॥ सर्वसौन्दर्यमुच्चित्य, स्रष्टा तां गृहवान् ध्रुवम्, भूर्भुवास्वस्ययीक्षीणु, सा भव्याऽभूत्
कुतोऽन्वथा ॥ ४०५ ॥ तत्प्रीत्याऽन्येद्युरित्यूचे, पितृभ्यां स्वजनोऽखिलः । न चंकारयितव्येयं, नन्दनी क्वपि केन-
चित् ॥ ४०६ ॥ चंकारशब्दो न्यकारे, श्रुतो देशीयभाषया । ततः सा पप्रथे लोके—ध्वचंकारितभाष्टिका ॥ ४०७ ॥
तेन पितृकमानेन, स्वच्छंदाऽऽसीत् सुरीव सा । अर्गहः परिवर्होऽपि, तस्यां दास इवायुतत् ॥ ४०८ ॥ स्वान्तदवर्ण-
संक्रान्त—कलवैभवभासुरा । संजीवनौपधं यूनां, सा यौवनमभूयत् ॥ ४०९ ॥ ततो देवीव निशंकका, नानाभरण-
भारिणी । आरामेषु यथाकामं, रेमे सा स्वसखीयुता ॥ ४१० ॥ तत्रावमञ्जरिमिव, प्रेक्ष्य तां शूरिविभ्रमाम् । पिका इव

१ कुकनागि-शुकः. २ दृणोन्मस्रस्तभ्राप्याधिपिच्छदः. ३ शृङ्गिलसतमीलधः.

पतन्ति स्म, तरुणाः स्मरविह्वलाः ॥ ४११ ॥ प्रार्थयन्त च तत्तान्तं, तां सोऽपि प्रत्युवाच तान् । तस्मै ददे सुतामेनां,
 योऽस्या वाक्यं न लंघते ॥ ४१२ ॥ स्त्रीपारवश्यं नो शस्यं, कुलीनानां महीयसास् । ध्यात्विति तेऽभवन्नैव, तदर्थं पुन-
 रर्थिनः ॥ ४१३ ॥ तां किलन्तीं वने प्रेक्ष्य, सुबुद्धिः सचिवोऽन्यदा । प्रार्थयामास कामान्तं—सत्तान्तं तां स्वबन्धुभिः
 ॥ ४१४ ॥ श्रित्वा तद्वाक्यकर्तृत्वं, धनप्रवरवक्रतः । महेन पर्यणीषीत् तां, कमलश्रीसुतामसौ ॥ ४१५ ॥ तस्या देव्या
 इवादेशं, मौलौ सुकुटयन् सदा । प्रीत्या तां रमयामास, स शिशुः पार्वतीमिव ॥ ४१६ ॥ साऽन्यदा स्वप्रियं प्रोचे,
 स्वामिश्रस्तमिते रवौ । त्वया सवेलमागम्यं, गेहे स्थेयं बहिर्निहि ॥ ४१७ ॥ स तदप्युररीचक्रे, तस्याः प्रीतिप्रवृत्तये ।
 कामिन्याः किं न कुर्वन्ति, यद्वा कामान्धला जनाः ? ॥ ४१८ ॥ ततः सुबुद्धिराधाय, राजकार्योप्यतिद्रुतम् । सायं सदाऽ-
 गमद् गेहं, स्त्रीवाक्यं कोहि लंघते ? ॥ ४१९ ॥ कदाचिन्नृपतिश्चन्द्रः, पृष्टवान् पारिपार्थिकान् । कुतः संप्रत्यमाल्योऽयं,
 सर्वलं चलते गृहे(हम्) ॥ ४२० ॥ पत्नीव्यतिकरे तेन, विज्ञप्ते कौतुकी नृपः । कार्यव्याजादमात्यं त—मौनिशीथमतिच्छि-
 पत् ॥ ४२१ ॥ अर्द्धरात्रे ततः प्रासः, सुबुद्धिर्निजमन्दिरम् । उद्घात्यतां प्रिये ! द्वार-मिति तारस्वरोऽवदत् ॥ ४२२ ॥
 द्वारेऽनुद्घादिते रोषात्, स प्रोचे पत्नि ! मा कुपः । यत् स्वार्थं पार्थिवनाथ, स्थापितोऽहमियच्चिरम् ॥ ४२३ ॥
 यथात्मा स्वशो नास्ति, विक्रीतो धनकाम्यया । स स्वेच्छया कथं कर्तुं, यातायातं प्रागल्भते ? ॥ ४२४ ॥ विक्रीणीते धन-
 लवकृते जीवितं सौख्यहेतोः, स्वातंत्र्यञ्च त्यजति भजति द्वास्थतां मानलब्धै । कीर्त्तिस्फूर्त्स्यै घटयति चटून्याऽऽनमत्यु-

१ तत्तातो गौर्णकर्म ततो द्वितीया. २ प्रहृष्टये. ३ अर्द्धरात्र यावत्.

च्छतायै, माहात्म्यार्थं बुद्धति ज्ञवतां सेवकस्याऽऽमुता घीः ? ॥ ४२५ ॥ (संदाक्रान्ता) तद् भूपसेवकत्वेन, तस्मिन्वानद्य
 यद्यहम् । मम किं ? दुष्णं तर्हि, विचारय रूपं त्वज ॥४२६॥ वदस्यपीति प्राणेशे, तस्मिन्ना रोपपोषतः । प्रोचे प्रतिवचो
 नैव, द्वारं नाप्युदजीघदत् ॥ ४२७ ॥ ततः खिन्नः प्रियः प्रोचे, धिञ्जे कामान्धतामिमाम् । वयंहृदयोल्लङ्घयशे,
 मयाऽऽस्ताऽक्षेपि पश्चिदत् ॥ ४२८ ॥ गन्धर्भूषीव सर्पेण, किमियं स्वीकृता मया । नाद्रीतुं न मोक्षतुं च, शक्यते या
 कथञ्चन ॥ ४२९ ॥ ईदृगश्रुतपूर्वं तद्, वाक्यं श्रुत्वा प्रियोदितम् । सुबुद्धिपत्नी कुञ्जोच्चै—द्वारसुदधाव्य निर्ययौ ॥४३०॥
 अशोकवनिकां श्रित्वा, वंचयित्वा च वल्लभम् । लया पितृगृहं गन्तुं, स्त्रीणां रोषे हि तत्पदम् ॥ ४३१ ॥ अन्तः
 क्रोधाग्निधूमैः, बहिः सन्तमसेन च । रुद्धाक्षी सा विदामास, नाध्वानं पितृसप्तनः ॥ ४३२ ॥ यूथत्रष्टा कुरंगीव,
 भ्रमन्ती च यतस्ततः । दग्ने मलिम्बुचैर्लक्ष्मी—धान्या रूपविभूषणैः ॥ ४३३ ॥ विलपन्त्या मुखे तस्या, न्यस्य पी(पि)
 ण्डितमन्वरंम् । ते ललुभूषणश्रेणीं, तेषां कर्मदेसादिसम् ॥ ४३४ ॥ ततः पुष्पोल्लसद्दह्निं, पत्नीं सिंहगुहाह्वयाम् । नीत्या
 तां ते ददुः पत्ये, विजयायोपदामिव ॥ ४३५ ॥ क्रूरस्वरं कुरूपं च, कैकोलमिव वीक्ष्य तम् । सा हंसीव व्यंरसीद् द्राक्ष,
 तदर्शनपथादपि ॥४३६॥ तां सुबुद्धिप्रियां मात्रे, दत्त्वा पत्नीभ्वरोऽवदत् । प्रबोधयेयं तथा मात—रथथा स्याद् रमणी मम ॥४३७॥
 विजने सा जनन्योचे, बतसे ! त्वत्पुण्यमुल्बणम् । मपुत्रो यत् त्वयि स्निग्धो, रुक्मिण्यामिव केशवः ॥ ४३८ ॥ एकैकेन
 गुणेनाख्याः, सत्येवात्र जना घनाः । सर्वोत्तमगुणधाम—ग्रामणीर्मस्युतः पुनः ॥ ४३९ ॥ स्वाङ्कुरूपं पतिं कृष्णं, यथा,

१ शुक्रवरी. २ सिन्धुकाकारुतं चक्रम्. ३ तैलेके भृगुणश्रेणीं, प्र. ४ पत्यु, प्र. ५ प्रोणककर्मिन, कृष्णमिय, वा.

श्रीराश्रयत् पुरा । तथा मत्तनयं मेत्त—नयं त्वमपि संश्रय ॥४४०॥ इत्थं कुबुद्धि जननीं, प्रोचे तज्जननीं प्रति । विद्वसम्वे
 तद्वाक्यै—रचंकारितभट्टिका ॥४४१॥ कामान्धत्वेन चेन्मात—स्त्वद्भूरित्यभ्यदीधपत् । त्वमभ्यधाः कथं ज्ञात—सेत्या-
 चारा जरत्यपि ? ॥ ४४२ ॥ यः कोऽपि हरतां नाम, विभवं भूषणान्यपि । सतीनां शीलरत्नं तु, हर्तुं दैवोऽपि न क्षमः ॥ ४४३ ॥
 शेषाहीशाशिरोरत्नं, केसरिस्कन्धकेसरात् । पतिव्रताव्रतं चापि, बलवानपि को हरेत् ? ॥४४४॥ मुक्त्वाऽहं स्वप्रियं नाव्य—मन-
 गमपि संश्रये । अंगी तु किं पुनर्वाच्यः, प्रतीहीत्युत्तरं मम ॥४४५॥ मातुर्मुखाद् विदित्वा तत्, पक्षीशलां दुराशयः । दासीभिव
 रथाऽऽक्षिप्य, कसाद्यैर्बन्धिवान् मुहुः ॥ ४४६ ॥ तेनेति दूयमानाऽपि, सा शीलान्नास्वलत् सती । पक्षिणा कंस्यमानाऽपि,
 किं शाखा पादपात् पतेत् ? ॥४४७॥ ततोऽतिरुष्टः पक्षीराद्, सार्धवाहस्य कस्यचित् । विक्रीणीते स मन्त्रिर्त्थी, किमकूलं दुरात्म-
 नाम् ? ॥ ४४८ ॥ तेनापि प्रार्थिताऽत्यर्थं, स्त्रीत्वार्थं तदनिच्छती । बहुधा सापराधेव, निष्पन्नैकियते स सा ॥४४९॥ सार्धवाहेन
 सिन्धेन, पारसकूलमण्डले । स्वर्णैः कम्बलवाणिज्य—कर्तुर्विश्राण्यते स सा ॥ ४५० ॥ कदर्थ्यमाना तेनापि, भोगार्थं
 सचिवप्रिया । निर्वेदाच्चिन्तयामास, रूपवत्ता विडम्बिता ॥ ४५१ ॥ वरं विरूपता स्त्रीणा—मस्खलच्छीलपालिनी । न
 रूपवत्ताऽनुपदं, शीललीलाविलोपिनी ॥ ४५२ ॥ हन्त सत्योऽपि सीताद्या, यद्दुःखं प्रतिपेदिरे । ता अध्येतेन रूपेण, विगिदं
 केशानीरधिम् ॥ ४५३ ॥ सत्यता एव कुर्वन्तु, सहाय्यमधुना मम । यामिः प्राणप्रयाणेऽपि, ब्रह्म लिङ्गं न निर्समि ॥ ४५४ ॥

१ प्रकृत्यायम्, २ सत्यां प्र. ३ 'सप्तवाणिष्यत्रादतिव्ययने' पा० ५।४।६। इति षष्, सुषुब्दास्य शरत्सागरपाथेन विगिमानत् निष्यन्नं करोति, वाति-
 व्यथापुत्राक्रियत इत्यर्थः, ४ मलिनं.

ध्यात्वेति सा निरासे तं, शंदा कम्बलवाणिजम् । तदा प्राग्भववैरीव, तस्यां द्विष्टोऽजनिष्ट सः ॥४५५॥ ततः स शोणितं
दृष्ट्वा, तदीयाद् वपुषोऽखिलात् । कम्बलान् रञ्जयामास, कीनाश इव निष्कृपः ॥ ४५६ ॥ पुष्ट्या शोणितकृष्ट्या च, सा
वभूव शनैः शनैः । कर्पासपूर्णिकेवौचै—निःशारा पाण्डुरा कृष्ट्या ॥ ४५७ ॥ तथापि शीलं शीलन्ती, निन्दन्ती च स्वको-
पिताम् । सा तत्रास्थात् कुलक्षीणां, व्यसने हि परीक्षणम् ॥ ४५८ ॥

इतश्चोजिनीशस्य, दूतस्तत्रान्यदाऽऽगतम् । कृपालुधनपालाख्यो, ज्यायांस्तस्याः सहोदरः ॥ ४५९ ॥ तेन व्यालोक्य
भतीति, विभाव्य च कथंचन । दत्त्वा यथेप्सितं द्रुमं, साऽमोचि वणिजस्ततः ॥ ४६० ॥ तत्रार्थकार्यमाचर्य, स्वसारं
सारवच्च ताम् । गृहीत्वा स समागच्छ—द्रुजयिन्यां निजालयम् ॥ ४६१ ॥ वत्से ! केयमवस्था ते, निन्द्या वंधां इवो-
च्चकैः । इति पृष्ट्वा सुता माता—यित्राद्यैर्वाष्वर्षवर्षिभिः ॥ ४६२ ॥ रोदयन्ती कठोरान—प्यात्मकोपप्रकोपजाम् । अव-
स्थामवदत् तेषां—ममे सा रुदती भृशम् ॥ ४६३ ॥ कथञ्चिदपि संस्थाप्य, रोदनाञ्जिजनन्दनीम् । एवं संबोधयांचक्रे,
वन्धुभिः प्रेमसिन्धुभिः ॥ ४६४ ॥ ईदृक् कोपस्त्वया चक्रे, वत्से ! निष्कारणः किमु ? । लोष्टवद् येन दुःखाब्धौ, त्वदा-
त्माऽयं निवेशितः ॥४६५॥ क्व सा लक्ष्मीः क्व सा लीला, क्व तद् रूपं क्व तत् सुखम् । वनं वह्निरिवाधाक्षीत्, कोप एवा-
खिलं तव ॥ ४६६ ॥ निमित्तेऽपि न कुप्यन्ति, केचित् सन्तः सहिष्णवः । अकुपस्तद् विनाऽपि त्वं, केयं तव विवेकिता ?
॥४६७॥ विद्वन्मन्यास्त एव स्यु—स्ते सदा शान्तिवल्गभाः । न जाव्वलीति कोपाग्नि—र्थेषां चेतसि कर्हिचित् ॥ ४६८ ॥

१ तिर्यक्रे, २ पूर्णिके, अ. ३ स्वकोपताम्, अ. ४ शीलरक्षणार्थम्.

ततस्त्वं कोपसंसाप—शान्त्यै पीत्वा शमाश्रुतम् । निर्मान्ती धर्मकर्माणि, स्वप्ने तिष्ठ नन्दिति । ॥ ४६९ ॥ ततः प्रभृति
 साध्वीव, निमग्ना शमवारिधौ । जग्राहाभिग्रहमिमं, सुबुद्धिसचिवप्रिया ॥ ४७० ॥ अहं सर्वस्वनाशोऽपि, शिरश्छेदेव्यतः
 परम् । यावज्जीवं करिष्यामि, न रोषं निजशोषवत् ॥ ४७१ ॥ तत्पित्राऽथ तदीयांगं—व्रणरोहणहेतवे । लक्षपाकस्य
 तैलस्य, व्यधाप्यन्त घटास्त्रयः ॥ ४७२ ॥ तस्या वेदमनि तत् तैलं, लातुं जातुरुज्ज्वारौ । कौचिन्मुनी समायातां, धर्मा-
 शांतिव देहिनौ ॥४७३॥ तदा चावधिना पश्यन्, भरतक्षेत्रमज्जसा । सुरेन्द्रः पर्यदत्तःस्योऽ-वदद् वृन्दारकानिति ॥४७४॥
 पराजिग्ये तथा क्रोप—संवकारितभट्टिका । यथा कोपयितुं नैतां, प्रगल्भन्ते सुरा अपि ॥ ४७५ ॥ अश्रद्धालुस्तदिन्द्रोक्तं,
 तां परीक्षितुमुसुकः । देवस्तस्त्र कोऽप्यागात्, कौतुकी नालसो यतः ॥ ४७६ ॥ तदैव याचिते तैले, मुनिभ्यां सा
 महाशया । स्वदास्याऽऽनायायासास, तैलकुंभं गृहान्तरात् ॥ ४७७ ॥ तत्कोपाय सुरो दास्या, तं कुम्भं पथ्यभंजयत् ।
 तद्भंगे सा पुनर्द्वैती—यीकमानाययत् तथा ॥ ४७८ ॥ तत्रापि भग्ने देवेन, ज्ञान्ताऽमात्यप्रिया स्वयम् । तृतीयं घट-
 मानीय, व्रतितोस्तैलमार्णयत् ॥ ४७९ ॥ तदाऽवादि व्रतिभ्यां साऽ-स्पर्धं महती तव । तैलहानिरभूद् दास्ये, न
 क्रोद्धव्यं ततस्त्वया ॥ ४८० ॥ स्मित्वा साऽभिदधे साधू, प्राप्ता कोपतरोः फलम् । तथाऽहं न यथा मूर्द्ध-च्छेदेऽपि
 विदधामि तम् ॥ ४८१ ॥ कथमित्युदिते ताभ्यां, मन्त्रिपत्नी स्वकोपतः । यथाऽनुभूतं तद् दुःखं, सर्वमव्यादितोऽवदत्
 ॥ ४८२ ॥ ताहक्षां तत्क्षमां वीक्ष्य, विस्मरः स सुरः पुरः । श्रुत्वा नत्वा भणित्वा च, स्ववृत्तमिदमूचिवान् ॥ ४८३ ॥

जीवितव्यं त्वैवाहं, धन्यं मन्ये पतिव्रते ! । यस्या वासलोपतिः स्त्रौति, क्षान्तिं प्रीदि हर्षुलः ॥४८४॥ क्षमायां मुनिरेवा-
सी—दुष्मानमियद्विहरम् । इदानीं वर्तसे त्वं तु, भाग्यं लोकोचरं तव ॥ ४८५ ॥ इति स्तुत्वा च वृष्ट्वा च, कोटीद्वीपरा-
काञ्चनीः । देवो ययौ निजं स्थानं, तन्वीतिमुखरानतः ॥ ४८६ ॥ श्रुत्वा कथामिमां भव्याः !, कोपेऽपि प्रशमेऽपि च ।
त्यक्त्वाऽनर्थमयं कोपं, श्रेयःस्वरः शमः ॥४८७॥ देशनाऽन्ते प्रबुद्धाऽऽस्ता, रक्षः सर्वगिलोऽवदत् । मया हेमरथेऽ-
मोचि, कोपस्त्वहृचनात् प्रभो ! ॥ ४८८ ॥ तदा तत्रोज्जितं गर्जन्, कोऽपि पर्जन्यवद् गजः । धारालभदनीरोधि—हैक्षि-
तक्षितिरापतत् ॥ ४८९ ॥ तद्दर्शनात् सभाक्षोभं, प्रेक्ष्य भीमोऽतिनिर्भयः । गजशिक्षाऽतिदक्षत्वात्, सांत्वयामास तं
गजम् ॥ ४९० ॥ विस्मापयन् सभास्तारान्, देहदीप्यांऽशुमानिव । स यक्षीभूय मात्तङ्ग—स्तुंगरंगोऽनमस्मुनिम् ॥४९१॥
ज्ञानात् तं मुनिराह स, पौत्रं हेमरथं नृपम् । व्यसने पतितं मत्वा, त्रातुं त्वं भीममानथः(?) ॥४९२॥ अधुना त्वं पुन-
र्भीमं, तातोपान्तं निनीषसे ? । एवमेवैतदित्युक्त्वा, ज्ञख्यौ यक्षो मुनिं प्रति ॥ ४९३ ॥ प्राच्यजन्मनि नैताऽयं, मम
हेमरथो मुने ! । अरक्षि राक्षसादस्माद्, भीममानीय तन्मया ॥४९४॥ किञ्च सम्यक्त्वतत्त्वस्य, प्राक् किञ्चिदतिचारतः ।
नाकनाथद्वियोगोऽपि, जज्ञेऽहं व्यन्तरो ह हा ॥४९५॥ तत् प्रसद्य पुनर्देहि, विधेहि करुणं मयि । इति प्रीतेन यक्षेण,
चारणर्षिथाच्यत ॥४९६॥ तस्य हेमरथस्यापि, सर्वस्वमिव निवृत्तेः । स सम्यक्त्वं समारोप्य, तन्माहात्म्यमिदं जगौ ॥४९७॥

१ इन्द्रः, २ सिन्धितक्षिति, ३ अर्थिष्वर्थिनो सम्भान्, केचकप्रेक्षकाश्च यः । धर्मनाम्ने रजयति, स सभास्तारतामियात् ॥ १ ॥ मुल्यसमासाद्,
४ स्त्रीः, ५ पौत्रः, ६ सम्यक्त्वम्, ७ यस्य

तिर्यगन्तारकभावदावंदहनो मर्त्यद्युलोकोऽभव—द्वारोद्घाटनकुञ्चिका पृथुभवाक्कृपारयानं महत् । पुण्यांभोरुहसा-
स्करस्त्रिभुवनश्रीलब्धिदिव्यौषधं । मुक्त्याऽऽकृष्टिनवांकुटी विजयते सम्यक्त्वमेकं नृणाम् ॥ ४९८ ॥ (शार्ङ्ग-
लविकीडितम्) कापालिकादिसर्गात्, सम्यक्त्वं दूषितं मनाक् । मत्वा भीमोऽपि जयाह, मुनेरालोचनां तदा ॥४९९॥
ततः सर्वेऽपि ते धन्यं—मन्यां नत्वा मुनीश्वरम् । पुनर्हेमरथक्षोणी-नाथार्थवसथमायुः ॥ ५०० ॥ अथौ हेमरथो नत्वा,
भीमं प्रत्याह साहसिन् । । तातस्येव प्रसादात् ते, मयाऽलम्बि पुनर्जनिः ॥ ५०१ ॥ तस्या जनेयत् सुभां—करणं दुर्लभं
भृशम् । त्वत्प्रसंगात् तदव्यापि, सम्यक्त्वं तास्विकं मया ॥५०२॥ निष्कारणोपकारेण, भानुनेवं त्वयाऽधुना । ध्वान्ता-
दिव जनोऽद्युग्राह्, रक्षितो राक्षसादहम् ॥५०३॥ सतां स्वभावं एवायं, या परोपकृतेः कृतिः । बुभ्रा हि केन तन्वन्ति,
जगदुज्जीवनं धनाः ॥ ५०४ ॥ प्राणदातुर्न संपद्यत्, काञ्चन प्रत्युपक्रियाम् । ततोऽहं त्वद्गुणक्रीतोऽ-मुदाऽऽसे दास-
वत् तव ॥५०५॥ भीमस्तमूचे तुष्टोऽस्मि, विनयेनैव तेऽधुना । तत् त्वं प्रत्युपकारस्य, संकोचं मा कृथाः कृतिन् ! ॥५०६॥
किंच चेन्मकृतं किंचित्, तं चित्ते तदा त्वया । जैने धर्मेऽनिशं धर्यं, नात्मनीनोऽस्त्यतः परः ॥ ५०७ ॥ ऊचै हेम-
रथो देव !, यद्येवं तर्हि मां नवम् । श्राद्धं धर्मं स्थिरीकर्तुं, प्रतीक्षस्व कियच्चिरम् ॥ ५०८ ॥ तयोरालपतोरित्थं, धर्म-
मेकरुस्वनेनः । चरकाणितजनैर्घावा—पृथिव्यौ पूर्यन्त्यलम् ॥५०९॥ विविधायुषपत्राढ्यै—विद्यायां स्वैर्महामुजेः । स्फुट-
धन्ती विदपितां, विहायोधरणीरुहः ॥ ५१० ॥ सिद्धविद्यतया चर्ह—रोचिषेवोऽरोचिषा । कापालिकेन संप्रीची, तत्रा-

१ उग्रव-वेत्स्य (गीतिः). २ अतस्यं-गृहम्, ३ किर्या-अथकाः, ४ तत्रं चित्ते सदा त्वया, ५ * शार्ङ्ग, ६ ५ आकाशरुपहंस्य दुरता प्रकटयन्ती, ६ सूर्येण, ७ सीहितो.

गात्र कालिकासुरी ॥ ५११ ॥ त्रिमिथिज्ञेयकम् ॥ भीमं नखेलववादीच्च, स्वस्थाशय ! निजेच्छया ! अमन्ती ब्योम निःसीमं,
 लव्युरस्योपरिस्थिता ॥ ५१२ ॥ तत्र त्वदभिधागर्गा—स्वन्मातापितृरजान् । शुक्वां प्रलपानुत्तीर्थं, व्योम्रस्तान् सम-
 बोधयम् ॥ ५१३ ॥ ब्रह्मेन ते महीनाथ !, पुत्रमत्र समानये । प्रतिश्रुत्येति च क्षिप्रं, प्रासादसि भवदन्तिकम् ॥ ११४ ॥
 तदुत्तिष्ठ महिष्ठ ! त्वं, स्वमिलोकनवारिसिः । समुज्जीवय पित्रादीन्, वियोगान्निश्चलकितान् ॥ ५१५ ॥ श्रुत्वेति हृषितो
 यावत्, कुमारः स प्रतिष्ठते । तावद् व्योम्नि विमानाली—प्रादुरासीदसीमरुक् ॥ ५१६ ॥ नर्तयन्ती सुरग्राण—
 स्वनेर्वनक्षिसंदिनः । सा चकार सभास्तारान्, व्योमामिसुररेक्षणान् ॥ ५१७ ॥ तन्मध्ये फान्तिपुरेण, यां लिप्तामिव
 तन्वती । श्रेपयन्ती स्वरूपेण, निःसीमेन रमामपि ॥ ५१८ ॥ दर्शयन्तीव वक्रेण, दिवाऽप्युन्नित्रचन्द्रताम् । पर्यवृहद्-
 पथपान्थत्वं, देवी काचिदप्रथत् ॥ ५१९ ॥ युग्मम् ॥ केयमित्याकुले सम्य—लोकै तत्पारिपाथिकाः । सुरा विमान-
 तोऽमेत्य, भीमं नत्वा व्यजिज्ञपन् ॥ ५२० ॥ देवाऽसत्त्वाभिनी नाना—विमानस्थपरिच्छदा । यक्षिणी कमलाख्या
 त्वां, ननुमेत्यधारायं ॥ ५२१ ॥ तेषु विज्ञपयत्सर्वेव, द्रागुत्तीर्थं विमानतः । यक्षिणी प्राणमद् भीमं, विस्मायितसदाः
 श्रिया ॥ ५२२ ॥ निविष्टाऽऽच्छ च व्युष्टे, पृष्टवत्यसि तान् मुनीन् । क कुमारोऽधुनाऽस्तीति, परं ते नोत्तरं ददुः ॥ ५२३ ॥
 ततस्त्वामिह विज्ञाय, ज्ञानेन प्रस्थिता द्रुतम् । मागं कियान् बिल्बोऽभूत्, संप्रत्यसि समेयुषी ॥ ५२४ ॥ अथ हेमरथं
 कुच्छ्रा—दनुज्ञाप्य नृपांगजः । समिचोऽपि समारोहद्, विमाने यक्षनिर्मिते ॥ ५२५ ॥ विमानस्यैः समतीले—यक्षाद्यैः

१ विद्यागितराया, अ. ३ अगाते.

सहितस्ततः । व्योम्ना प्रस्थितवान् भीम—द्विदिवादिव देवराट् ॥ ५२६ ॥ संचरद्भिर्विमानैस्त्रै—स्व्योतिर्मण्डलमंडितैः ।
 तदा लोको व्यलोकिष्ठ, शतसूर्यासिवांबरम् ॥५२७॥ गगने ब्रजतस्तस्य, भीमस्य पुरतोऽद्भुतम् । व्यदीधपत् स्वदेवीभि—
 र्भक्षिणी प्रेक्षणक्षयम् ॥ ५२८ ॥ तेन नाट्यविनोदेन, विह्वेयःसंचरिण्यवः । उत्तला अपि सिद्धाद्याः, स्थिरतामभजन्
 क्षयम् ॥ ५२९ ॥ एवं व्योम समुल्लेख्य, हरिवाहनभूपथुः । अथ्यष्टात् स्वपुरासन्नो—द्यानप्रासादसन्निधिम् ॥ ५३० ॥
 तत्रार्चित्वा जिनैर्द्रांचां, स यक्षिण्याऽत्तिहृष्टया । कारयामासिवान् स्फीतं, संगीतं सुरनाथवत् ॥ ५३१ ॥ संगीतं ध्वनि-
 माकर्ण्य, पृष्टवान् हरिवाहनः । मंविन् ! कौतस्कुतोऽयं मे, कैर्णजाहं विर्गाहते ॥ ५३२ ॥ तदैवारामिको नत्वाऽ—
 वदद् देव ! सुतस्तव । विमानमंडितक्षोणिः, संप्रत्युद्यानमासदत् ॥ ५३३ ॥ तच्चैत्ये कार्यमाणस्य, तेन नाट्यस्य सर्वतः ।
 ध्वनोऽयं प्रसरीसति, त्वां सुतं ज्ञापयन्निव ॥ ५३४ ॥ तं सत्कृत्य प्रभोदेन, सोऽन्तर्द्रङ्गममानिव । सांतःपुरः सपौरथ्य,
 निर्गतः सुतसन्मुखम् ॥ ५३५ ॥ निशम्य तातमायांतं, यक्षेण द्राग व्यचीकरत् । भीमस्तुरंगमांतंग—रथपत्पाकुलं
 चलम् ॥५३६॥ हृष्ट्वा च तांतं तत्पाद—पन्नान्यस्तशिरोऽम्बुजः । श्रियं पन्नोर्ध्वपद्मस्थां, तन्वन् पुत्रः प्रणेमिवान् ॥५३७॥
 पिताऽपि तं समुत्थाप्य, क्षिपन्निव हृदंतरे । परिरभ्य भृशं मूर्ध्नि, चुंबति स्म सुहुमुहुः ॥५३८॥ पुत्रालोकोच्छलस्तन्य—
 च्छलात् प्रीतिरसं हृदि । दर्शयंतीमिव निजां, भीमो मातरमानसत् ॥५३९॥ स्वेशभीमपितृत्वेन, यक्षाद्यास्तन्निवेदिताः ।

१ नाटकोत्सवम्. २ निशमः—आकाशम्. ३ त्वरयुक्ताः. ४ अर्वा—पूर्तिम्. ५ कर्णपूजम्. ६ आसन्नो—प्रविशतीत्यर्थः. ७ अत्यन्तं प्रसरति. ८ शोभां
 पके. लक्ष्मीम्. ९ कालिन्यम्.

प्रोमिवांसस्तं भूर्यं, संतो ह्यौचित्यवेदिनः ॥ ५४० ॥ उपांयनपरान् पौरान्, विद्योगश्रीभ्रमतापितान् । प्रियालापसुधा-
सारैः, स स्वयं सिक्त्वान् मुहुः ॥ ५४१ ॥ ततो व्योम विमानौधैः, सैन्यैर्भूमिं च भूषयन् । प्रौढं करीन्द्रमारूढः, श्रिया
शक्त इवापरः ॥ ५४२ ॥ रूफूर्जचूर्यरवाहृत-धौरयौरीशतस्तुतः । विश्रान्ण्यमानस्वर्णश्र्च(र्णश्च), श्रीपतीकृतमार्गाणः
॥ ५४३ ॥ विलोकयन् पताकाभि-निपीतार्ककरं पुरम् । जनकेन समं भीमो, निजावासं समासदत् ॥ ५४४ ॥ त्रिभि-
विंशोषकम् ॥ श्रुत्वा यंक्षदितश्चित्रं, चरित्रं पुत्रकर्तृकम् । तदैव मुदितो भूप-स्तं स्वराज्ये न्यवीविशत् ॥ ५४५ ॥ स्वयं
च संयमोद्दाम-सैन्येन स्ववशीकृतम् । मुक्तिराज्यमलं चक्रे, शाश्वतश्रीविभूषितम् ॥ ५४६ ॥ मत्तिसागरमाघाय, मंत्रिणं
मतिवाक्यतिम् । तान् विसृज्य च यक्षादीन्, भीमो राज्यमपालयत् ॥ ५४७ ॥ सांयुगीनं धनुर्विभ्र-छील्यैव स
भूषतिः । संपराये पराजित्ये, परान् दैत्यानिवाच्युतः ॥ ५४८ ॥ चतुरंगाऽपि सेनाऽऽसीत्, तस्याडंबरहेतवे । भूचक्रं तु
वशीचक्रे, स स्वस्थान्नैव केवलम् ॥ ५४९ ॥ तद्राज्ये नैव दुर्भिक्षं, नैतयो नाप्यनीतयः । न चौर्यं न परद्रोहो, नासूया
जातु जनिरे ॥ ५५० ॥ प्राच्यपुण्यफलं राज्यं, मत्वा तत्त्वाहृतस्थितिः । तदेवाराधयद् धात्री-धवः सत्कृतसेवनात्
॥ ५५१ ॥ धारयन् हृदि सम्यत्त्वं, चारयन् मुकृते भ्रजाः । भ्रभावयन् मत्तं जैनं, चिरं भीमोऽन्वशाम्महीम् ॥ ५५२ ॥

१ उपहृतात्परान्, २ वि-भ्र. ३ वायमान०. ४ दीयमानकनक. ५ अश्रीपतयः (निर्दना) श्रीपतयः कृता -श्रीपतीकृताः श्रीपतीकृताः मार्गाणा
-याचका येन सः. ६ संप्राप्तकुशलम्. ७ युद्धे, ८ विष्णुः. ९ अतिविष्टिनाष्टि, शकमा मृषिका खगा. १ प्रत्यासन्नाथ राजान्, पडेता ईतयः स्पृताः ॥
(स्वचक्रं परचक्रं च, संप्रैता ईतयः स्पृता, भ्र.) इत्युक्ता. कृषेणभ्रधां. ११ गुणेषु दोषारोपणम्. १२ पुण्यमेव.

वृद्धत्वे विनिशम्य सद्गुरुनिर्निर्वेदमेदस्कारी, राज्ये स्वं विनिवेश्य पुत्रमुदयच्चित्रं चरित्रैः परैः । प्रब्रज्यां प्रतिपद्य दुस्ता-
 पतपस्तापास्तपकोत्करः, श्रित्वा केवलमुज्ज्वलं स भगवान् भीमोऽभ्यगान्निवृत्तिम् ॥ ५५३ ॥ (शार्दूलविक्रीडितम्)
 एवं धर्मासृतं वृष्टा, गुरो घन इव स्थिते । हृष्टः केकीव चौलुक्वय—मूधवो मधुरं जगौ ॥ ५५४ ॥ प्रभो ! मिथ्यात्व-
 धचूरा—स्वादांघ्रांततया मया । लेडुहुमेव बुद्धं प्रा—गतत्वमपि तत्त्वत् ॥ ५५५ ॥ अधुना तु भवद्वाणी—सुधापान-
 गतभ्रमः । धर्मादितत्त्वं निःशेषं, जानानोऽस्मि यथास्थितम् ॥ ५५६ ॥ अज्ञानपटलं दूरी—कृत्य बोधशलाकया । मम
 ज्ञानमयं नेत्रं, त्वयैव प्रकटीकृतम् ॥ ५५७ ॥ तर्जितानल्पकल्पद्—चितारत्नादिवैभवम् । प्रसवं भगवन् ! श्राद्ध—धर्मं
 मधि निवेशय ॥ ५५८ ॥ ततः स्फुरति सल्लभे, स्वच्छंदे च महोत्सवे । संघं चतुर्विधं साक्षी—कृत्य सत्कृत्पराधिपत्
 ॥ ५५९ ॥ विश्वैश्वर्यमिव श्राद्ध—धर्मं सम्यक्तवभूषितम् । न्यास्थाचौलुक्वयभूपाले, विधिना हेमसूरिराट् ॥ ५६० ॥
 युगम् ॥ धर्मलक्ष्मीं पुरस्कृत्य, वधूं वर इवारुचत् । आम्भन् समवसरणं, पापकं परितो नृपः ॥ ५६१ ॥ चौलुक्वये
 साधुनिधितैः, क्षोदैः श्रीखंडजैस्तैः । अकालेऽपि तदा लेभे, क्रीडा वासतिकी जनैः ॥ ५६२ ॥ अक्षता रेजिरे शुद्धाः,
 संघक्षिप्ता नृपं प्रति । रैक्तपुण्यरमासुक्ताः, कटाक्षा इव लक्षशः ॥ ५६३ ॥ नृपः प्राथ्यार्हतं धर्मं—सत्रापि परमां मुदम् ।
 पुरोभाविमहानंदं—वर्णिकामिव लब्धवान् ॥ ५६४ ॥ तदा दयोन्मर्मादेव, ववलोव विवेकिता । दानशीलतपोभावा,

१ स्वच्छं देवमहोत्सवे, प्र. * अशुभत् २ पवित्रकारकम्, पक्षे नक्षत्रम्, ३ रत्ना-आवकाः. ४ मोक्षवाणिका (मोक्षनीवानक्षी) ५ मष्ट-द्वयं.

विलेखुरिव सर्वतः ॥ ५६५ ॥ वर्णयन् भास्यदाक्ष्यादीन्, गुणान् रूर्जरभूजुजः । तदीयस्तुतिवाचालो, महानपि न कोऽ-
जनि ? ॥ ५६६ ॥ आरोपितस्य धर्मस्य, रक्षणे यामिकीभिः । अनुशिष्टिमिसामूचे, हेमाचार्यो द्रुपं प्रति ॥ ५६७ ॥

कोशाद् विध्वंषतोर्विकृष्य गुरुणा प्राणवनादिव्रत—स्फूर्जन्मौक्तिकदाम विस्तृतगुणं सम्यत्त्वसंघायकम् । तुभ्यं दत्त-
मिदं महीधव ! वहन् हृद्यन्वहं जीववत्, त्वं सौभाग्यभरणं मुक्तियुवतेर्भावी प्रियंभावुकः ॥ ५६८ ॥ (शार्दूल०)
तदा संघात्स 'धर्मात्मा', 'राजर्षि'रिति चापरम् । नामद्वयं सुदुष्प्रापं, प्रसादमिव लब्धवान् ॥ ५६९ ॥ ततोऽन्या देव-
तारत्यक्त्वा, हृदये सद्नेऽपि च । आर्हतीः प्रतिमा न्यास्य—नृपः सगुरुपादुकाः ॥ ५७० ॥ त्रिकालमर्चयित्वा ताः,
कर्पूरकुसुमादिभिः । स स्वं सुरभयामास, सुकृतामोदसंपदा ॥ ५७१ ॥ नृपोऽष्टम्यादिघक्रेषु, पूजयाऽष्टप्रकारया ।
पूजयित्वा जिनानष्ट—कर्म्म निर्मितवाञ् श्लथाम् ॥ ५७२ ॥ द्वादशव्रतसम्यत्त्व—ज्ञानादीनां नरेश्वरः । ज्ञात्वाऽ-
ब्धिद्विक्षमा(१२४)माना—नतीचारान्यवर्जयत् ॥ ५७३ ॥ किंचिद् गुरुमुखांभोजात्, किंचिद् वाग्भटमंत्रिणः ।
श्रुत्वानो ज्ञातवान् सर्वं, श्राद्धाचारं स चारुधीः ॥ ५७४ ॥ एवं सम्यक्परिज्ञात—धर्मशैलुष्यभूधवः । दयां तंस्माधर्मी
विष्वक्, प्रवर्तयितुमैहंत ॥ ५७५ ॥ ततश्चतुर्षु वर्णेषु, स्वस्य चान्यस्य हेतवे । हंता यः कोऽपि पापीयाञ्, जीवांश्छाग-
मुगादिकान् ॥ ५७६ ॥ स राड्द्रोहीत्यमुद्घोष्य, पटहं पत्तने नृपः । अस्माँ कारयामास, जीवात्तुमिव देहिनाम् ॥ ५७७ ॥

१ सर्वदा, प्र. २ तीर्थकारस्य. ३ दवरकम्, पक्षे गुणव्रतसमूहं शिक्षाव्रतसहितम्. ४ मध्यमण्डिक, पक्षे, मूढयुक्तं. ५ दाम. ६ गुणेन, प्र. ७ अश्रिय. श्रियो
मन्वतीति, ८ वस्तु-क्षेपणे लुब्धिसम्. ९ धर्मसाधनीम्. १० ऐहित, प्र.

कुमार-
पालच०

॥ १५३ ॥

युग्मम् ॥ व्याधौशौनिककैवर्त—कल्पपालादिपट्टकान् । पादयित्वा स तेभ्योऽपि, करुणां प्रत्यपालयत् ॥ ५७८ ॥
 यथाऽऽक्षिकेभु सत्या वाग्, यथा दुष्टेषु शिष्टता । तथाऽऽसीच्छौनिकाद्येषु, विस्मयाय दया तदा ॥ ५७९ ॥ वात्सकाऽऽ-
 जकगव्याद्य—मपि नागलितं जलम् । पाययामासिवाच् कोऽपि, चोलुक्चनृपशासनात् ॥ ५८० ॥ ततः स्वदेशे स्ववश—
 महीशविषयेष्वपि । प्रजिघाय निजानामान्, मारिं वारयितुं नृपः ॥ ५८१ ॥ सुराष्ट्रपाटरीस्तंभ—तीर्थवाधिं तटादियु ।
 लाटमालवकाभीर—मेदपाटमरुष्वपि ॥ ५८२ ॥ सपादलक्षदेशेऽपि, शक्तिभक्तिधनादिभिः । ते मारिं वारयामासुः,
 पापेभ्यधिनिवासितः ॥ ५८३ ॥ युग्मम् ॥

धूर्तौदीन्यपि हिंसायाः, कारणानीति भूपतिः । यदहोद्द्योषणापूर्वं, निषिध्य निखिले जने ॥ ५८४ ॥ मृन्मयानि नूरु-
 पाणि, मर्षाश्याममुखानि च । आरोष्य तानि सप्तपि, व्यसनान्यधिरासभम् ॥ ५८५ ॥ अमयित्वा प्रतिपथं, हन्यमा-
 नानि यष्टिभिः । पतनान्निजदेशाच्च, सर्वथा निरवासयत् ॥ ५८६ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ ततश्चोलुक्चभूमीभुग, विष्वक्-
 प्रैषीन्निजांश्चरान् । जंतून् हिनस्ति किं कोऽपि, न वेत्थमवलोकितुम् ॥ ५८७ ॥ वंअन्यमाणास्तेऽजस्रं, प्रेक्षमाणाश्च हिंस-
 कान् । सपादलक्षदेशीयं, कंचिद् ग्राममुपागमन् ॥ ५८८ ॥ माहेश्वरो वणिक् तत्र, वेणीविवरणे तदा । तच्छीर्षात् प्रियया
 दत्तां, यूकामेकां न्यपातयत् ॥ ५८९ ॥ लक्षयित्वाऽतिदाक्ष्येण, दूरस्थैरपि तच्चरैः । दध्रे स चौरवत् सार्धं, तथा व्यापन्न-

१ व्याधो-जने शुगहिसक. शौनिको-मासविक्रता(कसाह) कैवर्तौ-धीवर (माछी) कल्पपालो-मदिराविक्रता (कलाळ), २ शूतकर्तुषु ३ वस्तानां
 (वाछरबानो) समूह- वात्सकम् एवम् आजकं गव्यं च. ४ व्यासि०, ५, ५ यूतावीनपि, ५, ६ श्रेष्ठ०, ५० ७ तत्रामा महेश्वरसको वा, ८ व्य०, ५, ।

यूक्या ॥ ५९० ॥ ततः स पत्तनं नीत—सथैव श्रुथिवीभुजा । ज्ञाततददुष्टचेष्टेन, बभापे परुषाक्षरम् ॥ ५९१ ॥ विज्ञा-
यापि मया विख्या, निपिच्छं प्राणिनां वधम् । रेरे निःशूक ! यूकेयं, हन्यते स्म त्वया कुतः ? ॥ ५९२ ॥ सोऽयदत् स्वामिवन्मू-
र्धे—मध्वे मार्गे विधाय मे । कौर्णपीव पिबत्येषा, रक्षं व्यापादिता ततः ॥ ५९३ ॥ जगौ स्वामीयमेवास्याः, स्थितिस्तां तन्वती
यदि । घाल्येयं तर्हि सर्वेऽपि, घाल्याः स्वस्थितिस्थिताः ॥ ५९४ ॥ पशुप्रायश्च कस्त्वं रे, नृपचक्रधरेष्वपि । एवं दुष्टेष्टते
यूका, स्ववृत्तिः खलु दुरत्यजा ॥ ५९५ ॥ पीडामात्रं वितन्वाना, त्वयेयं निहता यदि । प्राणानपि हरन्नस्याः, कथं त्वं नैव
हन्यसे ? ॥ ५९६ ॥ जानन् स्वस्येव सर्वस्य, सुखदुःखं, हिताहितम् । प्राणप्रमापणाद् दुःखं, परस्य कुरूपे कथम् ? ॥ ५९७ ॥
कैलमपाद् यदि नाभेयी—यूकां मध्वन् विनिर्घृण ! । मैत्तस्त्वं किं न मैत्तोऽपि, हिसैकैकविनाशकात् ? ॥ ५९८ ॥ राज्ञामा-
ज्ञाविलोपो हि, विना शस्त्रं वधः स्मृतः । तत्खर्वाणोऽधुनाऽशूस्त्वं, हंतं हंतंत्वमभ्यगः ॥ ५९९ ॥ परं यूकाकृतेऽव्येवं,
कुर्व्यस्त्वां घातये कथम् ? । तेन सर्वस्वद्वेदेन, त्वां निशूकामि दुष्टवत् ॥ ६०० ॥ ततस्त्वं गृहसर्वस्वं, व्ययीकृत्यात्र
पत्तने । कारयस्व स्यात् तस्याः, श्रेयसे चैत्यमुत्तमम् ॥ ६०१ ॥ यथैतद्वृत्तमाकर्ण्य, यूकाचैत्यं विलोक्य च । निर्देयोऽपि न
कोऽध्यन्यो, हन्यात् त्वद्वद् वपुष्मतः ॥ ६०२ ॥ इत्यादिष्टो नरेद्रेण, स व्यथित्वा धनं धनम् । पत्तनेऽकारयद् यूका—
विद्यारं हारवद् भुवः ॥ ६०३ ॥ एवं चरत्सु चौलुक्य—चरेषु काऽपि जंतवः । न निकयपि न गेहेऽपि, न केनापि निपा-
लिताः ॥ ६०४ ॥ ततो यथा जिनेन्द्रस्य, तीर्थे ववृधिरं नराः । तथा चौलुक्यराज्येऽपि, जलस्थलस्यचारिणः ॥ ६०५ ॥

१ रक्षवीच, २ युगं दुःखं, ३, ३ प्राणनाशनात्, ४ पापात्, ५ मूर्ध्निमपाः ६ रंक्षकात्, ७ वेदिने—शीलामिक्षा, ८ शिपतेऽपि यद्विरपि.

व्याधान् वीक्ष्य विहारिणः शिशुसृगाः स्वोत्सुगाः पितृनृचिरे, यामः सांद्रलतांतरेष्विह न चेदेते हनिष्यंति नः । ते तान्
 प्रत्यवदन् विभीत किमितो ? वत्साः ! सुखं तिष्ठत, श्रीचौलुक्यभिर्या निरीक्षितुमपि प्रौढान युष्मानमी ॥६०६॥ (शांडूल०)
 अमारिकरणं तस्य, वर्ण्यते किमतः परम् । हूतेऽपि क्रोऽपि यन्नोचे, मारिरित्यक्षरद्वयम् ॥६०७॥ नवरात्रेष्वथाऽऽसेषु, निम्बिशा
 देवताऽर्चकाः । गुरोः पुरस्थं चौलुक्य—भूपमेवं व्यजिज्ञपन् ॥ ६०८ ॥ संति कंठेश्वरीमुख्या, देवतास्तव गोत्रजाः ।
 तासां पूजाकृते राजन्, सप्तम्यादिदिनत्रये ॥ ६०९ ॥ अजाः शतानि सप्ताष्ट, नव सैरभैका अपि । सप्ताष्टनवसंख्याका,
 वितीर्थन्तेऽनुवत्सरम् ॥६१०॥ युंमम् ॥ वितीर्थन्तासमी सर्वे, पूष्यंते देवता यथा । नो चेत् क्रोत्स्यंति ता विभ्रं, करिष्यंति च
 तत्क्षणम् ॥ ६११ ॥ महीपतिस्तदाकर्ण्य, कर्णाभ्यर्णमुपेत्य च । अधुना किं करोमीति ?, पृष्टवान् गुरुकुंजरम् ॥ ६१२ ॥
 किंचिद् ध्यात्वाऽवदत् सूरि—न जंतून् द्रोति देवताः । न मांसमपि चाश्रति, जिनवाणीप्रमाणतः ॥६१३॥ किंतु केलिकिलं-
 त्वेन, मार्यमाणान् पशून् पुरः । दृष्ट्वां काश्चन तुष्यंति, शकित्य इव निष्कृपाः ॥ ६१४ ॥ एते देव्यर्चका एव, देवीपूज-
 नकैतवात् । हत्वा जंतून् स्वदंते हा, स्वार्थीयेयं तदर्थना ॥ ६१५ ॥ ततः सैरभांश्छगान्, देवान् क्षिप्या सुरीमठे ।
 तालयित्वा च तद्द्वारं, रक्षयेथाः स्वमानुषैः ॥ ६१६ ॥ जीवंत एव स्यास्यति, निशि ते पशवोऽखिलाः । प्रातस्तद्धिक-
 याद् भोगं, देवतानां विधायकैः ॥ ६१७ ॥ 'जननीसिव जीवानां,' श्रुत्वा तां गौरवीं गिरम् । सर्वं पूर्वोक्त्युत्सया त—
 न्नोद्रे निरवीर्यतम् ॥ ६१८ ॥ भ्रातानिव प्रभातेऽति—कूर्दमानान् विलोक्य तात् । देवीशुश्रूषकानेवं, राजर्षिनिजगाद्

१ भवात्, प्र. २ महिषाः, ३ कुम्भं क्रोधे लदः, ४ केलिना—भीडया किञ्चित्—कीडवीति केलिकिञ्च—पंहुसकारकृतस्य भावस्तेन. ५ अर्चनीकत्वं ६ श्रुतानेव, प्र.

र्गाः ॥ ६१९ ॥ रेरे दुष्टा ! मया ज्ञातं, शूयमेव फलेत्सया । शौनिका इव निखिंशा, घातयञ्चे पशूनिमान् ॥ ६२० ॥
यदि मांसेन देवीनां, संपद्येत प्रयोजनम् । तदा हन्युः स्वयं नैताः, कथमेतान् बलीकृतान् ॥ ६२१ ॥ स्वयं नष्टाः
परान् कैऽपि, नाशयंतीति लोकवाक् । भवद्भिरैव पापिष्ठैः, सार्यकीक्रियते ननु ॥ ६२२ ॥ वंचयित्वा पुरा रे मां,
तत्त्वज्ञमधुना कथम् ? । वंचयञ्चेऽपनिद्रं हि, न मुष्णति मलिभ्रुवाः ॥ ६२३ ॥ ततः पशून् स विक्राप्य, तत्कालं सकला-
नपि । तद्द्रव्यैः कुलदेवीनां, भोगाभोगं न्यदीधपत् ॥ ६२४ ॥ कृतोपवासः स्वावासे, दर्शमीनिशि भूपतिः ।
जितेश्वरं सरंश्चित्ते, ध्यानं दध्रे सुनीन्द्रवत् ॥ ६२५ ॥

तदा विदधती दीप्या, सदीपमिव मंदिरम् । त्रिशूलव्यग्रहस्ताप्रा, देवी काचिद् दिवागमत् ॥ ६२६ ॥ ऊचे च भूपतिं
पश्य, सयुग्मील्य विलोचने । अहं कंठेश्वरीत्यस्मि, प्राप्ता त्वत्कुलदेवता ॥ ६२७ ॥ राज्ञन्नान्म यन् मह्यं, ददे पूर्वै-
स्त्वयाऽपि च । तद् देयमिव पश्चाद्यं, कथं नाद्य प्रदीयते ? ॥ ६२८ ॥ लुप्त्वा कुलक्रमं गोत्र—देवतां योऽवमन्यते । प्रली-
यते स तत्कोपाद्, ब्रह्मशापादिवाचिरम् ॥ ६२९ ॥ यदि कामयसे श्रेय—स्तर्हि स्नाग् मां प्रसादय ? । नो चेत् त्वां भस्म-
धिष्यामि, दृणवत् कोपवह्निना ॥ ६३० ॥ तन्निश्चम्यातिनिःक्षोभो, भूपतिर्भाषते स्म ताम् । नाहं सद्धर्ममर्माज्ञ—स्त्वकृते
हन्मि देहिनः ॥ ६३१ ॥ धर्मं सार्वज्ञमज्ञात्वा, यश्चक्रे प्राग् वधो मया । ज्वलनज्वालवत् सोऽपि, संतापयति मन्मनः
॥ ६३२ ॥ एकस्यापि वधे जन्तो—एतन्तं पातकं विदन् । ताननेकान् कथंकार—मंतयामि कृतान्तवत् ॥ ६३३ ॥ तवापि प्राणिनो

१ च, प्र. २ ज्ञाता, प्र ३ नवमीराज्ञौ इति श्रवधे. ४ आकाशामोर्गेण. ५ लब्ध्वा, प्र. ६ यो न मन्यते, प्र.

नामी, न्याया घातयितुं किल । देवता हि दयागृह्यां लोके शाले च विश्रुताः ॥ ६३४ ॥ ये स्वयं घातकालेऽपि,
योग्या वारयितुं तव । ये तु त्यक्तवधास्तसं, न कारयितुमर्हसि ॥ ६३५ ॥ दयाजीवातवः संतः, कुर्याजीवधं यदि ।
तदा प्रकाशकाः पणः, पुष्पीयुस्तिमिरं कराः ॥ ६३६ ॥ कर्णुरादिमयो भोग-स्तव चक्रे मयोचितः । जीवान्तेऽपि न
जीवान्त-स्तन्यते देवि ! निश्चिनु ॥ ६३७ ॥ वदन्तमिति भूकान्तं, कुपिता कुलदेवता । मूर्ध्नि हत्वा त्रिशूलेन, दुर्देशेव
तिरोऽभवत् ॥ ६३८ ॥ तेन त्रिशूलघातेन, तत्क्षणं क्षितिपोऽजनि । सर्वाङ्गीणस्फुरकुष्ठो दैव्यो हि विषमा रुयः ॥ ६३९ ॥
नासाऽऽसीच्चिपटेवाऽऽस्तां, कर्णौ विगलिताविच । गलन्ति सेव चाद्भुल्यः, करजा अपि भूयते ॥ ६४० ॥ स्फुटितस्फोटवत्,
पूयं, तस्य गात्रमसुखवत् । जम्बालजालवत् कालो, वर्णोऽभ्यणीबभूव च ॥ ६४१ ॥ हृष्टा तत् तादृशं कुष्ठं, भ्रुमुग्र वैराग्यमागमत् ।
संसारे स्वशरीरे च, नाहर्द्धर्मं मनागपि ॥ ६४२ ॥ स्वकर्मनिर्मितं सर्वं, भवतीति विचिंतयत् । कुलदेव्यामपि द्वेषं, न पुषोष
महामतिः ॥ ६४३ ॥ अथोदयनमाकार्यं, मंत्रिणं मेदिनीपतिः । देवीव्यतिकरं सर्व-मुक्त्वा स्वाङ्गमदीदृशत् ॥ ६४४ ॥
मंत्री तद् दर्शनादेव, दूयते स्ततभां हृदि । महतां व्यसनं कस्य, न स्याद् दुःखाकरं खलु ॥ ६४५ ॥ भूपस्तभूचिवात् कुष्ठं,
न मां ददह्यते तथा । यथा मत्कारणं जैन-धर्मोऽस्मिन्नल्लञ्छनं नवम् ॥ ६४६ ॥ विज्ञायैतद् वदित्व्यन्ति, यदमी पार-
तीर्थिकाः । अहो राज्ञः फलं कुष्ठं, जज्ञेऽहर्द्धर्मसिवनात् ॥ ६४७ ॥ यः शैवं धर्ममुत्सृज्य, जैनं धर्मं प्रपद्यते । कुमार-
नृपवत् कष्ट-पात्रं सोऽत्रापि जायते ॥ ६४८ ॥ अस्मद्दैवतसूर्योदि-स्तुत्या कुष्ठादयो रुजः । प्रलीयंतेतमामह-स्तेवया

१ दयापक्षाश्रिता, २ निश्चयं कुष्ठं ?-निर्घोरय १, ३ देव्या इत्याः दैव्यः, ४ अकटीकभूव, ५ न, ५, ६ स शब्दाद् 'धृतिवाग्निने' इति तमप्युत्ततः 'किमेतित्वव्यय' इति काशुः

वृक्षस्यति ताः ॥ ६४९ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ ततो यावदिदं कर्ण-जाहं नो याति विद्विषाम् । तावद् गत्वा वहिर्वहो, वृणविश्यामि
जीवितम् ॥ ६५० ॥ जगदोदयनः स्वामिन् !, केयं मृत्युकथा वृथा ? । देवी प्रसादात्तां सद्यः, सर्वं दत्त्वा तदीप्सितम् ॥ ६५१ ॥
रक्षेत्, तस्मादात्मानमेव च । सति स्वास्थे पुनर्विद्वान्, प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ६५२ ॥ सर्वत्र संयमं
प्राणसंक्रटे । चारित्रिणोऽपि चारित्रं, हिंत्वाऽऽत्मानमवति हि ॥ ६५३ ॥ इति सर्वज्ञवाक्येन, संप्राप्ते
स हिंसयाऽपि नो याति, देवतादेशकृपया ॥ ६५४ ॥ नियमोऽपि तवास्त्येष, ईडाकारविवर्जितः ।
रक्षात्मानं यथातथा ॥ ६५५ ॥ राजर्षिस्तं पुनः प्रोचे, किमेतत् सचिवोच्यते ? । कुर्वे जीववधं नाहं, कल्पयतेऽपि
कथंचन ॥ ६५६ ॥ राजर्षिस्तं पुनः प्रोचे, किमेतत् सचिवोच्यते ? । कुर्वे जीववधं नाहं, कल्पयतेऽपि
देहेन, पुण्यमूर्जितमर्च्यते । इषत्स्वदेन तद् भूरि, कांचनं परिगृह्यते ॥ ६५७ ॥ सर्वतश्चर्यो वापु—जीवितव्यं तदात्मकम् ।
तत्कृतेऽहं कथं मुचे ?, शिरां श्रेयस्करां कृपाम् ॥ ६५८ ॥ किंच त्रसति पापीयान्, कालधर्मज्ञं पुण्यवान् । संचितोव्य-
णपुण्यस्य, कीदृशं मम तद्भयम् ? ॥ ६५९ ॥ आराधितो जिनो देवो, हेमस्वरिगुरुर्नतः । निर्मितश्च दयाधर्मो, न्यूनमघाऽपि
किं मम ? ॥ ६६० ॥ तत् त्वरस्य कुरुष्व त्वं, चितां दारुभराऽऽचिताम् । विभास्यति न चेद् रात्रि—गुप्तकर्मकामधुक् ॥ ६६१ ॥

१ कर्णमूलम्, २ सात्विचरं इवाऽपि, ३ अरिणम्, ४ राधाभियोगेण (१) गणभियोगेण (२) कलाभियोगेण (३) देव्याभियोगेण (४) महतरा-
शक्तिगोहेण (५) वित्तिक्रमारेण (६) इति, ५ प्रबालो राजाऽत्यसा सा, ६ श्यातः, ७ वापुःकल्पम्, ८ जीवितव्यकृते, ९ किंचित्, १०

तं निश्चयं परिशय, राज्ञः प्राज्ञः स मंलिराद् । आसाद्य वसतिं सद्य—स्तत्सर्वं गुरवे जगौ ॥ ६६४ ॥ विद्यानिधिः प्रभुः
 प्रोचे, पर्याप्तं मृत्युवार्तया । समानय पयः कोष्णं, परिजेय्य ददे यथा ॥ ६६५ ॥ तत्संस्पर्शनमात्रेण, कुष्ठव्याधिर्नृपांगतः ।
 रविप्रकाशलेशेन, विष्टपाद् ध्वांतवद् गमी ॥ ६६६ ॥ श्रुत्वा तत् तेन हृष्टेन, तत्क्षणादाहृतं पयः । सूरिः श्रीसूरिर्मंत्रेणाऽ—
 भिमंत्र्य स्वयमार्षयत् ॥ ६६७ ॥ पीयूषस्येव दायदं, तदादाय स यत्नतः । प्रभुप्रेषितमस्येत—दित्युवाच नृपाग्रतः
 ॥ ६६८ ॥ तेन सिद्धरसेनेव, देहमभ्यज्य चाभितः । निनाय लोहवत् तस्य, वर्णनीयां सुवर्णताम् ॥ ६६९ ॥ पूर्वतोऽव्य-
 धिकं प्रेक्ष्य, वयुस्तज्जलयोगतः । हर्षाश्चर्यादिभावानां, पदमासादयन्नृपः ॥ ६७० ॥ अमात्यमिदमूचे च, कंठरि प्रोभवं
 प्रभोः । ईदृक्षमपि यः कण्ठं, धन्वंतरिरिवाहरत् ॥ ६७१ ॥ देवीनामपि कोपाग्नि-स्तावदेव ज्वलत्थलम् । गुरुर्न वीक्ष्य-
 (क्ष)ते यं वद्, दृष्ट्या मेघायमानया ॥ ६७२ ॥ अहो लोकोत्तरा काचित्, प्रभोर्मपि कृपालुता । यथाऽहं मृत्युतत्खातो,
 व्याघ्राद् वृकं इवानिशम् ॥ ६७३ ॥ एवमुर्वीपतौ गुंवी, कुर्वाणे गौर्दवीं स्तुतिम् । दुःक्षपाऽपि क्षपं प्राप, प्रापश्रेणिसि
 क्षयम् ॥ ६७४ ॥ प्राभातिकीं क्रियां कृत्वा, नृपो मंत्र्यादिभिर्धृतः । वंदित्वा चरणद्वंदं, निर्द्वन्दं गुरुमूचिवात् ॥ ६७५ ॥
 त्वत्प्रभावं कियत् तौमि, भगवन् । जिह्वयैकया । योऽगस्त्य इव कथाब्धिं, मम पेपीयंतं मुहुः ॥ ६७६ ॥ त्वत्प्राच्योप-

१ कैंचिदुष्णम्. २ जपित्वा-ऽऽमंत्र्य. ३ अधिक्तेजसि. ४ भावार्थकारि. ५ सामर्थ्य. ६ शृगालः. ७ महती-गौरवलीम्. ८ गुरोस्यं गौरवी ताम्.
 ९ इत्थेन क्षेपणीया. १० राधि. ११ निर्गतो द्रव्येभ्यः-शीतोष्णादिधिरुद्धयर्मणुलेभ्यः-निर्द्वन्द्वः राग्देपशीतोष्णजामालाभादिद्रव्यरहितत्वम्. १२ अतिशयेन पियति.

क्रियाणाम—प्यासीत् क्रोऽपि न निष्कर्मैः । अद्यतन्याः पुनस्तस्याः, कतमोऽस्तु सँ वस्तुतैः ॥ ६७७ ॥ सीमा सर्वोपका-
रेषु, यत् प्राणपरिरक्षणम् । चूलेव तस्योपर्येषा, यन्मे सद्धर्मवीधनम् ॥ ६७८ ॥ प्रक्षाल्याश्वतशीतरश्मिसुधया गोशीर्षागढ-
द्रवै—ल्लिंवाऽभ्यर्च्य च सारसौरभसुरंस्वर्णप्रसूतैः सदा । त्वत्पादौ यदि वाँवहीमि शिरसा त्वत्कर्तृकोपक्रिया—
ग्रभारात् तदपि श्रयामि भगवन्नार्पणंतां कर्हिचित् ॥ ६७९ ॥ (शार्दूलविक्रीडितम्) तत्कृतज्ञतया ग्रीत—स्तं प्रति प्रभु-
रभ्यधात् । का नामोपक्रिया चक्रे, मया यत् त्वं वदस्यदः ॥ ६८० ॥ अंत्येपि व्यसनं यत् त्वं, तत् त्वत्पुण्यस्य वै भवम् ।
ध्वान्तं निहंति यद् दीप—स्तद्भान्नस्तद्धि वलितम् ॥ ६८१ ॥ पुण्यप्रद्योतनो यस्य, पार्थ्वे प्रद्योतंतेऽनिशम् । नेदीयंसी हि किं
तस्य, स्फुरत्यापत्तमस्विनी ? ॥ ६८२ ॥ अमारिमस्मद्वाक्येन, सर्वतः कुर्वता त्वया । आत्माकोपक्रियाणां हि, चक्रे को नैव
निष्कर्म्यः ? ॥ ६८३ ॥ दक्षा नयज्ञाः सधनाः, शूरश्र कृति नास्ते । आर्ताः परार्तिभिर्ये तु, द्वित्राः कुत्राऽपि ते नराः
॥ ६८४ ॥ अस्मिन्नुंमंगिले काले, व्यसनेऽपि यथा कृपाम् । अत्रायथास्तथा क्रोऽन्य—स्त्रायते साधुरप्यहो ॥ ६८५ ॥
विश्राणनंस्य दारिद्र्यं, विक्रमंस्य महाऽऽहवः । व्रतस्य प्राणसंदेहः, परीक्षाकपट्टकः ॥ ६८६ ॥ त्वमीदृशाऽपि कष्टेन,
अष्टोऽईच्छासनाच्च चेत् । तवास्तां तर्हि परमा—र्हतेति विरुदं नृप ! ॥ ६८७ ॥ ततस्तद्विरुदं प्राप्य, दुष्प्रापं त्रिदशैरपि ।

१ वचनकारणम्. २ प्रत्युपकार. ३ उपक्रियायाः. ४ लिक्य. ५ तस्वतः. ६ विरा. ७ सर्वोपकारसीमास्वरूपस्य. ८ रसै. ९ देवलोकाजतस्वपुण्ये.
१० अतिवचनेन वहासि ११ कृष्णरहितताम्. १२ कतिक्रमसि—उद्धर्षसे. १३ र्ष्ये. १४ प्रकाशते. १५ अतिशयनिम्बदा. १६ रात्रिः. १७ अस्याकर्मिणा—आत्माका.
१८ इदं लिखतीति शुभंगिल—शुभमक्षक. १९ दानस्य. २० पराक्रमस्य.

कृतार्थं मन्यमानः स्वं, धर्मात्मा सौधमासदत् ॥ ६८८ ॥ तदा च काशिविषये, वाराणस्यां महीश्वरः । जयंतचंद्रना-
 माऽऽस्ते, श्रीमद्भोविन्दचंद्रतुर्क ॥ ६८९ ॥ यत्प्रतापतपनातितापितः, शंकरः सुरधुनीं शिरस्यथात् । नीरधौ निविशते स्म
 कैशवः, पंकासनमशिश्रियद् विधिः ॥ ६९० ॥ (रयोद्धता) स समयोजनशत—प्रसितक्षितिनाथताम् । वहन्न-
 न्यान् महीनाथान्, मेने स्वान् किकरानिव ॥ ६९१ ॥ अनेकदृशहस्त्यश्व—रथपत्तिमयं बलम् । तस्य प्रेक्ष्य जनो वैभ्रे,
 चक्रभृत्कटकशैमम् ॥ ६९२ ॥ विना गंगायमी यद्यौ, सोऽसंख्यानीकभावतः । न गंतु शक्तवोरस्तेन, पंगुरोजेति विश्रुतः
 ॥ ६९३ ॥ मीनाशनतया तस्य, स्थाने हिंसां महीयसीम् । श्रुत्वा तद्द्वारणाहेतो, राजपिंध्यैर्तवान् धियम् ॥ ६९४ ॥
 ततः स चित्रचित्त्वोच्चै—श्चारुभिः कारुभिः पटे । मूर्तिं श्रीहेमसूरीयां, तसुरस्थां निजामपि ॥ ६९५ ॥ तं पटं हेमकोट्यौ
 देः द्वौ संहस्रौ हयोरसान् । ददित्वा शिक्षयित्वा च, काशीं प्रैपीत् स्वमंत्रिणः ॥ ६९६ ॥ युग्मम् ॥ तां समासाद्य ते
 दधु—रियं मुक्तिपुरी श्रुता । एतदीया जनास्त्वेते, सर्वेऽपि पल्लवशनाः ॥ ६९७ ॥ समुद्रस्य श्रवंत्याश्च, तटाधिष्ठा-
 यके 'पुरे । प्रायो मत्स्याशनत्वेन, लोको भवति निष्कृपः ॥ ६९८ ॥ पुरेऽन्नावालगोपालं, करुणाप्रातिपालनम् । दुष्करं
 भाति दुर्वर्ते, दीपोद्दीपनवद् ध्रुवम् ॥ ६९९ ॥ तत् प्राक् प्रकृतयो माहा—राजिकाः सकला अपि । यथाकामिकहेमादि—
 दानैः प्रीण्याः प्रयत्नतः ॥ ७०० ॥ यथा विज्ञप्तिमासाकीं, ते न व्रंति नृपाग्रतः । बुद्धेति सचिवाश्चक्रु—स्तथैव
 निजकौशलात् ॥ ७०१ ॥ जयंतचंद्रं दृष्ट्वा च, तसुरस्ताभ्यन्वीशिवान् । हेमादिग्राभृतं सर्वं, पश्चाच्चित्रपटं च तम् ॥ ७०२ ॥

१ राजा. २ तुर्क-तुर्क-पुत्र. ३ दशे. ४ शान्तिम्. ५ नगरे (देशे). ६ व्यापारयत्. ७ धियाम्, प्र. ८ नित्यिभिः. ९ साहासौ हयोरसौ, प्र. १० नगरे.

पृष्ठा चौलुक्यभूषण, काशीशः कुशलदिकम् । कुत्वा च तं पदं हस्ते, किमेतदिति पृष्टवान् ॥ ७०३ ॥ अवोचन्
सचिवाः स्वामि—शक्ति राजगुरोरियम् । मूर्तिः श्रीहेमसूरिदो—रियं चास्मन्महीशितुः ॥ ७०४ ॥ अतिभक्त्योपदी-
कृत्य, स्वं स्वतोऽप्यधिकामिमाम् । गुरुमूर्तिं च चौलुक्य—दृपो विज्ञपयत्यदः ॥ ७०५ ॥ हेमाचार्यो गुरुर्मेऽस्ति, सर्व-
विद्यान्धिपारगः । ज्ञानैवानिव यस्तत्त्वं, परं बोधयते जनम् ॥ ७०६ ॥ आकलय्य गुरोस्तस्मा—न्मया धर्मं कृपामयम् ।
स्वदेशे परदेशे च, हिंसाऽवर्जयत तद्रिपुः ॥ ७०७ ॥ भवतुरे श्रुता सोऽत्रै—र्गोर्गदेष्ट्रीव दुर्गतेः । ततोऽमी प्रहिताः संति,
तन्निषेधाय घीसखाः ॥ ७०८ ॥ अंतदृष्ट्या विमृश्योच्चैः, कारुण्यं पुण्यकारणम् । सर्वथा स्वास्पदे हिंसां, दुर्गातिमिव
दूरय ॥ ७०९ ॥ इति मंत्रिगिरा चित्र—कारिचित्रैश्चयाऽपि च । तुष्टो जयंतचंद्रो राट्, सदः प्रत्यक्षमाख्यत ॥ ७१० ॥
युक्तं गूर्जरदेशोऽयं, विवेकेन बृहस्पतिः । कथ्यते सकलैर्यसि—श्रीदृग् भूपः कृपामयः ॥ ७११ ॥ कियानुपायः हृष्टोऽस्ति,
जीवरक्षप्रवर्तने । तमेव धन्यं मन्येऽहं, पुण्ये यस्योत्खणं मनः ॥ ७१२ ॥ स स्वयं कारयन्नस्ति, कृपां तस्येरितोऽप्यहम् ।
न कारयेयं यद्येना, मतिर्मे तर्हि कीदृशी ॥ ७१३ ॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥ ततः स नृपतिर्देशात्, पुराञ्चानाख्य सर्वतः ।
जालकान्येकलक्षशुक्—सहस्राशीतिसंख्यया ॥ ७१४ ॥ अन्यान्यपि च हिंशोप—करणानि सहस्रशः । चौलुक्यसचि-
वाध्यक्षं, वह्निदानादजिज्वलत् ॥ ७१५ ॥ युगम् ॥ हिंसा दग्धेति पदद्वै—रुद्घोष्य परितः पुरे । आदिशज्जालिका-
दीनां, जालदेरपुनकृतिम् ॥ ७१६ ॥ चौलुक्यदत्ताद् द्विगुणं, दत्त्वा प्राधृतमद्भुतम् । काशीशेन विमृष्टास्तेऽ—मायाः

१ स्वं-शास्त्रानम्-स्वकीयं वा प्रतिविन्मम्. २ सर्वज्ञ इव. ३ एकलक्षशुक्लाशीतिसहस्रमितज्जालानि.

स्वपुरमासदन् ॥ ७१७ ॥ नत्वा च हेमाचार्याय—स्थितं चौलुक्यनायकम् । उपदादानपूर्वं त-त्सर्वं वृत्तं न्यवेदयन्
 ॥ ७१८ ॥ तेनाद्भुतेन कृत्येन, वृपतेर्हर्षितो गुरुः । उपश्लोकयति स्मैवं, धर्मोत्साहविधित्सया ॥ ७१९ ॥ भ्रूयांसो भर-
 तादयः क्षितिधवास्ते धार्मिका जज्ञिरे, नाऽभून्नो भविता भवत्यपि न वा चौलुक्य ! तुल्यस्तव । भक्त्या क्वापि धिया
 क्वचिद् धनधनस्वर्णादिदत्त्यां क्वचिद्, देशे स्वस्य परस्य च व्यरचयज्जीवावनं यद् भवान् ॥७२०॥ (शार्दूलविक्रीडितम्)
 ततश्चौलुक्यमालोक्य, करुणारसलालसम् । असूयामासुपी हिंसा, सपत्नीव स्वचेतसि ॥ ७२१ ॥ वृपस्य हृदये गेहे, पुरे
 जनपदे भुवि । क्वाप्यनासुवती वासं, तातमोहांतिकं ययौ ॥ ७२२ ॥ तदा एभास्थितो मोह-मर्हीद्रः स्वसुतेति ताम् ।
 अलक्षयन् विलक्षत्व-योगादित्यनुक्तवान् ॥७२३॥ का त्वं? सुंदरि ! मौरिरस्मि तनया ते तात ! मोह ! प्रिया, किं दीनेव ?
 पराभवेन सँ कुतः ? किं कथ्यताम् कथ्यताम् । हेमाचार्यागिरा परार्थगुणवान् हृद्ग्रहस्तोदरा-न्मासुत्तार्थं कुमारपाल-
 वृपतिः पृथ्वीतलादाकृषत् ॥ ७२४ ॥ (शार्दूलविक्रीडितम्) तन्निशम्य ज्वलत्कोप-ज्वालाजिह्वः स तामवक्त्र् । वत्से !
 मा मा स रोदीस्त्वं, रोदधिष्यामि ते द्विषः ॥ ७२५ ॥ संप्रत्यसौ वृपो वाक्यै-विप्रतारकलिंगिनाम् । विरक्तस्त्वय्यभूद्
 भूमे—स्तेन त्वां निरवासयत् ॥७२६॥ ओजायते च नितमां, हेमाचार्यप्रभावतः । ततःस्वशक्त्या संदेहे, पातयिष्ये शनै-
 रमुम् ॥ ७२७ ॥ अतः परं करिष्यामि, तं कंचन वरं तव । यस्त्वंदेकातपत्रत्वं, पूर्ववत् सूत्रयिष्यति ॥ ७२८ ॥ इत्यादि-

१ बहुमानेन. २ दानेन. ३ वास्य-अणुषु दोषारोपणं कृतवती. ४ पृष्ठवान्, ५ हिंसा. * स-पराभव, कुत-अस्मात् पुरात्. ६ किमर्थम्. ७ धर्म उभये.

वचमाऽऽश्वास्य, कथंचिन्निजनदिनीम् । हिसामस्थापयत् स्वीय—पार्श्वे मोहमहीपतिः ॥ ७२९ ॥ इत्युद्दामदयासुधार-
सभरैर्जीवान् समुज्जीवर्य—स्तज्जाशीर्वचनैरिव प्रतिदिनं सर्वद्विभिर्वर्धयन् । हेमाचार्यशुभोपदेशविलसत्तत्त्वप्रकाशोदयः,
प्राणित्राणपराचरणैकमुकुटशैलुक्थयचंद्रोऽजनि ॥ ७३० ॥ (शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

इति श्रीकृष्णपीयश्रीजयसिंहसूरिविरचिते परमार्हतश्रीकुमारपालभूपालचरित्रे महाकाव्ये
श्राद्धधर्मस्थापनो नाम सप्तमः सर्गः ॥ सप्तानां सर्गाणां मीलने ग्रन्थान्तम् ४४७३ ॥

अथाष्टमः सर्गः ॥

चौलुक्यभूयवोऽन्येषु—हंससूरिसठाग्रतः । किलन्तीं कांचनोत्कृष्टां, कर्नीं दृष्ट्वा विमृष्टवान् ॥ १ ॥ ऋदिमनिचित-
मूर्तिः स्फूर्तिबुधैर्वहंती, जगदपि मंदयंती, खेहस्तांद्रस्वभावैः । गुणगरिमनिधानं दूषणानामभूमिः, स्फुरति रतिक्री मे
देवकन्येव केयम् ? ॥ २ ॥ (मालिनी) तपुण्यमपि मन्येऽहं, वृणामत्यंतदुर्लभम् । येनैषा हृदयते हृग्भ्यां, स्वच्छं-
दाऽऽनंदकंदली ॥ ३ ॥ ततः पप्रच्छ पृथ्वींद्रः, सूर्यींद्रं प्रणिंगद्यताम् । द्वारि केयं कनी ? कस्मात्, ग्रीणाति च मदाश-
यम् ? ॥ ४ ॥ रागतिशयमालोक्य, चौलुक्यस्य कर्नीं प्रति । हेमाचार्यस्तदुत्पत्तिं, मूलाद् वक्षुं प्रचक्रमे ॥ ५ ॥ आस्ते
विमलचिच्छाब्दं, पुरं सद्गुणमंदिरम् । यत्रोच्चैर्विनयः शैलो, मर्यादा परिखाऽपि च ॥ ६ ॥ तत्राहं हर्मनामाऽस्ति, महीशो
यस्य शासनम् । सुरासुरनरैर्द्राणां, मौलौ माल्यमिव स्थितम् ॥ ७ ॥ स्वसेवारसिकं लोको—तरं वैर्भवमानयन् । सुस्वा-
मीति प्रसिद्धिं यो, लोकेषु कलयत्यलम् ॥ ८ ॥ तस्यास्ति विरतिः पत्नी, निर्दोषत्वैकमंदिरम् । ल्याताः सौम्यतया विश्वे,
शमाद्याश्च तनूल्हाः ॥ ९ ॥ मंत्री धर्मनरैर्द्रस्य, सिद्धांतः शुद्धबुद्धिदः । कदाऽपि नैव भेत्तुं यः, शक्यते दुर्नयैः परैः
॥ १० ॥ शुभध्यानं च सेनानी—विपक्षोददीक्षितः । सम्यक्त्वप्रमुखाः सैन्याः, सद्यः सिद्धिविधायिनः ॥ ११ ॥ विश्वं निकेय
स्वाज्ञायां, सुखं धर्मस्य तिष्ठतः । विरत्यां तनया प्रौढि—कारणं करुणाऽभवत् ॥ १२ ॥ तौ पुत्रीजन्मना वीक्ष्य,

१ हृष्यती. २ स्वाधीनमुत्सृज्यः ३ सूर्यन्द । ४. ४ भवद्भिरतिशेषः ५ प्राकारः ६ विभवं-ग्र. ७ गान्ध्यामिभिः ८ शत्रुभिः ९ प्रतिज्ञावान्.

पितरौ खेदमेदुरौ । सुतापितामहोऽवादीद्, विश्वेदी जिनेश्वरः ॥ १३ ॥ सुता जातेति किं खेदं, वहेथे हृदये युवाम् ? । इयं पुत्रादपि स्तुत्या, भवित्री विश्वजीवनात् ॥ १४ ॥ पुत्रार्थं खिद्यते लोको, वृथा यत् तर्पनाऽनलौ । स्फुत्रममंद्भू-
माभ्यां, तापं नाद्याऽपि मुंचतः ॥ १५ ॥ यथा ब्राह्मी निजं तातं, लोकप्रीणादिभिर्गुणैः । ख्यातिं नीतवती नेत्री,
तथैवेयं युवामपि ॥ १६ ॥ भविष्यति च यत्प्राणि—गृहीतीयं तमप्यलम् । प्रतिह्वानेभ्यति श्रेष्ठां, कैमलेव सुराक्षिपम्
॥ १७ ॥ निशम्य तादृशीं स्फूर्तिं, पितृभ्यां वर्धिता कृपा । कला चांद्रीव तच्चित्त—प्रमोदाब्धिमवीवृधत् ॥ १८ ॥

इतः समलचिचार्यं, पुरमस्ति यंदतिके । दुर्नयो वंरणो दुष्ट—सेवा च परिखाऽऽयता ॥ १९ ॥ तस्मिन् मोहो
मर्हीद्रोऽस्ति, दुराशयशिरोमणिः । यमस्येव भयाद् यस्य, कंपते सकलं जगत् ॥ २० ॥ तस्यापिरतिलोलाक्षी—कुक्षिजा
विश्वदुर्जयाः । नंदनाः संति कोषाद्या, हिंसानाम्नी च कन्यका ॥ २१ ॥ तस्य मिथ्याश्रुतं मंत्री, दुर्भ्यानं दंडनापकः ।
मिथ्यात्वाद्याश्च दुर्वार—वीर्याः स्फूर्जति सैनिकाः ॥ २२ ॥ मत्तेन मोहसूयेन, वर्षीयस्वात् स धर्मराद् । विजित्य सकुंडुवोऽ-
पि, स्वस्थानाशिरंकाश्चत ॥ २३ ॥ आभ्यञ्जितस्ततो धर्मः, सोऽत्र दृष्ट्वा तवोदयम् । अस्मदाश्रममाश्रित्य, सुखं वसति
संप्रति ॥ २४ ॥ सा कृपा नंदिनी चास्य, योग्यपत्यनवाप्तिः । अनूढैव स्थिता देव !, दृष्टा द्वारि त्वयाऽधुना ॥ २५ ॥
अस्याः सौंदर्यसंपत्तिः, सूयते किमतः परम् । यथा मोहनवहयेव, महात्मानोऽपि मोहिताः ॥ २६ ॥ लभते भाग्यवानेव,

१ सूर्यवह्नी. २ शानिधूताभ्याम्. ३ भारतभगिनी, सरस्वती वा. ४ ऋषभदेव, ब्रह्माणं वा. ५ (ख्यातिं) प्रापिका. ६ यस्य ब्यूढाङ्गी. ७ कक्षमिणीव.
८ वासुदेवम्. ९ प्रमात्स्य १० प्राकार ११ वर्जना कुर्वन्ति १२ कुड्मत्वाद् १३ कास्य-दीप्तो भ्वा० आ० सक० सेद् निर-क्रवा नि सारणे.

प्रियां ऋषिमां कृपां । स्वसात्करोति सामान्यः, कल्पवर्षीं कदापि किम् ? ॥ २७ ॥ एवं निशस्य निःसीमां, तस्याः
 प्रौढिं गुरोर्बुधात् । अन्वरल्यत्तमां राजा, कः सदस्तुनि निःस्पृहः ? ॥ २८ ॥ सोऽथ तद्विरहव्याप्ति—व्याकुलः करुणां
 प्रति । प्राहिणीत् सुमतिं नाम, दूर्तां तत्पार्थनाकृते ॥ २९ ॥ तस्याः समीपमागत्य, दूती विरचितान्जलिः । सप्रगल्भमिदं
 प्रोचे, शर्करासोकिमं वचः ॥ ३० ॥ बुलुक्चकुलपाथोधि—कौस्तुभोऽस्त्यत्र पत्तने । श्रीमान् कुमारपालाख्यो, गूर्जरक्षिति-
 बलभः ॥ ३१ ॥ एकोऽपि यः क्षितिं श्रान्ता, कलावत्परिचर्यथा । कलाकलापमासाद्य, पूर्णदुरिव दीप्यते ॥ ३२ ॥ इयं
 गूर्जरराज्यश्री—वंशीभूतेव सद्गुणैः । स्वयमेव समागत्य, भाग्यभाजं वभाज यम् ॥ ३३ ॥ येन दिश्विजये रेमे, दोष-
 दूम्भविशेदिता । जलान्तारोपितैर्भूयैः । शरैरिव दुरोदरे ॥ ३४ ॥ सम्यक्त्वं हृदये विभ्रद्, यः कारुण्यैकनीरुधिः ।
 जेगीर्यतेऽत्र परस्मा—हंत इत्यनिशं बुधैः ॥ ३५ ॥ परोरजोभिर्विद्याद्यै—गुणैर्वरशिरोमणिः । पाणिग्रहाहार्यसत्यर्थं, त्वां
 नृपोऽर्थयतेऽद्य सः ॥ ३६ ॥ तद्भद्रे ! परिणीयासुं, राजानं विश्वरंजनम् । रमस्वाव्याहतस्वेच्छं, कौमुदीव त्वमुन्मदा
 ॥ ३७ ॥ नक्रस्य वक्त्रीकरणात्, स्वीयारोचकतामथ । प्रकाशयती चौलुक्ये, करुणाऽऽह स तां प्रति ॥ ३८ ॥ स्तुत्वा
 नृपमिमं त्वं मां, विग्रलंभयसे किमु ? । न हि स्त्रीणां महीशेन, विवाहः स्यात् सुखावहः ॥ ३९ ॥ परिणीय बहुस्त्रीषु, रतः
 प्रायेण कामिनीम् । न पश्यति पुनः पूर्व-भववैरीव भूपतिः ॥ ४० ॥ कुमार्गेव वरं नारी, वरं श्रामण्यशालिनी । न पुन-

१ इक्ष्वां स्वापीनां करोति २ महत्ताम्, ३ स्वमतिम्, ४ सोत्साहम्, ५ शर्करासोकिम्, ६ मणिः, ७ वैवया ८ पराक्रम्यभिमानभेदेकेन, ९ पातकै-
 अशुशुद्धिक्वामिर्वा, १० बृते ११ पुन पुनरतिशयेन वा गीयते, १२ रजसः पर-ये ते परोरजसः-दोषादिता, तै., १३ सहर्षा,

बहुसापहय—दुःखिता नृपतेः प्रिया ॥४१॥ महीपमेव चैत् कामं, कामयेय तदा कुतः । मुंचेय दशवक्रादीं—खैलोक्य-
प्रकटश्रियः ॥ ४२ ॥ तन्मे पतिः स एव स्याद्, यः सत्यादिगुणाकरः । निर्धाराद्विणं हिंसां, व्यसनानि च वर्जयेत्
॥ ४३ ॥ ततः पल्लवितप्रायां, दृपेयां विदुषी हृदि । अभ्यधत्त पुनर्दूती, तां प्रति प्रीतिमारिणी ॥ ४४ ॥ भद्रे ! सिद्ध-
मिदं कार्यं, यदसौ नरनायकः । तवैवास्त्युचितः प्रेयां—स्त्वदुक्तगुणयोगतः ॥ ४५ ॥ किंचामक्षयमयं लक्ष्म्या, त्वत्पी-
त्यर्थमिव शुभवम् । स्वदेशे परदेशे च, हिंसादिकमवारयत् ॥ ४६ ॥ तं मत्वा स्वोचितं ह्रीणां, हृष्टा च करुणाऽवदत् ।
एतत्किंचिन्न जानेऽहं, तातो जानाति मेऽखिलम् ॥ ४७ ॥

ततो निवृत्य दूत्याऽस्मिन्, वृत्तान्ते गदिते सति । प्राप्तस्वर्ग इवोदशां, रूर्जेन्द्रो मुदं दधौ ॥४८॥ तेनाथ ज्ञापितस्तस्या—
स्तद्वृत्तं हेमसूरिराद् । प्रबोध्य धर्मधात्रीन्द्रात्, कृपां तस्मै व्यतीतरत् ॥ ४९ ॥ अथ लभे शुभे भाव—वारिणा
विहितोऽहवः । अभिप्रहृष्टतानत्या—कल्पः सत्कीर्तिचंदनः ॥ ५० ॥ सदाचारमयच्छत्रो, हृदि सम्यन्धरत्नभृत् । दान-
कंकणरोचिष्णुः, संवेगजमाश्रितः ॥ ५१ ॥ व्रतभंगकमूयिष्ठ—जन्यलोकपुरस्कृतः । भावनाऽद्भुततनारीभिः, कृतोरुध-
वलध्वनिः ॥ ५२ ॥ क्षमाभगिन्या प्रारब्ध—लक्षणोत्तारणक्रियः । निर्गल भूपतिर्गोहृत्, पौषधागारमागमत् ॥ ५३ ॥
चतुर्भिः कलापकम् ॥ आगल्य विरतिभ्रश्चा, कृतमांगलिकस्थितिः । शमाद्यैः शालकैः प्रोक्त—सरणिर्मध्यमाविशत् ॥५४॥

१ निर्गतो वीरः—पतिः. पुत्रो वा यथा सा—पतिपुत्ररहिता स्त्री. २ द्युच्छा. ३ जानाना. ४ लज्जिता. ५ कृतज्ञान. ६ आकल्प—वेशः. ७ द्वादशव्रतभंगकल्प-
हुज्वलोकै (जानैव्या पुरुषै) अग्रत कृत . ८ कृतपौषधागारसर्थात् .

स्नातां मादवनीरेण, शीलश्रीवरचीवराम् । सत्यकूर्णसकधरां, ध्यातद्वितयकुंडलाम् ॥ ५५ ॥ स्फुरन्नवपदीहासं, तपो-
 भेदोरमुद्रिकाम् । आनाथयत् स्वतनयां, तत्र श्रीधर्मभूपतिः ॥ ५६ ॥ युगम् ॥ ततोऽहंवेवताऽव्यक्षं, करुणापाणिपंकजम् ।
 ललौ चैलुक्थभूपालो, निर्मयोदमुदम्बुधिः ॥ ५७ ॥ कृपया पाणिपद्मेन, स्पृश्यमानं निजं करम् । दृष्ट्वा तं मानयन् धन्य-
 मेवसूचे नृपो हृदा ॥ ५८ ॥ पाणे ! त्यक्ताऽन्यकृत्येन, यदपूजि जिनस्वया । तत्प्रभावाद् वभूवास्याः । कराभ्येपस्तव
 ध्रुवम् ॥ ५९ ॥ अनीरैल्लभसन्धेन, धर्मपुत्रीकरांबुजम् । आसाद्य दक्षिणत्वं स्वं, त्वया द्वेधाऽपि दर्शितम् ॥ ६० ॥
 श्रुतोदितश्राद्धगुण—प्रयास्यकलशावल्लिम् । कृत्वा श्रद्धामयीं वेदां, विचारोच्छ्रिततोरणाम् ॥ ६१ ॥ जहीष्य च प्रवो-
 धाऽग्निं, तर्पितं तत्त्वसर्पिणा । तं प्रदक्षिणयासास, सवधूकं त्रुपं गुरुः ॥ ६२ ॥ युगम् ॥ जामात्रे ददिवान् धर्मः, पाणि-
 मोचनपवीणि । सौभाग्यारोग्यवह्नीयु—र्बलसौख्यान्यनोकथा ॥ ६३ ॥ एवं महेन संवृत्ते, पाणिग्रहणमंगले । प्रणेभि-
 वांसं राजार्थं, सूरिराजोऽन्वशादिति ॥ ६४ ॥ या प्रापे न पुरा निरीक्षितुमपि श्रीश्रेणिकाद्यैर्दृष्टैः, कन्यां तां परिणायितो-
 ऽसि नृपते ! त्वं धर्मभूमीशितुः । अस्यां प्रेम महद् विधेयमनिशं ह्यब्जं च नैतद्दचो, यस्मादेतदुत्तरुप्रसंगवशातो भावी भृशं
 निर्दूतः ॥ ६५ ॥ (शार्दूलविक्रीडितम्) ततः स्वसदनं प्राप्य, तदैव धरणीधवः । विधिना करुणादेव्याः, पट्टबंधविधिं
 व्यथात् ॥ ६६ ॥ सर्वोत्कृष्टगुणैर्दृष्ट्वा, तां चेतश्रीतिकारिणीम् । निर्जप्रकृतिवद् भूयः, क्रदावन मुमोच न ॥ ६७ ॥ अतिप्रीतं

१ कृपाहस्तद्वारा, २ निजहस्तम्, ३ दुष्प्रापं, ४ चतुरासं वासेतारं च, ५ खक्रीयं, ६ सौभाग्यं—सर्वजीवप्रियत्वम्, ७ दीप्यम्, ८ सयुगे सति, ९ विद्वयामास, १० सुखी, ११ पट्टाशीपदविधिम्, १२ निजस्वभाववत्.

प्रियं मत्वाऽ—मिदधे धर्मनंदिनी । मोहं जित्वा पुनः स्थाने, स्थाय्यतां जनको मम ॥ ६८ ॥ विमृश्य धर्मभूषेन, समं तत्क्षणमेव सः । सख्यानसेनानाथेन, तसैन्यान् समनीनहत् ॥ ६९ ॥ भगिनीपतिसाहाय्या—च्छमाद्या धर्मनंदनाः । प्रगल्भाञ्चक्रिरे 'श्रीष्म—योगदर्शकरा इव' ॥ ७० ॥ औचिल्यच्छत्रभुञ्जयाथ—सदाचारोरुचामरः । सत्यसत्ताह-
भाग्यं ज्ञान—तपःप्रभृतिकायुधः ॥ ७१ ॥ विपश्येत्सपेक्ष—शमाद्युरुपरिच्छदः । अध्यासामासिवाँन् धर्म—
भूभृदास्त्रिव्यासिधुरम् ॥ ७२ ॥ युग्मम् ॥

अथ योगेनै गुप्तांगो, जिनाज्ञाकृतशीर्षकः । सत्वकौश्लेयकः शुद्ध—ब्रह्मास्त्रविलसद्द्युतिः ॥ ७३ ॥ विवेकोद्दंडकोदंडो,
मूलोत्तरयुगाशुगः । भावनाद्भुतशस्त्रीकी, माध्यस्थ्यशितकुंतभृत् ॥ ७४ ॥ गुरुच्छसशिलांबंधो, दत्ताशीः सर्वसाधुभिः ।
वैराग्यगजमारुक्ष—द्यूपो देहीव विक्रमः' ॥ ७५ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ सहिने धर्मनाथेन, ससैन्येन समन्वितः । मोहराजं
पराजेतुं, प्रतस्थे मर्नसाऽथ सः ॥ ७६ ॥ मार्दवाजवसौम्यत्व—विनयाभिग्रहादयः । विभ्रांचक्रिरे तस्य, तदा
नासीरवीरताम् ॥ ७७ ॥ स्थित्वा मोहपुरासन्धे, क्वापि तं प्रति भूपतिः । ज्ञानार्दशाह्वयं दूतं, निस्तृष्टार्थं विसु-
ष्टवान् ॥ ७८ ॥ स राजद्वारमापन्नो, दुर्ज्ञानाल्येन वेत्रिणा । पुरस्कृत्य स्वयं नीतो, मोहपृथ्वीन्द्रपर्पदम् ॥ ७९ ॥

१ समसत्त्वयत् ३ कूर्दयामासु . ३ शत्रुविनाशाशिलपुक् . ४ उपविष्ट . ५ योगेन—मनोयोगादिना . ६ शिरस्त्राणम् . ७ खड्ग . ८ छुरिकायुक्त . ९ तीक्ष्ण .
१० हेमाचार्येनितरक्षाविधि . ११ मनोद्वारा . १२ अग्रसररुप्रमदता . १३ ज्ञानदर्पणवामानम् . १४ उग्रमोर्भावशुशील, स्वयं वदति चोत्तरम् । चविष्ट. कुर्वते
कर्म, निष्ठार्थंस्तु स स्मृतः ॥ १ ॥

तत्रोद्यमदुर्धर्षं, प्रकर्मप्राप्तवैभवम् । दूततोऽपि दुरालोकं, दुष्टदृग्विषसर्पवत् ॥८०॥ जगज्जनजयोत्सिकैः, क्रोधाद्यैस्तनुर्धु-
 तम् । कुठैरिवोच्छ्रै-मिथ्यात्वाद्यैर्भटयुतम् ॥८१॥ मनसाऽप्यपरजख्यं, 'परित्रासमिवांगिनम्' । मोहराजं महाराजं, ज्ञानाद-
 शो ददर्श सः ॥८२॥ त्रिमिथिशेषकम् ॥ तं तादृक्षं निरीक्ष्यापि, न भयघ्रांतमानसः । दूतो दौत्योचितं वाक्यं, जगद्वैवं तदयतः
 ॥८३॥ रे मोह ! त्वं ससैन्योऽपि, पुरा येन व्यजीयथाः । तस्य श्रीहेमसूरीदोः, पादपद्मैकशब्दपदः ॥८४॥ पराजिगीषमाणस्त्वां, संप्रा-
 षेत्स्वपुरांतिकम् । क्ष्मापः कुमारपालोऽयं, ग्रहिणोति स्म मामिह ॥८५॥ युग्मम् ॥ विश्वमाक्रममाणेन, भवताऽभ्युन्मदिष्णुना ।
 च्याव्यते स्म निजस्थानाद्, धर्मनामा महीपतिः ॥८६॥ आश्रमं हेमसूरीयं, संश्रितस्तद्विरा सुताम् । निजां कृपाख्यां चैलु-
 क्य-भूमृता पर्यणायत् ॥८७॥ अभिषेक्तुं पुना राज्ये, श्वशुरं स कृतज्ञधीः । अथस्यति सतामेवं, रीतिर्हि प्रीतिवृद्धये
 ॥८८॥ ससैन्यो धर्मनाथोऽपि, तत्पार्श्वे वर्तते जैथी । तदागत्य तदाज्ञां त्वं, शीर्षे श्रेषात्वमापय ? ॥ ८९ ॥ अन्यथा खलु
 चैलुक्य-स्त्वां ससैन्यमपि क्षणात् । धंसिष्यते यथा हस्ती, समूलमपि पादपम् ॥ ९० ॥ श्रुत्वा तत् सा सभा भेजे,
 मथ्यमानाव्हिलोलताम् । अंधंभविष्णवः स्फूर्त्या, कोपाद्याश्चैवमूचिरे ॥ ९१ ॥ रे रे कोकूथते कोऽयं, खरवन्मुखः
 पुरः ? ! हन्यतां दासवद् गाढं, गले धृत्वा च कृष्यताम् ॥ ९२ ॥ हंतुमुत्तिष्ठमानेषु, मिथ्यात्वादिभटेष्वथ । निवार्य तान-
 वार्यश्री-मोहस्तं दूतमूचिवाच ॥ ९३ ॥ रे रे मयि जगज्जैत्रे, वज्रिणीवात्र दीव्यति । हेमाचर्येण को मोहः,

१ उदयं गच्छते नोभिरपराभवनीयम्. २ उद्वैतः. ३ द्रवसा क्रमं दौलं. ४ हेमचक्रण. ५ जितः. ६ पालेक्षुम् इच्छन्. ७ कभ्युन्मायति इत्येवं शील्यतेन.
 ८ पि-क्ष-पोऽन्यकर्मणि, घातुतामनेकार्थत्वाद्-प्रयत्नं करोतीत्यर्थः. ९ जयवीर्येवर्गीलः. १० गर्वेण चेष्टया वा. ११ अतिवायेन क्रवते इति कोकूथते.

पराजिघे निगद्यताम् ? ॥ ९४ ॥ सिसंधामथिषुः सोऽयं, चैलुक्यो युक्तमागमत् । न वेत्ति यदयं मूढो, मर्दोर्विलमन-
 र्गलम् ॥ ९५ ॥ असौ धर्मः परं केन, मुखेन ग्राप्तवानिह । यो मया क्लीबवच्चक्रे, स्थानम्रष्टो निजौजसा ॥ ९६ ॥ वर्षीय-
 स्वात् पुरा जीवन्, युक्तोऽयं सांप्रतं मया । करिष्यते रणमखे, निश्चितं प्रथमाऽऽहुतिः ॥ ९७ ॥ युक्तं धर्मोऽतिवृद्धत्वा—
 जज्ञे मरणसंमुखः । परं परार्थं त्वद्भूषः, किं युमूर्षति मूर्खवत् ? ॥ ९८ ॥ हुं ज्ञातं धर्मनदिन्या, प्रेरितस्तातसंपदे ।
 त्रियतेऽयं हहा योषि—दृश्यानां क्रियती हि धीः ॥ ९९ ॥ मर्तव्यं मत्करेणैव—ममीभिरिति वैधसीम् । लिपिं स्वां
 सूतृतीकर्तुं, युक्तमत्रापतन्नमी ॥ १०० ॥ अहमायात एवायं, त्वत्पृष्ठे रे युयुत्सया । तमपि त्वं रणौत्सगे, दर्शयेः स्वामिनं
 निजम् ॥ १०१ ॥ ततस्तस्मिन् गते दूते, मोहो धृकुटिभीषणः । सैन्यं दुर्ध्यानसेनान्या, तत्क्षणं समवर्मयत् ॥ १०२ ॥
 धारयन् कवचं काये, स्फूर्जन्मात्सर्यनिर्मितम् । परस्त्रीरूपदुष्कृत्य—ग्रमादाद्यज्ञभासुरः ॥ १०३ ॥ नास्तिव्यद्विपमा-
 स्थाय, मोहभूषो रिपून् प्रति । वचालान्यार्थवाचाल—कुशास्त्रसचिवादिभ्युक् ॥ १०४ ॥ युमम् ॥ स्तब्धत्वानाजवक्रोर्ध-
 विगानव्यसनादयः । बहुधा वल्गु वल्गौ, वधूदुस्तस्युरस्सराः ॥ १०५ ॥ अन्वक् प्रतस्थिरे तस्य, क्रोधाद्यास्तनया
 घनाः । मिथ्यात्वाद्याश्च योद्धारो, वैरिग्रसैकलालसाः ॥ १०६ ॥ अर्वाक् चैलुक्यसेनाया, निवेश्य स्वबलार्थिनीम् ।
 आहूयामाल्युन्नादीन्, व्याजहारेति मोहराद् ॥ १०७ ॥ अहो चित्रमहोचित्रं, जीवद्भिः किं न वीक्षयते ?, पुंस्युष्टैः
 कोऽपि चैलुक्यो, यन्मामपि जिगीपति ॥ १०८ ॥ शक्रादयोऽपि यद्गसाः, सह तेन हहाऽधुना । जत्तिष्ठते युधे (धि)

१ युद्धयोः २ समासमध्ये, ३ कृत्स्नितबहुभाषी, ४ निर्द्व, ५ अस्त चैष्टमना, ६ पृष्ठे, ७ सेनाय, ८ युगान् पञ्चोत्तर, ९ ममापि, १०

मर्त्यः, इत्यं देवस्य पश्यत ? ॥ १०९ ॥ ममेयमेव चित्तोच्चै—र्षदिमौ महुजौ कथम् । त्रैलोक्यवल्लुटाकौ, वृक्रीटं निह-
 निष्यतः ? ॥ ११० ॥ इत्यवज्ञापरं वीक्ष्य, चोलुक्त्रे ह्यं महीश्वरम् । मंत्री सिध्याश्रुतं नाम, तमूचे समयोचितम् ॥ १११ ॥
 नृक्रीट इति देव । त्वं, राजर्षिं माऽवजीर्णः । लोकान्मया श्रुतं क्रोडपि, परात्सांश इवास्त्वयम् ॥ ११२ ॥ विदन्नपि
 तव प्रौढिं, यः सह त्वदरातिना । अभियेणयति स त्वां, स सामान्यो भवेत् किमु ? ॥ ११३ ॥ निर्वास्ताऽमुना हिंसा,
 भ्रुता स्वार्मिस्त्वयेक्षिता । तव द्यूतादिभिन्नाणां, यच्चक्रे तत् किमुच्यते ? ॥ ११४ ॥ गुरौ चैतस्य पृष्ठस्थे, प्रतिदेवं इव
 स्वयम् । अलम्भूणुर्न देवोऽपि, किं वक्तव्यः परः पुनः ? ॥ ११५ ॥ वलेनास्वैध धर्मोऽपि, वैरप्रतिचिकीर्षया । प्राप्तोऽस्ति
 'समये कार्यं, न साधयति कः सुधीः ?' ॥ ११६ ॥ तदयं समरारंभः, स्वार्मिंश्चिद्योऽस्ति वस्तुतः । अमात्ये निगदत्येवं,
 चुकुपुर्मोहंनंदनाः ॥ ११७ ॥ ततः क्रोधोऽभ्यधात् केयं, भीतिः ? कथय मे यथा । वडवाग्निरिवाशेषं, शोषये द्विद्वल्लो
 दधिम् ॥ ११८ ॥ ऊचे मानोऽभिमानीश्रो, लुह्वाऽऽचारवी(वि)लोचनम् । विश्वमन्व्यंघयाग्येतत्, क्रोडस्त्वयं हैतको नरः ?
 ॥ ११९ ॥ दंभोऽवदत् ससरंभो, देवानामपि वंचके । मयि तिष्ठति सैव्येऽत्र, जयः सांशयिकः किमु ? ॥ १२० ॥ निःक्षीभः
 प्रोचिवाथै लोभ—स्तृष्णापूरे निमज्जयन् । जगत् पयोषिवत् सर्वं, निरुध्ये विधिर्नाऽपि न ॥ १२१ ॥ तावत् कामभटो
 वभाण क्रदकाटीपो वृथाऽयं भटा, भाष्य(र्षं)ते किमिहोद्भटा ? मम विभो । क्षिप्रं समादिश्यताम् ? । एकोऽपि ग्रंथंनं विनैव चलह-

१ सुम्, २. मोहमहीपम्, ३ अवज्ञा मा ऊक्, ३ देवस्य सहस्रं प्रतिदेवं तस्मिन्, ४ अल (समर्थ.) भवतीत्येवशील.. ५ नद्यप्रायः, ६ सोऽसाह . ७ निर्भयम्.
 ८ देवेन. ९ सेनाडंवर. . १० युद्धम्.

कंचकटाक्षच्छटा-पाशैर्वीकुलं नियम्य सकलं, मुंचे यथा ते पुरः ॥ १२२ ॥ (शार्दूलविक्रीडितम्) सुभदानां विभा-
 ल्योच्चै-रित्साधारंभदीं पटुम् । जितकाशीव मोहद्वं; प्रधनावनिमानशे ॥ १२३ ॥ तावद् द्रुतोऽपि सज्ज्ञाना-
 दशोऽभ्येय निजं प्रभुम् । द्विषामामूलचूलं तं, वृत्तांतं सर्वमूचिवान् ॥ १२४ ॥ तस्मिन्म्यानिशं ज्ञांता, अपि ते प्रश-
 मादयः । वैप्रबोधदुर्धर्ष-प्रकर्षाः प्रभुमुचिरे ॥ १२५ ॥ अहो दृष्ट्वाऽतिशांतान् नैः, कैःऽमी प्रजगल्लिरे । दीपे मंदायमाने
 हि, स्फुरति तिमिरोर्मयः ॥ १२६ ॥ कोऽस्ति मोहो वराक्रोऽयं? तस्य पुत्रा भटाश्च के? । दलथामोऽधुनैवैतान्, कणवत्
 स्वामिशासनात् ॥ १२७ ॥ अस्माकं क्रामतां शबून्, समुद्राणां वलोर्मिलिः । वेलोयते तवाज्ञैव, दैवेनापि दुराक्रमा
 ॥ १२८ ॥ भवतु ज्ञास्यते सर्वं, रणसीन्नीत्युदीरयन् । धर्मद्वो गूर्जरेद्रश्च, द्वंद्वार्थमुदतिष्ठताम् ॥ १२९ ॥ विधाय धर्मनाथं
 तं, ससैन्यं पृष्टरक्षिणम् । अलंचकार चोल्क्यः, क्षेत्रं द्विषदविष्ठितम् ॥ १३० ॥ दृष्ट्वा च मोहं दर्पिष्ठं, द्रुयोऽवोचत् समेहि
 भोः । आबोमेव रणक्रीडां, तन्वहे संतु सैनिकाः ॥ १३१ ॥ 'वपुष्मदिव सत्त्वं' तं, दृष्ट्वा चोल्क्यममग्रतः । धूमायमान-
 क्रोधाग्निः, स्नाह मोहमहीपतिः ॥ १३२ ॥ रे पुंस्त्रीट ! समंततस्त्रिभुवनीमाक्रम्य तैर्विक्रमैः, शक्राद्या अपि चक्रिरे फिल
 मया येन स्वदासा इव । प्रलयंशुद्रशुद्रविग्रहधिषया मोहस्य तस्याग्रत-स्तिष्ठन् धार्ष्ट्यंवेशेन सांप्रतमसि त्वं क्रोऽपि

१ मायेंद्रजालसंग्राम-क्रोधोच्छ्रान्तादिचोष्टेः (उद्धतं-बाहुम् उच्यते खड्गप्राणणम्) । चयुक्ता पणवंधावै-रुद्धाऽऽरम्भटी मता ॥ १ ॥ (उद्धृता-अत्र
 इत्यर्थः) इति एवंरुपा रचनाम् २ जितेन-जयेन काशते इति जितकाशी. ३ प्राण. ४ वैराजप्रज्ञा परामविदुप्रशक्य प्रकर्ष-उत्कर्षो येषां ते ५ अस्मान्. ६
 शत्रव, ७ महत्ता प्रक्ययति-श्रुता कुर्वन्ति. ८ अतिगच्छन्ताम्. ९ तीरायवे-तीर इव आचरति. १० दूतान्. ११ निर्लज्जतावशेन.

वीराङ्कुरः ? ॥ १३३ ॥ (शार्दूलविक्रीडितम्) चौलुक्योऽपि तसूचिवान् वदसि रे यत् त्वं निजं विक्रमं, त्रैलोक्यकर्म-
 यादिकं तदभवज्जीर्णं परं संग्रति । स्थित्वोर्ध्वं समरे यदि क्षणमरे ! कंडूलेमहोर्विल-कीडां सोढुमधीशोपे ननु तदा
 जाने तव स्फूर्जितम् ॥ १३४ ॥ (शार्दूलविक्रीडितम्) श्रुणु किंच प्रतिज्ञां मे, जित्वा त्वां प्रधनेऽधुना । धर्मं चेत् स्थापये
 राज्ये, तदाऽहं वीरकुंजरः ॥ १३५ ॥ तन्निशम्य भृशं कुद्धो, मोहो वीरधुरन्धरः । अस्त्राणि यपितुं लग्नो, जलानीव
 पयोधरः ॥ १३६ ॥ अशोपयन्नृपस्तानि, प्रत्यखैरतिदारुणैः । सरांसि किरणैस्तैत्रि-निंदाघद्युतिमानिव ॥ १३७ ॥ यद्यदहं
 स चिक्षेप, परस्त्रीव्यसनादिकम् । योगगुह्ये नृपगोेऽधात्, तत्तद् ग्राब्णीव कुंठताम् ॥ १३८ ॥ ततः क्षीणसमस्ताड्यो,
 अष्टबुद्धिरिवोच्चकैः । किं किरोमि ? क्व यामीति ? , व्यामोहं मोहराद् दधौ ॥ १३९ ॥ तावद् राजर्षिणा मोहो, ब्रह्माख्येण तथाऽऽ-
 हतः । यथा क्लीच इवाऽनेशद्, रणाद् विश्वेऽपि पश्यति ॥ १४० ॥ जितं जितमिति प्रोच्य, तदा चौलुक्यमूर्द्धनि । यना-
 लीव व्यधात् पुष्प-वृष्टिं शासनदेवता ॥ १४१ ॥ अभिपिच्य ततो राज्ये, धर्मभूषं स भूपतिः । नमस्वितुं समायातो,
 गुरुणेति न्यगद्यत ॥ १४२ ॥ सत्पान्नं परिवित्य धर्मनृपतिसुभ्यं स्वपुत्रीं ददौ, तद्योगात् त्वमजायथास्त्रिभुवने श्लाघ्यप्रि-
 यासंगमः । स्मृत्वाऽस्योपकृतिं निहत्य च रिपुं मोहाख्यमत्युत्कण्ठं, राज्येऽप्येतमथाः कृतज्ञ ! सुचिरं चौलुक्य ! नंदास्ततः
 ॥ १४३ ॥ (शार्दूलविक्रीडितम्) राजर्षिरथ हर्षेण, विवेक इव देहवान् । हेमार्चयं प्रति प्रोचे, विचाररुचिरं वचः
 ॥ १४४ ॥ प्रभो ! त्वदुपदेशेन, निवेशनेव सद्धियाम् । ज्ञातं धर्मस्वरूपं त-च्चतुर्विधं प्रत्रोध्यताम् ॥ १४५ ॥ ततो विज्ञा-

१ वीरकुज . २ कंडूलेमहोर्विलकीडां ३ समर्थो भवसि . ४ गर्जितम् . ५ प्रवेगेन, आश्रयेण-गृहेणेत्यर्थो वा .

तसिद्धान्त-सारः सूरिसचिचिका । नक्तुं प्रचक्रमे स्फार-सुधोद्गोरिमया गिरा ॥ १४६ ॥ चतुर्गतिभोवोदाम-वनभञ्जनकुञ्जरैः ।
दानशीलतपोभावैः, स धर्मैः स्याच्चतुर्विधः ॥ १४७ ॥ तत्र त्रिधा भवेद् दानं, निदानं स्वशिवश्रियाम् । अभयज्ञान-
धर्मोप-ष्टंभरूपप्रभेदतः ॥ १४८ ॥ प्राणिनां मृत्युभित्ताना-मभयापणमञ्जसा । पुण्यश्रीकोशसर्वस्वं, तदाद्यं प्रणि-
गद्यते ॥ १४९ ॥ सुमेरोर्न परं स्पष्टं, गगनान्न परं पृथु । वाङ्मूर्त्तं परमसाध-मभयान्न परं हितम् ॥ १५० ॥ साधूनामागम-
ग्रन्थ-रूत्रार्थाध्यापनादिभिः । प्रबोधवर्द्धनं यत् तत्, ज्ञानदानं विदुर्दुघाः ॥ १५१ ॥ येन प्रोछासितं ज्ञान-मज्ञानध्वान्त-
भास्करम् (रः) । तृतीयं लोचनं तेन, दत्तं विश्वाश्रीगोचरम् ॥ १५२ ॥ यदर्पणेन श्रामण्यं, निर्वाहल्यनगरिणाम् । धर्मो-
पष्टंभनात् तत् स्यात्, तृतीयं दानमुत्तमम् ॥ १५३ ॥ निराशंसः प्रसन्नास्य-श्रंचद्रोमाद्यभाक् सुधीः । पात्राय शुद्धमन्नाद्यं,
दद्यात् पुण्यभिवृद्धये ॥ १५४ ॥ ज्ञानं क्रियाऽन्वितं यस्मिन्, माणिक्योद्भासिद्हेमवत् । दौर्गत्यपालपातवृत्त्यात्, तत् पात्रं
विदुरा विदुः ॥ १५५ ॥ दयादानं पुनर्देयं, पात्रोपात्राविवेचनात् । दुःस्थोपकारकर्त्वेन, तदप्युद्दामपुण्यदम् ॥ १५६ ॥
तस्य दानस्य माहात्म्यं, केऽभिष्टोत्तुमधीश्रान्ताम् (धराः) । पाणिं प्रसारयत्युच्चै-र्जगदीशोऽपि यत्कृते ॥ १५७ ॥ वपुरदुपमरूपं
भाग्यसौभाग्ययोगः, समभिलषितसिद्धिर्बभवं विश्वभोग्यम् । सुखमनिशमुदारं स्वर्गनिश्रेयसाप्तिः, फलमविकलमेतद्,
दानकल्पदुमस्य ॥ १५८ ॥ (मालिनी) सर्वतो देशतो वाऽपि, यद् ब्रह्मव्रतसेवनम् । तच्छीलं कीर्त्यते कीर्त्तैः, स्थूलं

१ सूरिश्रेष्ठ-प्रकृतसूरैः । 'भक्तिसिद्धयौ नियतलिङ्गा न्तु विशिष्यविश्राः' इति सिद्धान्तकौश्याम् 'प्रसंसादनवैश्व' इति श्लोके । २ उभया उक्तारोऽस्यामिति
सा उद्योद्गोरिमा तथा । ३ पाता-रक्षक . ४ पात्रापात्राविचारात् . ५ उत्सोत्सयोगः ।

करंणमग्रिमम् ॥१५९॥ कथं शीलं तुलयितुं, कल्पदुः किल कल्पेताम्! अकल्पितं फलं दत्ते, यत् कलावपि सेवितम् ॥१६०॥
चित्तस्य करुणानाञ्च, विविधेष्विष्टवस्तुषु । यदिच्छाऽनुत्थनं तत् स्यात्, तपः पापाविधकुंभभूः ॥१६१॥ दौर्भागिनेयानिव
यान्, मुक्तिञ्ची नाभिलष्यति । तपस्तेषां स्फुरत्येव, सुभंगकरणं परम् ॥ १६२ ॥ दानादिधर्मकृत्येषु, प्रीतिरात्यन्तिकी
हृदः । भावो भवेद् भवान्भोद-भ्रैरणैकसमीरणः ॥ १६३ ॥ निःशेषमपि दानाद्यं, भावैकेन वर्जितम् । न स्यात् स्वादु-
तमं भोज्यं, विना कालवणं यथा ॥ १६४ ॥ इत्थं चतुर्विधं धर्मं, त्रिधुध्याऽऽराधयन् सुधीः । भुक्त्वा राज्यश्रियं
याति, मुक्तिं विक्रमराजवत् ॥ १६५ ॥

तथाहि धातकीलड—भरते भारिते श्रिया । पुरं शिवपुरेत्याख्य-मभूद् भूमिविभूर्पकम् ॥ १६६ ॥ यत्र लोकोऽप-
शोकोऽस्त—विपदः संपदः सदा । सुखं न दुःखसंपृक्तं, भोगो रोगोद्भवोऽब्धितः ॥ १६७ ॥ नृपत्तत्र हरिश्चन्द्र—श्चन्द्रो-
ज्ज्वलयशा बभौ । चन्द्रतुल्यद्युतिश्चन्द्रः, इवाऽऽसेचनकः सताम् ॥ १६८ ॥ विपक्षक्षितिनाथानां, यशांसि विशदान्यपि ।
अश्वन् कौक्षेयको यस्य, काल एवाऽऽस्त कौतुकम् ॥ १६९ ॥ तत्रिय्या रोहिणीत्यासी—च्छीलरत्नाधिरोहिणी । रोहिणीं
या पराजिग्ये, सौभाग्याद्भुतवैसवैः ॥ १७० ॥ त्रिविक्रम इवासीम—विक्रमत्तत्र विक्रमः । राजपुत्रोऽभवद् रौद्र—
दारिद्र्योपद्रुतः परम् ॥ १७१ ॥ स नानोपायनिष्णोऽपि, निर्भाग्यग्रामणीरिव । अनामुवच् धनं क्वाऽपि, दध्यौ निर्वेद-

१ (कीर्ति.) स्थूल त्रिपयवेऽनेन (नीलेन) तत. २ समर्थो भवेत्. ३ इद्रियाणाम्. ४ किंचिदुत्पन्नं कालवणम्. ५ द्युतैः, प्र. ६ भूमिविभूषणम्, प्र.
७ शीलरत्नमधिरोहतीत्येवशीला. ८ 'रजपूत' इति भाषायाम्.

मेदुरः ॥ १७२ ॥ हृद्वाऽर्धेन विना तेऽर्मी, मम शौर्यादयो गुणाः । वृथाऽजनिपताऽङ्केन, विमुक्ता विन्दवो यथा ॥१७३॥
मन्येऽहं धनमेवैकं, विश्वसंजीवनौषधम् । यद्दशैनेऽपि जीवन्ति, जनाश्चित्रमिदं पुनः ॥ १७४ ॥ दौष्ट्यं नापरं नैस्व्यात्,
सौष्ट्यं नापरं धनात् । बुद्धेति धीधैर्धन्यं, धनमेवाव्यर्थमूर्जितम् ॥ १७५ ॥ ततो धनासये देशा-न्तरे प्रास्थित विक्रमः ।
उद्योगो हि धुरीणत्वं, धत्ते श्रीप्राप्तिसिद्धेस्तु ॥ १७६ ॥ स भ्रमन् कानने क्वाऽपि, स्वभायमिव देहभृत् । इष्टवान् धर्म-
नितैन्द्रं, मुनिचन्द्रामिधं गुरुम् ॥ १७७ ॥ तं ज्ञानिनमिवाभ्युत्थ, नमस्कृत्य च विक्रमः । पृष्टवान् भगवन् ! कस्मा-
न्मम नास्ति धनं धनम् ? ॥१७८॥ गुरुत्वे त्वया यत् प्राग्, दानधर्मो न निर्ममे । यतेरिव ततो जात—माकिंचन्यसिद्धं
तव ॥ १७९ ॥ जल्पन्तो देहि देहीति, दारिद्र्यायेसरा इव । भिक्षन्तेऽनुगृहं केचिद्, यत् तत् कार्पण्यनैपुणम् ॥ १८० ॥
एकमेव हि देहीति, वाक्यं जिह्वांचलस्थितम् । दातुर्गौरवमाधत्ते, याचकस्य तु लाघवम् ॥ १८१ ॥ संग्रहे साग्रहाः सन्ति,
कीटाद्या अपि कोटिशाः । दानेऽतिविदुराः प्रायो, देवा अपि न केचन ॥ १८२ ॥ क्षिप्वा गतौ निरुच्छ्वासा—मिव ये
कुर्वते श्रियम् । दुष्टाशयेव इष्ट्याऽपि, सा न पश्यति तान् पुनः ॥ १८३ ॥ तदेकाग्रमना दानं, सेवस्व स्वानुमानतः ।
यथाऽनेन घनेनेव, दौस्थ्यदाहः प्रयाति ते ॥ १८४ ॥ किञ्चैव मा स शंकिषा, ददास्यल्पधनः किमु । दारिद्र्ये दानम-
ल्पिष्ठ—मपि पुण्यर्द्धिपुष्टये ॥१८५॥ न पात्रसात् कृतं क्वापि, याति पश्य पयोनिधेः । घनापितं पयः सिन्धु-भूय भूयोऽ्यु-
पैति हि ॥१८६॥ स्वीकृत्य तद् गुरोर्वाक्यं, विक्रमः प्रस्थितस्ततः । यत् तत् प्रतिदिनं यच्छन्, गुर्वीमूर्वी विचेरियान् ॥१८७॥

१ एककार्यक विना विद्व (एकत्रापिनानामीडा). २ एस्मेवं, अ. ४ कु. अ. ५ द्वि० अ. ६ अ. ६ अ. ६ अ.

सोऽन्यदा विपिने काऽपि, दधौ चूततलस्थितः । कथं लक्ष्मीं समानेष्ये, करिष्येऽपि च पात्रसात् ॥ १८८ ॥ तावत् तत्रान्ति-
 कविले, स्वर्णदीनारमेककम् । दृष्ट्वा निधिरिहास्तीति, खनितुं स विलग्नवान् ॥ १८९ ॥ खाते कियत्यपि क्षोणि—तले
 प्रादुरभून्निधिः । उदरे स्वर्णदीनार—शतपंचकसंकुलः ॥ १९० ॥ परकीयमिमं गृह्णे, नवेति विमृशन् मुहुः । विक्रमो जगदे
 देव्या, पुरोभूय कयाचन ॥ १९१ ॥ तव दानसर्थी बुद्धिं, ज्ञात्वा दातुं निधिं तव । आत्मस्थया मया चक्रे, दीनारः
 प्रकटो विलात् ॥ १९२ ॥ गृह्णीष्व तदिमं स्वेच्छं, भुंक्ष्व च स्वीयवित्तवत् । देव्यामुत्सवेत्यहश्चायां, विस्मेरो विममर्श सः
 ॥ १९३ ॥ दानस्याहो महः किंचिद्, यस्य वासनयाऽपि च । दीयते स्म निधिर्देय, इव देव्या ममाऽनया ॥ १९४ ॥
 विक्रमलं समादाय, स्वीयं वेस्म समाश्रितः । सामान्यगृहमेधीव, जज्ञे तेन मनाक् सुखी ॥ १९५ ॥ निदानं सम्पदां
 दानं, स मत्वा तद्दिनान्मुदा । असेविष्ट विशेषेण, कः स्याद् दृष्टफलेऽलसः ? ॥ १९६ ॥ पुण्यारुणोदयात् तस्य, नेष्टे नैस्व्य-
 तमोभरे । प्रकाश इव सोलासो, नभूवान् विभवः शनैः ॥ १९७ ॥ अन्यदा भोक्तुमासीनो, विक्रमः शुभयोगतः । पार-
 णार्थं गृहप्राप्तं, जिनराजं निरैक्षत् ॥ १९८ ॥ स प्रीत्यंचितरोमांचो, भावनाभरभासुरः । प्रणिपत्य विशुद्धात्नै—जिने-
 श्वरमपारयत् ॥ १९९ ॥ तदा दुंदुर्भयो नेतुः, दिवि मेदुरनिःस्वनैः । विश्वत्रयेऽपि तद्दान-माचक्षणा इवोच्चकैः ॥ २०० ॥
 तद्दानाद्भुतदर्शिन्या, दिवो हर्षाश्रुवृष्टिवत् । गन्धोदकैश्छदाः पेतु—स्तदा विक्रमवेदमनि ॥ २०१ ॥ विस्मेरकुसुमैस्तोम—
 वृष्टिस्तत्सर्दनेऽलसत् । वृन्दारकैर्विरचिता, तं वदान्यमिवाचिन्मुम् ॥ २०२ ॥ तदा द्युपतिताऽर्धेत्—रत्नेहोत्करच्छञात् ।

१ सदा१० प्र. २ नेष्टे, प्र. ३ दातारम्, ४ नवीन०-अपूर्व०.

विक्रमस्याल्ये श्रीः स्वां, राजधानीमिव व्यधात् ॥ २०३ ॥ तेन दानेन तद्देशम्, विद्यतः पुण्यभूपतेः । न्यायमेतद्विती-
वौचै-श्रेलान्युच्चिक्षिपुः सुराः ॥ २०४ ॥ तत् तादृग् महिम प्रेश्य, हरिश्चन्द्रपुः स्वयम् । सपौरोऽव्येत्य पुष्टान, वन्दिवद्
विक्रमं तदा ॥ २०५ ॥ जिनेन्द्रे विहृतेऽन्यत्र, पात्रदानमहोदयम् । इष्ट्वा स्वं मानयन् धन्यं, बुभुजे स महाभुजः
॥ २०६ ॥ ततः कैलाससंकाशं, विरचय्य स्वमन्दिरम् । कलयन् मान्मथीं लीलां, विक्रमः सुखमन्वभूत् ॥ २०७ ॥ रचि-
तोदारश्चङ्गारो, नरेश्वर इव श्रिया । विक्रमो जमिवात् रन्तुं, हृद्यमुद्यानमन्यदा ॥ २०८ ॥ कुसुमस्तवकस्तन्यः, स्फुर-
सल्लवपाणयः । लताऽङ्गना हरंति स्म, तन्मनस्तत्र विभ्रमैः ॥ २०९ ॥ तस्मिन्नन्दनवच्चिता-नन्दने सुमनोभरैः । स चिरं
रंरसीति स्म, मूर्धन्य इव भोगिनाम् ॥ २१० ॥ पश्यन् वनश्रियं सोऽथाऽ-पश्यत् कापि नरं वरम् । उत्पतन्तं पतन्तं
च, छिन्नपक्षपतन्निवत् ॥ २११ ॥ अप्राक्षीच्च सखे ! कस्मात्, त्वमुत्पत्य पतस्यधः । इत्युक्तः स तस्माह स्म, पुमान-
नुपमानवाक् ॥ २१२ ॥ (तथाहि—

अस्ति विस्तीर्णभावाढ्यो, वैताढ्योऽत्र धराधरः । तस्मिन् पुरं परार्थश्री—मन्दिरं मणिमन्दिरम् ॥२१३॥ नृपः पवन-
वेगाख्य—स्तत्र सुत्रोमविक्रमः । तज्जाया विपुलच्छाया, पौलोमीव जयाऽऽह्वया ॥ २१४ ॥ तसुत्रो नीलकण्ठोऽह-भ-
कुण्ठोत्कंठयान्वितः । सिद्धविद्यतया व्योम्ना, न्तुं तीर्थानि चेलिवान् ॥ २१५ ॥ प्रणम्य तात् गणतिर्धान्, व्यावृत्तः

१ आलयमश्रित्, २ कामदेवसवधिनीम् ३ पुण्यगुच्छम्बुचाः ४ शृंगारिचन्द्राभि ५ इक्ष्मसमपराक्रम . ६ तस्यर्षी. ७ अन्तिः. ८ गणतीधान्,
प्र-संपूर्णसमूहान् तीर्थान्.

स्वपुरं प्रति । दृष्ट्वाऽऽशामिमं रम्यं, रन्तुमस्मिन्नवातरम् ॥ २१६ ॥ क्रीडित्वाऽत्र पुरं यातुं, ध्यायन् विद्यां खगासिनीम् ।
 प्रमादवानिवाक्साद्, व्यस्सार्पं पदमेककम् ॥ २१७ ॥ ईदृक् कष्टस्पदं तेन, सखे । संपन्नवानहम् । पक्षिणां पक्षवद् विद्या—
 भृतां विद्या हि साधनम् ॥ २१८ ॥ व्यथाऽऽत्त इव तच्छ्रुत्वा, विक्रमत्समोचत । मद्ग्रे यदि पाठार्हां, तर्हि विद्यां निजां पठ
 ॥ २१९ ॥ अश्राव्यं किमपात्वं ते, प्रोच्येति स पाठ ताम् । यदानुसारिणीरूचे, विक्रमो विस्मृतं पदम् ॥ २२० ॥
 विद्याधरोऽथ सम्पूर्णं विद्यस्तं हृद्यमूचिवात् । अहो प्रज्ञा नवेयं तेऽ-नधीतमपि याऽस्मरत् ॥ २२१ ॥ यद्विद्या विद्यते
 सीमा, व्योमाऽऽकाशादिनामपि । विश्वविश्वैकदृश्वर्याः, सत्प्रज्ञायाः पुनर्नहि ॥ २२२ ॥ तवोपचक्रुः प्राग् मे, न समा-
 प्रत्युपक्रिया । कृतज्ञतोचितं किञ्चित्, कुर्वे तदपि ते हितम् ॥ २२३ ॥ ततः स व्योमविद्यां तां, वितीर्थिकां तथोर्मिकांम् ।
 इयं सर्वविपन्नोति, तत्प्रभावमची(च)क्रथत् ॥ २२४ ॥ संगस्ये पुनरेत्याह-मित्युक्त्वा तत्र जग्मुपि । विद्योर्मिकाऽऽसि-
 सन्तुष्टो, विक्रमः प्राप्तवान् गृहम् ॥ २२५ ॥ हरिश्चन्द्रनृपस्याथ, प्रतिरूपमिव श्रियः । नन्दनी कर्धकीराऽऽद्य-मञ्जरी रत्नम-
 ज्जरी ॥ २२६ ॥ आक्रीडक्रोडमध्यात्, वयस्याभिः समं चिरम् । किलन्ती दंदशूकेन, निःशूकेन व्यदस्यत ॥ २२७ ॥
 युग्मम् ॥ आपादमस्तकं विष्व-द्रीचीभिस्तद्वियोर्मिभिः । मूर्च्छिता च्छिन्नवल्लीव, भूमिपीठे लुलोठ सा ॥ २२८ ॥
 तज्ज्ञात्वाऽन्तिकमाल्य, मातापित्रादयोऽखिलाः । विपापहर्ग(णी)रुडवद्-वैद्यैस्तामचिक्रिस्त्यन् ॥ २२९ ॥ उपदेशा इवा-

१ नूतना-आपूर्वा, २ जलाकाशदिशाम्, ३ वण्डुः, ४, चक्रमस्यशब्दोऽत्र, ४ ऊर्मिका-अगुल्याभरणं ताम् (वीटा), ५ क्रम-कीरो यस्या तादृशी भाग-
 मञ्जरीव स्थिता इति शेषः, ६ उद्यानपत्रयम्,

भव्ये, स्त्रीकटाक्षा इवार्थके । उपायास्तारुहताः सर्वे, वृथात्वं तत्र तेनरे ॥ २३० ॥ प्रमीतामिव तां मत्वा, पितरौ तद्बु-
जानुरौ । क्षणं विश्रिततद्दुःखां, मूर्च्छामानच्छुवुस्तराम् ॥ २३१ ॥ हरिश्चन्द्रः सचैतन्व्यो, मंत्रिमंत्रेण तत्क्षणं, मध्ये शिव-
पुरं दिग्बक्, पटहानिलञ्चयुपत् ॥ २३२ ॥ सज्जयिष्यति पुत्रीं य-सस्मै दापिष्यते मया । राज्याङ्गेन समं सेयं, कुल-
लक्ष्मीरिवांगिनी ॥ २३३ ॥ तादृगार्थोपणं श्रुत्वा, विक्रमः श्रितसत्क्रमः । निजोर्मिकापरीक्षार्थं, ययौ राजसुताऽन्ति-
कम् ॥ २३४ ॥ दृपस्तद्दर्शनादेव, स्वसुतां जीवितां विदन् । अशुथानादिना मित्र-मिव तं समतूषुपत् ॥ २३५ ॥ दृष्ट्वा
तां विक्रमस्त्रस्य-द्वियोर्मिस्त्रोमिकाजलैः । आच्छोद्यन् मुखे साऽपि, सुसेव द्रागजागरीत् ॥ २३६ ॥ विक्रमस्त्रेणपद्मा सा,
पद्मिनीव दृपात्सजा । तं भास्वन्तं पुरः प्रेक्ष्य, युक्तमेवान्वरन्त्यत ॥ २३७ ॥ सज्जितां स्वसुतां दृष्ट्वा, कृतहर्पाश्रुपत्वलः ।
शूपालः सुख्तिवाचाल-स्तं विक्रममदोऽयदत् ॥ २३८ ॥ हृदयालुर्दयालुश्च, त्वमेकोऽस्ययुना ध्रुवम् । परार्तिहरणे यस्त,
निकामिरसिकं मनः ॥ २३९ ॥ आस्तामजर्जनस्तस्य, जननीयौवनच्छिदः । आर्तं नोपैचरीकर्त्ति, सामर्थ्ये सति यः कुधीः
॥ २४० ॥ यद्वा त्वोत्तमत्वस्य, वास्तवोऽयं स्तवः क्रियात् । जिनोऽय्कृत यत्पाणौ, पारणं पुण्यकारणम् ॥ २४१ ॥ हरि-
शंद्रस्तत्सेन, परिणय्य निजांगजाम् । तदैवाऽर्दितं राज्याङ्गं, सत्यसन्धा हि साधवः ॥ २४२ ॥ ततो द्विपवराळुडो, रत्न-
मंजरीसंयुतः । अभ्रमूर्च्छस्थितश्चन्द्र, इवैकाश्रिततारकः ॥ २४३ ॥ विक्रमोऽयं सरो दूनं, नानामुनिकदर्थनात् । दुःस्थो

१ घोषणाम्, प्र. २ मन्वी-विचारशील . ३ अत्यंतम् . ४ कञ्जुगतिः, अथवा धिकारः . ५ पुनः पुनर्विशयेन वोपकरोतीति उपचरीकर्त्ति उपप्लौद् यद्बु-
गन्नात् करोतेत्यद् ६ छद्

भूत्वा पुनः पीन-पुण्यैरीदृक् शुभोऽभवत् ॥ २४४ ॥ हरिश्चन्द्रस्तुताऽव्येषाऽ-वश्यमासीत् पुरा रतिः । स्मरं विक्रमदंभेन,
 बभौज कथमन्यथा ? ॥ २४५ ॥ शृण्वन्नित्यादिकाः पौरीः, कथाः श्रितरसप्रथाः । उत्सवेन निजं वेदम्, विशति स्म स
 विक्रमः ॥ २४६ ॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥ तां छैण्युणपाथोधि-पारीणां रत्नमञ्जरीम् । रमयन् विक्रमः कांमं, कांमं
 नित्ये कृतार्थताम् ॥ २४७ ॥ प्रवृद्धे विभवे तस्य, दानमव्यवृधत्तमाम् । दिनाधिक्ये न किं धाम-धाम्नो धाम प्रगल्भते ?
 ॥ २४८ ॥ तर्दुदामगुणोद्भूत-सद्यशःपटहस्वनः । असरश्चर्धिनो नूनं, निद्रितानजजागरत् ॥ २४९ ॥ असासान्यं
 वदान्यं तं, दवीयांसोपि ते यत् । प्रपद्यन्ते स्म दानार्थं, षड्पदा इव पंकजम् ॥ २५० ॥ वृद्धोऽथ स हरिश्चन्द्र-महीन्द्रो-
 ऽपसुतत्वतः । राज्ये तं विक्रमं न्यस्य, परलोकं न्यलोकत ॥ २५१ ॥ ओजायामासिवात् कामं, तेन राज्येन विक्रमः ।
 पुष्पकालविलासेन, यथा कुसुमशायकः ॥ २५२ ॥ प्रणुन्ना इव तत्पुण्यै-र्महान्तोऽपि महीभूतः । निभूताः प्राभूतैर्दिव्यै-
 र्द्वयं तमुपतस्थिरे ॥ २५३ ॥ घनेऽपि स्त्रीजने राज्ञी-पदं श्रीविक्रमो ददौ । प्रेष्यै रत्नमंजयै, गौडपीतेरिदं कियत् ॥ २५४ ॥
 तस्मिन् घनोदये न्याय-नीरेणाम्भुक्षति क्षितिम् । खला जवासक्तिसै, नीपतिसै च साधवः ॥ २५५ ॥ जितौचैःश्रवसो
 बाहा, दूरितेन्द्रद्विपा द्विपाः । अतिवाक्यतयोऽमात्या-स्तस्य राज्ये विरेजिरे ॥ २५६ ॥ चतुरंगबलं तस्य, ताहागासीन्महा-
 बलम् । यस्मिन् बलति शकैऽहं, शशकै चक्रवर्त्यपि ॥ २५७ ॥ अहो दानस्य महिमा, न हि माति जगत्रये । येन ताहग्र-

१ पुष्टदत्तैः २ मेले, ३ श्रिता रसेन प्रथा-व्यातिर्यासां ताः, ४ अलान्तम्, ५ कामं-चूतीयपुस्यार्थम्, ६ दाम, ७ अर्थिनः, ८ बल्लोकयत्, प्र. ९ वसंत०.
 १० कामः, ११ तिनयवत-बन्धाः संताः, १२ सिंचति सति, १३ जवासक्ते स्म, प्र. १४ कदम्बद्वल (पुष्प) इवाचरन्ति स्म.

दरिद्रोऽपि, जज्ञेऽयं विक्रोमो नृपः ॥२५८॥ विमृश्य स्वमनस्येवं, पौराः सर्वेऽपि सर्वदा । सर्वजस्यं ददुर्दानं, लोकाः स्वान्यदु-
 गामिनः ॥ २५९ ॥ आस्थानीमास्थितोऽन्वेषुः, पश्यति स्म स विक्रमः । विमानं धामधामैक—भागच्छद् गगनाच्चना
 ॥ २६० ॥ कैतदेतीति पापैः, सह ध्यायति भूधवे । तत्संस्तमश्चसध्यागाद्, रविर्विवसिव स्फुरत् ॥ २६१ ॥ तस्मा-
 त्त्रिरीय सोलंठो, नीलकंठः स खेचरः । तमन्नालिष्य भूपेन, न्यवेक्ष्यत निजासने ॥२६२॥ मिथः क्षेमादिपृच्छायां, जातायां
 खेचरोऽवदत् । देव ! स्वागमनेनाद्य, विभूषय मदालयम् ॥ २६३ ॥ अन्योऽन्यालपपीयूषैः, संसिक्ता ग्रीतिवह्वरी । सौम,
 नैस्यं समुहास्य, प्रसूते हि सुखं फलम् ॥ २६४ ॥ अत्यर्थमर्थितस्तेन, पार्थिवः सचिवे निजे । राज्यं न्यस्य विमानेन-
 तेन व्योमाच्चनाऽचलत् ॥ २६५ ॥ दृशोः प्राद्युर्णकीकुर्व—शवनीमवनीश्वरः । क्षणेन प्राप वैताड्ये, तत्पुरं मणिमन्दि-
 रम् ॥ २६६ ॥ नीलकंठः स्वमावासं, तं नीत्वा विनयावतिः । पृथ्वीभिरातिथेयीभिः, सञ्चके ज्येष्ठवन्धुवत् ॥ २६७ ॥
 रूपेण त्रिदिवह्वरीणां, दौर्भाग्यपटहं नवम् । भर्तुं मदनवेगाल्यां, मदनानवेगशालिनीम् ॥ २६८ ॥ तेन विक्रमभूषेन,
 परिणाद्य स खेचरः । श्रीदकोशमिचोत्कृष्ट—वस्तुस्तोमदानुदा ॥२६९॥ युग्मम् ॥ वन्दारोर्नित्यचैलानि, प्रतस्ये विक्रम-
 स्ततः । स्थगयन् व्योम विद्याभृ—द्विमनैर्वारिदैरिव ॥ २७० ॥ धातकीलंडभूखंडे, यानि मेवादिभूमिषु । आस्थानमं-
 डपानीच, धम्मत्रिभुवनप्रभोः ॥२७१॥ तानि तीर्थानि नत्वा च, दुत्वा च रुचिरैः स्रवैः । फलान्यासेदिवानेप, निजलोचनं
 जन्मनः ॥२७२॥ युग्मम् ॥ भूत्या तथैव व्यावृत्त्य, प्राप्तो निजपुरं नृपः । सकृत्त्य नीलकंठदीन, खेचरांस्तान् विस्मृत्वाच ॥२७३॥

१ सर्वजनहितं—सर्वजनप्रतिदं वा. २ यशस्तान्नितालयम्, पक्षे—पुण्यलयम्. ३ कतिथीकुर्वन्. ४ शाश्वतम्.

अथ ज्ञात्वा तमेवाप्तं, मुनिचन्द्रं गुरुचमम् । श्रीविक्रमनृपो गत्वा, नत्वा चैवमवोचत ॥ २७४ ॥ प्रभो ! त्वदुप-
 दिष्टस्य, दानस्य स्वप्नरोरिव । अनुभावाद् बभूवाह—मीहयैश्वर्यभाजनम् ॥ २७५ ॥ अद्यापि सेवमानोऽसि, स्वार्थ-
 वत् तदनारतम् । प्रसद्यादिश्यतां किञ्चिन्, मम भद्रंकरं पुनः ॥ २७६ ॥ दन्तकान्तिच्छलाच्छुद्ध-धर्मध्यानच्छटमिव ।
 दर्शयन् सूरिराचष्ट, मधुरञ्चनिबन्धुरम् ॥ २७७ ॥ नृपते ! दानवच्छील—मपि धर्मस्य जीवितम् । विना येन क्रियाकांडं,
 प्रचंडमपि भंडनम् ॥ २७८ ॥ अखिहितनवब्रह्म—गुप्तिदीप्तिसयो मुनिः । गृही स्वदारतुष्टश्च, भवेतां शीलयालिनो
 ॥ २७९ ॥ कस्यापि चेतः कासारे, स्फारमाहात्म्यसौरभम् । सुकृतश्रीनिवासाय, शीलं तामरसायते ॥ २८० ॥ क्रिया-
 धानतिनिष्णातो, ध्यानवान् मौनवानपि । लूननक्र इवाशीलः, क्वाऽपि सौभाग्यमेति न ॥ २८१ ॥ सतीभैतल्लिकानां यत्,
 त्रिदिवादेत्य देवताः । साहाय्यं तन्वते सा हि, शीलतिशयवर्णिका ॥ २८२ ॥ प्रत्यूहद्विरदब्यूहा—स्तावदेवोन्मादिष्णवः ।
 यावत् शीलगन्धेन, गन्धवायुर्विजृम्भते ॥ २८३ ॥ श्रुत्वा तद् विक्रमक्षमापो, दौर्गत्यदुमवीजवत् । यावज्जीवं परस्त्रीणां,
 सेवनं प्रतिपिद्धवान् ॥ २८४ ॥ निघस्य च चतुष्पर्व्यां, स्वकीया अपि नायिकाः । अनुज्ञाय्य गुरुं गौर—गुणः स गृह-
 भागवत् ॥ २८५ ॥ परस्त्रीतोदरत्वेन, त्व्यातिरिफातिं श्रितस्ततः । भूपालः पालयामास, नियमं तं स्वदेहवत् ॥ २८६ ॥
 सभाविभूषणीभूतं, कदाचिदपि विक्रमम् । उपतस्थे वणिक् कोऽपि, समादाय ह्योरसम् ॥ २८७ ॥ प्रणम्य चावदद् बाजी,

१ नि सारम् २ निष्कपटम् ३ क्रमलायते ४ सतीश्रेष्ठाना—अशास्त्रसतीना—महत्सतीनाम् “मत्तल्लिङ्ग-भर्चयिका, प्रकाण्ड-मुद्द-नल्लजो । प्रथस्तावाचकान्यसूनि”
 इत्यमर ५ वानकी इति लोके ६ प्रसिद्धिद्वयम् ७ प्रधानाद्यम्

देव ! देवासनोचितः । विद्यतेऽवर्धमुक्त्वाद्, यदीच्छा तर्हि गृह्यताम् ॥ २८८ ॥ प्राज्ञा राज्ञाऽभ्यनुज्ञाता, हयलक्षण-
वेदिनः । इष्ट्वा तुरंगसर्वांगं, रंगेणेति व्यजिज्ञपन् ॥ २८९ ॥ निर्मासवदनस्तुच्छु—कर्णः प्रोन्नतकर्णधरः । पृथुपृष्ठस्ततोरस्कः,
पीनपश्चिमपार्श्वभृत् ॥ २९० ॥ क्षाममध्यः स्निग्धरोम—स्तोमः सोमसमानरूक् । स्थानवर्त्तिशुभाऽऽवर्त्तः, पुरुषोन्नत-
विग्रहः ॥ २९१ ॥ प्रत्यक्षस्तपनस्येव, सोऽयं देव ! तुरंगमः । राज्याधिदैवतमिव, विना भाग्यैर्नलभ्यते ॥ २९२ ॥
त्रिभिरविशेषकम् ॥ श्रुत्वा तन्मुदितो भूपो, वाणिजाय यथोचितम् । मूल्यं वितार्य वाहं तं, मन्दुरायासवन्धयत् ॥ २९३ ॥
प्रातस्तमश्वमारुह्य, बाह्यालीदेशमाश्रितः । धारादिगतिवीक्षार्थं, प्रेरयामास विक्रमः ॥ २९४ ॥ अश्वः प्रेरितमात्रोऽपि,
रुच्यमानोऽपि भूभुजा । समुत्पत्य नभोऽध्यासीद्, रजः स्पर्शोभयादिच ॥ २९५ ॥ हा नाथ ! तव किं जातं, कुतस्त्वां
हरते हयः । किं कुर्महे वयं भूमा—वयं तूडूनवाह्वसः ॥ २९६ ॥ इत्यादिवादिनां भूष—सादिनां पश्यतामपि । उल्लंघ्य
लोचनपथं, स मांयीव ययौ जवात् ॥ २९७ ॥ युमम् ॥ हाहा किमिदमाश्चर्यं, यद्ब्योन्नोत्स्रवते हयः । यद्वा नायं हयः
किन्तु, छद्मसद्भाऽस्ति कश्चन ॥ २९८ ॥ क्व मां निर्नीर्यते व्योम्ना, भयायतीति धराधवे । दूरं गत्वा वनान्ते तं, मुस्ता
सोऽन्तर्दधे क्वचिद् ॥ २९९ ॥ युमम् ॥ नभोऽष्ट इव क्षमापो, दिक्षु चक्षुः प्रतिक्षिपन् । ऐक्षिष्ट रमणीयांगं, रमणी-
द्वितयं पुरः ॥ ३०० ॥ गलत्रिमेषहृत्त्वेन, लावण्यातिशयेन च । देव्याविसे न मानव्या—विति निश्चिनुते स्म सः ॥ ३०१ ॥

१ दोषरहितत्वात्. २ तुरंगं, प्र. ३ विस्तृतहृदयः. ४ पुष्टाश्वाङ्गात्. ५ प्रलक्ष इव रेतत्. (सूर्येभुज) प्र. ६ अश्वानां तु गतिर्धातु, विभिन्ना सा च पंचधा
७ क्वाटीव. ८ नेतुं इच्छति.

पूर्वदृष्टे इव स्निग्धे, ते स्त्रियौ तसवोचताम् । स्वामिश्चिराथितं कसात्, पश्यन्त्यौ स्वस्वदागमम् ॥ ३०२ ॥ ततो नृपति-
 मुत्पाठ्य, मुमुचाते क्षणेन ते । पञ्चवर्णमणिनेत्रे, सन्ननः सप्तमे क्षणे ॥३०३॥ तारुण्यपुण्यलावण्य—रसप्रसरसेकतः । स्मरं
 पृष्ठवथनीव, हरदृग्वाह्निभस्मितम् ॥ ३०४ ॥ शृंगारस्येव सर्वस्वं, मदनस्येव जीवितम् । तत्र पर्यक्तिकारूढा, देवी तेवैक्षि
 काचन ॥३०५॥ युगम् ॥ ततोऽवतीर्थं विनयं, निर्व्याजमधिरूढा च । सौवर्गतिकतां तेने, सा प्रीता नृपतिं प्रति ॥३०६॥
 संस्राप्य निजदेवीभि-र्दिव्यां रसवतीं स्वयम् । भोजयित्वा च सञ्चक्रे, विक्रमं साऽम्बरादिभिः ॥३०७॥ निविश्य पुरतस्तस्य,
 कुन्निमन्त्रेहमोहनी । उद्दामकाम मत्तेव, देवी निगदति स्म तम् ॥ ३०८ ॥ मत्पुण्यैरेव कृष्टस्त्वं, देव ! मत्सौधमागमः ।
 चिन्तामणिः किमभ्येति, विना भाग्यैः करोदरम् ॥ ३०९ ॥ ईशानवासिनी देवी, विपिनेऽस्मिन् रिरंशया ।
 निजशक्त्या विकृत्यैन—मावासं निवसाम्यहम् ॥ ३१० ॥ तृषातुरे इव चिदं, ममैते नयने यथा । मनोहृत्य भवद्रूपाऽ-
 मृतमापीय निवृते ॥ ३११ ॥ तथैव सन्मथोन्माथ—व्यथयाऽतिकदर्शितम् । त्वत्संगमागदंकारा—मसांगमपि सज्जताम्
 ॥ ३१२ ॥ स्वशीलप्रतिकूलं तन्, मत्वा तद्गदितं नृपः । तां बोधयितुमारसे, गुरुवद् धर्मदेशनात् ॥ ३१३ ॥ भुक्तवृन्दा-
 रका देवि, नरं मां किमभीक्ष्यसि ? । न हि पीतामृतः कश्चित्, क्षारं वारि पिपासति ॥ ३१४ ॥ वरं विषभृतां सेवा,
 विषयाणां न सर्वथा । हरन्ति यत् सकृत् पूर्वं, प्राणानन्याः पुनर्मुहुः ॥ ३१५ ॥ चक्रे विषेण नीलत्व—मात्रं कंठे महे-
 शितुः । विषैस्तु तदंगार्द्धं, हतमेधामहो महः ॥ ३१६ ॥ भवे चतुर्विधेऽव्यस्मिन्, यद् दुःखं दुःखं दुःसहं नृणाम् । सकलं

१ पल्लव, इति लोके. २ खापतताम् ३ वृषिं प्राप्ते. ४ सर्पवीणागम्.

तत् फलं विद्धि, विषयाख्यमहीरुहः ॥ ३१७ ॥ विषवद् विषयांस्तस्मात्, त्यक्त्वा नरकलग्नकान् । पेयीयस्व परब्रह्मा-
मृतं निर्वृतिमन्दिरम् ॥ ३१८ ॥ विलक्षाऽथावदद् देवी, धिक् त्वां ह्रीवशिरामणिम् । निराकरोषि यत् त्वं मा—मीदृशीं
बिहलाशयाम् ॥ ३१९ ॥ स्वप्नेऽपि खलु या मत्स्यै—रनीपल्लभदर्शना । साऽथ्ये स्वयमेव त्वां, किमद्यापि समीहसे ? ॥ ३२० ॥
पुनस्तां विक्रमः प्रोचे, भद्रे ! त्वं भद्रमभ्यधाः । परमस्ति परस्त्रीणां—माभीवं मम वर्जनम् ॥ ३२१ ॥ वर्जयित्वा निजान्
दारान्, परनारीः सुरीरपि । प्राणनाशेऽपि नाऽऽसेवे, स्वव्रतचञ्चमीलुकः ॥ ३२२ ॥ किञ्च कः काचखंडाय, माणिक्यं
परिचूर्णयेत् ? । धत्तूरत्तरवे को वा, कल्पपादपसुत्कनेत् ? ॥ ३२३ ॥ लोहकीलाप्तये देव—मन्दिरं को विदारयेत् ? । क्षण-
सौख्याय को मुञ्चे—च्छीलं संसारतारणम् ? ॥ ३२४ ॥ युग्मम् ॥ रेरे मूढ ! द्वैपस्वतीं, त्वं मां कामयसे न चेत् । तर्हि तेऽहं
खुनाभ्यघ, शीर्षं खड्गेन नालवत् ॥ ३२५ ॥ सा बुवाणेति गीर्वाणी, राक्षसीव भयंकरा । खड्गसुदुर्गुर्यं भूजानि—द्विर-
च्छेत्तुमधावत् ॥ ३२६ ॥ प्राणव्ययेन स्वं शीलं, पाल्यमित्यात्तनिश्चयः । नमस्कारान् स्मरन् भूप—च्छित्त्यै शीर्षमनीन-
मत् ॥ ३२७ ॥ सोऽथाऽकृतशिराः सत्त्वो—द्रेककंदैकितान्गकः । थावत्रिशैततद्घात—घातं काक्षेण वीक्षते ॥ ३२८ ॥
अहो शीलमहोशील-मित्युच्चैः स्तुवतीं मुदा । तावत् तां दृष्टवान् देवीं, वर्षतीं कुसुमोत्करम् ॥ ३२९ ॥ युग्मम् ॥ क्व सोऽस्या
घातसंरंभः, युष्पवृद्धिरियं क्व च । चित्रायमाणमित्यन्तः, सा विक्रममवोचत् ॥ ३३० ॥ अघोशानसुरेशानः, समासीनः

१ पुनः पितृ, २ 'अथशरीरेत्यादि सूत्रे "अथदृष्योपेयुनेच्छायाम्" इति वार्तिकेन क्वचि अङ्गागमे च मैथुनार्थं दृष्य(नलीषवै)मित्यङ्गि-दुषस्यति गो.
अत्र तु अथदृष्यपदमङ्गलार्थपरित्यागेन मैथुनेच्छैवार्थो ग्राह्यः, अतुप्रसंगे, 'दृष्यसती तु कसुमि' इति कोशप्रमाणान्तः, ३ उरपाख्य. ४ रोमाचितकारिः. ५ तीक्ष्ण०.

स्वसंसदि । ज्ञानाद् विज्ञाय शीलं त्वां, स्थिरं देवानिदं जगौ ॥३३१॥ भो देवा ! भरतक्षेत्रेऽ-धुना शिवपुरेश्वरः । श्रीविक्रमो
 यथा स्थेयान्, शीलं नास्ति तथा परः ॥ ३३२ ॥ चारित्रवानपि प्रायः, शीलाच्चाख्येत कर्हिचित् । न पुनर्विक्रमः
 क्षमाभू-दप्सरोमिरपि स्वयम् ॥ ३३३ ॥ तदेवी रत्नचूलाऽहं, चूला लवणभस्मृश्याम् । त्वत्प्रशंसामिमं श्रुत्वा, चिन्तयान्-
 चकुपी चिरम् ॥ ३३४ ॥ अहो ईशानशक्त्य, केयं वाक् चातुरी नवा । यदचात्वोऽस्ति पुस्कीटः, सुरीभिरपि शीलतः
 ॥ ३३५ ॥ स्वमेऽपि कामिनीं वीक्ष्य, द्रुतं द्रवति मानवः । किं पुनः सुरलोलाक्षीः, साक्षान्मोहनवल्लरीः ॥ ३३६ ॥
 ततस्तव परीक्षार्थं, स्वर्गदेल्य मया स्यात् । अयं ह्यापहरादिः, प्रपंचो रचितोऽखिलः ॥ ३३७ ॥ त्वमेव धर्मवीरोऽसि,
 कोटीरः शीलशालिनाम् । आहत्यापि शिरच्छेद-मस्खलंनियमाम्न यः ॥ ३३८ ॥ के शीलं परिशीलयति न जनाः
 स्वास्थे व्रतस्थास्तु ते, ये नैव व्यसनेऽपि जीवितमिवोन्मुंचति तत् कर्हिचित् । श्रीभ्ये शैवलिनो तरंति न कति
 सुखार्कास्ते पं, श्रोतःश्रोतैतदावनिं, घर्नक्तौ, ये तां तरीतुं क्षमाः ॥ ३३९ ॥ (शार्दूल०) अजिह्वब्रह्मणा देव !,
 शुभेयं भवतैव भूः । शशिनैव ह्यखडेन, ज्यौत्स्नी रात्रिर्दीर्यते ॥ ३४० ॥ ईशानेनेन यादृक्त्व-मशंसिष्ठाः स्वसंसदि ।
 तादृगेवान्वभाविष्ठा, मृगोद्या न सतां हि गीः ॥ ३४१ ॥ तद् ब्रूहि किं प्रियाकृत्य, प्रीणये त्वां कदर्थितम् ? । तर्पणेऽपि
 समुत्तय, तरं वृष्टोऽभिषिंचति ॥३४२॥ उवाच विक्रमोऽत्यंतं, प्रियं मे शीलपालनम् । तत् त्वं कृतवती देवि !, चिकीर्यसि

* धातकीराब्धभरते. १ सुखद. २ अस्फालीत् प्र, छुड्. ३ पा-प्र. ४ कदाचित्-कसिद्धित् काले. ५ नक्षीम्. ६ तरन्तीति तारका.. ७ ज्योतोभि.
 श्रोता-व्याहा तदावनिषस्वालां. ८ वर्पान्तौ. ९ निष्कपटशुद्धवह्नचारिणा. १० कौमुदीमती. ११ कथ्यते. १२ मृषा उच्य-कथनीयं यत्र. १३ सूर्ये. १४ दृष्टा, प्र.

परं किमु ? ॥ ३४३ ॥ इत्युक्तिभाजं भूजानिं, नीत्या शिवापुरं मुरी । सिंहासने च विन्यसा—भूपयद् दिव्यभूषणैः ॥ ३४४ ॥ पौरेश्वर्यः प्रीतिगौरिभ्यः, क्ष्मापवृत्तं विवृत्य तत् । कादंविनीव घृष्टा च, स्वर्णोषं सा दिवं ययौ ॥ ३४५ ॥ श्रुत्वा तच्चरितं चित्रं, नागरा हर्षसागराः । निक्रामं धन्यमात्मानं, तेन नाथेन मेनिरे ॥ ३४६ ॥ नृपस्य शीलमाहात्म्यं, तद् ध्राम्यद् भूतलेऽखिले । भवति स कुशीलता—मपि शीलनिवेशकृत् ॥ ३४७ ॥

अथ विक्रमभूपस्य, फलं गार्हस्थ्यशाखिनः । तनूजो रत्नंजय्यां, रासासारात्सयोऽभवत् ॥३४८॥ स चारमयाद्युधेः पारं—
गमी भूयाभ्यजीवयत् । वैदुष्यं विनयेनैव, यौवनं निजवर्ष्मणा ॥३४९॥ पुत्रं वैर्महरं राजा, यौवराज्ये नियुज्य तम् । दानशी-
लमयं धर्मं, निर्ममे निर्मलाशयः ॥ ३५० ॥ आरामिकात् परिज्ञाय, तमायातं पुनर्गुल्म् । भूपः तपरिर्गोऽपि, गत्वा तीर्थ-
सिवाऽनमत् ॥३५१॥ भवदायाशिसंतसाञ्च, जनादुज्जीवययिव । रसाढ्याभिः स्वयाणीभि—रभ्यधान्युनिपुंगवः ॥३५२॥
धर्मसैन्ये चतुरंगे, वलिष्ठं दानशीलतः । तपस्तृतीयमंगं स्याद्, दुःकर्मद्वेषिणकर्म ॥ ३५३ ॥ चित्तालयाले शुभनीरसिक्तो,
निर्वेदमूलः शुचिशीलशाखः । नभावपुण्यः शुभसरफलाद्य—स्तपस्तरुः कस्य भवेत् संवयः ॥ ३५४ ॥ (उपजातिः) पाप्मनां
विविधारंभ—संरंभ्रासजन्मनाम् । क्षयाय तप एव स्या—दुर्गुणेषु ईवेषाम् ॥ ३५५ ॥ लब्धयोऽर्धेषुमुल्यास्ताः,

१ त्रेण्डिशुद्धेश्वरः. २ निवेश, अ. ३ नैपमाला. ४ अत्यन्तम्. ५ तदशनीलानं. ६ प्रणामादित्तागमिन्देः कश्चि. ७ पितामही पेशम्. ८ धर्मो.
९ अर्धशिक्षनादयः.

सिद्धयश्चाणिमादयः । विलसति यदादेशात्, तदन्वयं तत् तयोऽनियम् ॥ ३५६ ॥ बाह्याभ्यन्तरभेदेन, तत् प्रोक्तं द्वादशा-
 त्मकम् । द्वादशारं चक्रमिव, जेतुं कर्मरिपुं मुनेः ॥ ३५७ ॥ अमुकिरुनोर्दंता, वृत्तिसंक्षिप्ताऽपि च । रसलिंगो
 वृष्टुःकुशो, लीनत्वं स्याद् बहिस्तपः ॥ ३५८ ॥ प्रायश्चित्तं वैशंवृत्त्यं, स्वाभ्यायविवर्धवापि । उत्सर्गश्च शुभध्यान—मंतरंगं
 तपो भवेत् ॥ ३५९ ॥ यत्तेरेवाससंगस्य, स्याद्विदं सकलं तपः । न तु तत्तन्महारंभ—जुंभिणो गृहमेधिनः ॥ ३६० ॥
 संयसश्रीस्तपश्रीश्च, नूनं प्रीते परस्परम् । यत् पूर्वस्थाः समुच्छासे, पराऽव्युत्थासलसंसा ॥ ३६१ ॥ इत्थं गुरुगिरा भातु—
 भासेवोद्बुद्धबोधदृक् । वित्तीयं सूत्रवे राज्यं । व्रतमादत्त विक्रमः ॥ ३६२ ॥ सामाचार्यं दशैतरी—मभ्यस्यन् गुरुस-
 त्त्रिधौ । स मासक्षणगाद्युग्रं, दुस्तपं तप्तवांस्तपः ॥ ३६३ ॥ तत्तपस्यतिवृद्धत्वं, स्वीकुर्वीणोऽतिकौतुकम् । बलीयांस्तत्प्रभावोऽ-
 भूद्, गीर्वाणाकर्षणक्षमः ॥ ३६४ ॥ स कृती विद्वतीर्हेतुं, विद्वतीनां विदन् हृदि । तपःकृशोऽप्यसेविष्ट, पारणेऽपि न जातु ताः
 ॥ ३६५ ॥ अन्यदा विक्रममुनि—स्तपोराशिरिवांगवान् । अविक्षलक्षणावलां, पुरि पारणहेतवे ॥ ३६६ ॥ तत्र लक्ष्मणभूपस्य,

१ अणिमा. (१) लक्षिमा (२) प्राप्ति, (३) प्राकाम्यं (४) महिमा (५) तथा । ईशित्वं च (६) वशित्वं (७) च, तथा कामास्तास्यिता ॥ १ ॥
 तत्र अणिमा—अणुभावो यतः क्षिप्रमपि प्रविशति (१) लक्षिमा—लघुभावो यतः सूरीमरीचिकामालम्ब्य सूर्यलोकं याति (२) महिमा—महतो भावः यतो महत्त्वं संभवति
 (३) प्राप्ति—अदृष्टत्वेण संस्पृशति चंद्रं (४) प्राकाम्यं—इच्छाऽनभिषातो यतो भूमेः उन्मज्जति निभज्जति शयोदके (५) वशित्वं—भूतशैतिकं वशीभवत्य-
 स्वावश्यम् (६) ईशित्वं—भूतशैतिकाना प्रभवस्थितिमीष्टे (७) यत्र कामावसायित्वं—सलसंक्रयता यथाऽस्य. संश्रयो भवति भूतेषु तथैव भूतानि भवन्ति
 (८) इत्यादिविस्तरोऽन्वयः. २ सर्वद्वयविषयक इच्छासक्षेपः. ३ “सख्याया अवयवे तपस्”-दशान्वयवतीम्.

चंडसेनाह्वयः सुतः । पापः पापद्वये गच्छन्, पुरस्त्रं मुनिभिक्षत ॥ ३६७ ॥ स दुःशकुनदुःखा तं, हंतुं धावन् शितासिना ।
 मयूरबंधवद्धः स—द्विश्रेष्ठो भूतलेऽपतत् ॥ ३६८ ॥ हवा महाशयस्यास्य, जातं किमिति चिंतयन् । उक्कळोल्लुषा-
 वार्धि—स्तपार्थं तस्थिवान् मुनिः ॥ ३६९ ॥ हाहारवपैः परैः, शोकसज्जैश्च तज्जनैः । चैतन्यं लभ्यमानोऽपि, स श्रवेण
 न लब्धवान् ॥ ३७० ॥ श्रुत्वा तत् तसिता दुःख—ज्वलितस्यैव तत्क्षणम् । धावित्वा सपरीवारः, सुतोपांतमुपागतम्
 ॥ ३७१ ॥ यति जिघांसतः सूनो—रीदृग्व्यसनमापतत् । मत्वेति निपतन् पाद—पद्मेऽवादीन्द्युनिं नृपः ॥ ३७२ ॥ यौव-
 नौद्यतिमत्तेन, मत्तनूजेन यन्मुने ! । विराड् तत् क्षमस्वोच्चैः, साधवो हि सहिष्णवः ॥ ३७३ ॥ तारुण्यं विभवः शौर्यं,
 वैर्भवं विटसंगतिः । अविचैरज्ञता चेति, विना मद्यं मदोदयः ॥ ३७४ ॥ किंचाज्ञानांधता यस्य, विन्धांधकरणी हृदि ।
 अमार्गमने तस्या—पराधः कस्तपोनिधे ! ॥ ३७५ ॥ ततः प्रसद्य सद्यो मे, दययोजीविद्यात्मजम् । वृज्रं विसृज्य मेघो-
 ऽपि, न ग्रीणाल्यमृतैरेन किम् ? ॥ ३७६ ॥ जगाद विक्रममुनि—श्चक्रेऽहं नास्य किंचन । किंतु हंतुमयं धावन्, स्वयमेवाप-
 तत् क्षितौ ॥ ३७७ ॥ ग्राणांतेऽपि न कीटेभ्यो—ऽप्यहो दुह्यति जातु ये । ते कथं कष्टमीदृशं, सुते तव वितन्वते ?
 ॥ ३७८ ॥ श्रुत्वा तदतिदीनस्त—मूचे लक्ष्मणराट् पुनः । भवतैवं कृतं नो चे—ज्ज्ञे तर्ह्यस्य किं ननु ? ॥ ३७९ ॥
 शतिर्जगौ ममापि तत्, स्फूर्जत्याश्चर्यमूर्जितम् । नृपस्ततः सर्वहोऽपि, ज्ञे मूढ इवोच्चकैः ॥ ३८० ॥

१ मयूरबंधेन वद्ध इति मयूरबंधवद्ध. २ कळोल्लुष उक्कळोल्ला (अतिकान्ता) उक्कळोल्ला सा चासौ कृपा च तस्या. वादि. ३ आदिशब्देन राव्यादेर्हृ-
 ४ एषधर्म. ५ सारासारायोर्विचारं-विवेकं न जानातीत्यविचारशुल्लस्य भावन्तता. ६ तीव्रतापम, विद्युतं वा. ७ जलेन. ८ बद्ध-परिवार.

अथादित्यमपि स्वांग—दीप्त्या नित्तेजयन्निव । प्रादुर्भूय पुरः कोऽपि, वदति स सुरोत्तमः ॥ ३८१ ॥ नृपाधुना सुध-
 मैत्रो, नत्वा नंदीश्वरार्हतः । त्वसुरोर्ध्वमेनैव, गच्छन् गगनवर्सना ॥ ३८२ ॥ धावंतं यतिघाताय, त्वत्सुतं वीक्ष्य
 रोषणः । प्रहिणोति स मां देवं, जिनशासनलालसम् ॥ ३८३ ॥ युग्मम् ॥ तनयो दुर्नयोऽयं ते, मयेदृग् विदधे क्रुधा ।
 सम्यग्दृशः सहते हि, मुनीनां नापमाननाम् ॥ ३८४ ॥ तदयं यदि सूनुस्ते, मुनीन् संमानयिष्यति । भविष्यति तदा
 सज्जो, नान्यथा त्रिदशैरपि ॥ ३८५ ॥ तदंगीकृत्य भूपेन, तस्य देवस्य शासनात् । मुनिक्रमांभसा सिक्तः, सद्यः सज्जः
 सुतोऽजनि ॥ ३८६ ॥ चंडसेनं ततः प्रोचे, देवो रे दुष्ट ! यद्ययम् । मुनिस्त्वापशकुनी, वद कः शकुनस्तदा ? ॥ ३८७ ॥
 अथवा वद्धिपापैर्द्धि—पापव्यापपरस्य ते । सुखाय संभुवीनाः स्युः, पापा एव न धार्मिकाः ॥ ३८८ ॥ तीर्थोपास्या तपस्या
 वा, व्यपास्यति चिरेण याम् । तामहो दुरितश्रेणीं, मुनिदर्शनामात्रतः ॥ ३८९ ॥ तपस्तांडवमेतस्य, त्वयाऽदर्शो न वा
 स्वयम् । यन्महिम्ना महद्द्रोऽपि, दासस्त्वं चाऽसि जीवितः ॥ ३९० ॥ एवमुक्त्वा मुनिं नत्वा, देवे त्रिदिवमीर्युषि । चंड-
 सेनो दृपसुतः, क्षमयामास तं भृशम् ॥ ३९१ ॥ ततो लक्ष्मणभूपेन, सततुजेन साग्रहम् । पृष्टो धर्मस्वरूपार्थ—मूचिवात्,
 मुनिविक्रमः ॥ ३९२ ॥ वात्यूर्ध्वं पवनो न यद् यदनलस्तिर्यग् न जाञ्चल्यते, वर्षयंतु यदंबुदो यदवनी तिष्ठत्यनालंबना ।
 सूर्याचंद्रमसौ ध्रुवं यदुदितैः श्रीयज्जडानां गृहे, दिव्याच्छुभ्यति यज्जानस्तदखिलं त्वं विद्धि धर्मोच्चितम् ॥ ३९३ ॥

१ प्राहिणोत्, इत्यर्थः २ जिनशासनस्य लालसा—इच्छा यस्य तम् ३ नम्, अ. ४ नं, अ. ४ पापैर्द्धिः—सुपाथा. ५ सेवा. ६ तपसा—वीक्षा. ७ द्रुवं—चेष्टा.

८ गते. ९ उद्-इत् १० गंगाजलादिस्वर्गपूर्वकत्रयथात्. ११ विद्यासः.

(शाईल०) धर्मो विश्वर्जनीनीड्यं, जिनेन्द्रोदितः स्वयम् । निर्भायैरतिदुर्लभः, कामकुंभ इव ध्रुवम् ॥ ३९४ ॥ आहते
 नृपुत्राभ्यां, तस्मिन् धर्मे मुनिस्ततः । पारथित्वा विद्वतवान्, स्थितिनैकत्र तादृशास् ॥ ३९५ ॥ रत्नावल्यादिभित्तैस्तै-
 स्तपोभिरतिदुश्चरैः । चेङ्किंयमानं तं दृष्ट्वा, मुनिचंद्रप्रसुजगौ ॥ ३९६ ॥ लद्धपुस्तपसाऽनेन, ग्रीष्माक्रेण तटाकवत् ।
 शोषितं तदिदं त्यक्त्वा, मुने । भावय भावनाम् ॥ ३९७ ॥ अतया वाल्येयोच्चैः, कर्मैरणुरे हृते । भजते विरजीभाव-माल्मा
 स्फटिकशैलवत् ॥ ३९८ ॥ भावनारसयोगेन, यावन्न शल्यतेतमास् ॥ पंकिलस्तावदात्माऽयं, कथं नैर्मल्यमश्नुते ? ॥ ३९९ ॥
 ततो भावनयाऽऽत्मानं, भावयन् स महातनाः । मुक्तिसद्वैकानिःश्रेणीं, क्षपकश्रेणिमाश्रयत् ॥ ४०० ॥ निर्मल्य सर्वक-
 र्माणि, कलयन् केवलश्रियम् । स विक्रममुनिः प्राप, महानंदसयं पदम् ॥ ४०१ ॥

कथामिमां विक्रमभूमिभर्तुं—दानादिदृष्ट्येषु समाकलय्य । कुमारपालक्षितिपाल ! तानि, सेवस्व शश्वत् त्वमपि त्रिशुद्ध्या
 ॥ ४०२ ॥ (उपजातिः) ततः सत्यान्नदानादौ, प्रावर्तितं स शिष्टधीः । वृथोपदेशश्रवणं, यदि नाचर्यते हि तत् ॥ ४०३ ॥
 संघे चतुर्विधे जैने, चैत्ये विंशे च पुस्तके । सप्तश्रेण्यां निजं वित्तं, वीजवद् वपति सः ४०४ ॥

अधूपिवासमास्थानी—मथ चोलुक्यभूधवम् । किंचिन्म्लानसुखोऽभ्येत्य, नमश्चक्रे महाजनः ॥ ४०५ ॥ तं वैलक्ष्य-
 पदं वीक्ष्य, पराभूतमिबोच्चकैः । चिंताचांततमखांतं, स जगाद भृशार्दरात् ॥ ४०६ ॥ कुतोऽव्युपद्रवः कश्चित् ?, किमय
 न्यायविप्लवः ? । महाजनेऽतिविच्छाद्यो, यत् सायंतनपद्मवत् ॥ ४०७ ॥ ततस्तादृक्कृतप्रश्न—प्रीतिपल्लविताशयाः । नृपं

१ विश्वजनेभ्य दितः २ अत्यंतं क्रियमानम्, ३ लघुः, ४ श्रुता, ५ सभावेकलक्षयास्पदम्, ६ व्याप्ततम०, ७ र. प्र.

विज्ञापयामासु—महाजनपुरस्सराः ॥ ४०८ ॥ उपद्रवश्चेत् त्वद्राज्ये, रेणुरब्धौ तदा न किम् ? । अन्यायस्तु भवेत् कीदृग्,
 न स्वमेऽप्यन्वभूयत ॥ ४०९ ॥ मंडले तेषनस्यापि, जातु संतमसं लसेत् । न तु त्वदुदये स्वामिन् !, किंचिदप्यसमंज-
 सम् ॥ ४१० ॥ किंतु श्रेष्ठी कुबेराख्यः, श्रिया हसितवासवः । आगच्छंस्तुच्छभाग्यत्वाद्, भस्मे पोते मृतोऽबुधौ ॥ ४११ ॥
 तनोत्यमंदाक्रंदं, निष्पन्नस्तत्परिच्छदः । तद्धनं ग्राह्यतां कुर्मो, यथा तस्योद्धेदेहिकम् ॥ ४१२ ॥ कियत् तदिति पृष्टाले,
 वदंति स्मातिपुष्कलम् । कौतुकेन ततो भूप-स्तैः समं तद्गृहं ययौ ॥ ४१३ ॥ वीक्ष्य तत्र कुबेरस्य, कुटुंबं शोकसंकुलम् ।
 एवं संबोधयामास, सूक्तैरार्यनिर्भरैः ॥ ४१४ ॥ जीवितव्यं नृणां श्वासो, वायुप्रकृतितश्चलः । निर्गच्छत् प्रविशशोच,
 सोऽपि तिष्ठति संततम् ॥ ४१५ ॥ यदेव दैवयोगेन, निर्गल्य प्रविशेन्न सः । तदैव देहिनां मृत्युः, सै किं दूरेऽस्ति कुत्रचित् ?
 ॥ ४१६ ॥ नवद्वारे शरीरेऽस्मिन्, श्वासवायुश्चलोऽप्यलम् । यत् तिष्ठति कियत्काल-मपि तत् किं न कौतुकम् ? ॥ ४१७ ॥
 विद्युचिका विषं शूलं, शस्त्रानलजलादयः । हरति जीवितं सद्यो, याताः पर्वित्त्रमपन्नवत् ॥ ४१८ ॥ प्राणिनोऽन्यपथा-
 ध्वन्या, व्याघ्रुदंति यदा तदा । कल्पतिऽपि पुनर्नैव, कालधर्मपथं गताः ॥ ४१९ ॥ कोटिशोऽथ सुवर्णानि, कलधौतानि
 लक्षशः । सहस्रशो मणीनुहू—गवाग्धादीनि पूर्णशः ॥ ४२० ॥ हस्तिनः कतिचिद् दास—वणिक्पुत्राननेकशः । धान्यपूगा-
 नुकुक्षौम—चंदनादीनि राशिशः ॥ ४२१ ॥ गेहहृद्यवहण—शंतांगादीनि भूरिशः । कुबेरस्य गृहे पश्यन्, विस्मर-
 प्रोक्त्वान् दृपः ॥ ४२२ ॥ त्रिमिथिशेषकम् ॥ देवः कुबेर एवात्र, कुबेरोऽयमवातरत् । अन्यथा कथमेतस्य, लक्ष्मीरीहृद्

१ कस्माभिरितिशेषः. २ सूर्यस्य. ३ वैराग्यव्याप्तैः श्रेष्ठवचनैः. ४ वातस्त्रमावात. ५ मृत्युः. ६ परिपक्वः. ७ रजतानि. ८ समूहशः. ९ कलः. १० रथादीनि.

समुद्भसेत् ॥४२३॥ ग्राहतां सर्वमप्येत—दित्युक्ते व्यवहारिभिः । किञ्चिन्म्लानमुखाम्भोजो, राजपिथ्यातवानिति ॥४२४॥
यमोऽपि हरति प्राणान्, न धनं तत्तदुच्छ्रितम् । हरतो भूयुतो नूनं, तस्मादप्यतिनिर्दयाः ॥ ४२५ ॥ नरकांतं भवेद्
राज्य—मित्यार्यैर्यदुदीर्यते । तन्नूनं रुदतीवित्त—समाकषणपापना ॥ ४२६ ॥ अनाथेभ्यो धनं दातुं, राज्ञां प्रत्युत
युज्यते । प्रसह्य गृह्यते तेभ्य—स्तत् तैः सेर्यं नवा स्थितिः ॥४२७॥ तत् तृतीयव्रतञ्चरि, धनं नैतन्ममोचितम् । निर्धयति
स धर्मात्मा, महाजनमवोचत ॥ ४२८ ॥ मृते प्राणप्रियेऽपि स्यात्, स्पष्टं कष्टं तथा न हि । निर्धारणां यथा म्रिये—
ग्रीह्यमाणे बलाद् धने ॥ ४२९ ॥ द्रव्यं ग्रामोति पुत्रश्चेद्, रुदतीनां नृपास्तदा । तद् गृहंतः कथं नाम, तत्पुत्रा न भवति
हि ॥ ४३० ॥ मृतप्राया भवंत्येताः, प्रागपि स्वप्नियव्यंयात् । यदाभ्यो द्रविणाऽऽदानं, तद्भूतं मृतमारणम् ॥ ४३१ ॥
विभवेन ततोऽनेन, कुबेरस्य परिच्छदः । सुखं जीव्यादुदीर्यति, नृपतैस्सै तमार्ययात् ॥ ४३२ ॥ स विवेकलसच्चित्त—सूत्रै-
वाकार्यं सेवकैः । कचे पंचकुलं स्वीयं, पश्यत्येव महाजने ॥ ४३३ ॥ उत्पद्यते कियद् ब्रूत, म्रत्यब्धं रुदतीधनम् । लक्ष-
द्वाससतिं तेऽपि, शोचिरे पत्रयाचनात् ॥ ४३४ ॥ तत्करात् पत्रमादाय, विषाद्य च चिरैकवत् । अतः परं धनं नैतद्,
ग्राहमित्यादिशत्रुपः ॥ ४३५ ॥ ततः स सकलैर्लोकै—निर्वारामिश्च निर्भरम् । आर्द्रास्यमानो राजरि—र्गत्वा गुरुमवंदत
॥ ४३६ ॥ तत् कर्तव्यं नृपोपहं, विज्ञाय जनताऽऽननात् । उच्चैश्चमत्कृतश्चित्ते, हेमाचार्यसामूचिवान् ॥ ४३७ ॥ दुभ्यति

१ मतिपुत्रदितानां शीणाम्, २ नाशात्, ३ कुबेरस्य परिच्छदाय, ४ स्फोटयिष्या, ५ जीर्णवत्, ६ कलन्तम्, ७ आर्द्रावीर्यं लक्ष्मणानः, ८ कार्यम्, ९ कुतम्,

द्रविणं दृष्ट्वा, निर्लोभा अपि तत्क्षणम् । तदेवं तृणवद् देव !, त्वत्तस्यजति कः परः ? ॥४३८॥ द्रव्यं गृह्णन्पुत्राणां, नृपः
स्यात् तावतां सुतः । त्वं तु विश्रान्यंस्तेषां, पिता भवसि निश्चितम् ॥ ४३९ ॥ गुरुणा गौरवोत्थं, समुपस्योक्तितो नृपः ।
अमानिव प्रमोदेन, हृदि स्वास्पदमासदत् ॥ ४४० ॥

अथ स्वपरयोः पुण्यं, चैत्यनिर्माणान् विदन् । निर्माणयितुमारभे, तानि भूपतिरादरात् ॥ ४४१ ॥ पत्तने श्रीत्रिभुवन-
पालाख्यं चैत्यमद्भुतम् । पंचविंशतिहस्तौच्चं, कारयित्वा विमानवत् ॥ ४४२ ॥ स्वपितृश्रेयसे तत्र, नेमिर्विभवमतिष्ठिपत् ।
पादान्वितं शतं माना-दंगुलानि स पुण्यधीः ॥ ४४३ ॥ युग्मम् ॥ प्राक्कृष्टपललास्वाद-द्वात्रिंशद्विंशुद्धये । एकवेद्यां
गतावद्यान्, मंडपादिपरिस्कूर्तान् ॥ ४४४ ॥ नंदीश्वरस्फुरद्राज-धानीचैत्यानुजानिव । प्रासादान् कारयामास, तावत्सं-
ख्यान् क्षमाधवः ॥ ४४५ ॥ युग्मम् ॥ गुरोरादेशतस्तत्र, द्वौ सिंतां द्वौ शितंछुती । द्वौ रकौ द्वौ च नीलांगौ, षोडश
स्वर्णरोचिषः ॥ ४४६ ॥ चतुर्विंशतिचैत्येषु, नामेयप्रमुखाब्जिनान् । चतुर्षु चतुरः सीमं-धरादीनुद्युतेष्वथ
॥ ४४७ ॥ रोहिणी^१ समवसृतिं, स्वगुरोः पादुकाद्वयीम् । अशोकद्वं च विल्लीर्णं, स विधाय न्यवीविशत् ॥ ४४८ ॥
त्रिमिविशेषकम् ॥ दुःस्थत्वे भ्रमता पूर्वं, निर्धनेन महीभृता । हृतासु रूप्यमुद्रासु, यो मृतोऽभवदुंदुरः ॥ ४४९ ॥
तदुत्थायनिदाघस्य, लाघवार्यमचीकृष्टपत् । स धीरायंत्रवच्चारु, चैत्यमुंदुरसंज्ञकम् ॥ ४५० ॥ अविदुष्याऽपि नामाद्यं,

१ यावतामपुत्राणाम्, २ ददत्, ३ स्वस्थानम्, ४ प्रापत्, ५ छात (पर्यार) इति ह्यतत्कल्पयुग्मिभागात्, ६ पंचविंशत्यधिकं शतमंगुलानि, ७ निर्दोषात्,
८ अलंकृतान्, ९ द्वात्रिंशत्सख्याकात्, १० श्वेतौ, ११ कृष्णौ, १२ रोहिणी-प्रयत्नां विद्यादेवीम्, १३ “कुंतारो” इति लोके.

यथा देवश्रिया पुरा । अहं बुभुक्षितो मार्गे, करंभं भोजितो वृषः ॥ ४५१ ॥ कृतज्ञत्वेन तत्पुण्य—वृद्धये स्वार्थसिद्धये । स करंभवसत्याख्यं, विहारं निरमापयत् ॥ ४५२ ॥ राजपिरन्वदा प्राप्त-श्रैत्यं वाग्भटकारितम् । जिनाधीशान् नमस्कृतुं, तिरस्कृतुं च किल्बिषम् ॥ ४५३ ॥ तत्रायति स नेपाल—दृष्यप्रहितमद्भुतम् । प्रकलैः कथितं माना—दंगुला-न्येकविंशतिसु ॥ ४५४ ॥ विवं श्रीपार्श्वनाथस्य, चंद्रकांतमणिमयम् । चह्याभ्यंतरसंताप—नाशकं दर्शनादपि ॥ ४५५ ॥ युग्मम् ॥ तद्विं चंद्रविवाभं, पश्यतो दृपतेर्गृहः । अमोदिशतामुचितं, कुमुदे इव लोचने ॥ ४५६ ॥ तां मूर्तिं स्वकरे कृत्वा, भूपो वाग्भटमभ्यधात् ॥ देहि म्हासिदं चैत्यं, यथैतां स्थापयाम्यहम् ॥ ४५७ ॥ हृद्यो व्यजिज्ञपत् सोऽपि, प्रसादोऽयं महान् मयि । श्रीकुमारविहारोऽस्तु, चैत्यमेतदतःपरम् ॥ ४५८ ॥ उज्ज्वलीकार्यं तद् विवं, पटुवैकटिकप्रजैः । स्वचित्त इव तत्रैव, चैत्ये भ्रूयुदलिष्ठिपत् ॥ ४५९ ॥ चैत्यस्य शुकनाशोर्व, कृते छिद्रेऽतिपुष्कले । तस्य विवस्य संपन्नः, पूर्णदुकरसंगमः ॥ ४६० ॥ श्रवति स ततो विवा—चंद्रविवादिचौचकैः । सुधारसः समस्ताधि—व्याधिध्वंसनिवध-नम् ॥ ४६१ ॥ तेन दिव्यौषधेनेव, दोषाः सर्वेऽपि चाक्षुषाः । तापाश्च विविधाः सद्यः, शांतिं याति स देहिनाम् ॥ ४६२ ॥ चिकीरधिपितं पूर्वं—मर्णोराजपराजये । चतुर्विंशतिहस्तोच्चं, चैदयं तारंगभूधरे ॥ ४६३ ॥ विधाप्याजितनाथस्य, विव-मेकशतांगुलम् । वृषो निवेशयामास, मूर्ते धर्ममिवात्मनः ॥ ४६४ ॥ युग्मम् ॥ तांभतीर्थे प्रभोहेम—सूर्येत्राभवद्

१ दिनत्रयम्, २ अक्षारसत्, ३ पाप्म, ४ पूर्वपुरुषैः, ५ मूर्तिसु, ६ द्वेवरी इति लोके, ७ वालनीव जलिञ्ज-शुक्रवाशा, ८ च-भ, ९ चंद्रकिरणसंगमात्, १० काराविदुम् इष्ट-बोन्डितम्,

व्रतम् । श्रीआलिङ्गव्या वंसतिः, साऽऽसीज्जीर्णतमा क्रमात् ॥ ४६५ ॥ गुरुलेहेन राजर्षि—स्तां नवीकार्य मूलतः ।
 अस्थापयद् रत्नमयं, विवंसत्यजिनेशितुः ॥ ४६६ ॥ एषु सर्वेषु चैत्येषु, महामहिमपूर्वकम् । हेमाचार्यः स्वहस्तेन, प्रतिष्ठां
 विधिवद् व्यधात् ॥ ४६७ ॥ अर्चयमिषां चैत्याना—मारामान् पुष्पसंकुलान् । आर्दयानपि भोगाय, भूरिशो भूपति-
 र्ददौ ॥ ४६८ ॥ ततोऽस्मद्देयदंडेन, शुष्माभिर्निजनीवृति । विहार बहवः कार्याः, शिवशैलप्रजा इव ॥ ४६९ ॥ इति
 प्रधानैरादेश्य, विषयेषु परेष्वपि । स तान् विधापयामास, नृपैराज्ञाविशंवदैः ॥ ४७० ॥ युग्मम् ॥

गूजरो लाटसौराष्ट्र—भभेरीकच्छसिधवः । उच्चा जालंधरः काशी, सपादलक्ष इत्यपि ॥ ४७१ ॥ अतर्वेदिमस्मद्—पादो
 मालवकस्तथा । आभीराख्यो महाराष्ट्रः, कर्णाटः काकणोऽपि च ॥ ४७२ ॥ देशेष्वष्टादशस्वेषु, चौलुक्यनृपकारिताः । विहारा
 रेजिरे मूर्ता, तत्कीर्तिप्रकरा इव ॥ ४७३ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ समुत्तीर्णाः स्वर्गादिह किमु विमानाः स्वयमसी, मुवं
 भित्त्वा प्रापद्युत भवनपब्यंतरगृहाः । अथाभूवन् रूढ्यस्फटिकहिमशैलगर्णतिथाः, विहारा राजर्षेरिति कविभिरौ-
 ङ्घ्रितं जगति ॥ ४७४ ॥ (शिखरिणी)

सुराष्ट्रास्वथ दर्पिष्ठो, राणः समरसाभिधः । अंकुरां मत्तहतीव, चौलुक्याज्ञामंसस्त न ॥ ४७५ ॥ तन्निग्रहार्थम-
 तुग्रै—मंडलाधीश्वरैः सह । प्रैषीदुदयनामाल्यं, सेनानीकृत्य भूमिभुक् ॥ ४७६ ॥ वर्धमानपुरं प्राप्य, तत्र सैन्यं निवेश्य

१ जितभवनम्, २ नवीम्, ३. ३ धनानि, ४ स्वकीयदेशे, ५ कैलास०, ६ वशीभूतैः, ७ श्रेयसायतुवत्त्वम्, ८ कीर इत्यन्यत्र, ९ वीप इत्यन्यत्र,
 १० गणानां सुराणः, गण-असंख्यत्वावाक्येऽपि पूरणे उद तिथुगणस्य वाचस्पत्ये, ११ अतर्क्यन्त.

च । विमलाचलमारुह—न्मन्त्री देवनमश्चिकीः ॥ ४७७ ॥ तत्र नत्वाऽर्चयित्वा च, श्रीनाभेयं यथाविधि । स
मुनीन्द्रवदरब्ध, विधातुं चैत्यवंदनाम् ॥ ४७८ ॥ तदा दीप्रां मुखे वाँच, दीपादादाय मूषकः । काष्ठचैत्यबिले गच्छन्,
कथंचिन्मोचितोऽर्चकैः ॥ ४७९ ॥ तद् दृष्ट्वा ध्यातवान् मन्त्री, ज्वलद्दहतिप्रसंगतः । काष्ठचैत्ये ज्वलत्यस्मिन्, ध्रुवं तीर्थ-
क्षयो भवेत् ॥ ४८० ॥ धिगस्मान् क्षितिपापार—व्यापारैकरपायणान् । जीर्णचैत्यमिदं ये न, प्रोद्धरामः क्षमा
अपि ॥ ४८१ ॥ विवृत्य सर्वतो रेणु—पूरं तन्मध्यतः शुभम् । रत्नाद्यमाददानास्ते, विदग्धा धूलिधावकाः ॥ ४८२ ॥
वयं पुनर्जडास्तत्तत्—प्रमादोरुरजोभरैः । गमयतो निजं धर्म-रत्नं हस्तोदरस्थितम् ॥ ४८३ ॥ तथा श्रिया च किं
क्षमाप—पापव्यापारजातया ? । कृतार्थ्यते न तीर्थादौ, या निवेदयार्धिकारिभिः ॥ ४८४ ॥ इद्दुग्धैःपदं नीतः, श्रियाऽ-
हमनया यदि । तदा ममा(या)पि युक्तयं, तैवेतुं तीर्थरोपणात् ॥ ४८५ ॥ यावत् कार्यं प्रभोः कृत्वा, चैत्यं नैवेदमुद्घ्रिये ।
ब्रह्मव्रतैकभक्ताद्या—स्तावन्मे संत्वभिप्रहाः ॥ ४८६ ॥ सप्तभिः कुलकम् ॥

एतार्थोदयनस्तस्मात्, ससैव्यः प्रास्थित इतम् । मंदायंते न जाला हि, भृत्याः स्वस्वामिशासने ॥ ४८७ ॥ प्राप्य
चारिपुरोपांतं, तं दूतेनेत्यवीवदत् । मन्यस्वाज्ञां मदीशस्य, शुध्यस्वाथ वली यदि ॥ ४८८ ॥ द्रुतवाचा तथा कुम्भः,
सुप्तोत्थापितसिंहवत् । वैरी समरसस्तस्य, वभूवासिमुखो युषे(धि) ॥ ४८९ ॥ राजर्न्यैर्जन्यसंरब्धैः, स्फूर्तिमान् स
रियुर्वभौ । दर्पादिभिः सहचरै—वीरो रस इयांगवान् ॥ ४९० ॥ आद्यं वैरं विवृण्वतो, वृण्वंतश्च यथोचितम् । सुभटाः

१ प्रारब्धवान्, २ नम्, प्र०, ३ जीर्ण, प्र०, ४ विस्तार्य, ५ उच्चैः पदम्, ६ राजवंशौ, ७ क्षत्रियैरित्यर्थः, ८ प्रकटयंतः,

प्रकटोत्साहा, योद्धुमारभिरं शृशम् ॥ ४९१ ॥ शस्त्रघाता लंगतोऽपि, नागे विविदिरे भटेः । निःशेषद्वेषिनिषेप-
 ध्यानमग्नमनस्तथा ॥ ४९२ ॥ कातरत्वेन ये योद्धुं, पुरा न प्रजगल्भिरं । हतान् स्वान् वीक्ष्य तेऽप्युच्चैर्विक्रमं प्रतिपे-
 दिरे ॥ ४९३ ॥ खड्गाखड्गि कुंताकुंति, वाणावाणि गदागदि । केशाकेशि मुष्टासुष्टि, योधा युधुधिरे तदा ॥ ४९४ ॥
 अथ भग्ने निजानीके, प्रत्यनीकैः सविक्रमैः । मंत्री योद्धुमढौकिष्ट, रुष्टः काल इव स्वयम् ॥ ४९५ ॥ प्रविष्टास्तद्धनुर्ध्वानाः
 कर्णजौहं विरोधिनाम् । नश्यन्तं द्राग् मृता नो चे-दिति वक्तुमिव ध्रुवम् ॥ ४९६ ॥ संधायामालवरीरेण, बलाच्चिक्षिपिरे
 शराः । परे पुनः पततिस्म, रणक्षेत्रेऽतिकौतुकम् ॥ ४९७ ॥ आह्वे प्रहृत्यस्मिन्, सिंहवत् संहतौजसि । के न पंचत्वमा-
 नंतु-वैरिणो हरिणा इव ? ॥ ४९८ ॥ तेनोदयनवीरेण, कृतातिनेव सर्वतः । मार्यमाणं बलं वीर्य, क्रुद्धः समरसो
 शृशम् ॥ ४९९ ॥ ततः कटीस्फुरचूणः, पाणौ कार्मुकमावहन् । स्फारवीरसोत्सेका-द्वृद्धीभूतकचोच्चयः ॥ ५०० ॥
 सायुगीनहथारुढः, प्ररुढप्रौढविक्रमः । सचिवस्य पुरः सोऽभूद्, धनुर्वेद इवांगवाच् ॥ ५०१ ॥ युगम् ॥ कृतार्थं मन्य-
 मानौ स्वं, सहस्रभटसंगमाद् । गजाविव च गर्जतौ, युधुधाते क्रुधाऽर्थे तौ ॥ ५०२ ॥ तौ वाणं प्रतिमुंचंतौ, वाणं द्रतौ
 च तेनं तम् (तत्) । कृतप्रतिश्रुतौचित्यं, लुष्टपाते न भिन्नवर्त्तं ॥ ५०३ ॥ प्रसरंतोऽतिवेगेन, स्वलंतोऽन्तर्न सर्वथा ।
 सम्यक् सत्यापयामासु-सद्वाणा वीजितां निजाम् ॥ ५०४ ॥ सचिवो वंचयित्वाऽथ, द्विपः कांडविसंडनम् । तैर्द्वि-

१ न शयवेत्स. २ शब्दा. ३ कर्णजौहं-कर्णमूलमित्यर्थः, ४ ताम्-प्र०, पलाययम्, ५ शत्रुः. ६ दृढपराक्रमे. ७ युचङ्गाद०. ८ कृतार्थं-प्र. कृतार्थे-प्र.
 ९ क्रुधोद्यतौ, प्र. १० स्ववाणमोचनेन पराणप्रतिघातेन, ११ वयस्यवत्, १२ वाणतां-आशुगामित्वम्. १३ शत्रुहृदये.

न्यखनद् बाणं, स्विक्रमसिवोच्चकैः ॥ ५०५ ॥ तस्महारक्षरद्रकः, सोऽपि राजानको रथा । मंत्रिणं ताडयामास, भाले
तीक्ष्णेन यत्रिणा ॥ ५०६ ॥ रणे तौ रेजतुः शस्त्र-क्षतक्षरदस्रभरौ । सौरिकक्षरोद्धारौ, वर्षत्तौ पर्वताविव ॥ ५०७ ॥
इयोरंतर्जयः कस्ये-त्स्येवं चिंतापरे जने । शितेषु गार्द्धपक्षेषु, निपतत्सु निरंतरम् ॥ ५०८ ॥ प्रहारजर्जरंगोऽपि,
मंत्रीवो हस्तलाघवात् । मर्मण्याहय वाणेन, द्विषं तमवधीद् युधि ॥ ५०९ ॥ युगम् ॥ बभूवोदयनानीके, जितं जितमिति
ध्वनिः । स्फुरद्भुरदंकार, इवायांता जयश्रियः ॥ ५१० ॥ कीर्त्या सह द्विपलक्ष्मीं, समादाय तदंगजम् । तत्पदे न्यस्य
मंत्रीदुः, संभवारोन्मुखोऽभवत् ॥ ५११ ॥ अस्तुदप्रहारोद्य-द्वेदनामीलितेक्षणः । अज्ञातुमिव तर्द्दुःखं, मूर्च्छामानच्छे
सोऽध्वनि ॥ ५१२ ॥ पवनान्धुपचोरेण, कृच्छ्रात् प्राप्य चेतनाम् । तदुत्पाद्य च तद्भृत्या, निन्धिरे शिविरंतरम् ॥ ५१३ ॥
तत्र क्षत्तरवित्यस्त-देहः क्लृप्तपरैर्जनैः । सस्यक्शुश्रूष्यमाणोऽपि, चक्रंद सचिवो युहुः ॥ ५१४ ॥ ततस्तं प्रश्रयामासु-
नेदिष्ठा मंडलाधिपाः । करुणं कारणात् कस्मा-दधैवं क्रधते प्रभो ! ॥ ५१५ ॥ पुराऽपि चक्रिरेऽनेके, वैरिविद्रावर्णा रणाः ।
प्रहारा अपि लग्नास्ते, वीरश्रीमंडनोपमाः ॥ ५१६ ॥ परं नैवाघृतिर्दिधे, महीध्रस्थिर ! कर्हिचित् । तस्माच्छल्यं यदंतस्ते,
तत् प्रसद्य निगद्यताम् ? ॥ ५१७ ॥ अथोदयनमंत्री ताव, निजगाद सगद्गदम् । व्यथंते नैव मामेते, धाता दुर्विपहा
अपि ॥ ५१८ ॥ ये स्वामिशासनात् प्राणां-स्त्रुणयंति रणानले । तेषां वीरावतंसानां, प्रहाराः सुखभक्षिकाः ॥ ५१९ ॥
किंतु पूर्वं प्रतिज्ञाता, मया नियमपूर्वकम् । शत्रुंजयस्य शकुनी-चैत्यस्य च समुद्धृतिः ॥ ५२० ॥ अधैवं मरणे प्राप्ते,

१ वाणेषु २ तद्दुःख-म. ३ प्राप. ४ नाशकाः. ५ तस्या-इति शेषः. ६ गरणम.

श्रेयःश्रेणिरिवोच्छेकः । सा भज्यमाना हृदयं, सपत्राङ्कुरते मम ॥५२१॥ ऋणमन्यदपि प्रायो, वृणां दुःखाय जायते । यद्
 देवस्य ऋणं तत् तु, महादुःखनिबंधनम् ॥५२२॥ एकं देवर्णमन्यन्मे, संगरोऽपि च सुंगुरः । चिंतयन् द्वयमन्येतत्, क्रंद-
 न्नास्मद्य मंदवत् ॥ ५२३ ॥ श्रुत्वा तन् मंडलाधीशाः, प्रोचिरेऽतिचञ्चु(म)ल्लृताः । चितावत् तापिनीं चिंतां, स्वामिन् ।
 साऽत्र कृथा वृथा ॥५२४॥ ग्राहयित्वैकभक्तादीन्, निखिलांस्त्वदभिग्रहान् । वाग्भटास्रमटाभ्यां त्व-त्युत्राभ्यामचिरादपि
 ॥५२५॥ तीर्थाङ्कुरारिष्यामो, द्वावपि त्वत्प्रतिश्रुतौ । लम्बका वयमेव स्मः, कर्मण्यस्मिस्त्वदुक्त्वत् ॥ ५२६ ॥ युग्मम् ॥
 पितृभक्तिभुचौ तौ चे—द्वैत्ये नैवोद्धरिष्यतः । वयं तदोद्धरिष्यामः, श्रेयः कस्य न हि प्रियम् ? ॥५२७॥ तद्वाक्यामृतपानेन,
 सज्जितास्मेव धीसलः । जगादानीयतां साधुः, कोऽप्यंताराधनाकृते ॥ ५२८ ॥ धनासाद्य ततः कापि, मंडलेशा महा-
 ऋषिम् । समाधिभंगोऽमाल्यस्य, माभूदिति मनीषया ॥५२९॥ वृंठं कर्मण्यदुल्लंघं, शिक्षित्वा मुनिक्रियाम् । तद्वयं कारयि-
 त्वा च, समौचैषुत्तदन्तिकम् ॥५३०॥ युग्मम् ॥ तं गौतममिवात्मन्य, क्षमयित्वा तथांगिनः । निंदित्वा दुरितं पुण्य—भगण्य
 मनुमोघ च ॥ ५३१ ॥ सम्यत्त्वं पुनरुज्ज्वल्य, तद्दोयोन्मार्जनाजलैः । भावनाद्भुतसौरभ्यै—रात्मानमधिवास्य च ॥५३२॥
 सद्भ्यानरसवेधेन, कल्याणीकृत्य मानसम् । बभूवोदयनामाल्यः, स्वर्गलक्ष्मीविशेषकः ॥५३३॥ त्रिमिविशेषकम् ॥ तस्यांत्यं
 कृत्यमातर्त्यं, शोकसंकुलमानसाः । ततश्चौलुक्यसामंताः, पत्तनं प्रत्यचालिषुः ॥ ५३४ ॥

स वंठोऽथ मुनिवेश—भृत्या नत्या च मंत्विणः । वृष्ट्येवाङ्कुरितोद्गम—विवेकदुरचितयत् ॥५३५॥ ईदृशं वंदयित्वं,

१ कल्याणपरंपरा. २ वाणनिदं कुरुते. ३ प्रतिज्ञा. ४ अङ्कुरोद्गहम्. ५ उज्वलं कृत्वा. ६ अधिवासितं कृत्वा. ७ रससंवेधेन. ८ तिलकः—विरोधाभ्यां. ९ कृत्वा.

मंत्रिणं पुण्यवत्सम् । यदि स्यां कर्मकृद् भूय—स्तदा मे का विदधता ? ॥५३६॥ एवमेव धृते वैत्रो—जागरं गुलौक्यम् ।
साधुवेषे श्रिते तस्मिन्, भावतो भावि किं फलम् ? ॥ ५३७ ॥ तदनैव वेपेण, करोभ्यामुष्मिकं हितम् । धर्मस्वैव
ममैतस्य, प्राप्तिः कौतुह्येनो पुनः ॥ ५३८ ॥ ध्यात्विति रैवताख्यादि—मधिष्ठाय तथैव सः । शुद्धानशननिःश्रेण्याऽ—ध्यारु-
रोह सुरालयम् ॥ ५३९ ॥

इतो मांडलिकास्तेऽपि, त्वरया प्राप्य पत्तनम् । प्राधृतीचक्रिरे वैरि—लक्ष्मीं चौलुक्यभूभृतः ॥ ५४० ॥ व्यजिज्ञांश्च
युगपत्, तस्योदयनर्मणिः । विक्रमं चावसानं च, चमु(म)कारैककारणम् ॥ ५४१ ॥ कर्णयोः क्रकवाभं त—त्रिशम्ब
वचनं नृपः । आस्यान्निरस्य तांबूल—मन्वशेत स्वबंधुवत् ॥ ५४२ ॥ वाग्भट्टप्रमुखास्तेऽपि, मंत्रिपुत्राः पितुः कथाम् । मत्वा
वज्रानल्लुष्टा, इव विवर्धशिरैतनाम् ॥ ५४३ ॥ भूधवः सौधमभ्येत्य, तत्परिच्छदमादरात् । संबोधय च महासाल्य—पदे
न्यास्यत वाग्भटम् ॥ ५४४ ॥

अथैत्य मंडलाधीशा, वाग्भट्टात्प्रभटौ प्रति । आवेद्य मंत्रिणस्तीर्थो—द्धारसंगरमूचिरे ॥५४५॥ युवां यदि पितुर्मत्तौ, धर्ममर्म-
विदायपि । उद्भिथैथां तदा तीर्थौ, गृहीत्वा तदभिग्रहान् ॥५४६॥ स्तुत्याः सुतास्त एव स्युः, गितं मोचयंति योऽक्रणाद् देवक्रणात्
तातं, मोचयेथां युवां ततः ॥५४७॥ सवितर्यस्तमापन्नो, मनागपि हि तत्पदम् । अनुद्धरंस्तनया, निन्दन्ते शनिवज्जनैः ॥५४८॥

१ भाव विना. २ साधुवेषे. ३ अतिमहत्ता. ४ पारत्वोक्तिरूपम्. ५ इत कुतः कारणात् भवति. ६ स्ववत्ता. ७ पश्चात्तापं करोतिस्. ८ ज्ञात्वा. ९ दग्धा. १० व्यथ-
तेस्व, विव्यधिरैतनाम्, प्र. ११ मंत्रेणयशुकुनीचैलरूपो.

सुधावत् तहिरं पीत्वा, हृष्टावुदयनात्मजौ । एकैकं तीर्थमुद्धृतुं, दधतुर्नियमान् पितुः ॥५४९॥ तदर्थमथ विज्ञतो, भृशुद्ध
 वाग्भट्टमूचिवान् । कार्ये विश्वजनीनेऽस्मिन्, किं प्रष्टव्योऽस्मि घीनिधे ॥५५०॥ तीर्थः शत्रुंजयैश्वर्य—मुद्धृत्यं त्रिजग-
 त्यभोः । भवानुद्धारकस्तत् किं, येनैतन्नानुमन्यते ॥५५१॥ ततोऽतिसत्कृतो राज्ञा, गुर्वशीर्षिश्च वर्धितैः । महस्त्री वाग्भ-
 दस्तीर्थं, प्रति प्रास्थित भूषवत् ॥५५२॥ क्षिप्रं शत्रुंजयं गत्वा, नत्वा चादिजिनेश्वरम् । दत्त्वा गुरुदरावासान्, ससैन्योऽपि
 स तस्थिवात् ॥५५३॥ मेलयामास च छेकान्, सूतधारा ननेकशः । विश्वकर्माऽपि विज्ञानं, यत्पार्श्वेऽधिजिगासते ॥५५४॥
 तत्र चैत्योद्धृतिं श्रुत्वा, प्राप्ताः सार्धमिका घनाः । स्वश्रीव्ययेन पुण्यश्री—विभागमभिलिप्सवः ॥५५५॥ तद्व्ययश्च वणिक् कु-
 ऽपि, सीमः षड्द्रुम्भनीविकः । वहन् स्वसूक्ष्मिं कुतुंभं, कटकेश्वर्येण मंत्रिणः ॥५५६॥ विक्रीय च घृतं सर्वं, व्यवहारवि-
 शुद्धितः । रूपकेणाधिकं द्रुम्भ—मेकं छेकतयाऽजयत् ॥५५७॥ शुभम् ॥ द्रुम्भान् सप्तपि नीव्यर्थं, ग्रंथौ बद्ध्वा स धार्मिकः ।
 कुसुमै रूपकक्रीतैः, श्रीनारभयं तदाऽर्चयत् ॥५५८॥ इतस्ततः परिभ्राम्यन्, कटकालोककौतुकात् । भीमो गुरुदरद्वार—
 मागाद् वाग्भट्टमंत्रिणः ॥५५९॥ दौर्वारिकैर्मुहुर्दुरी—क्रियमाणोऽपि रंकवत् । सोऽन्तर्मंत्रिणमद्रक्षीत्, सदस्यं दिव्यवैभवं
 ॥५६०॥ दृष्ट्वौ च पार्श्वलोकोऽस्य, शृंगारैर्दिविपह्मणः । मध्यस्थितः पुनरयं, लीलया नार्कनायकः ॥५६१॥ अहो
 मर्त्यतया तौल्य—मस्य मेऽपि गुणैः पुनः । द्वयोरप्यंतरं रत्नो—पलयोरिव हा कियत् ॥५६२॥ सेव्यतेऽयं गुणव्रतै—वंशी-

१ उद्धारार्थम्, २ तीर्थं, प्र. ३ ये चै० प्र. ४ तत् एतत् किं कार्यं, ५ स्तुतोऽनुमोदित-उत्साहित इति यावत्, ६ देवानां शिल्पी, ७ शय्येतुमिच्छति,
 ८ कुतं, प्र. ९ नीलिः—मूलधनम्, १० द्रुताधारं वर्मपात्रं (कुडकी), ११ सेवकैः, १२ इति, प्र. १३ स्वर्गनायकः.

भूतैरिवाऽनिश्चम् । स्थानाभावादिवान्यत्र, निपेद्येऽहं तु द्रुणैः ॥ ५६३ ॥ श्रीयतेऽयं श्रियाऽश्रांतं, पुरुषोत्तमविभ्रमात् । तदीर्ष्येष्वेव श्रीयेऽह-मलक्ष्म्या पुरुषाधसः ॥ ५६४ ॥ स्वकीर्तिस्पर्धयेवायं, मंत्री विश्वोदरंपरी । अहं तु हेतको नास्मि, स्वनिर्वाहेऽपि शक्तिमान् ॥ ५६५ ॥ महान्तोऽपि सुबन्धेन, दानमानवशीकृताः । दारिद्र्योपद्रवोद्विष्टाः, स्तौति मां मत्प्रियाऽपि न ॥ ५६६ ॥ एतादृशं महातीर्थं-मप्युद्धर्तुमयं क्षमः । न कायमानमप्यस्मि, नवीकर्तुमहं सहः ॥ ५६७ ॥ अयमेव ततो मंत्री, मन्ये पुण्ये निर्दशनम् । ईदृग्लीलाधितं यस्व, चक्रवर्तिविजित्वम् ॥ ५६८ ॥ इति ध्यानपरो भीमो, द्वाःस्थेन गल्हस्तितः । कथंचिन्मंत्रिणा वीक्ष्य, समाकार्यत तत्क्षणम् ॥ ५६९ ॥ प्रणिपत्य पुरस्तिष्ठन्, स स्वामीयमि(इ)वादरात् । प्रश्रितस्तेन कोऽसीति, स्ववृत्तं प्रोक्तुं जगौ ॥ ५७० ॥ धन्यस्त्वं निर्धनोऽप्येवं, यो जिनैर्द्रुमपूजयत् । धर्मबंधुस्त्वमसि मे, ततः साधर्मिकत्वतः ॥ ५७१ ॥ सभाऽध्यक्षमिति सुत्वा, भीत्याऽद्युपविशन्नपि । स स्वासने बलेनैव, वाग्भटेन न्यवेदयत् ॥ ५७२ ॥ स दिव्यवसनामात्य-संगतो मलिनांशुकः । दीप्रमणिक्यनेदिष्ठ-इयामात्मसमतोमधात् ॥ ५७३ ॥ भीमोऽध्यासीद् दारिद्र्योऽपि, मानितोऽहमेनेन यत् । तन्नूनं जिननाथार्चा-पुण्यतेजो विजृम्भते ॥ ५७४ ॥ स्थूललक्षाः क्षणे तस्मि-ज्ञेय साधर्मिका मुदा । इति व्याजहिरै मंत्रि-राजं राजतमंजता ॥ ५७५ ॥ प्रभविष्णुस्त्वमेकोऽपि, तीर्थोद्धरोऽसि धीसख । बंधूनिव तथाऽप्यस्मान्, पुण्येऽस्मिन् योक्तुमर्हसि ॥ ५७६ ॥ पित्रादयोऽपि बन्धुते, कदाचित् कापि धार्मिकैः । न तु साधर्मिका

१ भी, प्र. २ गृहप्रायः ३ तीर्थमिति संबन्धते. ४ धमसारणार्थं गळे-कठे धर्षितः-न्यस्तः इत्य-नालहस्तः स संगतोऽय “तदस्य संजातं तारकादिभ्य इतच्” इति गल्हस्तित-जातगल्हस्त-इत्यर्थ. ५ धृतविक्रमलाभपूजादि, ६ श्रीप्र. ७ प्रभावशीलः-समर्थः.

धर्म-लेहपाशानियंत्रणात् ॥ ५७७ ॥ ततो यत् किञ्चन द्रव्यं, वयं भावेन दत्तहे । तीर्थे तदस्मिन् विन्यस्य, प्रार्थितं नः इत्ता-
 र्थ्य ॥ ५७८ ॥ तेषामित्यतिनिर्वाधा-न्मन्त्री दाक्षिण्यनीरधिः । तन्नामानि क्रमैरेव, पत्रे स्वयमलीलिखत् ॥ ५७९ ॥ आनीयमाने
 कनको-त्करे तैर्व्यवहारिभिः । सचिवाधार्सनसीनो, भीमश्चित्ते व्यचीचरत् ॥ ५८० ॥ अहो मसोपयुज्ये-श्चैत्यकर्मणि चेदिह ।
 द्रुमाः ससापि नीवीस्थाः, कृतार्थः स्यामहं तदा ॥ ५८१ ॥ मंदाक्षमंदसद्वक्तु-भक्षमः सोऽतिदाश्यतः । विज्ञाय मंत्रि-
 णाऽभाणि, ब्रूहि त्वं किं निवक्षसि ? ॥ ५८२ ॥ स प्राष्टैर्भयवत् प्रीतो, निःशंकं तमवोचत । गृह्यतां चैत्यकृत्येऽस्मिन्,
 ममापि द्रुमसदृकम् ॥ ५८३ ॥ चित्ते चमत्कृतो मन्त्री, तमूचे देहि तद् द्रुतम् । पूर्णां चैत्योद्दिधीर्षां मे, स्वां नीवीं त्यमदा
 यदि ॥ ५८४ ॥ तेन रोमांचितागेन, दत्ते तस्मिन् स्वकोशवत् । तन्नाम सर्वनामादी, पत्रे श्रीवाग्भटोऽलिखत् ॥ ५८५ ॥
 तद् दृष्ट्वाञ्जनवत् कृष्ण-मुखाञ् श्राद्धान् महर्द्धिकान् । मन्त्री स्माहकुतो यूय-मेवं विच्छायतामिताः ? ॥ ५८६ ॥ ददतो
 ऽपि बहुद्रव्यं, समा नैवात्य सर्वथा । शतांशमपि नैदिद्धं, धंकीव्यास्तैसादादयम् ॥ ५८७ ॥ अपत्रपिष्णवो वाचा, तथा तेऽधो
 व्यलोकयन् । मन्यते साऽतिघन्यं स्वं, स भीमः सुस्तुतेस्ततः ॥ ५८८ ॥ अथ पंचशतीं द्रुमान्, पृष्टवत्त्रयं नवम् ।
 अमात्यो बहुमानेन, तस्मै दातुं प्रचक्रमे ॥ ५८९ ॥ भीमोऽभ्यघादहं पुण्यं, महैतैतावता व्यये । कोटिं काणकपदेन, कः
 पदुर्गमयत्यहो ? ॥ ५९० ॥ ततोऽनुज्ञाप्य मंत्रांद्रं, स ययौ मंदिरं निजम् । पिशाच्या इय पत्नीतो, विभ्यत् सर्वघनापि-
 णात् ॥ ५९१ ॥ तदा स्त्रियाऽन्ययेवौचैः, स्त्रिर्घैर्विकथैः स तोषितः । विमृष्टवानहो चित्रं, यदघेयं प्रियंवदा ॥ ५९२ ॥

१ कृष्णः २ उद्धृष्टमिच्छा. ३ युयुमितिनोपः. ४ यसात्. ५ नीवीम्. ६ समातवो राजाश्रीला-रुजालवः.

यथा विषे न पीर्यं, यथा वह्नौ न नीरजम् । तथा लोकपूर्णं वाक्यं, न जालस्या मुखेऽजनि ॥ ५९३ ॥ यद्येषा राक्षसी-
वोग्रा, सौम्याऽऽसीत् प्रेयसी मम । ततोऽहं सकलं मन्ये, धन्यमद्यतनं दिनम् ॥ ५९४ ॥ भीमस्ताम्रचिवात् द्रव्य-
व्याघ्रं चरितं ततः । साऽपि हृष्टा तमाचष्ट, स्वामिन् ! सम्यक् कृतं त्वया ॥ ५९५ ॥ द्रव्यं व्ययीभवत्येव, सर्वेषां गृहकर्मणि ।
प्रासादादौ तु कस्यापि, भविष्यद्भद्रसन्ततः ॥ ५९६ ॥ तच्चार्चितं त्वया साधु, यक्षाऽऽत्तं मंत्रिणो धनम् । परकीयं धनं
तीर्थे, स्वीकुर्यादिवसेव कः ? ॥ ५९७ ॥

अथ बंधकृते वैनोः, स्थाणुन्यासाय भूतले । खन्यमाने निधिं लेभे, भीमो धर्ममिवोत्तमः ॥ ५९८ ॥ स सुवर्णमयांस्तत्र, चत्वा-
रिंश्च्छतीमिताम् । दीनारान् प्राप्य हृष्टोऽभू-दपुत्रस्तनयात् यथा ॥ ५९९ ॥ अद्य यद्यन्ममं श्रेष्ठं, तत्तत् तत्पुण्यतोऽस्ति तत् ।
पुण्यात् प्राप्तो निधिरयं, पुण्यमेवोपतिष्ठताम् ॥ ६०० ॥ स ध्यात्सेत्थं निजामिच्छां, श्रावयित्वा च बलभासम् । तत्सेरितो निधिं
लभ्वा, तं वाग्भटमुपागमत् ॥ ६०१ ॥ युग्मम् ॥ उक्त्वा तस्मादिदृत्तांतं, यथास्थितमसौ सुधीः । तन्निधिं दत्तवांस्तस्मै,
तीर्थोद्धारार्थमाहंतः ॥ ६०२ ॥ मंत्री जगौ स्वगेहस्थं, निधिं त्वं व्ययसे कुतः ? । स साहयं न मन्यस्तो, नाहं गृह्णे परस्य च
॥ ६०३ ॥ इत्युक्तेऽपि न गृह्णाति, मंत्री दत्ते बलाच्च सः । विवादे विस्फुरत्येवं, रात्र्यागात् कौतुकादिव ॥ ६०४ ॥ निशि तं
भीमसमभ्येत्य, स्वपूर्वज इव स्वयम् । तीर्थाधिष्ठायको यक्षः, कपर्दी प्रोक्तवानिति ॥ ६०५ ॥ त्वयैकरूपकोपात्तः, प्रसूतैः प्रथमो

१ कालम्, ३ लोकं पृष्णातीति लोकपुण्यम्, ३ कर्मणि छद्, ४ चत्वारिसदृशानि, ४०००, ५ मणि, ५ मणि, ६ चैत्योकारे साम्प्रतमदानादिपुण्यतः, ७ श्रेष्ठम्,
८ पुण्यायै० प्र. ९ साहयः-कृतादरः ।

जिनः । यदप्युच्यत भावेनं, तेनाहं तुष्टवास्तव ॥ ६०६ ॥ प्रियोकिंस्ते प्रियां चक्रे, दत्तोऽयं च निधिर्मया । तदिदं निविंशं
 स्वैर—मुञ्चेति स तिरोदधे ॥ ६०७ ॥ मीमोऽपि प्रातरावेद्य, यक्षोक्तं सचिवाय तत् । स्वर्णरत्नमयैः पुण्यै—रत्नर्चं प्रथमं
 खिनम् ॥ ६०८ ॥ ततः स निधिमादाय, ग्रहं प्राषो महेश्वरत् । प्रतीतैः पुण्यमातेन, स्वहिते को हि नोद्यमी ? ॥ ६०९ ॥
 इतः काष्ठमयं चैत्यं, दूरीकार्यं शुभेऽहनि । अमाल्यः कर्तुमाहसं तत्, प्रारंभदंभधीः ॥ ६१० ॥ अंधस्ताड् विधिना
 न्यस्य, वास्तुमूर्तिं हिरण्मयीम् । इदं कूर्मशिलान्यासं, सूत्रधारा वितेजिरे ॥ ६११ ॥ वास्तुविद्योक्तयुक्त्यैव, स्थापयं-
 तैः स्थिरानं सुरान् । उल्लुष्टोत्कृष्टमातेतु-स्ते कर्मस्थायमाहताः ॥ ६१२ ॥ नित्यं नवनवाहारै—र्वखाद्यश्च प्रमोदिताः ।
 आसीना इव पत्युके, शिषिणो नैव शश्रमुः ॥ ६१३ ॥ नक्तं दिवाऽपि नास्वाप्सी—न्मन्त्री तच्चैत्यचितया । आरभ्य
 तादृशं श्रेयो, निद्रालुत्वं दधाति कः ? ॥ ६१४ ॥ यथा यथोद्ध्वारोहत्, स प्रासादो दिने दिने । पुण्यराशिरतिस्येयान्,
 मन्त्रिणोऽपि तथा तथा ॥ ६१५ ॥ वर्षद्वयेन तच्चैत्यं, दत्तसौत्यं जगद्दृशाम् । संपद्यते स्म संपूर्णं, कोटीरमिव तद्दिनेः
 ॥ ६१६ ॥ तत्संपूर्णतयाऽमाल्यः, प्रमोदैरुदरंभरिः । कर्तुं प्रक्रमते यावत्, स्वयं लोकोत्तरं महम् ॥ ६१७ ॥ तावद् देवा-
 र्चकोऽभ्येत्य, म्लानास्यश्रीस्तमूचिवान् । अस्फुटत् सकलं चैत्यं, देव ! केनापि हेतुना ॥ ६१८ ॥ पीयूषे विषवद् दुग्ध—

१ प्रिया उक्तिर्यस्याः सा. ३ मार्ग. ३ सुंस्व. ४ पुलयानास. ५ हट्ट. ६ दूटं कृत्वा. ७ वातस्यच्छे. ८ यत्र स्थाने मूलनायकः स्थाप्यते ततोऽयस्तावत् कूर्मोकायुषा
 निजा न्यस्यते. ९ तं, प्र. १० रौल० प्र०. ११ कर्म-वित्पादिक्रिया तिष्ठति यत्र स कर्मस्थाय-प्रासादः तं, स्थापयतोऽधिकरणे ष्व् युगागम्य. १३ अस्फुटत्, प्र.

मध्ये काञ्जिकपातवत् । हर्षं विपादवद् वेदो—च्चारे दुःश्रवाणलिवत् ॥ ६१९ ॥ तद्दुःखाकरमप्युच्चै—र्वीक्ष्यमापीय वाग्मदः ।
 भृशमुल्लासभागासीद्, भानुपाणिपयोजवत् ॥ ६२० ॥ युग्मम् ॥ तदाकर्ण्य ततो दूना—स्तं तथा वीक्ष्य सेवकाः । पृच्छन्ति
 सा जुतः स्नासिन् ! विषादे प्रमदोदयः ? ॥ ६२१ ॥ स तानुवाच यद् दीर्णं—मेतन्मधि विजित्वरे । कारयिष्येऽयुनैवाहं, पुनस्त-
 दिति मे मुदः ॥ ६२२ ॥ अन्यथा मयि यातेऽस्तं, चेद् विशीर्येत दैवतः । तदाऽन्यः कारयेच्चैत्यं, मत्कीर्त्तनमपि ब्रजेत् ॥ ६२३ ॥
 अथ द्वैत्रौऽपि सकलान्, समाहाय्य स द्विलिप्तः । पप्रच्छ हेतुना केन, प्रासादोऽयं व्यदीर्यत ? ॥ ६२४ ॥ तेऽभ्यधुनैर्धर्मं चैत्यं,
 भवेदन्वचनाशकृत् । ध्यात्विति वयमेतद् ते, निरसौसिष्म सधमम् ॥ ६२५ ॥ तदंतरा प्रविष्टः सन्, न निर्याति बहिर्मुखम् ।
 तत्सोभात् स्फुटतिस्मैतद्, पक्कवालंकेवद् ध्रुवम् ॥ ६२६ ॥ श्रुत्वा तद् वाग्मदोऽध्यासी—दन्वयो यद्यपि प्रियः । तथापि सोऽयं
 संदिग्धः, को वेद भविता न वा ॥ ६२७ ॥ भूतोऽपि वा स्थिरः कस्य, सुमेरुरिव वा स्थिरः । कर्ता ममोपकारं किं, भव-
 श्रेणिकृतधमेः ॥ ६२८ ॥ नरकं प्रति पित्रादीन्, नीयमानान् कुक्कर्मसिः । संनिष्ठोऽपि नेष्टेऽसौ, रंक्वत् त्रातुमन्वयः
 ॥ ६२९ ॥ नैवेह न परत्रापि, विना पुण्येन केनचित् । उपकारक्रिया काऽपि, क्षेत्रज्ञस्य वितन्यते ॥ ६३० ॥ धर्मसंतान

१ विजयश्रीले—सर्वैर्लभ्यते । २ उत्कर्षार्थं प्राप्ते सार्थं प्राप्ते वा. ३ सम्प्राप्त, कलासहितम्, च. ४ प्रदक्षणादानमार्गसहितम्. * केत्यं तत्. ५ वयं
 कृतवन्तः. ६ प्रदक्षणादानमार्गसहितम्. ७ स्फ, प्र. ८ पक्कवालंकेवत्. ९ निःकटस्थः. १० जीवस्य, इदं शरीरं कौतेय, द्वैत्राभिलषन्निर्णीयते । एतद् यो वेत्ति तं
 प्राहुः, क्षेत्रज्ञमिति तद्विदः ॥ १ ॥

एवास्तु, वास्तवं वस्तु तन्मम । अन्वगभूय नयत्यात्म-तातं जीवं शिवं हि यः ॥ ६३१ ॥ किंच तीर्थसमुद्धार—कारिणां भववारिणाम् । भरतादिमहीपानां, पंक्तौ नामास्त्वनेन मे ॥ ६३२ ॥ विस्मयेति स धर्मार्थी, सूत्रधारान् समादिशत् । निर्ध्रमं क्रियतां चैत्यं, पुनरुत्कील्य मूलतः ॥ ६३३ ॥ सप्तमिः कुलकम् ॥

तेऽथ निर्ध्रमतां कृत्वा, हित्वा च स्फुटिताः शिलाः । मूलात् पुनर्गवीचकु—स्रक्ष्यं वत्सरश्चिमिः ॥ ६३४ ॥ त्रिलक्षै-
रहितास्त्रिभः, कोव्यो द्रव्याणि मंत्रिणः । कर्मस्थायेऽस्य लयानि, वदत्येवं चिरंतनाः ॥ ६३५ ॥ तुंगं सुधाऽतिशुभ्रं च,
प्रासादं प्रेक्ष्य तं जनः । कैलासालोकनोत्कंठां, कुंठयामास मानसे ॥ ६३६ ॥ भ्राजंते मंडपास्तत्र, विस्तीर्णाः साधुचित्त-
वत् । दानादिगुणलक्ष्मीणां, पृथक् क्रीडागृहा इव ॥ ६३७ ॥ प्रत्येकं तेषु सैद्रूपाः, प्रेक्ष्यंते शालभंजिकाः । तत्तत्कुतूह-
लालोक—निश्चला देवता इव ॥ ६३८ ॥ इष्टं विलम्बमदृष्टं च, तत्र वीक्ष्य निरीक्षिणः । दधानाः सममानंदं, विंदंति
न भिदं हृदि ॥ ६३९ ॥ विहारः सोऽभितो भाति, धुद्रेद्वैकुण्ठैर्वृतः । पक्षैः पार्श्वस्थितैः पद्म—हृदांतर्गतपद्मवत् ॥ ६४० ॥

अथ तस्य प्रतिष्ठार्थं, विज्ञप्तिं प्रेष्य पत्तने । आलूहवत् संयुतं, हेमाचार्यं स मंत्रिराह ॥ ६४१ ॥ श्रीविक्रमाच्छिवा-
धीर्दु—वत्सरे सँहसः^१सिते । सप्तमेऽहि शनौ वादे, निवेश्य प्रथमं जिनम् ॥ ६४२ ॥ श्रीहेमचूरिणा दंडं, ध्वजं कुंभं
च क्रांचनम् । विधिबत् स प्रतिष्ठाप्य, चैत्यमूर्ध्नि न्यवेशयत् ॥ ६४३ ॥ युगम् ॥ प्रासादोऽनिल्लोलैः, ध्वजाग्रैण विरे-

१ भवनिवारणकर्तृणाम्, २ निम्नसम्, ३० ३ निम्नमताम्, ३० ४ जीर्णोद्धारो, ५ लेपनहव्यम्, (कलिबुजो), ६ स्तल्यगास, ७ श्रेष्ठसहयाः, ८ लोकेति शेषः
९ पुत्तलिकाः, १० लघुभिर्देवसंदिर्लेशितः, ११ विक्रमसंभवत्, १२ ११, १२ १३ इति नवमवतिप्रकाश्यां पूजायाम्, १३ मार्गशीर्षमासस्य, १३ श्वेतपक्षे, १४ ययुचपक्षेन.

जिवान् । उत्तमितेन हस्तेन, तर्जयन्निव दुष्कृतम् ॥ ६४४ ॥ अष्टाहिकादिद्वयेषु, विहितेष्वतिशयाधिषु । प्रीणितस्तच्चरि-
त्रेण, गुरुवर्गभटसूचिवान् ॥ ६४५ ॥ जगद्धर्माधारं स गुरुतरतीर्थाधिकरण—स्तदव्यहर्मूलं स पुनरधुना तत्प्रति-
निधिः । तदावासश्चैतं सचिव ! भवतोद्दृत्य तदिदं, समं स्वेनोद्देशे भुवनमपि मन्येऽहमखिलम् ॥ ६४६ ॥ (शिखरिणी वृत्तम्)
भूत्वा मृदयटिताद् घटाद् यदि पुरा वातापिवैरी मुनिः, ससाय्वंबुनिधीन् किलैकचुलुना पोशा(यः पा) नकर्मण्यपात् ।
मंत्रिशैल्यमधि त्वया विनिहितात् कस्यार्णरूपात् तैतः, सूतः पुण्यसुतः कथं तव भवांभोधिं न र्पातैककम् ? ॥ ६४७ ॥
(शार्दूलविक्रीडितम्) अवरुह्य ततस्तीर्थात्, तदीयतटभूतले । वामटः स्थापयामास, निजनाम्ना नवं पुरम् ॥ ६४८ ॥
कुमारपालराट्तात—संज्ञया तत्र सत्तमम् । चैत्यं विधाय च श्रीम—साम्भविंवमतिष्ठिपत् ॥ ६४९ ॥ चतुर्विंशतिमारा-
सात्, निर्माय्य परितः पुरम् । देवार्चनाकृते दत्त्वा, ग्रामानपि च तावतः ॥ ६५० ॥ गुरुसंघान्वितस्तस्मात्, प्रस्थायोद-
यनात्मजः । स्वस्थानं पत्तनं प्राप, धुर्यत्वं च शुभात्मनाम् ॥ ६५१ ॥ युग्मम् ॥

अथ गूर्जरनाथस्य, मंत्रिणो वाग्भटस्य च । आज्ञयाऽऽवभटो गत्वा, भृगुकच्छपुरांतरम् ॥ ६५२ ॥ निजतातप्रति-
ज्ञात—पूर्तये श्रेयसेऽपि च । मुनिसुव्रतनाथस्य, चैत्यमारंभयन्नवम् ॥ ६५३ ॥ युग्मम् ॥ खन्यमाने जनैस्तस्या—धस्तन-
क्षितिमंडले । मिलति स स्वयं गर्ता—युखं हृद्युद्वन्तं तंतः ॥ ६५४ ॥ राक्षस्येव तथा अस्तात्, गर्तया खनतो जनान् ।

१ धर्म आधरो यस्य तद, २ कारमना, ३ अगस्तिः, ४ सुवर्णलक्षणात्, ५ घटात्—कलशात्, ६ कथं न पालति, ७ वाहदुपुरम्, ८ त्रिभुवनपालविद्यार इति
नका, ९ मय्यम्, १० नेत्रचंद्रवन्तं, ११ गतांमुखामिलनात्,

आलोक्य तच्छुडुंबानि, गाढं पीरिदिदेविरे ॥ ६५५ ॥ तत्रौदयनिरयात—स्तद् दृष्टाऽचित्तयच्चिरम् । अहो नामापि गर्ताया,
 नास्ति हाहा वसूव किम् ? ॥ ६५६ ॥ पुण्याय प्रकृते चैत्ये, प्रत्युताऽयं ममाऽभवत् । जीवितायाऽऽहते पथ्ये, रोगिणो
 मरणं यथा ॥ ६५७ ॥ इयतां देहिनां भूत्वा, वृथा मृत्युनिबंधनम् । कथं दर्शयिता हाऽहं, कलंकीव जनाच् सुखम् ? ॥ ६५८ ॥
 गर्तामृतानामुष्णोष्णौ; स्रैणैः स्वासैः प्रसृत्वैरैः । भस्मयिष्ये ध्रुवं जीवच्, प्रमीतोऽहं स्वयं वरम् ॥ ६५९ ॥ ततस्ताव-
 इधोत्पन्नं, पंकं माष्टुमना इव । ज्ञपार्थं स समारोह—न्निकटं नर्मदातटम् ॥ ६६० ॥ पतिवर्त्मानुगा पत्नी, स्यादिति श्रुत-
 पूर्व्विणी । तेन पत्या निषिद्धाऽपि, पृष्ठे मर्तुं प्रिया स्थिता ॥ ६६१ ॥ मा मेति व्याहरत्स्वेव, सवाष्पेष्वनुजीविषु । ददावा-
 वसदो ज्ञपं, निर्व्विष्ण इव सप्रियः ॥ ६६२ ॥ अधस्तात् पतितोऽप्येष, सप्रियोऽप्यथतांगकः । अपश्यत् पुरतः कांचि—
 क्षारं तेजोमयीमिव ॥ ६६३ ॥ अन्वयुंक्त च भद्रे ! त्वं, वद काऽसि विकासिरुक् । इहाहँष्टचरी कस्मा—दकस्मादाग-
 ताऽसि च ? ॥ ६६४ ॥ दृग्भ्यामनुग्रपस्याभ्यां, पश्यंती सा तसूचुपी । प्रभाढ्या वत्स ! देव्यसि, क्षेत्रस्यैतस्य रक्षिणी ॥ ६६५ ॥
 कर्मण्यस्मिस्त्वयाऽऽरब्धे, पुण्योपस्कारकारणे । त्वत्सत्त्वस्य परीक्षार्थं—मेतच्छक्रे मयाऽखिलम् ॥ ६६६ ॥ स्तुत्यस्त्वं वीरकोटीर !,
 यस्येदृक् सत्त्वमुत्कटम् । नो चेज्जने धनोऽप्येवं, मृते त्वहन्वियेत कः ? ॥ ६६७ ॥ स्वैष्टसिद्धेः स एवैष्टे, यस्य सत्त्वं महत्तमम् ।
 पृथिव्याः को हि नाथः स्या—न्नः शीमं विक्रमं विना ? ॥ ६६८ ॥ सत्त्वमेकमपि प्रौढं, कारुणानुगतं किमु ? । एवमेवाकर्धामोत्रं,
 किं श्रोष्मोत्तेजितं पुनः ? ॥ ६६९ ॥ प्रीताऽस्मि तव मच्छक्त्या, गताद् गर्भगृहादिव । शुभंयवो जनाः सर्वे, निर्गताः संति

१ निष्ठेयुः २ आरब्धे ३ अष्टच्छत् ४ अष्टा सती चरतीति अष्टष्टचरी ५ पुण्यस्य—धर्मस्य उपस्कारः—आशुपूर्ण—उपस्कारः; सद्यतो वा तस्य कारणे ६ शुभान्विताः

पश्य तान् ? ॥ ६७० ॥ उत्तरेत्यस्यामहश्यायां, निवृत्त्यावभटस्ततः । खनकान् खनतः क्षोणीं, पश्यति स्म तथैव
तान् ॥ ६७१ ॥ कांडपि मायाऽद्भुता दैवी, विमृशन्निति स स्वयम् । सर्वासामपि देवीनां, भोगं भृशिष्ठमातनोत् ॥ ६७२ ॥
तत्प्रभावाग्निना दग्धे, प्रत्यूहाहने सति । अष्टादशकरोरुंगं, तच्चैरयं सम्पद्यत ॥ ६७३ ॥ श्रीमत्सुव्रतदेवस्य, राज्ञो
राज्ञ्यौ ह्यस्य च । व्याधक्षताया न्यग्रोधे—च्युतायाः शकुनेरपि ॥ ६७४ ॥ नमस्कृतीर्दानस्य, युनेरपि च सत्तमाः ।
मूर्तीः सोऽचीकरलेय—मयीश्चित्रकरैः परैः ॥ ६७५ ॥ युरमम् ॥ अथौदयनिविज्ञसां, प्रतिष्ठोत्सवहेतवे । पत्तनात्
तत्पुरं प्रापु—गुरुसंघमहीसुजः ॥ ६७६ ॥ विधाय शक्तिकं मंत्रैः, प्रभावैरिव पित्तैः । प्रत्यष्टाद्धेमसूरीदु—जिनैर्द्रं कूर्म-
लौछनम् ॥ ६७७ ॥ मल्लिकार्जुनकोशीयं, श्रीचौखुब्यप्रसादितम् । कलशं विलसत्स्वर्ण—द्वात्रिंशद्दुघटिकामयम् ॥ ६७८ ॥
दंडं च हैमं दीप्रांशु—पट्टांशुकमयं ध्वजम् । यथाविधि प्रतिष्ठाप्य, गुरुश्रीहेमसूरिणा ॥ ६७९ ॥ स्वयमावभटः संघ—
भूषादिपरिवारितः । तानध्यारोपयञ्चैत्ये, स्वं च पुण्यवतां हृदि ॥ ६८० ॥ त्रिभिविशेषकम् ॥ स्थित्वा च चैत्यमभूयैव,
गर्जलातोद्यवारिदे । नरिनति स्म केकीव, प्रमोदग्रहिलंशयः ॥ ६८१ ॥ तत्र स्थितोऽसौ वृष्टोच्चैः, स्वर्णरत्नादि देववत् ।
रोद्रं दारिद्र्यसंतापं, शमयामास कस्य न ? ॥ ६८२ ॥ निरीक्षिता पुराऽप्यासीद्, वृष्टिर्जलमयी जतैः । तदा तु ददशे
क्षौम—स्वर्णरत्नमयी पुनः ॥ ६८३ ॥ द्वेषाऽपि श्रिरिभारत्वाद्, दानमावभटापिपत्म् । धौहीकैर्यदि वेग्मानि, प्रापयामाशु-

१ देवसंबन्धिनी. २ वने. ३ राज्ञो-प्र. ४ दुष्या (चूना) मयी. ५ उत्तमैः निलम्बैः. ६ लोष्ठिनाम्, प्र०. ७ द्वात्रिंशद्दुघटप्रमाणम्. ८ तेजोयुक्तकौशेयवत्तमयम्.
९ कल्याणदंभकारः. १० कृतिहर्षित इत्यर्थः. ११ द्रु-प्र०. १२ भारवाहकैः.

रर्थिनः ॥ ६८४ ॥ दानाऽऽद्युष्टीम-यज्वानं, तं तथा वीक्ष्य ह्युलाः । इत्युपश्लोक्यति स्म, कविद्वंद्वोरकांस्तदा ॥ ६८५ ॥
 सद्युर्विष्टपसृष्टिनपुणमयात् पाणोरपि त्वत्करे, शक्तिः काऽप्यतिशायिनी विजयते यद् याचकानां जनी । भाले तेन निवेशि-
 तामतिदृढां दारिद्र्यवर्णावलीं, दानिन्नास्रभट्टैर्भूरिविभवैर्निर्मोर्द्धि मूलादपि ॥ ६८६ ॥ (शार्दूलविकीडितम्) ततोऽ-
 वर्तीयं राजर्षिं-प्रशुश्रो वाग्भटाजुजः । आरात्रिकं समारेभे, कर्तुं त्रिसुवनप्रभोः ॥ ६८७ ॥ प्रथमं पृथिवीभर्त्रां, आत्रा
 सामंतमंडलैः । संधाधिपैस्ततः श्राद्धैर्मातृभगीसुतादिभिः ॥ ६८८ ॥ श्रीखंडमिश्रद्युसृणैर्—नर्वांगार्चापुरस्सरम् । भालस्थले
 मुहुः ह्यस्र—भाग्यलभ्यविशेषकः ॥ ६८९ ॥ कंठे च रोपितानेक—स्मेरसूतचतुःसंरः । निरीक्षितमुखंभोजो, निःस्पृहै-
 रपि सस्यहम् ॥ ६९० ॥ तुरंगान् द्वारभट्टैभ्यः, शेषेभ्यः कनकोत्करान् । तदभावे परिक्रारा—अर्पयन् निजदेहतः ॥ ६९१ ॥
 धृत्वा कराभ्यां भूपेन, वंलादपि विधापितम् । आरात्रिकविधिं चक्रे, स धार्मिकशिरोमणिः ॥ ६९२ ॥ पंचभिः कुलकम् ॥
 पृच्छति स्म च भूपाल—मत्युत्तोलतया कुतः । एतकृत्यं करे धृत्वा, देवेनाहमकारिपि ? ॥ ६९३ ॥ स्तैः साह स तं
 यच्छं—स्त्वं देहाभरणान्यपि । तद्द्वारेण निषिद्धोऽसि, दद्यात् सर्वमसाविति ॥ ६९४ ॥ धारारुढरसत्वेन, विस्मयैव निजं
 यतः । दाता च द्यूतकारश्च, मूर्धानमपि यच्छतः ॥ ६९५ ॥ कूर्मः क्षुद्रतमोऽपि लंछनमिपाद् यत्पादपद्मद्वयीं, सेवित्वैर्धं वभूव
 भूमिवलयं पृष्ठे विवोढुं दृढः । अश्वोजीवतया धुरीणपदवीं कारुण्यभाजां श्रितः, स श्रीमान् मुनिसुव्रतो ब्रिनयतिर्दत्तौ

१५४०-२कविमुद्रणाः, पक्षे देवाः-१कर्ममति, ४वहस्र करेण, ५एतत्तत्र कृतः, ६तिलकः, ७वज्रस्र, ८पाः येषां ते-द्वारात्ते० यस्य सः-मंत्रिः, ९भीप्रतया, १०उत्क-
 दानया, ११शारुल-श्रापः सागरस्य, द्यूतरसद्य यस्य स आरुढरसः धारायां-जगद्वयं आरुढरसस्तस्य भावत्सत्त्वं तेन, १२अश्वेक्षार्या इव, १३निर्धारेण यष्टी, १४वीरयाम्,

श्रियं श्रा(श्रे)यसीम् ॥ ६९६ ॥ (शार्दूलविकीर्णितम्) इत्यभिष्टुत्य तीर्थेयं, कृतसच्चैत्यवन्दनः । वभाणावभटं संघा-
ध्यक्षं श्रीहेमसूरिराह ॥ ६९७ ॥ युग्मम् ॥ किं कृतेन न यत्र त्वं?, यत्र त्वं किमसौ कलिः? । कलौ चेद् भवतो जन्म, कलिरस्तु
कृतेन किम्? ॥ ६९८ ॥ दानधर्मोऽतिवृद्धत्वात्, ऋशिमानसमधिश्रितः । तव हस्तावलंबेन, यीमन् ! विहृतां महीम्
॥ ६९९ ॥ गिराऽनया गुरुमुखो—झीर्णयाऽऽवभटं तदा । निरीक्षाचक्रिरे के न, महीयांसोऽपि विस्मिताः? ॥ ७०० ॥
सक्तृतास्तेन ते सर्वे, गुरुभूपादयस्ततः । सुवंतस्तद्गुणग्रामं, स्वस्थानं पत्तनं ययुः ॥ ७०१ ॥

अथाकस्मिकदोषेण, भृगुकच्छपुरस्थितः । वभूवावभटो मृत्यु—दशाऽऽपन्न इवोच्चकैः ॥ ७०२ ॥ तं तथा प्रेक्ष्य
सर्वसिन्, विह्वले तत्परिच्छदे । सद्यश्चित्सयासासु—विदग्धा इत्यनेकथा ॥ ७०३ ॥ सन्निपात्तादिदोषग्रान्, वैद्याः
प्रदधिरे रसान् । मात्रिका मंत्रपूताभि—रद्भिराच्छोद्यन् मुहुः ॥ ७०४ ॥ ज्योतिर्विदो विदधिरे, यथोक्तं ग्रहशांतिकम् ।
द्विजा निर्मसिरे होमं, पवतो वैदिकीर्णचः ॥ ७०५ ॥ अवैतारविदः पत्न्या—वतारंस्तेनिरेतमाम् । उपश्रुतीर्जगृहिरे,
बंधवः स्नेहसिंधवः ॥ ७०६ ॥ वृद्धाः स्वगतदेवीना—मुपयाचितमादधुः । योगिनीनां चतुःषष्टे—श्चक्रिरे बलिमर्चकाः

१ सुखा, २ कृत्युगेन, ३ विचारदाः वैशाद्यः, ४ ददतिस्, ५ भवतारणज्ञाः, ६ पात्रावतरणानि कुर्वन्ति, ७ तीर्थोद्दे गमनाय प्रतिज्ञाः यजुर्वेद, ८ चतुःषष्टियोगिनीनामातीमानि-
१ द्वापारी २ कौमारी ३ वाराही ४ शंकरा ५ इन्द्राणी ६ कंकाली ७ कराली ८ काली ९ महाकाली १० चामुंडा ११ ज्वालामुखी १२ कामाक्षी १३ कृपा-
लिणी १४ भद्रकाली १५ दूर्गा १६ अंबिका १७ रत्निता १८ गौरी १९ सुमाला २० रोहिणी २१ कामिजा २२ मल्लकरा २३ कुंडलिनी २४ त्रिपुरा २५ कुखला
२६ भैरवी २७ भद्रा २८ चंडावती २९ नारसिंही ३० निरंजना ३१ हेमकांतो ३२ प्रेतासनी ३३ ईश्वरी ३४ माहेश्वरी ३५ वैष्णवी ३६ वैनायकी ३७ यमपंढा

॥ ७०७ ॥ परमेतैः प्रतीकारै—गुणस्तस्य न कोऽव्यभूत् । यथा निर्दग्धबीजस्य, धाराधरपयोभरैः ॥ ७०८ ॥ ततो
 नैराश्यमापन्ना, तस्य पद्मावती प्रसूः । सम्यगाराधयाञ्चके, देवीं पद्मावतीं निशि ॥ ७०९ ॥ प्रत्यक्षीभूय साऽऽचब्ध्या,
 पुत्रस्ते चैत्यसूर्धनि । नृत्यन् सलक्षणत्वेन, जग्रसे योगिनीगणैः ॥ ७१० ॥ द्वानिद्रालक्षणं पुण्य-परं चेमा दुराशयाः ।
 साँप्लेयं सपत्नीव-न्न सहते कदाचन ॥ ७११ ॥ एताश्छन्नाः स्थिता आसन्, हेमाचार्येऽत्र तस्थुषि । तस्मिन् गते पुन-
 र्ब्यक्ती-भूता नैःस्व्ये यथाऽऽपदः ॥ ७१२ ॥ एतद्वोषं च निषेष्टुं, स शक्नोति गुरुः स्वयम् । खंडीकर्तुं तमस्कांडं, चंडो
 मातंड एव हि ॥ ७१३ ॥ आदिश्येति प्रयातार्यां, देव्यां तत्क्षणमेव सा । पद्मावती जनं प्रैथीत्, पत्नं गुरुहेतवे ॥ ७१४ ॥
 सायं प्राप्ताज्जनात् तस्मात्, सर्वं ज्ञात्वा स स्मरिराद् । सहादाय महादक्षं, यशश्चंद्राभिधं गणिम् ॥ ७१५ ॥ विद्याधर इव
 द्यौन्ना, तूर्णं भृगुपुरं गतः । विलोक्याच्चभटं तस्य, ज्ञातवान् देव्युद्रवम् ॥ ७१६ ॥ युग्मम् ॥ गणिस्ताज्जननीं प्रोचै,

३८ हंरसिंही ३९ सारखती ४० तोतला ४१ चंबी ४२ शंखिनी ४३ पक्षिनी ४४ चित्रिणी ४५ आकिनी ४६ नातालणी ४७ पहादिनी ४८ यमभगिनी ४९ सूर्यपुत्री
 ५० शीतला ५१ कुण्डपासा ५२ रक्षाक्षी ५३ कालरात्री ५४ आकाशी ५५ सृष्टिनी ५६ जया ५७ विजया ५८ ध्रुववर्णा ५९ वैश्वरी ६० कालायनी ६१ अग्नि-
 होत्री ६२ वक्रवरी ६३ महासिका ६४ ईश्वरा इति

प्रसंगाद् द्वापंचाक्षरारणां नामानि-

१ केतयल २ कपिल ३ बटुक ४ नारासिंह ५ गोपाल ६ भैरव ७ गण्ड ८ रक्तसुवर्ण ९ देवसेन १० छत्र ११ वरुण १२ भद्र १३ वज्र १४ द्वाज्जंघ १५ स्कंद १६ कुं
 १७ त्रिपुंकर १८ त्रिप्रसन्न १९ वहि २० कंदर्प २१ हंस २२ एकलव्य २३ यदापय २४ खलक २५ काल २६ महाकाल २७ मेघनाद २८ नीम २९ महातीम
 ३० तुंगभद्र ३१ विद्याधर ३२ वसुमित्र ३३ विश्वसेन ३४ नाग ३५ नागहत्त ३६ शृङ्गुल ३७ कंपील ३८ नकुल ३९ आह्लादन ४० त्रिसुख ४१ पिशाच ४२ भूतभैरव
 ४३ महापिशाच ४४ कालमुख ४५ सुलक ४६ अश्विमुख ४७ रेतोवैध ४८ स्मशानचर ४९ केलिकल (किठ) ५० शृंग ५१ कंटक ५२ त्रिसीषणा इति. * सपत्नीपुत्रम्

चलिपुष्पादिसंयुतम् । उपासात् प्रेष्यमथ-रात्रे कंचिन्निलं नरम् ॥ ७१७ ॥ वाक्ये तथाऽऽहते तस्मिन्, सूरिः स्वाश्रय-
माश्रयत् । निशीथे प्राहिणोत् सापि, प्रोक्तवस्तुदुतं जनम् ॥ ७१८ ॥ तेन सार्धं गणियुत-श्रचाल स्वाल्यात् प्रभुः ।
स्वामिन्याः सर्वदेवीनां, सैषव्याः सदतं प्रति ॥७१९॥ दुर्गतो निर्गतो बाहो, सौऽपश्यच्चटकत्रजम् । भाषयंतमपि क्रूरै-श्रग-
च्चगिति शब्दितैः ॥७२०॥ ज्ञात्वा तद्योगिनीदोषं, तन्मुखे गणिना बलिम् । प्रमुन्यवेशयत् सोऽस्त-दंघ्रे चैटककवत् ततः
॥ ७२१ ॥ तदग्रेऽथ ब्रजत् सूरिः, कृशालुकापिशाननम् । कपिमंडलमैक्षिष्ट, भक्षणाय प्रस्तुतरम् ॥ ७२२ ॥ इन्निसं तदपि
ज्ञात्वा, मूर्तमंत्राक्षरैरिव । अक्षतैस्ताडयामास, स तच्च क्वचिदद्रवत् ॥७२३॥ ततोऽपि परतो गच्छन्, स सैधव्या गृहगतिक्रे ।
माज्जरवृद्धमद्राक्षीत्, क्रूरं कीर्त्नाशदासवत् ॥ ७२४ ॥ शोर्णप्रसूतनिक्षेपाद्, विद्रांष्य तदपि प्रभुः । तस्थिवांसोरणे देव्या,
विद्यानिधिरीव स्वयम् ॥ ७२५ ॥ सूरिमंत्रं हृदि ध्यात्वा, समादिष्टोऽथ सूरिणा । यशश्चंद्रगणिः प्रोचै, सैधवीं देवतां प्रति
॥ ७२६ ॥ जालघरममृतिभिः, पीठैरभ्यर्चितक्रमः । स्वयं पद्भ्यां समायातो, हेमाचार्यस्त्वदतिकम् ॥ ७२७ ॥ आगत्य
संमुखं तस्य, भक्तेवातिथ्यमाचर ! । ईदृग्लोकोचरं पात्रं, पुण्यैरवातिथीभवेत् ॥ ७२८ ॥ तन्निशम्य स्मितभर-प्रह्ला जिह्वा-
चलं मुखात् । आकृष्य बालवद् देवी, संमुखं दुरचेष्टत ॥७२९ ॥ स तथा तां विकुर्वाणा-मूचे रेरे दुराशये ! । गुरुमन्य-
वैज्जानासि, न जानासि च मद्बलम् ॥७३०॥ यदि कारुण्ययोगेन, सार्धं त्वां काममभ्यधासु । तदा मामपि दुष्टाद्रि-कुलिशं

१ मस्ताकम् समीपमित्युपासात्, शक्यम्, २ प्राकाशात्, ३ गुरुः, ४ अपिः पूर्णार्थः, ५ चेटकवत्, ६ अश्रितवत्, ७ यत्कालवत्, ८ रक्तपुष्पं,
९ दूतं कारयित्वा, १० वस्तुनिक्षेपैः, ११ ईदृग्लोकोचरं मूहत्तरा, १२ भवतां हरोपि, १३ सांतवनं-प्रियवाक्यादिना क्रोधाद्युपायानं शत्रुवशीकरणोपायमेवय,

भयस्यै ॥ ७३१ ॥ निर्भस्वैवं गणिः कृद्धो, हुंकारांस्त्रीनिमुचत । अकांडंभग्रह्णांड—स्फारखाङ्कारदारुणान् ॥ ७३२ ॥
 तेनादिमेन सैधव्याः, प्रासादः समकंपत । आमूलचूलमुत्तल—वात्याऽऽन्दोलितशालवत् ॥ ७३३ ॥ द्वितीयेन च सर्वोऽपि,
 तदंतःस्थः सुरीगणः । मीत्याऽघटिष्ट निश्चेष्ट—श्चित्रन्यस्त इवोच्चकैः ॥ ७३४ ॥ तृतीयेन पुनर्देवी, सैधवी भीव्यरादिव ।
 कंप्रोत्पत्य निजस्थाना—श्मश्रुके प्रमुक्रमौ ॥ ७३५ ॥ किं करोमीति जल्पतीं, गणिस्तां स्माह मदुरोः । भक्तिं कुरु सुरीवर्गाद्,
 विमोच्यावभटं द्रुतम् ॥ ७३६ ॥ सा जगौ योगिनीवर्गः, ध्रुवात्संतं सहस्रधा । विमच्य खंडशश्चक्रे, द्रुमं तीक्ष्णकुठारवत् ॥ ७३७ ॥
 मोचये तं कथं तस्मा—न्मोचितोऽपि न जीवितौ । कृष्टोऽपि सिंहदंष्ट्रायाः, सारंगः क्षेमवान् किमु ? ॥ ७३८ ॥ अभाषिष्ट गणि-
 भूयो, भवत्वेवं पुनर्यदि । अस्मात् स्थानाच्चिजं स्थानं, प्रायातुं त्वं प्रगल्भसे ? ॥ ७३९ ॥ तेन वाक्येन सा त्रस्ता, निर्घोषमतिभी-
 षणम् । विहस्ता सिंहादेन, हस्तिनीव वितेनुषी ॥ ७४० ॥ चकंपे काश्यपी तेन, शैलशृंगाणि तुष्टुः । चिक्रीडुश्च नभःक्रोडे,
 सलिलानि सरस्वताम् ॥ ७४१ ॥ अपनिद्रश्च सर्वोऽपि, शृगुद्रंगतो जनः । हृदि कल्पंतविधांत—पाथोधिश्चममार्गंशे ॥ ७४२ ॥
 भीरवस्तेन शब्देन, योगिन्योऽपि विमुच्य तम् । तत्रेयुः स्वामिनीपार्श्वे, रक्ष रक्षेति जल्पिकाः ॥ ७४३ ॥ संमित्या
 मंत्रशस्थोच्चै—स्ताः समस्ता जगौ गणिः । मुंचतावभटं पापाः ? , नो चेत् प्राणान् विमोक्ष्यथ ॥ ७४४ ॥ शरीरे कीलके-
 नेव, तेन स्तंभेन पीडिताः । मुले क्षित्वाऽहुलीः प्रोचु—स्तं माञ्चिकमणिं गणिम् ॥ ७४५ ॥ अस्मकाभिर्भवद्याँल्यः, सर्व-

१ त्रास्य० प्र, भाष० प्र, २ सानवसर०, ३ दृक्षवत्, ४ जीविव्यति, ५ समर्थो भवति, ६ दुष्टवा, प्र, ७ व्याकुला, ८ समुद्राणाम्, ९ क्षुब्ध०, १० प्राण, ११ आसमदम्, १२ भवद्भिः हेतुभूतैः शृणुम् (प्रतिष्ठा कर्तुं कारयितुं) शहंतीति यव्याल्यः—यवयवमान,

शाऽव्येप तल्लजे । अत्रार्थं दक्षिणः पाणिः, प्रतिभूरिव गृह्यताम् ॥ ७४६ ॥ महात्मनोऽस्य नामापि, कदाप्यादद्वाहे यदि ।
चेडेन प्राणदंडेन, त्वया दंड्यास्तदा वयम् ॥ ७४७ ॥ तनुस्तंभेन नः प्राणाः, प्रयाणयोद्यता इव । तत् प्रसद्य गतावद्य ,
सद्योऽस्मान् मोचयामुतः ॥७४८॥ रेरे हताशाश्चेत् स्तंभ—मात्रेणेहग्र व्यथाऽस्ति नः। तदा प्राणप्रहारेणो सा, परेषां कीदृशी
भवेत् ? ॥ ७४९ ॥ प्राणत्राणं महत्पुण्यं, महत्पापं च तद्ग्रहः । इति श्रुतोदितं तत्त्वं, विज्ञायताःपरं हृदि ॥७५०॥ अन्येऽपि
जंतवो हंत, हंतव्या न कदाचन । विशिष्याहंतधर्मस्थाः, सर्वलोकाहितावहाः ॥ ७५१ ॥ शिष्यित्वेति गणिना, मोचिताः
स्तंभतस्ततः । नत्वा प्रमुपददंद्दं, देव्यः स्वस्थानमासदन् ॥ ७५२ ॥ चतुर्भिः कलापकम् । तदैवावभटः सोऽभूत्, सर्वक्ले-
शविचर्जितः । तादृशोऽस्ति गुरुर्यस्य, तस्य तत् किं नु कौतुकम् ? ॥७५३॥ हेमाचार्योऽपि स प्रात—स्तस्मादुदयनात्मजात् ।
विधाप्य सर्वदेवीनां, भोगं सौहार्दिकं श्रुभम् ॥ ७५४ ॥ नत्वा च नूलचैत्यस्थं, जिनेशं मुनिमुन्नतम् । पदभ्यां विहरमाणस्तत्,
पुनः पतनमागमत् ॥७५५॥ अकस्माद् विहृतं कुत्रे—त्यनुयोगपरं नृपम् । उक्त्वाऽऽवभटवृत्तं, भृशं व्यस्माययत् प्रभुः
॥७५६॥ दानादिकृत्यसुरमीकृतंचित्तवृत्ति—निर्माणयन् स्वयमनेकविधात् विहारान् । तत्कारिणां प्रवर्णयंश्च सहायभावं,
चौलुक्यभूमृदिति संचिनुते स पुण्यम् ॥७५७॥ (वसंततिलकावृत्तम्) इति श्रीकृष्णपीथश्रीजयसिंहसूरिविरचिते परमाह-
तश्रीकुमारपालभूपालचरित्रे कृपासुंदरीपरिणयदानद्युपदेशचैत्यनिर्माणदिवर्णनो नामाऽष्टमः सर्गः ॥अष्टानां मिलने५२३०

१ तनुस्तंभात्, २ नाशे, ३ शत्रुकृपायाम्, ४ सहस्रव्ययथायम्, ५ प्रप्रतपरम्, ६ व्यस्मेरयत्, ७ कुर्वन्, ८ कुर्वन्, ९ महाकाव्ये
मोहराजपरपालयश्रीधर्मराजसाम्राज्यभङ्गणवर्णनो नामाऽष्टमसर्गः, ४.

अथ नवमः सर्गः ॥

व्याख्यायमाने श्रीवीर—चरित्रेऽथ द्रुपं प्रति । देवाधिदेवप्रतिमा—वृत्तमित्यूचिवान् प्रभुः ॥ १ ॥ विहरन् भगवान्
 वीरः, पुरे राजगृहे पुरा । हर्षकृत् समवासासार्थत्, स तीर्थ इव जंगमः ॥ २ ॥ तत्राभयो महामात्यः, पुत्रः श्रेणिकसूतपतेः ।
 तं नत्वाऽप्रश्रयद् भवी, राजर्षिः कोऽन्तिमः प्रभो ! ॥ ३ ॥ उदायनट्टये प्रोक्तोऽ—हता भूयः स पृष्टवान् । कोऽसौ ?
 तस्मै ततः स्वामी, तच्चरित्रमिदं जगौ ॥ ४ ॥ सिंधुसौवीरमध्येऽस्ति, शल्लं वीतभयं पुरम् । यस्याकुतोभयत्वेन, सान्वयं
 नाम शोभते ॥ ५ ॥ रात्रौ यत्र जिनैर्द्रमदिरशिरःकल्याणकुंभावली, दिक्शालाविततस्य नीलिमगुणाऽऽविर्मृतपत्रस्थितेः ।
 हर्षेऽफारकतारकच्यतिकरग्रोद्यत्प्रसूद्युते—व्योमद्रोः परिपाकापिंगलफलप्रागल्भ्यमभ्यस्यति ॥ ६ ॥ (शार्दूल०) आसीदु-
 दायनस्माप—सौसिंधुदयनात् किल । आकारेणैव नवरं, तेजसाऽपि च योऽस्तिगः ॥ ७ ॥ सिंधुसौवीरमुख्येर्द्ध—देशपो-
 डशकाधिपः । त्रिषष्टिन्निसती (३६३) वीत—भयादिपुरपालकः ॥ ८ ॥ किरीटिमिर्दशन्यै—महासेनमुखैः श्रितः । सेना-
 नीरिव दिक्पालै—रजथयोऽजनि यो द्विषाम् ॥ ९ ॥ युगम् ॥ सुता चेटकभूपस्य, सम्यक्त्वामोदेमेदुरा । अभूत् तद्ध-
 रुषा नाम्ना, देहेनापि प्रभावती ॥ १० ॥ अधिचिस्तसुतो जने, यौवराज्यविराजितः । आलिख्युर्मानुवद् धाम्ना,
 केद्वी च भगिनीसुतः ॥ ११ ॥

१ महापाल—अभयकुमार, २ हर्षवर्षकतारकसमूहप्रभोद्युत्पुष्यकान्ते, ३ परिपाकेन पीतफलयोढताम्, ४ वीतभयपुरे, ५ यथोऽधिकः, ६ च
 योऽधिकः, ७ ६ इह ०—वीत०, ७ कतिकियः

इतश्चंपापुरीत्यस्ति, तत्र स्त्रीकेलिलोलहृत् । आसीत् कुमारनदीति, स्वर्णकृद् विभवोद्दंष्टः ॥ १२ ॥ असौ पंचशती
हेनो, दायं दायं सुलोचनाः । पणौकृत्य च तत्पंच—शतानि सममेलयत् ॥ १३ ॥ ताभिरुद्दामकामाभिर्वासाभिः सह
सोऽन्वहम् । विललासादुरकाभिः, करिणीभिर्द्विपद्रवत् ॥ १४ ॥ अन्यदा पंचशैलाख्य-द्वीपतः शक्रशासनात् । श्रीनं-
दीश्वरयात्रार्थं, चेलुर्व्यंतरस्त्रियौ ॥ १५ ॥ विद्युन्माली तदा पंच-शैलेशस्तपस्त्रियुतः । अद्य नौ कः ? पतिर्भावी—स्वैवं
ते अपि दृश्यतुः ॥ १६ ॥ ततो व्योम्ना व्रजंतीभ्यां, ताम्भ्यां चंपापुरीस्थितः । पंचपद्मीशतैः क्रीडन्, हेमकृत् स व्यलो-
क्यत् ॥ १७ ॥ चिंतितं च वृथा लोके, कामोऽनंग इति श्रुतः । यतोऽयमेव प्रत्यक्षः, सं वयुर्भाम् विराजते ॥ १८ ॥
स्वरूपदर्शनेनायं, षुद्द्राह्यः प्रियैवांछया । ध्यात्वेत्यभवतीर्णे ते, तूर्णं व्योन्नस्तदंतिके ॥ १९ ॥ अनयोः कोऽपि लार्वाण्य-
रसः स्फुरति वर्षाणि । लिखते नयनाभ्यां यः, क्षीयते न च सर्वथा ॥ २० ॥ ध्यात्विति स्वर्णकारेण, ते पृष्टे के युवामिह ? ।
आवां हासाप्रहासाख्ये, देव्यावित्थमवोचताम् ॥ २१ ॥ युग्मम् ॥ भोगार्थं प्रार्थिते तेन, ते पुनस्तं जजल्पतुः । पंचशै-
लामिधं द्वीप—मागच्छेरसदिच्छया ॥ २२ ॥ जम्ब्वेति गतयोर्देव्योः, सरस्मेरोऽथ हेमकृत् । तत्प्राप्त्युपायमध्यासीद्,
धनं निर्धनवच्चिरम् ॥ २३ ॥ स्वर्णौघमुपदीकृत्य, स्वामिप्रायं प्रकाश्य च । चंपानाथाय तेनेत्यं, पटहः समघोष्यत् ॥ २४ ॥
नयेद् यः पंचशैलं सां, स्वर्णकोटिं लभेत सः । श्रुत्वा तच्च जरत् कोऽपि, पटहं लोछोऽप्युश्रत् ॥ २५ ॥ तावत् स्वर्णं

१ मयः, २ कामः, ३ अक्षतादः, ४ स्त्रीकरणियः, ५ पतीच्छया, ६ मुक्ताफलेषु छायाया (कान्त्वा)- स्तरत्स्नीवान्तर । प्रतिभाति यदंगेण, तत्रावम्भ-
मिहोच्यते ॥ लावण्यमेव रसः, ७ संभोगार्थमित्यर्थं, -दर्शनस्पर्शानादीनि, निषेवते विलासिनौ । यत्रादुरकावन्योन्यं, संभोगः य उदाहृतः ॥

ततो लता, स्वसुतोऽयः समर्थं च । श्रुतपूर्वा स तन्मार्गं, यानपान्नमसज्जयत् ॥ २६ ॥ वार्धमाणोऽपि पत्न्याद्यै—ईदृकेन सह हेमकृत् । यानपान्नमधिष्ठाय, प्रतस्थेऽम्बुधिवर्त्सना ॥ २७ ॥ आनेत्रप्रसरं विष्वग्, जलमेव विलोकयन् । तदा विवेद निःशेषं, विश्वं तन्मयमेव सः ॥ २८ ॥ कियद्दूरं गते वृद्ध—समूचे जलधेस्तटे । अद्रिपादसमुत्पन्नं, वटं स्थूलं विलोकय ? ॥ २९ ॥ अस्याधस्ताद् ब्रजत्यासिन्, बोहिथे त्वं करद्वयम् । विस्तार्य कपिवत् सद्यो, विलोचय पादये ॥ ३० ॥ अत्रायसीति भौरुडा—छिपदाः पंचशैलतः । सुष्टेषु तेषु कस्यापि, चरणे मध्यवर्तिनि ॥ ३१ ॥ विलग्य दृढमुष्ट्या त्वं, तिष्ठेनिश्चेष्टवन्निशि । नेष्यति पंचशैलं त्वा—मुञ्जीनाः प्रातरेव ते ॥ ३२ ॥ युग्मम् ॥ करिष्यसे न चेदेवं, तर्हि मंशु विनक्ष्यसि । महावर्चातरे यानं, यत्यतिव्यत्यतः परम् ॥ ३३ ॥ चक्रे कुमारनदी तत्, ते च भारं ह्यपक्षिणः । निन्यरे पंचशैलं द्रा—गहो बुद्धिविजृम्भितम् ॥ ३४ ॥ तत्र हासाप्रहासे ते, दृष्ट्वा दिव्यं च वैभवम् । प्रमोदंगहिलः सोऽमृत, स्वैः प्रागुत्पन्नदेववत् ॥ ३५ ॥ तत्साहसेन विस्मरे, ग्रीत्या देव्यौ तमूचतुः । भद्रानेन तवांगेन, नाऽस्वां भोग्ये घटावहे ॥ ३६ ॥ चिकामयिपसे नौ चेत, तदा वह्न्यादिमृत्युना । पंचशैलाधिपो भूत्वा, समागच्छ त्वमुत्सुकः ॥ ३७ ॥ श्रुत्वा तत् स्वर्णकृत् प्रोचे, जज्ञेऽहं युवयोः कृते । जडात्मवोभयधष्टो, दैवत्याहो विवर्णितम् ॥ ३८ ॥ ततो हासाप्रहासाभ्यां, निमज्ज्य करुणाणिवे । उत्पाठ्य बालवच्चंपा—वनेऽमुच्यत हेमकृत् ॥ ३९ ॥ क गतोऽसीति पृष्टः स—शुकवा स्वं चरितं

१ प्रहणे. २ भारं डा-ग. ३ भारं ०, ५, एकोदरा. पृथाश्रीवा, अन्योन्यफलभाक्षिण. । असहता (अमिलिता मत्ता) सिनयन्ति, भारुडा इव पक्षिण.
 ॥ १ ॥ पर्वतान्म. ४ दृष्योन्मत्तः (हर्षपेलो). ५ स्वर्ग. ६ कामप्रितुमिच्छसि. ७ आवाप्त.

जने । स कामार्त्तः समारेभे, मर्तुं देव्यर्थमक्षिता ॥ ४० ॥ तज् ज्ञात्वा नागिलो मित्र—मूचे तं किं तनोष्यदः ? । अज्ञा-
नमरणं नैव—सुचितं सुधियस्तव ॥४१॥ भोगमात्रकृते कस्मात्, त्वं हारयसि मर्त्यताम् ? भवे भवेऽपि यद् भोगा, मर्त्य-
भूयं क्वचित् पुनः ॥ ४२ ॥ भोगार्थमपि निर्माहि, धर्मं स्वमणिवैभवम् । अर्थकामौ यथाकामं, दत्त्वा दत्तेऽपि यः शिवम्
॥ ४३ ॥ किंच स्त्रियां यथा रागः, स्याच्चेत् पुण्यश्रियां तथा । तदा तव भवेदेव, सा सुक्तिरपि कासुक्ती ॥ ४४ ॥ एक
एव ध्रुवं रागः, शुभाशुभतयाऽऽश्रितः । सद्यः संपद्यते हेतुः, शिवस्य च भवत्य च ॥४५॥ सुहृदा बोधितोऽप्येवं, हेमकृत् स
निदानतः । इंगिनीमरणं कृत्वा, पंचशैलाधिपोऽजनि ॥ ४६ ॥ विद्युन्मालीति सोऽप्याख्यां, बहंस्ताभ्यां सहानिशम् ।
रेभे हासाप्रहासाभ्यां, कृतकृत्य इवोच्चकैः ॥ ४७ ॥ मित्रस्य तादृमरणा—ज्ञागिलोऽपि विरक्तधीः । श्रित्वाऽऽहंतं व्रतं
कल्पे, द्वादशे त्रिदशोऽभवत् ॥ ४८ ॥

अथ नंदीश्वरे यात्रां, कर्तुं देवाः प्रतस्थिरे । हासाप्रहासे चाभूतां, गातुं तच्छासनात् पुरः ॥ ४९ ॥ विद्युन्माली पति-
स्ताभ्यां, प्रेरितः पदंहयहे । रूपां ममापि किं ? कश्चि—दानादायीत्यवोचत् ॥५०॥ ततः सरोषुंकार—भरिणोऽस्थालगद्
गले । आभियोगाख्यदुष्कर्मो—दयेन पटहः स्वयम् ॥ ५१ ॥ धरदृमिव तं लग्नं, दूरीकर्तुं निजाद् गलात् । सँ ह्रीणो-
ऽप्यशकत्रैव, धिग् धिग्दुष्कर्मचेष्टितम् ॥ ५२ ॥ कर्मदमत्र जाताना—मेवं पटहवादने । त्रपां लुंष्ट्वा तदीशैतं, वादयत्

१ मनुष्यात्मम्, २ धर्मलक्षणात्, ३ त्रिदानयुक्तम् धान्यादिसाधनेन मरणम्, ४ पटहवादने ५ बोधेन ६ हुंकार—दुर्मिलम्बकस्य प्रतिषेधसूक्तकानन्दस्योच्चारणं
रोपात् वं विधति इत्येवं शील्लस्य, ७ देवं, ८ लक्षितः, ९ कार्यम्, १० लक्षणां.

पुरतो भव ? ॥ ५३ ॥ इत्थं प्रबोधितः स्त्रीभ्यां, स सुरश्चक्रवास्तथा । कर्मणां दुर्विपाको हि, दुर्निवारोऽन्धिपूरवत् ॥ ५४ ॥
 युग्मम् ॥ स नागिलात्मा देवोऽपि, ब्रजन् देवैः सहाध्वनि । दृष्ट्वा तस्मिन्कथं, मित्रं ज्ञानेन बुद्धवान् ॥ ५५ ॥ वक्तुं
 पार्श्वस्थिते तस्मिन्—स्तत्तेजो भातुर्विबवत् । अक्षमो वीक्षितुं दृग्भ्यां, विद्युन्माली प्लेयत ॥ ५६ ॥ मायामयमिवात्सीयं,
 महो हत्वा स निर्जरः । पंचशैलाधिपं मोचे, पश्य कोऽहं पुरस्त्व ॥ ५७ ॥ स तं विस्पष्टमाचष्ट, शक्रसामानिको
 महान् । कश्चित् त्वं वतसे देवः, परं नामादि वेत्ति न ॥ ५८ ॥ स खं नागिलरूपं तद्, विधायोवाच पश्य भोः । अहं
 ते प्राक्तनं मित्रं, किं मां परिचिनोषि न ? ॥ ५९ ॥ मया त्वं वारितोऽप्यग्नि—मरणेन निदानतः । ईदृग्विडंबनापात्रं,
 पंचशैलाधिपोऽभवः ॥ ६० ॥ अहं त्वहंङ्कर्मज्ञ—स्तदुपश्रव्रतं श्रितः । विपद्य त्रिदशोऽभूव—मीदृग्विभवभासुरः ॥ ६१ ॥ वरं
 कृष्णाहिना दष्टो, न तु कामाहिना जनः । पूर्वो हि कर्हिचित् साभ्यो, भवन्नैवापरः पुनः ॥ ६२ ॥ सरोऽपस्मार एवाय—
 मसाभ्यो भिषजामपि । यो वैकल्यं विधायान्ते, दृणां हरति जीवितम् ॥ ६३ ॥ श्रुत्वा तदनुशय्योच्चै—विद्युन्माली
 तमालपत् । सखे ! प्रसद्य मां शायि, विदंघाम्यधुना किमु ? ॥ ६४ ॥ स साह श्रीमहावीरो, गृहिवेपो गृहेऽधुना । भूत्वा
 यतीव भावेन, कायोत्सर्गेण तिष्ठति ॥ ६५ ॥ दिव्यां तन्मूर्तिमाधार्य, श्रद्धालोः कस्यचित् करे । अर्चार्थमप्येत्सेन, यथा
 ते स्यात् पुरः शुभम् ॥ ६६ ॥ (यतः)—

१ पठुधरम् २ परा भाष्यत अय गतो. ३ तेजः. ४ अहंङ्कर्मज्ञितवत्तम्. ५ रोगक्षिपे. ६ पथात्ताप कृत्वा. ७ तनवान्मधुना किमु?, प्र. ८ यतीवा (कृत्वा).

रत्नाष्टांपदरूप्यविदुमर्षिंलश्रीखंडरीयादिभि—रूतै र्मुक्तिमर्षी विधापयति यः श्रद्धाभरादहंताम् । तस्मान्नश्यति
भीरुकेव कुगतिः स्निग्धेव संसेवते, शक्रश्रीवशितेव मुक्तिरमणी । तत्संगमं वाञ्छति ॥ ६७ ॥ (शार्दूलविक्रीडितं वृत्तम्)
विद्युन्माली तदुक्ं तत्, स्वीकृत्य शुभमार्गवत् । यात्रायां परिपूर्णायां, चूलितः स्वगृहं प्रति ॥ ६८ ॥ निरीक्ष्य क्षत्रिय-
कुंड—ग्रामेऽस्मान् प्रतिमांजुषः । लात्वा च हिमवच्छैल—तटाद् गोशीर्षचंदनम् ॥ ६९ ॥ असम्मूर्तै यथाहृष्टां, कुला
ऽत्यद्भुतभूषणाम् । चिक्षेप संपुटे शेष—श्रीखंडपरिनिमित्ते ॥ ७० ॥ त्रिभिविधोपकम् ॥ लात्वा संसुत् समुद्रं तं, व्योम्ना
गच्छन् ददर्श सः । अबधौ श्रमंतं पण्मासीं, पोतभुत्पातवायुना ॥ ७१ ॥ इंद्रजालवदुत्पातं, तं संहृत्य स निर्जरः । सांया-
त्रिकरौ दत्त्वा, समुद्रमिदभूचिवान् ॥७२॥ अत्रास्ति प्रतिमा दिव्या, गृहीत्वैनानं स्वकोशवत् । सिंधुसैवीरदेशस्थं, गच्छे-
वीतभयं पुरम् ॥ ७३ ॥ स्थित्वा त्वं श्रीपथे तत्र, कुर्वीथाश्रेति घोषणाम् । गृहतां गृहतां देवा—धिदेवप्रतिमां जनाः ।
॥७४॥ ततस्तस्मिन् गते देवे, स वणिक् तत्प्रभावतः । सुखं तत्पुरमासाद्य, तथैव विदधेऽखिलम् ॥७५॥ तत्र तां घोषणां
श्रुत्वा, नृपः स्वयमुदायनः । तर्पस्त्रिभक्तः संप्राप्तो, विप्राद्या अपि शूरिशः ॥ ७६ ॥ सारं सारं सारं सारं—पद्मयोनिज-
नार्दनान् । तीर्थधारैः कुठारैस्ते, विभिदुस्तं समुद्रकम् ॥ ७७ ॥ कठोरं अप्यभज्यंत, साक् तस्मिन्नहमनीव ते^१ । न
चासौ विभिदे किंचित्, क्वचिद् वज्रमिव स्वयम् ॥ ७८ ॥ गर्जतस्तत्र र्थे प्राप्ताः, सप्रभावा द्विजादयः । प्रदोषी इव तेऽ-

१ कुर्णा०, २ पाषाण० ३ रिया० प्र, रिरी—धातुविशेषः (पीतल या कलाई) ४ धीस्मिमीम्, ५ पुराणत्, ६ वलितः, प्र, ७ जायोत्सर्गभाजः
८ पैटाणाम् ९ सहर्षः १० पोतेन वणिज्यकारक—सायायिक इत्यमरः १० तातसभक्तः ११ शंकरशक्तमिषण्ट, १२ कुठाराः १३ इष्टा इव—शुद्धदोषयुक्ता इव,

भूवन्, गर्वलश्यामलाननाः ॥ ७९ ॥ नृपे तथैव तत्रस्थे, जाते च दिनयौवने । दिदक्षुरिव तच्चित्रं, व्योममध्यं श्रितो रविः ॥ ८० ॥ राज्ञो विज्ञाय वेलाऽति—क्रमं सुकौ प्रभावती । तदाऽऽह्वनाय दासीं स्वा—भादिदेश प्रियंवदाम् ॥ ८१ ॥ तत्कौतुकनिरीक्षार्थं, राज्ञाऽऽज्ञप्ता तया द्रुतम् । प्रभावत्यपि तत्रागात्, सर्वमूचे प्रियश्च तत् ॥ ८२ ॥ तच्छ्रुत्वा साऽवदद् देवा—धिदेवा नेश्वरादयः । किंत्वहन् देवैर्वेन्द्र—वृन्दवंधपदत्वतः ॥ ८३ ॥ तदवश्यं भवित्रीह, प्रतिमाऽहोचिताऽऽहती । अत एव व्यनक्त्येषा, न स्वमीशादिसंस्मृतेः ॥ ८४ ॥ तदहं वंजयिष्यामि, मूर्तै जैनीमिमासिति । उक्त्वाऽर्चयत् समुद्रं सा, बंदनप्रसंवादिभिः ॥ ८५ ॥ उच्चैरूचे च देवेषु, त्वं मुखयोऽसि जगत्पते ! । ग्रहेषु पद्मिनीनाथा—दपरः प्रवरः किमु ? ॥ ८६ ॥ यद्यहं तव धर्मोऽस्मि, सुलसेचानुरागिणी । तदा प्रसद्य मे देहि, निधिवनिजदर्शनम् ॥ ८७ ॥ एवं तद्ददित्तैर्वर्ष्यै—र्भानवीयैः करैरिव । भवति स समुद्रोऽसौ, वर्ष्कोशः पद्मकोशवत् ॥ ८८ ॥ अम्लानमाल्ययुग्ं दीप्रा—लंकारा तत्र साऽऽहती । प्रतिमा प्रकटा जज्ञे, लक्ष्मीः क्षीरोदधौ यथा ॥ ८९ ॥ तदाऽऽहंतमतस्यासीत्, प्रभावत्या प्रभावेना । यथा कुमुदखंडस्य, कौमुद्याऽतिप्रफुल्लता ॥ ९० ॥ तादृक्प्रभावसौरभ्यं, दृष्ट्वा जैनमतांबुजे । उदायनः क्षितिपति—रन्वरस्यद् द्विरैफवत् ॥ ९१ ॥ तं पोतवणिजं सम्यक्, सत्कृत्याल्मीयबंधुवत् । उस्सेन गृहेऽनैषीत्, प्रतिमां तां प्रभावती ॥ ९२ ॥

१ महिष०. २ रात्या, तदा, प्र. ३ देशाना देवेन्द्राणा च वृन्दैर्दधौ पदी यस्य स तस्य भावस्तस्यात्. ४ पूजोचिता—पूजनीया इत्यर्थं ४ आत्मानम्.

५ प्रसव-पुष्पम्, ६ व्यासात्-शकुन्त-विकसत्-उद्वृणति इत्यर्थः. ७ उग्रपतिः.

पुनः पुनः ॥ १०५ ॥ अगत्य समये स्वर्गाद्, धर्मं मां प्रतिबोधयेः । इति वानंधर्मांतल्य, सोऽनुसेने व्रताय ताम् ॥ १०६ ॥
 ततः प्रभावती श्रित्वा, श्रामण्यं गुरुसन्निधौ । तपोधनेन सौधर्मै, देवभूयमुपर्जयत् ॥ १०७ ॥ प्रतिमां तां च शुद्धांता-
 स्थार्थिनौ राइनिदेशतः । कुब्जिका देवदत्ताख्या, दासी नित्यमपूजत् ॥ १०८ ॥ अथ प्रभावतीदेवो, विज्ञातप्रामभवो
 दिवैः । एत्य ह्येतेन सम्यक्त्वेऽ—स्थापयत् तमुदायनम् ॥ १०९ ॥ आरभ्य तद्दिनं विश्व—जनीने जिनशासने । मन्ना-
 (महा)जैन इवोद्दाम—भावनोऽजनि भूमिभुक् ॥ ११० ॥

इतश्च कश्चिद् गान्धार—नामा गान्धारदेशभूः । श्राद्धः शाश्वतचैत्यानि, नंतुं वैताल्यमभ्यगात् ॥ १११ ॥ तन्मूले
 स स्थितो गंतु—मुपरिष्टादशक्नुवन् । आराधोपवासैस्तां, धनैः शासनदेवताम् ॥ ११२ ॥ पूरयित्वेप्सितं तस्य, दत्त्वा
 चाष्टोत्तरं शतम् । गुलिकाः कामदा देवी, तं तत्रैवामुचत् पुनः ॥ ११३ ॥ देवाधिदेवमूर्तिं तां, नंतुं वीतभयस्थिताम् ।
 ध्यात्वा तां गुलिकां न्याशुद्, गान्धारः स्वमुखांबुजे ॥ ११४ ॥ तदैव तत्प्रभावेण, स वीतभयमभ्यगात् । कुब्जाद्वारेण
 तां मूर्तिं, नमश्चक्रे च भक्तितः ॥ ११५ ॥ अन्येद्युः कश्चित् गोत्रे, गान्धारस्तं च कुब्जिका । साधर्मिकातिवात्सल्या—
 दचिकित्सत् स्वैयामिवत् ॥ ११६ ॥ स ज्ञात्वा मृत्युमासधं, प्रभावोक्तिपुरस्सरम् । वितरिष्य गुलिकाः कुब्जा—करे व्रतम-
 शिश्रियत् ॥ ११७ ॥ कुब्जिकाऽथ कुरूपा सा, ध्यात्वा स्वस्य सुरुपताम् । वक्रैकगुलिकाक्षेपाद्, देवीवाऽजनि दिव्यरुक्
 ॥ ११८ ॥ तथा गुलिकया काये, सुवर्णाभा वभूव यत् । सुवर्णगुलिकेत्युक्ता, ततः सा सकलैर्जैः ॥ ११९ ॥ योग्यप्रिय-

१ वाचा बंधने कुत्वा, २ देवत्वम्, ३ वित्तः, प्र. ४ कष्टे सजातं यस्य स कश्चित्.—गोत्रे कश्चित्. सजातः. ५ स्वमग्निवत्.

तमाभावाद्, रूपं मम वृथेति सा । अपरां गुलिकां न्यस्य, मुखे चिन्तितवत्यदः ॥ १२० ॥ अयं नृपः पितृप्रायः, परे
त्वस्य पदातयः । तद् भूयान्मे प्रियश्रद्ध—प्रद्योतो मालवेश्वरः ॥ १२१ ॥ इदं तच्चिन्तितं कर्तुं, तदा शासनदेवता । पुर-
स्नाम्नालवेशस्य, तद्रूपं सुष्ठु तुष्टुवे ॥ १२२ ॥ तदर्थनार्थं सद्योऽपि, प्रद्योतो दूतमादिशत् । साऽपि प्रार्थयमानं तं, समा-
नमिदमब्रवीत् ॥ १२३ ॥ अहदृष्टपूर्वं तं नैव, वृणोमीत्यानयात्र तस्म । तत् तदुकं स्वनाथाय, दूतोऽपि प्रत्युपीपदत्
॥ १२४ ॥ नाम्ना गत्याऽपि चारुह्याऽ-निलवेगं मंतगजैम् । प्रद्योतस्तत्र निश्यागा—दहो मदनशासनम् ॥ १२५ ॥ इयो-
रपि मिथः प्रेमिण, प्रवृत्ते रूपवीक्षणत् । स तामूचे चकोराक्षि !, समेहि नगरं मम ॥ १२६ ॥ साऽब्रवीत् प्रतिमा जैनी,
जीवातुर्मम विद्यते । तां विनाऽहं न जीवामि, क्षणं यामि च न क्वचित् ॥ १२७ ॥ तदेतस्याः प्रतिच्छंदं, त्वं विधाष्य
समानय । यथा तामत्र विन्यस्य, लात्वा चैनामुपैम्यहम् ॥ १२८ ॥ दृष्ट्वा तत्प्रतिमारूपं, स्थित्वा तां रजनीं च सः ।
प्रातर्योषावुज्जयिनीं, सिद्धवन्मालयाधिपः ॥ १२९ ॥ सच्चंदनेन निर्माष्य, प्रतिमां तादृशीं नवाम् । स प्रतिष्ठापयामास,
कपिलेन महर्षिणा ॥ १३० ॥ अलंकृतार्चितां कृत्वा, करे तां प्रतिमां नृपः । आरुह्यानिलवेगं, पुनर्वीतभयं ययौ
॥ १३१ ॥ व्यश्राणयच्च दास्यै तां, साऽप्यादाय पुरातनीम् । प्रतिमां तत्र मुक्त्वा च, नवां प्राप दृपांतिकम् ॥ १३२ ॥
ततस्तसहितं कुब्जा—मारोष्य नृपतिर्द्विपे । संचंदनेतिसमीरेण, प्रपेदे निजमास्पदम् ॥ १३३ ॥

अथ तौ विपयासक्तौ, तामर्चार्थं वितेरदुः । भायलश्लासिषण्णजे, विदिशानगरीजुषे ॥ १३४ ॥ वणिजस्तस्य सदन—

१ मानेन सहितं, सत्सार्णवम्. २ छद्, प्रत्यपादयत्, लब्ध. ३ मंतगजं—दृष्टिन्म, ४ प्रतिधिवम्, ५ अदात्, ६ स्पदेन—गमनेन.

स्थायिनी प्रतिमा च सा । भूरिकालालये मिथ्या—दृग्भिर्ग्राह्योऽर्चयिष्यते ॥ १३५ ॥ बहिः प्रतिकृतिस्तथा; स्थापयित्वा च तैर्जडैः । भायलस्वामिसंज्ञोऽय—मादित्य इति वक्ष्यते ॥ १३६ ॥ लोकोऽप्यहो तदुक्तं तद्, सत्यमित्यवधारयन् । तामर्चयति कस्को हि, धूर्तदंभो न जुंभते ? ॥ १३७ ॥

अथ वीतभयस्वामी, कृतस्नानादिकक्रियः । देवताऽऽयतनं प्रात—र्थ्यौ पूजाचिकीः स्वयम् ॥ १३८ ॥ इन्द्राऽग्रे प्रतिमां म्लान—माल्यां स ध्यातवान् हृदि । नेयं देवमयी सैव, काऽप्यपूर्वति मे मतिः ॥ १३९ ॥ प्रतिक्षणं नवानीव, यद् तत्पुष्पाणि कर्हिचित् । न म्लयति स्म दासी च, साऽन्न नास्ति तदचिका ॥ १४० ॥ श्रुतं चाद्य निषादिभ्यो, निर्मदा दंति-नोऽभवत् । आगादनिलवेगोऽन्न, तन्नूनं गंधसिंधुरः ॥ १४१ ॥ जानेऽन्नानिलवेगस्थो, मालवेन्द्रोऽभ्युपेत्य सः । गृहादप्यहर्द् रात्रौ, प्रतिमां कुञ्जिकामपि ॥ १४२ ॥ ततः स कोपदुष्येक्षो, द्वैदशाक्ष इव स्वयम् । प्रतस्थे सह सैन्येन, प्रद्योत-विजिर्धृक्षया ॥ १४३ ॥ किरीटिनो नृपाः सेना—युतास्ते दश तं श्रिताः । यथा शैवापगापूर्णा, गंगावाहाः पयोनिधिम् ॥ १४४ ॥ अथ तत्सैनिकाः प्राप्य, निर्जलां *जंगलावनिम् । मृगा इवापतत् वारि—श्चांत्या मँरुमरीचिकाः ॥ १४५ ॥ इतस्ततो भ्रमंतस्ते, तद्दृश्यद्गलतालवः । एकं विमुच्य नेत्रांभो, नान्यदंभो न्यभालयन् ॥ १४६ ॥ तदोदायनभूतेन, प्रभावत्यमरः स्मृतः । त्रिपुष्कराणि पानीयै—रेत्य स्वर्गादपूपुरत् ॥ १४७ ॥ पायं पायं पयग्भूं, पीयूषमिव सैनिकाः । उर्जीवंति

* सिन्धुद्वारमरुकम्. २ देवसल्लग्न-देवप्रतिमा. ३ कर्तिक्यः. ४ विप्रहीनुमिच्छया. ५ पर्वतकीर्णो गंगाप्रावाहः. * विशिष्टवाचकपदात्वा विशेषणवाचक-पक्षपृथगुपादाने सति विशेष्यमात्रपरत्वम्, ६ जंगलावनिम्, ७. ७ द्वितीयावहुवचनम्, ८ त्रितयकाः, ९ पीत्वा पीत्वा जलसमूहम्.

स तत्कालं, कलिनाऽऽकलिता अपि ॥ १४८ ॥ जीविता जलपानेन, जीवनीयं तथाऽऽमृतम् । नामद्वयं तदा तस्य,
सार्धकं मेनिरे जनाः ॥ १४९ ॥ अनीके सुस्थिते जाते, ततः प्रस्थाय पार्थिवः । प्रयाणैस्स्वरया ह्रस्वै—र्जगामोज्ज्विनीं
पुरीम् ॥ १५० ॥ तत्र वीतभयेशस्य, प्रद्योतस्य च द्रुततः । रथमारुह्य योधव्यथ योधव्यथौ रणस्थले ॥ १५१ ॥ सांग्रा-
मिकं रथं श्रित्वाऽ—भिमान इव मूर्तिमान् । उदायनः कराऽऽकृष्ट-चापस्तथौ रणस्थले ॥ १५२ ॥ रथाज्ययमथाऽऽ-
ध्याय, तं त्यक्त्वरथमारुढः, प्रद्योतोऽध्याययौ युधम् ॥ १५३ ॥ वीक्ष्य वीतभयस्वामी, तं तथा कुपि-
तोऽवदत् । रेरे त्वमीहकगौडोऽपि, किमभूच्छ्रष्टसंगरः ॥ १५४ ॥ रथमारुह्य योत्सेऽह-मित्युदीर्य स्वयं पुरा । इदानीमन्य-
थाऽऽगच्छन्, स्वजनेऽपि न लज्जसे ? ॥ १५५ ॥ यद्वाऽन्यगृहमाविश्य, मूर्तिं दासीं च चौरवत् । हरत्रालज्जथास्त्वं चेद्,
वाग्लोपाह्लज्जसे कथम् ? ॥ १५६ ॥ जीवितार्थो हिया सार्धं, संघां यद्यप्यमुंचथाः । तथापि मत्करोन्मुक्तैर्न जीवि-
ष्यसि मार्गणैः ॥ १५७ ॥ ततोऽतिश्रमयन् वेगात्, कुंभकृच्चक्रवद् रथम् । उदायनोऽभ्यधापिष्ट, वधाय स्वविरोधिनः
॥ १५८ ॥ यौगपद्येन हंतुं तं, सरथ्यथसारथिम् । प्रद्योतोऽपि निजं गंध-सिंधुरं क्रुधमैरिरेत् ॥ १५९ ॥ रथस्य भ्रमतस्तस्य,
ग्रहणार्थं यथा यथा । वंश्रमीति स पृष्टस्यः, सरोपो वैरिचारणैः ॥ १६० ॥ तथा तथा तीक्ष्णमुत्सैः, गार्द्धपक्षैरुदायनः ।
तस्य पादतलान्युच्चैर्विव्याध व्याधवन्मुहुः ॥ १६१ ॥ तच्छौचकक्षतैः पादैश्शुभिरपि स द्विपः । ऊर्द्धं स्थालुमनीशः
स-न्नपतत् पंगुवद् रणे ॥ १६२ ॥ पातयित्वा ततः कुंभि-कुंभाद् वीतभयप्रभुः । प्रद्योतं जगृहे बद्धा, मूर्ते जयमिवा-

१ गृह्युगा. * जलपानेन-जीविताः जनाः, २ प्रतिष्ठा, ३ गंधहस्तिनम्, ४ प्रेरयत्, ५ वैरिहृती, ६ क्रुरे, ७ तत्तायक० प्र.

त्तनः ॥ १६३ ॥ दासीपतिरिति व्यक्तै—वर्णैस्तस्यालिकस्थले । अंकं च रचयामास, स्वीयकीर्तिप्रशस्तिवत् ॥ १६४ ॥
 प्रद्योतौत्स्या परिज्ञाय, प्रतिमां विदिशास्थिताम् । तां पुरीं जग्मिवान् भ्रूयु—न्मालवैद्रसमन्वितः ॥ १६५ ॥ तेन तत्रा-
 चरित्यौचैः, प्रतिमा चालिताऽपि सा । न चचाल निजस्थाना—दचलेवाचलस्थितिः ॥ १६६ ॥ विज्ञेयात् पुनरभ्यर्च्य,
 जगद्वैवमुदायनः । प्रभो ! किं मेऽभवद् भाग्यं, भंगुरं नैषि यद् गृहम् ? ॥ १६७ ॥ जगौ तन्मूर्त्यविद्याता, मा शोचीस्त्वं
 पुरं तव । भविष्यति स्थलं धूली—दृष्ट्या नैष्याम्यहं ततः ॥ १६८ ॥ तदादेशेन तेनासौ, दृपतिः स्वपुरं प्रति । न्यवर्तिष्ट
 करञ्चष्ट—चिंतामणिरिव व्यथी ॥ १६९ ॥ अमुष्य गच्छतो मार्गे, पुंसोर जलदागमः । उज्जीवयत् जगलोकं, स्वोदयेन मर्हानिव
 ॥ १७० ॥ एते घटीप्रहरऋक्षरवींदुचारैः, सर्वेऽपि यद्यपि समा ऋतवः स्फुरंति । भूयांस्तथापि महिमाऽस्य घनागमस्य, येनोच्छ्वसं-
 त्यखिलविष्टपज्जीवितानि ॥ १७१ ॥ (वसंततिलका) सौदामिनीं मुहुर्दीप्तां, स्फारयन् शुशुभे धनः । हंतुं स्ववैरिणं ग्रीष्मं,
 कूर्पाणीं नर्त्तयन्निव ॥ १७२ ॥ स्पर्धयेव तदा मेघ—माला निष्पतिका अपि । नौरैस्त्रैश्च सिषिचुः, क्षोणीपीठपुरोऽपि च
 ॥ १७३ ॥ ततो विश्वक्वसमालोक्य, पयःपूरमयीं महीम् । स्कंधावारं निवेशयाऽस्या—दृयत्सत्रैव कुत्रचित् ॥ १७४ ॥ जलात्
 त्रातुं रजोवप्रान्, कृत्वा दश दृपाः स्थिताः । पुरं दर्शयं पुरं नाम्नाऽ—भवत् तच्छिविरं ततः ॥ १७५ ॥ प्रद्योतं भोजना-
 द्यैस्तं, दृपः सम्यगमोदयत् । अहितेऽपि हि नौचित्यं, संतो मुंचति जातुचित् ॥ १७६ ॥ प्रभावतीदिविषदा, ज्ञापितः

१भालकस्थले, २चिह्नम्, ३विदिशानगरीस्थिताम्, ४पृथ्वीव, ५(प्रादुर्बभूवु चिचष्टे वा), पुंसोरे, ६महापुरुष इव, ७आरक्षेन्न्तुगिभिरवसन्तग्रीष्मवर्षाः आश्विनादिमा-
 सक्रमेण द्विदिश्यात्सप्रमाणाः, ८बीवगानि, ९मिस्तारयन् १०मेघः, ११लघुलक्षम्, १२यतिरहिता स्त्री—विरहिणी, १३अशुभिः, १४'मंसोर' इतिनामनगरमालवदेशस्थम्

पूर्वं वार्षिकम् । उदायनोऽतिश्रद्धालु—रुवासं वितेनिवान् ॥ १७॥ तदा प्रद्योतमग्राधीत्, सूपकृद् भोक्ष्यसेऽद्य किम् ? ।
 तन्निशम्य भयाऽऽक्रांत—स्वांतः सोऽपि विमृष्टवान् ॥ १७८ ॥ अपृष्टपूर्वीं शदयं, मामेतत् परिपृच्छति । गिराऽनयोप-
 हासिन्वा, तद्वृत्तं नाऽद्य मे शिवम् ॥ १७९ ॥ को हेरुद्य प्रश्नेऽस्मिन् ? , पृष्टस्तथा सूपकृत् । ऊचे पर्युषणपूर्व—ण्यस्मि-
 न्नाथोऽस्त्युपोषितः ॥ १८० ॥ दृपयोग्यां रसवर्ती, त्वकृते करवाणि काम् । इति त्वां पृष्टवानेत—च्छ्रत्वा सोऽपि शठोऽव-
 दत् ॥ १८१ त्वयाऽहं साधु पर्वदं, ज्ञापितः पितरौ यतः । श्राद्धो ममाऽपि तेनाऽऽस्ता—मुपवासोऽद्य पुण्यकृत् ॥ १८२ ॥
 भक्तकृत् तदभाषिष्ठ, निजनाथाय तत्क्षणम् । सोऽध्याख्यद् धूर्तराजोऽयं, सम्यग् जानाति मायिताम् ॥ १८३ ॥ मायी
 वाऽस्त्वपमायो वा, नास्मिन् वंदिस्थिते मम । पर्वदं जायते धर्म्य—मिति तं मुक्तवाङ्मूषः ॥ १८४ ॥ क्षमयित्वा च तं
 सम्भक्त्, तस्य भालांक्रयुषैवे । पट्टबंधनमार्घत्, विवेकः कोऽप्यहो सताम् ॥ १८५ ॥ तत्प्रभृत्यभवत् पट्ट—बंधो मौलो
 महीभृताम् । तत्पूर्वं ते दधुस्तत्र, मंडनं मुकुटं पुनः ॥ १८६ ॥ याते घनऋतौ तस्मि—न्नैश्वर्यापणपूर्वकम् । प्रेष्य प्रद्यो-
 तमात्मीयं, स्थानमापदुदायनः ॥ १८७ ॥ पुरं दशपुरं तच्च, लोकैराब्धं भविष्युभिः । तथैव परमथे पृथ्व्यां, स्थानं हि स्या-
 न्महकृतम् ॥ १८८ ॥

अथोदायनभूजानि—महद् दुःखं दधौ हृदि । देवाधिदेवप्रतिमां, विना लक्ष्मीमिवाधनः ॥ १८९ ॥ दधौ
 च हा ममाभास्य—मुदञ्जुंभत क्रीदशाम् । येन वेदमांतरस्थाऽपि, गतेयं कामधेनुवत् ॥ १९० ॥ तं तथा दुःखिनं

१ सूपकृत्. २ धूर्तविरोमणिः. ३ कारास्थिते. ४ धर्मयुक्तं धर्मप्राप्तं वा. ५ गोपनाय. ६ कर्कोट. ७ मन्त्रमे. ८ प्रसिद्धि प्राप. ९ बन्धेष्टत.

प्रेक्ष्य, स्नेहादेव्यं त्रिविष्टपात् । स्वस्थयासासिवानेवं, प्रभावत्यमररूदा ॥ १९१ ॥ नृप ! चेच्छिश्यसे कस्मा—दित्यं तत्र्यति-
 माकृते ? । कल्पवल्लीव नास्तिपृष्ठै—भोग्यैः सा लभ्यते यतः ॥ १९२ ॥ जीवंतस्वामिनो याडस्ति, प्रतिमा स्यात् प्रभावभूः । प्रत्यष्ठाच्च
 साऽपि निस्सीममाहात्म्यात्, तीर्थप्रायैव बुध्यताम् ॥ १९३ ॥ यैत् प्रतिष्ठाविशेषेण, प्रतिमा स्यात् प्रभावभूः । चारित्रमपि च ग्राह्य—मात्मः
 स्वयमिमां, केवली कपिलो मुनिः ॥ १९४ ॥ तद्देवैर्यमप्यर्च्यार्था, प्रतिमा भवताऽनिशम् । चारित्रमपि च ग्राह्य—मात्मः
 तीर्णं यथाशैणम् ॥ १९५ ॥ उदीर्येति गते तस्मिन्, देवे वीतभयप्रभुः । ताम्याराधयामास, वासनावासिताशय-
 ॥ १९६ ॥ पुण्यलक्ष्मीलताकंदं, सद्ब्रह्मानमिदमादधे । सुत्यास्ते विषयां यस्मिन्, श्रीवीरस्तिष्ठति स्वयम् ॥ १९७ ॥ विवि-
 क्तस्ते नमस्यंति, ये तं तीर्थमिवांस्वहम् । कृतार्थास्ते नृपास्तस्माद्, ये श्रयंति त्रतश्रियम् ॥ १९८ ॥ पृथिवीं पावयन्
 पादै—भगवाद् भानुमानिव । यद्यत्रैति तदा ध्वस्त—तमाः साधुपथं श्रये ॥ १९९ ॥ इमं तदाशयं मत्वा, तत्प्रव्राजने-
 कास्थया । चंपानगर्याः प्रस्थाय, वयमायाम तत्पुरम् ॥ २०० ॥ उदायनो मुदा भुंगी—भूयाऽऽसत्पदंपकजे । कणेहृत्य
 पपावेव—मुपदेशमयं रसम् ॥ २०१ ॥ यथाऽयं क्षेत्रज्ञैः परिहृतपथं वाञ्छनसंयो—श्रिदानंदं विंदत्यनुपममुखाऽऽक्षेप-
 सुभगम् । विरक्ते रक्तां ताममिलषसि चेन्मुक्तिरमणी, तदा त्वं तद्दूतीमिव कुरु करे सर्वविरतिम् ॥ २०२ ॥
 (शिखरिणी) संति दानादयो धर्माः, परं भोगादिहेतवः । मुक्तिदाने त्वलंभूष्णु—त्रतश्रिरेव केवलम् ॥ २०३ ॥ ततः स

१ मातियेन सिद्धये, २ त्वया—दक्षिणेप, ३ यस्मात्, ४ पूर्वप्रतिमामिव, ५ यथावसरं—योग्यावसरे इत्यर्थः, ६ संख्या० प्र. ७ देवाः, ८ निवेदिताः,
 ९ श्रद्धाप्रतिष्ठातं कृत्वा—नृतिं यावदित्यर्थः, १० मुक्त्या, ११ जीवः, १२ निपातवाद् वाञ्छनसंयब्देऽभारान्तो द्विवचनान्ताः, १३ सादिना स्वर्गादिप्रदः,

शुर्तचारित्र—कल्पद्रुमफलो नृपः । तंस्मिन्नत्ययुक्तो जने, बुभुक्षुरिव भोजने ॥ २०४ ॥ दातुं न युक्तं पुत्रस्य, राज्यं तस्यापभारतः । यदयं भवपाथोद्यौ, पोतवन्मधु मंक्ष्यति ॥ २०५ ॥ राज्यं दत्त्वा मयाड्यं चेत, क्षिप्यते नरकावधौ । तदा मंद्रकरत्र्यं मे, पितुः स्यात्, कीदृशं सुते ॥ २०६ ॥ इति ध्यात्वा निजे राज्ये, यमिभं न्यस्य केचिन्नम् । दत्त्वा च शौसनेऽनल्पान्, शामांस्तत्पतिमाऽर्चने ॥ २०७ ॥ उदायनः सपुत्रोऽपि, नृपकेचिद्धृतोत्सवः । अस्सचो व्रतमाददे, वीजं मोक्षतरोरिव ॥ २०८ ॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥ पथमुख्यैस्तपकष्टै—व्रताहादपि स व्रती । लग्नः क्षोपयितुं कर्म—पंकं रविरिवांशुभिः ॥ २०९ ॥ सोऽयमीदृक्चरित्रश्री—लीलापात्रमुदायनः । राजर्षिश्चरसोऽस्माभिः, श्रीश्रेणिकसुतौच्यत ॥ २१० ॥ श्रुत्वेति हृष्टः पप्रच्छ, पुनः श्रेणिकनंदनः । राजर्षेस्य किं भावि ? पुरस्ताद् भगवन् ! वद ॥ २११ ॥ जिनेंद्रलं जगौ तस्य, मुनेः पालयतो व्रतम् । भविता व्याधितस्येव, व्याधिः कदशनैर्महान् ॥ २१२ ॥ स्वदेहेऽपि निरीहत्वा—च्चिकिस्तिरमनिच्छतः । तस्याग्रे वक्ष्यते वैद्यै—र्दधि भुंक्ष्व गदापहम् ॥ २१३ ॥ अतिव्याधिक्षतं वीक्ष्य, निजकायमुदायनः । गता गोष्ठास्यदं कांक्षन्, दधि प्रासुकमात्मनः ॥ २१४ ॥ ततोऽपि विहरन् याता, स वीतभयपत्तनम् । ज्ञात्वा तदागमं केशी, वक्ष्यते च कुमंत्रिभिः ॥ २१५ ॥ एष त्वस्मातुलोऽत्रागा—व्रूनं राज्यजिघृक्षया । दुश्चरेण व्रतेनाति—निर्विण्णो यदसौ हृदि ॥ २१६ ॥ पुराड्यं व्रतमादत्त, वैराग्याद् दृढचित्तवत् । ततोऽधुना परिश्रष्टः, ह्रीर्बवत् सुखमिच्छति ॥ २१७ ॥ वदिष्यति ततः केशी, संप्रत्येवैप किं न हि । राज्यं न्यासवदादत्ते?, को लोभो मेऽन्यवस्तुनि ।

१ कृतश्रवण०, २ चारित्र्ये, ३ मंत्र-मंगलम्, ४ भागिनियम्, ५ आक्षान्ने, ६ ग्रहीतुमिच्छया, ७ व्रतान्, ८ कातरवत्,

॥ २१८ ॥ मंत्रिणस्ते भणिष्यन्ति, परवस्त्विति माऽभ्यधाः । राज्यमेतत् तवैशः, दत्तं त्वद्भाग्यसंपदा ॥ २१९ ॥
क्रियते यद्धृते भूयै—रक्षत्राणि घनान्यपि । तद्राज्यं निजहस्तस्थं, कः कर्करमिवोञ्जति ? ॥ २२० ॥ विदन्
सत्यं तदुक्तं तत्, केशी प्रक्षयति तर्ह्यहम् । किं तन्वे ? तेऽपि वक्ष्यति, विपमसै वितारय ॥ २२१ ॥ युक्तं
ददयते लोका—नर्कणः पन्नगः खलु । कुतूहलं सकर्णोऽपि, खलः साधून् दुनोल्लभम् ॥ २२२ ॥ खलात् किं कालकू-
टोऽभूत्, कालकूटात् खलोऽथवा ? । परप्राणप्रहाणार्थं, यदिसौ समविक्रमौ ॥ २२३ ॥ कथं खलः खलसमो ?, निःस्त्रहो
मलिनोऽपि च । स हितो हि पशूनाम—ध्वयं न विदुषामपि ॥ २२४ ॥ कयाचित् पशुपाल्याऽथ, विपसंपर्कितं दधि । वित्ता-
रधिष्यते तसै, राज्यलुब्धेन केशिना ॥ २२५ ॥ प्रभावतीसुरो हत्वा, तद्विषं वक्ष्यते मुनिम् । सविषं दधि लब्ध्वा त्वं,
सा प्यौसीस्तदतः परम् ॥ २२६ ॥ दधि त्यक्ते ततस्तस्य, व्याधिना व्याप्यते वपुः । छलं लब्ध्वा प्रकुष्यति, यद् भूतगद-
विद्विषः ॥ २२७ ॥ केशिना दापितं भूयो, विषं सा देवताऽपि न । हर्त्री प्रमादतः सौऽथ, भोक्ष्यते सविषं दधि ॥ २२८ ॥
ततो विषोर्मिभिर्विषक्—सर्पद्भिर्व्यासविग्रहः । प्रायोपवेशनं ज्ञात—ज्ञातः स स्वीकरिष्यति ॥ २२९ ॥ गलितानशानो
मासं, शमं बुल्लाननीरजाः । लब्ध्वाऽन्ते केवलं मोक्ष—लक्ष्मीमाप्स्यत्युदायनः ॥ २३० ॥ ज्ञात्वा प्रभावतीदेव—स्तद्वृत्तं
कोर्पविह्वलः । स्थगयिष्यति धूलीभिः, सर्वं वीतभयं पुरम् ॥ २३१ ॥ प्रतिमा साऽपि जीवंत—स्वामिनो धूलिमंडलैः ।

१ शसै—मुनये विषं वितारय—विपदानं कारय. २ दृष्टं पुनः पुन. वा दशति. ३ कर्णहीनः—चक्षुःश्रवा.—क्षानी. ४ आश्वर्यम्. ५ लोड्ये छद् मा
भक्षेत्सर्थ.. ६ राजर्षिः. ७ अममानम्, ८ निष्कर्मा. ९ कोपि० प्र.

स्थगिता स्यास्यति क्षोणी—मध्ये निधिगताद्धिवत् ॥ २३२ ॥ एकं शय्यातरं कुंभ—कारं तस्य मुनेः सुरः । नीत्वा
वीत्तभयस्थानात्, सिणपल्लीं महापुरीम् ॥ २३३ ॥ तन्नाम्ना नगरं नव्यं, कुंभकारेति संज्ञितम् । करिष्यत्यहह् स्नेहो,
निस्सीमो ह्युसदामपि ॥ २३४ ॥ युगम् ॥ पुनरप्यभयामाल्यः, पृष्ट्वा च परमेश्वरम् । प्रतिमा साऽऽहती कर्हि,
भाविनी प्रकटाऽऽदिश ? ॥ २३५ ॥ वाण्या योजनसर्पिण्या, प्रोचे द्वैमातुरो जिनः । अस्मन्नविवाणतो वर्षे, द्विमुनि-
र्द्दीदुसंसिते ॥ २३६ ॥ लाटयूर्जरसौराष्ट्र—सीमनि स्वर्गखंडवत् । भविष्यति पुरं नव्यं, नाम्नाऽणहिल्लवाट-
कम् ॥ २३७ ॥ युगम् ॥ आसतामपरे लोकाः, पंजरस्थाः शुकादयः । नमस्कारं पाठिष्यंति, तैस्मिन्नाहंतवेमसु ॥ २३८ ॥
पूरयिष्यंति तत्रार्ह—त्यतिमा रत्ननिर्मिताः । श्वाश्वत्प्रतिमाऽऽलोक—भीतिं धार्मिकचेतसि ॥ २३९ ॥ आढ्या
विदग्धा धर्मज्ञाः, पुरुषायुषजीविताः । लोकास्तत्र निवत्स्यंति, सुषमाकालजा इव ॥ २४० ॥ प्रतिवेकम् सपत्नीं स्वां, वीक्ष्य
लक्ष्मीं विजुंमिणीम् । असूययेव लोकेभ्य—स्तेभ्यो यास्यति निःस्वता ॥ २४१ ॥ ततोऽस्मन्मुक्तितो वर्षे, नवषड्दरसमूहिते ।
चौलुक्यवंशसद्गले—मूलराजनृपान्वयी ॥ २४२ ॥ दयादाक्षिण्यनैपुण्य—शौडीयादिपुण्यकभूः । श्रीमान् कुमारपालाख्यो,
भविता तत्र भूपतिः ॥ २४३ ॥ युगम् ॥ स दानधर्मयुद्धैक—वीरभावविभावनैः । कर्णधर्मसुतश्वेत—ह्याननुकरिष्यति
॥ २४४ ॥ आस्वर्धुनीविध्वयैल—पयोधिर्शकमंडलम् । पूर्वाद्यासु चतुर्दिक्षु, क्रमात् क्षोणीं स जेष्यति ॥ २४५ ॥ त्रयाणां

१ द्वयोः—यात्रोपत्यं पुमात्, द्वैमातुरः । २ वीरसं० ११७२, विक्रमसं० ८०२, ३ अणहिल्लपत्तने. ४ दीर्घायुष्मंतः. ५ चतुयारकजा इव. ६ प्रतिपदम्.
७ वीरसं० १६६९—विक्रमसं० ११९९. ८ तं, प्र. ९ संतुकुलता—दाक्षिण्यम्. १० कर्णयुधिष्ठिरकुंजात्, शत्रुसारिष्यति. ११ दुस्सक (दुर्कलान) पर्यन्तम्.

पुरुषार्थानां, साधकत्वात् स भूपतिः । असुभ्योऽपि वसुभ्योऽपि, सुकृतं बहु मंसते ॥ २४६ ॥ सोऽन्यदा वज्रशाखायां,
 वंचचंद्रकुलोद्भवम् । हेमचंद्राभिधं सूरिं, दृष्ट्वा प्रीतिसुपे(पै)ष्यति ॥ २४७ ॥ नमस्कृत्य च तं तस्य, वैक्रवादेवतोदि-
 तम् । संश्रोष्यत्याहृतं धर्मं, केकीव घनगर्जितम् ॥ २४८ ॥ तत्त्वं ज्ञात्वा स चौलुक्यः, श्रि(श्रो)रोराशिमिवात्मनः । सम्प-
 क्तपूर्वकं श्राद्ध—धर्ममूरीकरिष्यति ॥ २४९ ॥ मद्यादिव्यसनञ्चसात्, स निर्वैश्य दयां मुवि । मुक्त्वा च स्वतीवितं,
 विहारान् कारयिष्यति ॥ २५० ॥ एकदा वाच्यमानेऽस—च्चित्रे स्वगुरोर्मुखात् । प्रतिमां धूलिगुप्तां तां, चौलुक्यो
 निशैसिष्यति ॥ २५१ ॥ ततः स खानयित्वाऽऽर्धैः, स्थलं वीतभयस्य तत् । आनाथ्य च स्वसदने, चिरं तामर्चयिष्यति
 ॥ २५२ ॥ इति श्रीवीरचरिताद्, विनिशम्य गुरुर्त्तमात् । हर्षोदंचितरोमांच—श्रीलुक्यो हृद्यचितयत् ॥ २५३ ॥ अहमे-
 वेह धन्योऽस्मि, श्लाघ्यजन्माऽहमेव च । अहमेवास्म्यगणयानां, पुण्यानामेकमास्पदम् ॥ २५४ ॥ भविष्यतोऽपि मे यस्य,
 वृत्तमित्यभयाग्रतः । सुरासुरनराभ्यक्षं, श्रीवीरः स्वयमूचिवान् ॥ २५५ ॥ ततस्तत्प्रतिमांकृष्टे, विज्ञप्तो भूसृता प्रभुः ।
 ध्यात्वाऽवदत् कुरुद्योगं, तत्प्राप्तिस्ते भविष्यति ॥ २५६ ॥ अपि रत्नाकरः शुष्येत्, समीरोऽपि स्थिरो भवेत् । ज्वलेदं-
 भोऽपि नाऽसत्या, विशुरेद् भगवर्हवी ॥ २५७ ॥ ईदृगुरुगिरा भव्यैः, शकुनैरपरैरपि । धर्मात्मा वर्धितोत्साहो, मेने
 तां हस्तवर्तिनीम् ॥ २५८ ॥ दत्त्वा तत्प्रतिमाकल्पं, भूमृता प्रहिता जनाः । ज्ञात्वा वीतभयस्थानं, लघाः खानितुमादरात्

१ प्राणेश्यः. २ धनेभ्यः. ३ धर्मः. * वक्त्रं—सुखं तदुत्पत्ता वाक्—वाणी सैव देवता तथा उदितं—नयितम्. ४ संस्थाप्य. ५ श्रोष्यति. ६ मयूरव्यंसकादित्वात्.
 परसिपातो निशेषणस्य. ७ आकर्षणाय. ८ गवी—वाणी. ९ कर्तव्यताद्युक्तविधानम्. १० कुमारपालदेवेन.

॥ २५९ ॥ परमाहृतभावेन, राज्ञः शासनदेवता । विदधे तत्र सान्निध्यं, तस्यास्तदुचितं खलु ॥ २६० ॥ स्वयमाने स्थले तत्र, धात्रीदेवतामणुण्यतः । प्रतिमा प्रकटा जज्ञे, स्थापितेव स्वयं पुरा ॥ २६१ ॥ उदायनेन यद् दत्तं, प्रतिमाऽर्चनहेतवे । श्रामाणां शासनमर्थं, पत्रं तदपि निर्गतम् ॥ २६२ ॥ तद्दर्शनात् प्रमुदिता, दृषाऽऽयुक्ता यथाविधि । तामर्चिवा रथो-त्संगं—मुत्सवेनाध्यरोपयन् ॥ २६३ ॥ उदामसहजामोद—वनाकृष्टशिलीमुखाम् । वीज्यमानां च पूर्णदु—सुंदरश्चासरो-त्करैः ॥ २६४ ॥ पूज्यमानां प्रतिग्रामं, भविकैः पुण्यलोलुपैः । प्रतिमां तां समानिन्यु—जनास्ते पत्तनांतिकम् ॥ २६५ ॥ युगम् ॥ ततो गुरुं पुरस्कृत्य, प्रमोदमिव देहिनम् । तत्संयुतं यथौ श्रूयः, सर्वसंघसमन्वितः ॥ २६६ ॥ प्रीतस्तद्वीक्षणत् साक्षात्, श्रीवीरप्रक्षणादिव । अभ्यर्च्य कुसुमेहै—शैल्यवदनमादधे ॥ २६७ ॥ रथात् तां स्वयमुत्तार्य, करीन्द्रमधिराप्य च । पुण्यलक्ष्मीमिवात्मीयां, मध्येसौधं समानयत् ॥ २६८ ॥ अंतःक्रीडालयं चैत्यं, विधाप्य स्फाटिकं नवम् । तत्र तां पूजयामास, त्रिसंध्यं भूमिवासवः ॥ २६९ ॥ तस्यभावेण तस्यर्द्धि—स्वर्धिए दिने दिने । चंद्रोदयेन वेलाऽब्धे—वर्धते किं कुतूहलम् ॥ २७० ॥ प्रतिमां तां नमस्कर्तुं, पुंडरीकादित्तीर्थवत् । समापतन् परोलक्षा, दवीयांसोऽपि धार्मिकाः ॥२७१॥ तस्याः शासनपत्रं तद्, दृष्ट्वा गूर्जरनायकः । उदायनमदत्तांस्तान्, ग्रामान् भोगैर्कृते ददौ ॥ २७२ ॥ देमसूररुपादिक्षत्, तस्मै धर्मोत्तमनेऽन्यदा । शंजुजयादित्तीर्थानां, यात्राफलमिति स्फुटम् ॥ २७३ ॥ ध्याने पत्यस-हृत्संभवमर्थं प्रक्षीयतेऽभिग्रहे, तल्लक्षोरुत्थमनेकसागरकृतं मार्गं समुलंबिते । तीर्थस्थाश्रयणेऽभ्युपैति सुगतित्देवाऽऽनना-

१ शासनदेवतायाः, २ साक्षिध्यकरणम्, ३ श्रूयसव० कुमारपाठ०, ४ आत्मानश्रम्, ५ अथाारुपम्, ६ शान्तिरहमब्धे ७ पूजायै, ८ तीर्थस्य यात्राया ध्याने.

ऽऽलोकने, श्रीसौख्यादि तद्वर्तने सुरपदं तैत्तिप्रभावे ऋिवम् ॥ २७४ ॥ (शार्दूलवि०) अग्रणीः शुभकृत्यानां, तीर्थया-
 त्रेव निश्चितम् । दानादिधर्मः सर्वोऽपि, धैस्मिन् सीमानमश्रुते ॥ २७५ ॥ किंच श्रेयस्करं द्रव्यं, भवेत् तीर्थनिवेशनात् ।
 किं माधुर्यकरं नीरं, न हीशुश्लेषत्रयर्पणात् ? ॥ २७६ ॥ एकाक्यपि नमस्तैर्थं, श्रेयः संचिनुते सुधीः । यदि संघपतीभूय,
 नमस्येत् तर्हि वल्मि किम् ? ॥ २७७ ॥ अत एव चिरलास्ते, भरताद्या महीश्वराः । सप्ततीर्थो नमस्कृत्य, श्रीसंघपतयोऽभ-
 वन् ॥ २७८ ॥ तवापि युज्यते राजन्, पथा तेन प्रवर्तितुम् । गजेन्द्रशुण्णमध्यानं, कलभो ह्यधिनिष्ठति ॥ २७९ ॥
 ततस्तदैव निर्णय्य, शुद्धं लघं महीधयः । देवालयस्य प्रस्थानं, महेन महता व्यधात् ॥ २८० ॥ अमारिपटहोद्घोषः,
 कारागारविशोधनम् । साधर्मिकादिसत्कार—धैत्यस्त्रापननिर्मितिः ॥ २८१ ॥ क्लेशेन कारयत्येत—दन्त्यः संघपतिः सकृत् ।
 स तु धार्मिककोटीरः, प्रतिघस्रमचीकरत् ॥ २८२ ॥ युगम् ॥

श्रीहेमसूरिप्रमुखाः, सूरयः श्रुतभूरयः । मंत्रिणो वाग्भट्टप्रष्ठा, राणाः प्रह्लादनादयः ॥ २८३ ॥ नृपनौगसुतः श्रेष्ठी
 निबिडसफूर्तिरासडः । वंणिक् छाडाभिधो हेम—लक्षानवति(९०)नायकः ॥ २८४ ॥ एते परेऽपि पुण्यश्री—हारिणो
 न्यवहारिणः । यात्रार्थमुद्यताः सत्यं, सतां श्रेयस्यदस्यता ॥ २८५ ॥ त्रिभिधिशेपकम् ॥ नृपाह्वानाच्चतुर्दिग्भ्य—स्तीर्थार्थं
 प्रस्थितैर्जनैः । प्रथीयांसोऽपि पंथानो, जाताः पाणिर्धमास्तदा ॥ २८६ ॥ सर्वस्मिन् मिलिते संघे, नृपो यावत् प्रतिष्ठते ।

१ देवानां, २ तीर्थस्वयंप्राप्त्यर्थमियकतीमगारी, ३ तीर्थं, ४ वाश्रयति, ५ नृपमान्नः नामश्रेष्ठिस्त वाग्भट्टः, ६ पाण्डवो भावान्तो पूर्ववति पाणिपत्ता गथानः
 अन्वयकारणाप्यहता इत्यर्थः तत्र हि सर्पाणामनोयाय पाणयः कृगन्तौ इति सिद्धान्तकौस्तुभे यतिस्मृतिर्णा इत्यर्थः,

तावत् कार्तरितस्वतै—श्रैरेत्य न्यवेद्यत ॥ २८७ ॥ देव ! डाहलदेशेद्रः, कर्णः प्रौढवलणवः । अत्रागमिष्यति द्वित्रै—
 दिवैर्विग्रहकायथा ॥ २८८ ॥ तदाकार्णनमात्रेण, भाले प्रत्येदविंदवः । चिंतांभोधेविोद्भूता, भूसुजः प्रोज्जुभिरे
 ॥ २८९ ॥ वाग्मटेन समं गत्वा, तदैव गुप्ते रहः । कर्णयोः क्रकचाभं तद्, विज्ञप्येति द्रयोऽवदत् ॥ २९० ॥ यदि प्रस्थी-
 यते तीर्थे, पश्चादेत्य तदा रिपुः । विलोडयति महेशं, कासारमिव कासरः ॥ २९१ ॥ अथ तत्समुत्वीभूय, विग्रहे तर्हि
 विग्रहे । द्वयोरतिवलत्वेन, कालो लगति पुष्कलः ॥ २९२ ॥ तावत् च कथं कालं, लोकोऽयं पारदेशिकः । तिष्ठत्यत्रेति
 विमृशन्, यौदक्षिंताण्वेऽस्म्यहम् ॥ २९३ ॥ धिग् मासधमाग्रण्यं, यस्य पुण्यमनोरथः । स्वलिप्त्वा रथवद् विग्र-
 शैलेऽभ्युत्त तत्क्षणम् ॥ २९४ ॥ वणिजोऽमी वरं संघ—पतयः स्युः सुखेन ये । न त्वहं सांघपत्यासि—भायहीनः
 सुपर्णवत् ॥ २९५ ॥ अहो ममोद्भयत्रेव, धर्मकर्मक्षुरः कथम् । दग्धो दावानलेनैव, दैवेन हतकेन हा ॥ २९६ ॥ ततो
 ध्यात्वा नृपस्वात—चिंतासंतापशान्तये । सुधावृष्टिमिवोवाच, वाचं वाचंयमाग्रणीः ॥ २९७ ॥ मा विपीद नोर्द्र ! त्वं,
 सुरेन्द्रेण यत् त्वया । श्रेयस्कृत्यं समारंभि, भज्यते तत्र कर्हंचित् ॥ २९८ ॥ स्वास्थं द्वादशभिर्यामै—भोवीति गुरुणा
 स्वयम् । धीरितोऽपि रतिं चित्ते, नाऽऽप क्षमापः सर्तापवत् ॥ २९९ ॥ किं भावीत्यामृशन् कामं, सौधे तिष्ठन् महीधवः ।
 प्रभुप्रोक्तशोऽभ्येत्य, व्यञ्जयन्त चौरैरिति ॥ ३०० ॥ पत्तनं प्रातरैवाहं, रोस्ये निजवलैरिति । स्वामिन् ! भवद्रिपुः कर्णो,
 निशि प्रास्थित सत्वरम् ॥ ३०१ ॥ हस्तिपुष्टमधिष्ठाय, स निशीथे समापतन् । अपुण्यप्रेरित इव, क्षणं निद्रामुपासदत् ॥ ३०२ ॥

१ व्यसनकुलितस्वान्ते . २ निचेष्टिरे. ३ युच्ये. ४ बहुसयुको-महातिलयर्थ . ५ बलशब्द. ६ नष्टशोण-सुतेत्यर्थः. ७ धैर्यानिवृत्ततोऽपि. ८ ज्वरान्निवृत्तवत्

तस्याविद्राणनिद्रस्य, कंठसा स्वर्णशृङ्खला । मार्गे न्यग्रोधशाखात्रे, विलग्ना पाशवत् क्वचित् ॥ ३०३ ॥ अधस्तात्
 प्रस्थिते नागे, तयोद्ध्वितविरहः । गलरोधेन सद्योऽपि, रिपुरानञ्च पंचताम् ॥ ३०४ ॥ तस्यैर्द्धदेहिकं कृत्यं, सर्वं
 वीक्ष्य निजेष्वणैः । देवस्य पुरतो वक्तुं, वयमत्र समैश्रुम ॥ ३०५ ॥ हहा किमस्य संजात—मिति शोकाकुलः क्षणम् ।
 तद्दूचे गुरवे भूप—स्रज्जानाऽतिचमस्कृतः ॥ ३०६ ॥ ततो महोत्सवं कृत्वा, यात्रार्थं प्रस्थितो नृपः । स्वयं भरतचक्रीव,
 लोकोत्तरविश्रुतिभृत् ॥ ३०७ ॥ श्रुतिष्ठत्वेन संघोऽयं, मा स द्रुषिष्ट वर्त्मनि । इति चक्रे प्रयाणानि, पंचकोशानि सोऽन्व-
 हम् ॥ ३०८ ॥ पदाभ्यां निरुपानद्भ्यां, दृष्ट्वा यातं निजं गुरुम् । दृपोऽपि महतीभक्ति—रजुपानत्पदोऽभवत् ॥ ३०९ ॥
 ततोऽबोचद् गुरुमार्गे, मुनीनां क्रमचक्रमः । ग्राणभृद्दक्षणाद् युक्त—स्वत् तु क्लेशकारकः ॥ ३१० ॥ एवं ते स्यात्
 प्रमादोऽपि, तेनाऽवाच्यं महत् पुनः । आद्रियस्व तदश्वादि, धत्स्व वोपानहौ पदे ॥ ३११ ॥ ततो व्यजिज्ञपत् क्षमापो,
 दौःस्थ्ये प्राक् पारवश्यतः । क्रमाभ्यां न कियद् अंतं, परं तद् व्यर्थताऽऽस्पदम् ॥ ३१२ ॥ अयं तु तीर्थहेतुत्वात्, पादचा-
 रोऽतिसार्थकः । येनाऽनंता भवञ्जाति—संम प्रश्रंशतेऽभितः ॥ ३१३ ॥ एवं युक्त्या गुरोर्भक्त्वा, वाहनग्राहणग्रहम् । अभि-
 ग्रहीव राजर्षि—सथैव प्रास्थिताऽध्वनि ॥ ३१४ ॥ दृष्ट्वा राजगुरुं राज—राजं च पदचारिणम् । तयोर्भक्तिकृतेऽन्वयेऽपि,
 पदभ्यां चेलुमुनीन्द्रवत् ॥ ३१५ ॥ चित्रमंगे लंगंतीभिः, संघप्रस्थानधूलिभिः । यात्रिकाः कलयामासु—नैर्मल्यं धौतवस्त्र-
 वत् ॥ ३१६ ॥ प्रतिस्थानं स्फुरच्चैत्य—परिपाठ्यर्चनादिभिः । गृहस्थित इवाऽज्ञास्त, न कोऽपि प्रस्थितिश्रमम् ॥ ३१७ ॥

१ अणष्टकिस्र. ३ इस्तिनि. ३ शरीरः. ४ यदुत्तमत्वेन. ५ पादचारः. ६ नम्यति. ७ प्रचलनपरिश्रमम्.

धंधुकुरमासाद्य, तद्व्रासिजनदक्षिताम् । द्रुपोऽमम्द् गुरोर्जन्म—भूमिं तीर्थमिवोत्तमाम् ॥ ३१८ ॥ शूलिकायां स्थितो
 बाल्ये, प्रमुरत्रेति भूपतिः । चैत्यं विधाप्य तत्राज्ञा, तत्र श्रीवीरमासिसत् ॥ ३१९ ॥ ततः प्रस्थाय सर्वत्र, भासयन्नाहंतं
 मतम् । स प्राप बलमीदृंगं, पुण्यरंगतरंगितः ॥ ३२० ॥ स्याप ईर्ष्याखुरिर्यद्री, विद्यते तस्य गोचरे । गुरुस्तदंतरे स्थित्वा,
 प्रातरावश्यकं व्यधात् ॥ ३२१ ॥ धर्मध्यानपत्रं तत्र, वीक्ष्य तं सूरिशेखरम् । महोद्यः श्रेयसीभक्ति-स्रद्धिरिद्वयमूर्धनि
 ॥ ३२२ ॥ कारयित्वा विहारौ द्वौ, ताविवोच्चैः समुन्नतौ । श्रीमन्नाभेयवामेय-प्रतिमे समतिष्ठिपत् ॥ ३२३ ॥ युग्मम् ॥
 ततोऽपि प्रस्थितो भूय-स्तीर्थद्वौ कृतोत्सवः । साक्षान्मोक्षमिवारुक्षत्, पुंडरीकगिरीश्वरम् ॥ ३२४ ॥ दृष्ट्वा तत्र निजा-
 माल्य-कारितं चैत्यमुज्ज्वलम् । स मूर्त्तमिव तत्कीर्त्ति-त्तोमं मेने स्वमानसे ॥ ३२५ ॥ तस्मिन् रोमोद्गमच्छन्न-
 मुदङ्करकरम्बितः । राजर्षिगुरुणा सार्धं, ववंदे नाभिनंदनम् ॥ ३२६ ॥ तीर्थे लोकोचरां प्रीतिं, जिनधर्मस्य वीक्ष्य सः ।
 मन्यते स मृशं धन्य-मात्मानं तदवाधितः ॥ ३२७ ॥ अचिन्त्वा कुसुमहंसै-भारुदेवयमीश्वरम् । राद् चक्रे शक्रवच्चैत्य-
 परिपाटिमहामहम् ॥ ३२८ ॥ या बभूवुर्वताऽपूर्य-पश्याः क्षोणीशंवृष्टभाः । प्रतिचैत्यं भ्रमति स्म, ता अप्यर्चनकाम्यया
 ॥ ३२९ ॥ मधुकपुरवात्तव्यः, प्राग्वाटकुलमंडनम् । हंसमंत्रीशतनयो, मारुक्षिसरोबुजम् ॥ ३३० ॥ जगडः सपाद-
 कोटि-मूल्यासाणिक्यदानतः । आद्यां मालां ललौ तत्र, दुष्प्रापेद्रपदाश्रये ॥ ३३१ ॥ युग्मम् ॥ लक्ष्मीवंतः परेऽप्येवं, बद्ध-
 स्पर्धाः शुभश्रियः । स्वयंवरणमालाव-न्माला जगृहुराग्रहात् ॥ ३३२ ॥ सर्वस्वेनापि को मालां, न गृह्णीयाज्जिनौकसि ।

१ गं, प्र. २ शूलिकागाम्ना-शूलिकाविहार इतिनाम्ना ३ तीर्थदर्शने. ४ महात्तम् ५ रास्य. ६ महुवा० ७ ह, प्र.

इह लोकेऽपि यत्पुण्यैः स्फुरेदिन्द्रपदं दृणाम् ॥ ३३३ ॥ राश्यो भोपलेदेव्याद्या, लीलां दृणुताऽपि च । उद्यापनाद्यैः
सकृत्यैः, स्वश्रियं तीर्थीणां व्यधुः ॥ ३३४ ॥ क्षौमस्वर्णमणीहेम—हरस्याद्यैर्याचकव्रजम् । जीवयंतं दृपं प्रेक्ष्य, विपश्चित्
कश्चिद्भुचिवान् ॥ ३३५ ॥

नष्टस्तेऽर्थमिथैव कल्पतरवो नायाति पार्श्वं नृणां, मानेनेव सुरा रुषेव न वशाः स्वर्णादिसंसिद्धयः । लोकैः सैष कथं
भविष्यति कलौ भ्यात्वेति वेधा ध्रुवं, तत्स्थाने विदधे भवंतमधुना चोलुक्यमूमीधव ! ॥ ३३६ ॥ (शार्दूल०)
विहिताष्टाहिकास्वर्ण—ध्वजरोपादिसत्क्रियः । वंदित्वाऽऽदीश्वरं भूपो, जगदैवं कृतांजलिः ॥ ३३७ ॥ स्वामिन् ! ये व्यंग-
लन् घक्षा—स्वदुपास्तिविनोक्ताः । सपत्राकुर्वते ते मां, करच्युतसुवर्णवत् ॥ ३३८ ॥ विषार्त्तं इव पीयूषं, गदात्तं इव चौष-
धम् । भयार्त्तस्त्वामहं प्राण्य, प्रीतिं प्राप्नोऽस्मि संप्रति ॥ ३३९ ॥ सार्वभौमोऽपि मा भूवं, त्वद्दर्शनपराब्जुखः । त्वद्दर्शनपरः
स्यां तु, त्वच्चैत्ये विहगोऽव्यहम् ॥ ३४० ॥ देवोऽहं न् गुरुरग्रणीव्रतभृतां धर्मः कृपांभोनिधि—लोकाल्यङ्कुरणी रमा परहित-
व्यापारपरीर्णता । उच्चैः सज्जनसंगमो गुणरतिश्चाध्यात्मनिष्णातता, स्वामिन् ! मे त्वदनुग्रहात् प्रतिभवं भूयासुरेतेऽनिशम्
॥ ३४१ ॥ (शार्दूल०) इत्याद्यर्थयमानं तं, पार्थिवं प्रेक्ष्य देवतः । नेदिष्ठश्चारणः कश्चि—दुचितं प्रोचिवानिति ॥ ३४२ ॥
यो ददात्येकपुण्येण, नरामरशिवश्रियः । तस्य श्रीआदिदेवस्य, कदरे किंचिदार्जवम् ॥ ३४३ ॥ पुनः पुनः पठेत्युक्ते,
श्लोकेऽस्मिन् पठिते सति । वारान् नव ददौ तस्मै, नवलक्षीं मुदा नृपः ॥ ३४४ ॥ पंचशक्रत्सर्वैर्देवान्, वंदित्वाऽऽनंदम्

१ इति नात्री. २ स्वर्ण—धनम्. ३ लोकोऽथ स, प्र०. ४ अगमन्. ५ “धुपुष्पा” इतिसमास. ६ कल्पन्त्वयथं कुर्वन्तीत्यर्थ. ७ सप्तारान् मीडितः. ८ धूर्यता.

द्विरम् । हेमाचार्वाङ्गपि तीर्थंशं, प्रार्थयामासिधानिति ॥ ३४५ ॥ त्वमीशस्त्वं तातस्त्वमतिसदयस्त्वं हितकर—स्त्वमर्च-
स्त्वं सेव्यस्त्वमखिलजगद्रक्षणचर्णः । अतस्त्वय्येव्योऽहं भैवपरिभवत्रस्तद्दयः, प्रपद्यस्त्वामस्मि त्वरितमवै मां नामितनय ।
॥ ३४६ ॥ (शिखरिणी) अयतीर्थं ततस्तीर्था—न्न तद् ध्यानान्महीधवः । कतिमिद्विधैसः प्राप—दुज्जयंतगिरीश्वरम्
॥ ३४७ ॥ समारोहति सूर्यद्रे, नैरेद्रे च समं तदा । स चकंपे गिरिलंका—पत्युत्पादितशैलवत् ॥ ३४८ ॥ तत्कंपकारणं
पृष्टः, सूरिराचष्ट तं प्रति । देवास्मिन् विद्यते मार्गं, शिला छत्रशिलाह्वया ॥ ३४९ ॥ अधस्ताद् गच्छतोः पुण्य—शा-
लिनोर्धुगपद् द्वयोः । निपतिष्यत्यसौ मूर्ध्नि, श्रुतिरित्यस्ति वृद्धभूः ॥ ३५० ॥ आवां वताविहे पुण्य—वंतौ तद्गच्छतोःरिह ।
रैवताचलकंपेन, कदाचन पतोदियम् ॥ ३५१ ॥ तदाख्या भवान् पूर्व, तीर्थं स्वार्थं व्ययस्यतु । अहं तु पश्चाद् वदिष्ये,
सामुद्रविजयं जिनम् ॥ ३५२ ॥ नृयोऽवोचन्न मे युक्त—मेवं विनयलोपतः । आरोहतु गर्भुः पूर्व, पश्चादेष्याम्यहं पुनः
॥ ३५३ ॥ तथा कृत्वा स सूर्यद्री, गूर्जरद्रीऽपि संघयुक् । क्रमात् प्रणेसतुर्दवं, सरापसारघस्रम् ॥ ३५४ ॥ जिनस्य
स्नात्रपूजांग—रागाद्यैस्तत्र श्रुतिभिः । संचिन्वते स पुण्यानि, राजर्षिरपेऽपि च ॥ ३५५ ॥ स एव जगडः प्रागवत्,
तादृग्माणिव्यमद्भुतम् । मालाक्षणे पुनर्दत्त्वा, जग्राहैद्रपदं सुधीः ॥ ३५६ ॥ तीर्थोचितानि कृत्यानि, विस्पृथ्याखिला-
न्यपि । एवं विज्ञपयामास, राजा राजीमतीप्रियम् ॥ ३५७ ॥ ध्रुवं त्वद्भ्यानवात्याभि—विलीना मेऽधमंडली । यन्मया

१ रक्षणेन प्रसिद्धः. २ तव दामः. ३ भव-संसारः. ४ प्राप्तः. ५ अत्र-एव. ६ सप्तम्येकवचनम्. ७ अष्टापदवत्, (कैलाशपदं दर्शनान्तरीयमते). ८ भवान्.
९ कामरोगनाशकम्.

भगवत् लोभे, भास्वत्स्व दर्शनम् ॥३५८॥ घनाघनोदके स्वामि-श्चित्तवर्तिन्यपि त्वयि । व्यथते मां कथं सोऽयं, दर्वशु-
 भवदावभूः ॥ ३५९ ॥ तथा प्रसीद विश्वेश !, त्वदेकशरणे मयि । यथा त्वद्ध्यानयोगेन, मन्मनस्त्वन्मयं भवेत् ॥३६०॥
 अथोपास्य चिरं स्रोत्रैः, कुसुमैरिव कोमलैः । तीर्थनाथं यथाचैवं, हेमाचार्योऽपि हर्षुलः ॥ ३६१ ॥ मया प्राप्तो न त्वं
 क्वचिदपि भवे प्रोचि नियतं, भवन्मूर्च्छित्तनो चेत् कथमित्यतः विरहिता । इदानीं प्राप्तोऽसि त्रिशुवनविभो ! पुण्यवशत-स्ततो
 भंक्त्वा ह्येवं रचय रुचिरं मे शिवसुखम् ॥ ३६२ ॥ (शिखरिणी) ततो मत्वा दुरारोहं, गिरिं श्रृंखलपद्यथा । सुराष्ट्र-
 दंडनाथेन, श्रीमालाज्ञातिमौलिना ॥ ३६३ ॥ राणश्रीर्थांबदेवेन, जीर्णदुर्गदिगाश्रिताम् । पद्यां सुखावहां नव्यां, श्रीचां-
 लुक्यो ब्यदीधपत् ॥ ३६४ ॥ युगम् ॥ ततः प्रयाणमासूच्य, धात्रीशो देवपत्तने । चंद्रवैहसिकश्रीकं, श्रीचंद्रप्रभमान-
 मत् ॥ ३६५ ॥ अत्रापि तादृग्माणिक्य-दानेन जगडः पुनः । प्रथमेन्द्रोऽभवत् पुण्ये, तृष्णा हि महती सताम् ॥३६६॥
 तस्य तेन चरित्रेण, सर्वलोकातिशायिना । विस्मितात्मा स राजर्षिः, संघाध्यक्षं तमभ्यधात् ॥ ३६७ ॥ सपादकोटिम्-
 ल्यानि, दुरापाणि द्यौरपि । एतानि त्रीणि रत्नानि, कुतस्त्वमुपलब्धवान् ॥ ३६८ ॥ लब्धवांश्चेत् कथं पुण्य-कर्मण्येवं
 वितीर्णवान् ? । स्थाने स्थाने हि तद्रत्नं, त्वद्दह् दत्ते न कश्चन ॥ ३६९ ॥ जगौ स जगडो राजन् !, मधूक इति विश्रु-
 तम् । पुरमत्रास्ति तत्रासन्न, सर्वपूर्वोऽतिद्वेषः श्रिया ॥ ३७० ॥ सत्पूर्वजार्जितमभू-देतन्माणिक्यपंचकम् । करांबुजे मम

१ ताप . २ पूर्वस्मिन् . ३ प्रभो ! नो चेन्नक्षे कथं प्र . ४ प्रमाणरहिता . ५ जुनागढ इति लोके प्रसिद्धस्य नगरस्य दिगाश्रिताम् . ६ चंद्रसुशुभ्य शोभा यस्य तं .

६ मम पूर्वजा . ७ दृपानतिक्रम्य वर्तमाना .

पितु—हंससंज्ञस्य मंत्रिणः ॥ ३७१ ॥ तन्मध्ये त्रयमेतेषु, त्रिषु तीर्थेषु मत्पिता । आचंकांक्ष व्ययीकर्तुं, करे धर्तुं च निर्धृतिम् ॥ ३७२ ॥ परं चिकीर्षितोऽप्यासीत्, तस्य यात्रोत्सवो न हि । ततो मृत्युक्षणे तातः, स मामूचेऽन्तिकस्थितम् ॥ ३७३ ॥ इमानि पंचरत्नानि, स्वीक्रियतां त्वयाऽद्भज ! । शत्रुजयादितोर्धेऽथ, देयं चैकैकमात्मना ॥ ३७४ ॥ द्वितयं च व्ययीकृत्य, निर्वाह्यं स्वछुडुं वकम् । इत्युक्त्वा तानि दत्त्वा च, मह्यं तातः परासिवान् ॥ ३७५ ॥ युगम् ॥ तदुक्तं तन्मया चक्रेऽ—धुना शेषं मणिद्वयम् । दृश्यतामिदमुक्त्वा त—जगडः स्वामिने ददौ ॥ ३७६ ॥ मातृदमिव चंडाविमंडितं तत् करोदरे । धृत्वा दृपोऽपि संघोऽपि, पश्यतः स पुनः पुनः ॥ ३७७ ॥ नाऽहं शस्यो महीशोऽपि, शस्योऽयं वणिगय्यलम् । यो माणिक्यमर्थी पूजां, तनोति त्रिजगद्गुरोः ॥ ३७८ ॥ ध्यात्वेति दापयित्वा च, सार्धकोटीद्वयं धनम् । तस्मान्माणिक्ययुगलं तत्, स दृग्माणिक्यमग्रहीत् ॥ ३७९ ॥ युगम् ॥ तन्मध्यनायकीकृत्य, हारयुगलं विधाप्य च । स प्रैषीद् देवते शत्रु—जयेऽपि च तदहंतोः ॥ ३८० ॥ चौलुक्यः प्रस्थितस्तस्मात्, प्राप पत्तनमुत्सवैः । सत्कृत्य यात्रिकान् सर्वान्, विसर्जनं च सादरम् ॥ ३८१ ॥

अथ जिज्ञासमानाय, चौलुक्यपृथिवीभृते । स्वरूपं सप्ततत्त्वानां, हेमसूरिरोऽवदत् ॥ ३८२ ॥ जैनेश्वरे मते जीवाजीवावाश्रवसंवरौ । निर्जरावंधमोक्षाश्च, सप्ततत्त्वती क्रीर्त्यते ॥ ३८३ ॥ तत्र जीवा जिनैः प्रोक्ता, ज्ञानदर्शनलक्षणाः । अनाद्यन्ताः कर्तारो, भोक्ताः परिणामिनः ॥ ३८४ ॥ संसारिमुक्तभेदेन, ते जीवा द्विविधा मताः । तेष्वदिमाः पुन-

* लिटि—रुमम्. १ मोक्षः. २ माणिक्ययुगलं. ३ हारयुगलम्, रैवतशत्रुजयसत्कारहंतोर्वां.

द्वेषा, स्थावरत्रसभावतः ॥ ३८५ ॥ एकांक्षाः स्थावराः पृथ्वी-जलवह्नयनिलद्रुमाः । चत्वारः प्रथमे तेषां, सूक्ष्माः स्युर्व-
 दरा अपि ॥ ३८६ ॥ महीरुहास्तु प्रत्येक—साधारणतया द्विधा । तेषाद्या वादरा एव, पश्चिमाः सूक्ष्मवादराः ॥ ३८७ ॥
 त्रसाश्चतुर्विधा द्वित्रि—चतुःपंचेन्द्रियत्वतः । तत्र शंखजललोका—कन्याद्या द्वौद्रिया मताः ॥ ३८८ ॥ लिखापिपीलि-
 कायुका—कुंध्याद्यार्षाद्रियास्तथा । द्विरेफमक्षिकादंश—प्रमुखाश्चतुरिन्द्रियाः ॥ ३८९ ॥ शेषास्तियत्रैरधिक—मानवत्रि-
 विवैकसः । शेषाः पंचेन्द्रियास्तेऽपि, संश्यसंज्ञितया द्विधा ॥ ३९० ॥ समनस्कतया शिक्षो—पदेशाद्यं विदति ये । ते
 संज्ञिनो मतास्तेभ्यो, विपर्यस्ता असंज्ञिनः ॥ ३९१ ॥ आयुरुच्छ्वासपंचाक्ष—हृत्पांगवलयत्रयम् । प्राणा दशैषां संबंधा-
 जीवाः प्राणभृतः स्मृताः ॥ ३९२ ॥ एकद्वित्रिचतुरक्षाऽ—संज्ञिसंज्ञिषु देहिषु । तेषु स्युश्चतुःषट्सप्ताष्ट—नवदिव्यप्रमिताः
 क्रमात् ॥ ३९३ ॥ जीवाः पूर्वोदिता द्वेषा, पर्याप्ततरभावतः । पर्याप्ताः प्राण्य पर्याप्तीः, जायंतेऽन्तर्मुहूर्ततः ॥ ३९४ ॥
 सामस्येनोदितास्तीस्तु, षड् जैनागमपारंगैः । आहारकायकरणौ—च्छ्वासवाज्जनसारथया ॥ ३९५ ॥ पर्याप्तिकर्मणा ताः
 स्यु—श्रतस्रः पंच षट् तथा । एकाक्षाणां विकलानां पंचाक्षाणामपि क्रमात् ॥ ३९६ ॥ व्यवहार्येऽव्यवहारि—तया
 जीवाः पुनर्द्विधा । आद्याः सर्वेऽपि ते, सूक्ष्मा, निगोदा एव चांतिमाः ॥ ३९७ ॥ भवस्था एव जीवाः स्यु—मुक्ताः कर्म-
 परिक्षयात् । कांतलोकांतविश्रांताः, सिद्धानंतचतुष्टयाः ॥ ३९८ ॥ चिदानंदमयं शश्वद्, यत् सुखं निर्वृतात्मनाम् ।
 वाग्मिनामपि तन्न स्यात्, कदाचिद् वाक्यगोचरः ॥ ३९९ ॥ धर्माधर्मनभःकाल—पुह्ललः पंच कीर्त्तितः । अजीवाः सह

१ एकेन्द्रिया. २ पंच इन्द्रियाणि. ३ प्राणा. ४ दिक्-दश. ५ पर्याप्तय. ६ गर्भजाताम्, सफूर्च्छजाता (असर्जिता) तु पंचैव.

जीवन, द्रव्याण्येते मतेऽहंतः ॥ ४०० ॥ जीवानां पुद्गलानां च, स्वयं विष्वक् प्रसर्पताम् । सहायः कीर्तितो धर्मो, यथा-
 ऽम्भो जलचारिणाम् ॥ ४०१ ॥ स्वेनैव जीवाजीवानां, तिष्ठतां स्थितिकारणम् । अधर्मोऽमिमतो बुध्—च्छाया मार्ग-
 जुषां यथा ॥ ४०२ ॥ एकात्मप्रगितासंख्य—प्रदेशप्रचयात्मकौ । धर्माधर्मविभ्याप्य, लोकाकारां किल स्थितौ ॥ ४०३ ॥
 अवकाशदैन्येया—माकारां स्वप्रतिष्ठितम् । लोकलोकौ स्थितं व्याप्य, प्रदेशाऽऽनंत्ययोगतः ॥ ४०४ ॥ लोकाकाश-
 स्थिताः कालाऽ—णवः कालोऽग्निमः स्मृतः । ज्योतिषे यः क्षणाद्यात्मः, स तु स्याद् व्यावर्हारिकः ॥ ४०५ ॥ भवद्भूत-
 भविष्यत्ता, भावानां या विभाव्यते । सा कालक्रीडितेनैव, ज्ञेया सर्वज्ञभाषितात् ॥ ४०६ ॥ स्पर्शरसगंधवर्णा—कलिताः
 पुद्गला मताः । अवद्धा अणवस्ते स्यु—र्वद्धाः स्कंधाः स्कंधा इति श्रुते ॥ ४०७ ॥ ते^१ च धांताऽऽतपोद्द्योत—रूपाः सूक्ष्माश्च
 वादराः । कर्मशब्दादिजनकाः, सुखदुःखादिहेतवः ॥ ४०८ ॥ चित्तवाक्कायकर्म स्या—दाश्रवः स शुभः पुनः । निबन्धनं
 शुभंस्वार्थी—वशुभस्त्वितरस्य च ॥ ४०९ ॥ सद्ध्यानसंगतं चेतः, शुभं कर्म प्रसूयते । दुर्धानवासितं तत् तु, विपर्यस्तमसं-
 शयम् ॥ ४१० ॥ मिथोविक्षिप्तं श्रुतज्ञाना—च्चितं च वचनं भवेत् । शुभार्जकं ततस्त्वन्य—दशुभार्जकमंगिनाम् ॥ ४११ ॥
 गुप्तेन चतुषा देही, कर्म वद्भाति सत्तमम् । अगुप्तेन महारंभ—कारिणा चेतर्त् पुनः ॥ ४१२ ॥ आश्रवस्य निरोधः स्यात्,
 संवरः स तु सूरिभिः । द्रव्यभावविभागेन, द्विविधः परिकीर्त्यते ॥ ४१३ ॥ तत्रादिमो नैवकर्म—पुद्गलादानवर्जनम् ।

१ एकजीवप्रदेशप्रमाणसद्व्यप्रदेशसमूहसंख्यौ. २ जीवपुद्गलानाम्. ३ मुख्य. ४ गौणः. ५ श्रुते कथिता.. ६ स्कंधाः. ७ क्रिया-व्यापार.. ८ शुभाश्रव-
 —शुभव्यापार.. ९ पुण्यस्य, सुखस्य वा, १० आर्तौ. ११ नवीन०

द्वैतीकस्तु संसार-हेतुकुलनिर्वहणम् ॥ ४१४ ॥ कर्मणां प्राणुपात्तानां, जरणं निर्जरा स्मृता । सा सकामो यतीनां
 स्वा-दकामाऽव्यशरीरिणाम् ॥ ४१५ ॥ आदानं कर्मयोगानां, पुद्गलानां यदंगिनः । मिथ्यात्वादिसहायस्य, स बंधः पार-
 तंत्र्यकृत् ॥ ४१६ ॥ प्रकृतिस्थित्यनुभव-प्रदेशैः स चतुर्विधः । तत्र स्वभावः प्रकृति-ज्ञानावृत्त्यादिकर्मणाम् ॥ ४१७ ॥
 जघन्योत्कर्षतः काल-नैयत्यं कर्मणां स्थितिः । तेषां रसोऽनुभावः स्यात्, प्रदेशो दलसंहतिः ॥ ४१८ ॥ मिथ्यात्वमविर-
 तिश्च, कपाया योगसंयुताः । एते भवंति चत्वारः, कर्मणां बंधहेतवः ॥ ४१९ ॥ निःशेषकर्मनिर्माक्षो, मोक्षः प्रोक्तो जिने-
 श्वरैः । स भवत्यात्मनां नूनं, केवलज्ञानशालिनाम् ॥ ४२० ॥ अत्यंतदुःखनाशेन, यदस्मिन् शाश्वतं सुखम् । आत्मनां
 भवतीत्येष, मोक्षः सर्वप्रियंकरः ॥ ४२१ ॥ सप्ततत्त्वीसिमां राजञ्ज्, श्रुत्वा यः श्रद्धध्यालयलम् । सम्यग्दृष्टिः स भूत्वाऽन्ते,
 लभते तत् परं पदम् ॥ ४२२ ॥

अथ तीर्थकरादीनां, चरितं श्रोतुमिच्छता । चौलुक्येनार्थयांचक्रे, हेमाचार्योऽतिगौरवात् ॥ ४२३ ॥ ततो रसाढ्यं
 पद्मत्रिश-स्सहस्रमितिमागतम् । स्थविरालीचरित्रांतं, दशपर्वीमनोरमम् ॥ ४२४ ॥ त्रिशष्टिशलाकामर्त्यं-चरित्रं सर्वसंस्कृ-
 तम् । द्राक्षापाककवित्वेन, कृत्वा स तमशिश्रवत् ॥ ४२५ ॥ युगम् ॥ अन्यानपि प्रभुयोगं-शास्त्रादीञ्ज् ज्ञानदीपकान् ।
 ग्रंथांस्तदर्थितश्चक्रे, वीतरागस्तवानपि ॥ ४२६ ॥ योगशास्त्रं यतिश्राद्ध-जनाचारातिमैदुरम् । पठित्वा गुरुणा तेन, सम्यग्-
 न्याल्यापयद्गुणः ॥ ४२७ ॥ एवं सैद्धांतिकं सारं, शृण्वानः स प्रपन्नवान् । विरुदं चारु विचार-चतुर्भुज इति क्षितौ ॥ ४२८ ॥

१ नादानम्, २ योगशास्त्रापेक्षयेदम्, निर्योतः सकामाकामनिर्जरायाः स्वरूप उच्यते शिष्यगविरचितधर्मपरीक्षा (ष्ट. १२२) तो ज्ञेयम्, ३ मांनं प्राप्ताम्, ४ पुस्तकं.

आद्रे नियमं भूयत्, तदा भूयिष्ठमक्तिः । लेखनीया मया सर्वे, ग्रंथाः स्वगुरुकर्तृकाः ॥ ४२९ ॥ तेषु लेखित्व्यमानेषु,
लेखकैर्बहुभिः सदा । तालपत्रञ्चुटिः कोशे, सर्वथा समपद्यत ॥ ४३० ॥ लेखनाधिकृतैर्नैत्य, ततो व्यज्ञापि भूपतिः ।
संप्रत्यभावात् पत्राणां, लेखनं निखिलं स्थितम् ॥ ४३१ ॥ तन्नृपिय नृपोऽध्यासी-न्नवग्रंथविनिर्मितौ । गुरोरस्खलिता
शक्ति-र्मम तलेखनेऽपि न ॥ ४३२ ॥ इति लज्जाभृतो राजा, सायमस्पपरिच्छदः । जगाम वहिरारामं, स्वश्रीहसितन-
दनम् ॥ ४३३ ॥ खरतालड्डुमांस्तस्मि-न्नभ्यर्च्य हुसुणादिभिः । स एवं कथयामास, मंत्रसिद्ध इव स्वयम् ॥ ४३४ ॥
स्वात्मनीव मते जैने, यदि मे सादरं मनः । यूयं ब्रजत सर्वेपि, श्रीतालड्डुमतां तदा ॥ ४३५ ॥ कथयित्वेति गांगेयै-
मयं त्रैवेयकं नृपः । कस्यार्ण्यकस्य तालस्य, स्कंधदेशे न्यवीविशत् ॥ ४३६ ॥ युगम् ॥ तस्यौ च सौधमागल्य, धर्मध्यान-
परो नृपः । श्रीतालड्डुमतां तांश्च, निन्द्ये शासनदेवता ॥ ४३७ ॥ प्रातरारामिकाः प्रेक्ष्य, श्रीतालांस्तान् महीरुहान् ।
गुर्वन्तिकस्थमुर्वींद्र, तन्न्रिवेद्याभ्यवीवृधन् ॥ ४३८ ॥ पारितोषिकदानेन, समानद्य स तानवक् । पत्राण्यानीय दीयतां,
लेखकैभ्यो यदृच्छया ॥ ४३९ ॥ किमेतदिति पृष्टः सन्, गुरवे राड् व्यजिज्ञपत् । तं वृत्तांतं चमत्कार-कारणं(कं) सर्व-
पर्यदः ॥४४०॥ हेमाचार्यस्तदाकर्ण्य-कर्णयोरमृतौपमम् । नृपेण परिपद्यैश्च, सहारामं तमागमत् ॥४४१॥ कर्णजाहं गते
तस्मिन्, वृत्तांते जनताऽऽज्जनात् । मिथ्यात्विनोऽपि तत्राऽऽप्ता, द्विजाद्यास्तद्विदुक्षया ॥ ४४२ ॥ आलोक्य खरतालेषु,
श्रीतालत्वं तर्दांतनम् । सूरिप्रभृतयः सर्वे, ते विसिम्भियिरेतमाम् ॥४४३॥ अथ मिथ्यात्विनः सर्वाञ्च श्रावयन् भास्व-

१ पुनः पुन अतिशयेन वा लिख्यमानेषु ग्रन्थेषु २ हीमता-द्वीप्तिः, ३ लेख्यमार्हेतालवृक्षान्, ४ खर्णमयम्, ५ कर्णजाहं-कर्णमूलं, ६ तदा भवम्,

रस्वरः । उपश्लोकयितुं जैन-मतं प्रभुरिदं जगौ ॥४४४॥ अस्त्येवातिशयो महान् भुवनविद्धर्मस्य धर्मान्तराद्, यच्छस्त्याऽत्र
 युगेऽपि तालतरवः श्रीतालतामागताः श्रीखंडस्य न सौरभं यदि भवेदन्यदुतः पुष्कलं, तद्योगेन तदा कथं सुरभितां दुर्गन्धयः
 प्रामुथुः ॥४४५॥ (शार्दूल०) तदुद्धृतैः प्रभृतैस्ते-विशालैः कोमलैर्दलैः । लिलिखुर्लखकाग्रण्यो, ग्रंथान् प्रमुकृतान् सुखम् ॥४४६॥
 राजर्षिरेकदाऽश्रीपीड्, देशनायां गुरोरिति । विवेकिना न वर्षासु, निष्कम्यं स्वगृहाद् बहिः ॥ ४४७ ॥ वर्षतो हि
 जलधैः सा—दिला जीवाकुलाऽखिला । तत्र देही भ्रमन् हंति, तातुन्मत्तलुलंपवत् ॥ ४४८ ॥ मिथ्यात्विनोऽपि
 जल्पति, जीवरक्षाकृते इती । क्रोशमात्री भ्रमन् धात्री, वर्षास्वेकत्र संवसेत् ॥ ४४९ ॥ अत एव पुरा श्रीम—त्रेमिना-
 शोपदेशतः । कृष्णो नियमशामास, वर्षरात्रे वहिर्भ्रमम् ॥ ४५० ॥ चतुर्भिः कलापम् ॥ तदाकर्ण्यं स चौलुक्यो, विवेकी
 नियमं ललौ । वर्षासु न मया चर्या, कार्या कुत्राऽप्यतः परम् ॥ ४५१ ॥ दर्शनं सर्ववैत्यानां, गुरोरपि च वंदनम् ।
 मुक्त्वा पुरेऽपि न प्रायो, अमिष्यामि दनागमे ॥ ४५२ ॥ अर्तवहिरपि प्रौढ—पंकाऽतंकाऽपनूतये । वमंज तद्व्रतं
 नैव, राजकार्ये महत्यपि ॥ ४५३ ॥ स तस्य नियमस्तादृक्, पृथिव्यां पश्ये ततः । किं पुण्यकेतकस्य स्यात्, प्रच्छन्नं
 कीर्त्तिसौरभम् ॥ ४५४ ॥ श्रुत्वाऽभिग्रहवार्तां तां, विष्वक्स्वचराननात् । मत्वा च गूर्जरं देशं, स्वर्गदेशीयसृ-
 क्ष्मिभिः ॥ ४५५ ॥ तं भंक्तुं दुर्धरानीकः, शैकेन्द्रो गर्जनात् तदा । प्रतिष्ठते स्म पृथिवीं, कृतांत इव कंपयन् ॥ ४५६ ॥
 युगम् ॥ दृष्ट्वा तदीयं प्रस्थान—मुत्तराशाचराश्वराः । विजने गूर्जरेन्द्राय, तदुक्त्विति व्यजिज्ञपन् ॥ ४५७ ॥ स्वामिन् !

१ महिषवत, २ अतरंगः, ३ राजा, प्र. ३ देवाविशेषाधिपः-तुष्क्याधिपः (दुर्गक्षान वादसाह), ४ नगरविशेषात् (गिलनी गहरी),

परंतपं तस्य, प्रतापाहिमदीधितिम् ॥ विषोढुमक्षमाः के न, कौशिकंति महीश्वराः ? ॥ ४५८ ॥ अह्लां वयन् सकदकॉन,
महतोऽपि महीभूतः । तदीयः प्रसरन् सैन्य-बाधिः केन निरोत्स्यते ? ॥ ४५९ ॥ आस्तां तत्सादिभिः सार्धं, स्वर्षा युद्ध-
कथाऽपि च । तरसुखमपि द्रष्टुं, कोऽपि नैक्षिष्यते भटः ॥ ४६० ॥ श्रुत्वैतां चरविज्ञप्तिं, चिंताऽऽक्रांतो मनाग् दृपः ।
अमात्यसहितोऽभ्येत्य, वसतिं गुरुमब्रवीत् ॥ ४६१ ॥ चरैरेद्य प्रभो ! प्रोक्तं, तुरुष्काधिपतिः स्वयम् । प्रस्थाय गर्जना-
दत्रा—गच्छन्नस्ति महाबली ॥ ४६२ ॥ सहिष्णुरपि तं भंक्तुं—मसहिष्णुरिवास्म्यहम् । वर्षारान्ने गृहान्नैव, ब्रह्मिण्यामीत्य-
भिग्रहात् ॥ ४६३ ॥ मयि सौधस्थिते सैन्ये—रुद्धलांभो विविधैर्मैः । एत्य ध्वंसेत चेद् देशं, तदाऽहं विदधामि किम् ?
॥ ४६४ ॥ एकतो नियमोऽयं मे, रिपुरायाति चान्यतः । इतस्तदासितो व्याघ्र, इति सत्यमुपस्थितम् ॥ ४६५ ॥ व्याज-
हार गुरुधर्मै, निश्छद्वाऽस्ति मतिस्तव । अतस्त्वद्विपर्यं नाऽयं, प्रतिपंथी मथिष्यति ॥ ४६६ ॥ त्वदाराधितसर्वज्ञ—धर्म-
माहात्म्यकुंभभूः । अगाधमपि चिंताब्धिं, निपास्यति च निश्चितम् ॥ ४६७ ॥ इत्याश्यास्य दृपं सूरिः, पद्मासनमधि-
श्रितः । परमं दैवतं किञ्चि—दंतर्थातुं प्रचक्रमे ॥ ४६८ ॥ अतिक्रांते मुहूर्तेऽथ, समायांतं नभोऽध्वना । पत्यंकमेकम-
द्राक्षीद्, दिव्यसौमार्हतं दृपः ॥ ४६९ ॥ अंबरेऽसौ निरालंबो, विद्याधरविमानवत् । कथमेतीति विस्मेरः, स तं मुहुर-
वैक्षत ॥ ४७० ॥ गगनात् तावदुत्तीर्य, स पत्यंकः क्षणादपि । गुरोः पुरः स्थिरस्तस्यौ, सुप्तैकपुरुपाश्रितः ॥ ४७१ ॥

१ पराद्-अत्रूद्, तापयतीति परंतपः—शत्रुतापकस्तम्, २ प्रतापसूर्यम्, ३ समन्ताद् दृषयन्, ४ सैन्यात्, पक्षे सर्ववैतमभ्यगान्, ५ राक्ष, पक्षे पर्वतान्,
६ न्छेच्छन्नातिविशेष, ७ वेला-उत्क्रान्तः उद्वेक, स चासौ अमोधिध, तस्य विग्रमः—तरंगा इव विग्रमः, येष सैन्यानां ते तैः, * नि-ग्र, ८ श्रि-ग्र, ९ मैतीति, ग्र,

पल्यंकः कोऽयमत्रायं, कः पुमाने(नि)ति वेह किम् ? । इतिप्रश्नपरं भूयं, वभाये गुलुंग्रः ॥ ४७२ ॥ तवोपर्यापतन्
योऽस्ति, शकाधीशो महाबली । पल्यंकशचितः सोऽयं, मयाऽऽनीतोऽत्र सैन्यतः ॥४७३॥ श्रुत्वा तत् संभ्रमाद् भूभृत्,
यावत् तन्मुखसौक्षते । तावत् सुप्तोत्थितः सोऽपि, शकाधीशो विष्टवान् ॥ ४७४ ॥ क्व तत् स्थानं क्व तत् सैन्यं,
क्वाऽहं कथमिहागमम् । केऽमी मे पुरतः सर्वं, किमिदं स्वप्नसंनिभम् ॥ ४७५ ॥

अथ सूरिरस्मापिष्ठ, चतुर्दिक्षु क्षिपन् हशौ । किं ध्यायसि शकाधीश !, शाखापतितकीर्शवत् ? ॥ ४७६ ॥ एकातपत्र-
मैश्वर्यं, स्वस्य धर्मस्य च क्षितौ । कुर्वतो यस्य साहाय्यं, कुर्वति त्रिदशा अपि ॥४७७॥ गृहमध्याच्च भूमध्या-दपि यो रि-
पुभूपतीन् । स्वशक्त्या दासवद् बद्धा, समानाययति क्षणात् ॥ ४७८ ॥ सोऽयं कुमारपालो राड्, हस्तदर्परजोमरुत् ।
त्वामत्रानाययद् बद्धा, श्रुत्वाऽऽयातं स्वनीवृत्ति ॥ ४७९ ॥ शक्तिमेतादृशीमस्य, विष्टुश्य स्वहितेऽसया । शरण्यमेनं
शरणी—कुरुष्व शक्त्यायक ! ॥४८०॥ पंचभिः कुलकम् ॥ ततोऽद्भुतभयोद्देग—चित्तलज्जादिभावभृत् । दर्पेण सह
पल्यंकं, लक्तवान् गर्जनप्रभुः ॥ ४८१ ॥ विद्योद्घोतमिवाध्यक्षं, हेमसूरिं प्रणस्य तम् । स चौलुक्यं नमश्चक्रे, धिग्
नृणां प(पा)रवश्यताम् ॥ ४८२ ॥ ऊचे च हस्तावायोस्य, राजजू ! ज्ञातं मया न ते । ईदृग् दैवतसाहाय्य—मन्यराजक-
दुर्लभम् ॥ ४८३ ॥ अतःपरं मया चक्रे, यावज्जीवं त्वया सह । सत्यसंध ! भुत्रं संधि—रत्रार्थे शपथो मम ॥ ४८४ ॥
तमवोचत चौलुक्यो, मच्छौडैर्यं द्विर्भूतपम् । शृण्वन्नपि किमित्येवं, त्वमागच्छन्नभूर्बद ॥ ४८५ ॥ स स्माह नियमस्थस्त्वं,

१ सर्वं, अ. २ वातरवत् ३ किं कर्तव्यमिति चिन्ता. ४ राजा समूहः राजकम्. ५ मानाश्रितता-वमिमान.-रराकम. ६ शत्रुतापकं.

न पुराद् बहिरेष्यसि । इति छलेन त्वदेशं, भंक्तुं प्रस्थितवानहम् ॥ ४८६ ॥ परं त्वं छल्यसे राजन्, कथमीहगुरो
सति । मांत्रिके हि समीपस्थे, मुहुरालः प्रभवति न ॥ ४८७ ॥ पूर्वं श्रुतोऽपि ते वीर !, विक्रमो विस्मृतोऽभवत् । विस-
रिष्यत्यसौ जातु, न संग्रति पुनः पुनः ॥४८८॥ तुभ्यं स्वस्त्यस्तु मां देव !, प्रेषय स्वालयं प्रति । आकुला कलविष्यति,
दैर्घ्यं सैन्या ममान्यथा ॥ ४८९ ॥ राजर्षिस्तं पुनः प्रोचे, षण्मासीं सपुरे यदि । अमारिं कारयेस्ताहिं, त्वां विमुञ्चेय नाऽ-
न्यथा ॥ ४९० ॥ ममेदमेव सर्वस्व—मेतदेव च वाञ्छितम् । यद् वलेन छलेनापि, प्राणत्राणं शरीरिणाम् ॥ ४९१ ॥
ममाज्ञाकारणं सम्यक्, सुकृतं तव चोञ्जितम् । प्राणिनां प्राणरक्षा च, किममानं दुमं न हि ? ॥ ४९२ ॥ एतावत् त्वं प्रप-
द्यस्व, गृहं गुप्तुं यदीप्ससि । अन्यथा त्वसिह स्याता, गुप्ताविव मदोकसि ॥ ४९३ ॥ इतो मे नान्यथा मुक्ति—रिति
ध्यात्वा शकप्रभुः । चौलुक्यवचनं मेने, बलिष्ठे का विचारणा ? ॥४९४॥ ततः स्वसौधं तं नीत्वा, सत्कृत्य च सहस्रथा ।
अतिष्ठत् न्यहं श्रुयो, लोकज्ञापनकाम्यया ॥ ४९५ जीवरक्षाकृते शिक्षां, दस्वाऽऽशांस्तस्मं निजान् । आदिश्य च शकदं
तं, स्वस्थानं प्रापयन्नृपः ॥ ४९६ ॥ तत्र गत्वा नृपाऽऽशस्ते, षण्मासीं गर्जनांतरे । शकाधीशानिदेशेन, प्राणित्राणमची-
कृष्यन् ॥ ४९७ ॥ समर्थं प्राभृतं शूरि, ह्याद्यं क्षितियोचितम् । विसृष्टा यवनेशेन, पत्तनं ते प्रेषद्विरे ॥ ४९८ ॥ तत्प्रा-
भृतं पुरो मुक्त्वा, ते नियुक्ताः स्वनायकम् । शृगमानंदयामासु—स्मारिकरणोक्तिभिः ॥ ४९९ ॥

अथ स्वयं स राजर्षि—रित्यामित्रहमादधे । याहशस्ताइशो वाऽपि, बंधो जैनमुनिर्मया ॥५००॥ अपरेद्युः ससैन्योऽपि,

१ वसो विक्रम . २ सप्रतित्त, प्र. ३ वाञ्छसीत्यर्थः. ४ अतिष्ठपत्,—प्र. ५ जिममुनि , प्र.

श्रीपथं सोऽतिहस्तयन् । नागवह्नीदलव्यग्र—करं चंचदुपानहम् ॥ ५०१ ॥ पण्यस्त्रीस्तंघंविन्यस्त—हस्तं मनेमथविभ्रमैः ।
 दुश्चेष्टमानं विटव—न्युनिं कंचिन् निरैक्षत ॥ ५०२ ॥ युगम् ॥ दृष्टाऽपि तं तथा भ्रष्टं, नृपः श्रेणिकभूपवत् । कुंभिकुंभ-
 स्थलन्यस्त—सक्तकः प्राणमन्मुदा ॥ ५०३ ॥ दधौ च न मुनेरस्य, मनगप्यस्ति दूषणम् । निर्माप्यते कुकर्मधि—र्यद्
 धर्मज्ञोऽपि कर्मभिः ॥ ५०४ ॥ कर्हिचिज्जायते जीवो, वली कर्म च कर्हिचित् । अत एवानयोर्द्वेषः, शाश्वतोऽस्ति महान्
 मिथः ॥ ५०५ ॥ तस्यावकीर्णिनैः साधु—प्रष्टसेवाऽऽतं नृपम् । दृष्ट्वा जहास गङ्गूल-नृपतिः पृष्ठतः स्थितः ॥ ५०६ ॥
 तं वीक्ष्य वाग्भटामात्यो, लज्जितो व्यथितोऽपि च । श्रीहेमचंद्राचार्याय, तत्स्वरूपं न्यवेदयत् ॥ ५०७ ॥ नमसाहोऽनम-
 साहं—विचारज्ञापनाकृते । उपादिशत् ततः सूरि—शौलुष्ययुधिवीभुजे ॥ ५०८ ॥ ज्ञानदर्शनसंपन्नो, निष्कपायो जिते-
 द्वियः । सामाधिकपरः साधु—र्वन्दनीयः सतां मर्तः ॥ ५०९ ॥ एते पुनरवंचाः स्युः, पार्थस्यश्चावपण्णकः । तथा कुशी-
 लसंसक्त—यथाछंदाः श्रुतोदिताः ॥ ५१० ॥ पार्थस्यः सर्वदेशाभ्यां द्विविधस्तत्र सर्वतः । सज्ज्ञानदर्शनादीनां, पार्थ
 तिष्ठन्निवेदितः ॥ ५११ ॥ शब्द्यातराष्ट्रपजीवी, पार्थस्यो देशतः स्मृतः । द्विधा सादवपण्णोऽपि, सर्वदेशग्रभेदतः ॥ ५१२ ॥
 तत्राद्यो बहुशब्द्यादि—ग्राही स्थापितभोज्यपि । परस्त्वावश्यकादीनां, न्यूनाधिकयादिकारकः ॥ ५१३ ॥ कुशीलस्त्रि-
 विधो ज्ञाने, दर्शने चरणेऽपि च । तत्र ज्ञानकुशीलः स्या—दकालेऽध्ययनादिकृत् ॥ ५१४ ॥ सदर्शनकुशीलः स्या—
 च्छंकाद्यासेवनापरः । व्रतकुशीलो निमित्त—धैतिकर्मादियोजकः ॥ ५१५ ॥ पंचाश्रवणपरः प्रौढ—गौरवत्रयगर्जितः ।

१ हस्तिनादतिनामयन्, २ कामचैद्यभिः, ३ श्रुतव्रतस्य, ४ साधुपुण्यस्तेन, ५ अनमसन्नगस्पादं, ६ संमतः, ७ इत्यप्राप्तुपागदर्शनादि,

योपिद्देहादिसंक्लृष्टः, संसक्तः प्रणिगच्छते ॥ ५१६ ॥ उत्सृज्जमाचरत् लोकै, दिशत्युत्सृज्जमेव यः । यथाछंदः स विज्ञेयः,
स्वच्छंदविहितस्थितिः ॥ ५१७ ॥ अमीयां वंदनाद् देव !, न कीर्तिर्नापि निर्जरा । कायक्लेशस्तथा कर्म—बंधः प्रत्युत
वन्नातः ॥ ५१८ ॥ श्रुत्वा तद् ध्यातवान् भूमान्, मम तन्मुनिवंदनम् । नूनं न्यवेदयत् कोऽपि, व्याचष्टे यदिदं प्रभुः
॥ ५१९ ॥ ततः स्तित्वा जगादासौ, सम्यगस्म्यद्य शिक्षितः । अतः परं विधास्यामि, भवदुक्तमिदं सदा ॥ ५२० ॥

अथ भूपनमस्काराद्, यतिर्पाशः स लज्जितः । एवं ध्यातुं समारोभे, भव्यात्मकतया हृदि ॥५२१॥ धिग् मामधममूर्धन्यं,
यो लब्ध्वाऽप्यतिदुर्लभम् । व्रतचित्तमणिं मोहात्, प्रमादाब्धौ न्यमज्जयम् ॥ ५२२ ॥ सतोऽपि प्रैथमे भोगान्, विमुच्य
व्रतमादधुः । अहं पुनर्ब्रतस्थोऽपि, स्पृहयाम्यसतोऽपि तान् ॥ ५२३ ॥ स वरं शक्तिहीनत्वाद् यो नंगीजुरुते व्रतम् ।
तदूरीकृत्य मुंचंस्तु, न स्तुतेर्भोजनं जनः ॥ ५२४ ॥ धन्योऽयं भूधवो येन, नतोऽहमवकीर्ण्यपि । अहं पुनरधन्यो यो,
वंदये तादृशं नृपम् ॥ ५२५ ॥ यः स्वयं स्वलिताचारः, सदाचारान् प्रणामयेत् । तस्य स्वात्माऽनमिञ्जस्य, नरकेऽपि
गतिर्न हि ॥ ५२६ ॥ ततः सर्वं परिलज्य, तत् किंचिद् विदधेऽधुना । येनाहं सोऽपि राजर्षि—नैव लज्जावहे क्वचित्
॥५२७॥ सप्तभिः कुलकम् ॥ अथ बंधनवत् लक्या, धनाद्यं स महाशयः । गुरोरालोचनापूर्वं, पुनर्ब्रतमग्निश्रियत् ॥५२८॥
विनाऽनशनरीरण, पापतापमहापदः । संशमिष्यति मे नेति, स तदैव तदादधे ॥ ५२९ ॥ दुस्त्यजोऽपि महामोहः, सुल-
जसत्यागतोऽनैयोः । इतीव साधुरत्याक्षीद् रागेद्वौ शुभाद्विपौ ॥ ५३० ॥ भवदावाग्निदग्धस्य, शांतिर्जीवस्य जायते ।

१ निर्धो यति यतिगणः, २ पूरुमुनयः, ३ व्रतं खीकृत्य, ४ अस्तब्रतोऽभिः, ५ राक्षेपयोः.

अनेनेति मुनिर्मत्वा, स पपौ समतामृतम् ॥ ५३१ ॥ तस्य प्रत्यहमभ्येत्य, नानापाठकवासितः । चक्रिरे पत्तनजना, भाव-
 नासिः प्रभावंताः ॥ ५३२ ॥ तं निशम्यानशनिनं, राजर्षिरपि हर्षतः । प्रभावनाथं तत्रागात्, पुण्यांशं को हि नेषति ?
 ॥ ५३३ ॥ गुरुं नत्वा मुनींद्रं तं, यावन्नमति भूपतिः । नमस्काराशिषिष्वैव, स तावत् तमभाषत ॥ ५३४ ॥ देव ! त्वं मे
 गुरुः साक्षा—दसि त्वां वंदये कथम् ? । यतोऽसि त्वन्नतेर्बुद्धो, व्रतानशनभागहम् ॥ ५३५ ॥ तदा तादृगवस्थोऽपि, न
 वन्द्येयं यदि त्वया । तदा शिवंकरे स्यातां, क व्रतानशने मम ? ॥ ५३६ ॥ मज्जतो मे भवांभोधौ, नमस्कारस्तवाभवत् ।
 करावलंबनकरो, महापोत इव स्वयम् ॥ ५३७ ॥ असौ भवत्यसादो मे, सर्वोऽप्यस्ति पचेलिमः । प्रभावनां वितन्वति,
 यदमी धार्मिका मुदा ॥ ५३८ ॥ ज्ञात्वा राज्ञाऽपि स ग्रीचे, भवान् भव्याशयो भृशम् । अत एव नमस्कार—मात्राद्
 द्रागप्यबुध्यत ॥ ५३९ ॥ अभव्यास्तु स्वयं विश्व—विदाऽपि प्रतिबोधिताः । न कश्चित् प्रबुध्यते, स्थूलोपलमया इव
 ॥ ५४० ॥ सुखासुखासिबद् धर्मा—धर्मासावपि देहिनाम् । हेतुर्भवेत् स्वकर्मैव, परः सान्निध्यमात्रकृत् ॥ ५४१ ॥ त्वमे
 वास्यधुना धन्यो, येनेदृग दुष्करं कृतम् । सुखमल्पमपि त्यक्त्वा, कश्चरेद् दुश्चरं यतः ? ॥ ५४२ ॥ पंकमग्नौ यथा दंती,
 कश्चिदेव स्वमुद्धरेत् । मोहमग्नस्तथा देही, कोऽपि अहं व्रतं खलु ॥ ५४३ ॥ भूयास्त्वं सुकृते स्थेया—ननुभूयाः परं महः
 प्रभूया भवनिभेदे, विभूयाः शिवशर्मणि ॥ ५४४ ॥ इति स्तुत्वा बलाहत्वा, तं मुनींद्रं महीपतिः । चक्रे प्रभावनां पुण्य-

१ समतामृतं. २ मुने.. ३ उक्तौः. ४ न आसुसिष्यति ? ५ कन्देय, प्र. ६ समथो भव. ७ व्याप्तो भव.

कुमार-
पालच०

॥ २०७ ॥

कानवास्तुतसारणिम् ॥५४५॥ शुभस्थानसमीरेण, विरजीभूतमासः । कृतिमिदिवसैः स्वर्गं, श्रितः सोऽनघनी मुनिः ॥५४६॥
शत्रुंजयाद्युत्तमतीर्थयात्रा—सिद्धांतसारश्रवणादिकृत्यैः । एवं शुभश्रीसुभंगमविष्णून्, यत्नान् स चौलुक्कयनृपस्ततान्
(इन्द्रवज्रा) ॥ ५४७ ॥

सर्ग. ९

इति श्रीकृष्णार्ण्यश्रीजयसिंहसुरिविरचिते परमार्हत्तश्रीकुमारपालभूपालचरित्रे
महाकाव्ये देवाधिदेवप्रतिमाऽऽनयनतीर्थयात्रादिवर्णनो नाम नवमः सर्गः
नवानां सर्गणां मिलने ग्रंथाग्रं ५७७७

॥ २०७ ॥

१ पुष्पश्रिया श्रियं भवनशीलान्, २ यत्नान्-विवसान्, ३ सिद्धारयासास-निर्गमयासास.

अथ दशमः सर्गः ॥

दृषः कुमारपालोऽथ, प्रश्नयामास तं गुरुम् । कोऽहं पूर्वभवेऽभूवं?, भविता कश्च भाविति ? ॥ १ ॥ सिद्धराजः कुतो महां, प्रसन्न इह्यति स च ? । कस्मादुदयनामालो, यूयं च मयि यत्सलाः ? ॥२॥ न हि प्राग्जन्मसंबंधं, विना कस्यापि कुत्रचित् । वैरं च सौहृदय्यं च, स्यातामात्यतिके ध्रुवम् ॥३॥ कथ्यतां तथ्यमेतन्मे, ज्ञात्वा ज्ञानेन केनचित् । प्रभुं विना न कोऽप्यन्यः, संदेहं भक्तुमीश्वरः ॥ ४ ॥ स व्याजहार नेदानीं, ज्ञानं यद्यपि किंचन । तथापि देव्याद्यादेशात्, सर्वं ते कथयिष्यते ॥ ५ ॥ ततो विसृज्य भूजानिं, गत्वा सिद्धपुरं च तत् । सरस्वतीसरितीरं, पवित्रं सुरिराश्रयत् ॥ ६ ॥ तत्र मंत्रमयस्नान—पवित्रीकृतविग्रहः । ध्यानोदारः स सस्मार, सूरिसंज्ञं दिनत्रयम् ॥ ७ ॥ ततस्तस्याद्यपीठाधि-ष्ठात्री स्फूर्ति-रिवांगिनी । देवी त्रिभुवनस्वामि—न्याविरासीत् तदग्रतः ॥ ८ ॥ ध्याताऽसि केन कार्येण, शंस सूर्यवतंस ! मे ? । देव्यै-वमुदितः कामं, मुदितः स जगाद ताम् ॥ ९ ॥ देवि ! दिव्येन नेत्रेण, सम्यग् विज्ञाय मां वद । चोलुक्यभूपतेर्भूतान्, भाविनोऽप्यखिलान् भवान् ॥ १० ॥ हस्तस्थमुक्ताफलवत्, कलयती किलाखिलम् । सूरिपुष्टं तदावेधं, सा देवी स्वपदं यथौ ॥ ११ ॥ अतः स्वस्थानमागत्य, गुरुर्विहितपारणः । वक्तुं प्रचक्रमे पूर्वं—भववृत्तं नृपाग्रतः ॥ १२ ॥

देशे श्रीमेदपाटाख्ये, कचिदशंक्रशे गिरौ । परमारान्वयी जज्ञे, पृष्ठीवो जयताह्वयः ॥ १३ ॥ द्विषतां रणकंडूति-चंडदोर्दंडशालिनाम् । दर्पज्वरं शमयितुं, यद्भुजोऽभेषजायत ॥१४॥ भंजं भंजं परशामान्, स चक्रे वीरकुंजरः । निज-

* मंत्रत्रयस्नानपूर्वं, प्र. १ सूरिसंज्ञस्य. २ आद्या-प्रधाना सूरिसंज्ञपीठचक्राधिष्ठादिनी देवी. ३ विक्रमश-प्रभाष ४ कथयित्वा. ५ तिम, प्र.

सैश्वर्यमूर्जस्त्रि, किं शौर्येण हि दुष्करम् ? ॥ १५ ॥ अन्येद्युर्धनदत्तास्त्रयः, सार्थवाहो महाश्वभृत् । स्वपत्नीं समया गच्छ—
 न्मार्गं तेन व्यलीक्यत ॥ १६ ॥ तस्मिन्नित्यल सार्थेऽसौ, छुंटाकैः स्वभटैः सह । जग्राह सकलं सार्थं—पतित्सु कायि
 नेशिवान् ॥ १७ ॥ ततः सर्वस्वनाशेन, निराकाराग्निनापि च । दंढंमानहृदयो, धनदत्तो विमुष्टवान् ॥ १८ ॥ वृत्ते
 मलिम्बुचैः क्लृप्तैः, पिशाचैरिव राक्षसः । उन्मदिष्णुरयं लोका—नुपदोद्भूयते कथम् ॥ १९ ॥ इदानीं चेत् प्रतीकारं, न
 विधास्येऽस्य दुर्धियः । पौनःपुन्येन मे सार्थं, ग्रहीष्यति तदैषकः ॥ २० ॥ ततोऽन्यदपि क्रोडास्थं, व्ययीकृत्य स्वकांच-
 नम् । एनमुन्मूलयिष्यामि, नृपसैन्येन कंदयत् ॥ २१ ॥

अथ प्राभृतमादाय, महीयः सार्थनायकः । दृष्ट्वा च मालवाधीशं, तत्पराभवमूचिवान् ॥ २२ ॥ वभाषे मालवेंद्रस्त,
 त्वं निजाश्रयमाश्रय । तं पल्लीतः समुन्मूल्य, ग्रहेष्यामि धनं तव ॥ २३ ॥ धनदत्तः पुनः प्रोचे, नार्थो मेऽर्थेन पार्थिव ! ।
 प्रतिज्ञातं मया किंतु, तदुन्मूलनमात्मना ॥ २४ ॥ तद् देहि निजसैन्यं मे, पूरयामि यथेष्वित्तम् । वैरैर्निर्यातनेनाऽस्तु,
 सुखं भवदनुग्रहात् ॥ २५ ॥ तद्वाक्यमुररीकृत्य, प्रसन्नोऽवतिनायकः । तस्य व्यश्राणयद् हतं, सेनान्यं सैन्यसंगतम्
 ॥ २६ ॥ धनदत्तः पुरस्कृत्य, तत्सैन्यमुपगम्य च । रुरोध परितः पल्लीं, वल्लीमिव मतंगजः ॥ २७ ॥ दैत्यसैन्यमिवा-
 मुदय, तत्सैन्यमतिदुर्धरम् । सांयुगीनोऽप्यदीनोऽपि, जयताकः पलयत ॥ २८ ॥ योघान् युद्धोद्धतान् हत्वा, पल्लीं
 प्रज्वाल्य चालिलाम् । नश्यतीं पल्लीराऽपत्नी—मतर्वतीं दधार सः ॥ २९ ॥ स्वकरेणोदरं तस्या, दारयित्वा च दारु-

॥ सैश्वर्यमाम्नालभ्यम्. अ. १ पल्लीनेन. २ यु-अ. ३ तिरदकाररूपाम्रिवा. ४ युवां दक्षमानहृदयः. ५ वैरप्रतीकारेण. ६ मवदुषकारेण-भवत्समाहाय्यात्. ७ पतितः प्र.

वत् । बालमारुहालयाभास, शिलायां निष्कृपाशयः ॥ ३० ॥ ततः स्वश्रियमादाय, सकलां संकलांतराम् । धनदत्तः कृतार्थः
स—नप्रशयन्मालवाधिपम् ॥ ३१ ॥ कुकुलमिव तद्वृत्त्यं, श्रुत्वा तत् कुपितः स राट् । विकटभृकुटीकोटि—स्पृष्टमाल-
स्तमालपत् ॥ ३२ ॥ त्वं वाणिजोऽपि जाला रे, कर्मणाऽसि जनंगमः । निर्दृणो यत् स्वहस्तेन, स्त्रियं जालं च जग्निधान्
॥ ३३ ॥ अथैतत् कर्म निर्माति, चांडालोऽपि न कर्हिचित् । यत् त्वया निर्मितं रेरे, लोकद्वयविरोधकम् ॥ ३४ ॥ अद्रष्ट-
व्यमुखस्तसाद्, दूरीभव मदग्रतः । पाप ! त्वद्दर्शनेनापि, लिप्येऽहं पातकैर्हहा ॥ ३५ ॥ इत्थं निर्भर्त्स्य सर्वस्वं, तस्यो-
द्दाल्य च भूपतिः । तं निर्वासितवांस्तीव्रं, पापं हि द्राक् फलेऽग्रैहि ॥ ३६ ॥ तेन नार्थनिकारेण—भृशं म्लस्तुः स सार्ध-
राट् । विपिने तापसीभूय, तपस्तेपेऽतिदुस्तप्य ॥ ३७ ॥ स मृत्वा तपसा तेन, जयसिंह इति श्रुतः । गुर्जराधिपतिजज्ञे,
मंडितौखंडलद्युतिः ॥ ३८ ॥

इतश्च काप्यरण्यान्व्यां, निःशरण्यस्य नश्यतः । संजमे जयताकस्य, श्रीयशोभद्रसूरिराट् ॥ ३९ ॥ भाविभद्रंतया
भक्ति—नवं सूरिर्जागद तम् । किं न्यङ्कृतोऽसि केनापि, यद् दीन इव दृश्यसे ? ॥ ४० ॥ सोऽपि चैर्येण सार्धेऽशात,
पराभवपदं निजम् । निगद्य शंवलं किञ्चि—दयाचीत् सूरिकुञ्जरम् ॥ ४१ ॥ ततो गुरुर्नभापे तं, त्वं श्रितोऽपि परा

१ कालान्तरेण (आज) संहिताम्, ३ निर्घणः, अ, निष्कृप. ३ चं, अ. ४ कुंडलित्वा. ५ फलं—कर्मणं गाथासिबधया फले गृह्णाति—यारयति स्वीकरोति
वेति गच्छन् समास शीघ्रप्रत्यस्वीराति. ६ राजतिरहकारेण. ७ भूपतिन्प्रद्युतिः. ८ पूर्ववर्णितो यशोभद्रमूर्तिः पूर्णतज्ञानच्छीयः (चंद्रच्छेद्योऽज्ञोक्त.) अयं तु
खंडेराच्छनायकः इति राजशेखरसूरिरचित चतुर्विंशतिप्रबंधे. ९ भावि—भविष्यत् अं रस्य तद्भावस्तथा. १० लिख्यतः.

श्रियम् । चौर्यं गुधा ज्यघाः कसाद्, येनास्तेनं तिष्ठन्तिः ॥ ४२ ॥ निभ्यस्यापि न शत् कर्तुं, न्यास्यं सप्तमाधिगोडधि सत् । तत् तं चौर्यं दितन्वानः, स्यात् तेनाभ्यशूयथाः ॥ ४३ ॥ शानञ्चैवं कुलञ्चैवं, निभ्योपधिवक्ष्यमम् । तत्कलं कलयन् स्तेयात्, कः सुधीर्विदधीत तत् ? ॥ ४४ ॥ वरगाजस्य दारिद्र्यं, परं दास्यं परीकसि । न तु प्राणहरस्योय—संगवो सिषो महात् ॥ ४५ ॥ शवळीनं तत्क्षौर्यं, वर्णविहाडस्यैतजितम् । यत्प्रस्यं कर्म निर्मादि, निर्माणः सन् गता-प्राय ! ॥ ४६ ॥ गुल्मास्येन तेनोरु-प्रवीणेन तत्क्षणम् । स परिज्ञातसन्मार्ग—स्तंमार्गममुंचत ॥४७॥ सूरिणा शूरिवा-त्सव्यात्, श्राद्धेभ्योऽर्पितशंभलः । जयताको ययो आमन्त्र, पुरीगेकथिलाह्वयम् ॥ ४८ ॥ प्रौढश्रीरोढरस्तात्र, वणिगा-सीक्षिधिः श्रियाम् । कर्मकारतर्थां तस्य, गेष्टे युगस्थः स तस्थिवान् ॥४९॥ क्रमेण सोऽपि सूरिद्रो, यक्षोभद्रोऽतिभद्रकृत् । विहरज्ञगतस्तात्र, जयताकस्य संगतः ॥५०॥ हितोपदेशं युग्यत्वे, तच्च पाथेयदाणम् । सारच कुतश्मानी य, शुश्रूषामार-तं गुरुम् ॥ ५१ ॥ गृष्टवानोढरोऽन्येषु—स्तं शूलं जयताह्वयम् । जण कल्ये धिनं सर्ग, शगाच कुद्रावतिष्ठते ? ॥ ५२ ॥ स जगाद् गमात्रास्ति, यक्षोभद्राधिधो गुरुः । तणेधिष्ठोऽनतिष्ठेऽधं, पिंस्तद्व्यननामृतम् ॥ ५३ ॥

जोढरोऽथ समुत्पन्न—गुरुयर्षीनवासनः । तं शिविकं च कुल्मास्रे, नगंधे सूरिपुणम् ॥ ५४ ॥ तस्य भद्रकतां उग्र, गुरुविश्वकनत्सलः । किंचिदाहितधर्मस्य, स्वरूपयुपधिष्टनान् ॥ ५५ ॥ क्षत्र्योरेशानं समागल्य, शृण्वन्तो तौ गुरुधितम् । कुञ्जया श्रजया श्राज्ञ—धर्मं जगत्सुखतः ॥ ५६ ॥ जोढरो गुणितोऽनोचत्, प्रभो ! मे स्वद्वयुगयात् । कथंन जिनध-

१ इति०. प्र. १ तिलोपदेशश्च पुररुच्यमाकं नगरम्. २ जोढर इतिप्राया. ४ शिवा-पतेनेन यदापतेनेन भोजनमाणेण या युष्मानांकास्त्वयथा. ५ यक्ष-अयताकाः

मीक्षिः कां ददे गुरुदक्षिणाम् ? ॥५७॥ महाक्लृप्तिस्तमाच्छ, निःसंगं दर्शनं हि नः । अतो ब्राह्मणवंशव, स्वीकुर्वे दक्षिणा-
 महम् ॥ ५८ ॥ कुर्वे तथाऽपि कां भक्ति—मिति जल्पंतसोढरम् । आदिदेश गुरुस्ताहि, चैल्यं चारु विधापय ॥ ५९ ॥
 ततः स सुकृती श्रीस—द्वीरचैल्यमचीकरत् । व्योमंगाधितोद्दाम—पताकास्थगितांबरम् ॥ ६० ॥ हस्तेन श्रीयशोभद्र-
 सुरेद्रीकृताहसा । तत् प्रतिहापयामास, वितैल्य च महामहम् ॥ ६१ ॥ प्रतिष्ठासुरपि स्थाना—न्तरं तत्रैव सूरिराद् ।
 ओढराम्भ्यर्थितोऽत्यर्थं, वर्षारत्रमवास्थित ॥ ६२ ॥ तदा मेघश्च सूरिश्च, गर्जनतौ मधुरंभवनि । क्षेत्रेभुं भूरिभाषयानां,
 पुण्यांकुरात् वितेन्तुः ॥ ६३ ॥ गुरौ घने च धारालं, सद्धर्मामृतमुञ्चति । अंतर्बहिश्च पंकौघं, क्षालयति स्म केचना ॥ ६४ ॥
 प्राप्ते पयुषणापर्व—ण्योढरेण सहाचैयत् । जयताको जिनं पंच—वराटकर्मणीवकैः ॥ ६५ ॥ उपोष्य तद्दिने धर्म—
 कर्मकर्मठमानसः । प्रतिलाभ्य च भक्त्याऽन्नं, मुनीन् सोऽपारयत् ततः ॥ ६६ ॥ ओढरः स विपद्यांते, बभूवोदयनाह्वयः ।
 मंत्रिराजः पुरोपात्त—पुण्यप्रार्णभारभासुरः ॥ ६७ ॥ कालधर्ममुपागल्य, जयताकः स जातवान् । कुमारपालनामा त्वं,
 राजन् ! गूर्जरनायकः ॥ ६८ ॥ यशोभद्रप्रभुरपि, प्रमीतः स्फ्रीतपुण्यतः । हेमचंद्रमिधानोऽहं, बभूवांस्तावको गुरुः ॥ ६९ ॥
 प्राग्वैरात् सार्थवाहल्य, जीवः सिद्धमहीपतिः । जिधांसामास कामं त्वां, वैरं न हि चिरंतनम् ॥ ७० ॥ अमालोदयनोऽहं
 च, प्राग्भवत्सेहमोहितौ । त्वयि स्निग्धतमार्वास्व, स्नेहोऽपि हि भवानुगः ॥ ७१ ॥ दिनानि कलित्चित् पूर्वं, यच्चौर्यादिर-

१ मत्त—वासुदेवः, २ विस्वायं, ३ प्रथातुमिच्छुरपि, ४ यथायात्तथा, ५ निम्, प्र, ६ शरीरेषु, ७ मणीवकै—पुण्यैः, ८ कुशलं, ९ समूहं, १० दत्तासुरैः—
 शिष्यादन्योऽप्रमत्तार्थं, यशोभद्रः, ११ मृत, १२ हंतुमियेष, १३ जीर्णं न भवति, १४ असघातो, लब्ध,

तोऽभवः । तत्प्रापेन तव क्लेशः, कियत्कालमभूदिह ॥ ७२ ॥ यच्च पूजितवान् पंच—चराटकुमुदैर्जितम् । यतिभ्यो
ज्यायसीभक्ति—दानं त्वं यच्च दत्तवान् ॥ ७३ ॥ सुकृतैस्तस्मत्पुत्रै—निधानैरिव संपदाम् । अर्जनिष्ठा महिष्ठश्री—स्त्वं
राजा परमार्हितः ॥ ७४ ॥ क्व तावती विनोद्वर्चा, मुनिदानं सकृत् क्व तत् । क्व चेदंशं तवैश्वर्यं—महो महिम धर्मजम् ॥ ७५ ॥
उक्तः पूर्वभवस्तेऽशौ, प्रतीतिश्च मद्द्विरा । ग्रहित्यैकशिलापुर्यां, त्वदाघेनानुयोज्यताम् ॥ ७६ ॥ वेदमन्योऽहंपुत्राणां,
स्थिरदेवीति काचन । वृद्धा दास्यति सा सर्व—सिदं वक्ष्यति मूलतः ॥ ७७ ॥

इतश्च परिपूर्वाऽऽयुः, प्राति पंडितमृत्युना । त्वं गतौ व्यंतरीयायां, राजन्, भावी सुरोत्तमः ॥ ७८ ॥ श्रेयस्कासी सं
तत्रापि, वृंदारकपरिष्कृतः । अमं अमं महीपीठे, निलयवैत्यानि नंस्यति ॥ ७९ ॥ नंदीश्वरादिद्विपेषु, स्पष्टमष्टाहिकोत्सवम् ।
स करिष्यति भावेन, सौधर्मसुरनाथवत् ॥ ८० ॥ क्षेत्रे महाविदेहादौ, नामं नामं स सन्मुनीन् । पात्यति श्रोत्रपेयं त—
देशनारसमाहृतः ॥ ८१ ॥ अनेकामिरिव श्रीभिं—रसरीभिः परिष्कृतः । विलसिष्यति च स्वैरं, नंदनादिवनांतरे ॥ ८२ ॥
व्यंतरेऽद्रस्ततश्च्युवा, क्षेत्रेऽसिन्नेव भारते । श्रीमद्विलपुरे राज्ञः, शतानंदस्य मंदिरे ॥ ८३ ॥ धारिणीकुक्षिसंभूतः, प्रभूत-
तावैभवः । भविष्यति तनूजन्मा, ख्यातः शतबलाख्यया ॥ ८४ ॥ युगम् ॥ स्थित्वोपविदुषं शश्वत्, कलास्वविकला-
स्वसौ । छेकिलो भविताऽत्यर्थं, शैशवेऽपि सुरेल्यवत् ॥ ८५ ॥ वृषस्यंतीरपि पर—प्रमदाः परिवर्जयन् । सुभ्राह्मवद्

१ छुडिवासि रूपं. २ वापुच्छ्यताम्. ३ माराध्य सम्यगलिनवर्गमन्न, धर्मोक्तौ भूरितरा विधाय । विप्रयोगात् समवाप्य कृतुं. स्वर्गमं पाताञ्जलि समाधिलीनः ॥
चारुसु० ४ उरोत्तमः. ५ वैशालच्छतः. ६ शाश्वत०. ७ श्रीसी-रमणीभिः. प्र०. ८ मिषुण. ९ इहस्पतिवत्.

युवत्सेऽपि, स शीलं शीलयिष्यति ॥ ८६ ॥ ततः शतबलो राज्यं, लब्ध्वा शिक्षां विनाऽपि हि । प्राच्यकारुण्ययोगेन, न
 हिंसाद्यं तनिष्यति ॥ ८७ ॥ अगेहेर्नर्दिभिः सैन्यै—श्राद्धुवैरिव विक्रमैः । लील्यैव स भूपीठं, चक्रवर्तीव जेष्यति ॥ ८८ ॥
 तदा च निरयादाद्या—च्छ्रेणिकात्मा विनिर्गतः । जिनैद्रः पद्मनाभाख्यो, भविताऽत्रैव भारते ॥ ८९ ॥ स प्रब्रज्य तपः-
 क्षीण—कर्मा संजातकेचलः । सेवितः साधुकोटीरै—दानशौड इवार्थिभिः ॥ ९० ॥ विहरन् गृथिवीपीठे, श्रीमदिल्लपुरे-
 ऽन्यदा । आगमिष्यति पुण्येन, कल्पदुरिव जंगमः ॥ ९१ ॥ युगम् ॥ सज्जनो धार्मिकस्यैव, श्रुत्वा तस्यागमं जनात् ।
 हर्षुलः श्रीशतबल—समुपेत्य प्रणंस्यति ॥ ९२ ॥ निपास्यति च संसार—तापतप्त इवोच्चकैः । विभ्रतिशाधिमाधुर्यं, भग-
 वद्देशनाद्युतम् ॥ ९३ ॥ प्रबुद्धः स ततो राज्यं, संक्रमस्य तनूरुहे । जिनाद् ग्रहीष्यते दीक्षां, पुण्यश्रीसहचारिणीम् ॥ ९४ ॥
 एकादशो गणधरः, स भूत्वा द्वादशांगवित् । तयोर्भिर्बहुभिः क्षिप्त—कर्मा केवलमाप्स्यति ॥ ९५ ॥ प्रबोध्य पद्मवद्
 विश्वं, केवलज्ञानभाजुना । महाशयः शतबलो, भावी मुक्तिरमावरः ॥ ९६ ॥ एवं राजन् ! भवादस्मात्, तौर्तीर्थिके भवे
 तव । जिनधर्मप्रभावेण, मुक्तिश्रीर्भविता भुवम् ॥ ९७ ॥ इति श्रीसूरिसंवाधि—छातृदेवीगिरा मया । कथयामास्तिरे
 सम्यग्, भवास्ते भूतभाविनः ॥ ९८ ॥ आसन्नसिद्धिश्रवणात्, तच्छाभादिव निर्वृत्तः । अथ विज्ञपयामास, प्रांजलिर्गूर्ज-

१ शब्दभारकैः, २ कोटीरैः, ३ शतबलः, ४ दृतीयै-इत्यर्थः, ५ कथयामि विपद्भालं संयमं पालयित्वा, स्वशनविधिना च प्राप्य श्रुत्यं बुद्धेन । निराल-
 बुद्धमनेर्हं देवलोके दुरीर्यं, निहतसकलबोके संगमिष्याम धार्यं ॥ भारतसुधि नरत्वं प्राप्य भूयोऽपि भवं, इतस्तुल्यमनसैः सक्रमोपासित्वा । चरमयसि
 बुद्धं संयमं पालयित्वा, निवपदमपसादं भूय ! यास्याव भावाम् ॥ इति श्रीचारित्रमुन्द्रराजमः ॥ ६ इत्यः-सुधी.

रप्रभुः ॥ ९९ ॥ ज्ञानविले कलावस्तिन, सर्वज्ञ इव संप्रति । अतीतानागतं ब्रूते, कः पूज्यादपरो ननु ? ॥ १०० ॥ यथा भागवती भाषा, भवेन्न व्यभिचारिणी । प्रामव्यपि तथैवेयं, तद्द्व्यभानातिशयादिषु ॥ १०१ ॥ परं कौतुकमात्रेण, दासीं तां प्रच्छयाभ्यहम् । आसमैकशिलां प्रेष्य, यद्यादिशति मां प्रभुः ॥ १०२ ॥ विशिष्य पृच्छ्यतामेवं, जल्पिते गुरुणा नृपः । प्रैयीदासजनं तत्र, कौतुकी नालसः क्वचित् ॥ १०३ ॥ स गत्वैकशिलास्थान-मोहरांगजसङ्घनि । तां दासीं स्थिर-देव्याभ्यां, दृष्ट्वा तद्दृष्टमादितः ॥ १०४ ॥ दृष्ट्वा श्रीवीरचैल्यं च, स्वयमोहरकारितम् । आगत्य च महीभर्तुं, जगौ सर्वं यथास्थितम् ॥ १०५ ॥ युगम् ॥ प्रतीतोऽथ नृपः संघ-प्रत्यक्षं गुरवे मुदा । विरुदं कलिकालश्री-सर्वज्ञ इति दत्तवान् ॥ १०६ ॥ अथ वार्धकमालोक्य, चौलुक्यः पृथिवीपतिः । स्थित्वातुरहसं रात्रौ, गुरुं प्रत्येवमूचिवान् ॥ १०७ ॥ सत्यपि त्वाद्दृशे सर्व-विद्यांभौधौ गुरौ मम । फलं गार्हस्थ्यवृक्षस्य, नाभ्यायैस्तनयोऽजलि ॥ १०८ ॥ दिने दिने जरा चैषा, जनयंती कुर्यांगताम् । ओजायते समं राज्य-लक्ष्मीदानार्हवितया ॥ १०९ ॥ राज्यसूत्रमतः किञ्चि-दासूत्र्य भगवन्नहम् । हंसाधिपुमभीप्सामि, समतामृतयारिधौ ॥ ११० ॥ ददाभ्यजयपालाय, स्वराज्यं आतृसूनुवे ? । उत प्रतापमहाय, दौहि-त्राय ? निवेद्यताम् ॥ १११ ॥ विमृश्य सूरिणाऽभाणि, आतृष्यस्ते दुरासयः । अतो राज्ये न योग्योऽसौ, दासेय इव सर्वथा ॥ ११२ ॥ किञ्चैश्वर्यमवाप्तोऽर्थं, मत्तेभ इव भंक्ष्यति । वैरायमाण इव ते, धर्मस्थानावलीं वनीम् ॥ ११३ ॥ अयं प्रतापमल्लस्तु, न तथा दुष्टधीरिति । असौ स्ववैभवं दत्तं, परिणामे हितावहम् ॥ ११४ ॥ न्यस्यते श्रीगुणिन्वेव, न संबं-

१ प्राणेश्वरि, प्र. २ भगवदूचयान०, ३ तद्व्ययं-दृढतमिसिभं ४ दु, प्र ५ अर्मल्य० प्रवधे. ६ राज्यव्यवस्थां

धिनि यद् रविः । शनौ सत्यपि पुत्रे स्वे, दीपे न्यास्यत् प्रकाशिताम् ॥ ११५ ॥ करिञ्चे पूज्यपादोक्तं, समये समुपागते ।
 वदित्वेति समुत्तस्थौ, गूर्जरक्षितिवासवः ॥ ११६ ॥ गोशाल इव देवार्थे, गुरावपि दुराशयः । बालचंद्राभिधिः शिष्यः,
 श्रुत्वा तं मंत्रमंतिकात् ॥ ११७ ॥ आचालकालयुहुदेऽ—जयपालाय तर्क्षणम् । कथयामासिवानेतत्, खलानामुचितं
 सख ॥ ११८ ॥ युगम् ॥ तमूचेऽजयपालोऽपि, विकसन्मुखपंकजः । एष मंत्रोऽतिगुप्तोऽपि, साधु ज्ञातस्त्वया मुने !
 ॥ ११९ ॥ इयं मैत्रीलता चक्रे, त्वयैव फलशालिनी । नृपाशयस्थितो मंत्रो, यदूचेऽयं ममाग्रतः ॥ १२० ॥ यदि जायेत
 राज्यं मे, भवानेव तदा गुरुः । यथा कुमारपालस्य, हेमाचार्योऽधुनाऽस्त्ययम् ॥ १२१ ॥ निवेद्यैवं पुरस्तस्य, तद्दिनाद-
 जयः कुर्याः । श्रेणिके कोणिक इव, द्वेषं निहितवाद्युपे ॥ १२२ ॥

अथ नूतनशब्दानु—शासनप्रमुखैः कुम्भैः । त्रैविद्याधिष्ठितैर्ब्रह्मै—ज्ञानसन्नं प्रवर्तयन् ॥ १२३ ॥ स्वयं तिष्ठन् क्रिया-
 मार्गे, स्थापयन्नपरानपि । षष्ठाष्टमप्रभृतिभि—स्तपोभिर्धर्मसेधयन् ॥ १२४ ॥ लह्यासयन् मत्तं जैनं, शशीव कुमुदाकरम् ।
 आयुश्चतुरशीत्यब्दात्, हेमाचार्यः समापयत् ॥ १२५ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ सम्यग्ज्ञानेन केनापि, ज्ञात्वा पर्यंतमात्मनः ।
 गच्छशिक्षां च विश्राण्य, आतप्रद्युम्नसूरये ॥ १२६ ॥ आहूय संघं भूपं च, तत्पत्यक्षं यथाविधि । वैरंगिकः स्वगान्देऽपि,
 विश्रियेऽनशनं गुरुः ॥ १२७ ॥ युगम् ॥ अवीक्षितमिवाजन्म, वीक्षितुं तन्मुखांबुजम् ॥ अहंपूर्विकया लोका, मिमिभुः

१ अभिप्राय० नितः० २ ऋग्वेदयजुर्वेदसामवेदरुपास्त्रिहो विद्या ज्ञानदर्शनचरित्राणां वा तत्रविद्ययास्त्रिहो विद्या व्याकरणकाव्यकोशाख्या वा लिखो विद्याः
 समाहृतास्त्रिहियं ततः स्वायंभुवः, ३ दानम्.

सकलात्तदा ॥ १२८ ॥ ततोऽर्त्त्ववहिते रात्रि, संघे च सकले प्रभुः । वैरायैकमर्थो चक्रे, देशनामन्तिमामिमाम् ॥ १२९ ॥
संसारेऽत्र गलत्सारे, भविनां कर्मयोगतः । चतुर्ध्वयि भवेव्वसि, न मनागपि निर्धुतिः ॥ १३० ॥

तथाहि प्रथमं जीवा, निगोदेषु वसंत्यमी । कायस्थितिं समाश्रित्य, संख्यातीतमनेहसम् ॥ १३१ ॥ एकोच्छ्वासांतरे
सप्त—दशभिर्मृत्युभिः किल । मुंजते तेऽनिसं तत्र, दुःखं किमपि दुस्सहम् ॥ १३२ ॥ नरक्रे नारकाणां य—जायते
कष्टमुक्तदम् । ततो निगोदजीवानां, तद्वनंतगुणं मतम् ॥ १३३ ॥ ततः कृच्छ्रेण निर्गम्य, पृथ्वीनीराशिवायुषु । उत्सापि-
णीरसंख्याता—स्तिघति ननु देहिनः ॥ १३४ ॥ कथंचिन्निर्गतात्सेभ्यो, विकलाक्षेषु जंतवः । वसंत्यब्दसहस्राणि, संख्या-
तान्यतिकर्षिताः ॥ १३५ ॥ ततो नानाभवात् भ्रांत्वा, पंचाक्षल्पुपेत्य च । जीवास्तिथंश्चु जायंते, जलस्थलवचरिषु
॥ १३६ ॥ तत्र जलैर्जलात् कृष्ण, मत्स्याद्याः स्थूलविग्रहाः । दायते दारुवत् क्रूरैः, कैवतैः शितपद्भुना ॥ १३७ ॥ क्षुत्-
व्यागच्छविच्छेद—डंभवाहादिकर्मभिः । गवाद्यो यथाऽत्यर्त्ताः, प्रत्यक्षा एव ते तथा ॥ १३८ ॥ वांगुरादिप्रयोगेण, चङ्का
वातमंजादयः । तैलादिषु विपण्यंते, न्याधैर्मांसपाकक्रोविदैः ॥ १३९ ॥ विविधैरुच्छ्वाभिर्धृत्वा, चटकाद्याः पंतत्रिणः । शूलो-
क्रियतेऽस्तकूपैः, कथं जीवांतकैर्हहा ॥ १४० ॥ तत्र क्रूरतयाऽर्ध्वाणि, कारं कारं सहस्रधा । लभंते नारकीं योनिं, निःशरण्याः
शरीरिणः ॥ १४१ ॥ उत्पन्ना एव ते तत्र, संहते यातना यनाः । प्रत्यंगच्छेदवज्राग्नि—दाहहृक्कषणादिभिः ॥ १४२ ॥

१ ऽव्यवहिते, प्र०. २ अतिसावधाने. ३ गतिषु. ४ इत्यम्. ५ अनंतताब्दपरकः संख्यातीतशब्द. ६ कालम्. ७ कष्टम्, ८ अतिकष्टं सजातं येषां ते,
९ जाल०, १० वातशुक्लस्य शक्यते—गच्छतीति वातमज-भृगुविशेषः, ११ पक्षिणः. १२ लोहादिमीलेनेन विद्ध्वा मांसस्य पक्वमं—शूलाकरणम्. १३ पापाणि.

स्तृत्वा च प्राक्तनं वैरं, शस्त्रघातैः परस्परम् । भवति मुशलक्षुण्ण—कणवल्लवशः स्वयम् ॥ १४३ ॥ नरके पच्यमानानां, नारकाणां दिवानिशम् । शङ्खदुःखमस्ति तद् वक्तुं, लक्षजिह्वोऽपि न क्षमः ॥ १४४ ॥ ततः कथंचिदुद्धृताः, किंचिदुद्धृतयोगतः । जायंते जंतवो गर्भे, नारीणां नरकोपसे ॥ १४५ ॥ प्रतिरोमोष्णसूचीभिः—भिद्यमानस्य देहितः । यत् कष्टं गर्भमध्ये तद्, भवत्यष्टगुणं ततः ॥ १४६ ॥ वैत्कर्षद् द्वादशाब्दानि, स्थित्वा तस्मिन्नधोमुखाः । भवंति जन्म-
 वेलायां, व्यथया ते मृता इव ॥ १४७ ॥ अष्टचित्त्ववियोगाग्नि—वैकल्योपगदादिभिः । बाल्याद्यवस्थान्नितये, मर्त्या दौःस्थयविसंश्रुलाः ॥ १४८ ॥ नैस्वयन्धीतनयाऽभाव—दास्यवैररणादिभिः । जनकादिनिकौरैश्च, नराः सौख्यविवर्जिताः ॥ १४९ ॥ ततोऽपि सुकृतं कृत्वा, दानाद्युत्तमकर्माभिः । लभंते त्रिदशैर्भावं, केऽपि भद्राशया नराः ॥ १५० ॥ तत्रापि केऽपि दुष्कर्मा—दयात् कित्त्विषिकादयः । किंकरा इव खिद्यंतेऽ—तिर्तमां स्वामिसेवया ॥ १५१ ॥ अत्रियः स्त्रियोऽपि चोक्तृष्टा, दृष्ट्वाऽन्येषां दिवौकसाम् । दहंते केऽपि वज्राग्नि—कीलकवलिता इव ॥ १५२ ॥ परदेवीः शुभा हृत्वा, कामांधाः कतिचित् सुराः । कृष्णराजीविमानेषु, लीयंते तस्करा इव ॥ १५३ ॥ तज्ज्ञात्वा ते तदिद्रेण, मूर्ध्नि दंभो-
 लिना हताः । क्रंदंस्वमंदं षण्मांसीं, पीडया मूर्च्छिता इव ॥ १५४ ॥ भाविनीं दुर्गंति मत्वा, तादृग्दृष्ट्वा च वैभवम् । अरतिं यां श्रयंते ते, सुवचाः सा न कैश्चन ॥ १५५ ॥ इत्यसूर्यामानमाया—लोभोद्वेगभयादिभिः । भृशमाकुलितामानो, देवाः

१ प्राकृतम्, प्र. २ कष्टम्, ३ उक्तृष्टात्, प्र. सिद्धराजो द्वादशवर्षाणि मयागच्छकुर्वी अस्यादिति कृष्णमदासकृतकुमारपालरासके ४ प्रस्ताः. ५ परिसर्वैः
 ६ नितमाम्, प्र.-सुतरामिस्यर्थः. ७ ग्रीवा. ८ तेषामिन्द्रेण. ९ यावदिति शेषः. १० क्षमसा—पशुणेषु दोषाविष्करणं, क्रोधो दोषो वा

स्युः सुखिनः कुतः ? ॥ १५६ ॥ एवं विमृश्य निःशेषं, दुःखैकांतमयं भवम् । सुखैकांतमयी मुक्तिः, साधनीया विवेकिभिः ॥ १५७ ॥ तत्साधनं भवेदात्म—ज्ञानमेवादिमं सताम् । न हि बीजात् परं किञ्चि—दंडुरोत्पत्तिकारणम् ॥ १५८ ॥ तच्छास्त्रं तद् विवेकित्रं, तच्चारित्रं तपोऽपि तत् । तद् ध्यानं स समाधिश्च, येन स्वात्मैष वेद्यते ॥ १५९ ॥ ये स्वं वाच-
स्पतीयति, ज्ञानं सकलमप्यदः । क्षेत्रज्ञं वेदिं तु तेऽपि, कुंठीयति जडा इव ॥ १६० ॥ स्फुरन्मोहमहानिद्रा—मुद्रिते जग-
तीत्रये । नूनमात्मज्ञ एवैको, जागतिं ज्ञानलोचनः ॥ १६१ ॥ तावच्छुध्यति नात्माऽयं, लीनकर्मलकालिकः । यावत् सद्ध्या-
नपीयूष—पूः प्रक्षाल्यते न हि ॥ १६२ ॥ वशंवदेंद्रियग्रामो, निष्कययो विरफहृत् । मैत्र्यादिवासितस्वांतः, सुधीर्घ्या-
नोचितो भवेत् ॥ १६३ ॥ पिंडस्थं च पदस्थं च, रूपस्थं रूपवर्जितम् । चतुर्धा ध्यानमादध्या—दात्मविज्ञासया बुधः ॥ १६४ ॥ कायस्थः कर्मनिर्मुक्तो, ज्ञानवान् परमेश्वरः । जिनेंद्रः सयते यत्र, तत् पिंडस्थं प्रकीर्तितम् ॥ १६५ ॥ अहं-
न्यानि यन्मंत्र—पदानि हृदयांबुजे । चिंत्यते शशिबुध्राणि, तत् पदस्थमिहोदितम् ॥ १६६ ॥ सप्रातिहार्यसमव—सर-
णस्थो जिनेश्वरः । यद् ध्यायतेऽथ तं द्विनं, तद् रूपस्थं निरूपितम् ॥ १६७ ॥ अमूर्तश्चिन्मयः सिद्धो, ज्योतीरूपो निरं-
जनः । परमात्मा सयते यत्र, रूपातीतं हि तन्मतम् ॥ १६८ ॥ एतच्चतुर्विधं ध्यानं, कुर्वत्तद्भ्रंशभावितः । ध्याता तन्म-
यतामेति, अमरीभूतकीटवत् ॥ १६९ ॥ निलीयतेऽन्तरात्माऽयं, परात्मनि तदा तथा । यथा भजति तेनैक्यं, ध्यात्वध्यान-

१ संसारम्, २ ज्ञायते, ३ आत्मानम्, ४ आत्मानम्, ५ ज्ञातुम्, ६ कुंठं—मन्दन्निव आनरतीति कुंठीयति, ७ व्याप्तो, ८ मैत्रीप्रमोदकारणमाद्यस्य०, ९ कुयात्
१० तद्विनं च यद् ध्यायते ११ भावनावासितः

द्वयच्छिदा ॥ १७० ॥ ततो घातीनि कर्माणि, निर्मथ्यावासकेवलः । कलयत्यखिलं विश्वं, पुरोवर्तिष्णुवस्तुवत् ॥ १७१ ॥
 विलीनसकल्लेशो, जीवन्मुक्तत्वमाश्रितः । इहाप्यात्मा परानन्दं, विंदते परमात्मवत् ॥ १७२ ॥ अंते शैलेऽप्यधिष्ठित—
 कर्मशेषस्तूञ्जनात् । आत्मा भूत्वा परात्मैव, मुक्तिशर्मणि मज्जति ॥ १७३ ॥ सर्वेषामपि देवानां, यद् मुखं सर्वाकालि-
 कम् । अन्तेनापि शरीरेण, न स्यान्मुक्तिसुखस्य तत् ॥ १७४ ॥ तद् प्रमादं परिलज्य, भो भव्या ! यत्नतां तथा । यथा
 क्रमप्रवेगं स्याद्, भवतां शिवशर्म तत् ॥ १७५ ॥ कालानुभावतो मुक्ति—नेह यद्यपि विद्यते । तथाऽप्यात्मरतत्वेन,
 भवेत् साऽन्यभवेऽपि हि ॥ १७६ ॥ एवमुक्त्वा स्थिते सूरौ, तं मत्वा दुर्लभं पुनः । केचिदादद्विरे भव्याः, सम्यक्त्वामि-
 ग्रहादिकम् ॥ १७७ ॥

पतित्वाऽथ पदांभोजे, राजर्षिः क्षामणाक्षणे । वाष्यायमाणो नेत्राभ्यां, प्रभुमूचे सगद्गदम् ॥ १७८ ॥ इषष्टभं प्रति-
 भवं, खैणराज्यसुखादिकम् । कल्पद्रुमिव दुष्पाप—स्त्वाहमभद्रं करो गुरुः ॥ १७९ ॥ न केवलममूर्खत्वं मे, भगवन् ! धर्म-
 मात्रदः । जीवितव्यग्रदः कितु, ततस्त्वचोऽनृणाः कथम् ? ॥ १८० ॥ त्वयि स्वर्गोन्मुखे स्वामिन् !, कोऽधुना शिक्षयि-
 ष्यति । मामखंडतमं पुण्य—प्रक्रियाकांडतांडवम् ? ॥ १८१ ॥ अगाधे मोहपाथोधौ, पर्यंते मज्जतो मम । निर्यामणाकरा-
 लंभं, त्वां विना कः करिष्यति ? ॥ १८२ ॥ यदि मे त्वय्यदोपास्ति—रस्ति कामितदायिनी । जनिषीष्टास्तथा तर्हि,
 त्वमेव गुरुराशिवम् ॥ १८३ ॥ इति भूभृद्दिलापेन, विभिन्नहृदयः प्रभुः । नेत्रकूलंकषान् वाष्यान्, सन्निरुध्य कथंचन-

१ विनष्ट० २ लभते. ३ लीनो भवति. ४ दा-प्र, धर्मक्रियासमूहस्य. ५ आदुरस्ते. ६ भूयाः. ७ नेत्रान्वापकात्.

॥ १८४ ॥ इत्याप्य चातिकष्टेन, पादलग्नं तमात्मनः । ऊचे वाचं शुचीं सौरीं—सैधवीं लहरीमिव ॥ १८५ ॥ युमम् ॥
आजन्म राजन् ! निर्व्याज—भक्तेऽहं हृदि तावके । समुत्कीर्णं इव स्वर्गं, गतोऽपि स्यां पृथग् न हि ॥ १८६ ॥ मनः
शुद्धा समाराद्ध—जिनधर्मस्य ते पुरः । मोक्षोऽपि नातिदुर्लभः, सद्गुरुस्तु किमुच्यते ॥ १८७ ॥ अस्मदुत्स्याऽऽर्हतं धर्मं,
प्रपद्य क्षितिमंडले । कृत्वा च तस्यं साक्षात्, नापर्णस्त्वमभूः कथम् ? ॥ १८८ ॥ कुर्वाणस्य क्रियामार्गो क्रियाचष्टात् परांस्तव ।
सत्क्रियास्थापनाचार्य !, का शिक्षा युज्यतेऽधुना ? ॥ १८९ ॥ जगज्जनसमक्षं यः, पराजित्ये पुरा त्वया । पर्यतोऽपि कथं
मोहः, स त्वासमभिविष्यति ? ॥ १९० ॥ ततः सहजधैरेण, संवर्षय निजं मनः । यतोऽस्मन्मृत्युतो मृत्यु—न दूरे तव
वर्तते ॥ १९१ ॥ तदा सम्यग् वितन्वीथाः, क्षामणाऽजशनादिकम् । यद् भस्सनि हुतमिव, तद्धिना प्राक्तनं शुभम्
॥ १९२ ॥ स्वयमेव च कुर्वीथाः, सर्वात्मसुखिभक्तौ क्रियाम् । निरपत्यतया कर्तो, न पश्चात् कञ्चनापि ताम् ॥ १९३ ॥
ऊरीकृत्य गुरुकं तत्, सूक्तवत् क्षितिनायकः । उदतिष्ठत भूयिष्ठ—भक्तिः कर्तुं प्रभावनाम् ॥ १९४ ॥ कुमारा ननुतुः
सैरं, श्रावका रासकान् ददुः । भद्रा भोगौवलीः पेतु—जगुर्गीतानि गायनाः ॥ १९५ ॥ धर्मव्ययेऽभिदधिरे, भूपाद्याः पारि-
पार्थिर्काः । परोक्षज्ञानमस्कंरान्, पुष्पाणि (पुण्यानि) च सहस्रशः ॥ १९६ ॥ अत्यासन्नं व्ययं ज्ञात्वा, स्मिर्ध्यानविधि-
त्सया । कोलाहलं प्रसुरं, समंतात् प्रत्यपीषिधत् ॥ १९७ ॥ निर्वृत्तित्वलयाऽस्त्युच्चै, रुद्धाऽक्षाण्युक्तदाभवत् । बद्धा च

१ गणासवधिनीम्, २ धर्मस्य, ३ मरणावसरे, ४ ज्वालाम्, ५ स्तुती-विह्वलवली, ६ परिपार्थं वर्तते चे “परिसुखध” इति चात्, ठञ् पाश्चात्तमिनि
इत्यर्थः, ७ नमस्कारग्रहणमंत्रान्, ८ प्रत्ययभावकृपा कल्पा (ल्याप्त) तया.

ध्यानपाशेन, चित्तं लोलं ह्रंगवत् ॥ १९८ ॥ वितयन् सुचिरं किञ्चित्, परमात्मस्य महः । ब्रह्मरंभ्राह्मना प्राणान्,
 हेमाचार्यो विमुक्त्वान् ॥ १९९ ॥ युग्मम् ॥ इष्ट्वा तस्य व्ययं जज्ञे, बौद्धक्यश्चेतनोज्झितः । गुरुजीवं स्वजीवेनाऽ—
 नुयात इव तत्क्षणम् ॥ २०० ॥ क्षणोर्द्ध्वं चेतनां प्राप्य, शून्यं पश्यन्निवाखिलम् । इष्टानां घटयन् कष्टं, स जगादेति
 गद्गदम् ॥ २०१ ॥ इयत्कालं प्रभो ! धृत्वा, धर्मक्षेत्रं मयीदृशम् । इदानीं निर्ममः कस्मा—न्मामहासिरीहैव यत्
 ॥ २०२ ॥ यद्वा त्वयि स्वदेहेऽपि, निःक्षेत्रे स्नेहमुच्चकैः । अपश्यं भ्रात एवाहं, संप्रत्यस्ति यतो न संः ॥ २०३ ॥ बोध-
 यित्वा नरान् देव—बुबोधयिषया दिवम् । त्वं प्राप्नोऽस्यधुना नूनं, संतः सर्वहिता यतः ॥ २०४ ॥ एतदेवानुशास्यैव,
 निष्पण्योऽहं पुनः पुनः । राजपिंडतया यन्मे, किञ्चिन्नोपकृतं तव ॥ २०५ ॥ शिष्याश्च रामचंद्राद्या—स्तदानीमेवमू-
 चिरे । स्वगुरुव्ययद्गुनांतः—करणाः करणस्वरम् ॥ २०६ ॥ अद्य शुष्कः प्रभावाब्धि—मुद्रितः सद्गुणाकरः । ज्ञानसन्न
 परिक्षीणं, प्रभो ! त्वयि गते दिवम् ॥ २०७ ॥ उदरंभरयः संति, भूरयः सूरयः परम् । नृपं प्रवीच्य कस्वह—जगदु-
 जीवयिष्यति ॥ २०८ ॥ ज्ञानप्रदीपे भगवं—स्त्वयि निर्वाणमाश्रिते । ह्रस्वयिष्यंति पृथिवी—मज्ञानध्वांतवीचयः
 ॥ २०९ ॥ मूलादपि समुन्मूल्य, सिध्धात्वं विषवृक्षवत् । सम्यक्त्वं कल्पतरुवत्, तत्पदे कः करिष्यति ? ॥ २१० ॥
 ततः क्षामोऽपि संघोऽपि, कृतशोकाश्रुपल्लवौ । शिविकां दिव्यविच्छिन्ति, निरसीमयतां रयात् ॥ २११ ॥ ज्ञातानु-

१ मूलाद् वानरवद्धा. २ उत्तमांगशिवेन ब्रह्मप्राप्तिहेतुकेन छिद्रस्थानेन. ३ अत्याहीः. ४ तेहः. ५ अशुभक सीद् इत्यस्य गहनतकात्, अतिशयने
 पश्चात्तापं करोमीत्यर्थः. ६ द्रुडयिष्यति. ७ मनोहररचनायुक्ताय.

कुमार-
पालच०

॥ २१५ ॥

लिङां सत्क्षीम—संवृतां मालभारिणीम् । तत्र न्यवीविशन् सुरे—सन्तं वृद्धानगारिणः ॥ २१२ ॥ उत्सवेन बहिर्नीत्वा,
शिविकां श्रावकोत्तमैः । संचस्करे गुरुवपुः, कर्पूरगु(ग)रुचंदनैः ॥ २१३ ॥ तदाऽर्कः परिवेष्यासीद्, दिशः सर्वा रज-
स्वलाः । दिनं च धूसरं तादृग्व्ययः केषां न दुःखदः ? ॥ २१४ ॥ विद्यापितायां चित्यायां, गुरौ निर्भरमक्तितः ।
तर्हस स्वयमादाय, नृपो मूर्ध्नि न्यवेशयत् ॥ २१५ ॥ ततो देशाधिपैः श्राद्धैः, सर्वैः परैश्च लेशशः । आत्ते भस्मनि
गताऽप्ती—जातुदग्नी चिताक्षितौ ॥ २१६ ॥ साऽद्यापि पत्तनांतेऽस्ति, हेमगतेति विश्रुता । ख्यातिमेति गरि-
ष्ठाना—महो संस्कारभूम्यपि ॥ २१७ ॥ ततश्चौलुक्यभूमीभृत्, पत्तनेऽन्यपुरेभ्वपि । विस्तरात् कारयामास, गुरोर-
ष्टाहिकामहम् ॥ २१८ ॥ श्रीविक्रमनृपाद् वर्षे, शराब्धिदिवसमिते (११४५) । आसीत् कार्तिकराकायां, हेमसूरिगुरो-
र्जनिः ॥ २१९ ॥ तस्य दीक्षा च पाथोधि—वाणरुद्रेष्वजायत (११५४) । पृष्टद्दशिवेषु (११६६) सूरित्वं, नवद्व्यर्केषु
(१२२९) च न्ययः ॥ २२० ॥ हेमाचार्यवियोगेन, शून्यात्मैव समंततः । विदांचकार चौलुक्यो, न किंचित् कृत्यमात्मनः
॥ २२१ ॥ ततः स रामचंद्राद्यै—दुग्धैः संबोध्य नित्यशः । दिवैः कतिपयैश्चक्रे, लोकशोकः कथंचन ॥ २२२ ॥

अथ चौलुक्यराद् दध्यौ, गणयित्वाऽग्रिमं दिनम् । प्रतापमष्टं दौहित्रं, निजैश्वर्ये निवेशये ॥ २२३ ॥ तावद् विस्ता-
रयंस्तापं, ज्वालान्निहालवहिवत् । आकस्मिको ज्वरस्तस्य, शरीरे समजृम्भत ॥ २२४ ॥ नृपं ज्वरातुरं हृष्टाऽ—गदंकाराः

१ संस्मरोति सः, परदेहे आत्मनेपदम् २ सूर्यवंशयोर्वैष्णवाकारोऽभारिष्टचक्र भभाविकेषः परिवेषस्तद्वान्, ३ दृष्टियुक्तम्, ४ तस्य दीक्षा तथाऽन्वेष, वाद्वै
वापेश्वरैचभूत्, (११५४) प्र. ५ मृगयित्वा—दृष्ट्वा. ६ श्रेष्ठम्.

समुत्सुकाः । विधातुं तल्पतीकारं, सारमारोमिरेऽमितः ॥ २२५ ॥ तदैव छलमासाद्या—जयपालः स दुष्टधीः । कथंचन पयोमये, भूभृते दत्तवान् विषम् ॥ २२६ ॥ कोशस्य कुंचिकां लाल्वा, बलात्-सैन्यं च किंचन । विरचय्यात्मसात् तस्यौ, स राज्यग्रहणोत्सुकः ॥ २२७ ॥

इतो राज्ञा परिज्ञाय, स्वकाये विषसंक्रमम् । कोशादानाथयामासे, शिप्रा (शुक्तिः) क्षिप्रं विषापहा ॥ २२८ ॥ कोशाधि-पतिराचष्ट, कुंचिकामजयः स्वयम् । आदाय मत्करात् कोशं, रुद्ध्वा च परितः स्थितः ॥ २२९ ॥ तदाकर्ण्य विविकाल्मा, स चुकोप न तं प्रति । केवलं ध्यातवान् नून—मीदृशी भवितव्यता ॥ २३० ॥ आनाथितां नृपेणापि, प्रेक्ष्य शिप्रामनाग-ताम् । पारिपार्श्विकतामाप्त—श्चारणः शोचिवांस्तदा ॥ २३१ ॥ एतावंतस्त्वया राजन्, प्रासादाः कारिताः कुतः? । कस्ताञ्च शुश्रूषिता? नाऽगा—च्छिप्रा ते स्वामिनोऽपि यत् ॥ २३२ ॥ अनेन सत्यमेवोक्त—मिति राट् स चमत्कृतः । दारिद्र्यद्रा-वकं तस्मै, ददिवान् पारितोषिकम् ॥ २३३ ॥ तदैव सर्ववैत्येषु, पूजाः सार्धमैकार्चनम् । अन्नादिदानं दीनेभ्यो, नृपश्चक्रे निरंतरम् ॥ २३४ ॥

अथ राजर्षिराकार्यं, रामचंद्रं मुनीश्वरम् । पर्यंताराधनां कर्तुं, विधित्वैव प्रचक्रमे ॥ २३५ ॥ पुरतः स्थापयित्वाऽहं—द्विवं तपनान्वितरुक् । अर्चयित्वा स विधिव-न्नमस्यामासिवान् मुहुः ॥ २३६ ॥ साक्षीकृत्य जिनाधीशं, मनःशुद्ध्या मुनेः पुरः । भूभृदेवमभाषिष्ट, पापप्रक्षालनाचिकीः ॥ २३७ ॥ स्थावराणां त्रसानां च, प्राणिनांमाभवं मया । वधो व्यधाधि

ॐ उचितम्. १ कृतैव स्वात्मसात्, प्र. ३ ततो. प्र. ३ आसवं-जन्मन आरभ्य.

यः कोऽपि, तं गेहंऽहं मुहुर्मुहुः ॥ २३८ ॥ स्वार्थेनाथ परार्थेन, स्थूलं तदितरच्च यत् । कथयामास मिथ्याऽहं, तत्सुगु-
प्सेऽतिवल्तः ॥ २३९ ॥ नथेन दुर्नयेनापि, परकीर्यं धनादिकम् ॥ अदत्तं यन्मयोपात्तं, तत् त्यजामि निरीहधीः ॥ २४० ॥
स्वपरत्नैरणयोगेन, यदसेव्यत मैथुनम् । अर्चित्यत च यद् दिव्यं, तर्हिदामि पुनः पुनः ॥ २४१ ॥ धनधात्यक्षेत्रवास्तु—
स्वर्णदासहयोदिषु । अधिकां वृद्धितां वृष्णां, वर्जयामि संसाहितः ॥ २४२ ॥ आजन्म यन्मयाऽभोजि, निशायामशान-
दिकम् ॥ अभक्ष्यमपि चाभक्षि, तद् गेहं सर्वगहितम् ॥ २४३ ॥ एवं च द्विविरत्यादौ, तथा सामाधिकदिषु । यदतीचारया-
ञ्चक्रे, तन्मुंचाम्यपुनःऽद्वैते ॥ २४४ ॥ पृथ्वीकायादिरूपेण, स्वावेषु वसन्नहम् । पीडयामास याञ् जीवान्, समस्तान् क्षम-
यामि तान् ॥ २४५ ॥ त्रसत्वे तिर्यग्नरक--नरदेवभवेष्वहम् । वसञ् यान् दूनवानस्मि, क्षाम्यंतु मयि तेऽङ्गिनः ॥ २४६ ॥
दुर्वाक्यवाद्यभिधानेन, संघे धे केऽपि पीडिताः । तानहं क्षमयन्नस्मि, त्रिशुद्ध्या रचिताऽङ्गलिः ॥ २४७ ॥ जीवजातिषु
सर्वासु, अमञ् यत् कृतवानहम् । कायचाङ्गमानसैस्तन्मे, मिथ्या भवतु दुष्कृतम् ॥ २४८ ॥ दाक्षिण्येनाथ लोभेन,
परस्मै जातु यन्मया । मिथ्यात्वमुपदिष्टं त--न्मृषाऽऽस्तासखिलं मम ॥ २४९ ॥ अलसत्वादियोगेन, यदहं धर्मकर्मणि ।
बलं गोपितवान् व्यर्थं, धर्मसंखलितमस्तु तत् ॥ २५० ॥ प्रतिमापुस्तकादीनां, चरणादिविघट्टनैः । आशातना व्यरचि या,
सा सर्वाऽपि विलीयताम् ॥ २५१ ॥ निष्पत्तीकरणैर्नयं, संवेनेव सर्वतः । विशुद्धात्मा स राजर्षिः, क्षिप्रियेऽनशं
ततः ॥ २५२ ॥ ऊचे च यन्मया वित्त--भजित्वा न्यायवर्त्मना । सप्तक्षेत्र्यां किमप्युप्तं, तत्पुण्यमनुमोदये ॥ २५३ ॥

१ अशुभम्, २ आदिना रुच्यं कुच्यं च प्राणम्, ३ एकप्रचेताः सरः, ४ मृषा ज्ञादखिलम्, ५ ०-मिथ्या भवतु, ६ मिथ्या (भवतु), ७ भवन्-ज्ञानम्.

सदेवगुरुरूपजाभि—रमारिकरणेन च । निर्वाण विचक्षुत्तथाऽपि, यत् पुण्यं तत् सराम्यहम् ॥ २५४ ॥ शत्रुञ्जयादितीर्थानां,
 यात्राः क्षपितपातकाः । निर्माय यन्मथा चक्रे, श्रेयस्तत् परिभावे ॥ २५५ ॥ शरणं तीर्थकृत्सिद्ध—साधुधर्मा भवन्तु
 मे । एत एव जगत्सुखा—श्रुत्वारः संतु मंगलम् ॥ २५६ ॥ मामक्रोड्यं ममात्मैव, चैतन्यमयविग्रहः । देहाद्याः सर्वे
 एवैते, भावाः सांयोगिकाः पृथक् ॥ २५७ ॥ जीवानामिह यद् दुःखं, तद् देहाद्यैरसंशयम् । तस्मादवश्यहातव्यां—खिधा
 तान् व्युत्सजाम्यहम् ॥ २५८ ॥ ततश्चित्तमुपस्कृत्य, शुभध्यानेन सूधवः । निष्प्रपंचोऽस्मत् पंच—परमेष्ठिनमस्क्रियाः ॥ २५९ ॥
 सर्वज्ञं हृदि संसरन् गुरुमपि श्रीहेमचन्द्रप्रभुं, धर्मं तद्भदितं च कल्मषमधीप्रक्षालनापुष्करम् । व्योमाश्रयमवत्सरे (१२३०)
 विपलहृद्युत्सर्पिमूच्छीभरो, मृत्वाऽवाप कुमारपालनृपतिः स व्यंतराधीशताम् ॥ २६० ॥ (शार्दूलविकीर्णितम्) तस्मिन्
 गरासौ क्षितिपे तदीयः, परिच्छदो म्लानिपदं वमूव । अस्तं समाजमुषि धामधानि, विकल्परः किं कमलाकरः स्यात् ?
 ॥ २६१ ॥ (उपजातिः) विधाय संस्कारविधिं महर्द्ध्यां, चौलुक्यभूमीपतिपुंगवस्य । अंत्याः क्रियास्ता विदधुः समस्ता—
 स्तत्रात्पुत्राजयपालमुख्याः ॥ २६२ ॥ (उपजातिः) अथ तथाविधधार्मिकगूर्जरा—धिपविपत्तिविषादितचेतसः । कवि-
 वराः सृष्टतद्गुणगौरवा, व्यरचयन्निति काव्यपरंपराम् ॥ २६३ ॥ (इतुविलंबितम्) क्षीणो धर्ममहोदयोऽद्य करुणा प्राप्ता
 कथाशेषतां, शुष्का नीतिलता विचारसरणिः शीर्णा गता साधुता । औचित्यं च परिच्युतं जिनमतोल्लासः क्रुद्धीयानभू-
 च्छीचौलुक्यमहीपतौ क्षितितलात् स्वर्लोकमासेदुषि ॥ २६४ ॥ (शार्दूलविकीर्णितम्) निर्दग्धस्त्रिदशदुःखः सुरगवी प्रच्या-

१ क्षिपित० प्र० २ संयोगिकाः, प्र. ३ देहादीन्, ४ संस्कृत्य, ५ जलम्, ६ पंक्तिः, ७ प्राप्तिः.

विता प्राणतो, नीतः कामघटः कपालघटनां चिंतामणिश्रृणितः । एकैकोचितदत्तलक्षकनकप्रोज्जीविताधिब्रजं, देवेनाद्य
कुमारपालच्युतिं नीत्वा यथाशेषताम् ॥ २६५ ॥ (शार्दूल०) भूयांसोऽपि भवंतु भूमिपतयो निस्सीमदोर्विक्रमा—स्त-
न्मध्ये दधते न कोऽपि समतां चोच्छ्रयधात्रीभूतः । द्यूतादिव्यसन्नं निवार्य रुदतीवितं च मुक्तैव यो, मारिं वारितवांश्च-
तुर्दशसमां विष्वक्क्षमांमंडले ॥ २६६ ॥ (शार्दूल०) लोको मूढतया प्रजल्पतु दिवं राजपिरिश्युपिवांत, द्रुमो विज्ञतया
वयं पुनरिहैवास्ते चिरायुष्कवत् । स्वांते सच्चरितैर्नभोऽविधिमनुभिः (१४४०) कैलैसवैहसिकैः, प्रासादैश्च बहिर्यदेव
सुकृती प्रत्यक्ष एवेक्ष्यते ॥ २६७ ॥ (शार्दूल०)

अथ भुजविभवेन राज्यलक्ष्मीं, स्वयमपि तां कलयंतमाकलय्य । महामहिम विधाय राज्यधुर्यो—स्तमजयपालमतिष्ठि-
पन्नूपत्ने ॥ २६८ ॥ (पादाकुलकम्) निरीक्ष्य राजानमुदित्वरं तं, विलोचनाऽऽसेचनकं स्वकांत्या । उल्लासमासाद्य
महातमंतः, पैरास्तदानीं कुमुदांबभृदुः ॥ २६९ ॥ (उपजातिः) एवं चैतदनेकधार्मिककथासारं विचारांचितं, संक्षेपेण
कुमारपालच्युतैः पूर्तै चरित्रं ययौ । विलारेण तु तस्य पुण्यपुरुषस्यामूलचूळं न तद्, वक्तुं सोऽपि संहः सहस्ररसनो यः
सात् स्वयं वाक्पतिः ॥ २७० ॥ (शार्दूल०) प्रपंचिताः संति यथोचितं ते, धर्मादयोऽस्मिन् सकलाः पुमर्थाः । तद-
र्थिना भव्यजनेन सम्यग्, निशम्यमेतच्चरितं सदैव ॥ २७१ ॥ (उपजातिः) न प्राचीनकवीनलीनयज्ञसे नैदंयुगी-
नस्फुर-द्विदत्सायकृते न चात्मधिषणाज्ञप्त्यै समायं श्रमः । किंतु स्याच्चरितं सतां विरचितं निस्सीमपुण्यद्वये, ध्यात्वैवं

१ वर्णान् यावत्, २ गावान् ३ हिमालयहासकवृत्तिम् । ४ राज्यकार्यवाहका, पुस्ताः, ५ पक्षे चंद्रम्, ६ समर्थः, ७ चरित्रे

दहमे मया किमपि तच्चौलुक्यपृथ्वीपतेः ॥ २७२ ॥ (शादूल०) नेहग् राजक्रुषंश्रितमनुस्यूतं चरित्रं क्वचि-ज्ञाना-
 कारतया चकासति सतां वक्रे प्रबंधाः पुनः । यादृष्टमिदं प्रभावकचित्रादौ मया तादृशं, हृब्धं तेन न मे बुधैरधि-
 कता वाच्या न च न्यूनता ॥ २७३ ॥ (शादूल०) न पदैपदवी नव्या भव्या न वाच्या(स्य) विचिबता, न च शुचिरलं-
 कारः स्फारश्चकास्ति रसोऽत्र न । तदपि चरितं विज्ञायैतत् कुमारमहीमृतः, सुकृतवृषया हृदयं शुद्धं विधाय विशारदैः
 ॥ २७४ ॥ (हरिणी) श्रीविक्रमनृपाद् द्विद्वि-मन्वन्देऽ (१४२२) यमजाऽयत । ग्रंथः ससप्तत्रिंशती-षट्सहस्राण्यनुष्टु-
 भाम् (६३०७) ॥ २७५ ॥ यावद् द्योतयतः स्वदीधितिभैर्द्यावापृथिव्यंतरं, सूर्याचंद्रमसौ निरस्तमसौ नित्यप्रदीपाविव ।
 तावत् तर्पयतादिदं नवसुधानिसंदवत् सुंदरं, पृथ्वीपालकुमारपालचरितं चेत्तसि पुण्यात्मनाम् ॥ २७६ ॥ (शादूल०)

१ विहितम्, प्र० २ प्रथितम्, ३ पदशोभा-पदरचना-पदपाठित्यमितियावत् ४ अपूर्वा, ५ सुन्दरा,

इति श्रीकृष्णर्षीयश्रीजयसिंहसूरिविरचिते महाकाव्ये परमार्हतश्रीकुमारपालभूपालचरित्रे
 श्रीकुमारपालस्वर्गमवर्णनो नाम दशमः सर्गः ॥ दशानां मिलने वृत्तसंख्या ६०५३ ॥

अथ ग्रन्थकर्तुः प्रशस्तिः ॥

वंशे वीरजिनाधिराजगणभृच्छ्रीमत्सुधर्मप्रभो—रासीदार्यसुहृत्सिद्धिव्यमुकुटः श्रीसुसूत्रिप्रभुः । तस्माच्चारणलब्धि-
केलिशरणाच्छ्रीचारणार्यो गणः, स्यातः स्वस्तस्वत् सदैव सुमनःश्लोभेन संसेवितः ॥ १ ॥ (शार्दूल०) शाखा तस्य तुरी-
यका ततककुपश्रीविभ्रनागर्धलं, वर्या श्रीस्थितिधर्मनाम विटप्रख्यं द्वितीयं कुलम् । तवासीदपसीमलब्धिवसतिवदा-
रुंदारक—त्रातल्याततपाः कृपाजलनिधिः श्रीकृष्णनामा मुनिः ॥ २ ॥ (शार्दूल०) यो मित्रव्ययदुःखतो व्रतमथाद्
योऽमित्रहान् दुर्ग्रहान्, दश्रे न्यालविपाकुलान् पदजलैरुन्नीवियामास यः । प्रत्यब्दं चतुरचरां व्यरचयद् यः पारणात्रि-
शतं (३४), स क्षमापालविवोधनः शमधनः कृष्णपिरास्तां मुदे ॥ ३ ॥ (शार्दूल०) श्रीमन्नागपुरे पुरा निजगिरा नारायणश्रे-

१ धरे भान्जरोहणे १, भृजसे २ मेह ३ गणि य कामिद्वि ४, दुःखि ५ इत्यद्विद्वे ६, रमित्य ७ तह रोहयुते य ८ ॥१॥ इत्युते ९ सिरियुते १०,
गणी य दमे ११ गणी य तह सोमे १२ । दत्ता दो य गणधरा लछ, एए सीसा सुहृत्सि ॥ २ ॥

[स्थविरः शार्वरोहणः १, भद्रयथाः २ मेघः ३ गणिश्च कामादिः ४ । स्थित ५ सुश्रद्धिद्वः ६, रक्षितः ७ तथा रोहयुत्थ ८ ॥ १ ॥ श्वरियुतः ९ श्रीयुतः,
१० गणी च ब्रह्मा ११ गणी च तथा सोमः १२ । दत्ता द्वौ च गणधरा, लछ, एते क्पिष्याः सुहृत्सिः ॥ २ ॥]

२ धरोहंतो णं सिरियुतेहंतो हारियसुतेहंतो इत्य णं चारणगणे नामं गणे निगए तस्सणं इमाओ चत्तारि साहाओ सत्त य कुलाइ एवमाहिज्जन्ति, से किं तं
साहाओ ? साहाओ एवमाहिज्जन्ति तंजहा हारियमालगारी १ संकासिया २ गवेयुया ३ वज्जनागरी ४ से तं साहाओ से किं तं कुलाइ ? कुलाइ एवमाहिज्जन्ति
तें जहा पवणियद वरथलिच्चं वीयं पुण पी(टी)इधम्मियं होइ इत्वादि श्रीकल्पसूत्रेऽष्टमक्षणे. ३ प्रसिद्धिं गतः. ४ पण्डितसदसम्,

छित्तो, निर्माप्योत्तमचैत्यमंतिमजिनं तत्र प्रतिष्ठाय च । श्रीवीरान्नवचंद्रसप्तशरदि (७१९) श्वेतैपुतिश्यां शुचौ, वंभाद्यान्
 समतिष्ठेत् स मुनिराह् द्वासप्ततिं गोष्ठिकान् ॥ ४ ॥ (शार्दूल०) तस्माद् विस्मयनीयचारुचरिते श्रीसूरिके क्रमा-
 ज्ञाते श्रीजयसिंहसूरिरुद्रमूर्त्तिर्गन्धर्वचूडाभिः । संवदिक्रमतस्त्रयोदशशतेष्वेकोत्तरेष्व (१३०१) कैरुक्, ह्यान्तं संघमजी-
 विवज्जलभरैर्यो मंत्रकुष्ठैर्मरौ ॥ ५ ॥ (शार्दूल०) प्रभावकशिरोभिः प्रणतलोकाचिंताभिः, प्रसन्नशशभृत्प्रभुसदनु दिद्युते
 दीप्रधीः । यदीयचरणाम्बुजं निजशिरःकिरीटाकर्क—भरणेण धरणीभुजो विकसितत्वमानिन्यिरे ॥ ६ ॥ (पृथ्वी) प्रत्यब्दं
 दीनदुःस्थोद्धृतिसुकृतकृते दीयमानं समानं, साक्षाद् दीनारलक्षं तृणमिव कंदति भोज्यं निर्लोभभावात् । एकः सोऽयं
 महात्मा न पर इति नृपश्रीमहस्मदसाहेः, सौत्रं प्रापत् स तापं क्षपयतु भगवाब् श्रीमहेंद्रप्रभुनः ॥ ७ ॥ (स्रगधरा)
 तत्पद्पूर्वाचलमंडनैक-चंडद्युतिः श्रीजयसिंहसूरिः । कुमारपालक्षितिभृच्चरित्र—मिदं व्यधत्त स्वगुरुप्रसादात् ॥ ८ ॥
 (उपजातिः) अवधानसावधानः, प्रमाणनिर्णयः कवित्वनिष्णातः । अल्लिखन्मुनियचंद्रो, गुरुभक्त्याऽस्याऽऽद्यमादर्शम्
 ॥ ९ ॥ (आर्या) उच्चैर्हारिविसारिविजले दिक्पन्नमालाकुले, पातालस्थितशेषनालकलिते लक्ष्मीविलासोचिते । यावत्
 पुष्यति मेदिनीसरसिजे स्वर्णाचलः कर्णिका—भावं तावदिदं चरित्रममलं ग्रीणातु विद्मज्जनम् ॥ १० ॥ (शार्दूल०) इति

इति श्रीकुमारपालभूपालचरित्रं संपूर्णम् ॥

परिशिष्टम्, नं० १
अथ टिप्पणकारप्रशस्तिः ॥

वीरो वीरशिरोमणिर्जिनपतिर्वीरं स्तुवेऽहं सदा, वीरेणापि विनाशिता भवततिर्वीराय तन्वे नमः ।
वीराच्छासनमेतदेव चलितं वीरस्य तीव्रं व्रतं, वीरेऽजन्तगुणाः शुभाः प्रकाशिताः श्रीवीर ! सिद्धिं कुरु ॥ १ ॥ शार्दूल० ॥
श्रीमद्वीरजिनस्य मुब्यगणभृत् पट्टे सुधर्मो ततः, संजाता अतिराजमानचरणा देवेन्द्रसेवाभृतः ।
तेषां पट्टपरंपरामुविदिते श्रीसूरिचक्रे क्रमा-ज्जातो भूमिविभूयको जनगुरुः सास्त्राद्सुबोधप्रदः ॥ २ ॥ शार्दूल० ॥
लोके लब्धजयः स हीरविजयः सूरीशचिन्तामणि-स्तच्छिष्यो विदितागमो विजयसेनः सर्वलोकैर्भवतः ।
श्रीदेवो विजयैर्युतोऽभिरमते सास्यास्पदे सूरिराट्, सूरीणां प्रमुखो वभौ विजयसिंहस्तल्पदे शर्मदः ॥ ३ ॥ शार्दूल० ॥
भेजे तस्य पदं स सत्यविजयः पश्यासचूडामणिः, कर्पूरोऽपि गणिर्धमौ च सततं संवेगपूर्णः सदा ।
धर्मोद्घोतकरः क्षमाविजय आसीत्तस्य पट्टे गणि-गौरीन्द्रो विजयैर्युतो जिनगणिर्ज्ञानी सतामग्रणीः ॥ ४ ॥ शार्दूल० ॥
पूज्योऽसौ विजयास्तुतोऽपि च गणिर्जातो गुमानस्ततस्-तेजस्को गणिकस्ततोऽपि धनको भूतो गणीशो गुणी ।
साय्योऽयं मुनिपुंगवोऽपि धिनयः श्रेयस्करः सर्वदा, ज्ञातो बुद्धिमताम् उभेदविजयः पंच्यासभूयाधरः ॥ ५ ॥ शार्दूल० ॥
तच्छिष्यो मुनिराट् शुभो विजयते प्रज्ञालचूडामणिः, श्रीमान् क्षान्तिगणी च शोभनतरो विख्यातसिद्धान्तवित् ।
पुष्पो नाम मुनिः प्रसिद्धचमरेन्द्रो यस्य शिष्यौ च द्वौ, राजेते विनयान्वितौ मुनिवरो ज्ञानस्य चाभ्यासिनौ ॥ ६ ॥ शार्दूल० ॥

पार्थव्यक्षाथतुहस्ताः, पद्मावत्या समन्विताः । विभुवन्द्यस्य संघस्य, भवन्तु क्षान्तिदाः सदा ॥ ४ ॥

पं० श्रीक्षान्तिविजयगणिकृता स्मरिस्तुतिः ॥ अनुष्टुप् ॥

नमस्कृत्य महावीरं, सुवे वीरं मुनीश्वरम् । चन्द्रात् कौ लभ्यते लोकैः १, साहिल्यवाचनेन किम् १ ॥ १ ॥
'लण्' सूत्रस्थेन कैः साध्य-श्वावर्णत्वञ्जकेन वै १ । केषां संगः शुभो लोके, सज्जनैः परिकीर्तितः १ ॥ २ ॥
साधुलोकैश्च कैः सेव्यः १ कामुक्तानां च कैः प्रियः १ । प्राणार्पणप्रयोगेण, सैनिकैः कौ हि प्राप्यते १ ॥ ३ ॥
आशीर्वादे च किं वाच्यं १, कस्य धर्मः शिवप्रदः १ । प्रश्नोत्तराद्यवर्णेन, भवं क्षान्तेर्वरप्रदः ॥ ४ ॥

चतुर्भिः कलापकम् ।

पंन्यासश्रीवीरविजयगणि (जैनाचार्यविजयवीरस्वरि) स्तुत्यष्टकम् पं० श्रीक्षान्तिविजयनिर्मितम् ॥ अनुष्टुप् ॥
नत्या विधेश्वरं देवं, वर्द्धमानं जितेश्वरम् । धृत्वा श्रीस्वगुरुं चित्त, उमेदविजयं गणिम् ॥ १ ॥
स्मृत्वा सरस्वतीं देवीं, सर्वदा ज्ञानदायिनीम् । क्षान्त्यादिविजयेनेद-मष्टकं सुविरच्यते ॥ २ ॥ युग्मम् ॥
सर्वशान्तिप्रदं नित्यं, सर्वशास्त्रविशारदम् । सूर्यवत् सर्ववीरान्धना-भज्ञानान्धनिशापहम् ॥ ३ ॥
निशेशवच्छुभाकारं, प्रत्यूहव्यूहवारकम् । संसारभयमीतानां, मोक्षाभयप्रदायकम् ॥ ४ ॥

१ आडादः २ चातुर्थम्. ३ इत्याहारः. ४ यतीनाम् ५ वीरप्रभुः. ६ रतिपतिः. ७ विजयः. ८ जय इति. ९ यतेः. १० (हे) क्षान्तिविजय । क्षान्ते-
क्षान्तिविजयस्य वरप्रदो भव इति प्रायेण ॥

गुर्जरस्य शिरोरत्नं, राजते राधिकापुरी । रसद्वि (२६) संब्यक्तैः श्रेष्ठै-जिनगोहैर्विभूषिता ॥ ५ ॥
 यस्यां श्राद्धा धनैर्युक्ता, वसन्ति च प्रमोदगाः । जिनभक्तौ रताः श्रेष्ठाः, सद्गुरुभ्यासिनः सदा ॥ ६ ॥
 तत्रस्थं स्वगृहं त्यक्त्वा, योषिद्भ्रविणसंयुतम् । गृहीतः संयमो येन, सम्यग् मोक्षप्रदायकः ॥ ७ ॥
 सदाचारतैरथ-तनैर्मुनिवरैस्तु यः । उमेदविजयो बंध-सस्मादहत्पदानुगात् ॥ ८ ॥
 पंथ्यासपदवीप्राप्तं, गणीतिपदभूषितम् । मुक्तं चाशेषपापेभ्यो, ज्ञानरत्नसमन्वितम् ॥ ९ ॥
 परोपकारकर्तारं, जिनाज्ञाप्रतिपालकम् । गुरुं(सूरिं)विजयवीराख्यं, तं वन्दे पूज्यशासनम् ॥१०॥ अष्टमिः कुलकम् ॥
 गुर्वष्टकमिदं पुण्यं, ये पठन्ति दिने दिने । मुक्तत्वेह सकलान् भोगान्, मोक्षं यास्यन्ति शान्धतम् ॥ ११ ॥
 अष्टपणवभू (१९६८) वर्षे, द्वादश्यां रविवासरे । नभःशुक्लस्य चैतद्धि, स्रोत्रं संपूर्णतामगात् ॥१२॥ शुभम् इति ॥

परिशिष्टम्, नं० ३

सुमेरुशिखरं दृष्ट्वा, गौरी पृच्छति शंकरम् । कोऽयं पर्वत इत्येष?, कस्येदं मंदिरं? प्रभो! ॥१॥ कोऽयं मध्ये पुनर्देवः?,
 पादान्ता का च नायिका? । किमिदं चक्रमिलत्र?, तदन्ते को मृगो मृगी? ॥ २ ॥ के वा सिंहा? गजाः के वा?,
 के चामी पुरुषानव? । यक्षो वा यक्षिणी केयं?, के वा चामरधारकाः? ॥३॥ के वा मालाधरा एते?, गजारूढाश्च के नराः? ।
 ॥ ४ ॥ एतावपि महादेव!, कौ वीणावंशवादकौ? ॥ ४ ॥ दुन्दुभेर्वादकः को वा?, को वाऽयं शंखवादकः? । छत्र-
 त्रयमिदं किंवा?, किंवा भामण्डलं प्रभो! ॥ ५ ॥ ईश्वरो (र उ) वाच-

शृणु देवि ! महागौरि ! यत्त्वया पृष्टमुत्तमम् । क्रोडयं पर्वत इत्येषा, कस्येदं मन्दिरं ? प्रभो ! ॥ ६ ॥ पर्वतो मेरु-
रित्येष, स्वर्णरत्नविभूषितः । सर्वज्ञमन्दिरं चैतद्, रत्नतोरणमण्डितम् ॥ ७ ॥ अयं मध्ये पुनः साक्षात्, सर्वज्ञो जगदी-
श्वरः । त्रयस्त्रिंशत्कोटिसंख्या, यं सेवन्ते सुरा अपि ॥ ८ ॥ इन्द्रियैर्न जितो नित्यं, केवलज्ञाननिर्मलः । पारंगतो भवा-
भो धे-यो लोकान्ते वसत्यलम् ॥ ९ ॥ अनन्तरूपो यस्तत्र, कर्णयैः परियर्जितः । यस्य चित्ते कृतस्थाना, दोषा अष्टादशा-
पि न ॥ १० ॥ लिङ्गरूपेण यस्तत्र, पुरुषेणात्र वर्तते । रागद्वेषव्यतिक्रान्तः, स एष परमेश्वरः ॥ ११ ॥ आदिशक्ति-
जिनेन्द्रस्य, असौ गभसस्थिता । सहजा कुलजा ध्याते, पद्महस्ता वरप्रदा ॥ १२ ॥ धर्मचक्रमिदं देवि !, धर्ममार्गप्रवर्त-
कम् । सत्त्वं नाम सृगस्सोऽयं, सृगी च करुणा मता ॥ १३ ॥ अष्टौ च दिग्गजा एते, गजसिंहस्वरूपतः । आदित्याद्या
ग्रहा एते, नवैव पुरुषाः स्मृताः ॥ १४ ॥ यक्षोऽयं गोमुखो नाम, आदिनाथस्य सेवकः । यक्षिणी रुचिराकारा, नाम्ना
चक्रेश्वरी मता ॥ १५ ॥ इन्द्रोपेन्द्राः स्वयं भट्टु-जाताश्चामरधारकाः । पारिजातो वसन्तश्च, मालाधरतया स्थितौ ॥ १६ ॥
अन्येऽपि ऋतुराजा ये, तेऽपि मालाधराः प्रभोः । अष्टेन्द्रा गजमारूढाः, कराग्रे कुम्भधारिणः ॥ १७ ॥ स्नात्रं कर्तुं समा-
याताः, सर्वसंतापनाशनम् । कर्पूरकुङ्कुमादीनां, धारयन्तो जलं बहु ॥ १८ ॥ यथा लक्ष्मीसाम्राज्यं, याचमाना निजं प-
दम् । तथा मुक्तिपदं कान्त-मनन्तसुखकारणम् ॥ १९ ॥ हृद्गतुम्बुरुनामानौ, तौ वीणावंशवाद्कौ । अनन्तगुण-
संघातं, गायन्तौ जगतां प्रभोः ॥ २० ॥ बाधमेकोनपञ्चाश-द्वेदभिन्नमनेकधा । चतुर्विधा अमी देवा, वादयन्ति

१ देवीमूर्ति. २ पद्मासने (पवासणमा). ३ मध्यास्था ४ सहजाता ५ उत्तमकित्तिविकीर्तिता. ६ ध्यानविषया-ध्यानस्था. ७ वरसुभ्रयुक्ता.

स्वभक्तितः ॥ २१ ॥ सोऽयं देवो महादेवि !, दैत्यारिः शङ्खवादकः । नानारूपाणि विघ्नाण—रेककोऽपि सुरेश्वरः ॥२२॥
 जगन्नाथिपत्यस्य, हेतुछन्नत्रयं प्रभोः । अमी च द्वादशादित्या, जाता भामण्डलं प्रभोः ॥ २३ ॥ वृषलया अमी देवा,
 याचन्ते मोक्षमुत्तमम् । एवं सर्वगुणोपेतः, सर्वसिद्धिप्रदायकः ॥ २४ ॥ एष एव महादेवि !, सर्वदेवनमस्कृतः । गोप्याद्-
 गोप्यतरः श्रेष्ठो, व्यक्राव्यक्ततया स्थितः ॥२५॥ आदित्याद्या भ्रमन्त्येते, यं नमस्कृतमुद्यताः । कालो दिवसरात्रिभ्यां, यस्य
 सेवाविधायकः ॥२६॥ वर्षाकालोष्णकालादि—शीतकालादिवेषभृत् । यस्त्वूर्जार्थं कृता धान्ना, आकरा मलयादयः ॥२७॥
 काश्मीरे कुङ्कुमं देवि !, यस्त्वूर्जार्थं विनिर्मितम् । रोहणे सर्वरत्नानि, यद्भूषणकृते व्यधात् ॥ २८ ॥ रत्नाकरोऽपि रत्नानि,
 यस्त्वूर्जार्थं च धारयेत् । तारकाः कुसुमायन्ते, भ्रमन्तो यस्य सर्वतः ॥ २९ ॥ एवं सामर्थ्यमस्यैव, नापरस्य प्रकीर्तितम् ।
 अनेन सर्वकार्याणि, सिध्यन्तीत्यवधारय ॥ ३० ॥ परात्परमिदं रूपं, भेष्याद् ध्वयमिदं परम् । अस्य प्रेरकता इष्टा,
 चराचरजगत्रये ॥ ३१ ॥ दिग्गणेष्वपि सर्वेषु, ग्रहेषु निखिलेष्वपि । ख्यातः सर्वेषु देवेषु, इन्द्रोपेन्द्रेषु सर्वदा ॥ ३२ ॥
 इति श्रुत्वा शिवाद् गौरी, पूजयामास सादरम् । स्मरन्ती लिंगरूपेण, लोकान्ते वासिनं जिनम् ॥ ३३ ॥ ब्रह्मा विष्णु-
 स्तथा शक्तो, लोकपालास्सदेवताः । जिनार्चनरता एते, मानुषेषु च का कथा ? ॥ ३४ ॥ जानुद्वयं-शिरश्चैव, यस्य द्युष्टं
 नमस्यतः । जिनस्य पुरतो देवि !, स याति परमं पदम् ॥ ३५ ॥

इति श्रीविश्वकर्माविरचिताऽपराखितवास्तुशास्त्रसध्ये श्रीजिनमूर्त्तिश्लोकाः ॥ एतावानेव ग्रन्थः प्रसिद्धः ॥

का. श्री यन्दसगर सहि.

का. यन्दस, मं. य. नं.

॥ इति श्रीकुमारपालभूपालचरित्रम् ॥

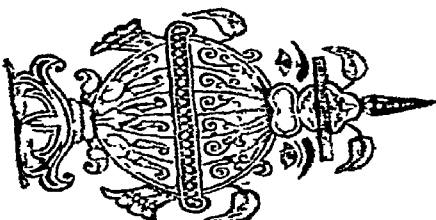
श्रीमज्जैनसिद्धान्तवाचनाप्रकाशनकारिका

नं. ५०००

श्रीमती आगमोदयसमितिः

स्थापना—श्रीमहोतीर्थ २४४१ माघशुक्रदशम्यां

आगमज्ञो हि सर्वज्ञः

सुवर्णाणां मूर्धनि
मार्गस्य

वीरमंवत् २४४५ आषाढशुक्रत्रयोदशी । श्रावण सप्तम्यां चण्डिः, सर्वज्ञानशिवरोमणिः । विक्रमसंवत् १९७६ भाद्रपदमास १९१९